TRACTATVS. DISPVTATIONES. ET COMMENTARIA.

In quibus cauſ. crimin. proc. non poſſet.

DE

1 Perfecto Iudice. 2 Modo iudicandi. 3 Impedimẽtis iuſtitię. 4 Remedijs contra impedimenta iuſtitiæ. 5 Sanitate mentis. 6 Indemnitate mulierũ. 7 Caſibus in quibus non poteſt criminaliter procedi F. Pozinibij Plac. ſuper Decreto. 8 Cambijs per litteras.

AVCTORE

Io. Baptiſta Cauatio Iur. Conſ. Bononienſi, Viro eruditiſſimo Aduocato Mediolanenſe.

Cum varijs elucubrationibus F. BERN. PORRI I.C. MEDIOLANENSIS. Ad Decretum in quibus caſibus criminaliter procedi non poſſit, & multis eius annotationibus tam ad dictum Decretum, quam ad Tractatum de Cambijs in foro frequente verſantibus.

Horum quattuor prima hactenus apud Iurisperitos dulcis, vtilisq; mixturæ ingenioſa methodo, piè delectando, & practicè monendo, & iuuando omne punctum voti cuiuſcunq; Chriſtiani Principis, & Iudicis in fronte quidem, ſed magis in receſſu ferunt.

Duo ſequentia curioſè quidem, ſed vtiliter omnia dicta, facta, & ſigna veræ vel ſimulatæ ſtultitiæ, & præſidia mulierum contra eos, quorum damnum iudica in nuptijs ſequta fuerunt continent.

Reliqui verò duo Conſtitutiones Dominij Mediolanenſis ſub rubrica, In quibus caſibus criminaliter procedi non poteſt.

Et cambiorum per litteras, praxim, terminos, & colybiſticas quæſtiones, quæ continuè in foro contingunt, exactiſsime declarat.

CVM PRIVILEGIO.

MEDIOLANI, Apud Io. Iacobum Cumum 1612. *Superiorum permiſſu.*

ILLVSTRISSIMO
ET REVERENDISSIMO
D. D.
BENEDICTO IVSTINIANO
CARDINALI
AMPLISSIMO,
Et Bonon. de Latere Legato vigilantiss.

SI quid viribus meis erepto parente optimo supererat, vnde animi mei deuotos in amplitudinem tuam sensus significarem, hoc certè Illustrissime ac Reuerendissime Princeps Tractatuum volumen erat: Propterea quòd ab ipsis natalibus tuo nomini destinatum à patre carissimo in hanc vsque diem fatis vt cumque luctantibus adoleuit. Euolat igitur (vt vides) ad hasce tuas arces pudibundus, incomptus posthumus, quem nisi sub tuis auspicijs, quam sors illi mortem indixerat euitaturum, lucemque hanc visurum pro certo haberem, misissem illum auctori suo inferias; erat enim laudabilius eum auctore suo illum mori, quam præter illius opinionem dicrum cariem per crudeles Aristarcos experiri. Mediolani 18. Martij 1611.

Illustriss. ac Reuerendiss. Amplitudinis tuæ

Humillimus atque addictissimus seruus

Annibal Cauatius Auctoris filius.

EIVSDEM
HANNIBALIS
CAVATII
Odoaetiæ.

Rincipio floret liber hic: quid zoilus ad te?
An non autumno ver geniale preit?
Damnatur flos multus ais? sine pignore par est:
Quid si sit flori muneribusq́, locus?
Obstupeas, rubeas, pallescas vsq́ licebit,
Nec florem, aut fœtum pagina nostra cupit.
Non credis? gusta renuis? iam sensimus; isthæc
Non patitur stomachus fercula sardonicus.

A· C.

PRÆFATIO

PRAEFATIO

CLARISSIMI

I.C.F. Bernardini Porri Mediolan. ad subsequentia opera I. C. Io. Baptistæ Cauatij.

NON secus, ac albus olor morti vicinus dulcè canit impendenteq; fato tristi præsagiens, sic Io. Baptista Cauatius I.C. veluti augurans parum temporis sibi adscribendum relinqui ex imminente morbo, die nocteq; laborauit, vt nouis scribus, & inuentis immortalitatem nominis compararet, quam etiam mihi assecutus videtur. Plura legum volumina edendo, mox typis cudenda, nisi immaturus obitus filum secuisset sui staminis, quæ latere diutius non est passus Iacobus Cumus ad communem hominum vtilitatem adspiciens, vt verè mihi qui illius monimenta litterarum mira cum voluptate ex multiplici rerum ornatu euoluit non perfunctoriè, sed perpenso in ea studio dicere liceat de eo quòd Cicero in tertio. De oratore. Illa tanquam Cygnea fuit diuini hominis vox, & oratio, Vix credi potest, quantùm ille forensibus occupatus negotijs indefessa tamen lectione animum suum oblectaret, nec tantum in hoc studio legum vasto chaos immorans, sed penetralia etiam, ac flores Poetarum perlustrando vario genere scientiarum multa in suam messem trahendo: Cum autem mecum sæpius descriptorum suorum diuulgatione ageret; Hortatus sum ne intercidere ea sineret, quæ Cumus sparsa in vnum redegit, vsus, in eo vindicando à multis mendis quibus scatebat non mediocri industria mea, Qui etiam extemporanea quædam scholia, & annotationes, ac ea etiam responsa ad interpretationem Constitutionum nostrarum Rub. tit. in quibus casibus criminaliter procedi non potest, adieci, confidens animo non iniocunda futura his qui ea percurrerint, seu hauserint, scio namq; quod multi palam rodunt ea quę ipsi libenter in angulis legunt. Ego his aduersor

memor

memor illius scommatis paratus sum etiam ab anniculo discere, nam sępè etiam est olitor valdè opportuna locutus, & quia non admodum probaui Tractatum illum cuius author est Franciscus Ponzinibius I. C. Placentinus circumferri sub nomine Cauatij curaui, vt authoris verum nomen proderetur, & inscriberetur cum furti nomine Reum Cauatium agi nephas sim arbitratus, forsan non erat is sensus ei viuenti ita vt, etsi id à me factum non fuisset nihilominus Plot. in sua verbosa nimis Repetit. l. Si quando C. vnde vi totum illum, & integrum exprimit quem alterum Ponzinibij si filium iure appello, Materiæ adhoc sunt digestæ plenæ vtilitatis: Quid enim Iudex potest ad sui perfectionem maneris desiderare vberius quàm id quod legitur in oculo Reipublicę vt verè si examinet ea probet in Syndicatu saluberrima ei non desunt præcepta si his adherebit infractus illabetur orbis impauidum ferient ruinæ. Mulier fragilis quæ suæ dotis indemnitatem quærit hunc adeat, nam fatebitur se nemini post Crau. qui similem Tractatum edidit magis ac Cauatio debere. Habent prodigi fatui, mentecapti vnde optima consilia petant en responso edito pro filio Benedicti Costæ in quo ego, & si ingenij vim laudem attamen ego vix pro eo consuluissem nam mihi compertū erant diuitię à patre relictæ quæ ictu oculi sub prodigo filio insulsè euanuere, se actibus equitum adiungendo instar cornicis illius deplumatum, & expilatæ, iuxta illud syrici in Epistola ad Iulium Florum. Nam si forte suas repetitum venerit olim Grex auiū lumas moueat cornicula, risum furtiuis nudata coloribus. Fœneratores si qui sunt qui sub nomine cambij vsuras suas tegunt cauere ab his disient ne eorum ceruici pena impendat ex eo quod eorum fraudes ex libello de Cambio latere non possunt. Meliora in scossa habebis amantissime Lector quam in fronte. Interim manibus suis bene præcare.

IMPRIMATVR.

Fr. Aloysius Bariola Augustinianus Consultor S. Officij pro Reuerendiss. Inquisitore.

Aloysius Bossius Canon. Ord. Theol. pro Illustriß. Card. Archiepiscopo.

Vidit Saccus &c. pro Eccellentiß. Senatu &c.

INDEX
COPIOSISSIMVS
Materiarum omnium rerum, & maximè notabiliũ; Quæ in hoc Volumine continetur, ordine Alphabetico Digestus.

A

INDEX

An

INDEX

B

Cam-

dolosè

D

Dissimilium

INDEX.

E

F

G

H

Iacobi

INDEX

I

INDEX

Iudex

INDEX

Iudex

L

Librorum

INDEX

M

Modus

N

O

Peritia

Princeps

Prouer-

INDEX

Q

R

INDEX

S

Scire

INDEX

E

T

Pro

Vim

INDEX

HOC RESPONSVM ADIICIENDVM ERAT RESPONSIS redditis post Tractatum Ponzinibij, sed incuria Impressoris omissum est, volui te monere ne vitio authoris vertatur.

Pro Ludouico Beluisio.

In vna crimin. Stellionatus.

SVMMARIVM.

1 Dolus à princip. & incidens multum differt ille in Decreto comprehenduntur secus 2.
2 Causa à princip. requisita non sufficit quod superueniat.
3 Const. in qui. cas. crim. proc. non potest declaratur.
4 Tir. societatis an excludat delictum pro quo criminaliter procedi possit.
5 Actio ciuilis quando perimat criminalem.

ID semper apud me pro indubitato habitum, & tentum est, & ab omnibus Curijs hactenus receptum, quod Const. Mediol. sub tit. In quibus casibus crim. proc. non potest. Dum excipit à Reg. prohibitiua casum vbi contractus dolosè initus reperiatur intelligatur de eo dolo qui à
1 *princip. fuit, & causam dedit contractui iuxtà terminos l. & eleganter ff. dolo, nam alia consideratio, doli, qui interuenit, Re ipsa à princip. qui annullat ipso iure contractum, & illius nomen abolet. Alia doli incidentis, iuxtà quod tradunt DD. in l. 2. C. resc. vend. max. per Cagnol. ibi num. 17. Quod emptor non habet facultatem supplēdi iustum prætium, quando dolus dedit causam contractui. Nam si etiam nulla læsio interueniat volente, ac petente decepto per dolum contractus rescinderetur, & nullitas, & rescissio contractus fauore dolum passi causatur. si igitur quis non venditurus dolo fuit inductus ad venden. contractus est ipso iure nullus, sed si in contractu dolus inciderit, vt quando ad venden. paratus minoris vendere inductus dolosè fuisti tenet quidem contractus, sed ad supplementum iusti prætij agitur not. in c. Cum dilecti. De empt. & vend. Adiuuat hanc interpretationem verbi illius vis. CONTRACTVS dolosè initus.*
2 *Quod respicit tempus ipsius contractus non autem superueniens. Atq; hinc quod vbi aliqua causa à princip. requiritur non sufficit quod ex post superuenit, sed debet adesse illo certo, & præciso tempore, Tiraquell. in tract. cessante cau-*
3 *sa limit. 4. Crau. consil. 830. num. 6. lib. 5. (Const. enim respicit principium vitiosum 5. dolum, vt criminaliter procedatur arg. eorum, quæ notat Dec. in l. Quod ab initio ff. reg. iur. col. 2. Idem consil. 25. num. 2. Quæ omnia deducuntur ex Reg. l. in delictis. §. si extraneus ff. noxa. act.*

Quare hoc Constit. destruit considerationem Baldi in consil. 54. prim. vol. Castr. consil. 412. viso num. 4. & reliquorum quos cit. Iacob. Menoch de arbit. casu 398. num. 19. 20. & casu 381. num. 4. Farinac. q. 19. nu 36. Pereregrin. consil. 79. qui alios cit. Quod vbi dolus potest purgari per actionem descendentem ex contractu cessat de dolo actio ciuilis infamatoria, & multò magis criminalis accusatio. Nam in casu nostro dato dolo à principio non potest excipi rem habere originem à cōtractu. In casu itaq; nostro in quo aduersarius Beluisij habuit semel, & bis pecunias sub nomine societatis ad trafican. in tot Garzis dici non potest superuenisse dolum post contractum cum pecunias inter ceptas, haud in societate poneret, ideò criminali accusatione cōuenitur. Nam vt sit locus recitatæ conclusioni tria debent concurrere.

Primò quod dolus non transierit in particulare nomē delicti prout hic quia id esse factum prob. tex in l. si socius ff. furt. l. rei communis. ff. cum com diuid. 2. Quod materia sit ordinata ad nulliter contrahen. potiusquam ad crimen committendum, vt in casu Bal. d. consil. 14. vbi filius fam. cessit iura nulliter contra debitores patronos. Tertio quod ex contractu is qui dolum commisit non sit factus locupletior cum iactura alterius, vt post Osasc. decis. 137. & alios declar. Propter Farinac. in consil 96. num. 19. vers. Quibus non obstat.

Nec velamen societatis perimit delictum aut
4 *tollit accusationem criminalem iuxtà Alberic. l. inficiando num. 5. ff. furtis, vbi non punitur furtum quod habet originem à conuentionis contractu, sed quando constat de furto secus sit, vt per D. Prosp. Farin. d. consil. 96. num. 20. vbi velamen administrationis temperat furtum, quia ob administrationem tollitur qualitas contractationis sine qua furtum non comittitur iux. tex. in l. tres fratres ff. tut. & rat. Verùm dato animo non restituendi etiam absque contractatione committitur furtum. Nec dubitan. est, quin agatur de dolo præsumpto, sed vero, ac manifesto, & quin tanquam fur debeat puniri criminaliter prout vult ibi Farinacc. num. 18. versic. Dico insuper.*

Nec ad rem facit, quod Beluisius à princip. contraxerit cum viro probo, & in fine contractus fraudulenter se gessit quo casu non videtur puniendus

niendus crimin. ex his quæ supra dixi. Nam ex eisdem duplex patet responsio, primò quòd à princ. videtur habuisse animum fraudãdi cũ primum accepit pecunias, & eas intercepit in rem propriam, secundò ex altera interceptione pecuniarum post primam, quæ etiam demonstrat enixius voluntatem suam, & animum vsq; à princ. Tertio quia inducit nomen speciale furti vt supra.

Ad illud verò quod dicitur actione ciuili actum
5 *cum expressa protestatione crimin. agendi non*
est opus vt scribam nam illa ciuilis suum effe-
ctum consumauit, ad not. in l. damus. C. ad l. Corn.
de fals. & plures resolutiones peti possunt ex
Farinacc. in q. 100. lib. 3.

LAVS DEO.

Fr. Bernardinus Porrus I. C.

ERrata quamplurima erant corrigenda, quæ in impressione commissa sunt, sed tempus obitus authoris non tulit emendationem, vnde dici potest illud Poetæ.

Emendaturus si licuisset eram.

FINIS

IOAN. BAPTISTÆ CAVATII

I. V. D. Bonon. & Aduocati Mediolanen.

Præfationes Ad

OCVLVM REIPVBLICAE.

ARGVMENTVM.

Editionis rationes, & fines referuntur; Inscriptionis singula verba in caput iniquorum Iudicũ summa pietate repetuntur: dicendorũ denique diuisio, ordo, methodus, & defensio, cum diuini auxilij breui inuocatione subijcitur.

SVMMARIA.

1 *Tex. in l. 1. in §. nostram autem. C. de veter. iur. enucl. non obseruari.*
2 *Gloria desiderium quatenus permissum sit.*
3 *Tex. in d. §. nostram autẽ, in sui ratione dãnatur.*
4 *Mens hominis continuò concipit noua, vt Nilus.*
5 *Doctores tenẽtur mente cõcepta in lucẽ proferre.*
6 *Doctoratus dignitas obligat ad docendum.*
7 *Actũ faciens obligat se legi loquenti de illo actu.*
8 *Infęlix dicitur is, cuius sapientia alijs nõ prodest.*
9 *Diues infælix decedens sine hærede.*
10 *Doctoris infęlicitati ascribitur si nihil scriptum reliquas.*
11 *Nomen Iureconf. non merentur, qui nihil Typis excusum relinquunt.*
12 *Philippus Masinus I.C. laudatur ab ordine.*
13 *Cauatiæ gentis insignia in cifram subtiliter reuocantur.*
14 *Authoris à patria recessus causa.*
15 *Auctoris accessus ad Ciuitatẽ Mediolani Causa.*
16 *Aegyptiorum mos in contemplando naturam.*
17 *Arbores prius florescunt, quàm pariant.*
18 *Fructus non percipiuntur sine floribus.*
19 *Viri iniqui imago.*
20 *Mercurij, & Argi fabula moraliter refertur.*
21 *Delectant quemque sua.*
22 *Arbores quæ sero florent, simul ferè fructus germinant.*
23 *Arbor morus cur sapientissima fuerit appellata.*
24 *Inscriptiones, & tituli declarandos esse ex multorum exemplis ostenditur.*
25 *Principium generale non attenditur in nominis impositione, quod exemplificatur.*
26 *Contractus innominati, quando assumant speciale nomen.*
27 *Oculi corporis damna quomodo oculo mentis compensentur.*
28 *Vnum ibi dicimus esse, ubi duo sunt propter vnũ.*
29 *Iudices boni rari.*
30 *Iudex debet esse talis, vt solus possit iudicãdi onus sustinere.*
31 *Cæci plures non faciunt vnum videntem.*
32 *Iudex votum suum iniustè proferens non excusatur, quia iã facta esset cõmunis opinio per alios.*
33 *Francisci Merzarij locus declaratur.*
34 *Ingeniosa res sine vtilitate non est laudabilis.*
35 *Principes præcipere debent ne bestiæ, hoc est indigni admittantur ad honorem regendi.*
36 *Iudices ignorantes, & mali pessimis bestijs comparantur.*
37 *Esse, & operari conuertuntur.*
38 *Bestijs flagitiosi comparantur latèque, & curiosè comprobatur.*
39 *Iudices indignos deponendos.*
40 *Principes pro facto suorum officialium teneri.*
41 *Absurda, quæ sequuntur propter electiones malorum Iudicum ex ordine referuntur.*
42 *Tribuniani tempore, venalia oĩa fuisse dicuntur.*
43 *Supplicij tarditas à Deo grauitate compensatur.*
44 *Oculorum fascinantium Metaphora.*
45 *Homines reperiuntur, qui tot interimunt, quot cõspiciunt.*
46 *Iudex debet esse, vt Pater.*
47 *Monstrum Iudicis iniqui quale.*
48 *Iudicium durissimum his, qui præsunt, fiet.*
49 *Acteonis fabula moraliter refertur.*
50 *Monstrum Apollinis moraliter declaratur.*
51 *Nouum nihil sub Sole.*
52 *Nouandi via ingeniosè inuenta.*
53 *Iustinianus, an Gregorianum Ermogenianum, & Theodosianum codices fecerit suos.*
54 *Natura quomodo nouare doceat.*
55 *Nouitatem inquirere quare debeamus.*
56 *Transcribæ simplices risui patent.*
57 *Icari fabella moraliter refertur.*
58 *Corniculæ Horatianæ fabella exornatur.*

59 *Ingeniosum laborioso præferri.*
60 *Noua omnia placent.*
61 *Intellectus hominis in arduis, vt Noctua ad radios Solis cacutire dicitur.*
62 *Stultum esse se arbitrari Sapientem.*
63 *Natura disponit homines ad artes.*
64 *Natura est inimica imperfecti.*
65 *Natura est norma iustitiæ.*
66 *Natura dicitur magistra.*
67 *Democriti cæcitas.*
68 *Iudices bonos perpetuos esse expedit.*
69 *Auctoritatibus omnium Doctores legum vtuntur, quod latè demonstratur.*
70 *Populus Dei pretiosa ad faciendum Tabernaculum Deo subtraxit.*
71 *Fabulis vti licet.*
72 *Templum Esculapij, & Bacchi fuit dicatum Sancto Ambrosio.*
73 *Templum Herculis fuit dicatum Sācta Laurētio.*
74 *Templum Mineruæ S. Theclæ condonatum fuit.*
75 *Ecclesia Beatorum Petri, & Pauli in Vrbe situs ad moralitatem egregiè refertur.*
76 *Sedes Apostolica ex Antiochenis partibus cur Romam translata fuerit, moralis expositio.*
77 *Augusti Cęsaris mores.*
78 *Doctores imitantur apes in scribēdo, et quomodo.*
79 *Oculus mentis metaphoris delectatur, & quare.*
80 *Naturę mirabilia multa sunt.*
81 *Mirabile quot modis quid dicatur.*
82 *Oculi naturæ mirabilia ad oculum Reipubl. adaptantur.*
83 *Tractatus de perfecto Iudice ex partibus oculi humani est desumptus.*
84 *Tractatus de modo iudicandi ex modo videndi collectus fuit.*
85 *Tractatus de impedimentis Iustitiæ secundum infirmitates contingentes in oculo naturæ conscriptus extitit.*
86 *Tractatus de remedijs contra impedimenta Iustitiæ secundum Collyria medicorū cōpositus fuit.*
87 *Nomine generico, & speciali vnum, & idem appellari posse.*
88 *Doctores tardè procedere debent in publicandis eorum scriptis, & quare.*
89 *Oculus Reipublicæ cur potius hoc tempore in lucem editus fuerit.*
90 *Natura res suo tempore producit.*
91 *Nihil perfectū in humanis inuētionib. reperitur.*
92 *Satisfacere omnibus impossibile, & quare.*
93 *Ingenia hominum quàm varia sint.*
94 *Vnum, & idem à diuersis laudari, & vituperari exemplis demonstratur.*
95 *Granum aliquod putridum in malo punico semper reperiri ad moralitatem refertur.*
96 *Templi Salomonis fabrica ad moralitatis sensum refertur.*
97 *Detractores suos vnusquisque semper habuit.*
98 *Rota Romana breuitas damnatur.*
Nicolai Boerij dicacitas reprobatur ibidem.
99 *Audatia scribendi defenditur.*
100 *Remedium particulare pro oculo Reipublicæ aduersus detractores affertur.*
101 *Innocatio diuini nominis præcedere debet.*
102 Ratio *præcedentis dicti.*
103 *Iuppiter quòd pepererit Mineruam, moraliter exponitur.*
104 *Musæ principiū à Ioue ad moralitatem refertur.*
105 *Oratiuncula pro diuini auxilij innocatione subijcitur.*

PRÆFATIONES.

NEmo scribentium Cō-
stitutionem Imperat.
in l. 1. in §. nostrā au-
tem consumationem.
C. de veter. iur. enucl.
1 quæ † arcere vř Iuris-
peritos à scribēdo vsu
receptam affirmat.

Et licet vulgus approbet, quia tot sunt
virtutis hostes, quot ignorantes: tamen ra-
tio honesti, & vtilis resistit: honesti quidē,
quia, & alijs scriptū est, mel inuenisti, come
2 de quod † satis est, vt & intelligamus non
oē desiderium dulcedinis gloriæ pręreptū,
& prohibitū, vt aduertit Cald. super Psal.
50. super vers. gloria &c. & probatur p tex.
in l. oēm honorem. C. qn̄ prouoc. non est
necesse, & in c. vt debitus honor. de appel.
& facit illud Prouerb. 5. non des alijs hono
rē tuū: alijs (inquā) q̄ Deo, & pp Deum,
vt bene interpręcatur Bereng. io l. in quar-
tā in 1. præfar. nu. 22. ff. ad l. falcid. & sic ex
cludit persona Imperatoris, & cuiusuis al-
3 terius: Vtilis aūt, quia habemus † text. ex-
pressum in cap. qm̄ non cognoui. 88. dist.

Ideo oēs Doct. tenent, q, sicut omnium
eorum mens, quasi Nilus noua semper cō-
4 cipit, † vt l. prima in primis verbis. C. de of-
fic. pręcor. Africæ: itā ipsi oēs, quæ mente
conceperunt, instar perpetui sermonis in
5 lucem † proferre tenentur, vt dicit Bald.
in prælud. feud. col. 1. nōn solùm ex obliga-
tione illa generali, quę colligitur ex verbis
D. Greg. homil. 9 in Euangel. pręsertim in
illis verbis: Habens ergo intellectum curet
ne taceat. quem sequitur Alberic. in l. 1. C.
de suffrag. nu. 8. & nouissimè D. Io. Petrus
Ala de Aduocato, & Causidico Christia-
no, q. 9. vers. sed quia puto: sed etiam ex tri
bus particularibus rationibus dignitatem
Doctoratus contingentibus.

Primò ex professionis debito, vt sup. cō-
tracto simul cum dignitate Doctoratus,
quæ

6 quæ præcipuam legem habet† docendi,vt voluit glo.in proœm.sex.in ver.Doctor cũ simil.vt per Bolog.in auth.habita num.52. C.ne fil.pro patr.quia faciens actum,intelligitur se subijcere legi loquẽti de illo actu,
7 † l. si duo,in princ.ff.de acquir.hæred. vbi Bal.& Paul.de Cast. Franc. Manr.in consi. ad decis.Rot.Bonon. super auth.Præterea. C.vnde vi.& vxor.vers.octauo,qui facit actum,num.19.

Secundò, quia attribuitur infœlicitati,
8 maximè si quis sapientia sua †alijs nõ profit,capit. reuertimini,16.q.1.& extenditur huiusmodi infœlicitas vsque ad mortem, quia quemadmodum triste est diuiti dece-
9 dere sine † hærede, quia est signum miseriæ & paupertatis §.necessarius hęres Inst. de hæred.qual.& diff. vbi glo.allegat concord.ità miserrimum est haberi à Deo gratiam intellectus posteris suis, idest studiosis nihil scriptum dimittere, quo possint ve
10 luti hæredes † intellectus consolari, vt dicit Bal.in proœm. Decret.nume.3. vbi bona additio,quæ allegat Ias.& alia.

Tertiò cum hæc ità semper fuerint,nũc magis recepta sunt,postea quàm his tẽporibus I. C. nomine indigni censentur, qui
11 nihil † typis excusum in medium proferunt,vt nouissimè animaduertit ordinatis-
12 simus Phil. Mas. † in nuncupat. ad Rubr. C.de eden.

Proptereà statim, ac iuris prudentiæ limina attigi, statui suscepti honoris onera
13 sustinere; Insigniaque † nostræ gentis, vt quoddam Hieroglyphycum, docens quid me facere oporteret diligenter ob oculos posui,& vt euitarem omne diffidentiæ malum,quod fortuna (vt ita loquar) aduersa minabatur, in primis Radices solidissimas Roboris aspiciens dixi Virescit vulnere; mox audacior spe factus In oculis eiusdem stipitis, quos prudens Pater Iulius Cæsar in mei vnici filij auxilium benignissimè ostendidit, ramusculos per vim assecutæ, & agitatæ virtutis inserui.

Hi Bononiæ, dilectissimæ Patriæ flores emiserunt per decennium,his quorum eau
14 fas † in foro publicè dixi non ingratos, & prope erat, vt etiam fructus producerent non insuaues; sed (proh dolor) ex notissimis penes omnes conciues meos rationibus, ad similitudinem Leoninæ herbæ, cuius segetem pulcherrima,& M. puella,Gallũ,nostri fundi calamitatis insignia, ĩ manibus habẽs, circũdedisset,arescere ceperũt.

HANC ob causam, post rerum mearum omnimodam iacturam, non sine maximo vitæ discrimine, vt inuitus Delphinus in littora compulsus,omnibus meorum præsidijs destitutus,quà Deus me vocauit eundo,Stipitem in agrum Mediolanensem ad
15 proficiendum, sicut † de Persica arbore legitur apud Monticel.in tract. de Inuent. hæred.fol.22. vers.33. transtuli, vt dixi in tractatu meo de Annulo matrimoniali in principio, & sub hoc mitiori Cęlo vestigia veræ gloriæ,quæ Rubea crux in ædibus honestæ erubescentiæ,& durissimæ patientię indicabat, quatuordecim annos secutus, alia paraui, quibus Robur antiquo robore ramos tendere valeat. Et in primis, quasi per rimulas naturam introspiciens Ægy-
16 ptiorum sacerdotum exemplo, † de quo Pier. Valer.lib.33. ex oculi humani admirabili fabrica,& partibus,illarumq; numero, ordine, & effectu ea,quæ perfectum Iudicem constituũt collegi, & ex his prǽsentes tractatus conscripsi, & quasi fasciculũ florum in hac ætate edendum primo loco curaui, quia natura prius florescunt arbo-
17 res,quàm pariant, † vt attestatur Plin. lib. 16. nat.hist.cap.26.in princ.par.1. neq; ex illis regulariter fructus sine floribus perci-
18 piũtur, vt dicit Farn.in tract. de simul.reipubl.lib.3.fol.66.

MONITVS tamen ab amico vero, summæ eruditionis,& pietatis, qui me non lactauit,vt duceret per viam non bonam, vt
19 facit vir † iniquus, vt legitur in Prouerb. 11.quem etiam detestati sunt antiqui fig-
20 mento Mercurij,†& Argi, Non sum passus illud humanis ingenijs insitum viriũ,
21 vt sua quemq; maximè delectet † opinio, de quo vitio meminit Contar. in nuncup. ad l. vnic. C. si de moment. possess. sed & huic ætati meę annorũ quatuor supra quadraginta satisfaciendũ curaui,& ad similitudinẽ illarũ arborum,q̃ Serotino germina
22 tu † florẽt,simul cum floribus fructus exhibui grauiorũ laborũ,vt in princ.& in facie huius Oculi legit: & eò libentius,quia hũc modum germinandi Sapientiæ adscriptũ legimus apud Plin.in d.cap.26.in fine. vbi
23 exemplificat in arbore moro, † quam Sapien-

pientissimam arborum ideo appellat.

Fasciculum autem hunc sic inscripsi: Oculus Reipublicæ, natura duce, varijs auctoritatibus, etiam ab antiquorum fabulis in mortalitatis sensum translatis, Metaphoricè, iuxta oculi humani fabricã, & officium conscriptus, siue de perfecto Iudice, de modo iudicandi, de impedimentis iustitiæ, & de remedijs contra impedimenta iustitiæ Tractatus, multis rationibus quæ in eum sensum vnico verbo referri possunt, scilicet, vt intelligeret vnusquisque methodum, & finem harum lucubrationum; quæ tamen omnia loco præfationis distinctè referre operepretium futurũ
24 esse existimaui, † authoritate Gai Iurecõsulti libro primo, in sua ad leges duodecim tabularum præfatione, & Vlpiani in l. litem veniunt, in §. aptanda. ff. de petit. hæredit. & in l. 1. in §. verba itaq;. ff. ad Velleia. & exemplo Ant. Thesau. in sua præfat. ad nouas decis. Pedemont. nu. 1. qui eodem modo vestigia tantorum patrum sequutus est.

Ocvlvs Reipubl. Oculũ igitur dixi.

Primò, quia non vniuersale principium eorum, quæ antea ex Sac. sanc. leg. didiceram, sed principium formæ magis specificæ, quam natura in oculi humani admirabili fabrica docuit, in nominis impositio-
25 ne attendi † debuit, quod in multis cernere possumus, vt in stipulatione, quæ ommisso generali principio consensus, denominatur à verbis, vt per Alex. & Castrens. in Rubr. ff. de verbor. oblig. vt in contractibus, qui statim, atque discedũt ab illis quatuor fontibus vniuersalibus, dò, vt des, dò vt facias, facio, vt des, facio, vt facias, assumunt speciale, & indiuiduum nomen, si
26 modò perfectè † discedant, vt declarat Azo. instit. locat. cuius traditionem singularem dixit post Bal. Lud. de Vrb. in l. sciendum. ff. de verb. oblig. & Fab. de Mont. in tract. de empt. in 5. q. princip. sub nu. 25. & generaliter cernere possumus in omnibus hominibus, quos non generali nomine hominis, sed particulari nuncupamus, vt animaduertit Hier. Ver. in d. Rub. ff. de verb. oblig. vers. 2. quærit hic, num. 167. vsq; ad nu. 170. & est optimus tex. in l. quicquid, in §. cum partes. ff. de acquiren. rer. domin.

Secundò vt magis enixè experirer in re
27 missionem peccatorum meorum, † vt his conatibus oculus mentis redderet, quę oculus corporis in iuuentute abstulit, vt in conspectu Dei omnipotentis, secundum tenuitatem uirium mearum, ego vermiculus, dicere possem: Secutus sum in tribulationibus meis vestigia Iob, & quæsiui, vt essem oculus cæco. vt Iob cap. 29. num. 15.

Ocvlvm dixi non oculos, etsi duo sunt oculi.

Primò, quia hi duo sunt tãtum propter vnicum actum vidẽdi, quod patet, quia insolidum vnum tantum actum vidẽdi exer
28 cent. Nam vbi duo † propter vnum, ibi vnum tãtum. l. illud. §. fin. ff. ad leg. acquil. gloss. in l. cum filius, in §. 1. ver. neut. ff. de verb. oblig. & communiter allegatur, text. in l. quominus, vbi hoc notauit Argentin. fil. Rayn. vt dicit Ias. ibi num. 26. ff. de flumin. sequitur Franc. Niconut. qui exornat dictum pluribus decis. in Rub. de no. oper. nunciat. nume. 56. & melius seruit. nu. 57. vbi apertè dicit, quòd vnius solùm habenda est ratio, per text. in l. rogasti. ff. si cert. pet. & in l. cum eisdem. ff. de ædilit. edic. Licet enim iurisdictiones sint distinctæ tamẽ vnus est finis, salus pub.

Secundò, vt intelligant Principes terrarum, quòd iuxta Virgilian. illud 1. Æneid.

Apparent rari nantes in gurgite vasto.

29 † vt benè animaduertit Bal. ĩ c. 1. de renun. Lauren. de iud. suspect. in præfat. vers. sed q. a, & propterea sint cauti in eligendo bonos iudices, & cum inuenerint in illos cõseruando, vt dicam in tract. de remed. contra impedimenta iust.

Tertiò, vt intelligant, qui eligũtur in Iu-
30 dices, q. debent esse † tales, vt sua propria virtute soli possint munus suum implere,
31 quia † plures cæci non faciunt vnum uidentem, Caualc. decis. 25. nu. 9. in fi. part. 1. ex Rol. cons. 90. nu. 43. uol. 4. & nõ esset prouisum in casu, in quo fieri debet cõmunis ab vno, vel in quo vnus solũ iudicaret, & quia scriptum est per verba singularis numeri Noli fieri Iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates eccl. cap. 7. num. 6. quod egregia & singulari traditione exornauit Merzar. in epit. fideic. par. 2. in prę-
32 ludijs ad si contra illos † iudices, qui prętendunt se excusatos quocumque casu, quãdo votant, iam facta cõmuni per alios, contra quos, si Merzarius vidisset Tex-

tum

tum Exod.cap.23. Non declinabit Iudex
à veritate propter conjudices vocantes cō-
tra veritatē,& Afflictum cū locum perpen
dentem in coment.ad constit.Neapol.lib.
primo de Inquisit.facien. Rub. quinquage
sima prima, versic. item dura, & dita, sub
33 numer. 6. non † dubitasset de veritate
huius rationis.

Ocvlvs Reipublicę. Addidi Reipubl.
Nec enim loricam ligneam, rem quidem
34 nouam † & ingeniosè contextam, sed nul
lius vtilitatis vnquam comprobaui; sed &
alia, & quidem magna & in quibus totius
Reipub. salus consistit obtinere quæsiui.

Et primò, vt Principes præcipiant nè
35 bestiæ montes ascendant, † vt Deuter.
cap.1.hoc est nè indigni, qui hominis na-
turam, vel ignorando, vel dissimulando,
vel potius prodendo deseruerunt admit-
tantur ad sublimitatem, & honorem re-
gendi,& gubernandi.

Nam non minus altitudo montium de-
signat sublimitatem auctoritatis, quàm re-
ctissimè huiusmodi Asini ferrati bestijs
36 † comparentur capit. miror 11. quæst. 4.
cap.qui nec 2.quęst.7.l.1.§. bestias ff. de
postul.imò pessimis bestijs, vt post Arist.
in 1.Polit. tradit Marant.disp.1.nu.17.vbi
refert verba Philosophi.

Et ratio est manifesta, quia hi operan-
tur vt bestiæ crudeles, & secundum diui-
37 num Platonem esse † & operari conuer-
tuntur, quod optimè curiosissimeque ex
Sacris litteris, vbi omnia sunt preciosa, col
38 ligere possumus, in his enim de † iracun-
do fel. draconum vinum eorū, vt Deuter.
cap.32.nu.33.de crudeli; filia Populi mei
crudelis, quasi strutio in deserto, vt Tern.
4.de rapaci; Ben--iamin lupus rapax. Gen.
cap.49. num.27.de adulatoribus; Fili ho-
minis cum Scorpionibus habitas Ezech.2.
de Superbo, Noli esse sicut leo in domo,
vt Ecclesiast.4.de luxurioso; æqui amato-
res in fęminas,& emissarij facti sunt; vnus-
quisque ad vxorem proximi sui inhiabat,
vt Hier.5.& alibi super Pastores iratus est
furor meus, & super ircos visitabo, vt Za-
ch.10.de fraudulētibus, quasi vulpes in de-
serto Prophetę sui vt Ezech.13.de ambitio
so; cū exaltaueris quasi Aquila nidū tuum
inde detrahā te dixit Dominus, vt Hier.
49.de detractoribus; quare maledicit ca-
nis hic moriturus Domino meo Regi; vt
lib.2. Regum c. 16. de inuido; Vrsus insi-
diarum factus est mihi Tern.3.& quod ma
gis adaptatur de multiplicantibus iniqui-
tates suas; sicut Canis qui redit ad vomi-
tum suum, sic imprudens, qui iterat stulti-
tiam suam, prouerb.26.& alibi, sicut aspi-
dis surdę, vt psal.57. & possem adhuc infi
nitis exornare hāc veritatē; sed solùm pla
cet addere Sanctum Thomam in tract. de
regimine Principū lib.1.c.3.in fine, & c.6.
eiusdem libri, vbi multùm eleganter loqui
tur, dùm refert, quæ de Nabuchodonosor
in similitudinem bestię commutato ha-
bentur Dan.4.& primo Reg. cap. 10.

Secundò, vt ijdē Principes, si fortè ascē-
derint, & per indirectū nidulum suū exal-
39 tauerint indè eos detrahāt, quia † non de-
cet eos lucernis ardentibus sub modio re-
lictis, vt Math.c.5.nu.15. Marc. cap.4. nu.
2.Luc.c.41.nu.33. in eo loco manere, &
in hoc imitentur Dominū vt in loco Hie-
remiæ mox citato in illis verbis: inde de-
trahant te dixit Dominus nè dum eos pi-
get malæ electionis testimonium præbere
remouendo, habeant quid plorent ipsi, qui
40 pro facto † suorum officialium tenentur
Rom.cons.518.nu.6.& Ciuitates ipsę con
tinuò conquerantur.

Nam quando huiusmodi gens inimica
indignum gradum superbè sustinet, Tunc
41 ipsi latrones † notarij exploratores, Ciuita
tes nemora, Tribunalia insidiarū loca, iura
retia, partes aues & ferę, iuditia latrocinia
finis non pax publica, sed priuata prędą,
42 Venalia oīa, ut de tempore † Tribuniani
scribit Cot.in uers.iuris ciuilis.col.17. tunc
boni dignitates fugiunt, deprimuntur, ti-
ment, hiscere non audent,& clamant cor-
de: tunc prouocatur ira Dei ad bella, ad fa
mem, ad pestes, ad regnorū translationes:
tūc efficit processus in Cœlis, cuius exitus
tarditatem supplicij grauitate cōpensat ho
rum scelerū, quę patrata fuerunt in terris,
43 vt † cecinit Stat.5.Thebaid.cum dixit

Lentoq; irrepunt agmine pœna

& Iuuen.Satyr.13.quia nō solùm durū iudi
tiū fiet his, quorum iuditia in subditos, ut
nox, seu vt intuitus oculorū urentiū, lędan
44 tiū, & fascinātium † de quibus S. Thom.
in Sum. part. prima quęstio. 118. artic. 3.
& post illum, & alios Mart. de Irlet in

tract. de superstit.nume. 35. seu, ut intui-
45 tus illorum hominum, qui † in Tribalis,
& Illirijs sunt, qui tot interrimunt, quot
conspiciunt, de quibus Henric.Farnes. de
simul. Reipub.lib.2. fol. 103. cum tamen
46 debeant esse † paterni, l.ordinem consu-
latus, ibi parentum, vbi glo.allegat con-
cordan. C.de consul.libr.12.Sed Principi-
bus, qui viderunt in loco iudicij impieta-
47 tem, & in loco iustitiæ iniquitatem,† mõ-
strum horrendum,& lachrimabile,de quo
Ecclesi.cap.3. & tacuerunt,vt canes male-
dicti, vt Esa.cap.56.num.10. durissimum
48 iudicium fiet, † vt Ecclesi.18.57.cum da-
buntur in prædam Diabolis, vt Hier. 30.
cunctos prædatores suos in prædam dabo,
& Esai.33. veh qui prædaris nonne præ-
daberis? Nec amplius erunt venatores;
49 sed tot Acteones, † tot prædę suorum ca-
num, Dæmonum, qui sibi blandiebantur,
vt canes,occulteque insidiabantur,vt lupi,
aggressuri in morte, vt Leones,iustissimæ
vindictæ Dei omnipotentis ministri; vt tã
Iudices, quàm Principes ipsi in monstro,
50 † quod pedibus supponit Apollinis huius
rei egregium simulacrum, & conspicere,
& ante oculos ponere possunt.

NATVRA Duce. Naturã secutus sum in
primis, vt quantum fieri posset aliquid no-
ui afferre possem; quia, cum optimè co-
gnoscerem, quòd nihil sub Sole nouum,
51 nec valet quisquam † dicere hoc recens
est, Eccl.cap.1. num. 10. & quod nullum
dictum, quod non sit prius dictum secun-
dum Terent. quem seq. Cantiunc. de off.
Iud.in epist. in princ. hac via aptiorem nõ
52 inuenit † qua ab alijs lumen solùm, non
essentiam rei, sicut Luna à Sole, reciperẽ,
iuxta trad. per Vlcur. de regim. Mund. in
2.q.2.par.princ. nume.63. & qua, ea om-
nia efficerem propria; non sicut Iustinia-
53 nus fecit, de tribus † Codicibus, Gregoria
no, Hermogeniano,& Theodosiano, vt in
Rubr.procemij. C.sed melius,sicut ipsa na
tura facit de ipsis alimentis, dùm illa non
54 conseruat in sua † qualitate, vt dicit Ma-
crob.lib.7.Satur.cap.4. & Bald. in proœm.
decret. in fin.

HANC nouitatẽ,cui inter nostros (liceat
verum dicere) similem non inuenies,non
ex ambitione; sed iustis de causis quæsiui.

Et primò, vt magis honorarent Domi-
55 num de mea † substantia, vt in prouerb.
cap. 3. nec eidem domino displicerem si-
ne fructibus proprijs,vt Matth.cap.21.vbi
arefecit arborem sine fructu,vt per Afflict.
in proœm.ad constitut. Neap. nu.7.

Secundò, nè apud homines viderer cũ
multis laboriosus, & infœlix, ac simplex
56 transcriba † vt meminit Salyc. in Prolog.
Cod.& proinde veluti alter Icarus,de quo
57 post Castrens.meminit† Mant.in eod.En
chir.cap.139. Faber,& Architectus essem
propriæ infamiæ,dùm opus horatianæ cor
niculæ simile, quod risui pateret exhibe-
rem,iuxta fabel.Horat.in epist.ad Florum
58 lib. 1.quam ad propositũ † refert Ioseph.
Lud.decis. Lucens.21. num.24.

Tertiò, quia tanti apud me nunquam
facit nomen laboriosi in cumulando,quan
59 ti ingeniosi in inueniendo, exemplo † la-
beonis in l.2.ff.de orig.iu.vt refert Strach.
in tract.de decocto in 2.p.vlt.part.princip.

Quartò, vt magis placerem, quia om-
60 nia noua placent, † vt attestat Iustin. in
proœmio.ff. in §. secundo autem, & sensit
Ouid. in princip. dignioris operis, in quo
præposuit illa Carmina.

In noua fert animus mutatas dicere formas
Corpora &c.

& è nostris aduertit Thesaur. in præfat. ad
decis. suas in princip.

NATVRAM etiam secutus sum, quia co-
gnoui intellectũ meũ ad hæc ardua non
61 secus cœcutire, ac † noctuam ad radios
Solis, vt dicit Arist.in libr.2. Metaphys.&
Angel. Aret.in Rubr.de iust. & iure,num.
2.& Vicent.Cicon. super psal. 118. super
illis verbis, Reuela oculos meos, & ideò
ne me sapiẽtem arbitrati viderer,quod ad
62 stultitiam refert, † vt habet in prouerb.
Salomon.cap.12.& cap.26. ibi, & via stul
ti recta est in oculis eius, prout sic illum lo-
cum perpendens animaduertit Menoch.
in tract.de præsumptionib. lib. 6. præsum-
ption.45. sub nume. 2. existimaui bonum
esse ad euitandum errores, vt naturam ac-
ciperem in Ducem, quoniam illa non so-
63 lùm disponit nos ad quamlibet † artem l.
Stichus. ff. de legat.3. cum alijs de quibus
Mascard.de probat. concl.202.nume.14.
volu.1. Sed perfectè disponit, quia est ini-
64 mica imperfecti † l. non sunt liberi. ff. de
statu homin.cum alijs de quibus Neuiz.in
cons.

65 consil. 50. num 20. & est norma † iustitiæ secundum Tul. in 2. de leg. & magistra do-
66 cens quid fieri oporteat, † vt scribit Philos. in 3. Rhetor. & est text. in l. liberorum, ibi natura docet. ff. de verborum signific. & vtili damno attestatus est, Democritus Philos. inter insanos, & stolidos Abderita-
67 nos sapientissimus, qui vt diligentius† naturam contemplaretur, vt refert Manc. in d. Enchir. cap. 305. se ipsum excęcauit, & eo prudentius confirmarunt Socrates, & Plato, qui auxilio naturæ in eligendis iudi-
68 cibus vsi sunt. † Nam videmus, quòd ea ratione, quia natura ferè immutabilis sit, Iudices perpetuos esse voluerunt, quorū sententiam, & Tiber. Cæsar. & Claudianus Poeta laudauit, vt refert Cagnol. in epist. de bono Principe num. 72. & 82.

VARIIS auctoritatibus vsus sum, quia varietate oculus delectat, & sic me docue-
69 runt iura, † & Doctores: nam de Boetio habetur 93. distinct. cap. 1. de Salustio 45. dist. 1. cap. fin. de Platone 8. dist. in princip. de Virgilio 38. dist. cap. 2. de Sybila 37. distin. cap. si quid, de Lucano 36. quæst. 5. c. nec mirum, de Diomede, de pœnit. dist. 1. cap. aut facta, de Hypocrate, & Galeno, de consecrat. distin. 6. cap. legimus, de Cicerone est tex. in l. 2. in §. post hos fuerunt in fine. ff. de orig. iur. & in l. Cicero in orat. ff. de pœn. & in l. litus, la prima. ff. de verb. signific. vt aduertit Decian. responso 1. nu. 178. volum. 1.

VARIIS quoq; auctoritatibus etiam ab antiquis fabulis, & idolatris gentibus receptis vsus sum.

Primò, quia Populus Dei, cuius pietatē sequor, suasionibus Moysis aurum, & argentum, & cætera pretiosiora ad faciendum Deo vero Tabernaculum subtraxit,
70 † vt Exod. capit. 1. 12. 27. & 28. & dixi in libro annuli matrimonialis in 2. par.

Secundò, Ad hoc me induxit auctori-
71 tas magni Augustini de † qua meminit Frācis. de Visdom. de Ferraria in suis Homel. Homel. 7. fol. 16.

Tertiò accessit auctoritas religiosissimi populi Mediolanens. qui templum primo
72 primo loco † Æsculapio, & postea Bacco dicatū, dicauit S. Ambrosio, vt trad. Boss. in sua histor. fol. 44. & templum erectum à Maximiliano Herculeo in honorem Her-
73 culis consecrauit † S. Laurentio secūdum Galu. flammam, & Boss. fol. 39. & templū Mineruæ S. Theclæ condonauit, & demū in Metropolitanam Ecclesiam commutauit, vt attestatur doctiss. Alciat. in 2. em-
74 blem. his verbis †

Culta Minerua fuit, nunc est, vbi numine Thecla,
Mutato Matris Virginis ante domum.

Quartò ad id me induxerūt millia exēpla de quibus in vrbe, vt in Vaticano, vbi nunc sita est Beatorum Petri, & Pauli Ec-
75 clesia, & olim vaticinia † sumi solebant, vt trad. Manc. in suo Enchyr. d. cap. 273. colum. 7.

Quintò instat omnium mihi fuit exemplum Sedis Apostolicæ, quam iubente Do-
76 mino ex † Antiochenis partibus D. Petrū Romam transtulisse legimus in cap. rogamus 24. q. 1. vt vbi caput superstitionis erat, illic caput quiesceret sanctitatis, & vbi Gentilium Princeps habitabat, illic sederet Ecclesiæ Princeps cap. mutationes. 7. quæst. 1. & Monet Rom. in consil. 352. incipit. Quæritur primo, nunquid Domini Auenionenses num. 17.

METAPHORICE processi, & per similes appellationes, seu figuras iuxta not. p Cardin. in cap. quamuis, num. 1. de reg. iur. col-
77 lectas more † Augusti Cæsaris, de quo Iohan. Boter. in tract. della ragione di Stato pag. 39. & seu apum, de quo, post Lucret. quem non allegat, meminit Balb. de præ-
78 scrip. in proœmio nu. 6. cui addo † Matth. ab Afflict. ad constitut. Regn. in 1. ver. post proœm. num. 2.

Vt sicut Oculus corporis per uitrū mul-
79 ta iucundius aspicit; ita oculus intellectus † latentibus in hisce similitudinum inuolucris libentius incumberet: & sicut difficilius perciperet; ita diligentius conseruaret: quia dùm magis applicatur animus, magis augetur affectus: ab applicatione enim illuminatio, & ab illuminatione dilectio prouenit.

IVXTA mirabilē oculi humani fabricā
80 multa sunt naturæ mirabilia, † vt dicit Phil. lib. 2. de Cœlo, & mund. sed præcipuè mirabilis fuit natura in huius nobilissimi membri fabrica, quia illam construxit omnibus modis, mirabilem quibus aliquid di-
81 citur mirabile, † de quibus Vgo de oper.

tri.

tri. diet. sed præcipuè paruitate, pulchritudine, & (vt vtar terminis Vgonis) quare.
82 Paruitate, qua † se ipsam naturã superasse videtur, si quàm magna in oculi exiguo orbiculo contineantur his laboribus cernas. Pulchritudine, quia luce nihil pulchrius inuenitur Quare: quoniam non est particella, quæ pulcherrimas iustitiæ partes, quasi per indicem magistraliter non ostendat: nimirum igitur si oculi fabricam sequendam proposui; eam autem secutus sum.

Primò, quia secundum organicam dispositionem oculi humani anatomicè, si-
83 mul † & moraliter conditiones requisitas ad constituendũ Iudicem, qui possit iustè iudicare, retuli in primo tractatu; quem ideò de perfecto Iudice dixi; & secundum principaliores partes oculi humani partitus sum, vt vnusquisque ex particularibus Rub. & Tit. dignoscere potest.

Secũdò ex modo, quo oculus humanus videt, modũ iuste iudicandi, qua potui diligentia collegi in altero tractatu, quem
84 ideò tali nomine † nuncupaui, & nè discederem tantisper à natura, tot constitui capita, quot sunt requisita necessaria ad videndum; vt ex eo tractatu apertè dignoscitur.

Tertiò iuxta infirmitates contingentes oculo humano, tot impedimẽta iustitiæ ad
85 ministrãdę ennumeraui, † & ostendidi ad illa, eorumque numerum, omnia verè, & perfectè redigi, & secundum numerum infirmitatum eum Tractatum, quem ideo de impedimentis iustitiæ vocaui, diuisi, vt similiter in eo apertissimè legitur.

Quartò; & vltimò secundũ veras regulas medicinæ, & veram methodũ medendi
86 oculo humano, certa, & indubitata † remedia contra impedimenta iustitię simul redigi, cumq; tractatum ideò de remedijs contra impedimentã iustitiæ vocaui.

Et in omnib. sic ratione prçuia pcede re curaui, vt nulla similitudo pẽderet à libito voluntatis, sed à stricto vinculo rationis, & auctoritatis comprobata oculis omnium appareret.

Hos autẽ quatuor Tractatus, vno nomine generali oculi Reipublicæ cõprehendi
87 posse existimaui † propter identitatem principij, & originis ab eodem fonte, scilicet ab oculo humano: nec vetuit aliqua ratio cur non & specialia nomina commodioris vsus gratia, vt supra, imponerentur, §. 1. cũ ibi notat. Instit. de adopt. latè Lud. Gozadin. in l. qui se patris num. 162. C. vnd. lib.

Diutius distuli, nè vndiq; perfectione opus nudatum publicos infestaret oculos, contra tex. in l. cum supra virentes in fi. C. de re milit. & iustè timui, quia, vt ait Arist. in primo Ethic. veritas primo reuelatur
88 † minus perfectè, postea perfectius, vt patet Iosu. c. 3. & est tex. in auth. quibus mod. na. effic. leg. in princ.

Nunc emisi, quia tempus sic exigere vi
89 sum est, dum iudicum † crimina in hac Ciuitate diligentissimè punienda in iuditium reuocantur: nam, & natura producit
90 res suo tempore † Santer. de spons. mercat. nu. 78. & ne fatuus viderer post debitum tempus inquirere perfectionem; quia nihil perfectum in humanis inuentionibus
91 † inuenitur l. 2. §. sed quia C. de vet. iur. enucl. & ex sent. Galeni in 2. de virit. impossibile est vnum incipere & finire aliquã artem, & in psal. scriptum est, imperfectum meum viderunt oculi &c.

Nec timui fugam incertitudinis humani iuditij, & brucũ naturalis motus ad dis-
92 sentiendũ circa scripta mea; quia † nulla lex, vel ra[illegible] obligat ad impossibile ca. erit autem lex dist. 4. & fieri nõ potest, vt quis omnibus satisfaciat.

Primo quoniam adeò varia sunt hominum ingenia, quòd non omnibus omnia
93 † probantur; neq; ijsdem semper eadem; neq; vna omnibus aliena improbandi ratio proposita est, quia alijs displicet res ipsa, alijs oratio, alijs tractandi ratio, & via; vt ait Marchesan. in nuncup. ad Gregor.
94 14. & vt in † legibus Licurgi lacedemonij; in quibus belli tãtum; & Numę Pompilij Regis Romanorũ, in quibus pacis solùm videtur haberi ratio, not. Theod. Gaza in pręfat. ad lib. Aust. de anima in princ.

Secundò quia nunquàm deficit causa detrahendi: sic enim docet natura in ma-
95 lo punico, in quo † semper granum aliquod putridum remanet.

Tertiò q a particulare, & potius diuinũ,
96 quàm humanũ † donũ fuit, q. in fabricatione Tẽpli Salomonis, nullus fuerit auditus malleus, nec aliquod ferramẽti genus.

Quintò,

Quintò, quia omnes habuerunt suos detractores, vt latè, & ex professo prosecuti fuerunt Ioan. Neuiz. in Sylu. nupt. in verb.
97 quomodo † iudican. sub nume. 25. & Cat. Cot. in suis memor. in ver. iut. ciu. & quod formidabile videtur, non solùm his qui soli scripserunt, ab vno solùm detrahitur; sed & his, qui non vnius, sed plurium afferunt
98 sententias, vt in Rot. Rom. cui breuiatis, & in Boer. cui dicacitatis vitium ascribit Thesaur. in d. præfat. ad decis. Pedemont. sub nume. 6.

Non etiam timui damnati audaciam in scribendo.

Primò, quoniã non solùm occurrit mul
99 titudo auctoritatum † excusantium, quas cumulauit Mar. Æquic. in tract. de remed. amor. in fine, sed ratio publica, quæ suasit non esse timendum, quam ponit Castr. in l. ut respõsum, de trãsact. Quomodo enim (inquit Castr.) locupletatum fuisset ius nostrum, si ità fecissent antiqui?

Secundò, quia est mihi medicamentum sine herba, sine alicuius veneficæ carmine, quod me docuit Mart. ad Lol. & exhibeo
100 † videlicet.

In te conuertas oculos, qui despicis omnes;
Et te, dùm cunctis, detrahis, inspicias.

Nunc superest diuini numinis inuocatio,
101 † quæ præcedere debet, ut not. gl. in prima constit. C. & ibi DD. & præsertim Salyc. num. 1. vbi latissima apostilla in littera B. ad hoc ut causatum referatur ad cau-
102 sam † suam, ut docet Bald. in proœm. C. & eo melius Natura in omnibus, ut patet (nè à terminis lucis recedam) in Sole, qui oritur & occidit, & ad locum suum reuertitur, ut Ecclesiast. capit. 1. Nam Iupiter
103 † peperit Mineruam, ut per Alciat. embl. lib. 1. hoc est Deus sapientiam, &

Ab Ioue principium Musæ,

Virgil. eglo. 3. idest, à Deo uerò princi-
104 pium † Sapientiæ, iuxta expositionem Bal. in cap. sedes, colum. 1. de rescrip. quem sequtus est Neuiz. in consil. 50. in princip. & omne datum optimum, & donum perfectum desursum est, descendens à Patre Luminũ, ut post S. Iac. inquit Bal. in proœ. ut sup. post num. 6. pro quo facit tex. in l. 1. C. de veter. iur. enuclean. cum simil. de quibus latè B. Ioan. à Capistran. in Spec. conscientiæ in princ.

Te igitur, qui uerè omnes iuuas, & im-
105 perfecta nulla relinquis † per illum amorem, qui te, bone Iesù, confixit in cruce, quæso de super emitte pluuiã auream tui roris, in sinum huius animæ meæ, & eam intima aspersione fœcunda.

Ad

Epigrammata.

BENEDICTI SOSSAGI
Ciuis Mediolanensis.

In Epichirema I. C. Cauatij viri doctissimi.

ICTIBUS innumeris, & agresti falce recisum,
Audaci vires robore robur agit.
Scilicet erumpunt cæso de cortice rami,
Multaque de multo vulnere gemma tumet.
Sic etiam sæuos tulit ante Cauatius hostes,
Et tanto ereptas turbine sensit opes.
Sed tandem erexit caput eluctatus ad auras,
Et retulit forti pectore stemma suum.
Sic furor hostilis, sic facta inimica iuuarunt,
Dextera non poterant fata probare virum.

Eiusdem.

Ad Oculum Reipubl. Allusio.

SYDERA quæque vocant oculos, & lumina cæli,
Fœmineos oculos sydera bina vocant.
Sydera dic oculos, oculos dic sydera, in vno
Mille vides oculos, sydera mille uides.
Quos oculos Argus, quæ sydera gesserat Atlas
Vnius insigni condidit arte labor.
Ne tamen hos oculos numeres, aut sydera, terris
Nec superesse oculos, vlla nec astra putes.

IOAN. BAPTISTÆ CAVATII

I. V. D. Bonon. & Aduocati Mediolanen.

OCVLVS REIPVBLICAE.

Siue de

PERFECTO IVDICE.

De Oculi fabrica. Cap. I.

Enumerantur, & conferuntur partes oculi naturæ cum partibus moralibus oculi Reipublicæ.

SVMMARIA.

1 *Respublica habet diuersa membra.*
2 *Oculi vices gerit Iudex.*
3 *Oculus simplex totum corpus lucidum.*
4 *Iudicandi facultas confertur cum potestate videndi.*
5 *Oculi humani dispositio organica qua.*
6 *Oculi Reipubl. dispositio qua.*
7 *Iudicis perfecti imago.*

1 AD similitudinem hominis Respublica habet diuersa membra, † tex. est, & ibi gloss. nota. in l. apparitioni tuæ C. de appar. proconf. & leg. li. 12. inter hæc omnia vices oculi, à quo pendet regimen corporis vniuersi, gerit iudex, cui
2 respub. gubernanda † creditur, §. summa itaq; instit. in procem, & sentit Bereor. in Reductorio Morali in verbo iudicare, pro quo facit tex. in cap. Diaconi, il 1. in primis verbis 93. dist. & in cap. oues ibi, quos sibi oculos elegit 6. q. 1. & in capit. ad hæc, in ver. item epistola, ibi oculus de off. Archid.
3 & illud si oculus simplex † fuerit totũ corpus lucidum erit, & è contra, vt Luc. c. 11. optimè seruit tex. in cap. præcipuè. 11. q. 3. & Michael Vlchur. in tracta. de reg. mun. in 4. par. in 2. q. prin. in princ & in 3. quęst. princ. parum antè finem, vers. quintò quæritur.

4 Et verè facultas illa perceptiua terũ mediante † illuminatione, quæ oculum constituit naturæ, & potestas illa abstractiua iusti ab iniusto, mediante lege, quæ Iudicem efficit, simul etiam in earum organicæ dispositionis admirabili fabrica, maximè cõ-
5 ueniunt: Nam † sicut oculus naturæ constat ex humore crystallino, vitteo, & albugineo, ex iride, & tunicis septem, tribus à parte posteriori, retina, secũdina. & dura; & quatuor à parte anteriori, aranea, vuea, cornea, & coniunctiua; ex musculis & neruis, & ex pupilla, & sub eiijs collocatus in ossis cauitate, veluti in sua regia manet tutus, vt pulchrè tradit Simõ. Port. in tract. de color. ocul. c. 3. ita oculus Reip.
6 compositus † ex humoribus scientiæ, conscientiæ, & praxis, & iride variæ lectionis, ex panniculis tribus à parte posteriori, religione, pietate, & vindicatione, & quatuor à parte anteriori, veritate, obseruantia, obedientia, & gratia, ex musculis rationabilis voluntatis, & neruis charitatis, non emolientis amoris, non exasperantis rigoris, æqualitatis, obseruantiæ totius iuris, & moderati laboris, & ex pupilla naturalis rationis, sub alto iurisdictionis gradu,

du, in capite suo cū maestate sistere debet. Figura fit in Illustriss. Iacobo Maynoldo
7 Excel. Sen. Med. digniss. † Præside, in quo suprascriptæ cōditiones sic resident, vt illis non solum luceat, sed etiam in cæteros Iudices Potentissimi Regis, paternè agens summè pficiat; propter quod inter eos nō solùm speculi ostendentis lucis similitudinem carentē sensu caloris, vt per Macrob. in somn. Scip. lib. 1. cap. 9. sed Solis, Ducis & Principis, & moderatoris luminum reliquorum nomen iure meritò sibi vendicet, vt alij grauissimi viri ad quos id, sicut olim, vt inquit Boter. in d. tract. pag. 45. & 80. ad Apellem, & Lisippum Alexandri imaginem, & simulacrum pingere, & fundere vnicè pertinebat, attestati fuerunt.

De humoribus. Cap. II.

Crystallini, vitrei, & albuginei humorum oculi humani loco, morales, scientiæ, conscientiæ, & praxis in oculo Reipublicę rationabili, iocunda, & vtili relatione ostēditur.

SVMMARIA.

1 *Humoris crystallini, & scientia correlationes.*
2 *Scientia aqua appellatur.*
3 *Scientia tempore acquiritur.*
4 *Mundus sine scientia regi non potest.*
5 *Ignorans infans, & furiosus sunt incapaces dignitatis.*
6 *Cacum animal, est simulacrum ignorantis.*
7 *Salomon Rex constitutus petijs sapiētiam à Deo.*
9 *Archiep. Capuani exemplum contra ignorantes.*
10 *Consules mercatorum malè faciunt, non adhibendo consilia I. p. in decisionibus causarum.*
11 *Asini ferrati dicuntur ignorates.*
12 *Scientia necessitas in Iudice latè comprobatur.*
13 *Ciuitates Beatæ, quarum Rectores sapientiæ student.*
14 *Cacus, si caco ducatum prabet, ambo in foueam cadunt.*
15 *Phatontis fabula morali expositione exornatur.*
16 *Humoris vitrei, & conscientia correlatio.*
17 *Sanguis pro anima.*
18 *Romani cur candido colore Magistratū peterēt.*
19 *Oculus cur in tenebris non videat moralis traditio.*
20 *Oculus Reipubl. in vitiorum tenebris, consilij lumen amittit.*
21 *Iustitia non potest cum scelerato homine habere commercium.*
22 *Peccata omnia excacant.*
23 *Superbia caca.*
24 *Oculos sublimes odit dominus.*
25 *Oculos excelsos humiliat Deus.*
26 *Oculi elati, moralis expositio.*
27 *Auaritia excacat.*
28 *Vrsi, quomodo fiant cęci.*
29 *Leonis Papa Tertij cacitas.*
30 *Luxuria nocet oculo mentis, & cur, phylosophica & moralis traditio.*
31 *Veneris, et Palladis inimicitia moralis intellect.*
32 *Amoris figura moralis expositio.*
33 *Oculus deprędatur animam.*
34 *Ira cacitasque.*
35 *Ira furor breuis.*
36 *Iracundia calor intellectum diminuit.*
37 *Ira ignis furens.*
38 *Festuca, de qua Matth. cap. 7. qua.*
39 *Gula cacitas qualis.*
40 *Ebrietas aufert cor.*
41 *Reges China Iudices Ieiunos iudicare iubent.*
42 *Gula cacitatis imago.*
43 *Inuidia derinationis moralis expositio.*
44 *Oculus inuidi nequam.*
45 *Heli lucerna in moralitatem refertur.*
46 *Accidia sopor.*
47 *Dormiens, & stultus à pari iudicantur.*
48 *Argi mors, ad moralitatem transfertur.*
49 *Vitiorum nomina in moralitatem explicantur.*
50 *Cernere peccatoris cacitas.*
51 *Peccata, de homine faciunt bestiam.*
52 *Circei poculi moralis interpretatio.*
53 *Stymphalides ad moralitatem rediguntur.*
54 *Causarum dubia sapè ignoramus soluere propter peccata.*
55 *Oculus cur sine luce non possit officium suum exercere.*
56 *Veri cognitio à Spiritu sancto.*
57 *Oculorum caci Euangelici illuminationis moralis expositio.*
58 *Federici Borromai Cardinalis amplissimi mos in eligendis Iudicibus.*
59 *Praxis est legum interpres.*
60 *Albuginei, seu aquei humoris, & praxis morales correlationes.*
61 *Doctus, sine praxi, videtur imperitus.*
62 *Experientia facit omnia plana, latè fabulosè, & moraliter comprobatur.*
63 *Candor, est color sapientia.*
64 *Speculatur uno modo, & practicatur alio.*
65 *Humor aqueus mutabilis.*
66 *Praxis variabilis.*
67 *Stylus seruandus.*
68 *Aqua bona qualis.*
69 *Praxis bona qua.*
70 *Praxis necessitas quanta.*
71 *Cautela dicentium, ità in praxi seruari qualis.*
72 *Praxis defectus est maior defectu scientia.*
73 *Prouerbium. Tanto vogliono le leggi, quanto l'huomo le sà metter in opera.*
74 *Imago docti sine practica qualis.*

PRIMÒ

PRIMO ò igitur à nobilissimâ òcu li parte, exemplo Simon. Port. in dicto loco incipiens, & I. C. in §. fina. insti. de iur. nat. gen. & ciuil. sicut in oculo humano est humor
1 chrystallinus: ità in oculo Reipublicæ requi ritur humor scientiæ, quæ chrystallino com paratur; quia sicut chrystallum gignitur ex aqua, quæ mediante multo tempore conso lidatur in corde terræ, vt in sum. ab exempl. libro 2. cap. 25. versic. secundo propter; ità
2 scientia, quæ etiam aqua † vocatur, Eccles. capit. 5. ibi aqua sapientiæ, &c. non fit, ni si cum tempore, 48. distinctio. cap. 1. & de
3 pœnitent. distin. 2. cap. ea quæ † cautè: Vn de sicut chrystallinus humor dicitur chry stallinus, quia similis est chrystallo, ità scien tia eadem ratione, idem nomen sibi iure vendicare potest, vt saltem hoc loco chry stallini locum teneat.

Huius requisiti necessitas magna est, ad-
4 eò, vt sine scientia mundus regi † non pos sit. Abb. in cap. cum adeò, de rescript. & mul tis comprobat Afflict. ad constitut. Regn. in prælud. quæst. 26. in fin. & probatur in l. si Iudex. ff. de vari. & extraordinar. cognitio. quia illiteratus est incapax dignitatis, sicut
5 † infans, & furiosus, vt dicit Felyn. in cap. si quando, col. 10. numer. 30. de rescript. quem refert, & sequitur Pract. crimin. Diaz. in ver bo, illiterati, circa finem, vbi alia ad propo situm; imò similis est bestiæ, ideò designa-
6 tur in figura † cæci animalis, de quo loqui tur tex. in cap. fin. dist. 49.

Hæc probantur exemplo Dauid, de quo in somnio virid. cap. 135. num. 7. vbi alia; &
7 exemplo Sapientissimi † Salomonis, qui cum esset constitutus Rex in populum Israel, nō petijt à Deo diuitias, potentiam, & dies multos, sed sapientiam, & scientiam, vt posset iustè iudicare populum, libro 2. Para lipom. capit. 1. ibi, da mihi sapientiam &c. vt refert Lucas de pen. uir. † secundum Fului. Pacian. de probat. libr. 1. cap. 1. num.
8 10. summa eruditione † præditus, & inter antiquos magnæ venerationi habendus) in l. 3. numero 16. C. de Tyron. libro 12. facit quod habetur Deuteron. dicto capit. primo. ibi date ex vobis viros sapientes, & psalm. secundo, vers. & nunc, ibi erudimini, qui iu dicatis terram, & Sapient. 6. ibi diligite lu men sapientiæ omnes qui præestis populis: Alias multas bonas auctoritates adducit Ste phan. Cost. in tractat. de Lud. in præfation. numero 3. & ibi declarat dictum, & distin guit, inter scientiam, & scientiam, & dat
9 pulchrum exemplū † Archiepiscopi Capua ni, vt ibi per eum, cui addo Strach. de mer cat. in admonitione, quam facit ad Consu-
10 les mercatorum, qui recusant in † decisio nibus causarum sequi consilium iurisperito rum, & Tesseram de error. not. cap. primo, numero. 8. vbi adducit dictum Ioannis de Imol. in cap. cum ex eo, de elect. in sexto: vbi inquit, quòd viris litteratis, non Asinis
11 ferratis † debent officia conferri publicam vtilitatem concernentia; Et egregiè qui dem: Nam & hi rudes dicuntur à ruden do, quod est Asinorū propriū, & singulare.

Et quòd humor scientiæ sit necessarius in
12 oculo Reipublicæ tenuit † Bald. in l. 3. sub num. 10. C. de sentent. ex peric. recit. Barb. in consilio 36. num. 9. libro tertio. Roman. in consilio 228. sub numero 14. circa med. Crauet. in tractat. de antiqu. temp. in prima parte, & alij, quos refert Boer. decis. 18. nu mero 51. & Iacob. Menoch. in suo tract. de arbitrar. iudic. libro 2. casu 339. numer. 1. quibus addo Horat. Lut. de priuileg. scolar. priuileg. 46. Michael. Vlcur. in dicto tra ctat. in prima quæst. princip. 4. par. vbi limi tat dictum, & Ioan. Vgon. in tracta. de of fic. quatuor prælat. in quarta part. quæstio. 10. numero 3. vbi quærendo quales Iudices constitui debeant, principaliter de scientiæ qualitate mentionem facit; hinc illud Boe-
13 tij Prouerbium. Beatæ † forent Ciuitates si eas sapientes regerent, vel earum Rectores sapientiæ studere contigisset in eligendis ci uitatum prioribus, de quo exclamat Rauau dius in Specul. iud. nume. 39. cui addo Cic. post Plat. in libro 1. epistol. ad Attic. episto la prima. pag. 13. folio. 673. pro quo faciunt multa quæ possunt adduci ex Montalc. de reprobat. sent. Pilat. in 2. par. numer. 67. vbi multum egregiè loquitur contrà ignoran tes, & melius facit Diu. Gregor. in prima par. pastor. cap. 1. vbi adducit illud Matth.
14 18. si cæcus cæco † ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt, & illud Proph. psal. 68. obscurentur oculi eorum ne videāt, & dor sum eorum semper in curua, & alia multa;

quę moraliter retento sensu eiusdem patris
induci possunt ad propositum.

Figura moralis sit incendiũ Cœli, & ter-
15 ræ in Phaetontis inscitia, de quo Ouid.lib.
2. Meta.Horat.libro 4.carm. Stat. libr. 12.
Theb. Martial. libr. 5. & grauiter loquitur,
Farnes.in d.tract.lib.2.f.104.vbi alia multa.

Secundò, sicut chrystallinus veluti gem-
16 ma in auro in uitreo fixus est, ut † dicit idẽ
Port.in d.cap.3. ità scientia debet esse fixa,
& fundata in bona conscientia, quæ uitrei lo
cum rationabiliter tenet: quia sicut uitreus,
humor similis est uitro, ita conscientia; sicut
enim ex speculo pulchritudo, & turpitudo
corporis detegitur, ità ex conscientia pro-
17 pria interior † homo accusatur, secundum
Paul. ad Roman.cap.2.circa med. & etiam
iustificatur secundum eundem Apost. 2. ad
Corinth.cap.1.uersi. Nam gloria &c.

Præterea etiam hoc designatur per san-
18 guinem, † ex quo conflatus est humor iste,
& per Albedinem illam, qua natura hunc
sanguinem affecit, ut per Cur. in annotat.
ocul.pag.317. Per sanguinem enim designa
19 tur anima, quia etiam pro anima † cap.iux-
ta illud, sanguis subditorum requiret̃ de ma
nibus prælatorũ, de quo pulchrè Lud.Mont
alt. in dicto tract.de Reprobat.sent.Pilat.in
3.par.princip.quæ incipit. & hæc sufficiant,
nume.90. Per albedinem uerò candor con-
scientiæ ostendit̃. ut attestati suut Romani,
20 qui candido † colore induti consueuerunt
magistratũ petere, ut docuit Farnes.in dicto
tractat.libro 2.cap.3.proquo facit Rauaud.
in d.Spec.num.28.

Huius requisiti necessitas magna est, Nã
sicut oculus dùm manet in tenebris non ui-
21 det, quia optima ratio[illegible] † concludit Philo-
sophus libro 2. d.an. tex.73. corpus perspi-
cuum, necessarium esse ad uiden. quód intel
ligit de corpore perspicuo actu, & illumina-
to ab extrinseco lumine, ut habet̃ eo libro
2. text. 77. ita oculus Reipublicæ in cæcis
perturbationum nubibus, & obscurissimis
uitiorum tenebris consilij lumen, & æqui,
& boni iudicium amittit, ut tradit Farnes.
in libro de peccat.imag. cap.4. per totum;
iustitia enim non potest cum scelerato ho-
22 mine † habere commercium cap. Forus. §.
fin.de uerborum significat. Redoan. de Si-
mon.par.4.cap.5.sub num.3.

Omnia peccata nocent, ideoque, & no-
23 xæ nomine † à nocendo vocantur. Nam
peccatorum domus non potest esse habita-
culum iustitiæ, vt tradit Montal.in dicto lo-
co post num 64. versic.ego autem. & scri-
ptum est, ambulabunt vt cæci, quia Domi-
no peccauerunt Aggæi.1. & in lib.Sapient.
excæcauit eos malitia eorum, & in terminis
nostris est text.in cap.iudicet.3.quæst.7.vbi
optimè probat, quòd qui in peccato est mor
tali, alium iudicare non debet.

Superbia cœca semitas rationis ignorat,
24 & viam iustitiæ non valet videre † Practic.
Zauat. nume.114. quia sibi non assistit, sed
resistit lux vera, & Deus, vt Ioann.cap.8. &
pro hoc est tex.in libro Prouerb. cap.6. vbi
25 est scriptum, quòd oculos sublimes odit do
minus, & libr. 2.Regum cap.22.vbi legitur,
26 quòd oculos excelsos humiliat † Deus.
27 Figura est in oculo elato secundũ † Episc.
Lugdun. in sum.virt.& vit.tom.2.tit. d.su-
perb.cap.32.

Auaritia excæcat cap. quatuor ibi cupidi
tate 11.quæst.3. & dicam vberiùs (Deo dã-
28 te) quando † tractabo de infirmitatibus o-
culi, siue de impedimentis iustitiæ.

Figura potest poni in vrsis: Nam sicut illi
29 baccinno vrenti † excæcantur secundum
Bercor.in verbo Auaritia, & in vlt. vol. lib.
11.c.108.nu.14. quod & obseruatũ fuit con
30 tra Papam Leonem Tertium, qui postea
mirabiliter virtutem visiuam recuperauit, vt
legitur in annalibus Florẽt. vt refert Mant.
in suo Enchirid. cap. 206. ità auari Iudices
splendore auri remanent obcęcati, ad hoc fa
cit Claud.lib.2.in Stilic. laud. vbi pulchrè.

Luxuria nocet, quia vinum & mulieres
31 apostatare faciunt sapientes † Foler. in pra
ctic.crimin.in princ. num.6. & Venus nocet
cerebro, cuius pars est semen, seu stylla, quę
per genitales venas ab ipso vertice defluit
in infima voluptate. Tiraquel.de legib.con-
nub.li.15. versic. nocet cerebro ii& versicu.
sed quia oculi: hoc senserunt antiqui Poe-
tæ, qui inter Venerem, & Palladem inimi-
32 citiam † posuerunt, vt moraliter exposuit
summè eruditus Orator Farnes. in libro de
offic. med. simulacr. pagin.179. cuius sen-
sum verissimum affirmauit Tiraquell. in
dicto loco, numero 39. cum dicit, quòd
Poetæ, qui omnium rerum naturas sub
fabula-

fabularum inuolucro comprehenderunt, Cu
33 pidinem cęcum † finxere; sed ad cęcitatem mentis, quam intendo optimè confert eiusdem amoris figura, qui pingitur puer, ad ostendendum etiam irrationabilitatem, & stultitiam Boer. decis. 23. nume. 76. vbi moraliter exponit etiā alas, arcum, & sagittas.

Optima ad propositum nostrum etiam figura potest poni in illo latrone, qui ob tenebras non videns propria bona furatur, si conferat illud: oculus meus deprędatus est ani-
34 mam meam † secundum Peraldum in eod. tit. de superb. cap. 4. vers. ex parte verò oculorum.

Ira obcęcat, quia impedit animum nè
35 possit cernere † uerum, ut dicit Moralis ille Cato, & refert Iacob. de Belouis. in pract. tit. de quæst. num. 69. & dicitur furor breuis
36 secundum † Horat. libr. 1. epistolarum, ad Lol. & scriptum est, quòd calor iracundiæ
37 intellectum hominis diminuit, † Bald. in c. primo. §. si quis verò, de pac. iur. firm. Abb. in cap. fin. colum. 5. vers. videas etiam aliam glo. de confess. & in cap. afferte, colum. 2. de præsumpt. facit text. cum ibi not. in l. quicquid calore. ff. de regu. iur. & Bald. in d. §. si
38 quis uerò † vbi appellat iram ignem furen-
39 tem. Facit quod dicitur de festuca. † Matth. cap. 7.

Gula nocet, quia sensus ex pinguedine
40 crassi, & inertes † efficiuntur, vt probatur Oseæ capit. 4. vbi legitur, quòd ebrietas au-
41 fert cor, id est † mentem. Et propterea Tull. lib. 5. Tuscul. inquit, quòd mente rectâ uti non possumus multo cibo, & potu repleti; Testes huius veritatis sunt Reges Chinę, qui
42 non † permittunt Iudices dicere ius, nisi ieiunos, figura sit Anacharsis Sythici, authori-
43 tate illa, de qua † habetur in libro, qui inscribitur interior homo. c. 140. in fin. & in ebrio inter quem, & furiosum non videtur differentia, iuxta illud, cœperunt Principes furere à vino, de quo Oseæ cap. 17.

Inuidia nocet, quæ secundum Ioannem Mariam Veratum ad carmen illud Catonis, *Inuidiam nimio cultu vitare memento*,
44 à minus † vidēdo dicitur, & vltra locū quod ad propositum Verat. ibi adducit Esai. 5. Veh qui dicitis bonum malum, & malum bonum; facit quòd legitur Eccles. capit. 14.
45 vbi dicitur, quòd nequam † est oculus inuidi, & Matth. cap. 20. ibi, an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum. facit quod le-
46 gitur de Heli, qui † non poterat videre lucernam donec extingueretur lib. 1. Regum, cap. 3.

Nocet Accidia, quia inducit soporem, vt Prouerb. cap. 19. quòd potest intelligi de so-
47 pore corp. & † mentis. Nam dormiens, &
48 stultus sunt in eodem confinio; & † facit illud cum dormiente loquitur, qui narrat stulto sapientiam, de quo Eccles. cap. 22. Figu-
49 ra sit in Argo. qui † ex cantu Mercurij somno oppressus iugulatus fuit.

Hæc omnia simul probantur ex nominibus ipsius peccati, Nam dicitur peccatum,
50 † à pelliceo, quia eius flagitio pellicitur animi iudicium, dicitur delictum, quasi derelictum, quia peccando relinquitur ratio, dicitur crimen, à cernendo, quia peccanti tollatur lumen cernendi, quia cernere quod
51 tribuit peccatum, † est cęcitas, iuxta illud aperientur oculi vestri, vt Gen. cap. 3. & demum dicitur facinus, quia de homine facit
52 bestiam, iuxta illud † Prophetæ; homo cum in honore esset, non intellexit; comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis, & illud Boet. lib. 4. de consolat. & qui uirtute deserta homo esse desinit, cum in diuinam conditionem transire non possit, uertitur in beluam: Sunt enim peccatores ueluti pecora contra naturam agentes: sicut animalia bruta. Et in tanta morū peruersitate homo iam non est homo, sed iners, & inscia pecus, & pro hoc est texr. in auth. de incest. nupt. §. 1. col. 2. secundū Fab. in §. 1. instit. Si quadrup. paup. fec. dic. & refert Ioan. Anton. Basius ad Afflict. in constitut. Neapol. in procem. sub num. 12. littera B. itā ut superbus Leo, Auarus Bufo, Libidinosus Hiricus, Iracundus Tigris Gulæ deditus Sus, Inuidus Pauo, & ignauus Asinus dici possit, ut supra in præfat. numer. 37. figura
53 est in Circeo Poculo, ex quo homo † fiebat hellua, facit Farnes. d. tract. de peccat. imag. cap. 2. 3. & 6.

Rursus hæc omnia locuti sunt, poetæ in
54 auibus † lacus Stymphali, de quibus Virg. in labor. Herculis inter carm. select. pag. 619. Ouid. meta. libro nono. pagina 241. & Claud. in præfatione secunda. libro de Raptu Proserpinæ. Peccata enim sunt aues illæ, quæ magnitudine sua impediunt radios illius Solis, qui solus fecit Solem, vt

B 2 Psal.

Psalm. 73. & consequenter cognitionem,
quæ sine eo haberi non potest, vt dixit con-
ciuis meus Alex. Stiat. in sua vtiliss. pract. c.
23. num. 16. vbi adducit illud Bald. videli-
cet, sæpe propter peccata, nescimus causarũ
55. † soluere dubia, quod est verissimum, quia si
cut visio non fit sine luce in oculo naturæ, vt
56 supra, quia illa est actus, i. perfectio † cor-
poris perspicui, vt dicit Arist. de anim. libro
2. text. 69. ita veri cognitio non datur sine
57 gratia Spiritus sancti, à † quo omnis cogni-
tio, vt per Neuz. in Syl. nupt. libro 6. nu-
mero quinto, Facit quod legitur de cæco,
58 qui † prius lauit, & postea vidit, Ioan. ca-
pit. 9.

Et quòd humor conscientiæ sit necessa-
rius in Iudice, tradiderunt Bal. & alij supra
allegati.

Huius rei exemplum dedit Illustrissimus
59 & Reuerendiss. Fœdericus † Borromęus
Cardinalis amplissimus, qui in hac Curia Ar
chiepiscopali Prælatos in Iudices semper
elegit eius integritatis, qui aquam limpi-
dissimam, quam biberunt ex vberrimis fon-
tibus veritatis doctrinæ, amplissimis riuu-
lis veritatis vitæ, & iustitiæ ouibus tanti Pa-
storis intactam continuò piè exhauserunt,
& exhauriunt.

Tertiò quoniam praxis est legum inter-
60 pres. l. minimè. ff. de leg. & quidem † verissi-
ma, vt inquit Rol. consil. 2. nu. 8. in tantum,
vt magistra appelletur. c. quàm sit, de elect.
libr. 6. & artem efficere dicatur. secundum
Philosoph. in 1. Metaphysic. & conciuem
meum. Marsil. in praxi. crimin. in §. princi-
pium, num. 4. sicut in oculo vero est humor
61 † albugineus, qui alio nomine aqueus dici-
tur, ita in oculo Reipubl. requiritur humor
Practicæ, quæ iure meritò Acquei humoris
locum subintrat: sicut enim, si talis humor
sit paruus, oculus videtur magis niger, secun
dum Curt. in annot. ocul. pag. 506. ita iudex
62 † nisi habeat magnam practicam, quamuis
doctus, videbitur niger, & ignarus, vt uide-
mus, quia in multis melius resoluit vnus pro
curator bonus, quàm purus doctus theori-
63 cus, quia experientia facit † omnia plana,
& facilia, vt pulchris etiam fabellis declarat
Mant. in suo Enchirid. cap. 239. sicut enim
candor est sapientiæ color, vt de insigni no
64 bilissimæ Sormanorum familiæ † agens,
tradit Farnes. in d. tractat. de simulac. Reip.
lib. 4. fol. 78. in princi. ita niger habet igno-
rantiæ significationem: alio enim modo
65 speculatur, alio † practicatur, vt dicit Pauo.
Gem. in consil. post quintum colorem, nu.
quarto in fine.

Rursus sicut aqueus humor aliquando
mutatur secundum Reald. Columb. in tra-
66 cta. de re annotom. dicto libr. 10. de ocul.
pag. 219. ita secundum varietatem locorũ,
67 quandoq; mutatur † praxis. Cassan. in con-
suetud. Burgund. Rubr. 2. de confisc. glo. 1.
nume. 1. & Iulius Clarus in infinitis locis in
practic. crimin. Hinc clamant DD. styllum
68 curię seruandum, † vt latè tradit Ioseph.
Lud. decis. lucens. 36. & in conclus. suis con-
clus. 38. & confert vtilis traditio. Rolan. à
Vall. in consil. 48. in præsenti causa lib. 3. &
Bursat. in consi. 357. an iniustè num. 1. & se-
quenti lib. 4. vbi de hac varietate obseruan-
tię, & stylli, & ponunt, ac soluunt difficulta-
tes resultantes ex contrarijs styllis, & obser-
uantijs, distinguentes inter ordinatoria, &
decisoria, vt ibi per eos.

Prętérea, sicut aqueus humor est similis
aquæ, ita practica; Nam sicut aqua bona de
69 bet habere † ortum à bono principio, quia
talis est, qualis est locus, vnde descendit, vt
declarat Rip. in trac. de peste sub tit. de prę-
seruat. remed. contra pestem, nume. 5. cum
seq. ita aqueus humor debet habere ortum
70 à bono principio † de quo Bald. in l. Æmi-
lius. ff. de minoribus. Cor. in memorial. in
verbo practica, & Practica Zauat. nume-
ro 415.

Necessitatem huius requisiti probant nõ
71 solùm tot legum correctiones, quas † habe
mus, vt per Ant. Scapum in tracta. iur. non
script. per totum. & optimus est tex. in l. cer-
ti iuris. de iudic. cum alijs; vt per Mant. in
dicto capit. 239. & propè finem: sed illam
72 etiam attestantur ignorantes, qui † coram
inexpertis iudicibus agentes, quando ali-
ter nesciunt respondere, dicunt in practica
ita seruat', ut habetur apud Boer. in add. ad
Ioan. Mont. de parlam. par. 2. Hoc enim di
cunt, quia sicut omnes colores vaporum pe-
netrant ad Chrystallinum; ita vt visa videa-
tur eiusdem coloris, vt per Cur. in d. loco,
ità sperant fore, vt similes colores menda-
ciorum inficiant chrystallinum humorem, i.
scientiam, quæ chrystallino correspondet vt
supra.

Rursus

Rurſus ex his quæ dicta fuerunt ſupra de
neceſsitate ſcientiæ, infertur ad neceſsitatẽ
practicæ à multò magis, quia lex magis ab-
73 horret inexpertum, quàm † illitteratum,
quia illiteratus licet non mæreatur nomen
perfecti, tamen poteſt eſſe Iudex, ſi habeat
experientiam cauſarum, non autem inex-
pertus, l. certi iuris. C. de iud. vt egregiè de-
clarat Coraſ. & Robert. Aurel. quos refert
Menoch. de arb. iudic. lib. 1. q. 23. num. 10.
quibus addo Vleutun. in d. tractat. de Reg.
Mund. in fi. q. 4. nu. 3. ſimili modo arguen-
di vſus eſt poſt Fely. Diaz. in pract. crimin.
d. cap. 18. in fi. Cot. in mem. in verbo pract.
Cacher. in proęm. deciſ. Pedem. num. 14.
Neuizan. in Syl. lib. 3. in verbo eſt nuben-
dum, num. 7. multa cumulat Hier. de Cęual.
in præfat. commun. contrà communes, nu.
71. vſque ad num. 85. quibus addo, quòd, &
hanc neceſſitatem poſt Aul. Gelli. Ariſto.
Quintil. Theophraſ. Ouid. Tull. & alios cõ
probat Galeſ. de exercit. iur. per lib. 1. nu. 8.
cum ſeq. Ioan. de Plat. in l. 1. d. cond. in pub.
hor. lib. 10. Rauaud. in Specul. iud. num. 11.
Pacian. de prob. lib. v. cap. 26. numer. 73. vbi
74 inquit, tanto vagliono † le leggi, quanto
l'huomo le sà mettere in prattica, Nicol. Vi
gel. de rat. iud. in ca Forenſ. capit. 1. Pract.
Zauar. numer. 1. Illuſtriſs. & Reuerendiſs.
Cardinalis Vital. in pulcherrimo Speculo.
morali titulo de Iuuene ſub littera B. vbi ad
ducit tex. Deuter. in cap. 1. quibus addo bo-
num exemplum, quod ad id probandũ ad-
ducit Ioan. Boter. in d. tract. pag. 33. in prin.
vbi ex profeſſo agit de hoc, & alijs duobus
præcedentibus requiſitis.

Figura ſit in Amante, qui neſciat pingere: ſicut enim is cognoſcit pulchritudinem dilectæ ſuæ, & tamen illam pingere nequit: ita Iudex doctus, & bonus licet cognoſcat pulchritudinem iuſtitiæ, quam diligit; tamẽ illam penicillo ſententiarum ſuarum pingere nunquam poterit, niſi & practicam pingendi, ideſt iudicandi habeat.

De Iride. *Cap. III.*

Iridis loco variæ lectionis delectarionem in oculo humano reponẽdam eſſe tribus præcipuè rationibus, ex grauiorum Doctorum portentoſis erroribus etiam deſumptis in primis comprobatur: Mox ex ſitu, fabrica, operationibus, & accidentalibus oculi humani problemata viginti in eundem ſenſum adducuntur. Demum & tertiò ſermone penè enigmatico, ex ingenio varijs ex fabulis ad reformandos Iudicum mores contexto, eadem electio re ipſa iucundiſſimè confirmatur.

SVMMARIA.

1 *Iris aſcribitur humoribus.*
2 *Iris quid ſit.*
3 *Iris cur in oculo.*
4 *Laborum interpoſitio neceſſaria.*
5 *Arcus moralis ſenſus.*
6 *Iridis cæleſtis moralis expoſitio.*
7 *Voluptas ſua quemque trahit.*
8 *Studia hominum varia, multorum exemplo comprobatur.*
9 *Lectionis varia egregia commendatio.*
10 *Ingenia varijs exculta diſciplinis commendantur.*
11 *Auctoritatibus vtriuſque teſtamen. hiſtor. Philoſoph. Medic. Orat. poet. prouerb. & alijs legumlatores vti laté, & ex ordine oſtenditur.*
12 *Labeonis Antiſtij laus.*
13 *Sfortia Oddus l[illegible]udatur.*
14 *Morum grauitas ex varia lectione oritur.*
15 *Eccleſia quot, & quæ requirat in ſuis electionibus.*
16 *P. Cantonius I. C. laudatur.*
17 *Lilium pro fama.*
18 *Lectionis varia cognitio ad iuris ciuilis diſciplinam neceſſaria eſt.*
19 *Accurſii lapſus.*
20 *Gloſſæ error.*
21 *Io. Andreæ locus perpenditur.*
22 *Ioan. Andreæ laus.*
23 *Cæmeterij falſa deriuatio.*
24 *Cæmeterium quid propriè ſignificet.*
25 *Sepulcrorum inſcriptionum, in quibus ineſt memoria quietis, ratio adducitur.*
26 *Inſcriptionum ſepulcrorum apud Græcos cum memoria quietis ratio.*
27 *Concilij Antiocheni locus perpenditur.*
28 *Problematum de oculo fontes quatuor, & quæ.*
29 *Oculus cur poſitus in loco alto.*
30 *Index dicitur habere maieſtatem.*
31 *Nobiliores eligendi ſunt ad munus iudicandi.*
32 *Ouidij locus ad Iudicis inſtructionem perpenditur.*
33 *Oculus cur magis à corpore, quàm cætera membra ſeparatus.*
34 *Membrum alterius membri, officio fungi obnoxium eſt.*

35 *Vena oculi cur pauci sanguinis, & sine nomine.*
36 *Pecunia sanguis dicitur.*
37 *Diues nullus iustè viuens statim factus.*
38 *Nerui optici locus moraliter perpenditur.*
39 *Virtus in medio consistit.*
40 *Mediocritas laudabilis.*
41 *Extrema vitiosa.*
42 *Medium tenuere beati.*
43 *Oculus cur sub cilijs positus.*
44 *Princeps non debet facilè moueri contra suos officiales.*
45 *Potentia signa in cilijs.*
46 *Intercilia qua, & cur apposita.*
47 *Princeps quando nō teneatur tueri suos ministros.*
48 *Superciliorum longitudinis moralitas.*
49 *Oculus oculum cur directo non videat.*
50 *Iudex non est bonus Iudex in causa particularis affectionis.*
51 *Oculus cur fascinatione lædat.*
52 *Iudicem iniquum sedere quàm periculosum sit.*
53 *Fascinandi modus quis, & de remedio.*
54 *Oculus cur reflexè videat se ipsum.*
55 *Modus cognoscendi se ipsum qualis.*
56 *Remedium pro Iudice ne cum reprobis damnetur.*
57 *Oculus cur non peccet.*
58 *Iudicis nomen amittit, qui iniustè agit.*
59 *Videre malè peccatum est, quod exemplis ostenditur.*
60 *Princeps non tenetur protegere malum Iudicem, quem elegit.*
61 *Oculum obscuratum effodiens, an puniatur pęna effodientis oculum.*
62 *Oculus cur mobilis.*
63 *Iudex debet esse in continuo motu.*
64 *Oculus cur fidelis.*
65 *Iudex non debet esse credulus.*
66 *Oculus cur toruo lumine respiciat.*
67 *Iustitia nescia lachrymarum.*
68 *Oculi infirmitas cur maior respectu aliorum membrorum.*
69 *Delicta augentur ob dignitatem personæ.*
70 *Oculus cur homini diuerso colore, non alijs animalibus in sua sit specie.*
71 *Homo ab homine multum differt.*
72 *Oculus oculo cur similis in eodem homine.*
73 *Tale vbicunque sit semper tale.*
74 *Oculus cur flendo rubeus fiat.*
75 *Iudex non debet esse effœminatus.*
76 *Oculus cur non possit stare contra radios Solis.*
77 *Iustitia, & veritatis societas arctissima.*
78 *Iudex non debet tueri opiniones phantasticas.*
79 *Cicadæ cur non habeant oculos.*
80 *Iudex debet laconica breuitate vti, & quare.*
81 *Iudex debet excludere Aduocatum verbosum à suo Tribunali.*
82 *Speculatoris locus declaratur.*
83 *Iudex non debet audire Aduocatū extrinseca proponentem.*
84 *Iudex non debet excludere Aduocatum paralozizantem, quando inclinat in sententiam ferendam contra illum.*
85 *Visio, quæ deficit in vno ex oculis humanīs, cur accrescat in alio.*
86 *Iudex successor quomodo se debeat gerere cum antecessore.*
87 *Iudex debet esse talis, vt possit trahere coniudicē in suam sententiam.*
88 *Difficultates resultantes ex varietate votantium quomodo euitentur.*
89 *Possessio, cur acquiratur oculorum inspectione.*
90 *Luc. cap. 11. locus moraliter exponitur.*
91 *Principis munus proprium est Iudicare.*
92 *Peritia maxima requiritur in Iudice.*
93 *Integritas Iudicis quanta esse debeat egregijs exēplis demonstratur.*
94 *Augustus iussit, vt in loco vbi congregabantur Iudices Thure meroque sacrificaretur.*
95 *Senatus Mediolanensis mos celebrandi missam cum sui ratione commemoratur.*
96 *Ægyptij in loco iudiciorum cur aliquot sedes vacuas relinquerent.*
97 *Iudices iniquos repellendos.*
98 *Poetarum scripta quomodo ad vtilitatem maximam reducantur.*
99 *Recipitur vnumquodque per modum recipientis.*
100 *Lucretij locus ad moralitatem redigitur.*
101 *Torquati Tassi locus moralis perpenditur.*
102 *Torquati Tassi laudes remissiuè.*
103 *Modestinus I.C. fuit, & Poeta.*
104 *Silius Italicus I.C. fuit, & Poeta.*
105 *Persei fabula morali interpretatione exornatur.*
106 *Ixionis nubes infausta dignitati comparatur.*
107 *Cycni Mos morandi circa aquas moraliter exponitur.*
108 *Monoculi ignorantibus comparantur.*
109 *Aquila Iouis in sensum moralitatis redigitur.*
110 *Prouerbium, bonus quandoq; dormitat Homerus.*
111 *Emblema oculata manus fabulosa moralitate exornatur.*
112 *Aduocatus bonus causam pessimam facit videri bonam.*
113 *Iudex debet cauere à conuersatione mulierum.*
114 *Cupidinis sagittarum in Apollinem moralis interpretatio.*
115 *Pan & Cupidinis colluctationes quid significent moraliter.*
116 *Iudex quomodo fieri possit constans aduersus munera.*
117 *Mercurij furta detecta à Batto, quid significent moraliter.*
118 *De malè acquisitis non gaudet tertius hæres.*
119 *Arpiarum Virginitas, & sterilitas moralitate exornatur.*
120 *Monile Vulcani ad interitum Hermionis morali sensu interpretatur.*
121 *Saturni, & Opis coniugij sensus moralis.*
122 *Iouis fulmina in Gigātes quid moraliter significēt.*
123 *Canum morsus in Acteonem moraliter adducūtur.*
124 *Typhei motus vano timori comparantur.*
125 *Ouidij locus de Calisto, siue de Vrsa in moralitatem redigitur.*
126 *Tyresiæ cæcitas egregia moralitate exornatur.*

127 Be.

127 *Benefacere, & latari dictum exornatur.*
128 *Herculis Victoria in Antheum uictoria diaboli in superbum comparatur.*
129 *Nisi capillus Regis Megarensium abscisus ad moralitatem refertur.*
130 *Vexatio, q. det intellectũ Cadami fabula suadetur.*

1 ARISTOTELES Itidem ascripsit humoribus, vt dicit † Columb. dict. lib. 10. de occul. pag. 400. Ideo postquàm dictum est de humoribus, videndum est de Iride.

2 Est autem Iris circulus ille, quem † varijs coloribus refertum videmus in oculo secundum Columb. in d. loco; & sicut ille necessa-
3 rius est in oculo, vt is † defessus tali varietate recreari possit, vt ibi dicit idem Columb. pagin. 400. ità necessaria est moralis iris in
4 oculo † quem fingo, alicuius delectationis, facit tex. in l. septitia. ff. de pollicit. in l. Ciuitatibus. ff. de leg. 1. & in l. annuam pecuniã. ff. de ann. leg. Hac ratione S. Ioann. Euangelista Aduocatus meus lusit cum discipulis,
5 qui huius rei pulchram figuram † reliquit in arcu, vt latè prosequitur Stephanus Costa in tract. de Ludo. ar. 1. §. 1. num. 4. Iudex enim non idem semper esse potest, sed & personis, & temporibus, & locis, & pro sua salute parere debet; figura fit in Iride cœ-
6 lesti, quæ † in meridie imbris, in occasu tonitrus, in Oriente significationem habet serenitatis, vt tradit Farnes. in d. tracta. de simulacr. Reipubl. l. 2. fol. 5.

Trahat sua quemque voluptas, dummo-
7 do licita sit, † vt oportet. §. illud verò, ibi quis enim ludorum, in procem. ff. quia sicut varij varia sequuntur studia, vt patet ex va-
8 rietate † studiorum Neronis, Domitiani. Valentiani, Demetrij, Caroli Noni Galliæ Regis. Alphonsi Primi Ducis Ferrariæ, Alphonsi X. Regis Castiliæ, & Philippi I. Regis Macedoniæ, de quibus Ioan. Botet. in d. tractat. fol. 79. & est text. in l. quia poterat. ff. ad Senatusconsult. Trebell. quem adducit Monticel. in antiphan. num. 18. ita in varijs delectationibus fingi potest Iris.

Sed ego Iridem constituo in varia lectione, quæ ita oculum Reipublicæ, sicut lapis
9 † ille pretiosus Topacion dictus omnium gemmarũ colore vestitus, oculum Naturæ delectare potest, iuxtà ea, quæ scribit Ioann. de Lignano in tract. de amicitia, sub Rubr. An expediat plures habere amicos.

Prima ratio electionis est, quia sicut campi vario genere florum, herbarumq; vestiti pulchrius arrident, ità & ingenia varijs ex-
10 culta disciplinis † pulchriores fructus, & maiores edere solent, vt dicit And. Fachin. observationum controuers. iuris lib. 9. ca. 103. vers. 2. pag. mi. 1245. & ita cum delectatione simul oritur vtilitas. Nam in iure nostro vtimur non solùm legibus, sed quandoque
11 auctoritatibus † testamenti veteris, & noui, Sanctorum, Historicorum, Philosophorum, Medicorum, Oratorum, Poetarum, quandoque prouerbijs & alijs similibus, de auctoritatibus veteris & noui testamenti plenæ sunt paginæ canonistarum, quorum sciẽtia principaliter tendit ad interprætandum ius diuinum in casibus dubijs pertinentibus ad moralem Philosophiam, vt in procem. decretal. De auctoritatibus Sanctorum loquitur Felyn. in cap. 2. num. 56. de rescrip. de historicis Cronicis, & simil. aliqua scribit Rol. à Val. in consil. 2. nu. 60. volum. 2. Menoch. in consil. 1. num. 274. volum. 1. de Philosophis & Medicis, meminit text. in l. si Pater. in verbo. Nam & Aristoteles. ff. de solut. & in l. septimo mense. ff. de stat. hom. de Oratoribus habemus tex. in l. Cicero. ff. de pœn. & in l. nam & Demosthenes. ff. de legi. & seruit optimè. Alciat. de verb. signific. lib. 4. per totum, vbi discurrit de varijs oratorum figuris. De Poetis habetur in §. item pretiũ. Instit. de empt. & vendit. & in l. in tantum, in fi. vbi glo. ff. de rer. diuis. de prouerbijs est tex. in c. etsi Iudæos ibi mus in pera. de Iud. & sunt impressæ quædam collectaneæ. Zenodoti de quibus meminit Tiraqu. de leg. connub. l. 9. num. 98. quas perquisiui, & inuenire non potui, sed solùm reperi ducentũ nonaginta duo prouerbia simul congesta à Stephano Gaeta. in cap. ad limina. 30. q. 1. Demum de varijs auctoritatibus loquuntur Bar. Alexan. Ias. Dec. & alij in l. j. ff. si cert. perat. & Aret. & alij in §. cumque hoc Deo propitio Instit. in procem. quibus addo Cassan. in Catalogo Glor. Mund. par. 10. consider. 42. & seq. & dixi in præfat. num. 69.

Huius Iridis exemplũ reliquit labeo An-
12 tistius † qui iuris ciuilis disciplinam principali studio exercuit, & cæterarum artium non fuit expers, vt tradit Gellius noct. atti. lib. 13. & est tex. in l. 2. in §. post hanc ibi cæteris operibus sapientiæ. ff. de orig. iur. & temporibus

poribus nostris figura sit in ornatissimo, &
13 doctissimo Sfortia. Oddo, quē propter † va-
rias eius virtutes vnicè diligo, & veneror.
Secunda ratio est, quia hinc etiam oritur
alia maxima vtilitas videlicet grauitas mo-
14 rum, quæ legendo † præcipuè comparatur,
dùm in nobis emendamus, quod in alijs dā-
natum legendo conspicimus, quæ res quan-
ti facienda sit, quisque inde dignoscere po-
test, quod Ecclesia Dei tria requirit in eli-
15 gendis, ætatis maturitatem, litterarū †scien
tiam, & morum grauitatem. c. cum in cun-
ctis, de elect. vbi omnes notant, & latius pro-
sequitur Flamin. Paris. in tract. de resignat.
lib. 4. q. 11. num. 11. 15. & 16. exemplum sit
16 in I.C. Petro Cantonio, quo sicut † neminē
inueni huius variæ lectionis, & doctrinę ma
gis amicum, ità nec morum grauitate ma-
gis insignem, cuius rei fama ità celebris est
apud omnes, vt sicut Lylium det suauitatē,
17 † & in eo verificetur dictum Bal. in l. 1. col.
4. C. de confess. & aliorum DD. quos retu-
lit Paris. d. num. 16.
Tertia ratio, quam vltimo loco seruare
libuit, ea est, quia ad iuris Ciuilis disciplinā
seriò capescendam necessaria planè est va-
rię lectionis notitia, id quòd experientia om
18 nium Magistra † comprobatur, quia ob ta-
lem defectum multi celeberrimi legum ver
tices in portentosos errores inciderunt.
Primò enim Accursius, qui se tenebris iu
ris ciuilis occurrisse gloriatur, quòd historia
19 rum † ignarus, & politioris doctrinæ expers
esset, Iustinianum ante Christum regnasse
asserit, vt in Authen. vt præp. nomen Imper.
in verbo. Prima indictione, cuius hæc sunt
verba. Fortè currebat prima indictio tempo
re, quo fuit facta hæc lex, & ita Iustitianus
regnabat tempore natiuitatis Christi, cum
illo tempore fuit indictio inuenta. Ex qui-
bus verbis detegitur crassa ignorantia eorū,
qui imperio præfuerunt, necnon & indictio
nis, & quod turpius est, ipsius Euangelij, si-
quidem Luc. cap. 2. habetur, quòd exiit edi
ctum à Cæsare Augusto, vt describeretur
vniuersus orbis, quamobrem Ioseph. ascen-
dit à Nazaret in Bethleem cū B. Maria vxo-
re prægnante, quæ mox peperit Iesum hu-
mani generis Saluatorem; poterat enim Ac-
curs. vel ex eo Euangelio dicere Christum
D.N. tempore Augusti Cæsaris natum esse,
si aliquid vltra legum Codices intelligere
voluisset.
Secūdò neque leuius errauarūt sacrorum
Canonum interpretes, quorum tamen in-
20 scitiam vnicò exemplo indicasse satis erit
glo. enim † in c. sactis in verb. in cœmeterio,
de sepult. dicit cęmeteriū dictum à Cœmen
græcè, quod est aurū latinè, & teron, quod
est terra; Quis enim græcarum litterarum
studiosus huiusmodi voces vnquā audiuit.
Verùm audiamus de ea re disserentem
21 Ioan. † Andreæ, quem Principem Docto-
rum iuris canonici, fundamentumque, ac
speculum iuris dixit Gozadin. in consil. 80.
num. 16. Quique melius locutus est, quàm
22 alius † de mundo, vt post alios dixit Gerar.
Mazzol. in consi. 46. num. 12. Ioan. Andreę,
inquam, in Rubr. de conf. Eccles. libr. 6. di-
23 cit, cœmeterium † dici à Cymos, quod græ-
cè interpretatur dulcis statio animarum, vel
potius corporum, subdens; inde cœmete-
rium, quasi cinisterium, quia ibi cineres
mortuorum terantur, vel à cis, quod est an-
te, quia ante ecclesias fieri soleant, Hæc ille,
qui dùm imperitos auditores in admiratio-
nem sui trahere conatus fuit, Musarum sa-
crā illotis (quod aiūt) manibus attrectare nō
dubitauit. Si enim is græcè sciuisset, vtique
intellexisset cœmeterium apud nos Dormi-
24 torium † significare, quod fidelium corpo-
ra, ibi dormiant resurrectionē exspectantia,
id quod ex veterum monumentis repetere
non grauabor.
Hinc est, quod in cœmeterijs veterum
Christianorum nobis passim occurrunt in-
scriptiones titulīq; monumentorum, ac se-
pulcrorū, quibus mortuos dormire, vel quie
scere ostenditur his potissimum verbis. Hic.
25 † REQVIESCIT. IN. PACE. &c. vt est illud
Seueriani è regione templi. D. Petri ad Lin-
tres Mediolani, & aliud in templo D. Ste-
phani B. M. HIC. REQVIESCIT. IN. PACE
ROMANA. QVAE. VIXIT. IN. SAECVLO
ANN. PL. MS. XX. DEP. PRID. KAL. IAN.
&c. Aliud quoque simile, est in templo D.
Cassiani apud Velatum Agri Mediolanen-
sis. B. M. HIC. REQVIESCIT. IN. PACE
HONORATA. QVAE. VIX. IN. SAECVLO
ÆT. ANN. XXVI.. D...... KAL. MART.
HER. ET. BAL. V. V. C. C. KONLIB. Quo-
rum vtrunque de Musæo suo mihi imperti-
tus est, idē Petrus Cantonius I. Consul. qui
exemplum alterius existentis apud Vidum
Ma-

Mazentam I. C. bonarum artium ftudiofum mihi dedit, quod ita fe habet. H I C. REQVIESCIT. ACEDICEN. FIVS. QVI. VIXIT. IN. SAECVLO. AN. PL. M. X. Dep. SVB D... H. IIII. KAL. MART. M XCI. VIR CONSVL. V. Similis etiam fuit apud Græ-
26 cos † Chriftianos obferuatio, vt oftendit vetus Lapis Ticini in fronte ædis D. Ioannis in Burlo, & pro his quæ dicta funt multum facit Atheneus vbi de conuiuijs Cretenfiū agit, & loquitur de loco in quo hofpites dormiebant, & Concil. Antioche. car. 23. quod
27 vita † functorum quietem appellauit.

Variæ autem lectionis delectatio elici poteft ab uno, & altero oculo vario problemarum genere, quę defumi poffunt ex quatuor
28 fontibus: & primò à fitu, † fecundò à fabrica: tertiò ab operationibus: quartò, & vltimò ex accidentalibus, quod an verum fit paucis experiamur.

Primò igitur quæro cur oculus fit pofitus
29 in loco fublimi † & alto?

Refpondeo hoc factum fuiffe à natura Primò ad inftruendum fubditos ad honorā-
30 dum Iudicem † propter maieftatem, quam habet l. pen. ff. de iuft. & iur. cum fimilib. de quibus Surg. in tract. de Neap. illuftrat. lib. 1. cap. 27. num. 9.

Secundò ad monendum Principes, vt ad
31 munus iudicandi eligant † nobiliores Alex ab Alex. dier. gen. lib. 5. cap. 28. Neapod. in confuetud. Neap. fol. 13. num. 174.

Tertiò ad fuadendum iudici, vt recordetur digniraris fuæ, quod & intelliexiffe vide-
32 tur † Ouid. 1. met. cum dixit.

Os homini fublime dedit cœlumq; videre
Iuffit, & erectos ad fidera tollere vultus.

Secundò quæro cur oculus fit fabricatus
33 magis feparatus † à corpore omnibus alijs membris, adeò quòd de loco ad locum moueri pofsit, & quafi extractus de capite repo natur, abfq; eo quòd virtus fua perimatur?

Refpondeo id factum effe ad oftendendum, quòd ficut indecorum eft, vt in corpore humano alterum membrum alterius offi
34 cio fungatur, ità obnoxum † eft, fi inter vnum Iudicem, & alium promifcuis connatibus turbētur officia, l. repetita. C. de Epifc. & cler. l. confulta. §. abfurdum. C. de tefta. & facit tex. elegantifsimus in c. 1. 89. diftin. in cap. efto fubditus. 95. diftin. & eft text. pretiofifsimus in cap. fin. eadem diftin. 89. accedit vulgatus tex. in l. etfi conftiterit. C. finium regund. & in l. fin. ff. de iurifdic. omn. iudicum.

Tertiò quæro, cur oculus gaudeat pauco
35 fanguine, adeò quòd venæ, † quæ in illo reperiuntur, nullum habeant nomen, & ibi folum nutritionis caufa appofitę fuerint à natura?

Refpondeo, quia oculus Reipublicæ non quærit diuitias, quæ veniunt appellatione
36 fanguinis, & tanto illuftrior eft, quantò longius diftat à nomine diuitis, quia iuftifsimus effe, qui cupit immenfas, nunquàm parabit
37 opes. & nullus † continuò iuftè viuens ditatus eft, vt inquit Stob. ferm. 8. vbi iniuftitiā Auaritiæ affociauit.

Quartò quęro cur neruus opticus in oculo humano fit pofitus in medio, in oculis ve
38 rò † cæterorum animalium in latere?

Refpondeo, vt Iudex femper præ oculis habeat, quòd virtus in medio confiftit, vt profequendo fingulas virtutes per exempla
39 † declarat Frater Paulus Arigius in tracta. de bon. Princip. cap. 11. pag. 128. Vbi ponit quatuor conditiones circa virtutes; & pro hoc facit illud, quod mediocritas in vna qua
40 que re femper † laudabilis eft, l. cum poftulaffem. ff. de dam. infect. & extrema minimè
41 vitio carent. † Mant. in fingul. nu. 308. vbi adducit Bal. in l. antiq. ff. fi pars hæred. pet. vbi per illum text. medium laudabile dicit; & quod ab eo recedit non eft iuftum nec virtuofum, glo. & Bart. in l. fin. ff. de prætor. ftipul. cum alijs de quibus per Mant. in d. fing. 308. & eft tex. ad prædicta in cap. 2. in verbo modū, de offic. cuft. & facit illud,

42 *———Medium † tenuere Beati.*

vt in authen. de confulib. in princ. colum. 4. & ff. de offic. proconf. l. folent. §. fina. & inftitu. de rer. diuif. §. ex aliena.

43 Quintò quæro, quare † oculi pofiti fint fub cilijs?

Refpondeo, vt Princeps intelligat, quòd tenetur Iudicem bonum protegere, & tueri, non autem ex quacunq; quærimonia fub
44 ditorum † contra eum moueri: in cilijs enim
45 annuimus, negamus, & potentiæ † figna gerimus, vt atteftatur Plin. lib. 11. nat. hift. cap. 37. parte prima.

Sextò quæro, quare natura addiderit in-
46 tercilia, † id eft interpofitionem illam fine pilis, inter fupercilia?

Refpon-

Respondeo, vt Princeps intelligat, quòd eatenus debet tueri oculum suum, quatenus non excedit iustos limites iurisdictionis suæ,
47 vt faciunt multi † stulti, qui abutuntur benignitate Principum, & tributa auctoritate, vt ipsi videantur Principes, quem excessum damnat natura, quæ in nimia longitudine
48 superciliorum inditium † posuit stultitiæ.

Septimò quæro cur oculus directa visione, de qua glos. in §. prædiorum vrbanorum
49 inst. de ser. se ipsum videre † nequeat?

Respondeo, vt intelligat Iudex, quòd ip-
50 se nō est bonus Iudex in causa propria, † neque in causa, quam annulo particularis affectionis desponsauit, vt latissimè no. in l. cum apertissimi, de iud.

51 Octauò quæro, cur oculus offendat † fascinando?

Respondeo ex modo quo offendit id dignosci, & referri posse, vt Principes intelligant ex facili via fascinandi, quàm facilè sit iniusto Iudici opprimere subditos; & proin-
52 de quàm † periculosum sit Iudicem iniquū
53 sedere; Nam dùm anima † vehementer affecta mutat oculos, oculi immutati immutāt aerem, aer vero, quam, siue velimus, siue nō respirando attrahimus, nocet, vt inquit Arist. in lib. de somn. & vigil. & tenet Sanctus Thomas in summa in 1. parte quæst. 118. art. 3. vers. ad secūdum, & Martin. Irles, quē superius citaui, vbi ponit remedium.

Nono quæro, cur oculus reflexa visione, de qua glo. in d. §. prædiorum vrbanorum.
54 in Speculo † seipsum videat?

Respondeo, vt Iudex recolat, quòd legitur Exod. cap. 38. vbi, quòd in introitu erat vas æneum de speculis, & iuxta templum erat piscina aquæ, propter duo.

55 Primò vt discat modum seipsum † cognoscendi, introspiciendo speculum propriæ cōscientiæ, medio recogitationis annorum suorum in amaritudine animæ suæ, exēplo Regij Prophetæ Dauid, vt in psal.

Secundò, vt similiter discat, quòd cum id egerit confugiat ad piscinam aquæ ad lauā-
56 dum † proprias maculas per Sacramentum pœnitentiæ, vt ipse, qui alios iudicat in hoc mundo, non iudicetur, & damnetur cum reprobis in futuro seculo.

57 Decimò quæro, cur oculus † non dicatur peccare?

Respondeo primo, vt intelligat Iudex, quòd, quando iniustè agit amittit nomen Iu-
58 dicis, quia † operatur, vt pessimus priuatus, & hoc non est iudicare, sed iustitiam deserendo prodere, sicut videre non est peccatum, sed malè videre, quod est deprauatę
59 voluntatis, † vt potest exēplificari in Eua, quæ eo modo vidit lignum vetitum, in filijs Dei, qui eo modo viderunt filias hominis esse formosas, & diluuio perierunt, ut Genes. cap. 6. & in Dauid, quando Bersebeam nudam inspexit lib. 2. Regum cap. 11. vt benè animaduertendo tradidit Marquar. in specie huius nostrę quæstionis, in tract. de Cęlib. sacerd. non abrog. cap. 9. num. 14.

Secundò, vt Princeps cognoscat, quòd Iudex malè iudicando, amittit ius protectionis, quia non retinet nomen oculi, quia si generalibus volumus procedere cum Doctor. in l. 2. ff. de publ. iudic. membri nomen
60 non meretur, quod membri vitā non † habet, vt per Imol. ibi num. 7. & per Ang. de malef. in verb. membr. si ad specialia descēdere voluminus in illa quæstione, an effodiēs
61 oculum † obscuratum puniatur pœna effodientis oculum, de qua Alber. de statu. in 2. par. quæst. 25. & Alber. in dictionario suo in verbo oculus, placet negatiua per text. in L. sed & si pupillus, in §. proscribere in vers. pro scriptum autem. ff. de instit.

62 Vndecimo quæro, cur oculus sit mobilis?

Respondeo, vt intelligat Iudex, quòd de-
63 bet manere in continuo motu † authent. vt sine quoquo suffragio collat. 2. in princip.

Duodecimo quæro, cur oculus sic fideliter operetur, vt etiam fidelis appelletur, iux
64 ta † illud Horat. in Poet.

Segnius irritant animos demissa per aures,
Quam quæ sunt oculis subiecta fidelibus.

Respondeo, ut Iudex discat videre iura
65 proprijs oculis, non † autē credat relatis per Cancellarios, & minus exhibitis per partem iux. emb. oculatæ manus, de quo infra.

66 Decimotertiò quæro, cur oculus † toruo lumine respiciat?

Respōdet iustitia; Nescia sum lachrymis,
67 nec moueor precibus ullis. † l. obseruandum. ff. de offic. præsid.

Decimoquartò quæro, cur infirmitas ocu
68 li sit maior infirmitate † alterius membri; inquit enim Martialis quid facies oculo?

Rndeo, quia dignitatis gradus delicta gra
69 uiora facit. † l. Presbyteri. C. de Epis. & cler.

Deci-

Decimoquintò quæro, cur oculus vni homini tribuatur diuerso colore, respectu alte-
70 rius hominis, non† autem alijs animalibus, vt animaduertit Plinius d.lib.11.cap.37.

Respondeo, vt intelligat Princeps, constituendam esse differentiam inter homines,
71 & homines, † & rationem meritorum habendam esse. Quia non omnes sunt pares. §.quia uerò in auth.de iud.

Decimosextò quæro, cur tamē in eodem
72 homine semper oculus oculo † similis sit?

Respondeo, vt Princeps constituat regulam, tam pro bono Iudice, quàm pro malo, quòd vnumquodque tale vbicunque repe-
73 riatur † semper tale, atque ideo non existimet mutatione officij suppleri defectus.

Decimoseptimò quæro, cur oculus flen-
74 do efficiatur colore rubeo, † vt attestatur Boccacc.lib.4. Filocopi, & Catull. cum dixit

Flendo turgiduli rubent ocelli,

& Torq. in sua Hierusalem Cant.3.stāz.18.

Che gli occhi pregni vn bel purpureo Tinse?

Respondeo, vt Iudex discat compati ordine vero charitatis, & amoris, quem refert
75 color ipse rubeus, non autem sit † mollis, & effœminatus, qui moueatur ad calamitosorum voces; id enim non est constantis, & recti Iudicis, vt dicit Calistrat. in l.obseruandum.ff.de offic.Præsid. sed potius fœminæ, vt auctoritate Ennij Poetę affirmat Thesau. in dicta præfatione, num.24.& implicat iniustitiam, quia dum uni parcit, multos in discrimen ponit. c.est iniusta.23.q.4.

Decimo octauò quæro, cur oculus sanus
76 contra radios † Solis stare non valeat?

Respondeo, vt Iudex intelligat, quòd nūquàm debet se opponere veritati, quia sicut
77 iustitia non ambulat sine veritate, † vt ex Reg. Propheta cum dixit, Iustitia, & veritas obuiauerunt sibi, & ex hebræorum Sacerdotum exemplo, de quo Exodi. cap.28. dignoscitur, ita oculus reipubl. non potest aduersari veritati iustitiæ, & si nisi voluerit Phantasticas opiniones tueri, instar Machabæorū
78 ammittet † sanum intellectū, vt dicit Iaf.in l.oēs populi, in primis verbis.ff.de iust.& iur.

Decimononò quæro, cur Ciada non ha-
79 beat oculos, vt † attestatur Plin. natural. histor.lib.11.par.1.cap.37. vbi etiam de alijs animalibus non habentibus oculos?

Respondeo, vt intelligat Iudex, q. signum cæcitatis, & ignorantiæ est loquacitas: & propterea aduertat diligenter ad duo: alte-
80 rum est, vt ipse laconica breuitate † vtatur, præsertim si sit iudicaturus cum aliorum voto, Rebuff. in l.fœminæ, in §.Senat. num.1. De Senat. Latè comprobat Thes. in d. præfatione, sub nu.28. in fine, vbi allegat alios: alterum est, vt diutius, quàm par sit, non pa
81 tiatur Aduocatum † verbosum, sed illum ex officio suo excludat, tamquam sui Auditorij turbatorem, 5.quæst.4. cap. in loco. & C. de iud. authen. iubemus. Et licet Specula-
82 tor in tit.de Aduocato.† sub Rub.de exord. & Arengh.aduocat.vers.nam Iudex, nume. 12.argumentetur in cōtrarium, vt iudex teneatur patienter audire Aduocatos dicētes, & clamantes quantum volunt, tamen hoc non est uerum indistinctè, sed regulariter: & regula fallit.

Primò, quando deducit ea quæ sunt ex-
83 tra quæstionem, & propositum † disputationis, quia talia risui patent. l. quæ extrinsecus.ff.de verb.oblig. & includunt damnum publicum, dum præripitur hora, & tempus alijs dicendi, ex quo vidi sæpe resultare magna damna partium, quorum negotiorum periculum erat in mora.

Secundò fallit, quando Iudex inclinat in
84 sententiam contrariam † Aduocato paralogizanti, quia tunc honoris sui causa, quem omni studio tueri debet, audire debet etiam extrinseca, ne cum lata fuerit sententia locus supersit apparenti colori, conquærendi, & uidi per summos practicos, ita seruari.

Vigesimò quæro, cur uisio quæ deficit in uno ex oculis humanis accrescat in alio, ut
85 † experientia docet in sagittarijs, qui alterū oculum claudunt, ut altero acutius cernant?

Respondeo primo, vt Iudex successor in aliquo officio intelligat quantum sibi expediat ab oculo, qui clauditur, ab antecessore
86 hominum mores, loci † consuetudinem, & iudiciorum stylum diligenter sciscitari, quia hæc omnia, tendunt ad cognitionem practicæ de cuius necessitate satis superque dixi.

Secundò, vt vnusquisque intelligat, quòd non debet quis fieri oculus Reipub. idest Iu-
87 dex, qui non sit aptus† alterius oculi clausi, vel obscurati, alterius Iudicis dissentientis à veritate opinionem subuertere, illumq; non solùm in suā sententiam trahere. l.duo ex tribus.ff.de re iudicata. l. si in tres. ff. de recept. arbitr. sed etiam alios collegas,

ut

vt prçripiatur locus difficultatibus in consti
88 tuẽda communi; de quibus, & † medio effu-
giendi egregiè Thess. decis. 1. per totam.

Vigesimoprimò, & vltimò quæro, cur
89 oculorum inspectione acquiratur † posses-
sio l. 1. §. si iussetim. ff. de acquiren. possess.

Respondeo, vt intelligat Princeps, quan-
tum conferat ad acquirẽdam possessionem
Regni cœlestis habere Virgam Vigilãtem,
habere Iudices, qui instar oculorum sint lu-
cernæ ardentes, vt Luc. 11. ibi lucerna cor-
90 poris tui oculus tuus, quòd † sicut refertur
ad rectitudinem conscientiæ secundũ Bea-
tum Ioannem à Capistrano in Speculo con-
scientiæ in principio, nume. 10. ita includit
electionem bonorum Iudicum, qui munus
91 iudicandi, quod proprium est † eiusdẽ prin
cipis, vt ad Romanos cap. 13. vbi, quod non
sine causa portat gladium, & in cap. non so-
lùm, & in cap. Regum 23. quæst. 5. eiusdem
loco subeant, vt de Moyse scriptũ est. Exod.
cap. 18. Deuteronom. capit. 1. & Num. cap.
92 11. & quidem, maxima † peritia. §. 1. in au-
then. de Iudic. & integritate, & quasi ex ara
93 piè repetito Atheniensium † more, de quo
meminit Plutar. in vita Periclis, solùm Deũ
præ oculis habentes, vt fieri debere docuit
Augustus, qui statuit, vt in loco, vbi congre-
94 gabantur Iudices, prius Thure † meroq; sa-
crificaretur, vt attestatur Suet. apud Gel. li.
14. c. 7. & cõfirmat exemplo missę, quæ cele
bratur in multis locis antequã ad causarum
95 propositiones deueniatur, † vt Mediolani,
tam apud Senatum Excell. quam vtriusque
Magistratus Religiosissimos Iudices, & figu
ra Ægyptiorum, qui in loco Iudiciorum ali-
96 quot sedes vacuas relinquebant † pro An-
gelis, & auctoritate Homeri lib. 18. Iliados
curiosissimè Thess. in d. præfatione, num. 7.

Secundo, vt intelligat quantum expe-
diat reiectio malorum, quia scriptum est,
97 si oculus † tuus scandalizat te, erue eum, &
proijce abs te, quod facit ad propositũ, quia
non longè ab eo, eodem dicto vsus est Con-
rad. Brun. in tract. de Hæret. lib. 3. capit. 3.
num. 14.

Sed & huius variæ lectionis maior dele-
ctatio colligi posse videtur ex Poetis, quorũ
munus imitari, & officium est delectare; ma
98 ximè autem si ingeniosè inducãtur † in sen
sum veritatis vitæ iustitię, & iudicij.

Hoc igitur etiam aliquibus nouis medijs
philosophandi iucundissimè experiri placet;
præcipuè, quia spero fore, vt excogitanda
sint grata bonis, quia tendunt ad bonum,
99 & quidquid recipitur, † per modum reci-
pientis recipitur, vt in prægnantibus come-
dentibus terram, & carbones exemplificat
Boer. decis. 23. num. 75. & sint apta intexta
dulcedine ad decipiendũ vtiliter malos, qui
propter iuuentutem morum, & infirmitates
100 vitiorũ consueuerunt comparari † pueris,
& ægrotis, quibus hac via pietatis succurri-
tur, vt attestatur Lucret. lib. 1. & 4. cũ dicit.

Sed veluti pueris absinthia tetra medentes
Cum dare conantur prius oras pocula circum
Contingunt dulci mellis flauoque liquore.

Quem imitatus est Torquatus Tassus in 1.
101 cantu suæ Hierusalem cum dixit. †

Così all'egro fanciul porgiamo aspersi
Di soaue licor gli orli del vaso
Succhi amari, ingannato intanto ei beue,
E dall'inganno suo vita riceue.

de quo placuit hoc loco meminisse, quia &
102 è nostris de eo honorificè meminit † Clau
di. Bertaz. ad cons. patris, consi. 228. vers. 5.
volum. 1. crimin.

Et hæc via magis mihi probatur.

Primò, quia inuenio, quòd præcipuè hæc
species delectationis, placuit his, quibus
nostra professi sunt, quia limites tangit mo-
103 ralitatis, vt obseruari potest ex † Mode-
stino Iureconsulto maximò, qui fuit Poeta
celeberrimus, vt apud Virgil. in argum. &
ex Martial. lib. 7. Epigrammaton, vbi me-
104 minit de Silio † Italico, & describit illum
celeberrimum Poetam, & Iureconsult. ibi.

Hunc loquitur grato plurimus ore cliens

Primò igitur loco poterit iudex reparan-
di laboris gratia considerare, quòd vix tutus
est, si præclarè agit.

105 Quia vbi Perseus, vir † præclarus,
caput Medusæ, amputauit, egregium ali-
quid fecit, statim quidem nascitur alatus
equus, nascitur fama celebris, quæ illius no-
men portat ad præsentias Principum, & ad
remotas Regiones, cum tanto honore, ut ca-
pite Medusæ homines conuertantur in lapi
des: obstupescant, & videantur fieri immo-
biles; sed ex diffusione sanguinis, ex diuul-
gatione famæ, nascuntur Serpentes, appa-
rent mille inuidi, ac detractores, & insidia-
tores.

Secundò poterit ad firmandum eius ani-
mum

mum super prædictis aliorum exemplar di-
ligenter sibi præponere , vt mox facilius se
præparare valeat ad diligentem sui ipsius tu
telam, & defensionem, nè cum illis,qui lo-
106 co splendoris,honoris,quasi Ixiones † nu-
bem, id est infamiam loco Iunonis, loco di-
gnitatis oppresserunt,adepti fuerunt, miser-
rimè cadat ; Nam id prudentis est, aliorum
periculis se cautum reddere: Nam & Cy-
107 gnus, cum vidisset Phœtontem † eius fra-
trem à Ioue fulmine interemptum , & ignẽ
timere,& loca tuta petere continuoq; circa
stagna,& aquas morari cœpit. vt lib.2.Met.
Tertiò singula pericula præuisurus,in pri
mis diligenter cogitabit, an contra rex. in l.
2.§.seruus autem. ff.de orig. iur. se eius iu-
ris ignarum detegat turpiter,cuius se magi-
strum profitetur ; nam cum dicatur Mono-
108 culorũ magistrum de cœlo † eiectum fuis
se, vt apud Virg. lib.8. Æneid. facilè intel-
liget,si nouerit se ignarum,de loco suo cum
maxima infamia amoueri posse.iux.not.per
Menoch. de arb.in add.q.55. præcipue nu.
19.quia non decet ad latera Principum mi-
nus videntes assistere.Bolog.in auth.habita
nu.6.C.ne fil.pro pat.Nam ad hoc denotan
109 dum Ioui, qui typũ Principis gerit,† Ac-
quila apponitur, vt dicit Virg.1. & 5. Æn.
Quartò, si nouerit se peritum, in memo-
riã reuocabit illud antiquum prouerbium.
Quandoque bonus dormitat Homerus.
110 † & statuit semper ob oculos suos habere
respectu veritatis facti documẽtum oculatæ
manus,de quo Doctiss. Alciatus Emblema-
te de prouid.pag.15.& respectu veritatis iu
111 ris,simulacrũ cadaueris † Argi occisi corã
Mercurio, vt apud Tul. ĩ lib.de nat. Deorũ.
ne à Mercurio, qui de albis nigra , & de ni-
gris alba facit, vt per Ouid. Metamorph.li.
112 15.hoc est ab Aduocato bono, qui † cau-
sam pessimam facit videri iustissimã,vt dicit
Glos. in l. quod si nolit in §. si venditori in
ver.adhibuerit.ff.de ædil.edict. dulci fistula
decipiatur.
Quintò eadẽ ratione poterit iudex consi
113 derare sibi cauendũ à cõuersatione † mu-
lierũ , & à medijs quibus sibi additus pareẽ
ad alterius thorũ, quia parùm sibi prodesset
114 scire: quia Cupido Apollinẽ† sagittat;car
nis cõcupiscẽtia ẽt magnos viros torquet,&
Omnia vincit amor.
Vt inquit Poet. Eglo.10.& senserunt An-
115 tiqui, quando Pan,† quẽ Deũ Naturæ se
cerunt,in colluctationibus ab amore victum
representarunt,sed præcipuè vincit iustitiã.
c.quatuor 11.q.3.
Sextò ad tuendum pariter scientiã suam
116 † aduersus munera, poterit iucundissimè
cogitare fore,vt detegãtur ab aliquo, sicut à
117 Barto detecta. dicuntur furta † Mercurij:
Et quòd non solùm de malè acquisitis non
gaudet tertius hæres, & diues iniustè factus
118 † alios diuites non facit,nec ius,quod non
habet in rebus extortis ad descẽdentes trãs-
mittit, qua ratione Arpiæ Virgines , & ste-
119 riles dicuntur; † sed ẽt munera sæpius in-
star habent monilis veneuati, quod Vulca-
120 nus † ad interitũ Hermionis parauit, quia
ex senectute Saturni, cuius influentia terre-
121 na respicit,vt intellexerũt ij,qui opẽ† eius
vxorẽ dixere,minę resultãt mortis,& ruinę,
quia rarò viuit, qui sub eius constellatione
nascitur Plin.lib.2.natur.histor.c.8.Nã sçpe
contingit,quòd Iupiter,quòd Princeps,hos,
122 qui † aggregauerunt montes supra mon-
tes,eorumq; habitationes exaltauerunt iniu
stè, fulmine percutiat, ad extremam mise-
riam iustissimè redigat, vt in fabula Gigãtũ
quã moralitate exornat Macr.li.1.Sat.c.20.
Septimò poterit ẽt corã oculis proprijs fa
bellam proponere Acteonis, nè vt Acteon,
123 aliorũ† insectator cõuertatur in ceruũ, id-
est cõtinuò habeat q̃d timeat,et iustè timeat
Arte perire sua,
& à proprijs canibus, hoc est subditis, quos
iniustè oppresit,iustè opprimi. arg. tex.in l.
penul.ff.de parricid.
Octauò aduersus timorẽ, cogitare pote-
124 rit non esse cur† ipse timeat,quia licet Ty
phæus,vir magnus, videatur velle quãdoq;
subuertere mũdũ, dùm videt se grauari per
tramites iustitiæ: tamen non poterit excu-
tere pondus veritatis, & omnes motus erunt
ad latera,erunt vana,& apparẽtia; & si for-
tè contingat deprimi Deus exaltabit, nã Iu-
piter,idest Deus exaltabit vsq; ad cœlũ Ca-
125 listonẽ † aĩam plenã virtutibus,quã Iuno,
q̃ mẽs inuida cõuerterit deponẽdo, & oppri
mẽdo,in Vrsam, iuxta illud Ouid.li.2. Met.
Imposuit Cælo, vicinaque sidera fecit.
Et potest induci etiam fabula Tiresiæ, qui
126 cum pro † opinione Iouis iudicasset fœmi-
nam plus viro in voluptatibus Veneris de-
lectati, vt certissimum est,& dixi in annulo

meo, à Iunone quidem indignata lumine
priuatus fertur, ſed inquit Ouid.lib.3.Met.

——— Pro lumine adempto
Scire futura dedit, pœnamq; leuauit honore.

Nonò omnia ad gaudiũ reducere poterit,
127 & dicet; Bene facere, † & lætari: Nam ſi
Serpentes, inuidi, à quibus, me nullatenus
tutũ eſſe agnoſco, de arce Palladis, de gra-
du meo me deijcient ſine cauſa, iniuſtè, iux.
latè congeſta per Menoch. d.q.50. non de-
ficiet Dominus vt ſupra, & ſi aliud lucri nõ
faciam accepto referam infraſcripta.

Quòd ego homunculus de limo terræ fa-
ctus amplius ĩ eo diſcrimine nõ cõſiſtã hono
ris, vt, quaſi Antheus elatus, in ſuperbiã faci-
128 li negotio ab Hercule † à Diabolo vincat.

Nec amplius voluntas gloriæ, quæ ſem-
per iuncta eſt cum dignitate, poterit depra-
uari; vt inordinata reddita ex intellectu ve-
129 ro capitè huius. † Niſi, huius hominis in-
terioris, aureũ crinem charitatis abſcindat.

Sed interim prudentior factus, propter
130 depreſsiones, quaſi Cadamus † conuertar
in ſerpentem, hoc eſt pudore, iactura, & in-
dignatione, ſic prudentior efficiar, vt con-
temptor omnium, ſemper gaudeam.

De Tunicis. Cap. IV.

Sicut naturales humores ſeptem tunicis in oculo humano; ità morales in oculo Reipub. ſeptem partibus iuſtitiæ contineri latiſſimè, & vtiliter demonſtratur.

SVMMARIA.

1 *Tunicas cur natura addiderit in oculo.*
2 *Oculus obſcuratus non dicitur oculus.*
3 *Tunicarum oculi numerus, nomen & ſitus referuntur.*
4 *Retina Tunica, & Religionis correlationes morales.*
5 *Iudex Chriſtianus eligendus.*
6 *Prouerb. fatta la legge trouato l'inganno.*
7 *Conditores legũ in quos eorum leges retulerint, & cur.*
8 *Statua imago, de qua Daniel. cap. 2. ad moralitatem refertur.*
9 *Secundina & pietatis correlationes.*
10 *Pietatis neceſſitas quanta.*
11 *Crudelitas acriter in Iudice reprehenditur.*
12 *Licaonis homicidium in honorem Iouis factum ad moralitatem contra crudeles refertur.*
13 *Natura impellit ad benefaciendum.*
14 *Omnes fratres ſumus.*
15 *Hominis dignitas quanta.*
16 *Homo cur paruus mundus dictus ſit.*
17 *Iulij Taſſoni Philoſophi laus.*
18 *Matrimonium cœli, et terræ ad moralitatem refertur.*
19 *Rex apum cur aculeo careat.*
20 *Dura tunica, & vindicationis correlationes.*
21 *Draco cur duriſſimus nuncupatus.*
22 *Correctio laudabilior quàm occiſio.*
23 *Felis natura exponitur moraliter.*
24 *Equi Neptuni moralis expoſitio.*
25 *Aranea tunica, & veritatis correlationes.*
26 *Iudex eſt inuentus ad veritatem indagandam.*
27 *Iudex tenetur totis viribus veritatem quærere.*
28 *Iudex nõ permittens ſcribi defenſiones reorũ dãnatur.*
29 *Iudex debet occurrere impedimentis veritatis.*
30 *Iudex concordando diuitem cum paupere poteſt aliquid de iure pauperis detrahere.*
31 *Concordia ſpecialia.*
32 *Vuea, & obſeruantia correlationes.*
33 *Iudex tenetur ex ingenio dignitatem ſuam augere.*
34 *Aul. Gel. locus declaratur.*
35 *Iudex à quibus cauere debeat, ne contemnatur.*
36 *Zotticorum amicitia Iudici uitanda.*
37 *Thimagoras cur vltimo ſupplicio damnatus.*
38 *Patientia nimia per iudicem euitanda.*
39 *Iudex non debet ſubditos iniurijs afficere.*
40 *Iudex debet habere rõnẽ dignitatis perſonæ, nõ veſtitus.*
41 *Habitus non facit monachum.*
42 *Equum meliorem non faciunt aurea frena.*
43 *Fortuna cur cæca fingatur.*
44 *Iudex quõ recipere teneatur Doctorẽ ad ſe uenientem.*
45 *Honorem exhibere eſt tutela propria obſeruantiæ.*
46 *Domitij dictum notabile.*
47 *Situs oculi humani moralis expoſitio.*
48 *Cornea & obedientia correlationes.*
49 *Iudex non rectè imperat, ſi ipſe prius legib. nõ obediat.*
50 *Dictum Domini, eice trabem de oculo.*
51 *Interitus paratus eſt illi Ciuitati, in qua Magiſtratus præſunt legibus.*
52 *Ægyptij non obtemperabant præceptis iniuſtis Regum.*
53 *Romani cur calceis lunatis vterentur.*
54 *Exempla ad hoc, vt Iudex obediat legi.*
55 *Coniunctiua, & Gratia correlationes.*
56 *Iudex quomodo ſe oſtendere poſſit gratum.*
57 *Gratias cur antiqui virgines dixerint.*
58 *Aſtrologi cũ iuſtitiã ſub virginis figura deſignauerint.*

HVMORES certo loco cõtineri ne-
ceſſe eſt, ideò natura tunicas
1 addidit † vt tradit Sim.Porcius
d.color.ocul.ca.3.pag.13. qua-
re de tunicis nunc videndum eſt, quæ ſicut
in oculo naturæ neceſſariæ ſunt partes vt ſu-
pra: ità in oculo Reipub. quoniã ſicut oculus
nõ poteſt ſine his dici oculus, niſi æquiuocè,
2 vt oculus depictus, quia † nõ poſſet videre, vt
poſt Ariſt. in 2. de Anima. & Bal. in l. 1. C. q.
accuſ. non poſſ. & Brun. in tract. de ſtat. in
verbo oculus dixi ſupr. c. 3. nu. 61. ità iudex
ſine his partibus, quas enunciabo nomẽ nõ
meretur iudicis, vt dicit Alex. Stiat. in pract.
c. 24. nu. 29. quamobrem ſicut in oculo natu
ræ, ſecundum aliquos ex medicis, quos vnà
cùm Simon. Porc. in d. c. 3. in fi. hoc loco ſe-
quor, neceſſariæ ſunt ſeptẽ tunicæ; ità in ocu
lo, quẽ fingo, ſeptẽ partes iuſtitię requirũtur.

Nam ſicut in parte poſteriore oculi ver-

ſus

3 ſus os capitis tres ſunt tunicæ, † Retina,Se-
cundina,& Dura: & in parte anteriori qua-
tuor, Aranea, Vuea,Cornea,& Coniunċti-
ua, vt dicit Simon Port.d.c.3.in fi.ità in pat
te poſteriori oculi, quem fingo, requirunrur
Religio, Pietas, & Vindicatio: in parte ve-
rò anteriori requiruntur, Veritas,Obſeruan
tia, Obedientia, & Gratia.

Primò igirur Retinæ loco requiritur Re-
ligio,quia ſicut nulla tunica proximior eſt in
4 oculo †naturæ humori vitreo,quàm Retina
Port.d.c.3. ità nulla pars iuſtitiæ proximior
conſcientiæ, cuius figura in vitreo conſiſtit,
ipſa religione datur.

Neceſsitatē huius paniculi cognouit Im-
per.qui,ſicut Dominus ſolùm ex Senioribus
Iſrael præcepit eligi Iudices, Nume.11. ità
5 ſolū ex fidelibus Iudices creandos † ſtatuit,
l.fin.C.de Iud.Simanch. de Cath. aſſert.tit.
46.nu.58. Monach.in defenſ. iur. in Rubr.
contra Iudicem, nu.17. Nam contemnitur
ſine religione legis auċtoritas,dùm per ma-
6 litiā illuditur, iuxta illud, fatta la legge † tro
uato è l'inganno,de quo Oſaſc.deciſ.42.nu.
2.Ideo ſine hac tunica arbitrati fuerunt an-
tiqui humanam ſocietatem reċtè regi non
poſſe, vt proprio exemplo atteſtati ſunt, nō
ſolùm Socrates,Plato,& Æthiopum Reges,
vt trad.Farneſ.in d.traċt.de Simulacr.Reip.
7 lib.2.de Relig.c.2.ſed etiam Numa † Pompi
lius, Lycurgus, Minos, Draco duriſſimus,So
lon. Zoroaſtres, Zamoloxis, Caromdas re-
rum nouandarum cupidiſſimus, Mahome-
tes, & alij multi,qui leges omnes retulerunt
in aliquod prætenſum Numen, vt illis apud
populos auċtoritatem conciliarent, id quod
etiā obſeruauit Moyſes, qui tabulas excelſo
Dei digito fuiſſe ſcripras affirmauit, & poſt
eū verus Dei filius D.N.I.C. qui affirmauit
ſe docere, quæ ab oīpotentis Patris numine
audiſſet, & demū vtriuſq; claſsis Pontificij,
& Cæſarei iuris maiores noſtri, quorū legi-
bus vtimur,eadem tūnc hoc idem obſerua-
runt,25 q.1.c.violatores, in fi. ibi cuius nu-
tu,& eadē cauſa q 2.c.igitur,in prin. 8.diſt.
c.quo iure ibi Deus diſtribuit,& eſt tex.etiā
in l.2.ff. de leg.

Huius rei figura elici pōt ex ſtatua, cuius
8 caput erat de auro,†de qua Dan.c.2.vt de-
clarat Card. Vital. in Spec.moral.

Secundò ſecundinæ locum tenet Pietas,
9 quia ꝓxima Religioni accedit.Nā†Religio,
& Pietas ſunt duę partes ſuperioris cuiuſdā
naturę ſuperſtitionis ab exceſſu & à defeċtu
impietatis reuocantes,vt patet ex earū ſim-
plici nomine,& ex his quæ ſcripſere Tull.in
2.Rhet.ca.19.Thom.2.2 q.8. artic.1.Guil.
Bened.in c.Raynutius,in verbo, & vxorem
noīe Adelaſiā,nu.603.Caſſan. in Cat.Glor.
Mun.in 5.par.cōſid.5.Corar.in trac. de iur.
ciuil.in art.redigen.par.2.c. 6. Guil. le Ro-
uil.de iuſt. & iure.cap.7.
10 Hæc tunica neceſſaria † eſt in oculo quē
fingo,ēt ſecundū latiorē eius ſenſum l. reſpi
ciendū.l.odia.ff.de pęn.Quia ſicut manſue-
11 tudo ſine iuſtitia eſt fatuitas,ità iuſtitia †ſi-
ne pietate eſt crudelitas; & ideo ſicut vera
iuſtitia compaſſionē habet,45.diſt.ca.vera,
46.diſ.c.hoc habet propriū; ità bonus iudex
debet habere paternā affeċtionem, auth.de
mand. Princip.§.pręcipuè,vt dixi in pręfat.
nu.46 Ideo contrà Iudices crudeles clamat
Marſ.in conſ.51.nu.1.vol.1. & Brunor.à So-
le in vnico conſ.crim.ſub nume.103.& 135.
quorum diċta non repeto.
12 Prædiċtis ſolùm addo eorum figurā † in
Licaone Arcadiæ Rege, qui Ioui, quem in
ſua alebat Regia pro religione, & obſeruan
tia homicidiū plenū ſceleris miniſtrauit, ſa-
tis pulchrè examinatā per Farneſ.in d.traċt.
de Simulac.Reip.lib 2.tit.de ſimul. magiſt.
c.5.Et rogo Iudices,quatenus debeant ama
re ſubditos,non ſolū propter illā naturalem
13 inclinationem, quam † haber omnis homo
ad conſeruationem proximi ſui, Vleur.in d.
traċt.de reg.mun.q.3.prin. nu.17. & ꝓpter
14 illā fraternitatē,quæ †largo modo inter oēs
homines reperitur,de qua Proſd.in tract.de
conſang.nu 15.ſed etiā propter hominis di-
15 gnitatē,& præſtantiam,quam † non ſolùm
acqua,terra,aer,ignis,lapides, arbores, ani-
malia bruta, Angeli & oīs deniq; creatura,
ſed ēt ipſe Deus Op.Max.atteſtatur,ex quo
conſtat,q; homo cū terra carnem, cū acqua
ſanguinē, cū aere ſpiritum, cum igne calo-
rē,cū lapidibus eſſe,cum brutis ſentire,cum
Angelis intelligere, commune habet.& de-
niq; ipſius Sanctiſſ. Trinitatis exemplar con
tinet,vt dicit Alber.in diċtion.ī verb.homo.
Sebaſt. Med.in traċt. de venar. q.2.num 8.

Hinc eſt, quòd homo à Philoſopho in 6.
16 Phyſ. Microcoſmus dicitur,& †paruus mū
dus vt trad.Ant. de Ruſeel.ī trac. de poteſt.
Imper.& Pap.in 4.par.prin.verſ. & ad præ-

dicta firmanda ſub nu. 11. cui addo Iulium
17 Taſſonum, virum † probitate vitæ, integri-
tateq; doctrinæ, ſuis, & exteris gratiſſimum,
in ſua Microſmographia, præſertim pag.
45. vbi inter alia voluit hac ratione homi-
nem vltima die creatum fuiſſe.

Hac eadem ratione homo vocatur vin-
culum extremorum, epilogus vniuerſi, &
copula creaturarũ: De hoc fabulati ſunt Per
18 ſę ſub fabula matrimonij † Cœli, & Terræ,
vt pulchrè conſiderauit Cæſar Cald. ſuper
pſal. 50. lect. 1. pag. 14.

Huius requiſitæ pietatis figura eſt in api-
19 bus, quarum Rex aculeo † caret, c. in api-
bus 1. quæſt. 1.

Tertiò, duræ tunicæ loco ſuccedit vindi-
20 catio, quæ non ſolum conuenit in † nomi-
ne, quia dura dicitur l. reſpiciendum ibi du-
21 rius ff. de pœn. propter q. Draco, qui † vel
minimum peccatũ mortis damnauit ſuppli-
cio, fuit dictus duriſſimus vt ſup. hoc eod. c.
nu. 7. ſed etiam cõuenit in loco poſt pietatẽ,
quia ſicut probabilior eſt medicina, quæ vi
tioſas corporis partes ſanat, quàm quæ exu-
22 rit: ità laudabilior eſt correctio, quàm † oc-
ciſio, pietas quàm vindicatio l. Imperialis
C. de nupt. Greg. in paſtor. c. 78. & ideò an-
teponenda eſt, pietas vindicationi exemplo
naturæ vt ſupra.

Hæc tunica vindicationis neceſſaria eſt,
23 quia ſicut fel † morſu ſuo, & acritate ad pur
gandos deſprauatos humores animalibus à
natura eſt inſitum, vt affirmat Gal. in 4. de
vſu par. c. 4. & Curt. ad Mund. tit. de Ana-
tom. Chyſti fellis pag. 140. ità vindicatio
oculo, quem fingo, ineſſe debet ad abſter-
gendum pernicioſitates morum, text. eſt in
auth. de manda. prin. §. ſi verò, verſic. neque
autem, cum ſimil.

Huius tunicæ figura, ſit equus ille, quem
terram tridente concutiens Neptunus, ex
24 eiuſdem terræ faucibus † euocauit, vt ele-
gantiſſimè cõſiderauit Henr. Farn. in d. trac.
de ſimulac. reip. tit. de ſimulac. vindic. c. 1.

Quartò Araneæ tunicę loco ſuccedit ve
ritas, quia ſicut illa proximè accedit humori
albugineo ſecundũ Cur. in d. c. 3. ita ueritas,
25 q̃ in oculo meo † requiritur, praxi adhæret.
l. illicitas. §. veritas ff. de off. præſid.

Hæc tunica neceſſaria eſt, imò Iudex in-
26 uẽtus eſt ſolùm cauſa veritatis iuſtitię † inue
niendæ, vt dicit Paul. de Caſt. cõſ. 293. & Ni
cel. in concord. glo. concord. 6. fallen. 121.
verſ. 7. facit, & admodũ elegãter Rol. à Val.
conſ. 47. nu. 9. cum ſeq. vſq. ad fin. vol. 3.

Ex hac tunica colligitur, quòd Iudex te-
netur præcipuè ad duo.

Primò, q. tenetur inueſtigare veritatẽ to
27 tis † viribus l. is apud quẽ, ff. de eden. & eſt
tex. Deutor. c. 14. ẽt ſimulãdo Pract. Blan. in
verb. datis defenſionibus nu. 31. & 32. cũ ſe
quen. proſpiciẽdo ne quid per calumniã fiat
l. 2. C. de falſ. cũ alijs, de quibus Prac. cri. Fo-
ler. in princ. nu. 29. & 30. Clar. in §. fi. q. 23.
vbi iuſtiſſimè inuehit cõtra illos iudices, qui
28 non permittunt † ſcribi depoſitiones teſtiũ
examinatorũ pro curia, qñ ſunt ad defenſã.

Secundò, ex hac eadem tunica colligitur,
quòd iudex tenetur occurrere omnibus his,
29 quæ veritatis † indaginẽ poſſunt impedire.
Hoc loco occurrũt pulchra, & curioſa exem
pla relata per Blanc. in prac. cri. in verſ. ſolet
cõi ſentẽtia dici. nu. 23. 24. & ſeq. & Nouel.
tract. ad defenſ. tit. Homic. ex qui. ca. à pęn.
mor. exc. nu. 11. ſed illa ſimpliciter indicaſ-
ſe ſufficiat. Huius rei exemplum deduci po-
teſt ex Iud. Danielis, qui tanta cũ diligentia
veritatem perquiſiuit, & inuenit, vt in lib.
Dan. c. 13. Accedat iudiciũ ſapientiſſimi Sa-
lomonis, de quo in c. afferte. de præſump.

Hęc omnia declarantur, vt nõ procedant
ratione concordiæ, quia Iudex cõcordando
30 † diuitem cũ paupere, poteſt detrahere ali-
quid de iure pauperis ſine peccato, vt poſt
Io. And. & Card. trad. Nouel. in pract. crim.
verſ. quoniam, vt decet, num. 22. vbi alia ſpe
cialia ponit, quæ conceduntur concordiæ
31 † cauſa, fol. 181.

Quintò Vueæ correſpondet obſeruantia,
quia vtraque mollis eſt, de Vuea atteſtatur
32 † Port. d. cap. 3. de obſeruantia eſt tex. in c.
ſunt nonnulli, ibi molliter conquieſcat 46.
diſt. & ſicut Vuea vecino vuæ nigræ colore
perſimilis eſt, vt dicit Port. in d. loco, ità ob-
ſeruantia debet eſſe ornata nigrore reuerẽ-
dæ cuiuſdam triſtitiæ, quam habere debet
33 iudex, vt ex ingenio † dignitatem augeat.
l. 1. ff. de poſtul. vbi gl. in verb. dignitatis; alia
iura adducit.

Huc ſpectat deſcriptio iuſtitiæ quam ſuo
34 confinxit † ingenio . . . . in lib. 1. de ho
neſt. & volup. & ita ſaluari poteſt cõtrà Aul.
Gell. noct. att. li. 4. c. 4. cõcordat tex. in auth.
de mand. princ. in §. tale, & Foller. in pract.
crim.

crim. in princ. num. 46. figura est in tunicis durioribus oculi, quæ sunt exteriores.

Hęc tunica necessaria est: vt autem iudex honoretur, iuxtà huius tunicę effectum, qui in eo consistit, vt homines in aliqua dignitate constituti cultu quodam honorentur, vt trad. Cic. d. loco S. Tho. 2. 2. q. 102. art. 2. & Guil. le. Rouil. d. c. 9. ipse tenetur
35 omninò † sibi cauere ab omnibus illis rebus, ex quibus personę suę oriri potest contemptus, & maximè ab infrascriptis.

Primò ab amicitia Zoticorum, seu ven-
36 ditorum † fumi, de quibus Menoch. de arbitrar. iud. cas. 344. per totum.

Secundò à conuiuijs Gell. lib. 2. cap. 23.

Tertiò à nimia humilitate, propter quam
37 Timagoras † Legatus Atheniensium vltimo supplicio damnatus fuit, vt post Plutarc. Erod. & alios refert summè moralis, & eruditus Doctor Fulu. Pacian. de probat. lib. 2. cap. 33. num. 83.

38 Quartò à nimia patientia cũ illis † aduocatis, qui temere allegant. Bal. in l. 1. C. de leg. & ab alijs simil. vt notat prac. Foler. crim. in prin. num. 50. cui addo, quæ ex varijs authoribus, & locis ad propositum cumulauit Io. Baptista Asin. in d. tract. de execut. §. 3. c. 88. num. 1. cum seq.

Quintò debet sibi cauere ab iniuriosis
39 † verbis l. minimè. C. de appellar. immò vt nobilis benignè ad se venientes admittere
40 respiciendo † non ad bona fortunæ, neque ad vestes, sed ad conditionem personę, quia
41 † habitus non facit Monachum, vt not. in c. de vidua de regul. & sicut equum non fa-
42 ciunt meliorem aurea † frena, ita nec hominem præstantiorem vestes, & ornamenta, vt trad. Farnes. d. tit. de simulac. vindic.
43 cap. 8. & ipsa fortuna cęca † est, vt inquit Tul. in lib. de amicit. & sequitur Io. Lecirier in trac. de primog. lib. 1. q. 11. concl. 4. nu. 2. vbi alia pulchra ad propositum ponit.

Exemplum sit in Doctore, quem iudex
44 tenetur salutare, & inuitare ad † sedendũ, tex. est in verbis in l. fin. C. d. offic. diuers. iud. Laud. de priuil. Doct. in 2. par. §. 20. nu. 24. Cassan. in Catal. Glor. Mun. in 10. par. consider. 40. vbi limitat dictum in hora propriæ causę, illudq; declarat ex Purpur. in l. 1. num. 166. cũ seq. ff. de off. eius cui mand. est iurisd.

Nam non solùm est species iustitiæ honorem cuique debitum tribuere, sed etiam
45 tutela propriæ † obseruantię, quia contemptus contemptorem suum contemnit,
46 iuxtà illud Domitij, si non † habes me in Senatorem, quomodo habebo te in Principem 95. dist. cap. esto, de quo meminit Vgo de offic. quat. prælat. sub Ru. de super. dil. in subd. num. 2.

Huius requisiti figura est in situ oculi, qui positus est in alto in testimoniũ huius
47 debiti cultus, de quo † multa ponit pract. crim. Foler. in vlt. par. in princ. & dixi supra cap. 3. num. 29. cum seq.

Sextò Corneæ locum sibi vendicat Obe-
48 dientia, quia † sicut illa chrystallinum tuetur, secundum Port. in d. loco: ita per Obedientiam, scientia quæ chrystallini locum occupat, vt supra dictum est cap. 2. num. 1. cum seq. conseruatur.

Necessaria est Obedientia in iudice, non solùm quia nullus est qui non teneatur alicui Obedire cap. nulli, & cap. seq. 93. dist.
49 sed etiam quia † non ante honestè quis imperat, & curat vt sibi secũdum ius suæ potestatis subditi obediant, iuxtà l. 1. ff. si quis iusd. non obtemp. quam ipse legibus obediat, vt probat Paulus Apost. 1. ad Rom. cap. 2. prope finem, & nè vel parum à terminis lucis, & tenebrarum recedat oratio, facit quod legitur de Pharisæis apud Matth. cap. 23. vbi D. N. Pluries eos vocat cę-
50 cos; & illud eijce. † Trabem de oculo cap. ea quæ de stat. Monach. c. quia frustra, de vsur. 2. quæst. 1. cap. multi. no. Ioan. And. in cap. 1. de accusat.

Propterea Arist. in Polit. ait, qui legem præesse iubet, videtur iubere Deũ præesse, & leges: qui autem hominem iubet præesse, adiungit, & Beluam; & Plato ait, interitũ
51 paratum † illi Ciuitati video, in qua non leges magistratibus, sed legi magistratus pręsunt; salutem verò illi Ciuitati, vbi lex, seruientibus Magistratibus, dominatur, vt refert, & latè prosequitur Claud. Catiuncul. d. tract. de offic. iud. lib. 2. cap. 6. num. 2. cum seq.

Hoc benè norũt Aegyptiorum Reges, qui
52 iudices compellebãt iurare, quod nõ † obedirent eorum præceptis, nisi ea cognoscerent iusta, vt refert Ioan. Boter. in d. tract. fol. 24. adducit etiã alia exempla ad hoc propositum ibi, & fol. 37. quæ non repeto.

Hęc docet natura, secundum cuius ordinē minus digna, magis dignis obediũt, vt patet in anima, quæ corpori, vt seruo imperat.

Hęc attestati sunt antiqui Romani, qui
53 calceis lunatis vtebantur, vt declarat † Mãt. in suo Enchyrid. capit. 202. vbi alia etiam ponit ad propositum facientia: optimum exemplum deduci potest ex Moyse, qui sicut
54 fuit † primus legislator, ità fuit primus obseruator & poni potest in Paulo, qui tãta cum diligentia studebat seruare ea, quæ docebat, & optimum omnium in D. N. qui circuncisione, oblatione, pascali cibo, ac denique morte hanc obedientiam docuit, vt per Mant. in d. c. 202. & per Verat. ad carm. Caton. fol. 89.

Septimò coniunctiuæ demum tunicæ locum sibi vendicat Gratia: sicut enim il-
55 la † prędicta omnia coniungit, vt trad. Port. in d. loco, ità Gratia est motale vinculum cœterarum partium oculi mei; continet namq; remunerandi voluntatem l. sed etsi §. consuluit, vbi glos. in vers. obligauerit. ff. de pet. hæred. Alber. Bologn. in tract. de leg. iur. & æquit. cap. 18. num. 3. & Guil. le Rouil. in d. trac. de iust. & iu. cap. 10. nu. 2. & talis voluntas sola iustitiæ administratione expleti potest.

Hæc tunica necessaria est, quoniam pro-
56 pter honorem † ex auctoritate attributum, qui magnus est, l. omnem honorem C. quan. prouoc. non est necess. c. vt debitus de appell. Pract. crim. Foler. in 7. pat. princ. titu. de laud. & fruct. offic. nu. 1. iudex tenetur Deo scilicet, & hominibus inuiolabili iustitiæ ministerio se gratum præbere.

Huius rei figura fit in Gratijs, quas anti-
57 qui † virgines effingebant: nam, & virginitas incorruptam significat iustitiam, vt atte-
58 stati sunt astrologi, qui illam † sub virginis figura designarũt, vt docet Farnes. in d. trac. de simulacr. reip. titu. de simulac. Piet. c. 1.

De Musculis. Cap. V.

Musculorum oculi humani loco voluntates benè dispositę in oculo Reipub. requiruntur.

SVMMARIA.

1 *Musculi, & Nerui inseruiunt humoribus, & tunicis.*
2 *Musculorum, & voluntatis correlationes.*
3 *Voluntatis imperium.*
4 *Musculorum materia ad moralitatem refertur.*
5 *Voluntas duplex.*
6 *Caro pro littera.*
7 *Somnium reputatur dictum Doctoris sine auctoritate.*
8 *Aequitas pro venis.*
9 *Iudex æquitatem præ oculis debet habere.*
10 *Iudicis boni descriptio.*
11 *Prouerb. Quid quid alij cantarunt. &c.*
12 *Aequitatis, & Iustitiæ quanta sit societas.*
13 *Aequitatis, & iustitiæ temperamentum quale.*
14 *Terminorum æquitatis declaratio.*
15 *Rationes sunt Arteriæ oculi Reipub.*
16 *Arteriarum, & rationum legum correlationes.*
17 *Modus ponderandi dicta Doctorum.*
18 *Virtus legis in ratione consistit.*

HVMORIBVS, & tunicis inseruiunt musculi, & nerui; ideò
1 prius de musculis † & postea de neruis videndum est.

Sicut igitur in oculo naturæ dantur musculi, qui inseruiunt neruis mouentibus oculum, ita in oculo reip. requiruntur volun-
2 tates † inseruientes partibus repręsentantibus neruos ad varios motus, idest ad varias actiones.

Voluntates obtinẽt locum musculorum, quia sicut motus neruorum à musculis, ita actiones iudicis ab Imperio pendent voluntatis, quia voluntas imperat membris circa executionem cuiusque assequendi, ipsa ani-
3 ma † remanente libera, vt pulchrè tradit Ant. de Rossel. in trac. de pot. imper. ac Pap. in 1. par. princ. ver. ad prædicta firmanda, num. 12.

Præterea sicut musculi ex carne, venis,
4 & arterijs à corde venientibus † constant; ità hæ voluntates debent esse compositæ ex carne litteræ, ex venis æquitatis, & arterijs rationum, à corde nõ à fraude venientium.

Nam voluntas potest considerari dupliciter, vno modo, quando aliquid vult ratione
5 regulata, vel non † regulata, quòd contingit, quando homo suum sequitur apetitum, quæ voluntas dicitur voluntas libera; Alio modò volũtas hominis consideratur, prout quando vult aliquid clara, & recta ratione Lanfranc. de Orian. in trac. de arb. in ptinc. nu. 25. & latius, ac melius vtrunque, dictum prosequitur Mant. de coniec. vlt. volunt. lib. 1. tit. 3. voluntas quid sit, per totum: & quod dictũ est, de voluntate regulata intelligendũ

est,

est, quæ ad sui compositionem requirit prædicta omnia correspondentia, ad compositionem musculorum, vsq.

Primò requiritur caro.i. littera, quæ stat
6 pro † carne secundum Ludouicum Carbonium in tract. de sui ipsius cognit.c.34.in fi. pro quo facit text.in c.sedulo 38.dist. Quoniam Iudex debet moueri aliqua auctoritate adiutrice, quia dictũ Doctoris non allegãtis
7 reputatur † somnium Alb.de agnoscen. ascert.q.28.num.3.etiamsi ille Doctor esset magnæ auctoritatis. Archid. in cap.nolite il 2.ad fin. 11. quæst. 3. Alb. de pontif. pot. num.192.

Verùm quoniam nõ omnes auctoritates sunt æqualis virtutis, iudex debet potiores eligere secundum ea,quę dicam in tract.de modo iudicandi.

Secundò requiruntur venæ,hoc est requiritur æquitas in hac morali compositione,
8 quæ pro venis † ponitur,vt tradit Lactant. Firm.in lib.quẽ scripsit de iust.so. mihi 170, in 2.fac. Nam Iudex debet semper æquitatem
9 prę oculis † habere l. quod ephesi ff.de eo, quod cer.loc.ideo perfectus Iudex dicitur vir bonus,iuris dicendi & æquitatis statuendæ peritus, ad id muneris publica au-
10 ctoritate † vocatus,vt tradit Cant.in d.trac. de off. iud.in princ. & latius prosequitur in eo tract.lib.1.c.6. vbi plura de æquitate ponit,quæ aliter non repeto, quia non placet notari illo prouerb. quicquid alij cantarunt
11 †&c. de quo Host.ĩ sum.d.postul.prelat.§. fi.ad fin.illud solùm addo, quòd si Iudex debet esse iustus,debet eadem ratione habere
12 æquitatem, quia † iustitia est ars boni & æqui.l.1.ff.de iustit.& iu. imò est æquitas ius suum vnicuiq; tribuens, vt tradit Tul. lib.3. officior. & suaue quoddam temperamẽtum ex ratione legis deductum, quòd non solùm non contrariatur iustitiæ, nec iuris rigori l. placuit, ibi iustitiæ, æquitatisque scriptæ C, de iud.sed imò illam eodem modo, quo exceptio regulam temperat, atque moderat
13 † vt per prædicta post Couar. Sotum, & alios,pulchrè tradit Aluar. Val.in tractat.de iur.emphyt.quæst.5. sub num.3. & 4. vbi satis
14 eleganter declarat †terminos, de quibus eleganter quoque Strach.in tractat.de mercat.in l.par.vlt.par.princ. sub Rub. quomodo procedendum sit in causis mercatorum, nume.1. cum multis sequent. vbi præsertim ostendit quomodo ęquitas à iusto distinguatur; & perpensis septem illis circunstantijs de quibus I.C. in l.aut facta.ff. de pœnis,miro ordine rem ipsam explicat.

Tertiò,loco arteriarũ requiruntur reales
15 rationes, quia sicut naturales arteriæ † sunt semitæ in quibus spiritus vitales habitant, vt ait Plin.lib 11.natural.hist. cap.33.ità in rationibus spiritus vitales legum (vt ita di-
16 cam) consistunt: † & sine rationibus leges viuere non possunt, sicut corpus viuum absque anima esse non potest, Bal. in l. si quis. C.de fur.& ser. cor. Anchar. in c. canonum statuta. col.2. de const. & est text. in d.cap. sedulo 38. dist. Quamobrem Iudex semper se debet restringere ad rationem, & ponde-
17 rare † dicta non solùm Doctorum secundũ iura quæ allegant, ut trad. Bart.in l.non solùm,in §.liberationis.ff.de liber.leg. cum simil. vt per Dec.in consil.189. lætatus sum. sub nu.1.quibus addo Caualc. decis.41. nu. 27.in prima par. Alb.de Pot. Pap. in 2.par. num.63.& 137.& 169.Ioan. Lecir. de primogenit.lib.3.q.1.num.24. & q.6.nume.1. Henric.Bott.de Sinod. Episcop.in 2. par.nu. 19.Bon.de Cur.de Nobil.in 3.par.num.34. sed etiam secundum rationem iurium allegatorum, quia virtus cõsistit in ratione, me-
18 dulla,& mẽte † legis l.scire leges. C.de leg. cum simil. vt latè prosequitur Euerard. in cent.in loco à ration.leg.vbi ad saturitatem loquitur.

De Neruis. Cap. VI.

Loco neruorum,qui reperiuntur in oculo humano, colere Deum, misereri animabus,& corporibus subditorũ, piè sæuire in delinquentes, pauperis,& diuitis æquam rationem habere,parcere,& abstinere loco, irascibili,& concupiscibili dominari, assiduèque studiorum laboribus incumbere, in oculo Reipublicæ requiri, varijs eruditionibus piè, practicabiliter, & latè ostenditur.

SVMMARIA.

1 *Nullus infidelis potest esse Iudex.*
2 *Adorationum materia.*

3 Re-

86 Exa-

86 *Examen apum ad moralitatis ſenſum.*
87 *Melis inuenti in ore Leonis moralis ſenſus.*
88 *Virga Ionata moralis expoſitio.*
89 *Vini, & olei ſenſus moralis.*
90 *Virga et Baculus Dauidis moraliter interpratātur.*
91 *Modus quo ſedebat Iob moraliter perpenditur.*
92 *Rex apum cur aculeo careat.*
93 *Regum ſceptra cur ex auro.*
94 *Sanguis quo nutritur chryſtallinus humor in oculo humano ad moralitatem interpratatur.*
95 *Manſuetudo plus debet operari, quàm rigor.*
96 *Epithetum magnitudinis cur in ſacris litteris cum miſericordia non cum iuſtitia coniunctum.*
97 *Orphei, & Euridicis fabula in ſenſum moralem.*
98 *Intellectus moralis ad tex. in l. per hanc. C. de app.*
99 *Miſericordia Dei exempla in auctorem.*
100 *Tunica durior cur magis diſtet à pupilla, moralis traditio.*
101 *Oculi natura ad moralitatem relata.*
102 *Lachrymę in moralitatis ſenſum.*
103 *Conſilii Iouis moralis expoſitio.*
104 *Tex. Gen. cap. 2. moralis expoſitio.*
105 *Tex. Euangel. apud Luc. c. 5. moralis expoſitio.*
106 *Iudex debet æqualiter ſe habere cum ſubditis.*
107 *Acceptatio perſonarum quatenus prohibita.*
108 *Mos eligendi Iudices exteros laudatur.*
109 *Oculos ſphericos cur natura fecerit.*
110 *Seleucus cur oculum ſibi, & filio erui fecerit.*
111 *Præcepta iuris, an & cur tria, egregia expoſitio.*
112 *Virtus conſiſtit in difficili.*
113 *Nerui optici moralitas.*
114 *Exempla ad ſuadendum labores.*
115 *Tex. Exod. c. 16. in moralitatis ſenſum refertur.*
116 *Mons ſimulacrum virtutis.*
117 *Minerua nomin. ex Reuerendiſſ. Epiſcopo Sormano moralis ſenſus.*
118 *Iuſtitia cur Auroræ filia.*
119 *Videre cur fiat patiente ſenſitiuo.*
120 *Oculi figura ſpherica cur, alia moralitas.*
121 *Ariſthei, & Prothei fabula moralis ſenſus.*
122 *Arbores docent laborem ſecundum Ouid.*
123 *Labor qualis eſſe debeat.*
124 *Oculus plus confert ad cognitionē veri quā aures.*
125 *Iudices nolentes uidere ſcripturas, ſed iudicare ex his, quæ audiunt a partibus in contradictorio damnantur.*
126 *Iudex tenetur ſupplere pro partibus.*
127 *Tex. in cap. bona memoria, cum glo. in ver. curauimus, moralis intellectus.*
128 *Homericus Griffus ex Alciat. ad moralitatem refertur.*
129 *Neruus opticus cur in oculo homini in medio ſitus ſit, alia moralis reſolutio.*
130 *Prouerbium, ne quid nimis.*
131 *Meditatio carnis afflictio.*
132 *Damna immodici laboris.*
133 *Animus immoderato labore obruitur.*
134 *Animalia quæ non habent cerebrum, cur non dormiunt, moralis reſolutio.*
135 *Mediocritatis laus.*
136 *Oculorum Phiſiognomia moralis expoſitio.*
137 *Extremorum vitium.*
138 *Stulti facti ſunt multi ob ſcientiam.*
139 *Modus laborandi.*

DIximus de Muſculis in præcedē
ti capite, Nunc ergo iuxta re-
ceptum ordinem dicēdum eſt
de neruis.
Primò igitur, ſicut in oculo reperitur vnꝰ
neruus, qui illum mouet ad ſuperiora; ità in
oculo quē fingo, requiritur moralis neruus
amoris erga Deum, qui moueat ad ſacroſan
ctæ fidei cognitionem, quia nullus infidelis
1 † poteſt eſſe Iudex, cap. fin. de hæret. lib. 6.
l. fin. C. de Iud. Simanc. de Cathol. aſſer. tit.
46. nu. 58. Monach. in defenſ. iur. in excep.
contrà Iudicem, num. 17.
Item, & qui moueat ad debitas adoratio
2 nes de quibus † gl. in cap. venerabilis, de cō
ſecrat. diſt. 3.
Hæc omnia docuit natura in hominis fi-
3 gura, quam ideò rectam eſſe † voluit, ſecun
dum Ouid. de quo meminit gl, in §. fin. in-
ſtit. de iur. nat. gen. & ciu. & retuli ſupra ad
aliud propoſitum cap. 3. num. 32.
Hæc no. illi Iudices, qui patiuntur imagi-
nes Chriſti, Beatiſs. Virginis, Crucis, & San
4 ctorū poni in vilioribus locis † ad impedien
dum ne parietes deturpentur contra text. in
cap. perlectum, & in c. ſequenti, de conſecr.
diſt. 3. & in cap. ſi Canonici, in §. cęterum,
de offic. ordin. libr. 6. l. Titia. §. fin. ff. de aur.
& argē. leg. alia allegat poſt Franc. Tigr. &
Ioan. de Anania Boer. deciſ. 23. num. 78. cir
ca mediū, vbi allegat tex. in l. vnica. C. nem.
lic. ſig. ſal. Chriſti hum. vel ī ſilic. ſeu marm.
aut inſculp. aut imping. pro quo facit aucto-
5 ritas Cōſtātini magni, qui ſingulariter † Cru
cem Domini honorabat, vt tradit Io. Bot. in
d. tract. fol. 91.
Secundò ſicut in oculo reperitur alius
neruus ī parte lachrymali maiori, ita in ocu-
lo meo requiritur moralis neruus amoris
proximi circa ſpiritualia, ad miſericordię ſpi
6 ritualis opera, q̄ maiora † dicūtur per theo-
logos, vt in ſum. Ant. par. 4. tit. 5. c. 18. §. 7.
& trad. S. Th. 2. 2. q. 32. art. 3.
Huius nerui figura monet Iudicem, vt ca
ueat ne decipiat reos per cauillationes, falla
cias, ſophiſticas interrogationes, blanditias,
7 ſimulationes, ſpeciales † interrogationes, ſeu
ſuggeſtiones, & ſimilia, vt poteſt exēplifica-
8 ri in illo Prætore, qui † iure meritò ab Ex-

cellen-

cellentis. Senatu Mediolanensi fonte iustitiæ, & æquitatis, grauiter fuit reprehensus, de quo meminit Clar. in prax. §. fin. q. 21. nu. 6. & in illis Iudicibus, de quibus mentionem facit Ioseph. Lud. decis. 13. num. 61. & pulchrius, ac omnium latius in omnibus illis casibus, quos non minus doctè quàm summa cũ pietate ex Fran. Pegna, & ex alijs, cõgestos retulit Garcar. in pract. interrogand. reor. lib. 2. cap. 1. per totum, vbi pulcherrimis exemplis, historijs, & auctoritatibus hanc materiam ponit, & declarat.

Nimis enim graue est ante cęcum ponere offendiculum. † vt legitur in Leuit. c. 19. Immò iudex tenetur reo nõ intelligenti vim interrogatorij exprimere, & declarare, ità
10 vt ipse intelligat quid † ab eo petatur. Hoc est docere ignorantes ad quod hortatur Paulus ad Ro. c. 12. ad Galat. cap 6. & habetur in vet. test. Dan. cap 12. & Eccle. c. 12.

Secundò monet hæc figura Iudicem, vt consulat Principẽ, vt declaret leges dubias
11 ad † tollenda dubia, quæ ex his oriuntur, vt docet experientia, & tradit in epist. ad lectorem super comment. ad instit. Ang. & est tex. in l. fin. C. de pact. vbi Dec. sub nu. 1. Gozad. sub nu. 1. & 2. Cagn. nu. 10. 11. & 12. qui post Ias. declarat dictũ, & ad tollendum expensas subditorum, quibus Iudex occurre
12 re debet § vt tibi, in auth. de † mãd. Princ. Castrens. in l. & si condemnatus. ff. de nox. Dec. in l. age, num. 7. de transac. & rursus in l. quidam æstimauerunt. num. 1. ff. si certum petat. & in l. si idem cum eodem nume. 4. ff. de iurisdict. omnium iud. vbi habes quatuor exempla.

Hoc documentum est intelligendum secundum ea, quæ trad. Lancellot. in templo Iud. li. 1. c. 1. de interpretat. §. 3. in verb. dubi
13 tationes † iudiciorum Nã iudex qui recurreret ad Principem, eo in casu, in quo ipse teneretur declarare, esset dignus maxima reprehensione. l. vn. C. de profess. qui in vrb. constant. lib. 12. Menoch. de arbitr. iudi. lib. 2. q. 23. sub num. 1. & optimè settuit Vant. de nullit. ex defec. iurisd. num. 14. nisi à Principe requireretur quo casu q̃ iudici sint obseruanda exemplo Ro. Rom. ex decis. cuius tenor sequitur dignosci potest.

R. P. D. Seraphino Mercurij 17. Maij. 1600. Nullius, seu Mediolanen. remedij redintegranda.

Fuit mihi per memoriale S. D. N. Cõmissum, vt arduam illam quæstionem, & adeò inter iuris interpretes controuersam in Ro-
14 ta proponerem. An † remedium, c. redintegranda, 3. q. 1. sit imprescriptibile, vel potius aliqua præscriptione tollatur. Et causa per Dominos exactissimè discussa, fuit conclusum, omnibus idem sentientibus (vno tantum excepto) hoc remedium præscriptione tolli, quemadmodum, & cæterę actiones quantumuis priuilegiatæ. Sed antequàm ad rationes decisionis veniam, non erit inutile rationes, quæ mouerunt Doctores contrarium sentientes deducere, ut earum cũ contrarijs argumentis collatione facta, veritas facilius eruatur.

Primùm itaque, & præcipuum fundamẽtum huius sententiæ fit in d. c. redintegranda, in illis verbis, quacunque temporis con-
15 ditione, † Ex quibus colligunt, nullo tempore hoc remedium præscribi.

Secundò deducitur auctoritas gloss. fin. & Doctorum, qui eam sequuntur in cap. sol licitè, de restit. spoliat. quę uult perpetuò agi
16 posse † hoc remedio.

Tertiò nituntur auctoritate Rotæ quę sæpius hanc sententiam est amplexa, ut uidere est in decis. Cassad. 6. de restit. spolia. Put. 118. lib. 1. Mohed. 18. de restit. spol. Simon. 60. Veral. 296. libr. 1. & Mohedanus ait re-
17 pertam † fuisse annotationem Ludouici Romani attestantis, idem antiquis temporibus Rotam cẽsuisse, & deinceps in pluribus causis auctoritatem antiquatum decisionũ Rota est sequuta.

Quartò uidetur hæc opinio niti ratione rationabilis odij, quo digni sunt illi, qui alio-
18 rũ bona, & possessiones inuadunt, qui † ideo nulla tuti sunt præscriptione, quæ neque dari potest etiam post decursum tempus mille annorum, si à principio spoliator fuit dolosus, uel uiolentus, iuxtà receptissimam Canonistarum opinionem.

Postremò allegantur auctoritates plurimorum Doctorum, qui hãc sententiam defendunt, quorum fiet mentio in solutione argumentorum huius partis.

Contraria uerò opinio nititur multis urgentissimisq; argumentis, & auctoritatibus.

Et primò, quia tam iure ciuili, quam Canonico omnes actiones tolluntur præscriptio-
19 ne quadragenaria, ut probatur † in l. sicut, & l.

& l. omnes. C. de præscript. 30. vel 40. annor. Auth. quas actiones. C. de Sacros. Ecclesc. ad aures, & c. illud, & c. quia iudicante de præscr. c. placuit il primo, & c. post quin gentos 16. q. 3. in quibus iuribus ponderantur dictiones vniuersales qualemcunque actionē tollentes, & maximè in c. ad aures,
20 vbi omnis prorsus excluditur † actio, quæ verba ponderat, Ruin. consi. 103. num. 7. lib. 5. & facit Ias. consi. 115. num. 27. lib. 4. Aym. cons. 294. Roland. cons. 72. num. 20. lib. 2.

Secūdò leges abhorent dominia rerum
21 stare † semper in incerto, l. prima de vsucap. §. 1. insti. eo. l. cum notissimi. C. de præscrip. 30. ann. & etiam litium immortalita-
22 tem, l. fin. & ibi glos. in verb. finis † pro suo.

Tertiò cum temporis præscriptio tollat dominium, quod est maximi præiudicij, vt per Bart. in l. rem alienam de pig. act. multo magis debet tollere hanc actionem possesso-
23 riam leuioris † præiudicij, vt arguit Castrē. cons. 105. num. 3. lib. 1. Socin. in l. rem quæ nobis, num. 18. de acq. possess. Paris. cons. primo num. 115. lib. primo Balb. de præscr. 4. par. prin. q. 20. num. 1. Rolan. cons. 72. num. 19. lib. 2. & cons. 6. num. 8. lib. 3.

Quartò multum hanc sententiam comprobare videtur, si consideremus quid in hoc remedio, & quomodo veniat probandum: nam cum sufficiat probare duo extrema, nempe possessionem antiquissimā actoris, & possessionem recentem rei, & illa probari possit etiam per testes de fama, & de auditu; qui in antiquis admittuntur, & sæpe eueniat, vt propter antiquitatem, & sinistros casus bellorum, incendij, pestis, & similium Instrumenta, quibus possessores sese tueri possent sint deperdita, vel etiam vetustate consumpta, certe ex tali perpetuitate huius remedij facile Domini proprijs bonis iniustè priuabuntur in maximum præiudicium Reipublicæ, & per Mohed. decis. 17. de restit. spol. Sarmien. de redditib. Eccles. p. 1. c. 4. num. 11. & select. interp. lib. 2. cap. 13. num. 2. & quod est valde absurdum remedio possessorio adeo priuilegiato circa probationum qualitatem tollitur dominium legitimè præscriptum, & redditur inutile aduersus omnes iuris regulas, quibus perpetuò
24 traditum est † petitorium absorbere possessorium, & nihilominus hic contrariū euenit.

Quintò negari non potest si enumeremus auctores hanc opinionem sequentes hanc esse magis communem, prout testantur, Gabr. conclu. 5. num. 64. de restit. spol. Contard. de momēt. possess. § 4. limit. 2. nu. 26. vsque ad num. 29. Pontan. de spol. lib. 3. cap. 2. num. 19. Decia. cons. 53. nu. 2. lib. 5. Crot. cons. 47. num. 29. lib. 1. Honded. cons. 82. num. 49.

His rationibus adducti Domini hanc sententiam amplexi sunt. Superest solum respōdere his, quæ in contrarium deducta fuerunt.

Et primò, quia basis contrariæ sententiæ tota constituitur in cap. redintegranda, videndum est de intellectu illorum verborum, quacunque temporis conditione, quæ reguntur ab illis verbis in fine positis, perdidisse noscantur, & certum est naturalem,
25 & verum sensum conditionis temporis † referri potius ad qualitatem amissionis quàm ad temporis quantitatem, l. prima §. deniq; ait de aq. plu. arcen. l. testium in princ. de testib. Rebuff. in l. conditionales 62. vers. quarto, de verb. sign. quod eo magis dicendum, quia referuntur ad perditionem, quæ non temporis cursum, sed initium amissionis respicere videtur, prout, & aliæ qualitates ibi appositæ captiuitatis, doli, violentiæ, & quarumcunque iniustarum causarum, quod sensisse videtur ibidem Archid. dum dicit forte ibi erat guerra, vel metu latronum nemo audebat ibi morari, & hæc verba importare qualitatem temporis, & non præscriptionem, de qua in eo tex. non agebatur, tradit Contard. de moment. poss. §. 4. limit. 2. nu. 28 post Bellamer. & Io. de Turrecrema. Castren. cons. 105. num. 3. par. prima, & bene Galles. de exercit. Iurisc. lib. 3. num. 56. Moder. in remedio 15. recuperan. num. 422. Et demum ita videtur sensisse Gratianus huius Canonis Compila-
26 tor, qui in Summario suo ante † hunc Canonem non apponit dictionem temporis, sed simpliciter ait ablata quacunque conditione in eodem loco, vnde surrepta fuerant reuocanda esse, & hunc verum, & germanum sensum appellat. Nic. Grauatius ad Vestrium lib. 7. cap. 3. num. 41. Neque est veri-
27 simile Pontificem vna vocula † eaque ambigua voluisse totam materiam præscriptionum subuertere, vt in hac eadem materia præ-

præſcriptionis tradit gloſ.in cap.1.§.prætere-
rea in verb. præſcriptione,de Capitul.Con-
radi, vbi verba illa,nulla obſtante præſcri-
ptione interpræxatur de decennali,vel vicē-
nali non autem de 30. aut 40. annorum
præſcriptione, hac ratione mota, ne totam
materiam præſcriptionum multis vigilijs
excogitatam ſubuertere, & radicitus euel-
lere videatur, quam gloſam communiter
eſſe approbatam, conſtat ex traditis per Ti-
raq. de retract. Conuentio. §.1.glo.2.num.
12.Quod ex eo confirmatur,quòd poſterio
res Pontifices in c.ad aures,& alijs ſupra al-
legatis trigenariam, & quadragenariam
præſcriptionem omnem prorſus actionem
excludere voluerunt, adeo quòd,& ſi verba
illa conditione temporis importarent præ-
ſcriptionem,nihilominus ijs ex ſequentibus
Conſtitutionibus derogatũ fuiſſe appareret.

Secundò non obſtat auctoritas gloſæ, &
ſequacium in cap. ſollicitè de reſtit. ſpol.
vbi ait,ad damnum, ſiue pœnam perpetuò
agi poſſe, quia nulla conditio temporis op-
poni poteſt, cap. redintegranda 3. q.1.Nā
28 ſublato † fundamento, quod fit in d.c.tol-
litur etiam opinio gloſæ, quæ illi innititur.
Præterea cum vtatur dictione perpetuò, ea
eſt intelligenda, prout in ſimilibus terminis
paſsim vſurpatur, vt iſta perpetuitas inclu-
datur ſpatio 30. vel 40. annorum,quemad-
modum actiones perpetuæ dicuntur illæ,
contra quas ſola præſcriptio 30. vel 40.an-
norum opponi poteſt Inſti. de perpet. &
temp. act. & concordantes textus deſumi
poſſunt apud Briſſon.de verb.ſignif.in verb.
perpetuæ actiones. Et poteſt etiam intelligi
de actionibus, quæ competunt aduerſus vio
lentos,& doloſos, cum loquatur de damno
illato, & de pœna,qui non eſt caſus,de quo
agitur,vt infra dicetur.Quare Doctores,qui
ſimpliciter referunt,& ſequuntur hanc glo-
ſam, non multùm faciunt pro hac parte cū
ſint intelligendi, iuxta vulgarem ſignifica-
29 tionem † dictionis perpetuò, in hac eadem
præſcriptionis materia non obſtante qua-
cunque vniuerſalitate ,& prægnantia ver-
borum, vt in pacto de retrouendendo quā-
docunque, & perpetuò cenſuit Rota ſpatio
30.annorum excludi, ex conſ.Bal.303. lib.
primo in cauſa Reatina tenutæ 13. Aprilis
1579. coram Illuſtriſsimo Lancelotto, &
12. Decembris 1588. coram R.P. D. meo
Pamphilio, & gloſam ita ſenſiſſe eſt veriſi-
mile, poſtquam fecit mentionem tempora-
lium, & perpetuarum actionum, iuxta iuris
Ciuilis diſpoſitionem, quæ clara eſt, nec ab
ea recedit ius Canonicum, vt ex allegato c.
ad aures, & alijs apertè colligitur, & in ma-
teria præſcriptionis, excepto caſu malę fi-
dei, nulla eſt differentia inter ius ciuile, &
30 Canonicum, vt tradunt † Abb.& alij in c.
de quarta de præſcr.Neq; obſtat, quòd præ-
ſcriptio, ſecundum aliquos fuerit inuenta
propter dominium, non propter poſſeſsio-
nem, quia hoc eſſe falſum conuincitur, ex
c. iubemus 16. q. 3. & ex l.fin. C.de edict.
D. Adr. toll. & ex l.competit. C. de præſcr.
30.vel 40.ann.Imò multo debilior eſt poſ-
31 ſeſsio, & minori tempore † amittitur, vt
per Innoc. in c. querelam, & ibi Bellam.
num. 10. & alios relatos per Contard. vbi
ſupra, num. 31. Neque obſtat, quòd in iu-
dicio ſpolij non admittatur exceptio domi-
nij,quia exceptio præſcriptionis non ſolùm
32 dominium, ſed etiam poſſeſsionem † reſpi-
cit,& ideo non minus eſt admittenda quàm
exceptio illa, quòd quis facto ſuo ceciderit
à poſſeſsione.

Tertiò loco non obſtat auctoritas Rotæ,
quia ſi bene conſiderentur deciſiones alle-
gatæ apparebit contrariam ſententiam ob-
tinuiſſe cum magna controuerſia, & diffi-
cultate, & eorum Compilatores, pro maio-
ri parte contrarium ſenſiſſe: quare non eſt
habenda ratio eorum, qui, auctoritate Ro-
tæ moti hanc ſententiam amplexi ſunt,quæ
quamuis plurimum ſemper valuerit;præua-
33 lere tamen debet ratio, & † veritas tot alijs
non contemnendis fulcita auctoritatibus.

Non obſtat ratio odij rationabilis aduer-
ſus inuaſores rerum alienarum, quia hanc
præſcriptionem intelligunt Domini proce-
dere contra actionem ſpolij ſimplicis proue
nientis,ex probatione duorũ extremorum,
iuxta ſtilum Rotæ, non autem vbi conſta-
ret de vi, dolo,& mala fide, cum nulla prę-
ſcriptio aduerſus dolum, & malam fidem
34 † opponi poſsit, cap. fin. de præſcript. &
hoc fortaſſe ſenſit Papa in illo Canone in
illis verbis per quaſcunque iniuſtas cauſas,
& hanc exceptionem admittunt Doctores
allegati per Contard. in d. limit. num. 34.
& 35.

Quantum ad auctoritates, quæ dedu-
cuntur

cuntur si tollantur è medio Doctores, qui ex professo hanc quæstionem non tractant, & qui simpliciter sequuntur glos. in cap. sollicite, dicetes illud remedium esse perpetuum, quæ verba non excludunt præscriptionem 30. vel 40. annorum, vix reperietur aliquis, præter solum Imol. in cap. 2. de restit, spol.
35 qui † contrarium apertè senserit ante decis. Gassadori, vt fuit animaduersum per Gallesium. Rursus si tollantur Doctores, qui potius auctoritatem Rotæ sequuti sunt, quàm pondus rationum in cōtrarium facientium, apparebit longè pluribus auctoritatibus fulcitā esse partē contrariā, & id fatentur Doctores supra allegati dicentes hanc esse magis communem. Et ita recedendo ab antiquis decisionibus fuit per Dominos conclusum hanc opinionem æquiorem, & veriorem esse, & dignam, S. D. N. approbatione.

Ita resolutum fuit me proponente in plena Rota. 17. Maij. 1600. Seraphinus Oliuarius Decanus.

Ex tenore d. decisionis colliguntur multa obseruanda per iudicem in relationibus huiusmodi faciendis.
36 Primò quòd † debet primo loco allegare ea quæ faciunt pro illa opin. à qua discentit, l. quingenta. ff. de probat.

Secundò quòd non debet inniti multitudini allegationum, sed laconicè loqui adducendo potius rationes, vt obseruauit Rot. quæ ommissit allegare nuncupatim DD. qui
37 tenuerunt negatiuam: illam † enim tenuerunt Gabriel. conclus. 5. numero 54. & 55. eo. tit. de resti. spoliat. Io. Bapt. Bo. in trac. de stat. vrb. præscript. numero 236. Gomez. decis. 41. Simonet. decis. 60. & 64. & 83. Put. de præscript. decis. 2. Gasad. decis. quinta. decis. 6. de rest. spol. Alex. consilio sexto, numero 16. lib. 3. Sarnen. In reg. de triēnal. q. 11. sub numero 7. ver. sed his non obstantibus ad fin. Mohed. decis. 342. aliàs 18. de restit. spol. Put. decis. 14. & 115. lib. 1. Veral. decis. 296. lib. 1. in manuscript. Mohed. decisio. 341. aliàs 345. Contard. de Moment. possess. ratione mixturæ §. 4. numero 23. & seq. & cum ista opin. videatur verior de iure canonic. vt non obstet præscriptio, nec etiam mille annorum, vt per Put. decisione 115. numero 13. & 22. libro primo. Rota Romana illam amplexa fuit in vna Placentina coram Io. Paulo de mense Martij 1545. vt attestantur Gomez. & Simonet. & Io. Bapt. Bo. in dictis locis, & de mense Ianua. anni 1594. in vna Sabinensi Spolij Molendini coram Illustriss. Mantica, & de mense Maij anni 1588. in vna Med. coram Illustriss. Paleoto, & pluries id contigisse affirmat Gab. d. loco, vbi ad hanc eandem opin. citat Sarn. Venafr. Prob. Gozad. & Crau. & attestatur illam esse communem.

Tertiò quod debet Iudex allegare ea quæ fundant veritatem, quā tuetur similiter per rationes non per quotas DD. vt obseruauit Rot. quæ ommisit congeriem eorū
38 qui † tenuerunt affirmatiuam. Nam illam tenuerunt Socin. sen. consil. 29. numero 5. in fine lib 3. Abb. in cap. 2. numero 14. & in cap. 1. colum. vlt. versiculo oppono vlterius, de restitutione spoliatorum, Castrens. in consilio 105. colum. vltima. lib. 1. Aretin. in §. quadrupli. numero 32. in fine institut. de actionibus Bellamera in capit. cum ad sedem. num. 11. de restitut. spoliat. Riminal. Senior in cons. 54. colum. 6. versiculo circa secundum, libro primo. & consilio 428. numero vndecimo. libro tertio. Crot. consilio 47. numero 19. libro primo. Socin. sen. in l. rem quæ nobis. ff. de acq. possess. Claud. Seysell. in d. l. rem quæ nobis. numero 7. in fine. ff. de acquir. possess. Ruin. consilio 69. num. 14. lib. 1. consil. 44. nu. 16. lib. 4. & cons. 103. nu. 7. lib. 5. Dec. cons. 301. sub nu. 22. Balb. in tract. de præscript. in 4. parte. quartæ partis princip. quæst. 24. Berous in cap. 2. num. 39. de restitut. spoliat. & in cons. 56. nu. 40. & consilio 61. numero 20. libro tertio. & in consilio 82. numero 4. eodem volum. 3. Neuizan. consilio 78. num. 25. Grat. in consilio 70. numero 18. libro secundo. Purpurat. consilio 374. numero 13. lib. 2. Marant. in Specul. distinct. 7. numero 50. in fine, Ant. Math. in l. naturaliter. in §. nihil commune. ampliat. 35. ff. de acquir. possess. Laurent. de Pinu consilio 62. numero primo. Alba consilio 416. numero 14. libro 3. Bellon. consilio 36. num. 2. Crauet. consil. 124. numero 14. & consilio 425. libro primo. Roland. consilio 72. numero 19. lib. 2. Colleg. Pap. inter consilia Pauli de Monte Picco consilio 97. nu. 120. Gales. de exercitatione iurisperitorum lib. 3. numero 56. Petrus Antonius Anguisciola consilio 13. numero 26. libro 4. Contardus in l. vnica in 2. limitat.

præscriptionis tradit glos. in cap. 1. §. præterea in verb. præscriptione, de Capitul. Conradi, vbi verba illa, nulla obstante præscriptione interpræætatur de decennali, vel vicẽnali non autem de 30. aut 40. annorum præscriptione, hac ratione mota, ne totam materiam præscriptionum multis vigilijs excogitatam subuertere, & radicitus euellere videatur, quam glosam communiter esse approbatam, constat ex traditis per Tiraq. de retract. Conuentio. §. 1. glo. 2. num. 12. Quod ex eo confirmatur, quòd posteriores Pontifices in c. ad aures, & alijs supra allegatis trigenariam, & quadragenariam præscriptionem omnem prorsus actionem excludere voluerunt, adeo quòd, & si verba illa conditione temporis importarent præscriptionem, nihilominus ijs ex sequentibus Constitutionibus derogatũ fuisse appareret.

Secundò non obstat auctoritas glosæ, & sequacium in cap. sollicitè de restit. spol. vbi ait, ad damnum, siue pœnam perpetuò agi posse, quia nulla conditio temporis opponi potest, cap. redintegranda 3. q. 1. Nã
28 sublato † fundamento, quod fit in d. c. tollitur etiam opinio glosæ, quæ illi innititur. Præterea cum vtatur dictione perpetuò, ea est intelligenda, prout in similibus terminis passim vsurpatur, vt ista perpetuitas includatur spatio 30. vel 40. annorum, quemadmodum actiones perpetuæ dicuntur illæ, contra quas sola præscriptio 30. vel 40. annorum opponi potest Insti. de perpet. & temp. act. & concordantes textus desumi possunt apud Brisson. de verb. signif. in verb. perpetuæ actiones. Et potest etiam intelligi de actionibus, quæ competunt aduersus violentos, & dolosos, cum loquatur de damno illato, & de pœna, qui non est casus, de quo agitur, vt infra dicetur. Quare Doctores, qui simpliciter referunt, & sequuntur hanc glosam, non multùm faciunt pro hac parte cũ sint intelligendi, iuxta vulgarem significa-
29 tionem † dictionis perpetuò, in hac eadem præscriptionis materia non obstante quacunque vniuersalitate, & prægnantia verborum, vt in pacto de retrouendendo quãdocunque, & perpetuò censuit Rota spatio 30. annorum excludi, ex cons. Bal. 303. lib. primo in causa Reatina tenutæ 13. Aprilis 1579. coram Illustrissimo Lancelotto, & 12. Decembris 1588. coram R. P. D. meo Pamphilio, & glosam ita sensisse est verisimile, postquam fecit mentionem temporalium, & perpetuarum actionum, iuxta iuris Ciuilis dispositionem, quæ clara est, nec ab ea recedit ius Canonicum, vt ex allegato c. ad aures, & alijs apertè colligitur, & in materia præscriptionis, excepto casu malę fidei, nulla est differentia inter ius ciuile, &
30 Canonicum, vt tradunt † Abb. & alij in c. de quarta de præscr. Neq; obstat, quòd præscriptio, secundum aliquos fuerit inuenta propter dominium, non propter possessionem, quia hoc esse falsum conuincitur, ex c. iubemus 16. q. 3. & ex l. fin. C. de edict. D. Adr. toll. & ex l. competit. C. de præscr. 30. vel 40. ann. Imò multo debilior est pos-
31 sessio, & minori tempore † amittitur, vt per Innoc. in c. querelam, & ibi Bellam. num. 10. & alios relatos per Contard. vbi supra, num. 31. Neque obstat, quòd in iudicio spolij non admittatur exceptio dominij, quia exceptio præscriptionis non solùm
32 dominium, sed etiam possessionem † respicit, & ideo non minus est admittenda quàm exceptio illa, quòd quis facto suo ceciderit à possessione.

Tertiò loco non obstat auctoritas Rotæ, quia si bene considerentur decisiones allegatæ apparebit contrariam sententiam obtinuisse cum magna controuersia, & difficultate, & eorum Compilatores, pro maiori parte contrarium sensisse: quare non est habenda ratio eorum, qui, auctoritate Rotæ moti hanc sententiam amplexi sunt, quæ quamuis plurimum semper valuerit; præua-
33 lere tamen debet ratio, & † veritas tot alijs non contemnendis fulcita auctoritatibus.

Non obstat ratio odij rationabilis aduersus inuasores rerum alienarum, quia hanc præscriptionem intelligunt Domini procedere contra actionem spolij simplicis prouenientis, ex probatione duorũ extremorum, iuxta stilum Rotæ, non autem vbi constaret de vi, dolo, & mala fide, cum nulla pręscriptio aduersus dolum, & malam fidem
34 † opponi possit, cap. fin. de præscript. & hoc fortasse sensit Papa in illo Canone in illis verbis per quascunque iniustas causas, & hanc exceptionem admittunt Doctores allegati per Contard. in d. limit. num. 34. & 35.

Quantum ad auctoritates, quæ deducuntur

cuntur si tollantur è medio Doctores, qui ex professo hanc quæstionem non tractant, & qui simpliciter sequuntur glos. in cap. sollicite, dicẽtes illud remedium esse perpetuum, quæ verba non excludunt præscriptionem 30. vel 40. annorum, vix reperietur aliquis, præter solum Imol. in cap. 2. de restit. spol.
35 qui † contrarium apertè senserit ante decis. Cassadori, vt fuit animaduersum per Gallesium. Rursus si tollantur Doctores, qui potius auctoritatem Rotæ sequuti sunt, quàm pondus rationum in cõtrarium facientium, apparebit longè pluribus auctoritatibus fulcitã esse partẽ contrariã, & id fatentur Doctores supra allegati dicentes hanc esse magis communem. Et ita recedendo ab antiquis decisionibus fuit per Dominos conclusum hanc opinionem æquiorem, & veriorem esse, & dignam, S. D. N. approbatione.

Ita resolutum fuit me proponente in plena Rota. 17. Maij. 1600. Seraphinus Oliuarius Decanus.

Ex tenore d. decisionis colliguntur multa obseruanda per iudicem in relationibus huiusmodi faciendis.

36 Primò quòd † debet primo loco allegare ea quæ faciunt pro illa opin. à qua discedit, l. quingenta. ff. de probat.

Secundò quòd non debet inniti multitudini allegationum, sed laconicè loqui adducendo potius rationes, vt obseruauit Rot. quæ ommissit allegare nuncupatim DD. qui
37 tenuerunt negatiuam: illam † enim tenuerunt Gabriel. conclus. 5. numero 54. & 55. eo. tit. de resti. spoliat. Io. Bapt. Bo. in trac. de stat. vrb. præscript. numero 236. Gomez. de cis. 41. Simonet. decis. 60. & 64. & 83. Put. de præscript. decis. 2. Casad. decis. quinta. decis. 6. de rest. spol. Alex. consilio sexto. numero 16. lib. 3. Sarnen. in reg. de triẽnal. q. 11. sub numero 7. vet. sed his non obstantibus ad fin. Mohed. decis. 342. aliàs 18. de restit. spol. Put. decis. 14. & 115. lib. 1. Veral. decis. 296. lib. 1. in manuscript. Mohed. decisio. 341. aliàs 345. Contard. de Moment. possess. ratione mixturæ §. 4. numero 23. & seq. & cum ista opin. videatur verior de iure canonic. vt non obstet præscriptio, nec etiam mille annorum, vt per Put. decisione 115. numero 13. & 22. libro primo. Rota Romana illam amplexa fuit in vna Placentina coram Io. Paulo de mense Martij 1545. vt attestantur Gomez. & Simonet. & Io. Bapt. Bo. in dictis locis, & de mense Ianua. anni 1594. in vna Sabinensi Spolij Molendini coram Illustriss. Mantica, & de mense Maij anni 1588. in vna Med. coram Illustriss. Paleoto, & pluries id contigisse affirmat Gab. d. loco, vbi ad hanc eadem opin. citat Sarn. Venafr. Prob. Gozad. & Crau. & attestatur illam esse communem.

Tertiò quod debet Iudex allegare ea quæ fundant veritatem, quã tuetur similiter per rationes non per quotas DD. vt obseruauit Rot. quæ ommisit congeriem eorũ,
38 qui † tenuerunt affirmatiuam. Nam illam tenuerunt Socin. sen. consil. 29. numero 5. in fine lib. 3. Abb. in cap. 2. numero 14. & in cap. 1. colum. vlt. versiculo oppono vlterius, de restitutione spoliatorum, Castrens. in consilio 105. colum. vltima. lib. 1. Aretin. in §. quadrupli. numero 32. in fine instit. de actionibus Bellamera in capit. cum ad sedem. num. 11. de restitut. spoliat. Riminal. Senior in cons. 54. colum. 6. versiculo circa secundum. libro primo. & consilio 428. numero vndecimo. libro tertio. Croc. consilio 47. numero 19. libro primo. Socin. sen. in l. rem quæ nobis. ff. de acq. possess. Claud. Seysell. in d. l. rem quæ nobis. numero 7. in fine. ff. de acquir. possess. Ruin. consilio 69. num. 14. lib. 1. consil. 44. nu. 16. lib. 4. & cons. 103. nu. 7. lib. 5. Dec. cons. 301. sub nu. 22. Balb. in tract. de præscript. in 4. parte. quartæ partis princip. quæst. 24. Berous in cap. 2. num. 39. de restitut. spoliat. & in cons. 56. nu. 40. & consilio 61. numero 20. libro tertio. & in consilio 82. numero 4. eodem volum. 3. Neuizan. consilio 78. num. 25. Grat. in consilio 70. numero 18. libro secundo, Purpurat. consilio 374. numero 13. lib. 2. Marant. in Specul. distinct. 7. numero 50. in fine, Ant. Math. in l. naturaliter. in §. nihil commune. ampliat. 35. ff. de acquir. possess. Laurent. de Pinu consilio 62. numero primo. Alba consilio 416. numero 14. libro 3. Bellon. consilio 36. num. 2. Crauet. consil. 124. numero 14. & consilio 425. libro primo. Roland. consilio 72. numero 19. lib. 2. Colleg. Pap. inter consilia Pauli de Monte Picco consilio 97. nu. 120. Gales. de exercitatione iurisperitorum lib. 3. numero 56. Petrus Antonius Anguisciola consilio 13. numero 26. libro 4. Contardus in l. vnica in 2. limitat.

§.4.num.28.verſ.vltima opinio C.ſi de momentanea poſſeſſione, Decian.conſ.63.nu.2.lib.5.Grauat.ad veſtrium lib.7.c.30.num.4.Beltram.conſ.44.num.8. parte 3. Hieronymus de Monte quæſt.22.nu.38.Federic. Scot. reſponſ.27. lib.4. Thom.1. Cœphal. conſ.235. num.29.lib.2.& conſ.315.num.5.lib.3.Ploc.in l.ſi quando.nu.71. verſiculo durat tamē C.vnde ui, Franciſcus Sarmiēt. lib.2.Select. interpret.cap.13.num.4. Ioannes Petrus Surdus conſ.28.nu.8. lib.1. Menoch.de recuperan.poſſ.remed.15.nu.418. Alex.conſ.167.num.8.lib.6. Aldobrand. in conſ.49.num.18.Emanuel Coſta in ſuis cōmunibus opinionibus, in verbo ſpoliatus, Burſat. in conſ.124.num.17. vol.4. Turet. conſ.54.num.2. & conſ.18.num.21. Vinc. Caroc.in tract.de locat. & conduct.in tit.co lon.recuperan.num.39. & 41.Gallia Alex. in conſ.74.num.84. Ioannes Gutier.in ſuis Canon.quæſt.cap.34.num.67. Gabriel de reſtitut.ſpoliat. concluſ.5.num.64.Rota Roman.deciſ.11. aliàs 259.de reſtitut. ſpoliat. in nouiſſimis, Rota Bonon. per Benintend. deciſ.10.nu.3. Rota Peruſ.per Ioſeph.Lud. deciſ.59.num.9.parte 1. Rota. Maceraten. per Sebaſt.Med.deciſ.18.Theſaur.deciſ.Pedemont.deciſ.19.num.2. Borgnin. deciſ.23. numero 42.parte ſecunda, & hanc eſſe communem opinionem atteſtantur Soc.Berous, Grat. & Roland.

Quartò quod iudex poſtquam ſua fun-
39 danit, debet obiecta † confutare, vt docet Ariſtotel. in 2.Reth.& glo.in capit.Abbate ſanè in §.allegabatur in verſic.multùm quoque diſtabat de elect. in 6.

Quintò quòd Princeps non debet ad hoc præceptum deuenire, niſi in caſu, in
40 quo vix † inueniri poſſit certa veritas,prout in eo caſu Ro.in quo vix videbatur tutò recedi poſſe à negatiua etiam perpenſis rationibus Rot.

41 Prima enim ratio illa, † quam deſumunt à negligentia non proſequentis iura ſua, in cuius pœnam pręſcriptio emanauit cap.vigilanti de præſcrip. vix poteſt adduci contra
42 actores, † quia non poteſt dici negligens, qui ſcit ius ſuum durare,vt in his præciſis terminis cōſiderauit Grat. conſ.70.numer.11. libro ſecundo. prout actores reſpicientes ad antiquam illam Rot. Rom. conſuetudinem credere poterant.

Secundùo eſt inſtantiæ, quas DD. deſumunt ex actionibus perpetuis præſcriptibilibus ſpatio 30. annorum, §.primo ver.aliquando inſtit. de perpet. & tempor. action. iux.Caſtrenſ. in d.conſ.105.ſub numero 3. Pariſ.d.conſilio 155.lib.primo. & Menoch. d.rem.15.nu.422.licet plures ſint, tolli poſſe videntur vnica reſponſione, ſi dicamus, quòd remedium d.cap.redintegranda,dicitur conditio ex canone, Caſtrenſ. d.conſ.
43 105.num.2.quæ actio † non eſt prætoria,& conſequenter perpetua,vt in ter.aduertit Bero.conſilio 56.numero 40.lib.tertio, & not. Angel. & alij inſt. de perpet. & temp. act. in princ. & curſu triginta annorum tollitur regulariter l. ſicut l. vt notiſſimi C. de præſcript. triginta, vel quadraginta annorum, & tradit Balb.in dicto tractatu de præſcript. quarta parte princ.quæſtione prima,in princip. & Boer. quæſtione 182. numero 6. & proinde neceſſario, oſtenditur,quòd niſi vlterius procedamus intelligendo verba dicti capit.redintegranda prout ſonant, ſimpliciter, remanent ſuperflua, quia verba, nihil
44 dicuntur operari quando diſponunt † idem quod ius commune,Gallin.de verborum ſignific. lib.primo,capitulo decimotertio,numero nono, cum tamen in iure nihil ſuperfluum admittere debeamus, vt not. in l. ſi quando.de legat.primo. Ceſſet ergo.fundamentum ſuper inſtantia deſumpta ex l.1.C. de bonis mater. ex ordinaria natura conditionis ex lege, quam ſupra retulimus,& ſimiliter, & deſumptum ex illa concluſione, quòd pactum venditori factū,ut poſſit quandocunque redimere, tollatur ſpatio triginta annorum, ut tradidit eruditiſsimus Menoch.conſilio 692. numero trigeſimonono. libro decimo.

Tertiò licet ſecundum hiſtoricos,& chronicas apparere dici poſſit, quòd diſpoſitio text. in capitulo de quarta. in capit.uigilanti, in capit.ad aures, & in capit. quia iudicante de præſcript. quæ uidentur conformia imperatorijs legibus, uidelicet. legi ſicut. legi omnes, & l. competit. C. de præſcript. triginta annorum ſit poſterior: non tamen videtur dici poſſe dictorum Canonum diſpoſitionem, tanquam ultimam derogare diſpoſitioni, dicti capituli redintegranda, quoniam illud, quod dicitur in dicto capitulo redintegranda eſt priuilegium in-

insertum in corpore iuris, vt apertè firmat Paul. de Castr.d.cons.105.sub num.3.circa med.par.1.& certū est similia priuilegia nūquam, nullisque generalibus regulis sublata
45 † censeri, vt tradit Ias.in l.1.num.16.ff.de constit.princip.Rip.in cap.1.num.55.de rescript.Soc.Iun.qui alios adducit in cons.131. nume.46. lib.1. Non ergo potest inferri ad correctionem d.c.redintegranda, quia generalia verba non sufficiunt, vbi specialia requiruntur, glo.in clem.1.in vers.specialiter de iud. in c. inquisitores de hæret.in 6.Bar. in l.si.in §.omnem, per illum tex.C.de administr.tut. Alex.cons.122.vol.4.refert con ciuis Gozad.cons.43.num.10 & multis instantijs veritas hæc adiuuari posset, quas omitto.

Quartò ex prædictis patet, quòd obesse non videntur text. in d. l.sicut cum alijs supra allegatis, quia ità demùm in foro cano-
46 nico attenditur ius ciuile, in quantum † vel non reperitur decisio iuris Pontificij, vel reperitur concordia inter vtrumq; ius, vt not. omnes in cap.1.de nou.oper.nunc.

Quintò, non etiam facere videtur illa ratio, quòd quando aliquid est dubium de iure canonico, & reperitur clara decisio de iure ciuili, debeat attendi ius ciuile, & illi standum sit, vt tradit Ias.in l.quoties num.23.vers.secundo moueor C.de rei ven dic.

Quoniam in primis verba tex. in.d. cap. redintegranda videntur esse clara: & si rationibus, vt mox dicetur certare debebemus, dicitur in dubio capiendam esse interpretationem extensiuam dispositionis d.cap.redintegranda, quia illud est fauora-
47 bile, & † tendit ad animæ nostræ salutem, vt in terminis dicit Bero.cons.56.num.4.& num.10.lib.3.

Sextò interpretatio illa data ad verba tex.in d.cap.redintegranda, ibi quacumque temporis conditione, vt referantur, ad qualitatem, non ad quātitatem, quia qualitatem propriè significent. l.1. §. denique ait. ff.de acqua pluuia arcen.l.testium in prin.ff.de testib.latè Rebuf. in l.conditionales vers.4. & conditio accipitur, & vers. seq. ff.de verb.signif.pro qua Contard.de moment.possess.5. 4.limit.2.nu.28. & adduci potest Castrens. in d.cons.105. sub num.3. par.1. Gales de exercit.iurisperit.lib.3.sub num.56.Grauat. ad Vest.lib.7.c.3.nu.41.Menoch.d.remed. 15.num.422.

Primò non est indubitata, & proinde nō recipiēda, quia, & cōditio alijs diuersis mo-
48 dis † accipitur, & inter alios accipitur pro causa, vt not. idem Rebuff.in eodem loco ver.Tertio, & c.secundum quam significationem sensus erit, vt redintegranda sit possessio bonorum, quæ noscuntur amissa, quacunque conditione temporis, idest quacumque præscriptione, quia tempus nō potest aliquam causam parere amisionis, præter ipsam præscriptionem, quæ ideo rectè dici potest causa temporis. Ias. in l. quāuis. num. 6.C. de fideicom.

Secundò non minus est ratio dicti contrariæ classis, quàm d.ipsum, cum tamen ratio debeat distingui à dicto, nec debeat esse eadem cum dicto Ias.in l.curatores. nu.2.ff. de offic. procurat. Cæs.& in l. re coniuncti. num.33.ff.de leg.3.

Tertiò, finis dict. Canonis est tollendi peccatum, vnde si referi debent ad rationē, illa verba quacumque conditione temporis, referi debent ad quantitatem temporis, quia ea mediante nutriebatur peccatum de iure ciuili, quod cursum temporis, non au-
49 tem sic strictè malam fidem † considerat, vt aduertit Abb. in cap. de quarta. numero 14. versic. ego præmitto de præscript. Balb. de præscript.d.par.4. quæst.24.numero 60. & verba debent intelligi eo respectu, quo pbata fuerūt Rol.à Val.de dot.q.32.nu.10.

Quartò, quòd illa verba quacumque tēporis conditione sui natura sint apta significare quantitatem in indiuiduo sensit Ca-
50 strens. quem in contrarium † adducunt in dicto cons.105.dum dicit, quòd si ille tex.diceret, quòd quacumque conditione temporis non obstante debeat redintegrari possessio, procederet hæc opinio negatiua: & licet Castrens.dissentiat, quia tex.ità non dicit: tamen idem est, vt supra, & infra.

Quintò sensus est planus, si verbum noscuntur; referatur ad illa verba quacūq; cōditione tēporis: & illud verbū perdidisse referatur ad illa verba, aut captiuitate, aut dolo, aut violentia maiorum, aut per quascumque iniustas causas. sensus enim erit, vt
51 quandocumque noscatur, etiam † si id contingat post mille annos, sit locus redintegrationi, & sic excludatur omnis præscriptio: &

absurdum est cum pace Castrens. quòd illa verba perdidisse noscũtur, distinctas habentes causas, & clausulas separatas à suis causis distinctè non regantur l. Pola. C. de his quibus vt indeg.

Sextò verba in potentiori significatu sunt accipienda, vt latè tradit Petrus Leon. de substir. ver. cuncti numero 128. & potentior est significatio, quæ signat quantitatem,
52 quàm illa, quæ signat † qualitatem, quia potiora sunt ea, q̃ per se subsistunt, & quale non potest esse sine quanto, Petrus Bellin. de re milit. par. 9. sub Rub. de saluis conduct. rit. vn. numero 46.

Septimò ex prædictis habemus verba illa, quacunque temporis conditione, esse apta ad significandũ, & quantitatẽ, & qualitatem; propterea non erit inconueniens, vt illis verbis, & qualitatem, & quantitatẽ simul considerari admittamus, quia quantitas,
53 & † qualitas idem propemodum respiciunt, vt post Tiraq. adnotauit Bellin. d. numero 46. vbi & ipse de intellectu cuiusdam legis agit.

Octauò si de sola qualitate agendum sit, præscriptio excluditur, quia non est tempus, quod operetur præscriptionem; sed qualitas illa, & aptitudo illa, quæ legis auctoritate tempori accedit, & erit sensus, quacumque
54 condicione† temporis, siue apto ad præscribendum siue non.

Nonò glos. in cap. sollicitè de restit. spol. non patitur illam interpretationem, vt dicamus eam sentire de perpetuitate iux. na-
55 turam actionis, vt voluisse † videtur Ruin. consilio 44. numero 16. vers. & ita etiam volum. 4. Bero. cons. 56. nu. 40. lib. 3. Castrens. d. cons. 105. sub nu. 3.

Nam glo. non contentatur auctoritatibus iuris ciuilis, vt secundum illas, possimus d. illationem facere, sed innititur tex. in d. c. redintegranda, quem hunc sensum habere supra demonstrauimus.

Decimò magna sanè est multitudo DD. tenentium affirmatiuam partem: cæterum plerique eorum perfunctoriè loquuntur, vt
56 Ruin. d. cons. 69. nec examinant † punctum vt Grat. d. cons. 70. & Crau. d. cons. 124. alij non ausi sunt confirmare hanc opin. & ideo ad alia media, & fundamenta confugerunt, vt facit Bur. d. cons. 103. nu. 8. alij si bene videantur in fonte, huic opinioni assistunt, vt Gab. d. cõclus. 5. alij à dd. DD. arguũt, quòd in iure nostro damnatur, Bero. consil. 3. numero 5. volu. 1. & propterea, cum sciamus quòd DD. faciunt, quandoque, vt aues, & oues sequentes aliorum dicta, latè Caual. decis. 41. nume. 29. par. 1. debemus attendere rationes, DD. non autem eorum numerum, recolentes illud, quod Alexander Magnus de Vespis dicere consueuerat.

Vndecimò facit natura illius dictionis quacunq; de qua Ias. in cons. 147. nu. 6. lib.
57 4. & facit glos. in clem. secunda † in versic. quauis de reb. Eccles. non alien. & multa in id cumulat Tiraq. de retract. conuen. §. 1. glos. 7. numero 23. & 24. quibus addo Rimin. in l. quicũque. C. qui admit. qua opinio negatiua non magis videtur ex auctoritate DD. probabilis, vt not. in l. illam. C. de collat. sed ex casu legis indubitabilis glos. in l. ancillæ. C. de fur. & pro hoc sensu huius canonis, qui litteram non lædit, facit text. in auth. de non alienans, permutan. reb. Eccles.

Duodecimò accedit, quòd probatis in hoc remedio extremis præsumitur spolium, & præsumptio est iuris, & de iure, quia lex nedum præsumit, sed disponit, vt simul admittimus, dùm dicimus spolium probari ex eo solo, quòd appareat de antiqua possessione agentis, & de recenti rei conuenti Alex. consil. primo lib. 6. cum alijs, vt Gab. d. conclus. 5. spolium autem præsupponit rem esse affectam vitio reali, quod semper concomi-
58 tatur ipsam rem, quo † casu res est in præscriptibilis etiam ex immemorabilis temporis lapsu, præsertim de iure canonico secundum cuius terminos quæstio nostra decidenda venit, vt in regul. iur. quod malè fidei possessor nullo vnquam tempore præscribit, & ità aduertit Balb. & alij plures ex adductis in contrarium, licèt quandoque velint dari casum, in quo vitium huiusmodi reale non cadat, quod tamen implicat contradictionem per prædicta, cum sit remedium in rem, vt patet, & post alios aduertit Ioan. Bapt. Bon. in dicto tract. de stat. vrb. præscripr. dicto num. 236. semper verificatur suppositum, sicut dicimus de re furtiua, & facit Innoc. in cap. verum de foro comp. facit text. in cap. nulli liceat 12. q. 2. & Afflict. decis. 361. num. 22.

Hac tõne dicimus dari hoc remediũ cõtra pos-

possessorem cum titulo, & bona fide secundum magis communem opin. Abb. in cap. cum ad sedem numero 26. & 28. Rip. in cap. sæpe sub numero 28. de rest.spol.DD. in l. rem quæ nobis, vbi præcipuè Alexand. numero 7. & Ias. numero 19. ff. de acquir. possess.idem Alexand. consilio 117. numero 3. consilio 91. numero 6.volum.5. Lap. alleg.52. numero 7. Afflict. decis. 361. numero 3.Boer.decis.229.sub numero 4.Soc. iun. consilio 34. numero 12. lib. 3. Rob. in Specul.aur.par.4.distinct.7.sub numero 50. Gabr. d.conclus. 5. numero 31. & consilio 56.numero 3. volum.1. quibus in locis attestatur hanc nedum veram, sed receptissimam esse opin.& seruari in Rot. Cassad.decis.7.de restitut. spol.& in impressis nouiter decis. 344. numero 2. par.1. & vt communis relata est in 2.lib.comun. opin. fol.310. col. 1. in fine,est.n. generale quod vitiū reale sequatur rem.

Tertiò monetur Iudex, vt curet, quòd pauperes, & miserabiles defendantur per
59 Aduocatos ad id specialiter † deputatos secundum ritus multarum ciuitatum,vt obseruatur in patria mea, vbi ego tale onus pluries libentissimè subiui, ad prædicta facit tex. in l.nec quidquam. in §.obseruandum. ff.de offic.procons.in l. 1. in §. ait prętor,ibi aduocatum dabo.ff.de postul.in l.illicitas in §.ne potentiores; vbi Bar.ff.de offic. pręsid. & optimè seruit Ias.in §.tripli. num.54. inst.de action. Mysing. obseruat. 32. centur. 4.Tiraquel.de nobilit.capit.29.numero 39. Roland.à Valle consilio 87.numero 23.57. & 58.volum.2.

Hæc diligentia in Iudice est valdè necessaria, quoniam hominum malitia creuit, & multitudo, & paupertas, & ideo pauper
60 hodie non habet † subleuantem, iux. not. in capit pauper.11. quæst.3. & per Beninc. in tract.de paupert. quæstione septima.numero 19. vbi præcisè de hoc loquitur.

His addo vnum notabile, quòd poterit iudex in illis locis in quibus hæc sancta prouisio non reperitur, eligere Procuratorem, & Aduocatum, & Notarium, & illos compellere ad præstandum eorum officium gra
61 tis pauperibus, quia † tenentur etiam sub pęna peccati,vt ex Diuo Gregorio, & alijs tradidit Beninc.d.q.7. nu.10. & latius hanc conclusionē prosequutus est Dominus Ioannes Petrus Ala in suo tractat. de Aduoc. & Causid.Christian.q.9. vbi benè, copiosè, & summa cū pietate loquitur: & modus cogendi poterit concipi etiam sub pęna priuatio-
62 nis, quia † eo in casu talis pęna à iure recipitur l.prouidendum.§.1.vbi Bal.C.de postul. Bolognin.in auth. habita numero 126. vbi reponit casus in quibus aduocatus potest
63 munere suo † priuari. C.ne filius pro patre, & in effectu prædicta omnia verissima sunt, & firmarunt etiā Blanc.in pract.crim.in verbo datis defensionibus.nu.102. & Rauaud. in Specul.iud.nu.9. & melius seruiunt latissimè congesta per Io.Bapt. Asin. in tract.de execut.§.3.cap.90. & c.seq. per totum, vbi ad saturitatem loquitur de hoc.

Quartò,monetur iudex,vt si quid à litigatoribus, vel ab his, qui negotijs assistunt
64 †minus fuerit dictum,id suppleat.iuxtà tex. in d.l.1.C.vt quæ desi.aduoc. part.iud.sup.

Super hoc puncto multa dicenda forent; quia hæc necessitas iudici quotidiè occurrit his miseris tēporibus nostris, in quibus plures sunt aduocati,quàm tempore Aristarchi
65 Theodectis † patris sophystæ, imò quàm causæ, vt trad.Lud. Montal.in tract. de reprobat.sent.Pilat.in 3.part.num.34.& multi sunt casus, qui adduci possent; sed cætera videat, qui vult penes Ioan. Bapt. Asin. in dicto § tertio. per totum; Promissa enim breuitas, vt iactis seminibus multa cæteris
66 † excolenda relinquam, compellit,exemplo Cic. de quo meminit Macrob. in somn. Scip. lib.1.cap.17.pag.mihi 73.

Tertiò, sicut in oculo reperitur alius neruus positus in parte lachrymali minori, ità in oculo Reip. requiritur alius neruus moralis amoris proximi circa corporalia, qui illum moueat ad partem lachrymalem minorem, hoc est ad opera misericordiæ cor-
67 poralia, quæ minora † dicuntur, vt per S. Thom. & S.Anton. in d.locis. Nam dicitur Ecclesiastic. ab inope non auertas oculos tuos.

Ab hoc neruo monentur Iudices ad inuisendum carceratos, & ad inquirendum,
68 † an aliquid illis desit l. Iudices. C. de Episcop. aud. ad curandum nè esuriant, ne si-
69 tiant,& ne frigore ob nuditatem† pereant, l.prima. §.finali. ver. non enim. C. de custod. reor. ad occurrendum extorsionibus custodum. dicta l. fin. l. vbi pactum.

de transact. l.illicitas. ff.de offic.præsid. Fo-
70 ler.in pract.crim.in † princ. num. 35. & (vt
vnico verbo plura complectar)ad faciendū,
71 quòd carceres seruiant pro custodia, † non
pro pœna.l.1.§.interea.l.2.& l.fin.C.de cu-
stod.reor.

Quartò,sicut in oculo reperitur alius ner-
uus, qui illum mouet deorsum, ità in oculo
Reip.requiritur neruus disciplinæ, qui illum
moueat deorsum, ad correctionem, & ædi-
ficationem populorum, non solùm,occasio-
72 ne se offerente exemplis, quæ multū † ope-
rantur. Crauet.cons.204.num.2.lib.2.Luc.
de pœn.in l.exemplo.C.de decur. lib.10.la-
tè Moron. in tract. de fide tregu. & pac.q.
60.num.6. cum seq. sed etiam gladio, quia
73 quandoq; ferro necesse est abscindere † vul
nera 82. dist. cap.3. in fi. & prodest seueri-
74 tas, cuius ministerio quies adiuuatur † pu-
blica. c. prodest in primis ver.23. q.5. quia
75 casus dormientis sit correctio sapientis† Io.
And. in cap.cum olim circa med. de dol. &
cont. & vnius pœna terror multorum. l. 1.
76 C. ad † l. Iul. repetund. & delinquentium
supplicium reliquos saluat.§.si verò. ver.ne-
que autem homicidis. auth.de mand.princ.
77 & si illi, qui committunt † enormia non pu
niuntur,publica lætitia turbatur Bal.in l.ne-
mo. C. de episcop.aud. & dùm parcitur vni
nocenti, multi innocentes traduntur exitio,
c.est iniusta.23.q.4.& facilitas veniæ incen-
dium excitat delinquendi. c. est inhibendū,
de cohab.cler. cap.peruenit ad nos. 93.dist.
Ideo,vitium flagitium dicitur, quia flagris,
hoc est supplicijs est expiandum secundum
Farnes.d.trac.de peccat. immag.c.3.& seue
78 ritas vocatur † pietas publica.l.1.§.1.ibi ad
publicam pietatem. ff.de obseq. à lib.& lib.
par.& pinguè sacrificium ex auctoritate Se-
necæ dici potest:Is enim dicebat, quòd pin-
guior victima,quæ Deo mactari † possit,est
vir iniquus, ad quod benè seruit tex. in cap.
qualiter. in fi.23.q.5.

Hæc possent pluribus exemplis compro-
bari de quibus plenè sunt sacræ paginæ, de
80 quibus B.Io. à Capistr. † in Spec. cleric. in
3.par.sed vltra relata per eum ad monendū
Iudices, illud vnum dicam,quòd licet Hęli.
81 summus sacerdos † bonus existeret, quia
tamen filiorum excessus efficaciter non cor-
ripuit, in se pariter, & in ipsis animaduer-
sionis diuinæ vindictam recepit, c.licet He-
li. de Symon.

Ex his no. Iudex quòd magistratus non
82 debet gubernari lachrymis † Marsil. in
pract.Crim.in §.fin.sub num.4.Pract.crim.
Foler.in princ.num.64.& facit simulacrum
83 iustitiæ de quo Manc.in suo Enchyr.† cap.
258. & quòd iustitia respondisse fertur,vtsu
pra cap.3. num.67.

Sed animaduertere debet iudex, quòd
sicut oculus subalbidus, & varius commen-
datur, quia temperata est eius conditio; ità
84 oculus † Reip. temperatę debet esse natu-
ræ l. respiciendum l. hodie.ff.de pœn.
85 Exemplum est in Archa,in qua † cum ta
bulis erat manna dulcedinis, & virga distri-
86 ctionis. in examine apum, † & fauo mellis
inuento in ore leonis, vt in lib. iud. cap.14.
87 circa † med. In melle, & virga Ionatæ, vt
88 lib.1.Regum.cap.14.parum ante † finem,
in vino, & oleo infuso in vulneribus semi-
89 uiui hominis, vt † Luc. cap.10. propè fi.in
virga,& baculo,de quo Regius Profeta Da-
90 uid. † in Psal.22.in Iob. qui sedebat circū-
stante exercitu,& erat mœrentium consola-
tor,vt Iob.c.28.in fi.In apibus,quarum Rex,
91 aculeo † caret, cap.in apibus.7.q.1.In sce-
ptris Regalibus, quæ fiunt ex auro,quòd est
92 magis temperatæ naturæ alijs metallis †.vt
docet Guil. Bened. in c.Raynutius in verbo
duas habens filias. nu. 100. cum plur. seq.
ex de Test. vbi ponit proprietates auri, &
demum in qualitate sanguinis, quo nutri-
tur chrystallinus humor, qui est aliquantis-
93 per † crassior, & albior, vt not. Cur.in an-
notat.oculi pag. 157.

Vlterius etiam animaduertere debet Iu-
dex, vt semper plus operetur mansuetudo,
94 quàm † rigor.c.allegauit autem. 26. q.7.c.
serpens de pœnit. dist.1. c.licet nonnunquā
cum cap.seq.dist.45.l.absentem. ff.de pœn.
Propterea in Sacris litteris epythetum ma-
gnitudinis inuenitur cum misericordia eccl.
cap.17. in fi. Psalm.50. in princ.Psalm.85.
vers.quoniam tu domine, & Psal.107. ibi,
95 quia magna est super cœlos † misericordia
tua,& tamen nunquam huiusmodi epythe-
tum inuenitur cum iustitia, vt potest obser-
uari ex Psalm.7.in fi.& Psal. 9.ibi iudicabit
populos in iustitia, & Psal.97.ibi.in conspe-
ctu gentium reuelauit iustitiam, & ex alijs
varijs locis.

Hac eadem ratione Dauid misericordiā
in

in Cœlo posuit, & iustitiam montibus comparauit.

Demùm hęc veritas poetico figmento il-
96 lustrari potest, quoniam Orpheus, † idest peccator, amissa pulchra Euridice, idest anima sua, ob morsum serpentis in prato, idest ob peccatum commissum in mundo, cantu, idest prouocatione à tribunali institiæ diuinæ ad eiusdem Dei misericordiæ tribunal, non quidem ratione iniustitiæ, sed ex pœnitentia subsequenti, quasi ex nouis actis, &
97 scripturis salutis, † iuxta l. per hanc. C. de appell. obtinet reuocationem sententiæ, iuxta illud in quacunque hora ingemuerit peccator, amplius non recordabor iniquitatum suarum, cum simil. de quibus plenæ sunt scripturæ, tàm nouæ, quàm antiquæ legis.

Hæc consideratio optimè cõcludit in his enim (vt ità piè dicam) gradarim proceditur à minori tribunali ad maius. l. præcepimus. G. de appellat. l. 1. §. fin. & l. Imperatores. ff. eo.

Hæc omnia scio, & fateor me etiam in mortis angustia constitutum hoc casu pluries redemisse hãc Eurdicen, hanc animam meam, propter quod gratias ago Deo meo, & illum humiliter rogo, vt nunquam valeã discedere de hac miserrima vita, sine vera pœnitentia, pura confessione, digna satisfactione, casto corpore, mundo corde, Catholica fide, Sacrosanctæ Eucharistiæ perceptione, & Sancti olei vnctione.

Conclusionis, figura est in tunicis oculi,
98 quarum † durior magis distat à pupilla: in oculi natura, quæ speciem præsefert chari-
99 taris, quia adeò calida est, vt illam † dixerit igem Empedocles, & Plato, vt trad. Arist. de sens. & sen. In lachrymis calidis, quæ pro-
100 priè sunt oculorum, & signa † compassionis: In illo consilio de quo loquutus est Seneca. in lib. de quæst. Nat. quo vocato Iupi-
101 ter † punit, qui profuturus ex se facit. Sed exemplum sit in illa carditate, qua Deus ad vindictam processit Gen. c. 3. ibi Deambu-
102 lantis; ibi ad † aurem post meridiem; & in illa celeritate qua peccatores in gratiam recipit, de qua est optimus locus apud S. Luc. capit. 5. sub figura filij prodigi, vt pa-
103 tet in tex. ibi † accurrens, ibi citò.

Quintò, sicut in oculo sunt duo nerui, quibus oculus mouetur in tortura, superius in-
104 ferius, dextrorsum, & † sinistrorsum; ità oculus Reip. debet habere duos neruos torturæ, idest æqualitatis, vt quod vni conceditur, alteri non denegetur, l. fin. C. de fruct. & lit. expen. Salyc. in l. cum de in tem verso, num. 12. C. de vsur. Ias. in l. 2. num. 64. C. de iur. emphyr. vt superius nobiles, diuites, atque potentes; inferius ignobiles, pauperes, & imbecilles; dextrorsum amicos, & fautores; sinistrorsum cæteros quoscunque æqualiter respiciat, idest iudicet; Nam in his quæ sunt de iustitia, acceptatio persona-
105 rum prohibita † est, Deuter. c. 1. ibi, nulla erit distantia personarum, & cap. 16. ibi nec in alteram partem declinent, ecclesi. ca. 5. in fi. Matth. c. 22. ibi, item ergo, & Luc. c. 20. in fi. & habetur apud Apost. ad Ro. c. 2. in princ. & tradit Abb. in c. de multa. col. 3. de prob. & Inn. in cap. accedens, vt lit. non contest. & est tex. & ibi glos. in l. fi. ff. de rer. diuis. no. DD. in l. in iudicijs de reg. iur. in 6. Mich. Vlchur. in d. tract. de reg. mun. in 4. par. in 2. q. princ. num. 11. Bart. Castr. & alij in l. 1. ff. de postul. latè Conrad. in templo iud. lib. 1. cap. 1. §. 3. ver. personarum non acceptator, & Iod. in praxi, ante princ. vbi particularem titulum posuit.

Testes etiam huius requisiti sunt Ciuitas Bononiæ, Florentiæ, Lucæ, Ianuæ, & aliæ plures, in quibus, ad euitandam personarum
106 acceptationem Iudices forenses † eliguntur, vt animaduertit Ioan. Boter. in d. tract. fol. 35. vbi etiam discurit, quales debeant esse hi forenses.

Præterea, vt id doceret natura oculos
107 Sphæricos fecit; seruit † optimè columb. d. lib. 10. de ocul. pag. 213. vbi dicit, hoc ideò factum, vt oculus facilius ad hos motus moueretur, figura potest poni in Seleuco, qui
108 oculum sibi, & filio erui fecit, vt per Mãt. in suo Enchyr. cap. 258.

Sextò, sicut oculus tribus neruis totus ligatur, ita oculus Reip. tribus constringi debet moralibus neruis. Hi sunt tria præcepta totius iuris, de quibus in l. 1. in §. 1. ff. de iust. & iur. & in proęm. Greg. in §. iuris præcepta, & latè Conan. lib. 1. comment. iur. ciui. c. 1. sub litera A. in fi. vbi defendit hæc præ-
109 cepta esse tria non † pauciora, vt aliqui malè senserunt, & benè, vt possumus colligere ex eo, quòd virtutes morales positæ sunt, aut in appetitu sensitiuo, aut in voluntate, vnde opus fuit vno præcepto respectu volun-

voluntatis, altero respectu partis irascibilis appetitus sensitiui,& alio respectu partis cōcupiscibilis, vt fieret funiculus triplex q̄ difficilè rumperetur, ita subtiliter considerauit Vacun. à Vacun.lib.1.declarat.iur.ciuil. declarat.30.

Septimò quoniam virtus consistit circa
110 difficilè, vt trad. Philosophus in † 2.Eth.& B.Ioan. à Capistran. in spec.cleric. in 2.par. in prin.fol.11.loco nerui illius, quem medici opticum vocant, in oculo reip. requiritur
111 neruus † laboris.

Nam sicut per neruum opticum ducitur lumen, ità veri cognitio labore paratur.

Hoc vltra exēpla plurimorū virorū de qui
112 bus in offic. Textoris,& in † Rosario virt, capit. 53.probant plura iura l.studiorum labor in fi. C.de assessor.in l.fin.C.de Tyr.lib. 11.l.1.C.de agen.in reb. pub.& est tex.in l. pupillus in fi.ff.quæ in frau.credit.vbi habetur, quòd iura scripta sunt vigilantibus, & non dormientibus.

Hoc verissimum est, quia sicut filij Israel
113 colligebant manna hora matutina † Exo. c.16.ita veri cognitio, manna dulcissimum, diligētia,& labore acquiri debet, ideò Quin
114 tus † Græcus asperum quendam montem superatuq; perdifficilem posuit, in cuius vertice palma consurgebat, cuius in cacumine insidebat virtus, vt tradit Farnes. in d.tract. de simulac. Reip. lib.2. med. simulac. pag. 176.

Hoc figmentis suis senserunt Poetæ, non solùm quando prætensam Deam Iustitiæ
115 quasi vires minuentē† Mineruam dixere, vt, Perillustris.& Reuerendiss. dùm viueret Dominus meus Ioannes Franciscus Sormanus Episcopus, mihi admiranti nouem immensa lucubrationum suarum in vtroque iure volumina, eius propria manu cōscripta, humanissimè respondit, sed etiam dùm iustitiam per eos Astream nūcupatam, filiam
116 fecerunt † Auroræ, vt per Mant. in d. Enchyr.cap.258.& docuit natura, quia videre
117 fit patiente † sensitiuo, vt dicit Philosophus lib.2.de anima tex. 74. & oculi figura sphærica est figura laboris, vt patet in mo-
118 tu Cæli, qui, cū continuatione† perpetuę in se redditionis agitari debeat in orbē agitur, vt trad. Macrob. de somn. Scip. libro primo. cap.17.
119 Figura fit in Aristęo,& † Prothęo, de quo Virg. lib.3. Georg. & in arboribus secund.
120 Ouid.

Qualis autem debeat esse labor docet Fachin. controuersiu.lib.9.cap.103.vbi po
121 nit sex qualitates, & illas † prosequitur declarando exemplis, & dictis grauissimorum auctorum, ideo eius.dicta indicasse sufficiat; solùm quod ad propositam magis attinet materiam; non omittam, quòd notabile est, quod dixit plus conferre oculos, quàm
122 aures † contra illos DD. Iudices, qui nolunt videre scripturas, neque studere, sed decidunt causas ex his quę audiuerūt à par-
123 tibus, non recordantes quæ scripta † sunt in l. vnica. C. vt quæ desunt aduocatis partium iudex suppleat, vbi text. in hæc verba: non dubitandum est Iudicem si quid à litigatoribus, vel ab his, qui negotijs assistunt minus fuerit dictū, id supplere, & proferre,
124 quòd sciat legibus, & iuri publico † conuenire; & minus præ oculis habentes exemplum Pontificis in cap. bonæ memoriæ cum glos. super verbo curauimus extra de postul.
125 Prælat. vbi Papa allegauit † pro vtraque parte. Hæc ignauia est contra omnem decentiam iux.text.in cap.cum nobis olim, ibi. duximus ex officio nostro, sicut decuit, prouidendum, extra de elect. Hoc mali genus præcipuè cauendum est temporibus hodiernis, quibus multùm abundat iniquitas, & facilè est decipere in tanta scribentium multitudine, propter quam nunquam deficiunt decisiones in terminis, contra veritatem iustitiæ, quod meum dictum cōprobatur mo-
126 rali expositione † Homerici Griffi, de quo Alciat.lib.6.parerg.cap.8.vbi refert nonnulla carmina ex Virgil. lib.6. Æneidos. inducitq; exponit, & moraliter declarat ad propositum nostrum.

Quantus autem debeat esse labor natura docuit in huius nerui luminosi situ, Nam cū
127 in cęterorum animaliū oculis in latere † illum posuerit; in oculo humano pro eiusdem situ medium elegit, vt sup.capit.3.num.38. vt ne quid nimis hac in re etiā significaret, iuxta sententiam Terent. in And. de qua in
128 proposito meminit † glos. in clem. 1. in §. locato, in verb. declarauit de verb. signific. Marian.Soc.in c.fi.num.8. de magistr. Luc. de pęn.in l.vn.num.20. C.de stud. liber.lib. 11.Senec.epist.5.Quintil.lib.1.c.3. S.Tho. 2.2.quæst.168.art.2. Nam frequens meditatio

129 tatio carnis afflictio † est, vt dicit Monticul.in tract.de inuent.hæred.c.fin.in fi.& in
130 moderati laboris causa multa † mala eueniunt, vt latè trad.Ouid.lib.1. de pont.& in Epist. Phedr.ad Hippolitum Sen.in Hercul. Fur.& in lib. de tranquill. anim. Arist.lib.9. Eth.cap.17.& Columel. de re rustica. libro 12.& est text. in auth. habita in §. dignum namque. C. ne fil. pro patr. & sicut plantæ
131 acqua mediocri † aluntur, & immodica suffocantur,sic animus moderatis laboribus adiuuatur, & immoderatis obruitur, vt inquit Plutarch. in moral. sicut ergo animalia
132 quæ habent cerebrum † dormiunt,& quę non habent non dormiunt, ità indices fatui, non quiescunt, sapientes verò suis interponere debent gaudia curis, vt supra sub iridis figura dixi.

Sicut enim mediocritas in vnaquaque
133 re laudabilis est. d. l.cum postulassem. ff. de dam.infect. quia virtus in medio cõsistit, & in oculis attestatur natura, & physiognomici, qui oculos nimis mobiles malitiæ, &
134 rapacis † naturæ, nimis concauos, & profundos proditoriæ,magnos negligentiæ,mediocres verò virtutis, inclinationum indices esse, vt per Thomam de Thomais in Idea vitid.orb.cap.28.pag.47.ita extrema mini-
135 mè vitio † carent,Mant.in suo Enchi.d.c. 325. vbi alia ad propositum, & habemus
136 exempla eorum, qui ob scientiam † errarunt, & stulti facti sunt, iuxta illud Hierem. 10.stultus factus est omnis homo à scientia sua, & Esaiæ 47. sapientia tua, & scientia tua decepit te, & in actis Apostolorum cap. 26. multæ litteræ ad insaniam conuertuntur,vt post Luc.de pœn. & Io. Neuiz.refert Boer. decis.23.num.76.

Quomodo autem laborare debeat Iudex
137 docuit † Imper.in proœm. ff.vbi,aliqua ponit Iac. de Ra. Alber. & Azo. Hostiens. in sum. de magistr. Hening. Goed.in suo processu sub litera L. & ego aliqua (Deo dante) alibi dicam.

De Pupilla. Cap. *VII.*

Rationem inuestigatricem sensus, non vanitatis verborum in oculo Reipublicę eum locum sibi vendicare,quē tenet pupilla in oculo naturę.Pupillam autem oculi Reipublicæ acutiorem esse in senectute,oculi vero naturæ hebetiorem, & proinde Iudicem senem eligendum, quod latè declaratur.

SVMMARIA.

1 *Pupillæ situs.*
2 *Pupilla naturalis quid.*
3 *Pupillam oculi Reipublicæ rationem esse.*
4 *Modus videndi oculi Reipublicæ.*
5 *Videre oculi Reipublicæ est cognoscere.*
6 *Pupilla oculi Reipublicæ debet habere duas conditiones.*
7 *Iudex non debet vultu animi sui votum detegere.*
8 *Modus motiuandi.*
9 *Iudex debet esse subtilis.*
10 *Aduocati facundi descriptio.*
11 *Memoriæ ostentatio risui patet.*
12 *Memoria prodigium modici intellectus testimoniũ.*
12 *Fatuitas litigantium egregia.*
14 *Cautela simulata stultitia ad lucrum.*
15 *Subtilitas laudabilis quæ.*
16 *Littera occidit.*
17 *Pegasi subtilitas damnata.*
18 *Iudex reprobatæ subtilitatis damnatur.*
19 *Iudex non debet esse iuuenis.*
20 *Oculus naturæ in senectute hebescit.*
21 *Oculi Iacob Abdiæ, Heli, & Isac, & aliorũ hebescerunt propter senectutem.*
Apij cæcitas. ibid.
22 *Oculus mentis in senectute acutius cernit.*
23 *Saturnus,cur non Iouem deuoraße dicatur, moralis expositio.*
24 *Iudex debet esse senex.*
25 *Sapientia, & prudentia in multo tempore.*
26 *Senum corona peritia.*
27 *Senatus vocis deriuatio moralis.*
28 *Vitis nouæ, & veteris fructus in moralitatem referuntur.*
29 *Hieronymus Sanson laudatur.*
30 *Senes carentes õino memoria non sunt boni iudices.*
31 *Obliuionis domus senectus est.*
32 *Orbilij Grammatici casus.*
33 *Tex.num.cap.11. perpenditur.*
34 *Senes pueriles damnantur.*
35 *Oculi felis moralis similitudo.*
36 *Senectus duplex.*
37 *Senectus morum varijs Sacræ scripturæ exemplis extollitur.*
38 *Tex.numero 11. iterum perpenditur.*
39 *Io. Iacobus de Vincentijs Bon.mem.*
40 *Exempla laudata iuuentutis.*

ACtum est de neruo optico, quo ducitur lumen, sequitur dicendum de particula illa, quæ in oculi cen-
1 tro † instat puncti pernigra apparet, quam Me-

Medici pupillam vocant, ego verò rationẽ appello.

Nam sicut pupilla est acies illa, qua cer-
2 nitur, † & cuius ope oculus videt, vt dicit Cic. in 1 lib. de nat. Deo. & Reald. colum. in d.l. 10. de ocul. pag. 217. ita ratio est acies
3 illa, cuius † ope secundum modum, quem describit Nicol. Moron. in tract. de treug. & pac. q. 109. num 99. oculus quem fingo videt, cognoscit, seu bonum à malo discernit, vt expressè attestatur Garz. in tract. de vlt. fin. iur. num. 80.

Necessaria est hæc particula, quia sine illa oculus Reip. non potest videre, hoc est,
4 † cognoscere, quod est illius videre, auth. habita. §. dignum. C. ne fil. pro patr. l. quod tamen. §. si arbiter. ff. de arb et pulchrè seruit Nel. in tract. de test. num. 132.

Oportet autem quòd habeat duas condi-
5 tiones, vt docet natura. Primò quòd † corona, idest circulus ille, quo à pupilla albæ partes oculi separantur discreta nigredine, il-
6 lius ambitum ornet, ingeniosa, † scilicet obscuritate: Id enim non est constantis, & re-
7 cti iudicis: cuius animi motum vultus † detegit, inquit tex. in l. obseruandum. ff. de offic. præsid. ideo debet iudex ante sententiam ea ingeniosa obscuritate loqui, vt satisfaciat
8 partibus motiuando, & nõ aperiendo † animi sui votum, Crau. cons. 134. num. 2. lib. 1. Secundò, oportet quòd sit acuta, quia iu-
9 dex debet esse † subtilis. l. vn. C. de sent. quę pro eo quod inter. ibi debent Iudices per suã subtilitatem, l. properã dum. §. fin autẽ reus. C. de iud. l. 1. §. omnia. C. de veter. iur. enucl. l. de creationibus, in princ. C. de episc. aud. l. si seruum. § sequitur, l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. oblig. cap. capellanus, de fer.
10 c. abbate de re iud. Figura sit in † subtilissimo I.C. Coll. Paulo Raudensi, quem, dùm veluti alter Theseus inextricabiles veluti labyrinthi vias, causarum difficultates, laudabilis subtilitatis suæ filo, mira facilitate, & facundia euitaret, tacitus suauiter pendens ab ore tanti viri, sæpius, ac sæpius admiratus sum, & eius dulcissimos amores excitatos in corde sensi, quos adhuc foueo.

Hinc sæpius irrisi nonnullis, qui quærunt
11 † honorem dùm disputant, ex multorum auctorum relatione, & prodigiosæ memoriæ ostentatione, cum id potius ad eorũ tendat dedecus: Nam hoc idem prodigium, testimonium paruuli intellectus ex maximo-
12 rum Philosophorum † auctoritate attestatur Salyc. in l. hac consultissima. C. qui testam. fac. poss. & defectus huiusmodi nobilissimi requisiti testimonium agnoscimus prodigiosæ memoriæ, quia memoria, & speculatio non se compatiuntur, quinimò, & testimonium fatuitatis in illis, qui cum multitudine allegationum nullum ordinem seruãt, vt per Alex. in l. cum seruos in §. constat. ff. de legat. 1. His nouissimè subscripsit Cęual. in pręfat. commun. cont. com. nu. 96. 97. 98.

Sed punctus est, quòd hic est morbus
13 contagiosus; quia fatuos reddit † auditores, qui pro multitudine eloquij, & nugarum doctos reputant disputantes, & eos maiori stipendio honorant, propter quod existimo
14 etiam multos prudenter hanc † stultitiam simulare, vt magis lucrentur, allegando, vt aiunt ad Balistam: quòd licet sit vitium temeritatis, tamen leuius videtur, dùm tendit ad reprimendam temeritatem minus eruditorum.

Hæc autem subtilitas debet sensum non
15 vana verborum † vocabula amplecti l. 2. §. si enim, ver. sed & subtilitati. C. de cõst pec. cum simil. de quibus latè Nep. à Monte Albano. in tract. de excep. in princ. sub nu. 1.
16 quia † littera occidit, vt dixit Dominus, & sub figuris tradidit doctiss. Alciat. emblemat. suo, & facit tex. in cap. Marchion. 1. q. 1. & consueui regulam constituere, quòd illa subtilitas recipi non debet, cui causa finalis resistit, Rol. cons. 58. num. 86. lib. 3.

Rursus subtilitas debet esse rationabilis,
17 & probata, alias, sicut Pegasus† denominationem Quartæ, quam sibi inuentione comparauerat, ob subtilitatẽ amisit, vt not. Port. in §. restituta, in princ. instit. de fideicom. lib. & Rip. & post eos Mant. in d. Enchirid. cap. 138. ità Iudex nomen iudicis amittit, & opi-
18 niosi hominis † nomen acquirit, vt probatur ex Cic. quem refert Mant. in d. loco, vbi multis reprobat hanc nimiam subtilitatem, quibus addo tex. in l. sancimus. C. ad sen. C. Trebell.

Ex his elicitur regula, quòd iudex non de-
19 bet esse † iuuenis; licet enim oculus naturæ
20 in senectute † hebescat, vt potest probari exemplo Iacob. vt Gen. cap. 48. Abdiæ Pro-
21 phetæ, † vt in 3. reg cap. 14. Heli, vt in l. c. Reg. cap. 4. propè fin. Isaac, vt Gen. cap. 27, in

in primis & aliorum, quorum oculi caligaue-
runt propter senectutem, vt tradit Luc. de
Pen. in l. si ea cæcitate, quæ est l. 5. numer. 1.
C. qui mor. se excus. lib. 10. quibus addo exẽ-
plum Appij, de quo Val. Max. lib. 8. tamen
oculus, quem fingo, non solùm non amittit
virtutem, sed imò in senectute acutius cer-
22 nere † incipit; quia licèt omnes penè virtu-
tes corporis minuantur in senibus, tamen sa-
pientia crescit, & crescere debet, vt dicit S.
Hier. in Epistola ad Nepot. quòd etiam in
terminis nostris comprobat Pier. Valer. in
Hieroglyphicis fol. mihi 141. & sensit Tha-
les Milesius, & expressius dixit Menander,
vt refert Menoch. de arbitr. iud. libro 2. in
præfat. in fi. & iucundius in fabula Saturni
locuti sunt antiqui, de qua Salyc. in prol. C.
Nam ideo illi Saturnum Deos terrenos, nõ
23 Iouem deuorasse † tradiderunt ad ostenden-
dum, quòd cum tempus, quæ fluxa sunt, &
caduca, omnia consumat, virtutẽ quæ cre-
scit cum ætate, non potest consumare, vt
trad. Egr. Doct. Farnes. in d. lib. de Simulac,
Reip. tit. de simulac. verit. cap. 1.

Hæc conclusio probatur etiam ex varijs
Sacræ scripturæ locis, vt Deuter. c. 1. Num.
cap. 11. vbi expressè dicit Dominus Moy-
si, congrega mihi septuaginta viros, de se-
24 nioribus Israel † quos tu nosti, Iob cap. 12.
25 vbi, quòd in antiquis reperitur † sapientia,
& in multo tempore prudentia, & Eccle-
siast. cap. 25. vbi, quòd corona senum multa
26 † peritia, propter quod, & maiores nostri
summum consilium Senatum appellarunt,
vt inquit Cic. in lib. de senect. & optimè fer-
27 uit † tex. in l. semper. ff. de iur. immunit. in
l. fi. C. de pet. hæred. cum simil. de quibus
Mant. in d. Enchyr. capit. 208. vbi inter alia
comparat iuuenes vitibus nouellis, quæ co-
28 piosius, & senes † vetustioribus, quæ me-
lius vinum producunt.

Hæc, viuo attestatus, est exemplo Sa-
pientissimus I. C. Coll. Hieronymus, dum vi-
xit Senator integerrimus, illius Doctissimi
29 viri Antonij Sansonij de quo † meminit
Lamberten. in tract. de contract. glo. 17. nu.
2. dignissimus filius, de quo sub religionis Sa-
cramento auderẽ affirmare, quòd nihil peni-
tus ignorauit, vt in simili de Bal. dixit Lau-
rent. à Pin. in cons. 145. num. 5.

Hæc conclusio intelligi debet, vt nõ pro-
cedat in senibus illis, in quibus memoria
30 adeo offensa est, vt ad † similitudinem Mu-
stellæ, & Corni, & Lupi Ceruerij omnia
obliuiscantur, vt sæpè contingit, quoniam
Senectus est obliuionis domus, vt dicit Mãt.
31 in † d. Enchyr. d. cap. 185. vbi alia pulchra
ponit, & trad. Cic. in d. loco, & proprio atte-
32 status est exemplo Orbilius † Grãmaticus,
qui propter senectutẽ proprij nominis obli-
tus fuit, secundùm Alber. in diction. in verb.
memoria. Ideo tex. Num. d. cap. 11. post su-
33 perius † relata verba, inquit, quĩ senes po-
puli sint, & magistri, facit Cantiuncul. in d.
tract. de offic. iud. lib. 1. cap. 3. num. 28. vbi
multa de senectute ad propositum faciẽtia,
& secundum istam declarationem est præ-
cisa decisio Alciat. in trac. de præsumpt. reg.
3. præsumpt. 19. num. 7. vbi pulchra, & not.
distinct. cõcludit iuxtà superius firmata per
text. in l. si quos iudices. C. de offic. præfect.
prætor.

Declaratur secundò, vt non procedat in
illis senibus, qui propter senectutem, ad si-
34 militudinem † puerorum sunt effecti insta-
biles, adeò vt possint comparari oculis felis,
& aliorum, quorum pupillæ non tantùm ad
35 Solis cursum quotidie † commutantur, ve-
rùm etiam ab incremento, decrementoque
lunaris globi quotidiè variantur, vt trad.
Pier. Valer. in Hieroglyph. lib. 13. fol. 101.
quia iustitia requirit constantiam, vt not. in
l. 1. ff. de iust. & iur.

Declaratur tertiò, vt illa intelligatur non
36 solùm in senectute † annorum, sed & mo-
rum, de qua loquitur S. Ambrosius in Epist.
ad Simanch. & sermon. 90. loquendo de S.
Agnete, & Greg. lib. 3. Moral. vbi inquit, q̃
37 senes non eos sacra scriptura † vocare con-
sueuit, qui sola temporis quantitate, sed qui
morum grauitate maturi sunt, ex quo dicto
confirmatur huiusmodi declaratio, si ita in-
terpretentur illa verba congrega mihi quin
quaginta viros.

Ad hoc etiam facit, quòd vir dicitur à vir
38 tute, Cic. pro Cæs. ibi, & inter † viros esset
Terent. in Adelph. ibi. Abi te virum iudico.
Horat. lib. 1. Epist. ad Quin. Epistol. 17. ibi
vir bonus est, & c. Alex. ab Alex. lib. 6. dier.
gen. cap. 1. ita in proprijs terminis sentiunt
Rebuff. in l. hæc verba. ff. de verb. signif. Luc.
de Pen. in l. certa. numer. 1. C. de prox. Sacr.
Scrin. lib. 12. & in l. mulieres. num. 14. de in-
col. & vbi quis domicil. hab. uid. Menoch. de
arbitr.

arbitr.iud.in proœm.sub nu.17. & facundis-
39 simi † Io. Iacobi de Vincentijs præceptor
dignissimus, Alex. Sciat.in prax.c.24.nu.3.

Multa alia exempla etiã ab antiquis re-
40 petere possem,de quibus † And. Eborens.in
suis locis sol. mihi 272. & passim legitur in
vitis I.C.& apud Cantiuncul.in d.cap.3.nu.
3.cum seq.sed sufficiat exemplũ Timothęi,
qui episcopus ab Apostolis electus fuit iuue-
nis, vt legitur apud Paul.Epistol.p.cap.4.&.
Danielis pueri à quo iudicati fuerunt Senio
res, vt legitur in eius lib.cap.13.

De oculi sede. *Cap. VIII.*

Ciliorum tegmento iudicem edoceri, nè limites iurisdictionis excedat.

SVMMARIA.

1 *Nemo in messem alienam falcem ponere debet.*
2 *Multi vnum corpus.*
3 *Harmonia Citharistæ ad moralitatem refertur.*
4 *Ministeriorum confusionem monstruosam esse.*
5 *Tex. in §.volumus. in auth. vt sine quo quo suffrag. sensus nouus, & moralis.*
6 *Ciliorum effectus ad moralitatem refertur.*
7 *Militia cœlestis moraliter consideratur.*
8 *Naturæ mysterium in distincta fabricatione oculi, moraliter examinatur.*
9 *Palpebræ oculi sinus dicuntur,& quare.*
10 *Palpebræ moralis expositio.*
11 *Diligentia qualis in iudice desideretur.*
12 *Diligentiæ, & celeritatis contrarietas.*
13 *Præcipitatio nouerca iustitiæ, id quod egregiè ex sacris litteris comprobatur.*
14 *Palpebræ superioris, & inferioris sensus moralis.*
15 *Palpebras superiores in brutis cur occlusas, in hominibus verò apertas natura instituerit moralis traditio.*
16 *Pili palpebrarum, cur vsque ad certam tantum magnitudinem crescant, moraliter explanatur.*
17 *Iudex debet causam reducere ad punctum difficultatis.*
18 *Disputationum finis dari debet.*
19 *Veritas nimium altercando amittitur.*
20 *Superciliorum munus.*
21 *Superciliorum multitudinem stultitiæ, & multiloquij signum.*
22 *Concordiam partium quando debeat iudex habere ratum.*
23 *Iudex quando possit sequi partium sensum sententiando.*
24 *Celeritas magis laudabilis in iudice causarum criminalium.*
25 *Iudices detinentes reos diù in carceribus damnantur.*
26 *Locus Ecl.2. egregia moralitate exornatur.*
27 *Oculus non videt capite percusso.*
28 *Barbaries antiquorum in imitandis defectibus suorum Regum.*
29 *Princeps bonus describitur.*
30 *Princeps bonus vices Dei gerit.*
31 *Simulacrum boni Principis.*
32 *BENEDICTVS Iustinianus Illustriß. & Reuerendissimus S.R.E. Cardin. vt vinum optimi Principis simulacrum in exemplum adducitur.*
33 *Caput hominis præseferre Iouem ad moralitatem refertur.*
34 *Oculus Reipub. viri appellatione comprehenditur.*
35 *Caput viri D.N. Iesum Christum esse, noua moralitate ostenditur.*
36 *Zeuxis pictoris exemplum memorabile.*
37 *Iudex bonus protector hominum.*
38 *Ecclesia est cultrix iustitiæ, & mater æquitatis.*
39 *Ecclesia decisioni omnia subijcienda.*
40 *Errare communis infirmitas in errore perseuerare horrenda iniquitas.*

DIctum est de partibus oculi, nũc de situ agendum est.
Primò itaque sicut oculus resi-
det sub cilijs, ità oculus Reip.
debet se continere sub cilijs,hoc est non ex-
cedere terminos potentiæ, & auctoritatis si-
bi,eiusque dignitati attributæ. Nemò enim
1 in messem † alienam falcem mittere debet
l. & si constiterit.C.fin.regund,l.fin.ff.de iu
risd.omn.iud.

Nam sicut in vno corpore multa mem-
bra habemus, omnia autem membra non
eundem actum habent, ita multi vnum
2 † corpus sumus in Christo, singuli autem al
ter alterius membrum, vt dicit Paul. ad
Rom.cap.12.

Et sicut ex fidibus alijs lentius, alijs po-
3 tentius tractis,suauissima efficitur † harmo-
nia, sic ex varijs,& distinctis gradibus Reip.
dulcissima pax, & conseruatio resultat.

Et è contrà, sicut indecorum est, vt in
corpore humano, alterum membrum alte-
4 rius officio fungatur: † ità obnoxium est, si
singula rerum ministeria personis totidem
non fuerint distributa, & promiscuis acti-
bus rerum turbentur officia, vt supra cap.
3. num.33.quibus addo, qui plura cumulat
ad propositum, Bernard. Laut.in tractat.de
cal.in qui. iud. sęcul. potest manum in per-
son.Ecclesiast.imponere, in princ.& elegan
tius in proposito loquitur Vgo.in tractat. de
offic.quat. prælat.in fin.vbi inquit, si totum
corpus oculus est, vbi auditus? & facit text.
in

in l. 2. C. de offic. com. Sac. palat. cũ multis alleg. per Vant. in tract. de nullit. ti. de nullit. ex defect. iurisd. nu. 44 cui addo B. Io. à Ca pistr. in tracta. de aut. Papæ. in 2. par. 2. par. ptin. fo. 89. vbi latè. Hæc oĩa docet natura in cilijs in quibus resident huius potẽtię signa,
5 vt declarat † Pli. li. 11. Natural. Histor. in 1. par. c. 37. vt sup. c. 3. n. 45. & Cic. in Orat. p sex. to. 3. & sensit Horat. l. 3. carm. ĩ prin. ibi,
Cuncta supercilio ,
& est tex. in §. volumus autẽ ibi pp dignitatis, & cinguli superciliũ in auth. vt iud. sine quoq; suffrag. collat. 2. Quãobrem sicut illa
6 naturalia visum † dirigunt secũdũ Columb. d. li. 10. d. ocul. fol. 215. ita hęc, quę fingo diri gere dẽnt visum, hoc est Iudicis ministeriũ.
7 Figura fit ĩ militia cęlesti, quã p me† exa minat tex. oĩno reuidendus in c. fin. 89. dist.
Alia figura est in oculo ipso, quẽ natura
8 † inter alia membra, magis in officio sepa ratum effecit, vt sup. d. ca. 3. num. 33. & 34.
Secundò, sicut oculus palpebris circũdat, & illis quasi in sinu (dñr. n. palpebræ oculo-
9 rũ sinus) residet, † ita, & oculus Reip. conti-
10 nuis meditationib. dẽt esse† inuolutus. Huc spectat scriptura dicẽs, palpebræ tuæ pcedãt gressus tuos iuxta sensũ S. Hier. ĩ Prouer. c. 4.
Desideratur itaq; ĩ iudice sollicita quędã
11 † diligentia c. iudicantẽ. 30. q. 5. & qm̃ nulla res eadẽ põt esse festinata, & examinata, nec quicquã inueniri potest, q. gratiã diligentiæ,
12 & celeritatis† habeat, monet Iudex ex pdictis, vt caueat à pcipitatione, q̃ nouerca iusti
13 tiæ dr̃. † Locus moralis est in vet. test. Num. c. 20. in nouo, Io. c. 8. vt per Mant. in Enchir. c. 53. circa finẽ, vbi multa pulcherrima hñr.
Harum palpebrarum superior aperta iustitiæ, inferior iniquitati clausa esse debet, hoc docuit natura, quæ ideo in quadrupedũ
14 aĩalium conditione, superiorẽ † palpebram occlusit, q̃ in mirabili oculi humani fabrica apertam constituit, vt iudex qui aliter face-
15 ret, sui ipsius figurã in bestijs † conspiceret.
Habent præterea palpebræ pilos, qui ad
16 certã † tantum magnitudinem crescunt, ad
17 ostendendũ, q. Iudex debet causam † reducere ad punctũ, vt docet Bar. in l. iusiuran. in §. si de qualitate. ff. de iureiurã. & q. disputa-
18 tiones debent habere aliqñ† finem. c. fin. de dol. & contum. c. vt litigantes. de off. ord. lib. 6. c. frequens, de test. spol. eod. li. 6. & no. oẽs in l. properandũ. C. de iud. & seruãda autea mediocritas, de cuius laudibus latè Mant. in
19 suo Enchyr. c. 325. p totũ. Nã & ueritas † nimiũ altercando amittit Neuiz. in Syl. ĩ prin. q. apertius docuit natura q̃ supercilia adidit
20 † tanq̃ monumenta oculorũ, ad sudorẽ à capite defluentẽ depellendũ, vt dicunt anatomici, q. eo magis seruit, quia superciliorum
21 multitudinem stultitiæ, † & multiloquij signum esse phisiognomi affirmant. Iudex. n. ad hoc inuentus est, vt lites dirimat, & propterea pro viribus q̃rere debet litiũ finẽ, etiã p concordiã partiũ in ciuilibus causis quidẽ oĩ tpe, in criminalib. verò post illatã pęnã,
22 & partiũ † concordiã ratã habere, & iuxta eã sententiare, vt tradit Hier. Magon. decis. Lucens. 61. nu. 6. 7. & p tot. vbi pulchrè agit
23 de sententia † per Iudicẽ lata secundũ con cordiã partium. Hęc attendere debent oẽs iudices, sed pserrim iudices cãrũ criãliũ, qui in primis curare dẽnt, vt citò noxij puniant,
24 & innocẽtes † absoluant. l. 1. C. de cust. reos vt cõuictos velox pęna subducat, & liberandos custodia diuturna nõ maceret; d. l. 6. C.
25 eo. qđ est valdè notãdũ contrà † illos, quos dicã dęmones hoĩum, nõ iudices, q. marcescere pmittũt humanas carnes in carcerib.
Tertiò sicut oculi sedes est in capite. Nã
26 scriptũ est oculi sapiẽtis ĩ capite † eius eccl. 2. de cõsec. di. 4. c. accepisti. de Sacr. vnc. c. 1. § q̃a verò, & refert dictum exponẽs. Egr. D. Fulu. Pacian. de pbat. li. 2. c. 34. nu. 29. caput aũt dẽt esse Princeps, q. bonus sit: sicut. n. p-
27 cusso capite oculus † nõ uidet, vt dicit Bal. ĩ l. testium, nu. 11. C. de testa. ita malè affecto Principe, oculus Reipubl. officium suũ pdit.
Viget. n. proh dolor in mortalibus effigies Barbariei antiquorũ Æthiopum, apud quos vsu id seruatum fuit, vt si fortè Rex, vel crure, vel oculo, vel alio mẽbro malè affect⁹
28 reperiret, statim domestici oẽs eandem sibi partẽ frãgerẽt, atq; pciderẽt, vel aliter malè tractarẽt, donec penitus similes fierẽt Regibus, turpè. s. existimãtes, quo vitio Reges deformatos, ac mãcos viderẽt, eos se carere, vt recẽset And. Fachin. cõtrouer. iur. li. 9. c. 103 vers. primũ oĩum. Eũ aũt bonũ Principẽ ap pello, q. se talẽ ciuib. & subditis suis pstet, qua
29 lẽ † sibi esse Deũ velit, vt docuit Seneca, quẽ refert Cagnol. in epist. de uit. & regim. bon. Princ. ante eius lecturas, n. 106. Et q. in effe-
30 ctu vices summi Regis piẽ† sustineat ĩ terris arg. eorũ q̃ scribit Bal. ĩ trac. de pac. cõst. n. 5.

E pro

pro quo facit tex. in l. de præcario. ff. ad leg. Rhod. de iact. cum simil. de quibus B. Ioan. à Capistrano in d. tractat. in 3. par. d. 2. par. fol. 123. vt perinde sit, ac si poneretur dulcissimus Dominus noster Iesus Christus pro capite.

Huius principis simulacrum habuerunt
31 antiqui in † Traiano, de quo meminit Cagnol. in d. loco num. 173. Nos autem viuum simulacrum habemus in Illustrissimo & Reuerendissimo Benedicto Iustiniano Cardinali Amplissimo, & dilectissimæ patriæ meæ
32 † Bononiæ de latere legato vigilantissimo, cuius laudum significationes, vocesq; sine vlla exceptione à probatissimis viris vbique circumferuntur.

Placet etiam magis, ut nos qui Christum profitemur, repetita, & piè conuersa sententia Democriti in phisiognomis, qui voluit ca-
33 put hominis † præsefferre Iouem teste Farnes. in d. simulac. Reip. f. 84. c. 3. in 2. par. dicamus hoc modo. in capite, idest in Christo. Nam oculus quem fingo, venit appellatione
34 † viri, l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. ob-
35 lig. & caput viri Christus est † Cor. cap. 11. & pro hac expositione facit Iul. Pacian. d. cap. 34. num. 29.

Ex his oculi nomine, quolibet peniculo melius, ex multorum Iudicum præcipuis vir-
36 tutibus Zeusis Pictoris † exemplo, de quo meminit Fulu. Pacian. de probat. lib. 1. c. 1. nume. 2. Perfectum Iudicem, sub cuius alarū
37 vmbra tutò requiescere possint † subditi, iuxta dictum Bal. in d. ca. 1. de renun. effinxisse arbitror, saluo semper iudicio Sanctæ ma-
38 tris Ecclesiæ veræ cultricis iustitiæ, † & matris Æquitatis, vt dicit Grammat. consil. ciuil. 121. num. 7. Dec. in l. captatorias, nu. 20. C. de testa. milit. cuius decisioni infallibilis
39 † veritatis, cap. ergo solis, 9. dist. omnia humiliter suppono exemplo Cœpol. in tracta. de simul. contract. nume. 5. Quoniam sicut errare, vel minus sapere communis est infirmitas, ità in errore persistere præcipuum est horrendæ iniquitatis, vt per Bernard. Lauren. in d. tract. in fin.

IOAN.

IOAN. BAPTISTÆ CAVATII

I. V. D. Bononien. & Aduocati Mediolanens.

OCVLVS REIPVBLICÆ,

Siue

DE MODO IVDICANDI

ARGVMENTVM.

Subordinatur tractatus ad præcedentem, & ostenditur illius necessitas.

SVMMARIA.

1 *Oculus depictus æquiuocè oculus.*
2 *Iudex iniustus æquiuocè iudex.*
3 *Videre oculi Reipubl. quid sit.*
4 *Oculus mentis duobus excęcatur, & quibus.*
5 *Oculus Aesopicus in moralitatem refertur.*
6 *Humilitatis præsidia in monumentis sita.*
7 *Modus philosophandi, & ditandi sunt contrarij.*

PRÆFATIONES.

SICVT oculus hominis non vi-
dentis, nō est oculus, nisi æquiuo
1 cè, sicut oculus † depictus secū-
dum Philosophum in 2. de Ani
ma. Bald. in l. 1. C. qui accusare non possunt,
& Albert. Brun. in tractat. de stat. in verbo,
oculus; ita oculus Reipub. non rectè iudican
2 tis, non est oculus, non est iudex, † quia iu-
dex dicitur, eò quòd ius dicat; sed nihil dif-
fert ab homine priuato, nisi ratione grauio-
ris culpæ. l. quædam delicta. ff. de pœn.
Propterea post organicam dispositionem
vtriusq; oculi naturalis scilicet, & moralis,
& tractatum de perfecto iudice, operę pre-
tium esse duxi, ex modo naturali vidēdi eli-
3 cere modum cognoscēdi verum; quod † est
videre ipsius oculi Reipubl. auth. habita. C.
ne fil. pro patr. & latius infrà demonstrat, &
hinc consequenter ordinem naturæ prose-
quendo colligere tractatum de modo iudi-
candi. Hanc materiam eadem methodo
prosequar, quam obseruaui in tract. de per-
fecto iudice.
Si satisfeci in dicto tractatu, de iudice per
fecto, spero fore, vt idem, & fortè fœlicius
nunc contingat. Quoniam ex duobus ocu-
lis mentis scribentis obcęcere consueuit, vel
4 ratione † voluptatis consistentis in dulce-
dine vanitatis gloriæ, & honoris, vel ratione
alicuius vtilitatis, & non est cur oculus men
5 tis meæ, vt † Æsopicus oculus huiusmodi
mele obcæcatus maneat, qui cōtinuò intue-
tur foueas, & monumenta, in quibus tutissi-
6 ma præsidia humilitatis † manent, & nullus
sani capitis adduci poterit ad credendū me
decipi posse spe alicuius premij, quoniā mo-
7 dus philosophandi † contrarius est modo di
tandi, vt post Philosophum sentit Io. Faber
in procem. instit. sub num. 1. Hæc spem fa-
ciant, rogo, vt dum paro arma lucis, omnes
iudices, abiectis operibus tenebrarum, illa iu
cundissimè induant, vt post Andr. Sicul. mo
net etiam Sacræ pag. auctoritate Io. Neuiz.
in consil. 94. in princ.

De modo videndi. Cap. I.

Ex requisitis ad videndum requisi-
ta adiudicandum referuntur, & se-
cūdum illorum numerum diuisio,
& ordo præponitur.

SVMMARIA.

1 *Modus iustè iudicandi similis est modo iustè vidēdi.*

2 *Visio oculi Reipublicæ quæ dicatur.*
3 *Naturalis spiritus origo.*
4 *Spiritus naturalis moralis expositio.*
5 *Traditiones scholasticæ cibo comparantur.*
6 *Hepar moralis.*
7 *Desiderium sciendi magnitudo quanta.*
8 *Spiritus vitalis origo.*
9 *Spiritus vitales morales qui.*
10 *Spiritus vitalis naturalis transitus naturales.*
11 *Spiritus vitalis moralis, transitus in naturales.*
12 *Legis origo.*
13 *Cerebri metaphorica, & moralis descriptio.*
14 *Menix crassa moralis quæ.*
15 *Spiritus animalis operationes ad moralitatem referuntur.*
16 *Ventriculum phantasiæ ad moralitatem refertur.*
17 *Spiritus animalis naturalis origo.*
18 *Spiritus animalis moralis origo.*
19 *Visionis naturalis, & moralis origo moraliter confertur.*
20 *Motiua, quando excitanda.*
21 *Spiritus visorij morali traditione exornantur.*
22 *Intuitus repetiti effectus moralis expositio.*
23 *Tex. Deuter. cap. 14. moralis expositio.*
24 *Idolum visionis, quod dicatur.*
25 *Visio, an fiat per intus susceptionem.*
26 *Visio intellectualis quæ.*
27 *Ordo tractatus.*

MOdus iustè iudicandi similis esse
1 debet modo rectè videndi † sicut
enim in oculo naturæ fit visio,
ita in oculo Reipublicæ, hoc est
in iudice perfici debet causarum cognitio,
2 quæ allegorica visio est † secundum Ludo.
Carbo. in tract. de sui ipsius cognit. c. 52. pro
quo est tex. in §. 1. ibi videmus enim, Inst. de
iur. nat. gent. & ciuil. vbi late Ias. in addit. ad
Port. sub nu. 1. & facit illud Ouidij, video me
liora proboq. &c. quod è nostris refert Fulu.
Pacian. li. 1. de prob. c. 10. sub num. 53.

Nam primò sicut vapor ille quem medi-
ci spiritum naturalē appellant ex cibo prius
3 in ventriculo † in chylum conuerso, deinde
in hepate, & venis perfectè elaborato, ac in
sanguinem, & spiritus naturales verso. Ita ra
4 tio illa quā prima fronte natura dictat, † de
qua loquitur text. in l. quingenta. ff. de prob.
quæ eiusdem spiritus locū tenet, nascitur ex
cibo sumpto in scholis, idest ex primis illis
5 traditionibus † quæ cibo comparantur secū
dum Bal. in l. Emilius. ff. de minor. & in c. 1.
de feu. sin. cul. amitt. quē sequitur Cot. mod.
in mem. in verbo praxis, Cacher. in proœm.
decis. pedem. num. 7. & Neuiz. in sil. nupt. in
verbo, nubēdum, nu. 7. decoctis, seu digestis
6 in spirituali iecore, † seu hepate feruentis af
fectionis, cognitionis ipsius veri, cuius arden
tis qualitatis testimonio vsq; ab initio totius
7 humani † generis crudelissimus hostis, Dia
bolus seductione sua, parētes nostri assensu,
& nos miserrimi mortales hæreditarijs pœ-
nis in hac lachrymarum valle, heu, heu, atte
statur, vt Gen. c. 1. ibi scientes bonū, & ma
lum, id quod natura ipsa auctrice attestatur
Philosophus, quia omnis homo natura scire
desiderat.

Secūdò, quoniam ad similitudinem eius-
dem spiritus, eadem ratio suscepta puritate
in eadem natura mittitur ad cor attētionis,
per delectationem in ipsa æstuanti affectio-
ne, quæ ad instar naturalis hepatis sedes est
lætitiæ spiritualis, & fit ex ea spiritus ille, quē
8 † medici vitalē vocant, ego vero discursum,
seu ratiocinationem appello, ex qua resultat
9 † dubietas, de qua ad propositum nostrum
glo. in l. 1. C. de procurat. & in rub. de iur. &
facti ignoran. & text. in l. si testator. ff. de te-
stam. & melior est tex. in l. 3. C. quibus ad li-
bert. proc. non lic. secundum Afflict. in tract.
de iur. protom. §. 2. num. 5.

Tertiò, quoniam talis discursus ad simili-
tudinem vitalis spiritus subinde magis perfi-
citur, & mediante aere puro, mobili, & ad
10 cognitionem disponenti † repetitæ medita
tionis, per motum contrariæ ratiocinationis,
11 demum mittitur ad † cerebrum, idest redu-
citur ad scientiam legalem, cuius sedes, &
12 ortus in capite, idest in Deo † l. 1. ff. de leg.
23. quæstio. 5. capit. violatores, & quæst. 2.
capit. igitur, 56. quæst. 1. capit. nemo, & 8.
13 dist. cap. quo iure, cuius albedo † eximiæ cla
ritatis cap. erit autem lex, in verbo, manife-
sta dist. 4. cuius durities constantis, & perpe
tuæ voluntatis. §. 1. de iustitia, & iure, cuius
medulla sapientiæ, & spiritus, cuius cedul-
læ tres partes prudentiæ, & cuius dura piaq;
mater iustitia, & æquitas secūdum Bet. quæ
regat esse debet.

Quartò, quoniam idem discursus ad simi
litudinem eiusdem spiritus vitalis, diuiditur,
siue diffunditur per diuisiones, seu diffusio-
nes diuersas in vniuersum corpus, idest va-
gatur per diuersas locorum Pontificij, Cæsa-
reiq; iuris sedes, quæ tamen omnes coniun-
guntur ad inuicē, cadunt in idem, quia sunt
eiusdem materiæ, de qua agitur, & produci
tur ex illis vita, & motus pulsatorij in vni-

uerso

uerso corpore, & præsertim in meninge, si-
14 ue dura † matre, idest elicitur ex illis solidū
aliquod axioma, & aliqua magistralis con-
clusio resultat in qua vita veritatis.

Quintò quoniam ad similitudinem spiri-
tus animalis qui in cerebro generatur, & ibi
15 partim † detinetur pro operationibus ipsius
cerebri, nempe cogitatiuæ, discursiuæ, & me
moriæ, partim verò per neruos diffunditur
in vniuersum corpus pro motu, & sensu to-
tius corporis. Ita ex vniuersalioribus cogi-
tationes, subtiliores, deinde fiunt, dum diui-
duntur per aliquas distinctiones, quæ simili-
ter sub capite suo diuiduntur per aliquas li-
mitationes, & ampliationes, iuxta verā me-
thodum artis æqui, & boni, fitq; ordinata co
gnitio omniū eorum, quę in materia, de qua
agi contingit tradita, & excogitata fuerunt.

Sextò, quoniam mediantibus prædictis,
vt dictum est ad similitudinem vitalis spiri-
tus, discursus prædictus venit, seu reducitur
16 ad sensum † communem ad communes tra
ditiones, seu ad ventriculum phantasiæ per
nouas aliquas adinuentas decisiones, vbi cō
17 munis deficeret sententia † ibiq; fit spiritus
animalis. i. iudicium, quod dicitur internum,
18 † & secretum, & inde sicuti spiritus ipse ani
malis penetrat per neruum opticum laboris
de quo supra, vbi naturam visorij sortitur cō
tinua penetratione per electionē boni, quę
19 fit subtilius † ex cogitato ad oculum Reipu.
ad ipsum iudicē, & virtus visiua incipit per-
fici, & fit cognitio proximior veritati, & mo-
derata emissio cum vna, & altera parte me
20 diantibus motiuis solitis, † quod principium
cognitionis, suspicionem dico, quia per eam
animus iudicis incipit adhærere. l. acquiha,
in delictum, ibi ad suspicionē inde. ff. ad leg.
acquil. l. absentem ibi suspicionis. ff. de pœn.
l. 3. §. eius, ibi quod autem cred. ff. de test.

Septimò, quoniam tale iudicium ad simi
litudinem spiritus visorij continuatur cū ae-
re, puncto, scilicet pertinenti, & proportiona
biliter distanti à negotio, & circumeunte rē
21 visam. i. processum, † & iura exhibita. l. illi-
citas. §. veritas. ff. de offic. præsid. cum simil.
& soliditatem meritorū causæ, & facta qua-
22 dam iteratione, quia intuitus repetiti † plus
figunt, & certificant formas sensibiles in ani
mam remanentes tantum, vt in tractat. de
prospect. fol. 71. iuxta illud, qđ legitur Deut.
14. quære diligenter, & sollicitè de veritate
perspecta, hoc est examinato negotio per
vnam, vel alteram vicem, non in infinitum,
vt faciunt quidam ignorantes, & inexperti
23 coram quibus lites fiunt † immortales, cum
maximo partium dāno contra id, quod ha-
betur Deut. d. ca. 14. ibi, & sollicitè vt supra
per applicationem potentiæ, & aliquod ho-
nestum spacium temporis, prout exigit qua-
litas causæ, & difficultas materiæ, mediante
luce illustranti diuinæ gratię sigillatur in hu
more Cristallino, quod simulacrum, & idolū
visionis appellatur, secundum Reald. Colūb.
in tract. de re anotom. de ocul. li. 10. fo. mihi
219. & post Galen. & Auer. tradit Curt. in
24 anatom. oculi p. f. in princ. i. in † incognita,
& certa scientia, & siue per immissionem,
25 hoc est per ea quæ deduxerunt partes, siue
per emissionem, hoc est, siue per ea quæ de-
duxit Iudex, quod cognitu difficilè est ī ocu
lo Reip. sicut contingit in oculo, vt animad
uertit Columb. in d. lib. 10. de ocul. pag. 216.
26 perficitur visio. i. veri cognitio, visio † intel
lectualis, secundum ea quæ scribit Bart. in l.
qui Romæ. in §. duo fratres, nu.... ff. de ver
bo. oblig. quæ proprie conuenit oculo Reip.
& fertur sententia, & quidem iusta.

Modus igitur videndi magnam habet si-
militudinem cum modo iudicandi, & tutus
27 † est modus iudicandi, cum quo concurrunt
requisita ad benè videndum.

Hæc autem requisita si omnia perpendā-
tur sunt septem, organica dispositio, pręsen-
tia obiecti, proportionabilis distantia, solidi-
tas rei visæ, applicatio potentię, spacium tem
poris, & lux illustrans.

Hæc igitur ordinem principium, & finē
dabunt huic tractatui de modo iudicandi.

De obiecti præsentia. Cap. II.

Iudex quę obseruare debeat in accipiendis,
& videndis processibus vtiliter, & practi-
cabiliter demonstratur.

SVMMARIA.

1 *Obiectum oculi Reipublicæ processus, & Acta.*
2 *Pauli Castren. dictum not.*
3 *Iudex qua cautela debeat recipere processus, & re gistra.*
4 *Notarium munere procuratoris fungi in causa detestabile absurdum.*
5 *Dominicus Tuscus Cardinalis amplissimus laudabiliter commemoratur.*
6 *Fines videndi processus quot, & qui.*
7 *Modus videndi processus respectu rititudinis.*

10 *Alex. Stiaticus commendatur.*
11 *Ordo seruandus in videndis processibus respectu rectitudinis.*
12 *Visio naturalis triplex, & quæ.*
13 *Visio oculi Reipubl. triplex, & quæ.*
14 *Visio intuitiua oculi Reipubl. quæ.*
15 *Recedere à persona cuius industria electa est non licet.*
16 *Visio directa naturaliter qualiter fiat.*
17 *Visionis directæ moralis expositio.*
18 *Intellectus ad diuersa simul trahi non potest.*
19 *Oculus corporis non videt sine oculo mentis.*
20 *Oculus mentis in quibus differat ab oculo corporis.*
21 *Oculus iustitiæ non dicitur videre, nisi bene videat.*
22 *Visio rationalis oculi Reipubl. quæ.*
23 *Modus reducendi causam ad punctum.*
24 *Iudex debet occurrere sumptibus partium pro posse.*
25 *Visio mixta oculi Republicæ quæ.*
26 *Iudex debet sententias suas clarè concipere.*
27 *Visionis directa reflexa, & refracta ad visiones oculi Reipubl. correlationes.*

QVoniam autem in tractatu præcedenti organicam dispositionẽ oculi Reipubl. idest perfecti Iudicis retuli, ne batologiæ vitio damnari posśim, eo omisso, cætera requisita, iuxta prescriptum ordinem, prosequar, & examinabo.

Post organicam igitur dispositionem, sicut ad videndum requiritur præsentia obiecti; ità ad iudicandum requiritur præsentia
1 obiecti, idest requiruntur † processus, & acta, quia secundum illa iudicandum est d. l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. præsid. latè Caualc. decis. 19. in prima par. Ideo iudex primo loco debet dicere, da mihi scripturas,
2 & videbo, vt docet Paul. de Castr. qui † inter alios Doctores est, sicut Lilium inter flores, secundum Ioann. de Amic. in consi. 76. nume. 6. in l. vt responsum. C. de transact.

Huiusmodi autem scripturas in locis, in quibus concluditur in causa, & seruatur, q;
3 procedatur per processus, vel † per registra, Iudex cautus debet recipere, nõ à partibus, vel ab alio propter suspicionem fraudis, quæ committi in illis posset, sed à notario ipso: Et si aliqua suspicio erit contra notarium, vt quia ipse esset vnus ex illis, qui simul, &
4 notarius, & procurator esset, quod † valdè lachrimabile absurdum omnino prohibendum foret, etiam sub grauissimis pœnis, debet scripturas ostendere partibus, vel vbi esset causa alicuius magni momenti, in qua procederetur per viam registri omniũ scripturarum, & actorum, vt seruatur in patria mea, debet curare, vt notarius in fino registri se subscribat, & attestetur registrum
5 esse completum, & ita vidi † seruari per doctissimum, acutissimum, & laboriosissimum virum Dominicum Tuscum nunc Illustrissimum, & Reuerendissimum Cardinalem, dum practicarem Bononiæ, & ipse auditoris generalis summa cum laude munus subiret, & alios celeberrimos viros, qui generalis auditoris in ciuilibus, meo tempore, dum procuratorem agebam, functi sunt: si-
6 cut autem finis videndi † scripturas, & processus est duplex, alter respectu rititudinis, alter respectu rectitudinis: ita duplex est modus processus videndi.

Primò enim respectu rititudinis diligenter quærendum est de iurisdictione, &
7 potestate iudicantis, quia illa † est basis, & lapis angularis, & præcipuum fundamẽtum iudicij, quo sublato cætera corruunt.

Secundò, vbi comperiatur competentia Iudicis, videndum est, an litigatores fuerint iudicij capaces, & tales quales se in iudicio gesserunt.

Tertiò, vbi aliquis defectus circa prædicta non reperiatur, videndum est, an ordo iudicij fuerit legitimè seruatus, tàm respectu telæ iudiciariæ, quàm respectu ipsius sententiæ, si iudicium sit in causa appellationis.

Hic modus legalis, facilis & tutus est, &
8 de eo latè disserit magister † rititudinis Sebast. Vant. in tract. de nul. sub tit. de mod. & ord. videndi processus fol. mihi 21. cum plur. seq. ad cuius dicta me refero.

9 Secundò verò respectu rectitudinis † modum scripturas, & processus videndi tradidit Præceptoris mei Io. Iacobi de Vincentijs in praxi Præceptor, & omnium Causidicorum tempore suo fidelissimus, laborio-
10 sissimus Alex. † Stiat. in sua pract. cap. 22. nume. 70. fol. mihi 118. Eius dicta placent.

Sed placet magis, quod facit ad hoc propositum, Bald. in consi. 410. num. 1. volum. 1. Nam ex ordine quem seruat colligitur vi
11 dendum † esse primo, quid reo obijciatur, seu quid à reo petatur, secundo quid per actorem probetur, tertio quid pro defensione rei afferatur.

His ego addo, quòd sicut visio in oculo
12 humano est † triplex directa, reflexa, & re-

fracta

fracta secundum Petr. Greg. in Synt. art. mirab. lib. 14. cap. 2. fol. mihi 146. ita in his triplex visio concurrere debet: intuitiua scilicet rationalis, & mixta † sunt termini quibus est vsus subtilissimus Bald. in tractat. de statut.
13

14 Primò debet concurrere visio † intuitiua, quia Iudex debet videre scripturas secundū ordinem prædictum ex se propriis oculis legendo & studendo, quia in actu iudicandi nullus potest cōmittere alteri animi sui motum, l. sicut. ff. de arbitr. Io. Baptista gener. Bart. de arbit. lib. 9. cap. 45. vers. tractandum est. de sententijs, num. 24. vbi alia adducit ad propositum; & est generale, quòd quando industria personæ est, vel esse censetur.
15 electa † non licet à persona recedere. l. nemo est qui nesciat. ff. de duob. re. vbi multa notant docto. ad propositum, vt attestatur Brun. in tractat. de for. tit. de impl. ac obser. for. & solem. col. 5. vers. & generalis est doctrina, qui se alibi citat, vbi id fœlicius examinat.

Hoc docet natura in directa visione, quæ
16 fit absque aliquo † medio, vt post Arist. tradit Pet. Greg. in dicto loco; & non solū debet videre, sed debet attentè videre; Hoc
17 docet natura, nam sicut visio directa † non potest simul ad diuersa trahi, quia respectu omnium centrum est oculus, vt dicit idem Petr. Greg. ita intellectus non potest simul.
18 trahi † ad diuersa. Hinc illud

Pluribus intentus minor est ad singula sensus,

ideò non solùm debet videre oculo corpo-
19 reo, sed & oculo mentis, sine quo † oculus corporis non dicitur videre, vt sentit S. Chrisost. dum posuit differentias inter oculum mentis, & oculum corporis, ut scilicet oculus mentis videat sine oculo corporis, & oculus
20 † corporis videre perfectè non possit sine oculo mentis.

Hæc verissima sunt, quia videre est actus naturæ, hic verò agitur de actu iustitiæ, vel iniustitiæ, vnde non sufficit videre simpliciter ad hoc, vt perficiatur actus iustitiæ, sed
21 † opus est bene videre, sicuti è contra ad constituendum actum iniustitiæ non sufficit videre, nisi & malè videatur.

Sic Eua contemplata est lignum vetitū, sic filij Dei uiderūt filios hominum esse formosas, ut Gene. 6. sic Dauid Bersabeam nudam, ut lib. 2. Reg. cap. 11. ita è nostris ratiocinatur. Marquard. de Susan. in tract. de colib. Sacer. non abrog. cap. 9. num. 14.

22 Secundò concurrere debet visio † rationalis, quia iudex viso processu, & actis debet rationabiliter circa omnia discurrere, vt causam reducat ad punctum definitionis uerum, & realem, seruatis seruandis, iuxta do-
23 ctrinam † Bartol. in l. in venditione. §. 1. de bon. auth. iud. posid. & in l. iusiurand. §. 1. ff. de iureiuran. & in l. 1. de uent. inspic. Roman. in Rub. de arbitr. col. 16. & Bald. in l. 2. C. de relat. ubi quid agendum discordantibus partibus, & hoc ne inanes fiant disputationes, & sumptus, quibus Iudex pro posse
24 † occurrere tenetur. §. 1. auth. ut nulli iud. collat. 9.

Tertiò debet cōcurrere uisio mixta, quia
25 † ex facto, & iure debet se resoluere ad sententiæ prolationem, & illam proferre, ut cōueniat dispositioni iuris secundum seriem facti ex quo ius ipsum resultat.

Circa sententiam uerò pro posse debet
26 procedere † clarè, Alex. consi. 37. num. 27. uolum. 2. Vestr. & alij quos refert Caualc. decis. 7. nu. 18. par. 1. ne postea turpiter contingat de sententię interpretatione, cum maximo partium damno dubitari, prout sæpè mihi euenit in facto.

27 Directæ uisioni † correspondet intuitiua, reflexæ rationalis, & refractæ mixta.

Primò, quia respectu primæ uisionis processus etiam respectu testium est publicatus, & apertus ipsi Iudici. Secundò, quia sicut reflexa uisio fit in corporibus politis, ut in speculis, ita rationalis, quia illa fit in lucidissimo speculo iuris, cuius propriū est claritas. Tertiò, mixtæ ratio patet supra num. 25.

De proportionabili distantia.
Cap. III.

Nullum posse iustè iudicare, quem, vel affectio, vel odium opprimat.

SVMMARIA.

1 *Sensibile positum supra sensum nullam facit sensationem.*
2 *Luna cur videatur maior stellis, moralis traditio.*
3 *Locus Iudic. cap. 16. nouè moraliter exponitur.*
4 *Sensus non sentit obiectum remotum.*

Se-

SEcundò requiritur proportionabilis distantia, Nam sicut quæ
nimis proxima sunt uideri non
possunt, quia sensibile positum
1 supra sensum, nullam facit † sensationem
secundum Philosophum in secũdo, de Ani.
vt patet si ponatur manus super oculo, &
hoc propter medij defectum: ita ea, quæ nimis distant rectè cerni non possunt, vt patet
ex eo, quod dicũt Astrologi, quòd Luna, quę
2 est minor † cæteris Stellis videtur nobis maior, quia vicinior est, & è contra Stellæ videntur minores, quia sunt remotiores.

Hoc verissimum est in oculo, quem fingo, idest in Iudice.

Primò enim non potest videre proxima, idest non potest cognoscere veritatem causarum contra illos, qui sibi proximi sunt propter affectionem, quam indueit caro, vel alia
causa quæ visum ipsum inficit, ad hoc facit,
3 quod legitur in sacris litteris Iud. cap. 16. vbi
quòd Dalida, quæ interpretatur carnis affectio, fecit Saonem à Philisteis excæcari.

Secundò non potest pariter Iudex cognoscere veritatem in causis distantibus nimis, vel ratione odij, vel alia ratione, vt dicam dum tractabo de infirmitatibus oculi, seu
impedimentis iustitiæ. Quia in effectu sen-
4 sus non sentit † obiectum remotum, vt dicit
Moro. in tract. de fid. treug. & pac. quæst. 33. num. 8. Nisi ergo concurrat hoc requisitum oculus Reipubl. erit obtenebratus, imò cæcus, & non poterit videre lucernam, idest splẽdorem iustitiæ, donec extinguatur, idest donec ab illo oppressa fuerit, & partes offensæ vitæ, vel honori suo insidiabuntur, vt multi oũc experiuntur coram Illustriss. Visitatore, & facit quòd dicitur. de Hely. Sacerdote in 1. lib. c. 3. Reg. sed omnino decipietur, & vnum pro altero more cæcorum accipiet, vt legitur de Isaac Gen. cap. 27.

De soliditate rei visæ. Cap. IV.

SVMMARIA.

1 *Planities humoris christallini noua moralitate exornatur.*
2 *Iudex summè temeritatem euitare debet.*
3 *Soliditas moralis respectu facti in quo consistat.*
4 *Deus scrutator cordium.*
5 *Homo iudicat secundum ea quæ foris apparent.*
6 *Scientia legalis tota ad probationes reducitur.*
7 *Soliditas moralis respectu iuris, in quo consistat.*
8 *Iudicium hominis sequentis suum caput damnatur.*
9 *Iudex non debet esse prudentior lege.*
10 *Iudex phantastica æquitatis damnatur.*
11 *Ordo auctoritatum in eorum præcedentia.*
12 *Casus legis vbi reperitur non est dubitandum.*
13 *Ampliatur ad casum statuti.*
14 *Decisiones post casum legis tenent primum locum.*
15 *Responsa alicuius Collegij post decis. tenent primum locum.*
16 *Consulentium responsa præferuntur tractatibus, & lecturis.*
17 *Tractatus præferuntur lecturis.*
18 *Lecturæ, quando habeant pondus auctoritatis.*
19 *Apostillæ cuius sint auctoritatis.*
20 *Auctoritates contemnenda ex ordine referuntur.*
21 *Doctorelli dicuntur iuris dolores, fures, & nebulæ turbinibus agitatæ.*
22 *Arguere à verbis DD. detestabile.*
25 *Doctores perfunctoriè loquentes non merentur allegari.*
26 *Doctores faciunt, vt aues, & oues.*
27 *Doctores in fonte videndi antequam allegandi.*
26 *Prouerb. subductis ruunt tecta columnis.*
27 *Doctoris dictum intelligitur secũdum legem, quam allegat.*
28 *Ratio naturalis sufficit pro lege, & quando.*
29 *Iudex non debet timere pronunciare in casu, in quo non inuenitur decisio in term. & quare.*
30 *Paria sunt loqui contra legem, vel sine.*
31 *Iudex cum nescit, quo se vertat, quid agere debeat.*
32 *Iudex debet resoluere pro eo, pro quo plures rationes faciunt.*
33 *Iudex data paritate numeri rationũ debet pronunciare pro eo, pro quo rationes fortiores vrgent.*
34 *Exemplificatur præcedens dictum in concursu rationis naturalis, & accidentalis.*
35 *Testes falsi facilè inueniuntur.*
36 *Pestis, & calumnia morales correlationes.*
37 *Iudex credulus damnatur.*
38 *Pestis, vt corrumpat.*
39 *Actus agentium agũt in patiente solum benè in disposito.*
40 *Susurrationes ad aures iudicum quantum sint periculosa.*
41 *Calumnia conturbat etiam sapientem.*
42 *Calumniatorum fines duplices, & qui.*
43 *Viuum omne fugit mortem.*
44 *Oppressiones iustorum fines ex ordine referuntur.*
45 *Calumniatorum fines.*
46 *Mors eorum quorum mala fuit vita, quam periculosa.*
47 *Deus iniustas vlciscitur irat.*

TERTIÒ loco requiritur soliditas rei videndæ, quod dicere
voluit natura, dùm in humore
Cristalino idolo visionis vt supra dixi in principio, quandam planitiem
1 † in superficie posuit, vt visa imprimerentur

tur

rur certius, secundum Cust. in Anst. oculi
pagin. 356. Nam cum omnis actio carere
debeat temeritate, & negligentia, neque
vir agere debeat quicquam, cuius non pos-
sit causam probabilem redere, id præcipuè
2 verissimum est † in iudice, & eius iudicijs,
vt post Cice. in 1. de off. tradidit Rot. Gen.
decis. 1. in princ. sed melius hoc requisitum
probatur Deuter. capit. 14. ibi si inuenies
certum esse, & Gen. cap. 12. ibi descendam,
& videbo &c.
3 Primò igitur ex parte facti requirit † cer-
ta cog. vt secunda quæst. 5. cap. consuluisse.
6. quæst. 1. cap. si omnino, de sponsal. cap. tua
nos, & ex. vt Eccles. benef. cap. vt nostram.
Non enim debet iudex diuinare, cum nec
Paulus spiritu diuino plenus potuerit diui-
nare, quæ secreto facta fuerũt. 22. q. 2. c. Bea-
4 tus: Nam Deus † scrutator est cordium gl.
in cap. de occidendis. 23. q. 5. & in clem. exi-
ui, de Paradiso, de verbo. signific. in clemen.
vn. de reliq. & vener. Sanct. & in l. 2. ff. de in-
terrog. actio. Homo verò iudicat secundum
5 ea † quæ foris apparent, vt dicit Gregor. 25.
moral. & est tex. in cap. humanæ aures. 22.
6 quæst. 1. Hinc est, quòd tota † legalis scien-
tia ad probationes reducitur, & ipsis inniti-
tur, vt pulchrè deducit Mascard. de probat.
q. 1. num. 15. volum. 1.
Secundò ex parte iuris requiruntur soli-
7 da † fundamenta auctoritatum, tex. est in c.
ne innitaris, de constit. Quia iudicium ho-
8 minis sequentis suum † caput fallitur, cap. à
nobis, il 2. de sentent. excom. Ideo sapiens
loquit. Ne sis sapiens apud te ipsum, vt per
glo. in d. c. ne innitaris, & alibi dicitur, quod
9 iudex non debet esse prudentior † lege §.
oportet, in auth. de iud. col. 6. Bald. in l. 2. C.
de sent. ex breuil. recitan. & in diuinis litte-
ris legitur, facite quæ ego præcipio vobis, &
non quod vobis videtur, idest secundum le-
ges, & constitutiones Prat. Zauat. cap. fi. nu.
228. Hæc omnia valde notanda sunt con-
10 trà iudices constituentes † phantasticas æ-
quitates, prout his similibus rationibus con-
trà illos inuehit Henig. Gœde. in suo pro-
cessu iud. in princ. pro quo facit Plat. dialog.
4. de leg. vbi ait, interitum illi ciuitati paratũ
se videre, in qua non lex magistratibus, sed
legi magistratus præsunt, Pract. Zauat. num.
147. & melius num. 236. vbi prædicta am-
pliat, vt nec iudex habeat sequi certam suã
conscientiam, sed habeat iudicare secundũ
acticata, & probata, & adducit plures DD.
Bononienses, & alios id tenentes.
Horum autem fundamentorum multæ
11 sunt species, quas referre placet † eo ordine,
vt præeligenda præmittam.
Primò igitur loco videat iudex, nunquid
extet casus statuti, vel legis pro aliqua par-
12 te, quia vbi est casus † legis, non est dubitã-
dum, glo. in l. ancillæ. C. de fur. l. illam. C. de
collat. Lud. Tessera de reb. dub. in Rub. car.
13 5. sub vers. 3. conclusio. itẽ, & statuti † Corn.
in consi. 109. in fi. lib. 1. Dec. in d. l. illam, in
princ. Grat. cons. 44. lib. 1.
Secundò loco quoniam fieri non potest,
vt singula exactè legibus comprehendãtur,
vt ex Alex. deducit Claud. Cant. in tract. de
off. iud. cap. 7. vbi legis, vel statuti casus non
datur, recurrat ad decisiones præcisas, quia
14 illæ magis † attenduntur post casum legis,
quàm alia quæuis auctoritas, nam & consi-
lijs præferuntur Crau. de antiqu. temp. in 1.
par. num. 48. Caualc. decis. 15. nu. 2. & de-
cis. 44. num. 7. & 54. num. 20. in 1. par.
Tertiò loco deficiẽtibus decisionibus, re-
15 currat † ad consilia alicuius Collegij, si quæ
inuenerit, Dec. consi. 400. Gabr. de test. con
clus. 4. num. 91.
Quartò recurrat ad consilia particulariũ,
16 quæ lecturis, & tractatibus † anteponuntur
secundum Mar. Anguis. consil. 81. num. 9.
etiam si lecturę, vel tractatus essent posterio
res, secundum Neuiz. in Syl. nupt. libr. 5. nu.
26. licet cõtrariũ opinionem tenuerint alij,
quos refert Gabr. d. tit. de testib. concl. 4. nu.
86. & 87.
Quintò loco, retenta prima opinione, re-
17 currat ad tractatus, q. maioris † sunt auctori-
tatis ipsis lecturis, quia in tractatibus veritas
praxis, in lecturis ingenium spectatur, vete-
nent citati à Gabr. d. concl. 4. num. 87.
Sextò recurrat ad lecturas, quia & illæ
18 suum habent pondus, vt patet † ex DD. su-
pra adductis.
Septimò si aliud nõ inueniat, recurrat ad
19 apostillas, quia † licet sint modicæ fidei, quia
sunt factæ ad rememorandum, non autem
ad decidendum, vt dicit Ruin. in consil. 83.
col. 3. volum. 2. & Gab. d. loco, nume. 92. ta-
men Doct. auctoritas quocumq; in loco sit,
probabilis est, licet non necessaria, Dec. in l.
illam, num. 8. C. de collat.

Caueat

Caueat tamen semper, & minus cõfidat
20 de DD. quos † ex ordine refero.

Primò caueat ab illis DD. nomine, qui nihil de brodio iuris gustarunt, & potius iu-
21 ris † dolores, quàm Doctores vocari debēt, vt dicit Cyn. in l. fundus instructus. ff. de acq. possess. à quo non dissentit And. Barbat. in tract. de præst. Cardin. par. 1. quæst. 1. nume. 46. vbi pariter hos Doctores vocat dolores, & Brun. de cess. bon. quæst. 10. 4. q. prin. nu. 10. vbi appellat Doct. solo nomine, & quæst. 10. 4. quæst. princ. num. 16. vbi vocat eos doctorelos, & dicit nō gaudere priuilegijs Doct. Bonin. de Curte par. 3. nu. 149. vbi eos vocat Doct. pedaneos, & hoc documentum est maximi ponderis, quia Doctorellorū infinitus est numerus, Anton. Mar. Corat. de elect. opin. tit. quando communis opinio attendenda, num. 39. & cum sint latrones honoris Doct. qui iure merito inter Doct. connumerãtur, & honoris debiti verè Doctoribus, inuoluunt Mundum, quasi nebulæ turbinibus agitatæ, Petr. Leneaud. de priuileg. Doct. par. 1 q. 5. num. 18.

Secundò caueat ab illis Doct. qui se fundant decis. suas super doctrinis aliorum in-
22 terpretando † verba Doct. non legum Bero. consil. 63. num. 5. volum. 1.

Tertiò caueat ab illis Doct. qui articulum
23 non examinant, sed † perfunctoriè loquuntur Soci. Iun. consl. 119. nume. 56. volum. 1.
24 quia sunt quasi aues, quæ vna post aliā † volant, Moron. de fid. treug. & pac. q. 118. nu. 6. seu, vt oues, quæ quò vna vadit, omnes vadunt, Corac. de com. opin. num. 4. Caual. decis. 41. num. 29. par. 1. vbi dicit extrà dentes, quòd illis non est adhibenda fides.

Quartò, caueat ab omnibus, quorum di-
25 cta in fronte non viderit, ne fortè † contingat fieri fundamentū super aliquo dicto alicuius Doct. qui allegēt aliquam legem non probantem, quia intrarent illud, subductis
26 ruunt † tecta columnis, c. qualiter, & quando, il 2. extrà de accusat. vel etiam qui allegant legem probantem contrarium, vt sæpè contingit, quia eius auctoritas faceret cōtra eum, quia dictum Doct. intelligitur secundū
27 legem † quam allegat, Bart. in l. non solum. §. si liberationis. ff. de liberat. legat. & in l. cū quidam. ff. de his quib. ind. Dec. consil. 189. Lçeatus sum. lib. 1. Caual. decis. 41. num. 27. par. 1. Corat. de elec. opin. inspec. 15. nume. 140. & 141. Alb. de potestate Papæ in 2. par. num. 63. & 137. & 169. Ioan. Lecir. de primogenit. lib. 3. quæst. 6. nu. 1. quæst. 1. nu. 24. Henr. Bot. de Sin. epise. par. 2. nume. 19. Bonin. de Cur. de nobilit. par. 3. num. 34. Lancellot. de Attent. cap. 17. num. 57.

Vltimò loco (vt redeam ad ordinem auctoritatem, vnde parumper discessi) vbi hęc omnia deficerent, recurrat ad naturalem rationem, quę optimus clypeus legis dicitur secundum Abb. in c. secūdò requiritur, in vlt. not. de appell. & post Bal. Dec. in d. l. illam,
28 nu. 6. & pro lege tali casu † allegari potest, & sufficit l. scire oportet, vbi hoc not. Bald. per illum text. ff. de excusat. tut. cum alijs, vt per Dec. in d. l. illam, num. 6.

Neq; tali casu timere debet iudex, sed uiriliter se resoluere, quia benè facit, qui ratione præuia procedit cap. causam quæ, c. exhibita, & cap. fin. extra de iud. & de foro compet. cap. ex tenore, & capit. ex parte, & de libel. oblat. cap. 3. Qualiter enim scientia no-
29 stra augumentata fuisset, si ita † fecissent antiquit ita Castrens. in l. Clodius. ff. de acquir. hæredit.

Hæc verissima sunt, sed rationes adiuuari debent legibus, & auctoritatibus, quia paria
30 sunt loqui contrà lege, † & loqui sine lege, vt dicit Mant. in repet. Rubr. C. de edend. num. 186. & dictum non allegantis reputatur somniū, vt dicit Alb. de agnoscen. assert. q. 28. nu. 3. et si esset dictum Doctoris, aliàs magnæ auctoritatis, Archid. in cap. nolite, il 2. circa fin. 11. q. 3. Albin. in tracta. de Pont. pot. num. 192. Nam & bonus quandoq; dormitat Homerus, vt dicit gl. in cap. quamuis, 32. q. 2. & Ioan. And. in cap. vlt. de procurat. & secundum prædicta intelligi debet Castr. in d. lib. Clodius, quia & ipse proprio exemplo, ita docet. Hoc refugium nunquam deficit, quia hoc est illud lumen, de quo propheta dicit Psal. 4. Signatum est super nos lumē vultus tui Domine, & alibi scriptum est, super quē non surgit lumen illius, vt Iob. c. 25.

Hoc lumen quandoque contingit turba-
31 ri, id autem ex † duabus causis, vel quia iudex sit constitutus in aliquo peccato mortali, quo maculata anima nō potest vires suas benè explicare, vt inquit Crau. in consil. 15. nume. 17. quem refert summa cum pietate Dominus Io. Petr. Al. in tract. suo de Aduoc. & Causidic. Christian. inter exercitationes spiri-

Spiritualis, exercitatione tertia, vel quia
hincinde confluant rationes, & argumen-
ta, propterea in hoc casu potissimum opor-
tet remouere teterrimas peccati tenebras,
& confugere ad Sacr. Sanc. Sacram. & præ-
cipuè ad assumpt. Sac. Sanc. Corporis Chri-
sti, in quo est ipsa veritas, quæ sola excutere
potest à mentibus nostris inscitiam, & erro-
rem, & diligentius insistere super examine
difficultatum, & se viriliter resoluere ad pro
32 nunciandũ † pro illo, pro quo faciunt plures
rationes, Spec. de disput. & allegat. §. 3. vers.
studeat, refert Brixiens. in repert. in verbo,
iudicare, & vbi rationes sint hincinde pares
33 pro ea parte pronunciare, pro qua † fortio-
res vrgent rationes, id quod cum in multis
exemplificari posset, pro nunc sit instantia,
vt si daretur casus, in quo pro una parte ad-
34 esset ratio † naturalis, & pro alia parte ad-
esset ratio accidentalis, quia sine dubio pro-
nunciandum esset pro illa parte, pro qua ra-
tio naturæ intercederet, vt in curato, & co-
adiutore contendentibus de alimentis.

Hoc requisitum magnum est, & necessa-
rium in quocunque Iudice, sed maximè,
& summe necessarium in Iudice causarum
criminalium. Nam cum vilissimo pretio in-
35 ueniantur testes qui † in causa etiã capitali
falsò deponãt, vt attestatur pract. Zauat. nu.
139. reperitur gẽs calũniosa, similis pesti, &
36 ut pestis euitanda, quæ sæpius aere † infecto
flatus infamissimi oris sui innocẽtiũ corpora
indisposita, aliquibus somniatis, & calũnio-
sis inuentis ad perditionem disponere quæ-
rit, falsam Iudicibus de illis opinionem ex-
37 hibens, vt si eos credulos † inueniat, innocẽ
tissima corpora prædicta iniquissimè dam-
38 net, & quasi pestis † corrumpat, vt per Phi-
losophum in 1. de inter. & in 8. Phis.

Si verò tanta non sit vis calumniæ, vt di-
sponat, & iudices, & insontes, cognoscens,
quòd actus agentium solùm sunt in patien-
39 te disposito, † vt dicit Aristotel. in 2. de ani-
ma. & Gall. in 1. de diff. febr. pestil. procurat
inuenire aliqua corpora plena malis humo-
ribus, quæ adhæreant iudicibus, & insufflent
40 in aures, & illorum faciem quasi serpentes
aere ignoti oris, vt ipsi iudicaturi secundum
iudicium humanum, ad se bonos vocent, qui
millies anhelantes, & gementes, iuxta illud
41 calumnia † conturbat etiam sapientem, &
perdit cor eius, vt Eccles. cap. 7. veniant, &

intrudantur in carceribus; in quibus postea
hæc gens inimica bonis, hæc pestis vi aeris
falsarum assertionum summè vrgeat, & alte
42 rum de duobus † assequatur videlicet, vt bo
ni damnentur, vel vt mortem euitantes, vt
43 omne viuum facit, teste † Philosopho in 3.
de Anima, ad extremam vsque famis neces
sitatem cum miserrima familia (si quam ha
bent) reducantur.

Hæc omnia perpendite Iudices, nè deci-
piamini; sustinete innocentes, sperantes, q.
omnia conuertantur in bonam, & tendant,
44 † vel ad probationem vestram, ut 7. q. 1. c.
cum persecutio, & cap. aduersitas, & 13. q.
2. cap. 1. vel ad expiationem, vt num. 12. &
50. dist. cap. Ioannes, & 33. q. 2. cap. hoc ip-
sum, vel ad meritum, vt 13. q. 2. cap. . . . vel
ad custodiam uirtutum, vt 2. Corinth. cap.
12. & 6. quest. 4. cap. displicet, vel ad gloriam
Christi, vt Ioan. 9. & 11. & de pœnit. dist. 3.
cap. adhuc instant.

45 Timete † calumniatores, quia vel in hoc
quoq; mundo arte peribitis uestra, vt expe-
rientia duce docet Corad. Brun. de sedit. c.
8. vel peiores vexationes vestræ habebunt fi
nes, scilicet æternæ damnationis, vt de pœ-
nit. dist. 7. cap. ignis, & 23. q. 4 c. Nabucdo-
nosor. Nam & hic est ut plurimum finis eo-
46 rum quorum mala fuit † uita, ut in morte
diuinam indulgentiam non obtineant, Cap.
Tolol. q. 2. ubi alia ad propositum facientia
habentur. Nam Deus iniustas ulciscitur iras,
47 vt cecinit Cato, & proprio eorum damno
† attestati fuerunt plures, quos super dicto
carmine, refert Io. Mar. Verat. fol. 341.

De applicatione potentiæ. *Cap. V.*

S V M M A R I A.

1 *Vigilantia summa requiritur in iudice.*
2 *Potentia vana, quæ non reducitur ad actum.*
3 *Potentia antequam ad actum reducatur naturam sortitur conditionis.*
4 *Omnia prius in sensu quàm in intellectu.*
5 *Applicatio potentia in oculo natura fit medio nerui optici, id quod egregia moralitate exornatur.*
6 *Modus prudenter loquendi qualis.*
7 *Studiorum diligentia quot modis impediatur.*
8 *Studiorum diligentia impeditur nimia celeritate.*
9 *Studiorum diligentia impeditur nimia curiositate.*
10 *Studiorum diligentia impeditur nimia faticatione.*
11 *Oculus non satiatur visu.*

ARGVMENTVM.

Iudici quid agendum cauendumq; sit, dum vult studere meritis causæ.

QVartò loco requiritur applicatio
potentiæ. i. post hæc requiritur
1 † summa vigilantia ad quod fa
cit, quòd legitur de illa virga, de
qua Hier. c. 1. dixit, virgam vigilãtem ego vi-
deo, vt optimè colligitur ex his, quæ super
hoc dicto scribit Cæs. Calder. super Psal. 50.
lect. 8. pag. 299. Nam vana est illa potentia
2 quæ non † reducitur ad actũ, ut probatur in
l. multum interest. C. si quis alteri, vel sibi,
& in l. hæ. n. in §. si Prætor. de suspec. tut. &
tradit Philosophus in 2. metaph. & benè q̃a
antequam ad actum reducatur, cõditioni si-
3 milis est † Moron. in d. tract. de fid. treug. &
pac. q. 111. num. 8. & sine ea intellectus non
potest intelligere, quia omnia prius debent
4 esse † in sensu, quã in intellectu, vt per Ioan.
Roy. in tract. de hæret. num. 28.

Applicatur autem potentia oculi Reipu-
5 blic. simili † modo quo oculi humani. Nam
in eo neruus opticus est potissimum instru-
mentum ad hoc, in oculo verò Reipubl. la-
bor, qui neruo optico correspondet rationa-
biliter, ut dixi loquens de perfecto Iud.

Modum uerò laborandi tradidere non so-
lum Imper. in princ. ff. sed etiam Abb. & Io.
And. in proœm. in 6. Hostien. in Sum. de ma-
gistr. Hennig. Gœd. in proœm. process. iud.
sub littera L. & Gribal. in tract. de mo. stud.
& alij pleriq;, quorum opiniones referre no-
lui, quia dat solidior, facilior, & breuior me-
thodus, quæ & soliditate, viro iudicaturo, &
breuitate eidem multis negotijs inuoluto, &
meæ intentioni magis inseruit, & quem præ-
ligere debui, per ea quæ scribit Abb. in c. so-
6 litæ, de maior. & obed. vbi quòd † persona
loquentis, & cui loquitur, & vis locutionis at-
tendi debet. Modus igitur laborãdi est cau-
sam reducere ad verum diffinitionis pũctũ,
punctum verò ad materiæ locum. Quæ aũt
sint ista loca habebis D. O. M. dante lector
in tract. meo de locis com. quem sub manu
poliendum conseruo.

Hic tamen vnum notandum est per om-
7 nes, quòd diligentia studiorũ impeditur † tri-
bus modis, à quibus diligentissimè sibi caue-
re debet iudex.

Primò impeditur propter nimiam veloci-
tatem, de quo impedimento in requisito tẽ-
8 poris † satis diximus. Secundò impeditur
9 propter nimiam † curiositatem, quæ sæpius
impellit ad conterẽdum tempus. Tertiò im-
peditur propter nimiã fatigationem, propter
10 quam † mens benè sæpè confunditur, & op-
primitur iudex; ideo debet ponderare, quæ
11 vidit, & insatiabilitatem oculi, de qua † Ec-
clesiast. 1. dicitur, non satiatur oculus visu,
coercere, & quandoq; studia propter studia
interponere, de his omnibus satis benè ad p-
positum nostrum loquitur Episcopus Lugd.
in summa virt. & vitiõ Tom. 2. in tractat. de
accid. in fi. fol. mihi 129. in 2. facie.

De spacio temporis. *Cap. VI.*

Iudex quatenus properare debeat ad expe-
ditionem causarum.

SVMMARIA.

1 *Temporis spacium necessarium ad videndum.*
2 *Natura producit res suo tempore.*
3 *Festinantia nimia reprobatur.*
4 *Tarditas nimia damnatur.*
5 *Modus optimus.*
6 *Statutorum præfigentium tempus iudici ad iudicã-dum, interpretatio remissiuè.*
7 *Tempus congruum ad decidendum causam, quod & quale.*
8 *Animalia maiora diutius in uisceribus parentum retinentur, & cur moraliter ostenditur.*
9 *Iudex, quando tardante, vel celeritate in sinistram suspicionem incidere possit.*
10 *Iudex tenetur ad restitutionem accepti, ut celeriter expediat etiam, si iustè iudicet.*
11 *Datum ob causam, ad quam recipiens tenetur necessitate præcepti, quod ad iustitiam pertinet resti-tui debet.*
12 *Iudex tenetur expedire causam, vt quamprimum potest.*
13 *Iudex debet abstinere inquantum potest ab expeditionibus causarum in vltimis diebus officij.*
14 *Cautela ad obtinendam iniustè sententiam in fauorem.*
15 *Pupillam oculi morituri per triduũ non apparere.*
16 *Tempus expeditionis præscriptum quodnam dicatur.*
17 *Minus malum eligendum.*
18 *Minus malum habet rationem boni.*
19 *Papa, quando permittat, quòd qui vouit castitatẽ contrahat matrimonium.*
20 *Loth cur obtulerit pudorem filiarum.*
21 *Lupanaria cur permittantur.*
22 *Iudæis cur permissum antiquitus fuerit accipere vsuras à gentilibus.*
23 *Minus est malum peccare in tempore, quam in substantia iustitiæ.*

QVintò requiritur ſpatium temporis
1 † competens l.iubemus. §. nec de
cætero quemquam, de aduocat.diuerſ.Iud.Sie docet etiam in alijs natura, quæ producit res ſuas debito tempore,
2 vt tradit † Santer. de ſponſion. mercat.par. 3.num.78. Nam ſicut in iure nimia feſtinā-
3 tia reprobatur,† vt 50.diſt.cap ponderet,& 21.q.4.c.iudicantem,& 23.diſt. c.communis,& 18.diſt.c.cum Sytacuſa, & 11.q.3.c. monaci,& cap.illa,& eſt tex.in l.1.C.de exe cut. rei iud. vbi illud. Nimis feſtinas Marcelle,quibus addo quæ latiſſimè ſcribit Gardin. in Clement.Paſtor.in §.verum.in prin. de re iudic. Ant.Corſet.in ſingularibus ſuis, in verbo celeritas, vbi plures doctas illationes facit, Menoch.de arbitr.iud.lib.1.q.42. Maſcard.de probat.concl.1296.ſub nu.56. vol.3.quia nimiæ celeritatis comes eſt pœnitentia, Marſilius in Praxi.§.vlt.nu.2.ita ſi
4 tardius iuſtò † procedatur reprehenditur. vt 28.q.2. c. qui obligatione.

Nam vt dicit Horat. Sat.1.quē ſeq.Gloſ. in Rub.inſt.per quas perſ.no.acq.

Eſt modus in rebus,ſunt certi denique fines;
Quos vltrà citraq; nequit conſiſtere rectum,

pro quo eſt text.in l.de minore in §.tormenta autem. ff. de quæſt. quem pract. Zauat. adducit ſub num.195. & eſt melior text. de mundo ad hoc propoſitum. in §. ſed neque. in auth. de mand. princip. & omnium mo-
5 dus † eſt optimus,exceſſus verò malus ſecūdum Phyloſophū, quē refert Tiraq. & poſt illum Strac. in tract. de proxon. par.2. ſub num.3.

Et propter prædicta ſunt in multis locis ſtatuta profigentia terminos iudicibus ad
6 expediendum cauſas † etiam ſub certa pœna,de quibus meminit Dec.in c. Abbas. nu. 3.de offic.deleg.& Caualc.deciſ.6.nu.19.in 2.par.vbi aliqua ad excuſationem iudicum. Sed citeūſcriptis his ſtatutis quantū debeat
7 eſſe iſtud tēpus pendet ab arbittio † iudicis, qui ſecūdā qualitatē cauſę procedere debet, non.n.oībus cauſis idē tēpus debetur, cuius rei figurā habemus in lege naturæ,q̄ habet,
8 vt maiora aīalia † in viſceribus parentū diu tius,q̄ minora contineantur,vt pulchrè animaduertit Guigliel.Perald.in d.ſum. virt.& vit.d.tit.de accid. fol.129.in 2.fac.

Incideret tamen iudex in ſiniſtram opi-
9 nionem in † duobus caſibus, à quibus ideo diligenter ſibi præcauere debet.

Primò quando diutius cauſam diſtuliſſet, & aliqua partiū eam partem elegiſſet,vt iudici aliquid daret,& iudex acceptis muneribus pronunciaret, quia tunc præſumeretur celeritatem vendidiſſe, etiam q̄ iuſtè pronunciaſſet,& poſſet cōpelli ad reſtitutionem
10 turpiter accepti, Gloſ.in c.qui rectè 11.q.3. & in c.non ſanè.14.q.5.& ibi notat Archid. hoc etiam voluere.Bal.Abb.Fulg. Alex.Iaſ. Marſil.& alij quos refert Menoch.de arbitr. iud.in addition.ad caſum 343. verſ. verum quando quis dat,num.6. cum ſeq. vbi nu.8. dat vnam optimam regulam pro ratione vi
11 delicet, quòd datum ob cauſam † neceſſariam,ad quam tenetur recipiens neceſsitate præcepti,quod ad iuſtitiam pertinet,reſtitui debet,ei qui dedit,quæ melius ſeruire nō po teſt,quia iudex non modo tenetur iuſtitiam miniſtrare, ſed etiam debet quàmprimum
12 pōt † cauſas expedire, vt dicit Menoch. in d.loco.d.nu.8. pro quo allego tex. in §. audient igitur in auth.de iud.colat.6.

Secundò qn̄ cauſam expediret in vltimis tēporibus officij ſui,q̄ a tūc, vt plurimū præcipitātur negotia,& ſicut nouerca dita ſe ha
13 bet circa priuignos in illos ſeruiēdo:ita ſe ha bet † voluntas iudicis ad iuſtitiā,prout animaduertit Marcheſan. lib. commiſſ. par.2. com.1.cap.1. ſub num.4.

Et huius rei veritatem benè nouerūt multi,qui expectant,q̄ immineat finis officij iudicis,& tunc præcipitanter inſtant,& clami-
14 tant † pro expeditione cauſæ: ſunt enim iu dices tunc temporis tanta cauſarū,& negotiorū multitudine obruti, vt ad inſtar mori-
15 turi hominis, cui † pupilla in oculo per triduum ante non apparet, vt apud Mund. pag.553.videantur abſque pupilla,abſq; ratione,abſq; diſcurſu, & licet quandoq; valida fundamenta deducantur;tū contemnūt: & licet in eorū corde res ſit in cognitione,& controuerſia, quia non quieſcit cor eorū; tū decipiunt ſe ipſos, & ad expeditionem deueniūt,quod eſt iniuſtiſsimū,quia dū res in co-
16 gnitione eſt,atq; † in controuerſia ad expeditionem deuenire nephas eſt, Strach. de mercat.in fi.in admonitione, quam facit ad Conſules mercat. ſub nu.11.vbi multa iura adducit, quæ non curo cumulare.

Et ſi hoc loco iudex obijceret,hoc ideo ſe agere, ne damnum inferat partibus propter

F expen-

expensas coram eo factas circa aduocatos,
& similia, quæ necessario repetendæ forent
coram successore suo, facilis est responsio.
Quia admitto, quòd malè fecit iudex, si
tam diù distulit culpa sua, sed peius faceret
si causam expediret irresolutus, vel se ipsum
seducens: & propterea ad similitudinē eius,
17 qui mutorum ambitu † vndequaq; circū-
datus se eò præcipitat, vbi breuior munus
ascendit, c. nerui. §.est tamen, dist, 13. de-
bet eligere minus malum: duo etenim ma-
la, ēt si sint cautissimè præcauenda; tñ si peri
culi necessitas ex his vnū perpetrare cōpel-
lat, id debemus resoluere, q. minori nexu
noscitur obligare: sunt verba. text. in c. duo
mala. dist. 13. & ratio est, quia minus malū
18 respectu maioris mali † eligibilius est, ratio-
nemq; ideò boni habere dr̄ secundū philo-
sophū in 5. Etich. id quod multis elegantissi
mis medijs, & instantijs confirmari potest.
Primò enim videmus, quòd Papa permit
19 tit, q. vouens simpliciter castitatem † con-
trahat matrimonium, quando timor est de
incontinentia. c. veniens, vbi Abb. & DD,
qui clerici, vel vouentes, & c. refert & seq.
Lācell. Conrad. in templo iudicū. lib. 2. c. 1.
de Pontif. Max. sub his verbis Papa potest in
matrim. num. 20. fol. 160,
Secundò optimè facit tex. in c. offerebat,
20 32. q. 7. vbi Loth pudorem filiarum † suarū
offerebat, Nā etsi esset flagitiosa impuritas;
tamen hoc ideo fiebat, quia minus erat se-
cundum naturam coire, quàm aduersus na-
turā delinquere, d. c. offerebat, & Gen. c. 19,
Tertiò seruit quoque Panormit. post Glo.
in c. inter opera ex. de sponsal. vbi habetur,
21 quòd Lupanaria † in Ciuitatibus toleran-
tur, vt maiora flagitia euitentur, scilicet adul
teria, stupra, raptus, incestus, oppressiones,
scelera sodomitica, & similia.
Quartò facit, q. dicit Alex. in cons. 1. nu.
4. vol. 2. quod lex antiqua permisit Iudæis
22 accipere † vsuras à gentibus, vt euitarent
Iudæi maius malum, ne scilicet à Deū co-
lentibus vsuras extorquerent: & ponit aliud
exemplum Alex. eod. in loco, & latius ipse
dixi in cons. amoris, q. sicut promisi me edi-
turum in meo libro, qui inscribitur, *l'Annello*
matrimoniale: ita Deo dante efficiam.
Et in effectu hæc est veritas, quia minus
23 est malum † peccare in tempore, quàm in
sententia.

De Luce. Cap. VII.

Iudicis intellectus cuius lucis splendore illuminetur.

1 *Lucis necessitas ad videndum.*
2 *Exponitur moraliter.*
3 *Meus hominis Lunæ comparatur.*
4 *Ratio præcedentis dicti.*
5 *Imago Dei.*
6 *Aegyptiorum opinio de Sole.*
7 *Persarum opinio de Sole.*
8 *Sol statua Dei dictus.*
9 *Sol Dei Vicarius appellatus.*
10 *Sol pro Dei Hieroglyphyco.*
11 *Fluminum ortus.*
12 *Veri cognitio à Deo, idque egregia moralitate suadetur.*
13 *Inuocatio Diuini numinis more Rot. Gen. moraliter refertur.*
14 *Ignis splendore oculus humanus videt.*
15 *Præcedens dictum ad moralitatem refertur.*
16 *Errata, si qua, correctioni humiliter subijciuntur.*

SExtò, & vltimò sicut ad viden-
dus requiritur lux illustrans, vt
probatur Genes. 1. & probatur
1 etiam in iure, † vt post Oldrad.
Bal. Ang. Fel. Abb. & alios in pulchra quęst.
aduertit Euerard. in loco à Nat nu. 2. ita ad
iudicandum requiritur lux Solis orientis ex
2 alto, qui in † Sole posuit Tabernaculum
suum, Dei scilicet omnipotentis, qui sol. di-
citur, vt Matth. 4. à quo non discentit Aug.
3 qui Deum Soli, & † mentem Lunæ similem
dixit, quia sicut Luna recipit omne lumen à
4 Sole: ita † mens à Deo cuius, ideò & in So-
5 le ennitescit pulcherrima † imago, vt not.
Cass. in Catal. glot. Mund. par. 12. consid. 8.
pag. mihi 242. col. 1. Hinc factum est, vt
6 Ægyptiorum populi Solem Deum † arbi-
trati sint, Persæ Deum, & hominem eundē
7 † reputauerint, Alij statuā Dei illum voca-
8 uerint. † Alij eundem, imaginem, & Vica-
9 rium Dei † appellauerint, & plures Solem,
nullo alio signo adiecto pro Hieroglyphyco
10 Dei † posuerint, vt attestatur Cass. in d. loco,
& Pier. Valer. de Sacr. Ægypt. literis lib. 44.
fol. 226. sub littera C. Et qm̄ in effectu, sicut
11 oīa flumina oriuntur † à fontibus, oēs fontes
à Mari, & omnia lumina naturalia ab vno
Sole, ita omnis veri cognitio ab illo lumine
12 de † quo Ecclesia S. cātat, veni Pater paupe-
rum,

rum, veni dator munerum, veni lumen cordium, vt tradit Francifchinus de Vifdom. de Ferraria Homel. 4. fol. 90.

Vltimo igitur loco requiritur lux illuſtrãs illius Solis, qui folus fecit Solem, ut Pſal. 73. vt iudex mediante luce illius Solis, qui fcit omnia, iuſtam fciat ferre fententiam, prout
13 hunc † Solem fæpè inuocarunt DD. Audit. Ro. Gen. decif. 121. 125. 127. 135. & alibi fæpè in eorum decif. in princ.

14 Et fi dicatur, quòd etiã ignis † fplendore oculus humanus illuſtratur, dicam, quòd & oculus Reipubl. fplendore illius ignis, à quo omnis veri cognitio, qui Spiritus fanctus
15 † eſt illuminatur, vt per Neuiz. in Syl. nupt. lib. 6. num. 5. & quòd Deus noſter ignis eſt, vt Deuteron. cap. 4.

Ex his ad laudem & gloriam Dei, Beatæ Mariæ Virg. Beatorum Io. & Ioan. Baptiſtæ, Francifci, Mariæ Magdalenæ, & aliorum in tercefsorum meorũ, ac totius Curię cœleſtis fum expeditus de præfenti tractatu, quẽ, & oĩa, quæ in illo continentur iudicio cuiufcun que rectius fentientis libentifsimè fubijcio,
16 † paratus errores fi quos commifi corrigere, iux. l. 2. §. fi quid autem. C. de veter. iur. enuclean.

IOAN. BAPTISTÆ CAVATII

I. V. D. Bononien. & Aduocati Mediolanenf.

OCVLVS REIPVBLICÆ,

Siue

DE IMPEDIMENTIS IVSTITIAE.

PRÆLVDIA.

Cap. I.

Quibus Iuſtitia impediatur.

SVMMARIA.

1 *Iuſtitia ſuffocatur ex duodecim, & qua.*
2 *Impedimenta Iuſtitiæ quatuor, & quæ.*
3 *Infirmitates tripliciter contingunt in oculo naturę.*
4 *Infirmitas oculo Reipubl tripliciter contingit.*
5 *Infirmitas propria oculi Reipubl. qua.*
6 *Infirmitas compoſita oculi Reipubl. quæ.*
7 *Infirmitas ſolutionis continuitatis in oculo Reipub. qua dicatur.*
8 *Impedimentorum iuſtitiæ materia vbi.*
9 *Ordo tractatus.*

Licet poſt Ciprianũ in libr. de duodecim abufion. fecul. glo. in clem. 1. in §. quia verò, de ſtat. Monach. quam fing. dixerunt ibi Zabar. & Imol. vt refert Guliel. le. Rouil. in tracta. de iuſtit. & iur. in 2. par. c. 4. in princ. dixerit, quòd iu-
1 ſtitia fuffocatur † ex duodecim; quæ funt iſta, Sapiens fine operibus, Senex fine religione, Adolefcens fine obedientia, Diues fine elemofina, Fœmina fine pudicitia, Dominus fine virtute, Chriſtianus contentiofus, Pauper fuperbus, Rex iniquus, Epifcopus negligens, Plebs fine difciplina, & Populus fine lege: Et rurfus glo. in cap. quatuor. 11. q. 3. & Monach. in cap. cum æterni, nu. 6. de fent. & re iud. lib. 6. & Paris de Pur. in tract. de fynd. ver. fyndicarĩ iudex qui ne-
2 gligit, num. 1. & alij alia † impedimenta iuſtitiæ adduxerint; tamen mihi magis placet non recedere à tex. expreſſo in d. c. quatuor.

Ex eo igitur tex. profequendo inſtitutum ordinem, dico ꝗ ficut in oculo humano om
3 nis infirmitas contingit † tripliciter; vel. n.

est simplex ; hoc est propria ipsius oculi ;
vel composita , vel est solutio continuitatis:
4 ita omnis infirmitas in oculo † Reipublicæ ;
hoc est omne impedimentum iustitiæ ad-
ministrandæ in ipso iudice causatur tripli-
citer.

5 Propria infirmitas est amor. † & odium ,
quia istæ sunt propriæ passiones ipsius iudi-
6 cis:composita autem est † cupiditas,quæ cũ
circa munera versetur , indiget compositio-
ne alicuius scelerati corruptoris ; solutionis
7 † verò constantiæ,quæ deberet esse in iudi-
ce,defectum inducit timor; quia hic est præ
cipuus illius effectus , vt ex Poet. in libr.12.
Æneid.clarius infra deducetur.

De his impedimentis habet in l. denun-
8 tiasse,in §.quæritur. ff. de † adulter. & apud
Specul.in tit.de alleg. §. primo, & ea habe-
mus hoc versu comprehensa.

Quatuor ista timor, odium, dilectio,census ,
&c.

9 Ab his igitur principium medium, & † finis
præsentis tractatus erit.

De Amore, & Odio. Cap. II.

Amor, & odium quid in Iudicis corde possint egregijs traditionibus, & exemplis demonstratur.

SVMMARIA.

1 *Amorem omnes, & omnia sentiunt , quod accuratissime demonstratur.*
2 *Empedoclis sententia de amore.*
3 *Amor quatenus in planetis.*
4 *Amor quatenus in Elementis.*
5 *Amor in hominibus.*
6 *Amor quatenus in arboribus.*
7 *Palma natura ad moralitatem reducitur,*
8 *Subiecta materia inseruiendum.*
9 *Amor propter honestum.*
10 *Amor propter delectabile.*
11 *Amor propter vtile.*
12 *Amor propter honestum solùm inter bonos.*
13 *Amor propter vtile concurrit cum impedimento cupiditatis.*
14 *Amor propter delectabile quid.*
15 *Sensuum exteriorum nomina.*
16 *Argumentum efficacissimum ad ostendendum grauitatem impedimenti amoris.*
17 *Sensus interiores qui.*
18 *Amor valet ad omne nefas.*
19 *Amor quatenus impedimenti iusti causa.*
20 *Tex. in c. quatuor. 11. q. 3. perpendatur , & declaratur.*
21 *Amicus consanguineo comparatur.*
22 *Amicitia vinculum fortius vinculo sanguinis.*
23 *Desiderium complacendi amico in his, quæ sunt iniustiæ refertur ad iniustitiam.*
24 *Exempla iniustitiæ causa amoris.*
25 *Amor obcæcat.*
26 *Amor maior lex sibi.*
27 *Iniustitiæ iustitiæ formam suis laruis imponit amor.*
28 *Amoris gradus.*
29 *Motus ad coitum mutat vocem.*
30 *Amico, an fauendum sit in casu dubio.*
31 *Iudex dubius fauens amico aufert ius alterius.*
32 *Iudex iudicat vti publica persona.*
33 *Iudex Medius esse debet inter partes.*
34 *Iudex dicitur tutela publica in medio posita.*
35 *Acceptatio personarum prohibita est in iudicio.*
36 *Sententia est bonum intellectus.*
37 *Prouerb. hoc opus hic labor.*
38 *Dubium quid sit.*
39 *Dubitare quis propriè dicatur.*
40 *Animus nunquam applicatur ad penitus incognita.*
41 *Intellectus quiescit inuento bono veritatis.*
42 *Tex. in l. antiqui. ff. si pars. hæredit. pet. perpenditur.*
43 *Dubitare circa quæ contingat.*
44 *Iudex circa dubiũ facti quomodo se habere debeat pronunciando.*
45 *Medium esse in dubio eligendum quatenus verum,*
46 *Iudex dubius in iure quid agere debeat.*
47 *Abundare suo sensu in opin. varietate licet.*
48 *Mediam viam in dubio iuris eligendam non esse egregiè, & nouè probatur.*
49 *Iudex debet in dubio amplecti eam partem, quam sibi conscientia magis dictat.*
50 *Iudicem propitium habere quatenus bonum sit, declaratur.*
51 *Sermo perit , dùm benignus non præstatur auditus.*
52 *Sermonis vis stat pro iudicio intellectus.*
53 *Aduocatus, qui placet facilius quod petit, obtinet.*
54 *Oppositum operatur , idem in opposito , quod propositum in proposito.*
55 *Cautela pro litigantibus in eligendis procuratoribus, & Aduocatis.*
56 *Iudex debet diligentius cauere nè decipiatur passionibus in causa dubia.*
57 *Iudici proponuntur pericula à quibus cauere debeat in causa dubia.*
58 *Impressionis vitium quid sit.*
59 *Impressionis periculum quam graue.*
60 *Modus ponderandi causas ad stateram iustitiæ.*
61 *Veritatis inueniendæ præsidia, vnde assumenda.*
62 *Modus distinguendi rationes bonas à falsis.*
63 *Modus soluendi obiecta omnia.*
64 *Responsiones fugitiuæ damnantur.*
65 *Iratus non videt.*
66 *Differentia inter odium , & iram.*
67 *Locus Apost. ad Ephes. perpenditur.*

Ira

68 *Ira cupiditas, & libido furia sunt exagitantes, et qua inter eas peior sit pulchrè ostenditur.*
69 *Infirmitas magna est qua immutat faciem.*
70 *Ira turpissimi effectus referuntur.*
71 *Odium est carcer rationis.*
72 *Plaga qua non dolet, putrida est.*
73 *Qui odit non dolet.*
74 *Exemplum iniustitia ex odio.*

QVi uellet exactè tractare de amo
re, deberet prius omnium rerũ
habere cognitionem, quia non
solùm in D. O. M. est amor, vt
1 omnes, & omnia † sentiunt, in ipsis entibus
ad inuicem, & in Monarchia Cœlestiũ cor-
2 porum, prout † aduertit Empedocles, qui in
sua Philosophia huiusmodi consonãtiã prin-
cipium totius vniuersi esse uoluit: in Plane-
3 tis, vt in † Saturno, Sole, Ioue, & Luna; in
4 elementis; Nam † aer cum igne in calido,
& cum acqua in humido, Ignis cum terra in
sicco, acqua cum terra in frigido, terra cũ
igne in sicco, amore quodam similitudinis
conueniunt; in hominibus, vt ego latissimè
5 prosequutus † sum in cõs. mei amoris; in bru-
tis animalibus, vt in officina Tex. de Mũd. ti.
2. fol. mihi 60. sed in omnibus vsq; in arbori
6 bus, vt in palma, † quæ si masculo vicina sit
curuatur propius adhærens, & è conuer-
so, masculus ipse ad eam flectitur, nisi inimi-
7 ca manus accedat, & eas † separet, & in-
uita lege naturæ, quòd scio euenire posse,
quia expertus, & passus sum: sed quòd in
omnibus rebus insit amor, tradit pulcherri-
mis carmimbus Boet. Merr. 6. libr. 4. & No-
bilissimæ familiæ de legnano Ioannes in
elegantissimo tractatu suo de amicit. in
princ.

Perfectè igitur tractare de Amore, nimis
graue onus est, & viribus meis impar, neq;
huc tendunt conatus mei; ideò subiectæ
8 † materiæ inseruiam, vt teneor cap. solitæ,
de maior. & obedien. l. si uno. ff. loc. cum si-
mil. cumul. per Euer. in loco à subiect. mat.
fol. migi 569. & agam tantum de Amore,
prout est impedimentum iustitiæ admini-
strandæ.

Primò, sciendum est igitur pro distinctio-
ne huius nominis, quòd amor diuiditur in
9 amorem propter † honestum, hoc est pro-
pter bonum virtutum, & illarum operatio-
nem.

Secundò datur amor propter delectabile,
10 hoc † est propter bona temporalia subiecta
gustui, tactui, vel alijs sensibus.

11 Tertiò datur amor propter vtile, † pro-
pter scilicet temporalia emolumenta: Hæc
distinctio probatur per Arist. in 8. Ethic.

Amor propter honestum reperitur solùm
12 inter † viros bonos, vt dicitur Philosophus
in dicto loco, & è nostris glo. in l. latę culpę.
ff. de verborum signific. & Cassan. in Cata-
log. Glor. Mund. par. 12. consider. 53. fol.
mihi. 287. ideò talis amor non potest esse
impedimenrum iustitiæ.

Amor propter vtile cadit sub composita
13 infirmitate † cupiditatis, ideo de eo alibi di
cendum erit.

Sermo igitur habendus est de amore pro-
pter delectabile. Talis amor describi potest,
14 quòd sit passio appetitus † sensitiui in iudi-
ce, quæ proportionabiliter se non habet ad
dictamen rationis, amico, vel propinquo cõ-
placendi gratia, & probatur per tex. in d. ca.
quatuor in illis verbis, *amore, dum amico, vel
propinquo complacere contendimus*, & seruit au-
ctoritas Ioan. de Lignan. in dicto tractat. de
amicit. in princ. num. 3. Amor est passio ap-
petitus non bene sub reg. l. constituti de quo
habetur distin. 13. cap. noui, noxij, & non re
gulati, vt in procem. decret. vltr. prin.

Amor est passio appetitus sensitiui; hoc
additũ verbum potentiã indicat impedimẽ-
ti. Nã si illud referatur ad exteriores sensus
videlicet, Visum, Auditum, Odoratum, Ta-
15 ctum, & Gustum, † de quibus latè habetur
per Arist. in 4. de histor. Animal. cap. 8. & in
lib. 2. de anim. & per glos. in l. quod meo. in
§. si venditore. in verbo non minus. ff. de ac-
quir. hæred. Specul. in tit. de test. ver. officiũ,
§. 1. quibus addo Io. Franc. Far. in tract. de
essent. infan. cap. 12. num. 14. Nel. de test. p.
2. num. 152. Pauin. in tract. de visit. in 2. par.
nu. 98. & Petr. Greg. in Syntax. art. Mirab.
lib. 33. cap. 33. cum seq. iam constat, quòd
16 nulla cognitio † veri sequi potest; quia illa
prius debet esse in sensu, quàm in intellectu,
Io. Roy. de hæret. num. 280. quia à sensu
ortum habet omnis cognitio, vt in dicto
tract. de essent. inf. in dicto loco. num. quin-
to. Si verò referatur ad sensus interiores vi-
delicet secundum S. Thom. ad sensum com-
17 munem † imaginatiuam, æstimatiuam, &
memoriam, vt in d. tract. de essent. infant.
num. 14. vel ad sensum communem phan-

tasiam æstimatiuam cogitatiuam rationem
intellectum, & memoriam secundum Petr.
Greg. in d. lib. 33. cap. 41. nedum magnum,
sed maximum erit impedimentum, vt patet
per se.

Sequuntur illa duo verba in Iudice, quia
cum impedimentum amoris, sit aptum im-
pedire quascumque bonas operationes, &
18 inducere hominem ad † omne Nephas,
fuit necesse addere hæc uerba, vt esset solum
hoc loco impedimentum administrandæ iu-
stitiæ.

Illa verba quæ sequuntur, videlicet, qua
proportionabiliter se non habet ad dictamẽ
rationis stant qualificatiuè ipsius appetitus,
vt intelligatur de non regulato, vt superius
dixi.

Cætera quæ sequuntur amico, vel cõsan-
guineo complacendi gratia, desumpta sunt
ex tex. in d. cap. quatuor. Pro istorum igitur
verborum, & ipsius tex. declaratione, & de-
clarationis adductæ descriptionis cõplemen
to, sciendum est, quòd huius amoris duplex
19 causa † potest considerari. Altera causa est
exhibitio actuum, in quibus concurrit vltrò
citroq; delectatio: Altera causa est conueniẽ
tia in natura, sanguine naturali parentum,
vel patriæ, vel coniunctionis, vna, & altera
causa conuenit, his duobus verbis, Amico,
20 † vel consanguineo, quæ etiam simul vni-
ca dispositione comprehensa fuerunt, quia
paris sunt potentiæ. Nam amicus consan-
21 guineo † comparatur Paul. Fusc. in singul.
suis, in verbo amicus: Et quia si aliqua, ma-
ior vis, illa est attribuenda amico: nam li-
22 gamen † amicitiæ maius est, quàm sangui-
nis, vt post Solon. & alias tradit Tiraq. in tra-
cta. de pœn. cap. 22. prius dictum fuit amico.
Effectus huius impedimenti exprimitur sub
illis verbis, complacẽdi gratia. Nam impor-
23 tant † iniustitiam, vt infrà clarius deduce-
tur, & probatur in l. vn. C. de Thesau. lib. 10.
in l. Imperatores, de priuileg. cred. & in l.
si duobus, in §. 1. quemadmod. testam. aper.
Nõ deficiunt multa exempla iniustitiæ, cui
24 causam dedit † impedimentum Amoris, &
vt omittam Paridis, & alia gentilium iudi-
cia, passim in sacris litteris id habetur, vt
Genes. c. 19. 38. & 39. num. 21. & 32. Iud. 9.
20. 2. Reg. cap. 2. & 13. & in 3. cap. 11. & in
2. Machab. cap. 6. & ratio est manifesta.

Oculus debet inspicere scripturas. Quo-
25 modo inspiciet si Amor † obcecat, iux. illud
Ouid. in Epist.

Quid deceat non videt vllus amans,

& illud Propert. lib. 2. scilicet

Insano, nemo in amore videt;
26 *Nemo videt præcipuè † leges,*
Quia maior lex Amor est sibi.

vt dicit Boet. metr. 12. lib. 3.

Hęc verissima sunt in quocunque amore,
vt generaliter cecinit Torq. Tass. de quo ho-
norificè meminit Claud. Bertaz. in add. ad
cons. criminal. patr. cons. 228. sub lit. 3. lib. 1.
crim. vt supra in tract. de profecto Iud. ca. 3.
num. 102. dum ipse in Torismondo suo di-
27 cit se existimare inhonestum formam † ho-
nesti accipere causa amoris,

Estimai, ch'oue è scritto, oue s'intenda
D'honorata amicitia il caro nome,
Quel che meno per se parrebbe honesto,
Acquisti d'honestà quasi sembianti.

sed præcipuè in amore mulieris, quia cum il
lius turpitudinis sint quinque gradus, Visus,
28 † Alloquiũ, Tactus post oscula factũ de qui-
bus sensit Horat. lib. 1. Od. 13. vbi interpre-
tes sup illis verbis, Quinta parte Veneris, nõ
sufficit primus gradus, ad mutãdam vocem
iudicis. Nam vt inquit Aristot. de Animal. li.
29 5. Motus † ad coitum mutat vocem in ore.

Hæc omnia procedunt absque aliqua cõ-
tradictione in casu claro, in casu autem du-
30 bio sunt qui tenuerunt fauendũ esse † ami-
co: huius sententiæ fuerũt Chylo Theophra
stus, & alij, vt refert Aul. Gal. noct. attic. lib.
1. cap. 3. glo. in cap. nisi, per illum tex. de of-
fic. deleg. sequitur Paris de Put. in tractat. de
Synd. in verbo, pœna, nume. 1. & ista vide-
tur communis opinio, vt post Io. And. Bald.
Dec. Ias. Neuiz. Corad. & alios dicit Corat.
de elect. opin. in tit. cõmunis opinio, quand.
attend. sit, num. 172. quibus addo præcepto-
rem præceptoris mei D. Alex. Strat. in sua
pract. cap. 23. num. 54.

Sed sicut Anto. Mar. Corat. in d. loco non
placuit hæc opinio, ita & mihi displicet.

Primò, quia dum Iudex in dubio † fouet
amico dicitur auferre ius alterius partis, vt
dicit Corat. in d. loco, nu. 176. per text. in d.
capit. quatuor.

Secundò, quia fauere amico est actus pri-
32 uatæ personæ, & Iudex debet † iudicare, vt
persona publica l. illicitas. §. veritas, cum ibi
no. ff. de offic. præsid.

Quartò

Quartò, quia Iudex debet esse medius in
33 ter † partes.l. nullus. C. de iud. l.vbi. C.de fals.Prob.ad Monach.in ca.cum æterni,nu. 7.de senten.& re iud.& ob id iud. dicitur tu
34 tela publica † in medio posita, vt dicit Paris de Put.in d.tract.de Synd.in Rub.de off. iud.num.2.& Spec.de aduoc.§.5.sub nu.13.

35 Quintò,quia est prohibita acceptatio † personarum in iudicio, vt habetur latè per Damohud. in locis comm.fol.1.cum plur. seq.

Sextò,quia sententia est bonum,quod expectatur ab intellectu,non à voluntate,quia
36 † est bonum veritatis, quod est intellectus, vt apud Philosoph.in 6. Ethic.

Sed dicet aliquis quid erit agendum in
37 causis huiusmodi? Hoc opus, hic † labor est vt dicit Poeta, & è nostris Stephan. Cost.in tract.de Lud.§. 1.numer.2. Albert.Brun.in tract.monet.in princ.sub nume.17.ideò pro resolutione videndum est. Primo quid sit dubium: Secundò, circa quæ dubitari contingat. Tertiò, in quibus terminis intelligatur proposita quæstio. Quartò, quid circa illam sentiãt DD. Quintò demum quid dicendũ.

38 Dubium,quod est, quando sunt † hincin de argumenta pugnantia l... Licinius.ff.de fideicom. lib. quia dubitare est mediũ inter scientiam, & ignorantiam,vt plenè declarat Gemin.in cap. in fidei fauorem, circa med. de hæret.in 6.pro quo facit Bald. in l. 2. de leg. Ias.in l.1.ff.de transact. is namque dubi
39 tare dicitur, qui non applicat † magis animum suum ad vnam partem, quàm ad alteram secundum Bart.in l.admonendi,nume. 20.ff.de iureiurã. & ꝙ concursus scientię,& ignorantiæ requiratur, quãtum est respectu scientiæ patet, quia nemò applicat animum
40 suum ad pœnitus † ignota,vt dicit And.ab Ex.in tract.de pact.nume.73.respectu verò
41 ignorantiæ continuus motus intellectus † satis ostendit, is enim inuento bono veritatis quiesceret, vt sup.dixi ex Philos.in 6.Ethic. & vtrumque dictum probatur in l. antiqui. ff.si par.hæred.pet.in illis verbis rationabili
42 ter † dubitat: tex.est similis in l. an inhabilis.ff.de accept.

Nunc videamus, circa quæ contingat dubitari: Et breuiter dico, quòd dubitare con
33 tingit † in persona, in facto,& in iure,simul & hic casus non est præsentis quæstionis, quia expeditũ est,hoc casu nullo modo procedẽdum ad sententiã 30.q.5.c. iudicantẽ.

Secundò dubitare contingit in persona tantum, & hic non est casus noster,quia dubium non est respectu sententiæ ferendæ, quia hoc casu illa certa fieri potest, 5. q. 5. cap.quidam.

Tertiò dubitare contingit in facto tantũ, & hic pariter non est casus 11.q.3.cap.gra
44 ue,& iste casus non habet difficultatẽ,† quia si tolli potest dubium facti,debet tolli. §. cũ ex aliena materia ibi, si ea species ad priorem,inst.de rerũ diuis.& si non potest tolli, media via eligenda est. §. duorum materiæ inst.eod.secundum prædicta intelligo illam conclusionem,quę habet,quòd in dubio me
45 dia via † sit eligenda iur.alleg.per Corat.in dicto loco.

Quartò, & vltimo contingit dubitari in
46 iure, hoc est quomodo iudicandum sit † super facto iã certo, & hic est casus super quo alij dixerunt,quòd Iudex debet amplecti eã partem,quam sibi dictat conscientia, Alij fauendum habenti aliquam regu. iur.pro se. Alij consulendum esse principem, Alij recurrendum ad stylum, & consuetudinem. Alij procedendum de similibus ad similia. Alij benigniorẽ partem amplectendã. Alij pronunciandum pro reo. Alij inhærendum proprietati verborum. Alij hortandas esse partes ad concordiam. Alij mediam viam eligẽdum. Alij liberum iudici esse iudicare iuxta velle suum. Alij alia dixere, vt colligitur ex Io.à Capistr.in Spec.consciẽt.in ver.Restat, & c.num.43.& Corat.in d.loco.

Mihi autem,si licet in tanta varietate opi
47 nionum sensu meo abũdare † ad ea quæ dicit Apost.ad Rom.cap.14.& scribit Io.à Capistr.in d.uer.restat,num.43. Nulla istorum opinionum placet: Cæterorũ opiniones impugnat Corat. & in hoc eius sententiæ ad
48 hæreo; in quantum verò tenet,quòd † in dubio media via sit eligenda discentio, si dubium sit in bis quæ sunt iuris.

Aut enim pœnes animum iudicis rationes sunt pares, & tunc dico, quòd Iudex nõ potest pronunciare, quia indubitatè prius cognoscendum,& postea pronunciandũ. Non cognoscit, quia intellectus quiesceret igitur non potest iudicare,facit tex. in §. responsa prudentum inst.de iur.nat.gent.& ciuil.Paris de Pute.in tracta. Synd.in ver.instantia, ver.Nam si partes, & cap. . . num.5.

Aut rationes alterius partis præponde-

tant

rant pœnes animum iudicis, & tunc debet
49 pronunciare, vt consciētia † dictat, quia (vt
dixi, in opinionum varietate, licet abunda-
re suo sensu, pro quo dicto allego. Bal. in cap.
ne innitaris, nu. 14. & 15. de constit. ex quo
constat id esse verum, & in foro conscientię.
In his casibus aduertant partes habere
Iudicem præcipuè beneuolum (dicunt om-
nes) & ego dico, quòd hoc est bonum consi-
50 lium in omnibus † D. Sciat. in prax. cap. 23.
num. 55. Sed præcipuè in his, sed non vt fa-
ueāt, sed quia sermo, & illius vis perit, dùm
51 benignus † non præstatur auditus, Spec. de
aduoc. §. 5. num. 1. quæ vis est pro iudicio in-
52 tellectus, Moron. de fid. † treug. & pac. q.
121. num. 15. quia sicut dùm placet, qui lo-
53 quitur, facilius † quod petit assequitur. 1. q.
1. cap. Christi Sacerdotes, & de re iud. in 6.
cap. Apostolicæ; ita è contra difficilius obti-
net, qui iudicem beneuolum nō habet, quia
54 idem operatur oppositū † in opposito, quod
propositum in proposito, & è contrà l. fin. §.
fin. ff. de leg. 3. l. secundum naturā. ff. de reg.
iur. & propterea aduertant litigantes, ne eli-
gant agentes, vel procuratores, vel aduoca-
55 tos nescientes habere † modum, & volen-
tes vincere fastu, quia hic est modus pericu-
losus.
Iudices autē in omnibus, sed præcipuè in
56 his † causis caueant ne decipiātur, spe, gau-
dio, dolore, vel pudore, Io. à Capistr. d. Spec.
conscientiæ. in princ. nu. 169. caueant à pec-
57 catis, propter quæ nescimus † sæpè resolue-
re dubia, Bald. in cap. procurator, col. 6. de
elect. Corat. in d. tracta. de elect. opin. num.
167. quia omnis veri cognitio à Spiritusan-
cto est, qui non intrat in animam maleuolā,
vt per Neuiz. in Sylu. nupt. lib. 6. num. 5. ca-
ueant ab illa imagine, quæ prima fronte ex
primis verbis inconsideratè, ex nimia credu
litate, imaginatiua animi facultate appre-
hensa, sæpè decipit, quæ per translationem
58 impressio † dicitur. Nam sicut impetus ille,
quem facere solet acies benè instructa, qui
59 impressio dicit, † vt est videre apud Cicer.
pro Flac. ira hæc saua tyrana rationis, pro-
pter impetum, quem facit contrà cognitio-
nem ipsius veritatis, impressio dicitur.
His remotis assumant bilanciam iustitiæ
vt 45. dist. 1. c. omnis qui, & ex. de re iud.
cap. cum æterni, lib. 6. & illi, non voluntatis,
60 † sed rationis arbitrio fundamenta vtriusq;
partis appendant, vt 24. q. 1. cap. non offerā
mus Spec. de aduoc. §. 6. num. 21.
Talia aūt fundamēta diuersis ex fontibus
61 trahūtur, vt patet † ex his, quæ post Aug. &
Themistocl. è nostris tradit Pet. Anton. Ga-
mar. in dialect. leg. in prima diuis. oper. fo. 3.
& Caccialup. in tract. de feud. art. 4. num. 5.
His peractis fortiora, & potiora attēdant;
considerabilia autem fundamenta erūt om-
nia, quæ deduci poterunt in argumentum;
quia pro eis stat reg. quòd omnis bona tario
62 † argumentum, vt dicit And. Barb. in tract.
de test. nu. 12. sed fortiora attendenda, erūt
ea ad quæ non inuenietur responsum con-
gruum, consideratis omnibus modis quibus
argumenta solui possunt, de quibus modis
63 egregiè † loquitur Specul. de disput. & alle-
gat. §. 4. vbi ponit quædam Carmina, qui-
bus addo, quæ habentur per Neuiz. in Sylu.
lib. 1. fol. 103. nume. 191. vbi inuehit contrà
64 ignorantes dantes † responsiones fugitiuas,
& ea quæ traduntur in Syntax. art. mirab.
lib. 17. cap. 21. 22. & 23. cum simil.
Nunc breuiter videdum, quomodo odiū
dicatur infirmitas huius oculi iustitiæ, & bre
uiter dico, quòd hoc constat ex pluribus.
65 Nam si non videt † iratus Io. cap. 2. si
Impedit ira animum, ne possit cernere verum,
secundum Cat. si nulla via celerior ad insa-
niam, quàm ira, secūdum Senec. li. 2. de ira,
si turbat festuca in oculo, quanto magis o-
dium, eosdem producit effectus, quod est
66 ira ex pluribus † causis collecta, diuturno tē
pore perseuerans secundum Ciceronem in
4. Tuscul. & habetur in Syntax. art. mirabil.
lib. 39. c. 28. & sensit Apostol. ad Ephes. ca.
67 4. dum dixit Sol non † occidat super iram
vestram, & etiam comparatur Trabi secun-
dum August. in S. Matth. c. 5.
Magnitudo huius infirmitatis probatur
68 primo, quia cum tres sint † furiæ inferna-
les, quæ hominem exagitant, ira cupidas, &
libido, & peior sit ira, quia aliæ duæ consi-
stunt in appetitu boni hæc in appetitu mali,
consequens est, vt multò peior furia sit odiū:
69 magna est illa infirmitas † quæ immutat fa
ciem secundū Hyppocratem, hoc efficit ira,
& multò magis odium, & probatur ex Ioā.
Grisost. in S. Matth. cap. 5. dum de ira, in-
70 quit os spumat, † ignem emittunt oculi, tu-
ment vndique vultus, & Ouid.
——*Nigrescunt sanguine venæ*,

Ex

Ex his conſtat, quòd nullus carcer tætio-
71 nis profundior inuenitur odio, & nulla † via
magis apta ad peruertendum humanum
iudicium datur. dict. cap. quattuor, & ſenſit
Ariſtot. in 1. Rhet. & vt ſub nomine infirmi-
tatis, & illius ſimilitudine procedam, hoc pa
72 tet etiam ex eo, quia † plaga quæ non do-
let putrida eſt. Et hæc infirmitas talis eſt,
73 quia qui odit non † dolet, vt docet Ariſtot.
in 2. Rhetoric. exemplum habemus apud S.
74 Matth. cap. 17. ibi † ſciebat enim, quod per
inuidiam tradidiſſent eum.

De Cupiditate. Cap. III.

Munera cuiuſcunque generis ad iudi-
cia humana peruertenda apta eſſe,
egregie demonſtratur.

SVMMARIA.

1 *Ramus aureus, quo multi dicuntur ducti ad infernũ in moralitatem reducitur.*
2 *Oculi infirmitas propria, cupiditas.*
3 *Munera excæcant oculos.*
4 *Munerum acceptator egregijs medijs damnatur.*
5 *Munera diligunt omnes.*
6 *Cupiditas dat veniam coruis.*
7 *Prouerb. ſus vas olei fregit.*
8 *Munera cur peruertant iudicium.*
9 *Exempla ad oſtendendum, quod muneribus iuſtitia ſuffocatur.*
10 *Samuel nunquam munera accepiſſe legitur.*
11 *Munus quotuplex.*
12 *Munus ab obſequio quid.*
13 *Inimicitia inter munus ab obſequio, et iuſtitiã quæ.*
14 *Prouerb. Obſequium amicos veritas odium parit.*
15 *Exempla ad oſtendendum, quòd veritas odium parit.*
16 *Galatæ cur perſecuti fuerint S. Paulum.*
17 *S. Ioan. Baptiſta cur capite priuatus fuerit.*
18 *Caliſtonem reprehendiſſit Alexander Magnus, & cur.*
19 *Munus à manu quid.*
20 *Pecuniæ obediunt omnia.*
21 *Pecuniæ laus.*
21 *Clementis Septimi reſponſum egregium ad cognoſcendum iuſtos iudices.*
23 *Munus à lingua quid.*
24 *Tex. in d. cap. quatuor intellectus nouus.*
25 *Fauor quid.*
26 *Fauor duplex.*
27 *Ratio eſt anima legis.*
28 *Fauor ſingularis dicitur odium.*
29 *Fauoris ad iniuſtitiam conſequentiæ peſſima.*
30 *Iniuſtitia facit vacillare corda ſubditorum.*

Secundam ſpeciem infirmitatis,
quam mixtam vocaui, ſiue ſecũ
dum impedimentũ iuſtitiæ eſt
ramus aureus, de quo Claud. lib.
1 3. de rapt. Proſerp. quo † ſtenim multi ducuntur
ad infernũ, & remanẽt in fabula; hoc eſt de-
cipiunt: eſt inquã cupiditas, q̃ propriè infir-
2 mitas oculorum † dicitur. Nam oẽ quod eſt
in mundo, aut eſt concupiſcentia carnis, aut
oculorum, aut ſuperbia vitæ ſecundum San
ctum Ioannem, & patet quòd cupiditas ca-
dit ſub concupiſcentia oculorum, vt animad
uertit Gaſpar Loartes in libello de reme-
dijs tentationum, dùm loquitur contra aua-
ritiam, & apertius probatur Prouerb. 10. vbi
3 dicitur, quòd munera † excæcant oculos ſa-
pientum, & mutant verba iuſtorum, & Pro-
uerb. 17. Impius accipit munera de ſinu; ut
4 peruertat † iudicium, & Iſa. 5. veh qui iuſti-
ficatis impium pro muner. & Iſidor. lib. 3. de
ſummo bon. inquit; quòd diues citò mune-
ribus corrumpit iudicium; & clamat Innoc.
in libr. 2. de mi. cond. hum. quòd propter
munera non attẽditur, quòd ratio dictet, ſed
quòd voluntas affectet: Non quòd ſentiat;
ſed quòd mens cupiat: non quòd liceat, ſed
5 quòd libeat: & Iſa. c. 10. dicit, oẽs † diligunt
munera, & ſequunt̃ retributiones; & de hac
cupiditate cecinit Iuuenalis, Saty. 2. fol. 11.
6 *Dat veniam † coruis, vexat cenſura columbas,*
& eſt text. in d. cap. quatuor, cui addo text.
11. q. 5. cap. pauper, & cap. qui rectè, & quæ
habentur apud Mich. Proph. cap. 3. & hæc
omnia pœnes vulgares notiſſima ſunt: Hinc
7 illud prouerbium: Porcus vas olei † fregit, de
quo in Specu. iud. nume. 19. His accedit ra-
8 tio, quia ille cui dat̃ donatori exhibere † re-
uerentiam compellitur, 8. q. 2. cap. illud qui-
dem, & ita munera inclinant vim auctorita-
tis iudiciariæ, vt dicit Sanct. Ambroſ. ſuper
Epiſt. ad Corinth. 1. Exempla plura poſſunt
adduci: Sed ſingulare exemplum habemus
lib. 1. Reg. cap. 8. vbi, quòd, cum Samuel po-
9 ſuiſſet filios † ſuas iudices ſuper Iſrael, acce-
perunt munera, & peruerterunt iudicium;
ſimile exemplum legitur in 2. Reg. cap. 16.
de Dauid, qui iniuſtè protulit ſniam contra
Mephiboſeth abſentẽ ad verbũ ſibi exuria
offerentis; & vim munerum cognouit Sa-
muel, qui regnauit annis viginti ſuper Iſrael,
10 & nunquam † legitur accepiſſe munera, vt
in lib. 1. Reg. cap. 12.

ſunt

Hæc infirmitas est multiplex, ideò Esa.c. 33.describens virum iustum, cum iustum vocat, qui excutit manus ab omni munere: mu
11 nerum autem † acceptiones tres posuit Isidorus lib. 1. de summ. bon. sed est tex. in d.c. suot non nulli. 33. q. 1. qui dicit, quòd aliud est munus ab obsequio: Aliud munus à manu: Aliud munus à lingua. Munus ab obse-
12 quio est subiectio † indebitè impensa. d.c. sunt nonnulli. Hoc munus est inimicum ca-
13 pitalissimum veritatis, quia † illius filia est amicitia, quę est inimica capitalissima ipsius odij, filij ipsius veritatis, iux illud, Terent.
14 obsequium amicos, † veritas odium parit: exemplum habemus lib. 3. Reg. cap. 22. vbi q. Propheta Micheas fuit à Rege Achab,
15 carceratus, quia sibi dixerat † veritatem; simile exemplum habemus apud S. Paulum ad Galat. ca. 4. vbi quòd Galatæ persequuti fuerunt S. Paulum vehementi odio propter
16 veritatem † quam dixerat illis: aliud exemplum est apud S. Marcum cap. 6. vbi Herodes fecit decapitari S. Io. Bapt. quia in verita
17 te † reprehēderat illum: possem adduci alia exempla, vt exemplum Calistenis Philoso-
18 phi, qui reprehenserat † Alex. Magn. quòd se adorari fecisset, & similia quæ omitto.
19 Munus à manu † pecunia est, inquit tex. in d. cap. sunt nonnulli: huic omnia obediūt,
20 vt † Eccles. cap. 10. Hæc secundus sanguis, hæc vita hominis vocatur, hæc fideiussor fu
21 turæ necessitatis dicitur, & multis † alijs epithetis decoratur l. aduocati, vbi glos. de adnoc. diuers. iud. l. 6. §. fin autem, de bon. aut. iud. possid. prosequitur Gerard. in sing. 73. & Ioan. And. in add. ad Specul. tit. de sent. in §. species, in ver. est autem differen. colum. 4. de reb. eccles. non alien. plura ponit Cassan. in Catalog. Glor. Mund. in vlt. pat. coosidet. 54. per totū, & Thom. Act. de Lud. Scach. in 11. q. princ. num. 32.

Hinc Clemens VII. Pontifex Max. cuidā
22 † instanti, vt † præponeret amicum suū gubernio cuiusdam loci, protulit illa uerba, *come stà forte al danaio?* vt refert Alex. Sriat. in pract. cap. 24. sub num. 24. vbi etiam paulo supra num. 10. ponit plura facientia cōtra auaritiam iniquissimorum Iudicum.
23 Munus à lingua † fauor est d.c. sunt nonnulli, hæc species infirmitatis in oculo nostro est aptior ad nocendum, & peruertendum humanum iudicium, & ideò magis frequentat, & magis timet; & inde meritò tex.
24 in d. cap 4. eam † reseruauit in fine, attendēdo magis, quòd est in aptitudine, quàm id quod est in actu l. 1. §. quotidiana. ff. de acq. quot. & æst. cum simil. de quibus Andreas ab exea in tract. de pac. in princ. nu. 5. 6. 7.
25 Fauor autem est † vox benè præcans alicui, siue alicuius commodum, & laudem tuens: est autem duplex fauor, rationalis; &
26 † irrationalis: fauor infirmans, fauor irrationalis est, ratio est, quia cum irrationalis sit, animam inficit ipsius legis, idest rationem,
27 quæ † est anima legis, Ias. in l. qui quadraginta, nu. 3. ff. ad S.C. Treb. ideoque & talis
28 fauor, non solùm fauor singularis † vocatur 63. distin. cap. porrò; sed & odium dicitur. l. maximum vitiū. C. de liber. præter. & odiosus vocatur, Io. de Campeg. in tract. de stat. q. 29. num. 138. quia alterius iniuriam operatur contrà omnem legem, Io. Lecit. in tractat. de primogenit. lib. 1. q. 10. num. 6. & oc
29 cidit etiā animā † fautoris, cui in malitia sociatur 23. q. 4. c. ita planè, & c. à malis. Item aīam Iudicis, qui cōsentit, & aīam oppressi, qui plerumque odit, & quandoque atmis sibi ipse ius dicit, vt pulchrè, & eleganter cecinit Torquat. in suo Goffr. cant. 5. etiam cōtrà ipsos iudices, & eorum superiores, quia
30 iniustitia facit vacillare † corda subditorum à superioribus suis, Paris de Put. in tract. de Synd. tit. An si res, num. 3.

De Timore. *Cap. IV.*

Timor quatenus aptus ad impediendum iustitiæ administrationem, ostenditur.

SVMMARIA.

1 *Timoris effectus.*
2 *Timor quid.*
3 *Timor quotuplex.*
4 *Timoris seruilis materia.*
5 *Timoris iudicialis materia.*
6 *Timoris naturalis materia.*
7 *Timoris casti materia.*
8 *Timoris mundani materia.*
9 *Timor mundanus cur cæcus dicatur.*
10 *Metus moralis deriuatio.*
11 *Terræmotus cur ad latens semper, moralis traditio.*
12 *Tex. Ioan. cap. 12. moraliter perpenditur.*
13 *Iudicis perfecti Imago.*

Sue-

SVccedit tertia, & vltima species in firmitatis in oculo nostro, quæ solutio continuitatis est, quam in-
1 ducit † timor, vt probatur ex Virgil. libro 12. Æneid. in illis carminibus, quibus timorem ob arpias visas timorisq; effectū describit videlicet.

Postquam acies videt Iliacas, atq; agmina Turni,
Alitis in parua subitò collecta figuram,
Quæ quondam in bustis, aut culminibus desertis
Nocte sedens, serum canit importuna per vmbras;
Hanc versa in faciem, Turni se pestis ad ora
Fertq; refertq; sonans, clypeumq; euerberat alis
Illi membra nouus soluit formidine torpor;
Arrectæq; horrore comæ, & vox faucibus hæsit;

2 Est autem timor metus mali † impendentis secundum Tull. in lib. Tuscul. quæst. vel secundum Aristot. in tertio Ethic. est expectatio mali; vel secundum Euripidem Poetam Tragicum timiditas est, quod maius est amittere, & quod minus est capere.

Et quia timeri possunt plura, timor quo-
3 que est multiplex † glos. in cap. cum qui de præbend. in 6.

4 Primus est seruilis, de quo † habetur vigesimaquarta quæstione quarta, cap. hæc autem. §. 1.

5 Secundus initialis, de quo legitur † de pœnit. distinct. 2. c. hæc quæ, ant. fi.

Tertius est filialis, de quo legitur vigesima tertia quæstione sexta. cap. Schismatici, per totum illud capitulum.

Quartus est timor seruilis, qui interhomines, & homines reperitur, de quibus tractat Aristot. in tertio Oeconomic. dum distinguit inter timorem filiorum ad patres, Ciuium, ad præsides, & timorem seruorum ad Dominos, ciuiumq; ad Tyrannos.

6 Quintus est timor † naturalis, de quo septima quæstione prima, capitulo vlt. in fin.

7 Sextus est timor, qui vocatur castus † de quo vigesimaquarta quæstione quinta, cap. vlt.

Septimus est timor, qui timor mūdanus di-
8 citur, de quo † loquitur text. in d. cap. quatuor. & habetur quadragesimaseptima distinctione, capit. sicut ea. 11. quæst. tertia. capit. quisquis, & decimasexta quæstione. cap. 1. circa med.

Hic timor apud Lucanum lib. 6. & inter
9 Epith. Textoris, † cęcus vocatur, quia obcęcat oculum ipsius iudicis: & dicitur
10 † metus, quasi mentem tenens secundum Glos. in capit. ad audientiam de his quæ met. ca. fi. Hic est de quo agimus.

Huius timoris figura est terręmotus; quia
11 sicut nunquam † fit sursum, vel deorsum, sed semper ad latus: sic enim vapor ille mouetur, vt infra probabitur, ita motus quem facit in corde iudicis hic timor, nunquam fit sursum respectu, scilicet, Gloriæ Cęlestis, nunquam fit deorsum, scilicet respectu pœnarum æternæ mortis, sed semper fit ad latus respectu huius mundi, hoc probatur in text. in dicto capit. quatuor, & habetur in Sum. ab exemplis lib. 1. de Cœlo, & element. cap. 79. & ab effectu ipso apud Diuū
12 Ioannem, cap. 12. vbi † constat, quòd talis timor operatus est multa, in illo diabolico consilio, in quo actum fuit de morte dulcissimi Domini Nostri Iesu Christi, vt probatur in illis verbis: *si dimittimus eum sic, omnes gentes credent in eum, & venient Romani, & tollent nostrum locum, & gentem.*

Ex his cum laude Dei sum expeditus de præsenti tractatu de impedimentis iustitiæ,
13 quæ omnia simul probatur ex figura † perfecti iudicis, quē ideo cęcum descriptum fuisse (teste Plutarco) traditum est, vt ostenderetur eum alienum esse debere à prædictis infirmitatibus, qui iudicare vellet.

Hactenus de infirmitatibus oculi Reipublicæ supereſt; ideo, vt de remedijs pro complemento, iuxta promissa, breuiter videamus.

IOAN.

IOAN. BAPTISTÆ CAVATII

I.V.D. Bononien. & Aduocati Mediolanenſ.

OCVLVS REIPVBLICÆ,

Siue

DE REMEDIIS CONTRA IMPEDIMENTA Iuſtitiæ.

PRÆLVDIA.

Cap. I.

ARGVMENTVM.

Præuia breui præfatione remediorum generalium cõtra impedimenta iuſtitiæ, ordo dicendorum circa ſpecialia Collyria ſubijcitur.

SVMMARIA.

1 *Curatio vera per abſciſionem cauſæ.*
2 *Peccata ſunt illa, quibus infirmatur oculus Reipublica.*
3 *Præceptum diuinum lucidum illuminans oculos.*
4 *Apollinis reſponſum datum Lacedemonis circa electionem Regis.*
5 *Error Principis in eligendis iudicibus.*
6 *Actus conſecutiui à primis regulantur.*
7 *Prouerb. Collyrio vnico omnium oculos mederi.*
8 *Medicina adhibenda eſt ſimilis morbo.*
9 *Poma, quibus Athalantę curſus dicitur impeditus in moralitatem referuntur.*
10 *Medicina duplex.*
11 *Vita ſubditorum ſtat in oculis Principis, quod noué, & curioſè comprobatur.*
12 *Oculi ſimplicis moralis, & ingenioſa expoſitio.*
13 *Cæci cæcum ducentis, moralitas noua.*
14 *Collyrium quid.*
15 *Collyriorum ſpecies, & nomina.*

1 GALENVS inquit, quòd vera curatio eſt † per abſciſionem cauſæ, quod probari dicitur in l.2. C.de pet.bon.ſubl.lib.10. vt notat Ioan. de Plat. quem refert Cagnol. in Rub.de reg. iur.num.26. Patet autem quòd
2 peccata ſunt illa, quæ inducunt † infirmitates in oculo Reip. iuxta illud, excęcauit eos malitia eorũ, vt Sap.2. & illud ambulauerũt vt cęci, quia Domino peccauerunt, vt Æg. 1. ideò facilis eſt curatio, ſi ſeruentur præcepta Domini, de quibus ſcriptum eſt, præce-
3 ptum Domini. † Lucidum illuminans oculos, vt Pſal.18.

Eadem ratione poſſet dici, quòd remediũ contra prædicta impedimenta ſit in manu Principis eligentis, ſi ipſe eligat viros bonos.

Hoc remediũ comprobatũ eſt ex his quæ tradit Iuſtinus Hiſtoricus lib.. vbi dicit quod moniti fuerunt Lacedemoni ex reſponſo Apollinis, quod non deberent eligere Regẽ
4 † claudum, quia claudicante Rege claudicaret, & regnum; quod ſucceſſit Ageſilao regnante ob mortẽ Ægidij fratris ſui: is n. erat breui ſtatura corporis, & altero pede claudus, vt ibi, & in eius vi. apud Plut. ita enim dicam ego, claudicante Principe circa electionem iudicum, neceſſe eſt, vt iura claudi-
5 cent † partium.

Sed quia ſpeciales quaſdam infirmitates adduxi, conueniens eſt, vt de ſingulis, & præcipuis adductarum infirmitatum remedijs hoc locò agatur, vt actus conſecutiui à
6 primis cauſis † regulentur l. Polla. C.de his quib.vt ind.ne etiam vno Collyrio omnium
7 oculos curare videar, contra † commune prouerbium, 29.diſt.c.neceſſe. Rip. de peſt. p.fin.ver.medicorum aux. num.29.pag.32. cum tñ medicina adhibenda ſit, conueniẽs morbo,

8 morbo, vi † in auth. quib. mod. nat. effic. leg. §. liceat igitur, & in auth. quib. mod. nat. sui. in §. illud tamen.

Sicut ego adduxi tria impedimenta; quibus impedirentur in cursu, hi qui recurrunt ad
9 ædes iustitiæ, qui iuridicè illi † tribus pomis, quæ impediuerunt in cursu Atalantã Iasij Argiuorum Regis, siue vt alij volunt. Scheni Regis in Scyro insula filiã, de qua Ouid. lib. 10. metam. & in Epist. similia post sunt dici iux. elegantissimè excogitata per Aug. in 7. de Ciuit. Dei, quem refert Alber. de Ros indict. in verbo iustitia: ita collyria triplicis speciei afferam.

Cęterum, quia medicina est duplex, altera q̃
10 remouet morbum, altera, quæ † promouet ad perfectam sanitatem, vt quo ad naturalia docet Galenus in 12. method. medic. & quo ad moralia. S. Tho in Sum. p. 3. q. 8. a. 1. suprascriptis collyrijs, quibus infirma quæque Oculi Reip. sanãtur, remedia promouentia ad perficiendum subijciam.

Demum tertiò, & vltimò loco imitabor bonos medicos, qui antequam dimittant con ualescentem, eidem in regulam victus vsum earum rerum, quę iuuant, & delectãt proponunt, Et quod superetit laboris huius certaminis naturæ, & artis, totum erit in Speculis, in aquis, & in floribus, in quibus, & Oculus ipse corporis sanus omne iuuamen, & omnem delectationem experitur.

Inter ea, quæ dictutus sum, vt supra, multa respiciunt personam Principis: propterea rogo, vt ipse non dedignetur ea reuidere, propter vitam subditorum suorum, quæ
11 stat in Oculis † suis: idest in Iudicibus: nã iustitia est anima Ciuitatis, vt dicit Alberi. in Dictionar. in verbo iustitia, & anima in oculis dicitur inhabitare, per Piet. Valerianum in suis Hieroglificis: Vnde si Oculus
12 fuerit simplex: idest Iudex fuerit rectus † & bonus, totum corpus lucidum erit, idest tota Respublica summo decore, & ornatu splendidissima; quia à recto oculo, à bono Iudice finis præstituetur bonus, vt probatur à contrario per figuram cęci cęcum du-
13 centis, de qua in Euãgelio, & † in cap. cum sit, in fi. ext. de ętat. & qualit. & in c. translationem, de renunt. lib. 6.

Collyrium igitur, qđ est vnguentum ad Oculos instit. de rer. diuis. §. cum ex aliena, & de acquiren. rer. domin. l. adeò §. cum quis. Ideo scriptum est in Apoc. c. 3. & registratum 50. dist. in c. huic etenim, vers. lippus itaq. collyrio iunge Oculos suos tripliciter distinguitur.

Collyriorum enim alia abstergunt, vt liuiarũ, de quo in Pharmacopea Florentina in. 2. p. in tract. de collyr. alia auferunt excrescẽtias, vt viridè Anthei, de quo Rasis in 9. ad Almansorem, in cap. ophtalmia, de qui-
15 bus omnibus † simul habet Basiliensis in antid. lib. 2. de Collyr. sect. 41. fol. 427. 428. 429. Prima collyriorum species primæ infirmitati, secunda secundæ, tertia tertiæ cõuenit. Ideo de his eodem ordine nunc erit dicendum.

CAP. II.

ARGVMENTVM.

Collyria moralia aduersus impedimenta iustitiæ, ex ordine aduersus infirmitates oculi Reipub. hoc est impedimenta iustitię metaphoricè ad illa, quæ adhibentur infirmitatibus oculi naturæ, curiosissimè excogitata, vtiliter subijciuntur.

SVMMARIA.

1 *Contraria contrarijs curantur.*
2 *Conseruatio fit per similia.*
3 *Collyrium morale contra infirmitatem amoris.*
4 *Voluntatis peccati pretium amaritudo.*
5 *Locus Thobiæ. c. 6. & c. 11. moraliter exponitur.*
6 *Locus Prophetæ Psal. moraliter consideratur.*
7 *Peccati visa delectatio.*
8 *Peccati mater voluntas.*
9 *Tex. in c. afferte, ext. de probat. moraliter exponitur.*
10 *Peccatum nihil esse curiosissimè, & moral. ex probatur.*
11 *Lis, quæ fuit coram Salomone inter matres contendentes morali expositione donatur.*
12 *Iustitia lætificat corda.*
13 *Lucis dulcedo quanta sit.*
14 *Cæcitatis miseria quanta.*
15 *Odij amaritudo quanta sit.*
16 *Odium, in quo grauius sit cęteris peccatis.*
17 *Lacus in 1. Reg. c. 12. moraliter expositus.*
18 *Dulce amicum naturæ.*
19 *Locus Iob. c. 31. moralitate donatus.*
20 *Hominem cur inermem natura pronocauerit.*
21 *Tunicæ durioris in oculo moralis expositio.*
22 *Natura Oculi calida, & cur.*

PRimæ infirmitatis, scilicet amoris, radix est delectatio, vt supra dictum est: q̃ delectatio dulcedine sua hebetat virtutē visiuā in oculo Reip. Vt igitur ista infirmitas tol-
1 latur, quoniam contraria contrarijs † curātur, vt de pęnit. d. 2. in c. si quis. & inf. & sicut conseruatio fit per similia: ita curatio
2 per contraria, vt probat † Victorius Trincauellius in primam fin. canon. Auic. c. 7. quia contraria mutuo se expellunt. l. vbi repugnantia. ff de reg. iur. l. Vranius. ff de fideiuss. cum simil. Iudex recipere debet tātam quantitatem fellis, quæ sufficiat, debet
3 abstergere † Oculum cordis felle, debet degustare per sensus interiores in amaritudine animę suę, amaritudinē quę ab ipsa dulcedine, ab ipsa infirmitate prouenit: q̃ tāta
4 est, vt de ea iuridicè dici possit quòd illius † dulcedinis pretium sit ipsa amaritudo, remedium comprobatum est: Nā felle piscis sanati fuerunt Oculi Thobiæ, vt Thob. c. 6.
5 & c. 11. tale remediū, vt à cęcitate, & ab amaritudine, q̃ ab ea prouenit, nos liberaret, vsus est Dñs noster Iesus Christus, dum fel
6 potauit, vt pdixerat Proph. in Psal. 29. dū dixit, Dederunt in escam meam fel &c. Amaritudo autem ista nunq̃ deficit in corde, si perquiratur, quia benè vita peccati,
7 quæ delectatio † est, perit, & euanescit: sed conscientiæ remorsus remanet viuus. Pec-
8 cati mater voluntas † est, remorsus verò mater conscientiæ: de vtroq; est locus, qui propositę moralitati patet in c. affetre, ex.
9 de † præsumpt. Et si dicatur, si vita peccati perit, ergo nihil remanet, dicam & id verū, sed tamen remanet peccatum, quia pecca-
10 tum nihil est, iuxta illud, † & sine ipso factum est nihil, si exponatur, idest peccatū: Cum. n. nihil sit nisi ratione boni, & peccatum ab omni bono recedat, iure merito nihil dicitur, vt pulchrè animaduertit Henr. Farnes. in libel. de peccat. imag. In primo c. ad fin. Voluntas igitur supponendo † filiū
11 suum peccatum in deceptione conscientiæ, efficiet, vt illa quęrat filium remorsum, & inueniat, vt iustitia suum habeat cōplementum. d. c. afferte. Quanta verò amaritudo (ne à propositis terminis iustitiæ, & cęcitatis recedā) ab ipsa delectatione pro-
12 ueniat, patebit, si perpendatur † dulcedo, & lætitia iustitiæ, de qua Regius Proph. cecinit dicens Iustitiæ Domini rectæ lætificantes corda, vt Psal. 18. & consideretur quā grauis sit amaritudo huius cęcitatis: Nam cum scriptum sit Eccles. 11. dulce lumen,
13 & delectabile oculis videre Solem, pariter scriptum est Thob. 3. quale gaudium erit
14 mihi, qui in tenebris sedes, & lumen † cęli non video?

Altera infirmitas, quæ sub hoc primo capite cadit, est caligo illa, quam inducit odium: quæ sicut inducitur amaritudine illa, quæ subest in odio, vt potest comprobari ex eo,
15 qđ legitur in Act. Apost. c. 8. in felle † amaritudinis, q̃ pręcipuè est odij, sicut illud vnū hoc pcipuum habet qđ consistit in appeti-
16 tu † mali cum tñ alia vitia cōsistant in appetitu ipsius boni: ita dulci liquore charitatis abstergenda est huiusmodi infirmitas, Huius rei exemplum sit illud mel, quo illuminati fuerunt Oculi Ionathę, vt legitur
17 † in pri. Reg. c. 14. vnde cant. 5. comedi fauum cum melle meo.
18 Remediū facile est: quia sicut dulce † est naturæ amicum: ita est facile homini esse mansuetum, & amare, imo misereri proximo suo, vndè Iob. cap. 31. Ab infantia mea
19 creuit mecum miseratio, & de vtero † matris meæ egressa est mecum: & pp hoc dicitur. qđ natura nō tribuit homini vngues
20 acutos, dentes † aduncatos, nec alia similia apta ad offendendum.

Hæc præcipuè procedunt in Iudice, qui habet tegere totum populum: hoc docuit natura non solum in Oculo humano, dum duriorē
21 † tunicam posuit magis distantē ab ipsa pupilla, & Oculi natură calidā esse voluit,
22 vt latius dix † in tract. de perfecto Iudice, sed etiam vsq; in brutis, & in apibus, quia
23 voluit Principem apum aculeo carere † c. in apib. 2. q. 1. Parif. de Put. in tract. de Synd. in præfat. in tit. de excess. Reg. num. 9. Hoc potest exemplificari in melle inuento in
24 ore leonis, † vt Iudic. cap. 14. & in summitate

mitate uirgæ, quam Ionathas intinxit in
25 mel,† vt primo Reg cap. 14. Et hoc reme-
dium probatur in auth. de mand. Princip.
in §. præcipuè, & in cap. ita 23. q. 4. cum si-
mil. quæ latius prosequutus sum in d. tract.
de perfecto Iudice.

Secunda species infirmitatis, quæ cupiditas,
dicitur, causatur ex opinata vtilitate, quã
credit Iudex esse in pecunia arbitratur, at-
que ideo conueniens collyrium est illud,
quod verus Medicus, D. N. fecit ex sputo,
26 & luto, & sanauit† Oculos cæci nati, vt
apud S. Io. cap. 9. à Nam sputum signifi-
cat abhominationem, lutum verò signifi-
cat terrena, vt adnotauit Berzorius in ver-
bo illuminare in fi.

Hoc igitur collyrium adhibendum est cõtra
27 hanc infirmitatem per meditationem† vti
litatis terrenorum, circa quam versatur ip-
sa cupiditas, quam natura ipsa docuit, quæ
in ordine elementorum infimam terram
posuit, & expressit Apostolus, qui terrena
bona stercora arbitratus est.

Tertiæ deniq; infirmitatis collyrium confici
28 debere ex cinere mixto cum succo † cępa-
rum, ex cinere memoriæ mortis, iuxta il-
lud, & in cinerem reuerteris, & ex succo
cęparum ex memoria pęnarũ inferni. Ex
hoc etenim collyrio timor Domini oritur,
qui sapientiam operatur, per quam oculus
noster illuminatur, vt Eccles. 1. & non so-
29 lum † illuminatur, sed etiam roboratur, vt
Eccles. 27. ibi, nisi in timore Domini te-
nueris te, & tali robore timor mundanus
appellitur, & timor Domini liberè iustitiã
operatur, vt in act. Apost. c. 10. hoc suadet
natura, per quam factum est, vt omnis spe-
30 cies rei, quæ videtur, † perueniat ad Oculũ
in figura piramydata, quę memoriam mor
tis, & pœnarum inferni secum affert.

Primo enim memoria mortis in hac figura
continetur, vt potest colligi ex piramydi-
31 bus illis, quibus Egyptij Reges suos† in eo-
rum corporibus sepeliendis honorare con-
sueuerant, vt ait Plin. lib. 36. cap. 12. vbi de
sepultura Amatin Regis, & in lib. qui in-
scribitur funeral delli antiqui.

Secundo in eadem figura reperitur memoria
32 ignis æterni, cum omnis flamma † in ima
sui parte latior, ad superiora deficiens ocu-
lis, in figura piramydali appareat.

CAP. III.

ARGVMENTVM.

Collyria moralia promouẽtia ad perfectam sanitatem subijciuntur.

SVMMARIA.

1 *Demonia septem cur Dominus eiecerit moraliter exponitur.*
2 *Qui in vno peccat omnium efficitur reus.*
3 *Impedientia ad perfectam sanitatem feruntur.*
4 *Cæcus moraliter, quis.*
5 *Lippitudinis infirmitas, quæ.*
6 *Lippitudinis causa, quæ.*
7 *Albuginis infirmitas, quæ: & eius causa.*
8 *Timor gelidus appellatur.*
9 *Exitus malus non seruanti pacta.*
10 *Collyrium contra lippitudinem.*
11 *Collyrij veritas probatur.*
12 *Pactum tanquam lex seruandam.*
13 *Pactum tacitum, quod sit.*
14 *Lucrari dicitur, qui voluntatem explet.*
15 *Constituenti se in necessitate non esse succurrendũ.*
16 *Salarium competens, quod dicatur.*
17 *Aduocatus non excusatur à negligentia, propter modicitatem Salarij.*
18 *Argumentum valet ab identitate rationum.*
19 *Vtilitas laboris aduocati consistit in puncto indiuisibili.*
20 *Iudicis opera non recipit diuisionem.*
21 *Aduocati pro modico consulentis diabolica cautela.*
22 *Aduocatus, qui parum, aut nihil accipit, cur multos habeat clientes.*
23 *Aduocati cito consulentis periculum.*
24 *Aduocatus auarus cur mollis in verbis.*
25 *Multitudo clientum, quomodo paretur diabolica cautela.*
26 *Iudex, qui recipit vltra id quod sibi debetur peccat moraliter.*
27 *Iudex dum quis fieri vult considerare debet quantitatem honorarij, etiam respiciendo futura tempora.*
28 *Prudens necessariò bonus.*
29 *Exemplum Virginum, quæ in Euang lio non receptæ dicuntur ad nuptias, moraliter refertur.*
30 *Iustitia iustitiæ clypeo, quandoq; venditur, & quando.*
31 *Menoc. locus de arbitr. Iudic. c. 514. in dubium reuocatur.*
32 *Actum faciens obligat se legi loquenti de illo actu.*
33 *Pacta seruabo, hoc dictum latissime exornatur remissiuè.*
34 *Vitia sæpe se virtutes mentiuntur.*
35 *Simulachrum iniustitiæ.*

NVnc secūdo loco vidēdum est de promouētibus ad perfectam sanitatem; non.n.
1 dicitur pfectus, qui vndequaq; † perfectus non est, vt docuit Dñs, cum septem Demonia eiecit à muto, vt Mat. 12. & Marc. 5. vt exponit moraliter Rip. in tract. de remed. cont pest. vers. sed quia vsu, nu. 14. cui addo tex. qui benè seruit in arg in c. si.n sub vers. si quis est auditor, de pœnit. dist. 1. vbi registrantur illa verba: qui totam legem ser-
2 uauerit, † & peccauerit in vno factus est reus omnium reus. De quorum sensu loquitur tex. in c. cōsidera, de pœnit. dist. 5. Et facit, quod virtutes sunt cōnexæ qđ nemo potest habere vnam virtutem in actu, quo minus habeat alias. 32. q. 1. c. cum renuntiatur. tex. est cum gl. in c. nisi, in . § porrò, de renunt. Et habetur per S. Tho. 2. 2. q 151.
Interea, quę habētur Exo. c. 21. in c hinc etenim, & in cap. Sacerdotes. 49. dist. leguntur
3 tria verba † pertinentia ad Iudicem: hæc aūt sunt, si cœcus fuerit, si lippus, si albuginem habens in oculo: Illa verba, si cęcus fuerit, non pertinent ad pręsentem discursum, qui nec supponit sanitatem: cęcus. n.
4 est, qui semitas † iustitiæ prorsus ignorat. Contra quæ facit illud 1. Reg cap. 2. ibi. Et impij in tenebris cōticescunt. Sed duo verba, q̄ sequuntur optimè faciunt ad propositum, & docent, quòd sub lippitudine, & albugine omnia rediguntur. Hęc duo prosequar, & in illis considerabo infirmitatem, causam infirmitatis, & superaddā remedia.
In lippis igitur ocul s pupillæ sanæ sunt, sed non vndequaq; perfectæ †: quia palpebrę, humore defluente, infirmantes grossescūt. d. c. hinc etenim: hæc lippitudo. Defluunt
6 autem humores, † & guttæ sanguinis cadunt, cum labor in damno: hæc lippitudinis causa.
Albuginem autem, qui habet in oculo non
7 caret virtute † visiua, sed habet illam impeditā albugine illa: sic pupilla Oculi Reip. nigra videt albuginem tollerans arrogantiæ, sapientiæ nihil videt: efficitur .n. de illis, de quibus loquitur Apostolus ad Rom. c. 1. ibi Dicentes se esse sapientes stulti facti sunt: hæc albugo, de qua loquitur tex. in dicto cap hinc etenim, & glo. in l. cum quidam ibi, hoc patet lippis. ff. de verb oblig.
Albugo autem tunc prodit cum nimio splendore auctoritatis Oculus Reip. illustratur: hæc albuginis causa.
Hactenus vidimus mala impediētia Oculum Reip. ad perfectā eius sanitatem attingendam, & cum mali perscrutati sumus causam: modo summa pietate distinctè, & ordinatè remedia perquiremus, incipientes à primo malo, idest à lippitudine.
Ex fonte signato aquæ viuæ, ex ipsa Sacrosancta matre Ecclesia Cant. 4 Mat. 18 Io. 20. Et 24. q. 1. c. omnibus, & c. quoniam vetus profluunt duo fontes, alter inscribitur malus exitus, alter verò stulti facti sūt, & hi duo fontes sunt frigidi, ita ut nomen, & inscriptio illis conueniat, quia vna, &
8 altera resonant timorem, quem † gelidum appellant Poetæ. Lucret. l. b. 3.

Nec gelidi torquet telis prolixa pauoris
Ouid. in Epist.
Torpere gelido lingua retenta metu
Sex.
Omnis frigido exanguis metu venator horret;
& Mant.
Clausa dici frigente metu sincera voluntas,

Nam altera inscriptio commemorat minas, quas Aristoteles in Alex. protulit: cum dixit, Serua pacta, alias malus exitus tibi erit. Altera verò commemorat illud Apost. ad Rom. cap 1. dicentes se esse sapientes stulti facti sunt. Redeuntes vnde discessimus: Aqua primi fontis valet cōtra lippitudinē
10 informātesq; palpebras & †grossitiem illā, quā inducit modicitas illa mercedis: & collyrium conficitur hoc modo. Recipe vnciam vnam aquę fontis, qui inscribitur malus exitus, & illā mitte cum oleo prudentiæ illius vendent s à quo sibi oleum emerunt prudentes Euangelicæ Virgines, confice collyrium, inunge oculos, & cessabit lippitudo. Hoc collyrium comprobatur in indiuiduis terminis, ex his, quę scribit Menoc. in tract. de arbitr. Iud. centur. 6. cas.
11 5 1 4. vbi ex professo † agit de Salarijs Magistratibus, & Iusdicentibus à Principibus, & Dominis constituendis, & quę, &

qualia

qualia illa esse debeant diligenter discu- ir, & examinat, & facit bonā distinctionē, cuius vtrūq; caput adducta ingredientia ad collyrium constituendum aduersus lippitudinem sic respiciunt, vt non possit impediri rationabiles progressus, quē inquirimus ad perfectā sanitatem oculi Reip.

Distinguit igitur Menoc. in duos casus principales, quos oportet, breuiter tamen ad propositum nostrum examinare.

Primus casus est, quando salarium erat tenue à principio, & hoc casu debet Iudex illud in mētē reducere: Fili illaqueatus es verbo oris tui, & sibi debet valde timere, si deficiat in aliquo, certus, quod non excusabitur, neq; coram Deo, neq; corā hominib.

Primo, quia pacto expresso ita conuenit, quod tanquam lex seruari debet. l. r. §. si conueniat. ff. de pact. l. contractus. ff. de reg. iur. Menoc. d. loco nu 16.

Secundò, quia conuenit † pacto tacito, argu.
13 tex. in l. si duo. ff. de acquir. hæred.

Tertiò, quia non potest conqueri de damno: quia satis lucrari dicitur qui voluntatem
14. suam † explet, vt dicit gl. finalis in l. pen. vbi Bar. Bal. & alij, qui hoc dicunt notandum. ff. de condit. caus. dat. Bal. in l. idem Iulianus. §. scio ex facto. ff. de legat. primo. Surd. in cons. 388. nu. 12. vbi allegat glo. in l. fin. ff. de vs. & habit. & Tiraq. in trac. de retrac. in præfat. num. 25. Neuiz. in consil. 74. nu. 13. Et hoc procedit, etiam si voluntatem explens remaneat in damno. §. prætérea. Instit. de action. Soc. in rubr. ff. solut. matrim. num. 69.

Quartò, quia non etiam esset habenda ratio alicuius damni: quia qui in necessitate se
15 ponit, non † est iuuandus. l. si fideiussor. §. si necessaria. ff. qui satisd. cog. Menoc. d. l. nu. 16. Addo tex. in l. 2. in §. quod diximus. ff. si quis caut. & in c. cum in veteri, circa fi. de elect. Et c. admodum. Idem Menoc. in d. tract. cas. 182. per tot. vbi materiam tractat necessitatis excusantis, vel non.

Quintò, quia illud dici debet competens sa-
16 larium, qd' à lege, † vel à Principe est cōstitutum, & statutū §. Notariū, de rescript. in 6. Menoc. d. loco num. 5. & sub nu. 12.

Sextò, & vltimò arguendo de Aduocato ad Iudicem, exēplo Menoc. in d. cas. 514. vers. verum qñ, sub nu. 9. facit, q̄ summa pietate scribit Ala de Aduocat. Christ. q. 15. vbi ostendit, non excusari Aduocatum, qui
17 propter † modicitatē honorarij, non versatur in causa accuratè & diligenter.

Et benè procedit argumentum, quia viget ra-
18 tionis † identitas. l. illud. ff. ad l. Aquil. vt scilicet nō supersit reliquia laboris in vno, vel alio, quę non compræhēdatur sub vinculo obligationis, & lege rationis. Sicut n. opera Aduocati non recipit diuisionem ad ratam mercedis: quia tantum non affert vtilitatem pars separata, quantam vnita suo toto, arg. tex. in l. si non Sortem. in §. si centum. ff. de condit. ind. Ex quo vtilitas
19 ipsius Aduocati † consistit in puncto indiuisibili, hoc est in perfecta, & absoluta ex-
20 peditione causæ: ita † opera ipsius Iudicis non recipit diuisionem; quia oportet eum cuncta rimari. c. iudicantem. 30. q. 5. & vtilitas consistit in puncto indiuisibili, scilicet in absoluta inuentione, cognitione, & pronunciatione veritatis.

Et licet simile desumptum ab Aduocato in praxi non recipiatur à multis: qui vix tantum laborent, quantum durat sonitus æris, & si seruiunt, seruiūt pro modo mercedis, falsas sibi constituerent Iustitiæ regulas super æqualitate dati, & recepti, tñ procedit argumentum, & subsistit fundamentum:
21 quia talis corruptela fundatur † in malitia aduocatorū, de qua Bart. in l. oēs populi, in. 5. q. ff. de iust. & iur. Ias. in §. tripli, num. 30. inst. de act. Crem. sing. 73. nu 7. Mandos in pract. commiss. form. 11. in verbo salarij.

Hæc autem corruptela multa habet fundamenta diabolica tñ hoc. n faciunt mali.

Primo, quia qui minus † accipit plures habet
22 clietes: sed cur? quia plures decipere nouit.

Secundò, quia cito expedit processus, & ideo
23 iudicatur eruditus: sed cur? quia † nullus facilior exitus, quàm parolizationis, quæ pūctum non attingit difficultatis.

Tertio, quia liberalis, sed cur? quia mollis ad
24 tactū, durus † ad morsū, vt dc vsurario dicebat Bal. quē retuli in tract. de cāb. Sed cur, quia quod vna vice non accipit, multiplicitatis vicibus rapit: & multa modica faciunt vnum satis. Sed cur? quia pretium
25 temporis, quod in multitudine † non suppetit, exigit: & sic pro non suo, sed cur? quia vt lupus paulatim ouem comedit 23. q. 1. c. pri. Io. Andr. in c. 2. post prin. de vet. vulg. Sed cur? quia personatus incedit, sed cur? quia cautius furatur, sed cur? quia fatuorū infinitus est numerus, qui existimāt,

q veritas, quæ in fundo putei Democriti latet, absq; debito splendore, absque auro eripiatur in lucem: sed vtriq; pœna condigna: quia puniuntur in eo in quo delinquerant, c.quāto de translat. Io. Andr. in c. 2. de supp. regal. præl. Host. in sum. §. 2. Aduocatus, quia non gaudet tertius hęres, vt in pueerbio apud Petr. san. in sing. 73. & in his terminis apud Caroc. p. 1. tit. de portul. q. 7. n. 55. Cliens aūt q a causā amittit.
Ingrediens huius aquæ timoris fundatur in ipsa veritate: quia Iudex qui vltra quid re-
26 cipit mortaliter † peccat, & restitutionem tenetur. Abb. in c. plerią; de immun. Eccles. Medin de restit. q. 25. col. 10 & non dissentit Menoc. d. cas. 5 14. nu. 7.
Secundus casus est: quando tempore suscepti impetratiq; officij salatium pro iniuncto onere erat adeo iustum, & congruum, vt ex eo Magistratus uiuere posset: deinde superuenit rerum caritas, & penuria, & huic casui occurrit ingrediens olei prudētiæ, quia ille, qui munus, vel officium, vel quærit, vel oblatum recipit, futura prudē-
27 ter prospicere † tenetur. arg. tex in cap. sine exceptione, ibi meliora prospiciat, & ibi: quod non sit dubium profuturum 12. q. 2. & turpe est dicere nō putarā, maxime quando cum tali putaram, est annexa aliqua improbitas: quia semper illud est testimonium imprudentiæ, vt voluit etiam
28 Philosophus cum dixit † prudentem non esse bonum impossibile esse, improbitas aut in eo est, quia non licet accipere Iudici l. venales. C. quando prouocare nō est necesse, Menoc. late de arbit. iud. lib. 2. cas. 342. & latius post eum prosequitur Caroc. in tr. locati, p. 1. q. 7. num. 13. vbi facit conclusionem, & eam limitat, & ampliat multis modis, vt ibi per eum fol. 20. & seq. Et magis ad propositum pietaris iustitię, quā inquirimus seruit Exemplum olei pruden-
29 tię illarum quinq; Virginum, † quę admissæ fuerunt ad nuptias, & defectus eiusdem olei illarum, quæ non fuerunt receptæ. Sic enim arbitror ego, quod si Iudex non ornauerit lampadem mentis suæ hoc oleo prudentiæ non excusabitur cum voluerit ingredi ad nuptias cęlestis sponsi huiusmodi fuga: quia processerit deglubendo oues Principis, expoliando litigantes, qui nec hiscere audebant, & sub clypeo iustitię
30 anhælantes ad luctum † iustitiam ipsam ..ndiderit proprie, & non quodammodo, vt dixit Menoch. in d. loco sub nu 13. Nec enim rationes Menoc. satisfaciu..., sed existimo, quod Menoc. hoc casu nimis adhæserit iudicibus, prout etiā multum, & forsè
31 vltra quam par esset obseruasse mihi videtur in eodem tract. de arbit. iud. cas. 527. vbi licet videatur constituere regulam, q Iudex dona, & munera capere non potest, tamen tot subijcit fugas, vt & regulam destruere videatur, vel saltem illam ad naturam telæ araneatum sustinere, contra inferiores pedaneosq; Iudices tantum, & omnes rationes supra adductæ vrgent, & in hoc casu, nullaq; est differentia essentialis inter primum illum casum, quē mox examinauimus, & istum: quia Iudex recipiendo honorarium in executionem conuentionis, quam cum Principe suo tempore concessi officij iniuit, denuo intelligitur se obligare ad seruiēdum ipsi Principi pro eo honorario: quia faciens actum se obligat legi loquenti de illo actu iuxta Alex. in cons. 13. num. 9. & in cons. 157. col. penul. lib 2. & in cons. 44 num. 10. & in consil.
32 158. in princ. lib. 5. & † Crau. in cons. 186. num. 7. 8. 9. & seq. & ista est regula communis, vt per Cast. in l. si duo. ff. de acquir. hæred. & posset exemplificari mille exemplis, & ideo perinde est ac si à principio conuenisset, & tempora non essent mutata, & intrant omnes rationes adductæ ex efficacia pacti, & conuentionis, quæ latissimo folio exornari possunt ex his, quæ ponit Christophorus Torniola in cons. 81. num. primo cum multis seq. vbi ad satietatem
33 † exornat regulam Pacta seruabo: hoc addito, quod si dum Iudex recipit, & apocam de recepto facit aliter sentit, toties decipit quoties accipit, & toties pœnam meretur, & incurrit, quoties Principi suo fraudulenter blanditur, & illudit. Et ita sentio, quicquid dixerit cōpater meus: maximè: quia non placent eius rationes vtsupra, nisi quatenus, & Principis, & Iudicis culpam admittit: nec enim vnius culpa alterius culpā excludit, nisi talis sit, vt coactionem contineat, quæ cōsensum excludat, & rationes adductæ in contrarium non obstant.
Prima enim ratio est, quia Magistratus non tenetur seruare legem iniunctam, qualis est illas, qua cōstitutum est iniustum salarium; & hæc ratio aduersatur omnibus le-
gibus

gibus etiam naturæ virtute pacti, vt laré
34 probat † Torniel. d. cōs. 81. vbi melius exor nat illam conclusionem, Pacta seruabo, quam alius, quem viderim. Et huic repetitioni accedit auctoritas Menoc. in his ter minis eo. cas. paulo infra, nu. 16.

Secunda ratio, quia (inquit Menoc.) sequeretur absurdum, & iniquum, quod scilicet hic, qui totam pœnæ insumpsit ætatem in huius officij administratione, & officio, qui alioquin suam adolescentiam, & virilitatem vel in aduocantis, vel interpreris munere exercuisset, nunc cogatur officium
35 deserere, & † quodammodo mendicare. Sed ratio non est bona: quia absurdius est fidē fallere, & sic cessat argumentum: tex. est sing. in l. ita vulneratus, Vbi Abb. de Ros. nos. ff. ad l. Aquil. & refert Euerar. in centu. in loco, ab absurdo, in fi.

Tertia ratio est, quia (inquit Menoc.) id euenit culpa Principis, atq; ideo eius auaritię adscribendum est, si Iudex, vel Magistratus cogitur quodammodo vendere iustitiā
36 Sed nec talis ratio est bona, quia † secundū eū vnus peccat, & alius punitur, quod lex abhorret, l. si quis in suo. §. legis. C. de rest. c. non debet de reg. iur. lib. 6. l. Sancimus C. de pœn. cum simil.

Quarta ratio est: quia (inquit Menoc.) excusandus Iudex, qui ab initio cogitare non potuit salarij tenuitatem: Sed ista ratio nō
37 est bona, quia non est ineuitabilis † necessitas, & ideo non excusat. 5. q. 3. cap si egrotus, & multa ponit ad hancrem fauentia Menoc. in d. cons. 182. per tot. & vtrumq; malum potest euitari, & minus est pati damnum crumenale, quam indebitæ exactionis auctorem, & culpæ Principis participem fieri, tex. in c. duo mala 13. distinct.

Et hæc est tutior pars: quia cum vitia sæpe se
38 virtutes mentiantur, c. sæpe † si dist. & Angelus tenebrarum se transfigurat in Angelum lucis, auaritia, & eius Princeps Mamona, vt apud S. Math. c. 6. & no. Fr. Hierony. Menghus in lib. qui inscribitur Compendio dell'arte essorcistica lib. 6. c. 4. in 2. par. pag. 502. vbi etiam de alijs criminib. se iustitiam fingeret, & facili negotio deciperet bonos, faciliori autem medio malè affectos, & ecce mihi iam videre videor
39 iniustitiam laruatam vmbra, † & larua huius opinionis, sedentem in loco iustitiæ, & talia graui (fraudulenti tamen methodo)
40 exponentem. Ego sum Iustitia, quæ † genus è cœlo traho, modum, caramq; fidem in genitores habeo, sola incedo, quia copia bonorum rara, toruo lumine conspicio: quia nescia sum lachrymarum, nec moueor precibus, & indignata pusillanimitate tua, qui culpam times, vbi culpa non est mota: tamen amore bonæ mentis tuæ, nè diutius hæsitando rimulas pares errorum moneo te, quod virginitas mea non læditur, dum illa sine consensu meo, qui in tua manu reperitur tolerat, quod alius tyrannus, auarus Princeps operatur, hoc est consecutionem residui deficientis mercedis, arg. tex. 22. q. 5. c. magis, & c. seq. Imo ribi dico, quod actus contrarius huic scrupulosæ menti tuæ erit actus iust-tiæ, in tantum, quod propter dessensum tuum, qui non alias reciperet, si Princeps daret, virginitas mea illæsa seruatur, & meritum castitatis meæ propter prudentiam tuam ad consilium meum exeitaram duplicatur. 2. q. 5. §. 1. Accipe igitur securus: quia actus
41 non adscribitur † causæ proximæ, quando non operatur in absentia remotæ, & eris tutus in conspectu Dei. Sed confidentius age coram hominibus, Eia age: quia nemo
42 quærit in hoc † mundo, quomodo habeas, siue per fas, siue per nefas, sed an habeas, & ipsa quæ scio, quod iustè habebis, non solum si lebo, sed te vsq; ad æthera mea tolsam, & inter iustissimos, prudentissimo & Iudices te constituam. His molliter suffultus facile est, vt conquiescat etiam bonus
43 propter nimiam proximitatem, † sui ad seipsum, quæ impedit fieri sensationem visus, & est vulgare prouerbium Bononiẽsium, Ogn'vn s'inganna à partito: quia in pareta occasione habendi difficile est ita
44 renitti, quod voluntas † non adijciat aliquem consensum, vt de omnibus iustè suspicari posse videatur. Et sic ne recedam à Metaphora virginitatis, quæ laruata iustitia in medium attulit, optime facit tex. in c illæ famulæ 23. q. 5. & in c. si quis nō iratus. 15. q. 1.

Cęterum quod attinet ad malos iam ratio ipsa seipsam ostentat, quia hæc est via aper-
45 ta malitijs eorum, quibus † pro virili pariter obuiandum est. l. si legatarius. C. de leg. Rain. da Forl. in l. omnes populi, sub nu. 8. ff. de iust. & iur. Paris. in tract. de resign. lib. 3.

3.q.2.nu.5. & lib.1.q.25.num.41. & melius nu.51. vbi infert ad pulchram declarationem tex. in Clem. pti. de renunt. quæ multum confert aduersus interpretationē
46 † Statutorum, & legum pro licentia accipiendi munera, q̃ ponit Menoc.d. caſ.527.
Redeamus nunc ad ſecundum caput, ſeu ad ſecundum impedimētum albuginis: aqua igitur ſecundi fontis valet contra albuginem, ſi collyrium conficiatur hoc modo. Recipe vnciam vnam aquæ fontis, quæ inſcribitur ſtulti facti ſunt, & quantum ſufficit de aqua calidiſſimi, & vbertimi fontis charitatis, de quo in c. in ſcripturas 8.q.1. concute ſimul cum luto, quo ſanati fuerunt oculi cæci Euangelici, & iterum concute, donec obruat frigiditas aquæ enuntiati fontis, iuxta tex. deſumptum ex Aug. in lib. de grat. & liber. arbit. in c. ſicut ibi creſcit charitas, minuitur timor de pænit. diſt. 2. Inunge oculos, & ceſſabit albugo. Collyrium probatur ex reg. generali, quæ habet, quòd contraria contrarijs curantur, vt de pęnit. diſt. 2. c. ſi quis. Et in hunc ſenſum caſum Zaclei interpretatus eſt Laodicenſe Concilium relatum in cap. affectum illum 16.q.7. nil enim magis contrarium arrogantiæ, in qua albugo conſiſtit, vt dicit tex. in d.c. hinc etenim, quam timor, quam charitas, & luti ex quo facti ſumus, commemoratio.

C A P. IIII.

De Speculis moralibus ſcripturę ſcilicet, & naturæ cum Iudicibus, De Speculis verò creaturæ cum Principibus ſic vtiliter tractatur, vt Iudices boni habeant vnde in bono confirmentur: Principes verò regulas, quibus ab iniuſtitijs malorū tutiſſimi reddantur.

S V M M A R I A.

1 *Speculum quid.*
2 *Speculum oculi Reip. triplex.*
3 *Locus Exod. c. 36. moralitate refertur.*
4 *Iudices Sacerdotes largo modo appellari poſſunt.*
5 *Speculum ſcriptura quid.*
6 *Speculum ſcriptura pro oculo Reip. quale.*
7 *Speculum natura triplex.*
8 *Speculum rationis quale eſſe debeat.*
9 *Speculum ſenſualitatis, quale.*
10 *Aequitatis fantaſtica principia.*
11 *Locus Propheta in Pſal. 38. in moralitate relatus.*
12 *Thimagora dictum, contra opinantes duas ex vna lucerna naſci flammas.*
13 *Speculum carnis, quale.*
14 *Speculum creatura duplex, & quale.*
15 *Iudex bonus poteſt dici Speculum.*
16 *Alexius Ricardus ſumma laude decoratur.*
17 *Specula reperiuntur decipientia, & qualia.*
18 *Speculum creatura, vbi reperiatur.*
19 *Princeps, quibus medijs poſſit bonos Iudices ha-*
20 *Princeps debet exaltare iuſtos.*
21 *Ordo ſeruandus in dignitatib. conferendis probere ponitur, egregijsq́, moralitatibus comprobatur.*
22 *Electio indigni, quanti ſit erroris.*
23 *Pramia ſtatuenda Iudicibus.*
24 *Expectatiuas iuſtè concedi.*
25 *Honorarium duplex Iudici quando debeatur.*
26 *Iudicem diuerſa officia exercere non expedit.*
27 *Oculus quandoq́, ſignificat diſtrictionem.*
28 *Oculus pro ſede gratia, & amoris paſſim in ſcripturis ponitur.*
29 *Nobiles ſolum ad officia admitti an expediat.*
30 *Princeps ad miniſteria Iuſtitia nobiliores ſemper eligere debet.*
31 *Progenies ruſtica neſcit habere modum.*
32 *Officia an temporalia, vel perpetua eſſe expediat.*
33 *Officia temporalia cur magis expediat conferre.*
34 *Officia an liceat, vel expediat vendere.*
35 *Iniuſtitia miniſtri in Curia Principis qui, & quales.*
36 *Princeps non debet conniuere errores ſuorum Iudicum, & cur.*
37 *Errores Iudicum diſtinguatur in duo capita.*
38 *Pena commenſuranda eſt delicto.*
39 *Errores quibus Iudex priuari debet officio ſolum, qui.*
40 *Iudex negligens in officio, remouendus eſt.*
41 *Iudex inſufficiens remouendus.*
42 *Princeps in remouendo Iudice qualiter ſe gerere debeat.*
43 *Princeps contra Iudices baratarios, & doloſos, quam iuſtè ſauire debeat, exemplis comprobatur.*
44 *Princeps non poteſt parcere baratario, & doloſo Iudici, ſine fama iactura ſua.*
45 *Boni nō quarunt officia vbi mali imperant Iudices.*
46 *Pena malis Iudicibus inflicta quantum proſit Reipublica.*
47 *Principes boni quandoq́, decipiuntur per malos Iudices.*
48 *Princeps debet audire qua referuntur contra Iudices, & cur.*
49 *Benedicti Iuſtiniani Cardinalis ampliſſimi laus.*
50 *Princeps ignarus legum quomodo poſſit cognoſcere iniuſtitias ſuorum Iudicum.*
51 *Remedium tutiſſimum contra iniuſtitias Iudicum.*
52 *Iudex non debet exponere cauſam ſua ſententia.*
53 *Declaratur pracedens dictum.*
54 *Cautela vt conſtet Principi de cauſa ſententia abſque*

absque eo, quod detur materia impugnationis eiusdem sententiæ.

55 *Princeps, quomodo se habere debeat cum supremis officialibus in perquirendo rationes eorum sententiarum.*

NVnc superest, vt de vsu earum rerum, quæ delectãt, & iuuãt, scilicet Speculis, Aquis, & Floribus iuxta susceptam methodũ breuiter, curiose, & vtiliter agamus, & primo de speculis.

Speculum igitur est illud tersum, & politum,
1 in quo aspicientes imaginem nostram, † aut alterius rei illi obiectæ, quam refert, contemplamur. Sed ad rem nostram naturalia in moralitatem referendo, Speculum, in quo oculus noster seipsum relatum
2 contẽplari, & agnoscere potest, est triplex† scripturæ, naturæ, & creaturæ, vt voluit Archid. dist. 36. c. qui Ecclesiasticis, nu. 11. vbi morali expositione exponit, labrum æneum, quod de Speculis fecit Moyses, & posuit inter tabernaculum, & altare holo-
3 causti, in quo Aaron, & filij sui lauabant † manus suas, & pedes ingressuri tabernaculum, vt Exo. 38. & multa dicit moralia Sacerdotibus, quæ rectè adaptari possunt ad Iudices: quia leges dicuntur Sacratissimæ:
4 & earum merito Iudices Sacerdotes appellari possunt. Sed ab eodem Archid. sufficit recipere ordinem.

Primum igitur Speculum s/z scripturæ sunt
5 præcepta † Domini, de quibus scriptũ est. Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos, vt Psal. 18. Et hæc eadem Specula labri ænei proposuit Oculo Reip. hęc pręcepta contemplanda in ablutionem mentis, vt in Sylu. Allegor.

Cum autem multa sint præcepta, vt Leuit. 19. Non consideres personã Pauperis, nec honores cultum potentis, & cap. 24 Æquum iudicium sit inter vos, Speculũ Oculi Reip.
6 constituo in eo, quod legitur † Paralip. lib. 2. c. 19. Videte, quid faciatis, non tantum hominis exercetis Iudicium, sed Domini: & quodcunq; iudicaueritis in vos redundabit, & quidem horrẽdè, & citò. vt Sap. 6. Quoniam (inquit ille tex.) Cum essetis Ministri Regni illius non rectè iudicastis, nec custodistis legem iustitiæ, neq; secundum voluntatem meam ambulastis, horrendè, & citò apparebit vobis.

Magnum est hoc Speculum; quia in eo multa alia Specula, idest præcepta includũtur. Speculum prudentiæ ad cautelam, Speculum circunspectionis ad mediocritatem, Speculum cautionis ad securitatem, Speculum contemplationis Diuinæ ad Deũ, & proximi amorem. Speculum puræ consciẽtiæ ad salutem, & speculum vitæ æternæ ad gloriam. De his Speculis meminit Archid. in d. loco.

Secundum Speculum naturę est triplex, rationis, sensualitatis, & carnis.

Primum Speculum scilicet rationis monet
7 Iudicem † ad obediendum ipsi rationi, inuestigationi sensus, non vanitatis verborum, vt satis copiosè comprobaui supra in
8 trac. de perfect. Iud. c. 7. † per tot. & nunc addo Pacian. de probat. lib. 2. c. 41. nu. 72. cum multis seq. vbi latè.

Secundum Speculum, scilicet sensualitatis monet Iudicem ad subijciendum fantasticas opiniones, quas quandoq; concipiunt hi, qui volunt præesse legibus: quorum humilitas superbia, æquitas iniustitia, cõscientia siue scientia insipida, Scientia siue conscientia diabolica, caritas sui amor, & actio omnis academica, vt dixi, & latè prosecutus sum in Epistola mea ad lectorem in disput. de indemnit. mulie. Et si quis erit, qui tantum amet suam opinionem, & suum sensum, & obphilauciam, naturalemq; hominum procliuitatem ad dissentiendum, vt hæc sua somnia vera, germanaq; veri
10 esse † contendat, iuxta illud. Quot capita, tot sententiæ, & suum cuiq; pulchrum, Resipiscat, quæso, & recognoscat hunc esse effectum illius miseriæ, quam descripsit Regius Propheta Psal. 38. cum dixit, Homo
11 cum in honore esset, † non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Homo ille, inquam, omnium parens, cum esset ornatissimus omnium virtutum, omnium rerum scientia diues, non intellexit: cum abutendo potentijs intellectualibus, & peccando comparatus est iumentis, ac pro immortalitate mortem, pro Virtutibus vitia, pro scientia ignorãtiam sibi, nobisq; posteris suis comparauit: vt pulchrè, exa minãs dictum prophetæ, comprobauit Maccagnanus de Azzoguidis conciuis meus in trac. de comm. opin. lib. 1. c. 1. Et facilè dabit manus sensum suum esse mendacium, non opinionẽ oculorum, idest aliorum iuris interpretũ, & Doctorum, vt dicebat Thimagoras in eum,

12 eum,† qui dicebat videre duas ex vna lucerna …scintillulas; de quo d. cto, post Cic. meminit Azzogu d. in eod. tract. lib. 1. cap. 7.

Vltimò naturæ Speculū carnis 53. monet ad subijciendum, vt docet Archid. in. d. cap. qui Ecclesiasticis, eodem num. 12 vt scili-
13 cet deijciat Iudex omnia desideria carnalia, quæ illum possunt reuocare à contemplatione, & ministerio Iustitiæ: iuxta ea, quæ scripta sũt supra, in tract. de impedim. iust. dum de a more actum est.

Tertium principale Speculum, scilicet crea-
14 turæ, est duplex, aliud bonum † aliud malum: vtrumq; tamen confert Oculo Reip. si ad bonum finem contempletur.

Speculum bonum est quilibet bonus Iudex; qui probitate sua se in Speculum cœteris
15 exhibet † ad proficiendum: de hoc Speculo habetur 14 dist. c. enim vero, & secundum hoc Speculum Ecclesia Romana dicitur Speculum aliarum Ecclesiarum, vt in d. c. enim verò.

Huius Speculi speciem tam ratione doctrinæ, quam conscientiæ, & praxis, cœterarumq;
16 partium, quę Speculum huiusmodi† ornatissimum, & splendidissimum construere possunt, viuum exemplar habet Illustrissimus, & Reuerendiss. D. Card. Borromæus in personam Perillustr. & Multum Reuer. Dñi mei Alexij Ricardi eius Iudicis.

Speculum malum quod iuuat ad proficiendū sunt pessimi Iudices, in quibus sinistra vi-
17 dentur esse dextera, dextera † videntur sinistra, & omnis fauens inuersa, vt in illis Speculis, qui tales patiuntur defectus, de quibus post Philosophum Archid. in d. c. qui Ecclesiasticis. num. 11. Constituunt autem, quando illi debitis plectuntur pœnis.

Hæc duo genera Speculorum non inueniuntur, nisi in Curijs bonorum Principum, qui quærunt bonos Iudices, debitis medijs re-
18 quisitis, & puniunt malos, prout ratio, & † iustitia exigit, Ideò ne quid in tactum relinquamus, quod oculum nostrum iuuet, & delectet, nunc placet sub ijcere mediasquibus huiusmodi Specula in suis Tribunalibus, & habere vnusquisq; Princeps facilè possit.

Princeps igitur, qui vult habere Specula bonorum Iudicum, debet in primis studere,
19 † vt ipse bonus sit, quia Dominus non aufert à iusto oculos suos. Iob. c. 36. quod pie licet ah c conuertere: idest bonos Iudices. Secundò necesse est, vt educat quasi lumen iustitiam, vt Psal. 36. imponendo lucernā
20 † super Cā. delabrum, vt Numer. c. 8. exaltando iustos per ordinem, vt Exo. c. 28. ibi.
21 locatis pro ordine † lucernis. Ordinem autem intelliget, si ex aduocationibus exercitatis eas, quem probitas comendat ad eligat, vt monet Michael Vlcur. de regim. mand p 4 q. 1. num. 11. Et ad hoc induci poterit, si cogitauerit qualis, & quantus sit error eius Principis, qui eligit minus di-
22 gnum, vel indignum, † iuxta latissimè congesta, per Paris. de resignat. lib. 4. quæst. 1 t. per tot.

Tertiò oportet, vt non solum debita præmia
23 exoluat, † sed & præmijs species pulchriores addat, etiam per expectatiuas, quicquid
24 dixerit Soc. vt per † Cagnol. in l. fin. nu. 41. C. de pact. Adeo quòd si in vnum duo officia cumulentur, duplex honorarium per-
25 solui faciat, † vt est tex. in auth. vt Iud. seu quoquo suffrag. §. illud tamē decernimus. ibi propter duplex periculum. Caueat tamen in quantum potestquia non expedit, quod vnus, & idem Iudex exerceat diuer-
26 sa † officia, tex. est in l. pri. C quemadmodū ciuil. mun. iud. lib. 10. & in l. quisquis C de cohort. lib. 12. Cassan. in Catalog gl. mūd. p. 1 cons 61. vt differit Rest. de Imp. q 81.

Quartò debet cauere quantum potest à pro-
27 genie crudeli: quia licet aliquando † districtionis sedes ponatur oculus, vt Deuter. c. 7. ibi. non parcet eis oculus meus, & c. 13. ibi, neq; parcet ei oculus meus, & cap 24. ibi, Non inueniet gratiā ante oculos meos, Et Iudith. c. 2. ibi: Non parcet oculus vlli: frequentius oculum pro gratiæ, & amoris
28 sede † legimus, vt Genes. c. 33. ib, si inueniam gratiam in oculis suis, & Num. c. 11. ibi. Inueniam gratiam in oculis tuis & Iudic. c. 14. ibi: quia placuit oculis meis, & ibi. quia placuerat oculis eius. Ruth. c. 2. ibi, vt inueniret gratiam ante oculos suos. & cap. 13. ibi. Inuenit gratiam apud oculos suos, & primo Reg. c 18. ibi Inuenit gratiam in oculis eius, & c. 29. ibi. Inuenit gratiam in oculis eius & c. 25. & 27 & 2 Reg c. 14. & 15. Et hic seruiunt quæ dixi supra; Et ideo videmus in diuersis locis extare leges, vt non nisi nob les ad certa officia, & munera
29 admittantur, & ibi. Vix † receptum etiam vt pendente lite super nobilitate, quis ad

talia munera admitti possit, nisi admittendus sit in quasi possessione nobilitatis, vt voluerunt Couar. varia. resol. lib. pri. cap. 6. & Gutierez pract. quæst. lib. pri. q. 25. Hinc
30 infertur, quod debet semper eligere † nobiliores. Neapo. ad const. Neapol. fol. 13. nu. 274. Alex. ab Alex. lib. 5 c. 20. quia rustica
31 progenies † nescit habere modum.

Quintò debet quantum potest abstinere ab omni modo conferendi officia; quæ sapiant perpetuitatem: quia expedit, quòd officia
32 sint † temporalia. tex. est in l. prima, & seq. C. vt omn. iud. tam ciuil. quam milit. & in. l. pri. cum seq. C. de honor. & muner. non confer. & c. l. 10. & in auth. de defens. ciuit. §. fin. & in l. neminem. & ibi Iacob. Rebuf. & Iacob. de Pen. C. de suscept. & ordin. l. 11. & tradit Mart. Laud. in tract. de offic. Princ § 92. & §. 104. Sequitur Nicol. Boer. decis. 149. vers. Tertiò præsuppono, nu 4. Vbi dicit, quòd ista est regula, & est bona regula, vt dum Iudex cogitat de fine offi-
33 cij & de tempore reddendæ † rationis, habeat vnde reprimatur ab iniustitia, à superbia, & à contemptu subditorum, & ita se gerat, vt possit confirmari in officio suo, prout confirmari poterit, si laudabiliter se gessit, vt dicit Boer. d. decis. 149. num. 5. vbi multa bona dicit in hac materia circa tempus mutationis officialium.

Sextò debet diligenter abstinere à venditione officiorum, quia non decet, vt S. Tho. scripsit ad Ducissam Brabantiæ, vt in eius
34 Epist. post tract. de regim. Principum, & multum scitè docuit Vincẽtius Castellian. in tract. de offic. Reg. lib. 4. cap. 3. per tot.

Septimò ne decipiatur, obseruabit, nè aulicos respicientes munera, vel fumi venditores,
35 vel causatum commendatores, vel aditũ ad eum impedientes pęnes se habeat: quæ omnia comprobauit latè Castel. in d. tract. de offic. Reg. lib. 4. c. 6. & c. 9.

36 Non solum autem Princeps debet † tanti facere habere bonos ministros, sed debet etiam omni diligentia animaduertere in errores malorum, vt mediantibus pœnis transeant alijs in exemplum, quod moraliter dicitur Speculum 19. dist. d. cap. enim verò. Errores autem reduci debent ad duo
37 capita, † & secundum vnum vno modo, & secundum alterum alio modo animaduertendum est: quia pœna commensuranda
38 est culpæ, & delicto, vt in † terminis oculi est tex. Deuter cap. 19. quem citat Alber. vers. pęna, vbi alia ad propositum.

Sub primo capite continentur errores, quibus dignus est Iudex, vt solum remoueatur ab
39 officio † suo. Et hi sunt duo. Primus est, qñ
40 Iudex in suo † officio negligens admodũ est. l. vlt. ff. ad pup. educ. deb. Secundus est,
41 quando sufficiens est. c. quamuis † triste. 7. q. 5. Hos duos casus recenset Petr. Belluga in Specul. Princip. Rubr. 16. de priuat. offic. §. Princeps, num. 6. Et reassumpsit Menoc. in tract. de arbitr. Iud. lib pri. quæst. 55. sub num. 27. in nouiss. Vbi facit mentionem de alia causa: quando scilicet Iudex preuaricatus est in ipso officio, quàm bene, & ipse censeo connumerandam inter causas dignas priuatione. Sed tamen sub hoc capite non esse referendam arbittor; quia existimo pęnam addi debere.

Debet tamen Princeps in his, in quantũ po-
42 test parcere, & Iudici, † & eius existimationi: Nam Iudicẽ negligentem arbitror non debere remoueri, nisi præcedente increpatione, & exhortatione, & quidem placida, quia & sic exigit delicata natura oculorũ, vt docet Iulius Cæsar Claud. cõciuis meus in consil. medicinali 38. lit. B. secundum impress. Bonon. Insufficientem verò omninò quidem remoueri debere, sed aliquo quæsito colore; ita ut Princeps ipse non sit Faber, & Architectus propriæ infamiæ, dũ testificatur, eijciendo, se malam electionẽ imprudenter fecisse.

Sub altero capite reducũtur grauiora, vt do-
43 las, & barataria. Et in his cum Princeps certus erit, debebit imitari exempla Regis Persarum Artaxerxis, qui iniquis Iudicibus cutem dettahi, eamq; tribunali insterni iussit. Quo genere supplicij à Cambyse Sizamnam affectum scribit Herodotus, & aliorum Principum, qui simili modo contra Iudices malos processerunt, vt latè ostendit Castellianus de offic. Reg. lib. 4. c. t. 2. & 3. Et ad hoc strictissimè obseruandum moueri debet multis, quidem ra-
44 tionibus, puta ne famæ suæ iacturam † faciat, dum existimant subditi, quod sui similibus Magistratibus mandet. Sed duabus præcipuè rationibus. Primò, ne boni desperantes propter malos, quicquam, quod
45 operæ pretium sit facere Reip munera capessere recusent, vt de Platone, & Pomponio Attico legimus, vt refert Castellianus d. lib.

d. lib. 4. tit. de Magistr. cap. 1. Secundò, vt ipsi mali efficiantur Speculum timoris, in quo vnusquisq; Oculus Reip. vnusquisque Iudex inspiciendo confirmetur, & robore-
46 tur † in virtute suæ perfectionis; nam non minus via amoris, quàm virtutis, necessaria est ad sustinendum, ne iudicium status efficiatur veternus.

Et quoniam ex duabus causis sæpè contingit bonos Principes, qui alioquin præmissa
47 adimplerent, videri somnolentos, & conniuentes errorum Iudicum; placet, & causas, & huiusmodi malorum remedia subijcere.

Prima igitur causa, propter quam Princeps ignorat errores suorum Iudicum, illa est, si ille sui copiam non faciat. Propterea de-
48 bet † Princeps habere magnam facilitatẽ in audiendo, vt tandiù vnusquisq; dicat, quandiu velit, vt multorum exemplis, & maximè Demetrij Regis, Philippi Macedonum, Vespasiani, filij Titi, & aliorum multorũ probauit Castellionus in d. tract. de offic. Reg. lib. 4. c. 9. Et nostris tempori-
49 bus exemplum habemus † Illustriss. & Reuerendiss. Iustiniani Cardinalis amplissimi, de quo latè dixi in Epistola mea ad Oedipum Coloneum, circa medium.

Secunda causa, quando Princeps est ignarus pœnitus legalis philosophiæ, nec distinguere potest veritatem iustitiæ à laruata veri-
50 tate pretij venalitatis † sententiarum; & vnusquisque Iudicum suorum pro modo suæ voluntatis ad libramina iustitiæ maximè in difficilioribus articulis falsa pondera appendere potest. Sciens se non posse repræhendi, maximè in eius Sindicatu, in quo vix de dolo, & barataria agi potest.

Hæc causa est grauissima, & sicut subtilis, ità facillima ad decipiendum, & practicandũ: propterea debet Princeps mandare, quòd omnes Iudices habeant librum vnum, qui liber resolutionum inscribatur, in quo tria omninò seruare compellantur.

Primum illud erit, vt ponant omnia fundamenta, & rationes, quæ dubium fecerunt, vel facere poterant contra illam partem, in cuius fauorem sententias proferunt: &
51 hoc suadet † tex. in l. quingenta. ff. de probat.

Secundum erit, vt in eodem libro scribãt omnia fundamẽta, omnesq; rationes, propter quas ità moti fuerint ad iudicandum.

Tertium, & vltimum, vt in eodem libro ponantur responsiones ad obiecta, & ea, quę dubitabilem causam reddebant.

Hoc remedium non videtur recipiendum. quia decisionum rationes recenseri non
52 solent, vt admonuerũt † Soc. iun. in cons. 150. num. 1. lib. 1. & Neuiz. in consil. 32. num. pri.

Sed dicant quicquid volunt, remedium est optimum, & amplectendum, & omnes boni existimant conuenire viro bono suæ opinionis, rationes, & argumenta contenden-
53 tibus palam facere, vt ipsi intelligant † nõ iudicantis opinioni, sed iuri acquiescendũ esse, vt affirmauit Menoc. in consil. 221. in princ. Et seruat Rot. Flor. vt passim apud Merciar. in suo Epit. in quo eiusdem Rot. libros motiuorum, & solutionum citat. Et vana prorsus, & diabolica est illa ratio, pp quam dicitur non esse exprimendam causam, ne detur materia impugnandi sententias, si illa referantur ad propositum nostrum. Vana quidem: quia veritas oppugnari, sed expugnari nequit: diabolica autem, quia viam præcludit vlteriori inuestigationi veritatis. Sed vtrunq; fit, ratio contraria procedit, si in sententia ratio inseratur, non si in libro separato. Et quocunq; casu potest euitari duobus modis, si exprimantur
54 verba, præcipuè, maximè, † & similia. vt dicam infra. Vel Princeps mandet huiusmodi libri resolutiones secretò seruari, nec alicui sine expresso eius mandato concedi.

Durius tamen non debet insistere Princeps cum supremis officialibus vices suas sustinentibus: quia in illis videtur sufficere cau-
55 sa motiua, iuxt. † dist. quam facit Bal. in l. penult. vers. Tertio quærunt DD. sub num. 9. Vbi bona additio in verbo Ratio motiua. C. de precibus Imper. offer. quam refert Menoc. in tract. de arbit. iud. lib. 1. q. 55. sub num. 16. in nouiss. Vbi in eadem sententiã inducit Aret. & Ruin. & loquitur in materia officialium. Et prædicta de Speculis dixisse sufficiat.

CAP. IIIII.

ARGVMENTVM.

Decisiones in terminis, aquas esse lympidissimas, quibus Reipub. Oculus delectatur.

delectatur, atque iuuatur, & quomodo huiusmodi decisiones inueniantur nouè, & vtiliter demonstratur.

SVMMARIA.

1 *Oculus naturæ non delectatur aquis maris.*
2 *Iudex appellatur Oculus Reip.*
3 *Oculus naturæ abhorret aquas fluminum, & cur.*
4 *Disputationes tumidæ terrent, & turbant.*
5 *Oculus naturæ delectatur aquis riuulorum, & cur.*
6 *Oculus Reip. delectatur decisionibus in terminis & cur.*
7 *Lætitia magna Doctoris inuenientis decisionem in terminis in casu difficili, singulariter exemplificatur.*
8 *Omnis regula patitur exceptionem.*
9 *Lex nulla, quæ non indigeat interpretatione reperitur.*
10 *Doctor, qui omnes decisiones sciat in terminis nondum natus est.*
11 *Methodus inueniendi decisiones in terminis quæ.*
12 *Librorum emptio duplicem finem habet.*
13 *Librorum multitudo ad discendum nocet.*
14 *Librorum multitudo ad decidendum necessaria est.*
15 *Distinctio ad concordandum quæstionem, an oporteat se habere plures libros.*
16 *Iudex, qui vadit ad officia sine libris potius pictor, quàm Iudex appellari debet, & cur.*
17 *Erubescere debent scholares loqui sine lege.*
18 *Erubescere debent DD. loqui sine decisione, & quando.*
19 *Obstaculum confusionis quatenus impedit in inuenire decisiones in terminis.*
20 *Obstaculum dissensionis scribentium impedit inuenire decisiones in terminis.*
21 *Remedium contra confusionem resultantem ex multitudine scribentium.*
22 *Modus constituendi sedem materiarum ad inueniendas decisiones distinctè, & vtiliter demonstratur.*
23 *Exemplum Alphabeticum pro constituenda sede materiarum quæ sunt steriles, non minus curiosè, quàm vtiliter subijcitur.*
24 *Exempla pro constituenda sede materiarum, quæ sunt fœcundæ, summa cum vtilitate adferuntur.*
25 *Dubitationum origo duplex, & quæ.*
26 *Remedia contra impedimentum dissentionis scribentium, vt certa inueniatur decisio.*
27 *Exempla multa alphabetica serie referuntur ad probandum DD. omnes quandoq; errasse.*
28 *Iacobi Menochij laudes.*
29 *Menochij errores multi passim ex eius scriptis referuntur.*

Sicut igitur Oculus naturæ non delectatur aquis maris; quia sunt nimis † pericu-
1 losæ, & terrent, vnde Horat. libro secundo carm.

Insidi maris insidias, vires, dolumq;.

Ita Oculus Reipublicæ, idest Iudex, quem Reipublicæ Oculum dixi, & nouè sic eum appellauit Ioannes Baptista Mag. de rect. patroc. tat. capitulo decimo nono, numero tertio non delectatur aquis maris, dum per immensum pelagus iuris huc, & illuc trahitur, nihilque pacificum, & tutum existimat, quod certa auctoritate, & vsu comprobatum non conspicit.

Non etiam delectatur aquis fluminum: quia sicut Oculus naturæ abhorret illorũ tumo-
3 res, & † minas, vnde Senec. in Herc. fur.

Frangebat ipsas fluminis tumidi minas.

Ita Oculus Reipublicæ, idest Iudex non delectatur aquis fluminum, non gaudet tu-
4 midis † disputationibus interpretum, quia terrent, & turbant l. prima §. nostra l. secunda §. hoc autem, quod ab initio. C. de vet. iur. enuel.

Sed sicut Oculus naturæ delectatur aquis Riuulorũ: quia sunt vagę, vnde † Mantua

———Riui de colle rubentes
Per dumeta vagi.———

ita oculus Reipub. Iudex delectatur aquis riuulorum, decisionibus in terminis, quæ rectè aquis Riuulorum comparantur: quia illis nihil iucundius inspici potest: nec est qui possit exprimere verbis, quanta sit lætitia cordis boni Iudicis, quando in aliquo casu difficili post longas moras decisio-
7 nem † inuenit in terminis. His delectatur, & iure meritò delectari debet Oculus noster, quia his nihil securius, & sine his nihil tutum. Non sunt tutæ, & securæ generales regulæ: quia nulla reperitur, quæ ex-
8 ceptionem non † patiatur, vt dicit Mant. in rubr. de eden. num. 162. Imo nec casus ipse legis videtur ideo tutus, quia non re-
9 peritur lex † tam benè posita, quæ non indigeat interpretatione. Alex. conf. 52. col. 4. lib. 4. Sign. conf. 89. 1.

Sed punctus est inuenire, & hoc est magni Doctoris, imo nondum natus est ille, qui omnia sciat præcisis decisionibus deter-
10 minare, secundum Antonium de Prata, quem refert Neuiz. in quæst. an oporteat habere plures libros, quæ registratur post

Elenchum Doctorum.
Ego tamen ingenti ipsa necessitate, longa q; experientia, qualicunq; edoctus mihi ipsi videor adinuenisse certam methodum, qua vnusquisque diligenti studio, assiduoque labore maxima quæque in exiguo accom-
11 modatissime sic redigere † valeat, vt & facili has decisiones inueniat.
Iudex igitur debet scire, quòd libri inseruiunt
12 ad duos fines, ad sciendum, † & ad decidendum.
Quòad primum sufficit, vt Iudex habeat paucos libros, & electos, illosq; continuò, & repetito intuitu introspiciat, & meditetur. Imo damnosum esset plures ad hunc finē
13 habere libros: quia † nusquam est, qui vbique est, parum iuuant multa hospitia, si nullas habeas amicitias: Nec prodest cibus, qui statim eijcitur: Nec conualescit planta, quæ sæpe transfertur: nec venit ad cicatricem vulnus, in quo plura remedia tentantur: vt dicebat ex Seneca, & aliorū sensu Oldr. in cons. 89.
Quòad secundum finem Iudex debet habe-
14 re, si fieri potest, omnes libros mundi, † & ista est cōmunis distinctio Doctorum in illa quæst. an expediat habere multos libros,
15 vt post Neuiz. † post Elenc. auctor. quod obiter notandum est contra illos Iudices, qui vadunt ad officia sine libris, & volunt
16 viuere, † & iudicare super Repertorijs, & super Additionibus, & Apostillis, & inde eorum sententias, siue fantasias pingere iux. Neuiz. in dicta quæstione, in principio. Et est veritas: quia sicut in tyronibus pro-
17 cedit illa conclusio, Erubescimus † sine lege loqui, ita in Iudicibus potest constitui conclusio, Erubescimus sine decisione de-
18 cidere, † quia per regulam procedere vbi est decisio est pauperis Doctoris, vt dicit Caualcan. decis. .. quod intelligi debet secundum ea, quę dicta sunt supra, in tract. de modo iud. capitulo quarto, per tot.
Quicunque libros multos habebit, profectò sciat se domi decisiones habere omnium ferè casuum, & quòd illas inueniet studendo, si duo obstacula remoueantur.
Primum obstaculum, quod impedit, est con-
19 fusio, quæ † resultat ex multitudine scribentium, vt ex Seneca, & multis alijs, quos citat, probat Neuiz. in d. loco.
Secundum obstaculum est bellum huius no-
20 stræ legalis philosophiæ, in qua † nihil pacificum. Hinc enim fit, vt mens sæpè inter angustias constituta dubitet, an inuenta decisio sit applicabilis ad casum, an potius extrinsecus accedat. Et veræ hinc ærumnæ, hinc angustiæ.
Circa igitur hæc duo obstacula remedia proponam theoricè, & practicè, per exempla procedendo, vt in re tam graui nihil pro posse omittam, quod in veritatis auxilium in medium afferri posse existimem.
Ad euitandum igitur primum obstaculum
21 confusionis, multitudinem librorum † in vsum, & formam vnius breuissimi libri Iudex redigere debet, & id assequetur, si si prudenti negligentia, generali, & remisso labore inter lucubrationes suas non singula dicta, sed loca in sedis materiarum formam reponat.
Modus autem huiusmodi finis assequendi recipit distinctionem, quia sunt quædam ma-
22 teriæ † steriles, vt mulæ, sed peregrinæ, & practicabiles: & istæ redigendæ sunt in sedem separatim, & steriliter. Sunt & aliæ materiæ de pluribus prædicabiles, & istæ sunt subordinandæ sub vnico verbo, vt vel vno ictu se offerat decisio in indiuiduo eius, de quo quæritur.
Hæc methodus ad praxim redacta sic mihi profuit, vt experientia iuris curandi religione adhibita affirmare possim me nihil vnquam iucundius, vel vtilius adinuenisse. Exempla, vtriusque capitis pro faciliori intelligentia iuuenum subijcere placet.
23 Exemplum igitur alphabeticum † materiarum sterilium est, quod sequitur.
Abstemij, Bec. cons. 71. per tot.
Adiecti, Surdus consil. quingentesimo quadragesimo lib. 4.
Aegidianæ constitutionis, Bartholomæus Capuccinus in tract. de Salu. interd. quęstione tertia.
Azardij diabolici inuenti, Thomas Act. de Ludo Scacorum, quæstione 11. numero 2. & seq.
Beneplaciti, Bolognetus consilio tertio Menochius de arbitrar. iudicum, quæst. 69 in nouiss.
Brauij, Iosep. Moniar. in rub. C. publicæ lætitiæ, lib. 12.
Bulettę personę, Surd. consilio 272. libro secundo, & consilio 289. eodem libro, vbi loquitur de Bullettino, quod tempore pestis datur.

Cimiliar-

Exemplum verò materiarum prædicabilium de pluribus nimis latum campum
24 exigeret, si alphabetica † seriè exhibendum foret, ideo tantum aliqua verba, in quibus præcipua aliqua vtilitas consistat, præligam, vt Iudex postea possit ordinare scriptura, si methodus nostra sibi placebit, & verba erunt Absolutio, Condemnatio Tortura Interpretatio,& Nullitas:quorum prima criminalia, sequentia vero, vt plurimum ciuilia iudicia inspiciunt. Hoc loco Lectorem monitum volo, subjicienda, exẽpli gratia fore, vt non sit vnde conqueratur, si minus copiosè huiusmodi verba locis exornata fuerint: quia, vtcunque sitisfatis erit quasi ad indicem ostendisse, quid agendum,& quomodo agendum.

obijt post tres dies. Bald. consil. 136. volu. 2. Condemnationis. Adulterij, Rol. à Vall. consil. primo, volu... Banniti interfecti, Mant. consil. 200. volum. 2. Cephal. consilio 35. Alex consil. 77. volum. 3. Corn. consil. 16. volum. pri. Paul. de Castr. consil. 19. volum. pri. Crassatoris ad stratam publicam, Riminald. consil. 561. furti, Ruin. consil. 80. volum. 4. Crot. consil. 36. Gabellæ fraudatæ, Bald. consil. 79. volum. 2. Incendij, Bal. consil. 174. 148 & 149. volum. 2. Raptus, Bald. consil. 336. volum. primo Testis super falso capitulo, Ruin. consil. 56. volum. 4. Falsi extra articulum, Bald. consil. 108. volu. 4. Turbatæ possessionis, Alexã. consil. 73. volum. 6. Corn. consil. 94. volum. 3. & consil. 33. volum. 4. Bald. consil. 446. volum. 5. & 447. volum. 3. Vulneris illati secuta morte, Bal. consil. 37. vol. 2.

Torturæ inferendæ, vel non, in crimine adulterij, Rom. consil. 350. Iason consil. 22. volum primo, vbi loquitur de Hæbreo. Bladij exportari de nocte, Crauet. consilio 99. Coitus cum asina, Rolan. à Vall. consil. 6. volum.... Clamantis dagli, dagli al traditore, Bald. consil. 259. volum secundo Falsi in Notarium, Alex. consil. 77. volum. pri. Bolognin. consil 30 Furti, Crau. consil. 244. Hæresis, Bald. consil. 95. volum. primo, Homicidij, Mant. consil. 67. Incendij, Crauc. consil. 35. Bald. consil. 77. & 78. volum 3. Crot. consil. 34. Cels. Hugo, consil. 62. Mandati ad occidendum homicidio sequuto, Nat. consil. 412. Stupri cum violentia, Dec. consil. 364. Sodomiæ, Calcan. cõs. 100. Patis. consil. 163. vol. 4 Suppellectilium exportatarum, Rom. consil 8. Testis falsi, Rol. consil. 72. vol. 1. Ruin. consil. 86. vol. 4 Bal. consil. 55. & 101. vol. 1. Vsus falsi instrumenti, Bolognin. consil. 30. Vulneris, Soc. pulchrè, consil. 54. col. 3. vol....

Interpretationis actus iudicialis, Surd. decis. 291. vbi interpretatur responsionem datã positionibus, Surd. consil. 377. lib. 3. vbi de interpretatione libelli, Torniell. consil. 82. & consil. 100. quibus in locis de interpretatione rescripti latissimè, Moral. cõs. 43. & 129. lib. 2. vbi de Cad. mat. rescripti, Surd. consil. 515. lib. 4. vbi de interpretatione commissionis super execut. sent. Surd. cõs. 288. lib. 2. vbi de interpretatione sententiæ facta ab eo, qui sententiam tulit, Surd. consil. 412. lib. 3. vbi de interpretatione sententiæ confiscationis pro Illustrissimo Lando cõtra Serenissimum Placentiæ agit per 22. col. Surd. consil. 200. per tot. lib. 2. vbi de interpretatione sententiæ, Surd. consil. 313. per tot. lib. 3. vbi de Laudo lato inter Ciuitatem Reg. & Illustris. Co. Nuulariæ. Surd. consil. 35. lib. 1. vbi de renũciatione appellationis, Surd. consil. 566. lib. 4. vbi de laudo cum clausula, stantibus rebus prout stant.

Bullæ Marchesi. in prax. cõmiss. in. 2. p. cõmiss. 1. Bartholomæus Capuccinus in tract. de Salu. interdic. lib. 3. q. 3. vbi de Egidiana, Surd. consil. 522. lib. 4 Hipp. Rim. consil. 384. lib. 4. vbi de Bonifaciana, Monal. consil. 78. & 110. vol. 1. vbi de Bulla, Iulij III. de fruct. exact. Surd. consil. 162. lib. 2. vbi de Bulla Pij V. de Cens. Burs. consil. 55. lib 3. vbi de Bulla Pij V. ad excluden. Bastar. à bonis Emphit. Monald. consil. 116. & 119. lib. 1. Surd. consil. 509. li. 4. vbi de Bulla Pij V. anni 1571 quinto Kal. Febr. Surd. consil. 485. vbi de Bulla ad tollen. Hebr.

Interpretationis contractus, & pactorũ, Surd. consil. 243. lib. 2. vbi per 14 col. de cõtractu, qui videbatur sapere pignus, & in cõs. 321. li. 3. vbi de cõtractu inter Camerã Apostolicam, & Ducem Ferrariæ circa prohibitionem transactionis salis in præiuditiũ Cameræ 537. lib. 4. vbi de contractu dubio inter censum, & emphyteusim Torniel. cõs. 18. per tot. vbi de contractu dubio inter emptionẽ, & permutationẽ, Torniel. consil. 33. vbi de concessione Castri, Surd. consil. 135. lib. pri. 151. lib 2. 311. & 410. lib. 3. vbi de vi comprehensiua respectu bonorũ, & sunt loca insignia, & plena, Surd. consil. 64 lib. 1. & 366. lib. 3 per 10. col. quibus in locis agit de venditione ad corpus, vel ad mensurã, & consil. 13. lib. pri. vbi de vi comprehẽsiua contractus conditionis, Surd. consil. 341. lib. 2 vbi interpretatur maioratum, Surd. consil. 150. per totũ lib. 1. vbi per 28. col. de interpretatione indemnitatis cõuentionũ, Surd. consil. 440. lib. 4. vbi de conuentione tenẽdi pecunias alterius sup cãbijs, Surd. cõs 544. lib. 4. vbi de renũciatione emphyteusis inter fratres, Torn. cõs. 27 vbi de emphyteusi concessa per Scolam, seu Confraternitatem, Surdus consilio 240. libro secundo, vbi de interpretatione conuentionis inter Dominum, & subditum, quòd tertia pars bonorum spectaret ad Dominum, Surdus consilio 365. per totum, vbi de mandato,

Surd.

Surd.consil.572.lib. quarto, vbi postquam male dixit ignorantiæ not. per 28. colum. agit de interpretatione dati in dotem, Surdus consil.538 libro quarto, vbi de feudo dubio inter antiquum.& nouum, Surd. consil.380.lib.3. vbi de declaratione facta in executionem facultatis à testatore concessæ, Surdus consil.267. libro secundo, per 13. colum. vbi de generali quietantia inter se in transactione ad sustinendum generalitatem, Surd. consil. 35. libro primo, vbi de renunciatione appellationis, Surd. consil 407.lib.tertio, vbi per 26. colum. de inuestitura feudali cum clausula tam pro hæredibus masculis, quàm fœminis, quoad ordinem successionis, & consil. 475. lib. 4. vbi de inuestitura feudali cum clausula, ita tamen, quòd stantibus masculis fœminæ sint à successione suspensæ. Surdus consil. 446. per totum, libro tertio, vbi de inuestitura feudali cum clausula pro se, & hæredibus vtriusq; sexus, Surdus consilio 551.libro quarto, vbi per 20. colum. de inuestitura cum clausula, quibus dederit, & cum clausula ad habendum, Surd. consil. 308. lib.3. vbi de clausula, descendentibus in inuestitura feud.

Interpretationis fideicommissariæ dispositionis. Surd.cons. 315. per totum, & 325. volum.3. vbi de fideicommisso cum clausula secũdum gradus prerogatiuam, consil. 544. lib.4. vbi in fideicommissis. Nob.de Palnonibus de Bononia cons.664 eod. lib. 4. vbi de fideicommisso cum clausula, si filij decessint sine filijs ad exclusionem fœminarum, & consil. 443. lib.3. vbi ad fauorem agnatorum ingeniosè per 20.colum. & loquitur in causa Nob. familiæ Lucensis de Bernardis, Surd.consil.316.lib. 3. vbi insistit super voce descẽdentium, Surd.decis. 338, lib. 2. vbi insistit super clausula de hæredibus infrascriptis Surd.cons 516.lib.primo, vbi insistit super hoc termino hæreditas, Surd.cons. 552.& 557. vbi de substitutione in bonis non alienatis consumptis, vel legatis, Surd. cons. 438. in primo dub. vbi de conditione apposita in fideicommisso. Nob de S Petro de Bon. Torniel.cons. 20. vbi latè in fideicommisso cum clausula, de hærede in hæredem. Torniel.cons.102.vbi de prohibitione cũ clausula, nisi inter granatos, Hip. Rimin.consil. 371. lib. 4. vbi de fideicommisso de vna linea in aliam lineã, Torniel consil.51. & 52. vbi de interpretatione substitutionis circa virtutem comprehensiuam bonorum. Hip. Rim. consil. 358.lib.4. vbi ad exclusionẽ fideicommissi, Surd.consil. 430. lib. 3. vbi de institutione facta ab habente bona subiecta restitutioni 395. eodem lib.tertio, de instit. habentis bona vtriusq; generis, & hæred. & subiecta fideicõmisso, Hip.Rim.cons.194.lib. 4 vbi de pœna priuationis apposita alienãti. Torniel.cõs.20 Gramaticę. l.Plautius.ff.de aur. & arg.leg.gl.& Alb.in l.cum filio. ff.de leg. 1.vbi de adiectiuo pluralis numeri, Ioseph. lud.concl.47.vbi de effectu malæ gramaticæ, Mãt.in Rubr. de edẽ. vbi de figura Pleonasmos, Aposiopesi. Metonimia, Macrologia, Isteron, proteron, Hypalage, Historologia, Hyperbaton, Schema, gl.in c. 1. in verbo sustinere 2.q.3. vbi de infinitiuo Sap. in Rubr. de rei vend. vbi de substãtiuo, de nomine, de accidente, Mant. in rep. ad l. verius. ff.de probat. vbi de comparatiuo loco positiui, Ang. Aret.in instit. de princ. cum apostil. sub litt. C. vbi latè de Genitiuo, Bart. in l. seruus communis. ff. de stipul. ser. vbi de nomine proprio, & appellatiuo, capitulo quoniam, Abbas de offic. deleg. l. quia. ff. de iurisd. omn. iud. l. continuus. ff. de verb. oblig. vbi de differentia quoad effectum inter nomen proprium, & appellatiuum, Bar.in l.1. ff. de lib.& posth. vbi de nomine, cognomine, & pronomine cap. pluralis de regul. iur. vbi de numero singulari, & plurali, Alex. Ias. & alij in l. 1. in §. huius studij ff.de iust.& iur. vbi de hic, hæc, & hoc. l. verbum erit, & ibi DD ff. de verb.sign. vbi de temporibus verbi, Bar. in l. deniq; §. minorem. ff. de minor. vbi de Supino, Archidiac.in cap.pri.de fil.presbit. lib.6. vbi de Hyppalanges, Bald. in l. si ita scriptum. ff. de leg. 2. vbi de Zeugma. Archid.in cap.quod à partibus 75.distin. glo. in l.si meriò, in §.vlt.ff.de solut.matr.& in l. vxori, in prin. ff. de leg. 3. vbi de Sinecdoche glos. in Rep. de dot. præleg. vbi de Epilepsi, vel tantilogia, glo.in cap. forus. de verb. sign. vbi de figuris dictionum, Bald. in l.1. in vlt.colum.vers.quintus casus.ff.de fur. Parpal. in Resp. sol. matrim. in princ. vbi de datiuo Corbul in tract. de iur.emph, tit.de causa priuat.ob alien.ampliat. 4 vbi de ablatiuo, Alber.in d.l. in fine, vbi ponit tract. de Ortographia, Alcia. de verb. signif.

H 3 Lib.

12 eum,† qui dicebat videre duas ex vna lucerna lasciuientulas: de quo dicto, post Cic. meminit Azzogu d. in eod. tract. lib. 1. cap. 7.

Vltimò naturæ Speculū carnis 53. monet ad subijciendum, vt docet Archid. in d. cap. qui Ecclesiasticis, eodem num. 12 vt scili-
13 cet deijciat Iudex omnia desideria carnalia, quæ illum possunt reuocare à contemplatione, & ministerio Iustitiæ: iuxta ea, quæ scripta sūt supra, in tract. de impedim. iust. dum de amore actum est.

Tertium principale Speculum, scilicet crea-
14 turæ, est duplex, aliud bonum † aliud malum: vtrumq; tamen confert Oculo Reip. si ad bonum finem contempletur.

Speculum bonum est quilibet bonus Iudex; qui probitate sua se in Speculum cœteris
15 exhibet † ad proficiendum: de hoc Speculo habetur 24 dist. c. enim vero, & secundum hoc Speculum Ecclesia Romana dicitur Speculum aliarum Ecclesiarum, vt in d. c. enim verò.

Huius Speculi speciem tàm ratione doctrinę, quam conscientiæ, & praxis, cœterarumq;
16 partium, quę Speculum huiusmodi † ornatissimum, & splendidissimum construere possunt, viuum exemplar habet Illustrissimus, & Reuerendiss. D. Card. Borromæus in personam Perillustr. & Multum Reuer. Dñi mei Alexij Ricardi eius Iudicis.

Speculum malum quod iuuat ad proficiendū sunt pessimi Iudices, in quibus sinistra vi-
17 dentur esse dextera, dextera † videntur sinistra, & omnis fauens inuersa, vt in illis Speculis, qui tales patiuntur defectus, de quibus post Philosophum Archid. in d. c. qui Ecclesiasticis. num. 11. Constituunt autem, quando illi debitis plectuntur pœnis.

Hæc duo genera Speculorum non inueniuntur, nisi in Curijs bonorum Principum, qui quærunt bonos Iudices, debitis medijs re-
18 quisitis, & puniunt malos, prout ratio, & † iustitia exigit, Ideò ne quid in tactum relinquamus, quod oculum nostrum iuuet, & delectet, nunc placet subijcere media quibus huiusmodi Specula in suis Tribunalibus, & habere vnusquisq; Princeps facilè possit.

Princeps igitur, qui vult habere Specula bonorum Iudicum, debet in primis studere,
19 † vt ipse bonus sit, quia Dominus non aufert à iusto oculos suos. Iob. c. 36. quod pro liceat h c conuertere: idest bonos Iudices.

Secundò necesse est, vt educat quasi lumen iustitiam, vt Psal. 36. imponendo lucernā
20 † super Cādelabrum, vt Numer. c. 8. exaltando iustos per ordinem, vt Exo. c. 28. ibi.
21 locaris pro ordine † lucernis. Ordinem autem intelliget, si ex aduocationibus exercitatis eas, quem probitas comendat ad eligat, vt monet Michael Vlcur. de regim. mand p 4 q. 1. num. 11. Et ad hoc induci poterit, si cogitauerit qualis, & quantus sit error eius Principis, qui eligit minus di-
22 gnum, vel indignum, † iuxta latissimè congesta, per Paris. de resignat. lib. 4. quæst. 11. per tot.

Tertiò opottet, vt non solum debita præmia
23 exoluat, † sed & præmijs species pulchriores addat, etiam per expectatiuas, quicquid
24 dixerit Soc. vt per † Cagnol. in l. fin. nu. 41. C. de pact. Adeo quòd si in vnum duo officia cumulentur, duplex honorarium per-
25 solui faciat, † vt est tex. in auth. vt Iud. seu quoquo suffrag. §. illud tamē decernimus. ibi propter duplex periculum. Caueat tamen in quantum potest, quia non expedit, quod vnus, & idem Iudex exerceat diuer-
26 sa † officia, vt est in l. pri. C. quemadmodū ciuil. mun. iud. lib. 10. & in l. quisquis C. de cohort. lib. 12. Caslan. in Catalog. gl. mūd. p. 1 cons 61. vt disserit Rest. de Iur. p. q 81.

Quartò debet cauere quantum potest à pro-
27 gente crudeli, quia licet aliquando † distributionis sedes ponatur oculus, vt Deuter. c. 7. ibi. non parcet eis oculus meus, & c. 13. ibi, neq; parcet ei oculus meus. & cap 24. ibi, Non inueniet gratiā ante oculos meos, Et Iudith. c. 2. ibi: Non parcet oculus vlli: frequentius oculum pro gratia, & amoris
28 sede † legimus, vt Genes. c. 33. ib. si inueniam gratiam in oculis suis, & Num. c. 11. ibi. Inueniam gratiam in oculis suis & Iudic. c. 14. ibi: quia placuit oculis meis, & ibi. quia placuerat oculis eius. Ruth. c. 2. ibi, vt inuenirer gratiam ante oculos suos & cap. 13. ibi. Inuenit gratiam apud oculos suos, & primo Reg. c 18. ibi Inuenit gratiam in oculis eius, & c. 19. ibi. Inuenit gratiam in oculis eius & c. 25. & 27 & 2 Reg c. 14. & 15. Et hic seruiunt quæ dixi supra: Et ideo videmus in diuersis locis extare leges, vt non nisi nob les ad certa officia, & munera
29 admittantur, & ibi. V. x † receptum etiam vt pendent è lite super nobilitate, quis ad talia

talia muneta admiti possit, nisi admittendus sit in quasi possessione nobilitatis, vt voluerunt Couar. varia. resol. lib. pri. cap. 6. & Gutierez pract. quæst. lib. pri. q. 25. Hinc
30 infertur, quod debet semper eligere † nobiliores. Neapo. ad const. Neapol. fol. 13. nu. 274. Alex. ab Alex. lib. 5 c. 20. quia rustica
31 progenies † nescit habere modum.
Quintò debet quantum potest abstinere ab omni modo conferendi officia; quæ sapiāt perpetuitatem: quia expedit, quòd officia
32 sint † temporalia. tex. est in l. prima, & seq. C. vt omn. iud. tam ciuil. quam milit. & in. l. pri. cum seq. C. de honor. & muner. non confer. & c. l. 10. & in auth. de defens. ciuit. §. fin. & in l. neminem. & ibi Iacob. Rebuf. & Iacob. de Pen. C. de suscept. & ordin. l. 11. & tradit Matt. Laud. in tract. de offic. Princ § 92. & §. 104. Sequitur Nicol. Boer. decis. 149. vers. Tertiò præsuppono, nu 4. Vbi dicit, quòd ista est regula, & est bona regula, vt dum Iudex cogitat de fine offi-
33 cij & de tempore reddendæ † rationis, habeat vnde reprimatur ab iniustitia, à superbia, & à contemptu subditorum, & ita se gerat, vt possit confirmari in officio suo, prout confirmari poterit, si laudabiliter se gessit, vt dicit Boer. d. decis. 149. num. 5. vbi multa bona dicit in hac materia circa tempus mutationis officialium.
Sextò debet diligenter abstinere à venditione officiorum, quia non decet, vt S. Tho. scripsit ad Ducissam Brabantiæ, vt in eius
34 Epist. post tract. de regim. Principum, & multum scitè docuit Vincētius Castellian. in tract. de offic. Reg. lib. 4. cap. 3. per tot.
Septimò ne decipiatur, obseruabit, nè aulicos respicientes munera, vel fumi venditores,
35 vel causarum commendatores, vel aditū ad eum impedientes pęnes se habeat: quæ omnia comprobauit latè Castel. in d. tract. de offic. Reg. lib. 4. c. 6. & c. 9.
36 Non solum autem Princeps debet † tanti facere habere bonos ministros, sed debet etiam omni diligentia animaduertere in errores malorum, vt mediantibus pœnis transeant alijs in exemplum, quod moraliter dicitur Speculum 19. dist. d. cap. enim verò. Errores autem reduci debent ad duo
37 capita, † & secundum vnum vno modo, & secundum alterum alio modo animaduertendum est: quia pœna commensuranda
38 est culpæ, & delicto; vt in † terminis oculi est tex. Deuter cap. 19. quem citat Alber. vers. pęna, vbi alia ad propositum.
Sub primò capite continentur errores quibus dignus est Iudex, vt solum remoueatur ab
39 officio † suo; Et hi sunt duo. Primus est, qñ
40 Iudex in suo † officio negligens admodū est. l. vlt. ff. ad pup. educ. deb. Secundus est,
41 quando sufficiens est. c. quamuis † triste. 7. q. 5. Hos duos casus recenset Petr. Belluga in Specul. Princip. Rubr. 16. de priuat. offic. §. Princeps, num. 6. Et reassumpsit Menoc. in tract. de arbitr. Iud. lib pri. quæst. 55. sub num. 27. in nouiss. Vbi facit mentionem de alia causa: quando scilicet Iudex preuaricatus est in ipso officio, quàm benè, & ipso censeo connumerandam inter causas dignas priuatione. Sed tamen sub hoc capite non esse referendam arbitror; quia existimo pęnam addi debere.
Debet tamen Princeps in his, in quantū po-
42 test parcere, & Iudici, † & eius existimationi: Nam Iudicē negligentem arbitror non debere remoueri, nisi præcedente increpatione, & exhortatione, & quidem placida, quia & sic exigit delicata natura oculorū, vt docet Iulius Cæsar Claud. cōciuis meus in consil. medicinali 38. lit. B. secundum impress. Bonon. Insufficientem verò omninò quidem remoueri debere, sed aliquo quæsito colore ita ut Princeps ipse non sit Faber, & Architectus propriæ infamiæ, dū restificatur, eijciendo, se malam electionē imprudenter fecisse.
Sub altero capite reducūtur grauiora, vt do-
43 las, & barataria. Et in his cum Princeps certus erit, debebit imitari exempla Regis Persarum Artaxersis, qui iniquis Iudicibus cutem detrahi, eamq; tribunali insterni iussit. Quo genere supplicij à Cambyse Sizamnam affectum scribit Herodotus, & aliorum Principum, qui simili modo contra Iudices malos processerunt, vt latè ostendit Castellianus de offic. Reg. lib. 4. c. 1. 2. & 3. Et ad hoc strictissimè obseruandum moueri debet multis, quidem ra-
44 tionibus, puta ne famæ suæ iacturam † faciat, dum existimant subditi, quod sui similibus Magistratibus mandet. Sed duabus præcipuè rationibus. Primò, ne boni desperantes propter malos, quicquam, quod
45 operæ pretium sit facere Reip. munera † capessere recusent, vt de Platone, & Pomponio Attico legimus, vt refert Castellianus
d. lib.

d. lib. 4. tit. de Magistr. cap. 1. Secundò, vt ipsi mali efficiantur Speculum timoris, in quo vnusquisq; Oculus Reip. vnusquisque Iudex inspiciendo confirmetur, & robore-
46 tur † in virtute suæ perfectionis; nam non minus via amoris, quàm virtutis, necessaria est ad sustinendum, ne iudicium status efficiatur veternus.

Et quoniam ex duabus causis sæpè contingit bonos Principes, qui alioquin præmissa
47 adimplerent, videri somnolentos, & conniuentes errorum Iudicum placet, & causas, & huiusmodi malorum remedia subijcere.

Prima igitur causa, propter quam Princeps ignorat errores suorum Iudicum, illa est, si ille sui copiam non faciat. Propterea de-
48 bet † Princeps habere magnam facilitatē in audiendo, vt tandiù vnusquisq; dicat, quandiu velit, vt multorum exemplis, & maximè Demetrij Regis, Philippi Macedonum, Vespasiani, filij Titi, & aliorum multorū probauit Castellionus in d. tract. de offic. Reg. lib. 4. c. 9. Et nostris tempori-
49 bus exemplum habemus † Illustriss. & Reuerendiss. Iustiniani Cardinalis amplissimi, de quo latè dixi in Epistola mea ad Oedipum Coloneum, circa medium.

Secunda causa, quando Princeps est ignarus penitus legalis philosophiæ, nec distinguere potest veritatem iustitiæ à laruata veri-
50 tate pretij venalitatis † sententiarum; & vnusquisque Iudicum suorum pro modo suæ voluntatis ad libramina Iustitiæ maximè in difficilioribus articulis falsa pondera appendere potest. Sciens se non posse repræhendi, maximè in eius Sindicatu, in quo vix de dolo, & barataria agi potest.

Hæc causa est grauissima, & sicut subtilis, ità facillima ad decipiendum, & practicandū: propterea debet Princeps mandare, quòd omnes Iudices habeant librum vnum, qui liber resolutionum inscribatur, in quo tria omninò seruare compellantur.

Primum illud erit, vt ponant omnia fundamenta, & rationes, quæ dubium fecerunt, vel facere poterant contra illam partem, in cuius fauorem sententias proferunt: &
51 hoc suadet † tex. in l. quingenta. ff. de probat.

Secundum erit, vt in eodem libro scribāt omnia fundaměta, omnesq; rationes, propter quas ità moti fuerint ad iudicandum.

Tertium, & vltimum, vt in eodem libro ponantur responsiones ad obiecta, & ea, quę dubitabilem causam reddebant.

Hoc remedium non videtur recipiendum, quia decisionum rationes recenseri non
52 solent, vt admonuerūt † Soc. iun. in cons. 150. num. 1. lib. 1. & Neuiz. in consil. 32. num. pti.

Sed dicant quicquid volunt, remedium est optimum, & amplectendum, & omnes boni existimant conuenire viro bono suæ opinionis, rationes, & argumenta contenden-
53 tibus palam facere, vt ipsi intelligant † nō iudicantis opinioni, sed iuri acquiescendū esse, vt affirmauit Menoc. in consil. 221. in princ. Et seruat Rot. Flor. vt passim apud Merciar. in suo Epit. in quo eiusdem Rot. libros motiuorum, & solutionum citat. Et vana prorsus, & diabolica est illa ratio, qua dicitur non esse exprimendam causam, ne detur materia impugnandi sententias, si illa referantur ad propositum nostrum. Vana quidem: quia veritas oppugnari, sed expugnari nequit: diabolica autem, quia viam præcludit vlteriori inuestigationi veritatis. Sed vtrunq; sit, ratio contraria procedit, si in sententia ratio inseratur, non si in libro separato. Et quocunq; casu potest euitari duobus modis, si exprimantur
54 verba, præcipuè, maximè, † & similia. vt dicam infra. Vel Princeps mandet huiusmodi libri resolutiones secretò seruari, nec alicui sine expresso eius mandato concedi.

Durius tamen non debet insistere Princeps cum supremis officialibus vices suas sustinentibus: quia in illis videtur sufficere cau-
55 sa motiua, iuxt. † dist. quam facit Bal. in l. penult. vers. Tertio quærunt DD. sub num. 9. Vbi bona additio in verbo Ratio motiua. C. de precibus Imper. offer. quam refert Menoc. in tract. de arbit. iud. lib. 1. q. 55. sub num. 16. in nouiss. Vbi in eadem sententiā inducit Aret. & Ruin. & loquitur in materia officialium. Et prædicta de Speculis dixisse sufficiat.

CAP. IIII.

ARGVMENTVM.

Decisiones in terminis, aquas esse lympidissimas, quibus Reipub. Oculus delectatur,

delectatur, atque iuuatur, & quomodo huiuſmodi deciſiones inueniantur nouè,& vtiliter demonſtratur.

SVMMARIA.

1 *Oculus naturæ non delectatur aquis maris.*
2 *Iudex appellatur Oculus Reip.*
3 *Oculus naturæ abhorret aquas fluminum, & cur.*
4 *Diſputationes tumidæ terrent, & turbant.*
5 *Oculus naturæ delectatur aquis riuulorum, & cur.*
6 *Oculus Reip. delectatur deciſionibus in terminis & cur.*
7 *Lætitia magna Doctoris inuenientis deciſionem in terminis in caſu difficili, ſingulariter exemplificatur.*
8 *Omnis regula patitur exceptionem.*
9 *Lex nulla, quæ non indigeat interpretatione reperitur.*
10 *Doctor, qui omnes deciſiones ſciat in terminis nondum natus eſt.*
11 *Methodus inueniendi deciſiones in terminis quæ.*
12 *Librorum emptio duplicem finem habet.*
13 *Librorum multitudo ad diſcendum nocet.*
14 *Librorum multitudo ad decidendum neceſſaria eſt.*
15 *Diſtinctio ad concordandum quæſtionem, an oporteat ſe habere plures libros.*
16 *Iudex, qui vadit ad officia ſine libris potius pictor, quàm Iudex appellari debet, & cur.*
17 *Erubeſcere debent ſcholares loqui ſine lege.*
18 *Erubeſcere debent DD. loqui ſine deciſione, & quando.*
19 *Obſtaculum confuſionis quatenus impedit inuenire deciſiones in terminis.*
20 *Obſtaculum diſſenſionis ſcribentium impedit inuenire deciſiones in terminis.*
21 *Remedium contra confuſionem reſultantem ex multitudine ſcribentium.*
22 *Modus conſtituendi ſedem materiarum ad inueniendas deciſiones diſtinctè, & vtiliter demonſtratur.*
23 *Exemplum Alphabeticum pro conſtituenda ſede materiarum quæ ſunt ſteriles, non minus curiosè, quàm vtiliter ſubijcitur.*
24 *Exempla pro conſtituenda ſede materiarum, quæ ſunt fœcundæ, ſumma cum vtilitate adferuntur.*
25 *Dubitationum origo duplex, & quæ.*
26 *Remedia contra impedimentum diſſentionis ſcribentium, vt certa inueniatur deciſio.*
27 *Exempla multa alphabeticâ ſerie referuntur ad probandum DD. omnes quandoq; erraſſe.*
28 *Iacobi Menochij laudes.*
29 *Menochij errores multi paſſim ex eius ſcriptis referuntur.*

Sicut igitur Oculus naturæ non delectatur
aquis maris; quia ſint nimis † pericu-
1 loſæ, & terrent, vnde Horat. libro ſecun-
do carm.

Infidi maris inſidias, vires, dolumq;.

Ita Oculus Reipublicæ, ideſt Iudex, quem
Reipublicæ Oculum dixi, & nouè ſic
eum appellauit Ioannes Baptiſta Mag.
de test. patroc. rat. capitulo decimo nono,
numero tertio non delectatur aquis maris,
dum per immenſum pelagus iuris huc, &
illuc trahitur, nihilque pacificum, & tu-
tum exiſtimat, quod certa auctoritate,
& vſu comprobatum non conſpicit.
Non etiam delectatur aquis fluminum: quia
ſicut Oculus naturæ abhorret illorũ tumo-
3 res, & † minas, vnde Senec. in Herc.fur.

Frangebat ipſas fluminis tumidi minas.

Ita Oculus Reipublicæ, ideſt Iudex non dele-
ctatur aquis fluminum, non gaudet tu-
4 midis † diſputationibus interpretum, quia
terrent, & turbant l. prima §. noſtra l. ſe-
cunda §. hoc autem, quod ab initio. C. de
vet. iur. enuel.
Sed ſicut Oculus naturæ delectatur aquis Ri-
uulorũ: quia ſunt vagę, vnde † Mantua.
——Riui de colle rubentes
Per dumeta vagi.——
ita oculus Reipub. Iudex delectatur aquis
riuulorum, deciſionibus in terminis, quæ
rectè aquis Riuulorum comparantur: quia
illis nihil iucundius inſpici poteſt: nec eſt
qui poſſit exprimere verbis, quanta ſit læ-
titia cordis boni Iudicis, quando in aliquo
caſu difficili poſt longas moras deciſio-
7 nem † inuenit in terminis. His delectatur,
& iure meritò delectari debet Oculus no-
ſter, quia his nihil ſecurius, & ſine his ni-
hil tutum. Non ſunt tutæ, & ſecuræ gene-
rales regulæ: quia nulla reperitur, quæ ex-
8 ceptionem non † patiatur, vt dicit Mant.
in rubr. de eden. num. 162. Imo nec caſus
ipſe legis videtur ideo tutus, quia non re-
9 peritur lex † tam benè poſita, quæ non in-
digeat interpretatione. Alex. conſ. 52. col.
4. lib. 4. Sign. conſ. 8. q. 1.
Sed punctus eſt inuenire, & hoc eſt magni
Doctoris, imo nondum natus eſt ille, qui
omnia ſciat præciſis deciſionibus deter-
10 minare, ſecundum Antonium de Prata,
quem refert Neuiz. in quæſt. an oporteat
habere plures libros, quæ regiſtratur poſt

Elenchum Doctorum.
Ego tamen ingeniosa necessitate, longaq; ex-
perientia, qualicunq; edoctus mihi ipsi vi-
deor adinuenisse certam methodum, qua
vnusquisque diligenti studio; assiduoque
labore maxima quæque in exiguo accom-
11 modatissimè sic redigere † valeat, vt & faci-
li has decisiones inueniat.
Iudex igitur debet scire, quòd libri inseruiunt
12 ad duos fines, ad sciendum, † & ad deci-
dendum.
Quòad primum sufficit, vt Iudex habeat pau-
cos libros, & electos, illosq; continuò, &
repetito intuitu introspiciat, & meditetur.
Imo damnosum esset plures ad hunc finē
13 habere libros: quia † nusquam est, qui vbi-
que est, parum iuuant multa hospitia, si
nullas habeas amicitias: Nec prodest ci-
bus, qui statim eijcitur: Nec conualescit
planta, quæ sæpe transfertur: nec venit ad
cicatricem vulnus, in quo plura remedia
tentantur: vt dicebat ex Seneca, & aliorū
sensu Oldr. in cons. 89.
Quòad secundum finem Iudex debet habe-
14 re, si fieri potest, omnes libros mundi, † &
ista est cōmunis distinctio Doctorum in il-
la quęst. an expediat habere multos libros,
15 vt post Neuiz. † post Elenc. auctor. quod
obiter notandum est contra illos Iudices,
qui vadunt ad officia sine libris, & volunt
16 viuere, † & iudicare super Repertorijs, &
super Additionibus, & Apostillis, & inde
eorum sententias, siue fantasias pingere
iux. Neuiz. in dicta quæstione, in principio.
Et est veritas: quia sicut in tyronibus pro-
17 cedit illa conclusio, Erubescimus † sine
lege loqui, ita in Iudicibus potest constitui
conclusio, Erubescimus sine decisione de-
18 cidere, † quia per regulam procedere vbi
est decisio est pauperis Doctoris, vt dicit
Caualcan. decis. . . quod intelligi debet
secundum ea, quę dicta sunt supra, in tract.
de modo iud. capitulo quarto, per tot.
Quicunque libros multos habebit, profectò
sciat se domi decisiones habere omnium
ferè casuum, & quòd illas inueniet stu-
dendo, si duo obstacula remoueantur.
Primum obstaculum, quod impedit, est con-
19 fusio, quæ † resultat ex multitudine scri-
bentium, vt ex Seneca, & multis alijs, quos
citat, probat Neuiz. in d. loco.
Secundum obstaculum est bellum huius no-
20 stræ legalis philosophiæ, in qua † nihil pa-
cificum. Hinc enim fit, vt mens sæpè in-
ter angustias constituta dubitet, an inuen-
ta decisio sit applicabilis ad casum, an po-
tius extrinsecus accedat. Et veræ hinc æ-
rumnæ, hinc angustiæ.
Circa igitur hæc duo obstacula remedia pro-
ponam theoricè, & practicè, per exempla
procedendo, vt in re tam graui nihil pro
posse omittam, quod in veritatis auxilium
in medium afferri posse existimem.
Ad euitandum igitur primum obstaculum
21 confusionis, multitudinem librorum † in
vsum, & formam vnius breuissimi libri
Iudex redigere debet, & id assequetur, si
si prudenti negligentia, generali, & remis-
siuo labore inter lucubrationes suas non
singula dicta, sed loca in sedis materiarum
formam reponat.
Modus autem hujusmodi finis assequendi re-
cipit distinctionem: quia sunt quædam ma
22 teriæ † steriles, vt mulæ, sed peregrinæ, &
practicabiles; & istæ redigendæ sunt in se-
dem separatim, & steriliter. Sunt & aliæ
materiæ de pluribus prædicabiles, & istæ
sunt subordinandæ sub vnico verbo, vt vel
vno ictu se offerat decisio ī indiuiduo eius,
de quo quæritur.
Hæc methodus ad praxim redacta sic mihi
profuit, vt experientia iuris curandi reli-
gione adhibita affirmare possim me nihil
vnquam iucundius, vel vtilius adinuenisse
Exempla, vtriusque capitis pro faciliori
intelligentia iuuenum subijcere placet.
23 Exemplum igitur alphabeticum † mate-
riarum sterilium est, quod sequitur.
Abstemij, Bec. cons. 71. per tot.
Adiecti, Surdus consil. quingentesimo qua-
dragesimo lib. 4.
Aegidianæ constitutionis, Bartholomæus Ca-
puccinus in tract. de Salu. interd. quęstione
tertia.
Azardij diabolici inuenti, Thomas Act. de
Ludo Scacorum, quæstione 11. numero 2.
& seq.
Beneplaciti, Bolognetus consilio tertio Me-
nochius de arbitrar. iudicum, quæst. 69.
in nouiss.
Brauij, Iosep. Moniar. in rub. C. publicæ læ-
titiæ, lib. 12.
Buletię personę, Surd. consilio 272. libro secū-
do, & consilio 289. eodem libro, vbi loqui-
tur de Bullettino, quod tempore pestis da-
tur.

Cimiliar-

Exemplum verò materiarum prædicabilium de pluribus nimis latum campum
24 exigeret, si alphabetica † seriè exhibendum foret, ideo tantum aliqua verba, in quibus præcipua aliqua vtilitas consistat, præeligam, vt Iudex postea possit ordinare scripta, si methodus nostra sibi placebit, & verba erunt Absolutio, Condemnatio Tortura Interpretatio, & Nullitas: quorum prima criminalia, sequentia vero, vt plurimum ciuilia iudicia inspiciunt. Hoc loco Lectorem monitum volo, subijcienda, exēpli gratia fore, vt non sit vnde conqueratur, si minus copiosè huiusmodi verba locis exornata fuerint: quia, vtcunque sit, satis erit quasi ad indicem ostendisse, quid agendum, & quomodo agendum.

obijt post tres dies. Bald. consil. 136. volu. 2.
Condemnationis. Adulterij, Rol. à Vall. consil. primo, volu... Banniti interfecti, Mant. consil. 200. volum. 2. Cephal. consilio 35. Alex consil. 77. volum. 3. Corn. consil. 16. volum. pri. Paul. de Castr. consil. 19. volum. pri. Crassatoris ad stratam publicam, Riminald. consil. 561. furti, Ruin. consil. 80. volum. 4. Crot. consil. 36. Gabellæ fraudatæ, Bald. consil. 79. volum. 2. Incendij, Bal. consil. 174. 148 & 149. volum. 2. Raptus, Bald. consil. 336. volum. primo Testis super falso capitulo, Ruin. consil. 56. volum. 4. Falsi extra articulum, Bald. consil. 108. volu. 4. Turbatæ possessionis, Alexã. consil. 73. volum. 6. Corn. consil. 94. volum. 3. & consil. 33. volum. 4. Bald. consil. 446. volum. 5. & 447. volum. 3. Vulneris illati secuta morte, Bal. consil. 37. vol. 2.
Torturæ infofendæ, vel non, in crimine adulterij, Rom. consil. 350. Iason consil. 22. volum primo, vbi loquitur de Hæbreo. Bladij exportari de nocte, Crauer. consilio 99. Coitus cum asina, Rolan. à Vall. consil. 6. volum... Clamantis dagli, dagli al traditore, Bald. consil. 259. volum secundo Falsi in Notarium, Alex. consil. 77. volum. pri. Bolognin. consil. 30 Furti, Crau. consil. 244. Hæresis, Bald. consil. 95. volum. primo, Homicidij, Mant. consil. 67. Incendij, Craue. consil. 35 Bald. consil. 77. & 78. volum 3. Crot. consil. 34. Cels. Hugo, consil. 62. Mandati ad occidendum homicidio sequuto, Nat. consil. 422. Stupri cum violentia, Dec. cons. 364 Sodomiæ, Calcan. cõs. 100. Paris. consil. 163. vol. 4 Suppellectilium exportatarum, Rom. cons. 8. Testis falsi, Rol. cons. 72. vol. 1. Ruin. consil. 86. vol. 4 Bal. cons. 55. & 101. vol. 1. Vsus falsi instrumenti, Bolognin. consil. 30. Vulneris, Soc. pulchrè, cons. 54. col. 3. vol...
Interpretationis actus iudicialis, Surd. decis. 291. vbi interpretatur responsionem datã positionibus, Surd. cons. 377. lib. 3. vbi de interpretatione libelli, Torniell. cons. 82. & cons. 100. quibus in locis de interpretatione rescripti latissimè, Moral. cõs. 43. & 129. lib. 2. vbi de Cad. mat. rescripti, Surd. consil. 515. lib. 4. vbi de interpretatione commissionis super execut. sent. Surd. cõs. 288. lib. 2. vbi de interpretatione sententię factæ ab eo, qui sententiam tulit, Surd. cons. 412. lib. 3. vbi de interpretatione sententiæ consil. cationis pro Illustrissimo Lando cõtra Serenissimum Placẽtiæ agit per 22. col. Surd. cons. 200. per tot. lib. 2. vbi de interpretatione sententiæ, Surd. cons. 313. per tot. lib. 3. vbi de Laudo lato inter Ciuitatem Reg. & Illustriss. Co. Nuulatiæ. Surd. cons. 35. lib. 1. vbi de renũciatione appellationis, Surd. cons. 566. lib. 4. vbi de laudo cum clausula, stantibus rebus prout stant.
Bullæ Marches. in prax. cõmiss. in. 2. p. cõmiss. 1. Bartholomæus Capuccinus in tract. de Salu. interdic. lib. 3. q. 3. vbi de Egidiana, Surd. cons. 522. lib. 4 Hipp. Rim. cons. 384. lib. 4. vbi de Bonifaciana, Monal. cons. 78. & 110. vol. 1. vbi de Bulla, Iulij III. de fruct. exact. Surd. cons. 162. lib. 2. vbi de Bulla Pij V. de Cens. Burs. cons. 55. lib 3. vbi de Bulla Pij V. ad excluden. Bastar. à bonis Emphit. Monald. cons. 116. & 119. lib. 1. Surd. cons. 509. li. 4. vbi de Bulla Pij V. anni 1571. quinto Kal. Febr. Surd. cons. 485. vbi de Bulla ad tollen. Hebr.
Interpretationis contractus, & pactorũ, Surd. cons. 243. lib. 2. vbi per 14 col. de cõtractu, qui videbatur sapere pignus, & in cõs. 321. li. 3. vbi de cõtractu inter Camerã Apostolicam, & Ducem Ferrariæ circa prohibitionem transuectionis salis in præiuditiũ Cameræ 537. lib. 4. vbi de contractu dubio inter censum, & emphyteusim Torniel. cõs. 18. per tot. vbi de contractu dubio inter emptionẽ, & permutationẽ, Torniel. cons. 33. vbi de concessione Castri, Surd. cons. 135. lib. pri. 51. lib 2 311. & 410. lib. 3. vbi de vi comprehensiua respectu bonorũ, & sunt loca insignia, & plena, Surd. cons. 64 lib. 1. & 366. lib. 3. per 10. col. quibus in locis agit de venditione ad corpus, vel ad mensurã, & cons. 13. lib. pri. vbi de vi comprehẽsiua contractus conditionis, Surd. cons. 341. lib. 2. vbi interpretatur maioratum, Surd. cons. 150. per totũ lib. 1. vbi per 28. col. de interpretatione indemnitatis cõuentionũ, Surd. cons. 440. lib. 4. vbi de conuentione tenẽdi pecunias alterius sup cãbijs, Surd. cõs. 544. lib. 4. vbi de renũciatione emphyteusis inter fratres, Torn. cõs. 27. vbi de emphyteusi concessa per Scolam, seu Confraternitatem, Surdus consilio 240. libro secundo, vbi de interpretatione conuentionis inter Dominum, & subditum, quòd terra pars bonorum spectaret ad Dominum, Surdus consilio 365. per totum, vbi de mandato.

Surd.

Surd. consil. 572. lib. quarto, vbi postquam male dixit ignorantiæ not. per 28. colum. agit de interpretatione dati in dotem, Surdus consil. 538 libro quarto, vbi de feudo dubio inter antiquum & nouum, Surd. consil. 380. lib. 3. vbi de declaratione facta in executionem facultatis à testatore concessæ, Surdus consil. 267. libro secundo, per 13. colum. vbi de generali quietantia inter so in transactione ad sustinendum generalitatem, Surd. consil. 35. libro primo, vbi de renunciatione appellationis, Surd. consil 407 lib. tertio, vbi per 26. colum. de inuestitura feudali cum clausula tam pro hæredibus masculis, quàm fœminis, quoad ordinem successionis, & consil. 475. lib. 4. vbi de inuestitura feudali cum clausula, ita tamen, quòd stantibus masculis fœminæ sint à successione suspensæ. Surdus consil. 446. per totum, libro tertio, vbi de inuestitura feudali cum clausula pro se, & hæredibus vtriusq; sexus, Surdus consilio 551. libro quarto, vbi per 20. colum. de inuestitura cum clausula, quibus dederit, & cum clausula ad habendum, Surd. consil. 308. lib. 3. vbi de clausula, descendentibus in inuestitura feud.

Interpretationis fideicommissariæ dispositionis. Surd. consil. 315. per totum, & 325. volum. 3. vbi de fideicommisso cum clausula secũdum gradus prerogatiuam, cons. 544. lib. 4. vbi in fideicommissis. Nob. de Palnonibus de Bononia cons. 664 eod. lib. 4. vbi de fideicommisso cum clausula, si filij decessint sine filijs ad exclusionem fœminarum, & consil. 443. lib. 3. vbi ad fauorem agnatorum ingeniosè per 20. colum. & loquitur in causa Nob. familiæ Lucensis de Bernardis, Surd. cons. 316. lib. 3. vbi insistit super voce descẽdentium, Surd. decis. 338. lib. 2. vbi insistit super clausula de hæredibus infrascriptis Surd. cons 516. lib. primo, vbi insistit super hoc termino hæreditas, Surd. cons. 552. & 557. vbi de substitutione in bonis non alienatis consumptis, vel legatis, Surd. cons. 438. in primo dub. vbi de conditione apposita in fideicommisso. Nob de S. Petro de Bon. Torniel. cons. 20. vbi latè in fideicommisso cum clausula, de hærede in hæredem. Torniel. cons. 102. vbi de prohibitione cũ clausula, nisi inter grauatos, Hip. Rimin. consil. 371. lib. 4. vbi de fideicommisso de vna linea in aliam lineã, Torniel consil. 51. & 52. vbi de interpretatione substitutionis circa virtutem comprehensiuam bonorum. Hip. Rim. consil. 358. lib. 4. vbi ad exclusionẽ fideicommissi, Surd. consil. 430. lib. 3. vbi de institutione facta ab habente bona subiecta restitutioni 395. eodem lib. tertio, de instit. habentis bona vtriusq; generis, & hæred. & subiecta fideicõmisso, Hip. Rim. cons. 194. lib. 4 vbi de pœna priuationis apposita alienãti. Torniel. cõs. 20 Gramaticę. l. Plautius. ff. de aur. & arg. leg. gl. & Alb. in l. cum filio. ff. de leg. 1. vbi de adiectiuo pluralis numeri, Ioseph. lud. concl. 47. vbi de effectu malæ gramaticæ, Mãt. in Rubr. de edẽ. vbi de figura Pleonasmos, Aposiopesi. Metonimia, Macrologia, Isteron, proteron, Hypalage, Historologia, Hyperbaton, Schema, gl. in c. 1. in verbo sustinere 2. q. 3. vbi de infinitiuo Sap. in Rubr. de rei vend. vbi de substãtiuo, de nomine, de accidente, Mant. in rep. ad l. verius. ff. de probat. vbi de comparatiuo loco positiui, Ang. Aret. in instit. de princ. cum apostil. sub litt. C. vbi latè de Genitiuo, Bart. in l. seruus communis. ff. de stipul. ser. vbi de nomine proprio, & appellatiuo, capitulo quoniam, Abbas de offic. deleg. l. quia. ff. de iurisd. omn. iud. l. continuus. ff. de verb. oblig. vbi de differentia quoad effectum inter nomen proprium, & appellatiuum, Bar. in l. 1. ff. de lib. & posth. vbi de nomine, cognomine, & pronomine cap. pluralis de regul. iur. vbi de numero singulari, & plurali, Alex. Ias. & alij in l. 1. in §. huius studij ff. de iust. & iur. vbi de hic, hæc, & hoc. l. verbum erit, & ibi DD ff. de verb. sign. vbi de temporibus verbi, Bar. in l. deniq; §. minorem. ff. de minor. vbi de Supino, Archidiac. in cap. pri. de fil. presbit. lib. 6. vbi de Hyppalanges, Bald. in l. si ita scriptum. ff. de leg. 2. vbi de Zeugma. Archid. in cap. quod à partibus 75. distin. glo. in l. si meritò, in §. vlt. ff. de solut. matr. & in l. vxori, in prin. ff de leg. 3. vbi de Sineodoche glos. in Rep. de dot. præleg. vbi de Epilepsi, vel tantilogia. glo. in cap forus. de verb. sign. vbi de figuris dictionum, Bald. in l. 1. in vlt. colum. vers. quintus casus. ff. de fut. Parpal. in Resp. sol. matrim. in princ. vbi de datiuo Corbul in tract. de iur. emph. tit. de causa priuat. ob alien. ampliat. 4 vbi de ablatiuo, Alber. in d. st. in fine, vbi ponit tract. de Ortographia, Alcia. de verb. signif.

lib. 4. per tot. vbi pleniſſimè de figuris, Fab. in §. cumq; hoc inſt. in proem. vbi de duabus, vel trib. negat. Ang. & Port. in §. ius autem ciuile, vbi de relatiuo, quis vel qui, Por. in §. ſed quod Principi, de iur. nat. gent. & ciuil. vbi de preterito imperfecto, Maſcard. de probat. concluſ. 1 1 5. in ver. mandatum ſub num 4. vbi de modo imperatiuo, Aret. in §. omne autem ius inſt. de cur. nat. gent. & ciuil. vbi de nomine poſſeſſiuo, Rip. in tract. de peſt. tit. de remed. ad conſeruandā vbertatem, num. 74. & ſeq. vbi de præterito perfecto, pluſquam perfecto, & de futuro ſubiunctiui, vel indicatiui, Rimin. iun. inſt. vbi de gerundijs latè, vbi de fideicommiſſo, cum clauſula de hærede, in hæredē, Torniel. conſ. 1 0 2. vbi de fideicommiſſo cū clauſula præterquam inter ſe ipſos appoſita prohibitioni alienationis, Surd. conſil. 3 2 5. vol. 3. vbi de fideicommiſſo, cum clauſula ſecundum gradum prærogatiua.

Interpretationis gratiæ, Surd. conſil. 1 40. per totum, vbi de exemptione ob merita, Torniel conſ. 3 9. & 40. vbi de exēptione, Surd. conſil. 4 5 3. lib. 3. vbi de priuilegio legitimā di, cum clauſula etiam Nob.

Interpretationis legati, Surd. deciſ 1 5 0. vbi de legato librorum H.p. Rim. cōſ. 3 7 5 lib. 4. vbi de legato facto vxori ſi hæres illā molestauerit, Surd conſ. 1 9 5. & 2 0 7 lib. 2. vbi de legato palatij, cui coherebant duę domiculæ, conſ. 2 0 1. eod. vol. vbi de legato ſoluēdi ſacos 5 0 frumenti tribus fratribus, quorum vnus ſucceſſit grauato, conſ 2 1 8. eod. volum. vbi de legato facto vxori à marito, his verbis, larghi, & franchi, aduerſus conſuetudinem Bulgn. in conſ. 2 3 0. eod. lib. 2. vbi de legato, propter nuptias, & conſ. 3 4 6. eod. vol. vbi de legato vni, & eius deſcendētibus facto, idem Surd. conſ. 3 1 9. lib. 3. vbi de legato ſoluendo in pecunia, vel bonis ſtabilibus, & 4 3 9. lib. 3. vbi in caſu valde difficili, de legato in vſufructu, vel in re certa, vel ad diem, & in conſ 5 7 5. lib. 4. vbi diſputat vim comprehenſiuam legati vſuſfructus H.p. Rim. conſ. 3 5 6. lib 4. vbi de annuo legato facto vxori, Torniel. in conſ. 6 2. & 6 3. vbi de legato ad vitā legatarij, H.p. Rim. conſ. 3 9 3. lib. 4. vbi de legato facto p debitorem creditori, in quo controuertitur animus compenſandi, Torniel cōſ. 8 9. per totum, vbi de legato acquiſitorum certo tempore dubij reſpectu bonorum redemptorum, & recuperatorum.

Interpretationis pacti, Surd. conſil. 5 4 lib. pri. vbi de pacto, quod non poſſit probari ſolutio aliter, quàm per publicum inſtrumentum, Surd. conſ. 1 7 9. lib. 2. vbi de pacto de vendendo certo caſu rem emptam pro eodē pretio, quo acquiſita fuit, Surd. conſil. 3 1 0. lib. 3. vbi de pacto ne mortua filia dos acquiratur filijs, aut marito, & dicit à nemine factum, Curt. conſ. 3 9 9. eodem lib. 3. vbi de pacto de non alienando, conſ. 4 3 8. eod. vol. 3. vbi de pacto circa qualitatem monetæ ſoluendę conſ 4 3 1. eod. vol. 3. vbi de pacto facto cōductori ſalis circa refectionem damni, & eiuſdem, Surd. ad tunc duo alia conſ. 5 0 7. & 5 0 8. lib. 4. in eadem materia, Surd. conſ. 4 4 5. eodem lib. 3. vbi de rigore pacti appoſiti circa penſionis ſolutionem non retardandam, Surd. conſ. 5 2 4. volum. 4. vbi de pacto Franchandi 5 6 7. volum. 4. vbi de pacto ſine mentione hæredis facti. Motal. cōſ. 6 7. lib. 2. vbi de pacto inter cap. Eccleſ. & Scolam, Torniel. conſ. 8 1. vbi per totum agit de pactis appoſitis, & ſeruandis in emphiteuſi, etiam contra naturam contractus, & eſt ſolemne conſ. & loquitur in ſpetie de pacto de non faciendo caducitatem, Surd. conſ. 3 8 1. lib. 3. vbi de pactis inter tranſiterios Salis, & conſ. 3 8 3. lib. 3. vbi de pacto reſtauri.

Interpretationis Statuti. Hippol. Rim. conſil. 3 6 3. vbi de ſtatuto prohibente alienationē in foreſes, Surd. conſ. 1 8 2. lib 2. vbi de ſtatuto, quòd ſi carceratus aufugiet puniatur pœna delicti, Surd. deciſ. 3 4 0. vbi de ſtatuto, quòd Villa teneatur ad emendationem damni, Surd. conſ 2 9 7. vbi de ſtatuto, quòd de qualibet beſtia vēdita in certo loco certum quid ſoluatur, Surd. conſ. 5 5 0. per totū, vbi loquitur de ſtatuto Archiu. quòd intelligatur facta ſolutio niſi intra 2 0. annos actio intentetur, Surd. conſ. 4 1 7. vbi de ſtatuto Bonon. ſub Rubr. de ſucceſſ. ab inteſt. aſcēd. & collater. in §. volentes, Surd. conſ. 4 3 2. lib 3. vbi de ſtatuto Bon dantis formā ponendi iuſtitiam in Archiuio Prouiſionis Illuſtriſſimi Sfortiæ, & loquitur in vna de Palnonis, & Argilij Surd. conſ 4 1 6. & 4 1 7. lib. 3. vbi de ſtatuto Bon. ſub Rub. de ſucceſſionibus ab inteſt. aſcend. & collater. in §. cognātitiāq;, & loquitur inter Albergatos, & Anaſtos, Surd. conſ. 3 4 3. vbi loquitur de ſtatuto Cremonæ excludente cogna-

tos

tos, Hipp. Rim. conſ. 380 lib. 4. vbi loquitur de Statuto Caſtri noui, ſub rub. 35. de muliere defuncta. Hipp. Rim. conſ. 367. lib. 4. vbi loquitur de ſtatuto Ferrariæ, quòd nulla perſona, cap. 9. lib. 7. Hipp. Rim. conſil. 351. 353. & 354. lib. 4. vbi de ſtatuto Ferrariæ, quòd non fiat translatio circa poſſeſſ. & idem Rim. conſ. 373. lib. 4. vbi de ſtatuto Ferrariæ de damno, & incẽd. & conſ. 378. eod. lib. 4. vbi de ſtatuto Ferrariæ de ſuccedendo. Surd. conſ. 487. verſ. rurſus in bonis, lib. 4. vbi de ſtatuto Ferrariæ ne bona tranſire poſſint in forenſem, Surd. conſ. 343. lib. 3. vbi de ſtatuto Inſulæ Dountienſium nuncupatæ excluſiui fœminas. Hipp. Rim. cõſ. 401. lib. 4. vbi de ſtatuto Forliuij, de ſucceſſ. ab inteſt. Surd. conſil. 486. lib. 4. vbi de ſtatuto Mantuę exigenti ſeptem teſtes de Mantuana iuriſdictione in teſtamẽtis, Surd. conſ. 422. lib. 3. vbi de ſtatuto Mãtuæ deferentis luctum ſecundo viro, Surd. conſil. 407. lib. 4. vbi de Statuto Mantuæ mãdantis ſolui gabellam de hæredit. Surd. conſ. 322. lib. 3. vbi de Statuto Mediolani, quo obligantur forẽſes ad fideiubendum, Surd. conſ. 437. lib. 3. vbi de Statuto Mediolani, nulla mulier. cap. 310. volum. primo. Chriſtophorus Torniel. conſil. 105. vbi de ſtatuto, ſeu Conſt. Mediol. de continuanda poſſeſſione per 22. colum. agit, & fuit factũ contra Illuſtriſſimum Co. Hieronymum Moronum, & idem Torniel. conſ. 30. latè ſuper ſimili ſtatuto, cum clauſula etiã prohibente bona alienari, & per vltimam voluntatem in non ſubditum, & idem Torniel. conſ. 87. vbi loquitur ſuper ſtatuto ſimili, Torn. conſ. 36. per totum, vbi per 24. colum. loquitur de ſtatuto, ſiue de Conſtit. Mediol. tit. de pęnis. §. Collegijs, Surd. cõſil. 556. lib. 4. vbi loquitur in Statuto Mirandulæ, quod ſtantibus agnatis &c. Surd. poſt Menoch. & Od. quos ſũme laudat in conſ. 393. lib. 3. per totum, vbi loquitur de Statuto Mantuæ de dotibus ſoluendis in bonis mariti, Surd. conſ. 402. lib. 3. vbi de Statuto Murin. ſub. c. 148. Surd. conſ. 426. lib. 3. per totum, vbi de Statuto Reg. circa lucrum dotale, Surd. conſ. 553. lib. 4. vbi de Statuto Rouereti excludente ſorores à fratribus dotatas. Moral. conſ. 13. & 14. lib. 2. per 16. col. vbi de Statuto Vultij excludentes fœminas ab inteſtato à quacũq; ſucceſſione.

Nullitatis abſolutionis à iuramento, Gig. cõſ. 67. per totum pulchrè actus facti contra prohibitionem legis, Ceph. conſ. 421. nu. 31. cum plur. ſeq. & præcipuè, num. 83. vſque ad num. 88. lib. 3. Admiſſionis in collegium Doctorum, Lancell. Gall. conſ. 55. Alienationis bonorum Eccleſiæ Quarant. in ſumma Bullarum, in verbo alienatio D. meus Raud. conſil. 17. lib. pri. Surd. conſil. 181. vbi per 16. col. lib. . . & conſil. 249. lib. 2. alienationis bonorum captorum in vim executionis, Surd. conſ. 49. per totum lib. pri. & 256. lib. 2. bonorum emphyteuticorum cum clauſula quatenus obtineatur licentia Rol. à Vall. conſil 63. lib. . . & eſt cõſ. edit. inter Principes minores, Rolã. à Vall. conſ. 33. & conſ. 99. lib. pri. conſil. 7. lib. 3. & conſ. 60. lib. 4. alienationis ſtante prohibitione de non alienando intra certum tempus, Surd. conſil. 294. lib. 2. Feud. Surd. conſ. 35 lib. 3. Appellationis ab interlocutoria ob omiſſam expreſſionem cauſę. Petr. à Syr. Foren. q. lib. pri. quæſt. 36. Appellat. ab interlocutoria interpoſitæ coram alio, q̃ corã iudice, qui pronuntiauit, Surd. conſ. 228. lib. 2. Ab Eccleſiaſtico ad Eccleſiaſticum in loco cõceſſo à Principe laico, Surd. conſ. 275. lib. 2. ab executore, Surd. conſ. 334. lib. 3. Approbationis ſententiæ, Moral. conſ. 53. lib. 2. vbi pulchrè.

Nullitatis capturæ, Purpur. conſ. 425. per totũ lib. 2. vbi agit de captura in cauſa criminali, Surd. conſ. 411. lib. 3. vbi agit ex cauſa aſſertæ ſuſpicionis cenſus, Surd. conſilio 318. lib. 3. & 511. lib. 4. & 421. lib. 3. ceſſionis, Surd. conſ. 523. lib. 4 Lancellot. Gal. conſ. 31. vbi agit ex non ſeruatis ſolemnitatibus ſtatuti chirographi facti per patrem Puellæ Monachandæ, Monal. conſil. 93. lib. 2. conceſſionis Pontificis factæ Cathedrali alienãdi in forma, Si in euidentẽ. Surd. conſ. 245. lib. 2. conceſſionis iuris cognoſcendi cauſas appellationis, Surd. conſ. 323. lib. 3. conditionis adiectæ inſtitutioni, Surd. conſ. 295. lib. 2. vbi agit de cõditione adiecta inſtitutioni monialium, vt ſingulo anno teneãtur recipere vnam monialem ex tali familia. confeſſionis, Alex. conſ. 13. lib. primo, vbi agit de confeſſione facta coram arbitro ſine cauſa cõſtitutionis ſinodalis, Aldobr. conſ. 72. & 73. conuentionis, Surd. cõſ. 255. lib. 2. vbi de dote addita ſecũdæ vxori in præiuditium filiorum primi matrimonij, & in conſil. 399. lib. 3. vbi de

conuen-

conuentione, quòd quis non possit vendere, sed teneatur offerre.

Nullitatis declarationis sententiæ per Iudicē, qui illam tulit, factæ, Surdus consl. 228. lib. 2. vbi per 14. colum. Denunciationis finis locationis, Surd. consil. 88. per totum, lib. primo Donationis, Rolan. consil. 2. volum. primo, Soc. iun. consil. 76. & 77 143. lib. pri. vbi de donatione ex causa matrimonij, Surd. consil. 361. lib. 3. vbi loquitur in casu ommissæ solemnitatis statuti Bon. Surd. cons. 450. per totum, lib. 4. vbi loquitur de donatione omnium bonorū, & cons. 469. vbi loquitur de donationib inter amasios, & cōcubinas, & cons. 337. lib. 3. vbi loquitur in donatione per matrem filiæ spuriæ legitimatæ, Beret. cons. 11. lib. pri. vbi inheret defectui publicationis,

Nullitatis edicti de non colligendo salmitrū, Surd. consl. 210 lib. 2. vbi per 20. colum. electionis, Abb. Monal. consil. 138. lib. 2. Emphiteusis, Torniel. cons. 90. in pri. dub. Beret. cons. 92. vbi loquitur de emphiteusi in vim si in euidentis. Examinis testium, Muscatel. in prax. par. 5. in glo. iuramenta, fol 71 Excommunicationis, Monal. cons. 110. lib. 2. executionis, Surd. latè, cons. 39. lib. 3. Petr. à Syr. lib. pri. q. forens. q. 14. vbi loquitur ex defectu citationis, Torniel. cōs. 79. per 13. col. vbi loquitur ob non seruatā formam in rescripto.

Nullitatis fideicommissi cōuentionalis. Menoch. cons. 1028. lib. 11. Paul. de Castr. cōs. 348. incipit notandum parte prima.

Nullitatis gestorum per coniunctum pro coniuncto, Surd. cons. 191. per totum, lib. 3. vbi loquitur in requirentibus speciale mandatum; Gratiæ, Moral. cons 50. per totum, vbi loquitur in bannito de homicidio.

Nullitatis immissionis in possessionem, Torniel. cons. 87. num. 6. cum multis seq.

Nullitatis inquisitionis, Hippol. Rim. consil. 399. & 400. lib. 4. vbi loquitur in crimin. vsurarum, Menoch. cons 631. in pri. dub. Rol. cons. 94. latè lib. 4. vbi loquitur in homicidio, Purpur. cons. 507. lib. 2 Intimationis sententiæ, Lud. Sac. resp. 55. Institutionis ex dispositione legis hac edictali. C. de secun nup. Surd. cons 250. lib. 2. vbi per 12. col. Instrumenti confecti per non collegiatum stante statuto, quòd nemo possit conficere instrumentum nisi sit de collegio, Surd. cons 257. per 12. col. lib. 2. vbi tuetur instrumentum iudicij. Surd. cons. 452. lib. 3 vbi ex inefficacia cessionis cons. 260. lib. 2. vbi in iudicio communi diuid reis negātibus communionem, & possessionem.

Nullitatis Laudi vigore compromissi facti in fratrem T. Fran. Hip. Rimin. cons 403 lib. 4 legitimationis, Surd. cōs 526. per totum, libro 4.

Nullitatis legitimationis, Surd. consil. pri. per totum lib. pri. & cons. 303. & 453 lib. 3. consil. 552. 571. & 552. lib. 4. libelli, Surdus cons. 181. per totum lib. 2. vbi loquitur in casu, in quo deducebatur hypothecaria ad auocandum possessionem, donec sibi sit satisfactum de legato.

Nullitatis matrimonij Hip. Rim. consil 360. lib. 4. Surd. cons 364. lib. 3. vbi loquitur ex deffectu ætatis, Menoc. cons. 69. lib. pri. Cophal. cons 421. lib. 3.

Nullitatis obligationis minoris, Rol. cons. 54. lib. 2. Monach. Moral. cons. 30. per totum lib. 2. Surd. cons. 367. per totum, lib. 3. vbi loquitur pro sustinēdo obligatione mulieris facta pro marito, Alex. cons 4 in 7. dub. lib. . . vbi loquitur ob causam minus efficacem.

Nullitatis pacti. Surd. cons. 343. lib. 2. vbi loquitur in pacto, quòd emptore non solutō pretio, venditor potuit tantam emphiteusis partem capere, quanta sufficeret pro pretio non soluto. Possessionis adeptæ ex remed. l. fin. C. de edict. Diui Adr. toll. Surd. consil. 160. per totum, vbi per 20. col. lib. 2. Precepti superioris mandantis capi in malefactorem, Surd. cons. 83. lib. pri. Proclamatis facti per Iudicem ad Instan. priuati, Surd. cons. 161. per totum lib. primo Pronuntiæ positionū pro confessis, Surd. cons. 360. vbi per 10. col. lib. 3. cui addi potest, Amat. decis. 74 Protestationis factæ coram duobus testibus ad destruendum codicillos postea factos, Surd. cons. 356. lib 3. vbi dicit, quòd articulus est nouus processus. Monal. cons. 55. & 133. lib. 2. vbi agit de processu Episcopi contra regularem, & in consil. 137. lib. 2. vbi loquitur in processu facto in visitatione contra clericum prouisionis factæ de Ecclesia, Moral cons. 182. eod. vol. 2.

Nullitatis ratificationis, Surd. consil. 157. per totum, lib 2. recognitionis inuestituræ feudalis, Surd. consil. 449. sub num. 3. cum seq. vol. 3. & 577. lib. 4 Relationis periti ęstimatoris, Surd. cons. 452. præsertim nu 42 cum seq.

seq.lib. 3. Renunciationis bonorum factæ per filium de bonis maternis, & paternis, Surd.consf.t 33.vbi per t 4 col. 1 b. pri. Renunciationis iurium suorum. Surd latè cõsil 355. lib. 3. Repudiationis hæred. Surd. consf.457. num. 3. cum multis sequen. lib. 4. Repud. legati, Surd. consil. 398. lib 3. & conf. 300. per totum, lib. 2. vbi loquitur de repud. facta in fraud creditorum.

Nullitatis, saluiconductus pro debito Fiscali, Surd.conf.281.lib.2. Statuti, Rol.conf. 94. vbi loquitur de statuto condito à Communitate, Surd.consi.t 74 lib.2 vbi agit de statuto, quo forensis non possit venire ad habitandum, nisi quibusdam seruatis, Surd. conf.65.lib.pri. vbi agit de constit. siue statuto prohib. pascula.

Nullitatis testamenti, Surd.conf. 258. per totum lib.2.vbi loquitur ad destruendum legatum,& conf. 413. vbi per col. 32. ex varijs defectibus, lib... & t 58. lib 2. vbi loquitur in testamento facto de nocte,& cõs. 373.lib.3.vbi per 18 col.de testamento facto per suggestiones, & blanditias, & 378. lib.3.in casu, in quo erat ommissum cognomen hæredis, & 462. lib. 4 vbi inheret inhibitioni Principis,& 314.lib.2.& 486 lib. 4 vbi agit ex deffectu solemnitatum statuti transactionis, Surd.conf.45 t. l.b.3.vbi loquitur pro transactione facta à patre in bonis filij 551 lib. 4. vbi in transactione Prelati sine solemnitatibus translationis pensionis, Purpur conf.569.

Nullitatis transactionis, Rol. à Vall. conf. 13. & 15.& 28.lib.4. Beret.conf.39.lib.pri.Lãcellot.Gal. latè, conf. 27.

Nullitatis testamenti ex dementia, Ruin.con fil.376. per totum, libro quarto, vbi pro testamento.

Nullitatis venditionis bonorum pupilli factę à tutrice, Rolan.à Vall.conf.18.lib 2. in vltimo dubio, Surd.conf.339.lib.3.vbi in discordantia in corpore rei venditæ.

Nullitatis venditionis, Rol.conf.18.lib.2. vbi in venditione tutoris, Surd.conf.339.lib.3. vbi de discordia in corpore, Purpur. in cõs. 569.vbi in Prælato, seu solẽnitatibus, Gam. decil.77.vbi de vendit.ad hastam Mastril. decil. 33. vbi per viam adiudicationis insolutum.

Ad euitandũ secũdum obstaculum, bellũ scilicet legalis nostrę philosophię, Iudex debet præ oculis habere causas huiusmodi

25 belli, quæ sunt duę: vel enim illud † procedit ex eo, quòd lex, quæ stat pro fundamento disputationis, patiatur varios probabiles intellectus, vel ex eo, quod DD. suis disputationibus rem dubiam faciunt. Et ad præcidendam primam causam debet habere penes se omnes, qui de intellectibus legum scripsere. Et cum inuenerit sedem materię, primus labor erit super his scribẽtium lucubrationes diligenter videre.

Ad tollendam autem secundam causam debet animaduertere, quòd huiusmodi discrepantia inter DD. est vitium naturale, quo natura nostra prona est ad dissentiendum. Et propterea inter studendum ani-

26 maduertere quidem circa omnes † reprobationes, sed præcipuè insistere super his, quæ immediatè tangunt eos DD. quos ipsemet Iudex in Duces prælegit. Et ratio est manifesta: quia maius est periculum, vt decipiatur Iudex ab eo, quem prædiligit, & præelegit, secũdum illam regulam, quæ habet, quòd Quicquid recipitur, per modũ recipientis recipitur, & vbi maius periculum, ibi cautius agendum, c. vbi periculum de elect. 6.

Hæc quamuis manifesta sint, comprobenturque cõtinuis apostillis, & adnotationibus, tamen vt non solum verificentur, sed per exempla Oculo Reip. subijciantur, vtroq; modo, scilicet & modo quo cum exteris, & modo quo cum præelectis procedi debeat,

27 vtraq; veritas exẽplificatur ĩ infra † scriptis.

In Alba, qui in conf. 74. num. 12. reprobatur per Menoch. in consilio 87. nu.21.vol.1.

In eodem Alba, qui in consil.51.lib. 1. reprobatur per eundem Menoc.conf.85.nu.98. lib. primo.

In Alberic. qui in l. cum & minores, num.7. C.si aduers. rem iudic. reprobatur per Menoc.conf.t 63.vol.1.

In Alciat. qui in consil. t 80. in fi. reprobatur per Menoch. in conf. 99. num. 23. vol. 1.

In Anguis, qui in consil.51 .num. 5.& seq.lib. tertio reprobatur per Sfort. Od. in tract. de restit.in integ.in prima parte queſt.octaua num.52.

In And.Barb.quem Hippol. de Marsil. in l. 1. in §.si quis vltro, colum.9.in fi.ff. de quæst. acriter mordet. quamuis fuerit illius discipulus,

pulus, vt ipsemet attestatur in l. vnius, in §. cognituram, col. 12. ff. eod. tit. de quæst.

In eodem Barbat. cui maledicit, Soc. in consil. 131 colum. 7. vbi illum appellat iactabundum, & temerarium. Pic. in repetitione in quartam, colum. 9. ff. ad leg. Falcid. vbi illū dicit de vili genere ortum. Felin. in capit. ceterum, colum. 6. de rescrip. Ias. in l. omnes Populi in 2. lect. ff. de iust. & iur. vbi dicit illum studiosum impugnandi communes opiniones. Calcan. in consil. primo, vbi appellat illum pomposum.

In Alex. de Neu. qui videtur posse redargui de inconstantia, in cons. 61. & in cons. 88.

In Aret. qui in cons. 14 nu. 16. reprobatur per Menoch. consil. pri. nu. 345. vol. primo.

In Bar. cuius auctoritatem sine auctoritate nihili appellat, Corn. in consil. 290. num. 6. lib. pri. & quem Saturninum dicit, Bologn. in aut. habita. C. ne fil. pro patr.

In Bal. quem Alex. in cons. 132. lib. 4. dicit ingenij volatilis, pro quo facit idem Bald. in l. pri. in §. nuntiatio. ff. de nou. oper. nuntia. & in l. Aemilius. ff. de minoribus.

In eod. Bal. quem de more contrarium dicit, Laurent. de Pin. in cons. 5. num. 75. & num. 147 & in cons. 161. Et accedit Ias. in l. si insulam, colum. 16. in 2. quæst. ff. de verb. oblig. Et Affl. d. dec. 216. num. 8. & videtur dare manus ipse Bald. dum in cons. 99. ad finem, l. 2. dicit, quod speculatiua, & æstimatiua, quæ est nobilior pars intellectus, quia est conclusiua, non semper est eadem.

In Bellamer. in cons. 17. qui reprobatur à Menoch. in cons. 92. nu. 55. vol. pri.

In Beret qui in cons 95. nu 10. reprobatur per Menoch. consil. 603 nu. 15. volum. 6.

In Beret. qui in cons 95. num 24. reprobatur per Surd. decis. 45. num. 16.

In Bertaz. qui in cons. 109. vol. pri. reprobatur per Ceph. in cons. 444 lib. 3.

In Bertrand. cons. 234. num. 10. qui reprobatur per Macabr. cons. 111. num 19.

In Bursat. in cons. 232. num 30. & 31. volu. 2. qui reprobatur per Hort. Pist. q 38. nu. 34.

In Ceruot. quem dicunt, quod faciebat glosas legibus repugnantes. Pott. cons. 8. ante nu. 12. Ludouic. Giunt. in responso pro vxore, num. 721.

In Cephal. qui in consil. 339. reprobatur per Magon. decis. Lucensi 20. num. 31.

In eodem Cephal. qui in consil. 444. lib. 3. reprobatur per eundem Bertaz. in d. consil. 109. volumine primo.

In Curt. iun. in consil. 11. qui reprobatur per Cephal in consil. 46. num. 31. lib. pri.

In eodem Curt. iun. qui in consil. 35. reprobatur per Sanch. in l. hæredes mei, in §. cum ita, num. 755. ff. ad Senat. cons. Trebel. & in consil. 83. reprobatur per eundem Sanch. in eodem. §. num. 49. & in cons. 121. reprobatur per eundem Sanch. in d. §. cū ita, num. 297. & in consil. 139. reprobatur ab eod. Sanch. vbi sup. num. 101.

In Caualcan. quem generaliter reprobat, Laderch. cons. 111. num. 3.

In Dec. qui in cons. 136. reprobatur per Magon. in decis Lucens. 4. num. 21.

In Euerardo, qui in cons. 5. ad fin. ver. sed nihil facit, reprobatur per Menoch. inter cons. pro Triuulr. fol. 8. num. 72.

In Hercul. quem Fulu. Patian. in trac. de prob. lib. pri. c. 1. ab Igneo omnia mutuasse dicit.

In Episcopo Gerundensi, qui reprobatur per Couar. var. resolut. lib. pri. cap. 13. num. 3.

In Felin. quem Syl. nupt lib. pri. sub nu. 131. Malam linguam habuisse dicit.

In Feder. Sch n. cui ob breuitatem irridet Pact. lib. pri. d cto cap. pri. num. 120.

In Fulgos. qui in cons. 83. in 2. dub. reprobatur per Cartar. in tract. de execut. sent. cap. fin. num. 129.

In glo. quæ paruipendenda dicitur, si nihil allegat, per Marsil. in consil. 136. num. 6. & in singul. 243. vbi pro se allegat Bal.

In Gabr. qui in consil. 21. num. 14 vol. primo reprobatur per Menoch. in cons 580. num. 5. lib. 6.

In eod. Gabr. qui in cons. 125. reprobatur per Excellentissimum Laderch. in consil. 73.

In Gram. qui in sua decisione 8. reprobatur per Rim. iun. in consil. 84. num. 13. lib. 2. licet defendatur per Cartar. in dicto tract. de execut. sent cap. 2. num. 65.

In Gratian. cuius opiniones in multis reprobari attestatur Card. Alexand. in præfat. decret. colum. prima, & Felin. in cap. 2. colum. 24. de rescript.

In Hirnet. primo glosat. quem falsò lucernā iuris appellatum fuisse affirmat Cot. in mem. suis. in verb. iuris ciuilis, col. prima.

In Hippoly. Rim. qui per Viu. Bar. decis. 435. in fin. appellatur instabilis, fragilis, & lubricus.

In Innoc. quem dicacissimus, Barbat. in cap. postulasti col. 6. redarguit de breuitate.

In

In Ioanne And. quem pedagogum magistrũ, quę grammaticæ dicit Cotta in mem. suis verb. iuris ciuilis, col. 8.

In Ioseph. Mascard. qui damnatur in ordine alphabetico, quia in eo genere scribendi nulla inuentio, nulla materiarum connexio, nullum denique genus dispositionis inuenitur, materiæ dissipantur genera, eorũque effectus à sua coniunctione disiunguntur, vt per Fulu. Pacł. dicto cap. primo num. 19.

In Karolo Ruin. cuius nomen sic scribere placuit, quamuis communiter scribatur. p C. quia sic me docet rex. in cap. Adrianus ll 2. dist. 63. & in c. ordatur, 23. q. 8. & in c. hic si quis 11. quæst. pri. & in c. Excellentissimus vndecima quæst. 3. & in c. nouit, ex de iud. nam Carolus Ruin. in consil. 7. nu. 12. lib. pri. reprobatur per Menoc. in cons. 99. num. 137. vol. pri.

In eodem Karolo Ruin. in cons. 149. num. 4. lib. qui reprobatur per eundem Menoch. in cons. 299. num. 201. lib. pri.

In eodem Karolo Ruin. in consil. 42. volum. pri. qui reprobatur per Gabr. in consil. 72. num. 10. vol.

In eod. Karol. in cons. 91. vol. pri. qui reprobatur per Sanch. in l. hæredes mei, in §. cum ita. num. 598. ff. ad S.C. Trebel.

In eod. Karol. Ruin. in cons. 81. volum. 2. qui reprobatur per Sanch in d. §. cum ita, nu. 464.

In eodem Karol. qui in cons. 96. vol 2. reprobatur per Sanch. in iam cit. loc. nu. 1303.

In eodem Ruin. qui in cons. 137. nu. 7. lib. 2. reprobatur per Menoch. cons. 323. nu. 230. volum. 4.

In eodem Ruin. qui in cons. 67. in 2. dub. volum. 3. reprobatur per Zanch. in d. §. cum ita, num. 1207.

In eodem Ruin. qui in cons. 122. col. 2. lib. 3. reprobatur per eundem Zanch. in d. §. cum ita, num. 72.

In eodem Ruin. in 114. vol. 5. reprobatur per Gabr. cons. 56. num. 9. lib. pri.

In eodem Ruin. qui in cons. 128. num. 11. lib. 3. reprobatur per Menoch. cons. 197. num. 18. & 19. vol. 2.

In Ludouic. Rom. quem mordet Alex. in l. si cum dotem, in §. eo tempore, col. 3. ff. solut. matrim. & refert Cot. in verb. iur. ciuil. colum. 16.

In eod. Ludou. Rom. quem minoris auctoritatis Paulo de Castr. dicit Sim. de Pret. in tract. de interpret. vltim. volun. lib. 5. interpret. 2. dub. 2. num. 105.

In Marsil. quem Fulu. Pac. dicto lib. primo, & cap. pri. num. 15. dicit plus carnis, & minus neruorum in materia probationis adhibuisse.

In eodem Marsil. qui reprobatur per Lucr. de Pino in cons. 168. num. 8.

In Neuiz. qui in consilio 77. reprobatur per Surd. decis 45. num. 13.

In Oldr. qui dicitur obijsse ex tristitia contracta ex crimine præuaricationis, per Clar. in § fin. q 72. num. 2.

In eodem Oldrad. qui in cons. 251. reprobatur per Achil. de Graf. decis. 57. nu. 4.

In Petr. de Anchar. quem mordet Felin. in c. si quando. col. 2. de rescript. quod more laicorum contra clericos inuehit.

In Prat. Papien. qui iudicatur redargui de mala lingua. per Neuiz. in Silua, libro primo, num. 132.

In Paul Castr. quem nimis promptum in cõsulendo appellat Alex. in l. quæ dotis, col. 4. ff. solut. matr. Et Aretin. in consilio 162. vt in Sylua nuptiali in dicto loco, numero vigesimoseptimo.

In eodem Paulo de Cast quem Catelian. Cot. in dicto loco, colum. 4. reprobat, quod minus recte tempora, & mortem Papiniani retulerit in l. vlt. col. 2. C. de instit. & subst.

In eod. Paul. de Castr. qui postponitur Baldo, per Corn. in consil. 190. sub num. 7. lib. 1.

In Raphael. Fulgos. quem Corn. in d. consilio 190. num. 17. lib. pri. postponit Baldo in. Riminal. sen. qui in cons. 110. num. 65. reprobatur per Surd. decis 21. nu. 18.

In Rot. Rom. in antiquis de test. spol. decis. 3. quæ reprobatur per Dec. in consil. 136. colum. pri.

In Rol. à Val. qui in consil vlt num. 15. lib. 1. reprobatur per Menoc. in consil. 124. num. 12. & 15. lib. 2.

In Socin. iun. in consil. 60. num. 8. qui reprobatur per Natam in cons. 402. & 410.

In Salicet. de quo Bart. in sua Ioannin. col. 49. dicebat, quod habebat malos vicinos, quia seipsum laudabat.

In eodem Salicet. quem Felin. in Cap. Rodulphus in c. pri. de rescrip. dicit, quod fuit caput partis, & se talem ostendit in cautela, quam dat contra malos Iudices.

In eodem Salicet. qui aut. ei qui. C. de bon. authorit.

thorit. iud. possid. reprobatur per Surd. decis. 46. num. 14.

In Tribun. quem cuiuscunq; religionis & maximè Christianæ contemptorem, fraudulentum, auarum, licet sermone blandum & suauem dicit Cot. in ver. Iuris ciuilis; colum. 8.

In Vulpian. quem nimis bonum dixere, & ob id à Prætura remouerunt, vt affirmat Cot. in d. loco, colum. 2.

In Vant. in tract. de nullitat. tit. de nullit. ex defec. cit. num. ... quem reprobat Cagnol. in decret. Montisfer 12. §. 6. num. 17.

In Zanch. qui in cons. 169 inter consilia vltimarum voluntatum, reprobatur per Menochium cons. 187. sub num. 6. vol. 2.

Et vt recedam ab aliorū exemplis, & proprio exemplo comprobem in eum, quem in ducem accepi, & sic institutam nouelum Iudicem diligentiori medio, vt in ea promisi, & decet, quia vbi maius periculū ibi cautius agendum. Corypheus scribentium, & cōpa

28 ter meus vir Papinianeus† secūdum Lancellottum Galliam ad consuetudines Alexandriæ in præfatione, num. 17. & acutissimi ingenij secundum eundem in d. tract. in ver. legare, num. 101. cum quo concordat Mascard. concl. 254. num. 14. qui illum appellat doctissimum, & peritissimum, & Mant. in tract. de coniect. vltim. volunt. lib. 8. tit. 10. num. 12. qui illum dicit celeberrimum, & eminentis scientiæ, & in summos legum vertices colocatur, Rim. iun. consil. 748. in prin. volum. 7. & ego ipse ætatis suæ Principem dixi in Epistola mea ad nouas additiones, in tract. de arbit. iud. & affirmauit etiam Peregrinus in cons. 11. sub num. 4. examinando illius celeberrimum consilium 284. lib. 3. ad interpretationem Con-

29 sil. Oldrad. 21. huius rei, & modi† necessitatem in multis reliquit.

Nam in trac. adipis. remed. primo reprobatur per Achillem Person. in tract. de indic. q. 9. per tot.

In eodem tract. adipisc. remed. 2. num. 42. reprobatur per Hippolytum Rimin. in tract. de donat. in princ. num. 1442. & nu. 1452.

In eodem tract. adipisc. remed. 3. num. 22. videtur aduersari his, quæ dixit in cons. 295.

In eodem trac. Adipisc. rem. 3. num. 23. reprobatur per Marc. Ant. Eugen. ex professo in cons. 65.

In eodem tract. adipisc. rem. 3. nu. 59. videtur sibi contrarius in intellectu l. pri. §. generaliter. ff. de leg. præst. secundum ea, quæ dixit in d. cons. 295.

In eodem tract. adipisc. rem. 4 num. 37 reprobatur per Rimin. iun. consil. 545. num. 35. lib. 5. & per Paset. in cons. 140.

In eodem trac. adipis. remed. 4 nu. 336. in fi. reprobatur latè per Ioseph. Lud. decis. Perus. 47. num. 2. par. prim.

In tract. recup. remed. pri. num. 121. reprobatur per Franciscum Personalem in dicto tract. de indic. q. 4 num. 44.

In tract. recup. per eodem remed. pri. num. 128. & 130. reprobatur per Franciscum Person. in dicto tract. de indic. q. 5. versic. & hic quoque, num. 46.

In eodem tract. recup. remed. pri. num. 181. reprobatur per Ioseph. Ludou. decis. Perus. num. 14.

In dicto tract. recup. eodem remed. pri. num. 216. cum seq. reprobatur per Franc. Person. in d. tract. de indic. q. 4 sub nu. 40. vers. & licet Menoch. qui num. 43. conatur conciliare.

In eodem tract. ... remed. 15. lib. 5. num. 66. reprobatur per Rim. iun. cons. 361. nu. 26. volum. 4.

In eodem tract. remed. 15. num. 143 reprobatur per Surd. cons. 49. num. 30. vol. pri.

In tract. de arbitr. iud. generaliter reprobatur per Franc. Molin. in tract. de brach. sæcul. cap. 13. num. 10. & c. 14. num. 35. vbi adeo grauiter vrget vt ieiunius loqui potuisset de tanto viro.

In eodem tract. lib. pri. q. 7. num. 12. reprobatur per Balthassar. Gomez. in suo elegantissimo tract. de potest. in seipsum, lib. pri. cap. 13. num. 10.

In eodem tract. q. 68. reprobatur per Franciscum Molin. in dicto tract. de brach. sæcul. dicto cap. 35. num. 6.

In eodem tract. de arbitr. iud. cas. 114. nu. 24. reprobatur per Thom. Granut. Theor. pri. sub num. primo, & 17. num. 6.

In eod. tract. cas. 127. num. 3. reprobatur per Granut. conclus. prima, num. 11.

In eod. tract. cas. 256. reprobatur per Zanch. in l. hæredes mei. in §. cum ita, in 5 p. nu. 9. ff. ad Sen. Consul. Trebel.

In eod. tract. cent. 4. cas. ... reprobatur à Rim. iun. consil. 361. num. 6. volum. 4.

In eodem tract. cas. 452. acriter reprobatur per Franc. Molin. in dicto tract. de brach. sæcul.

sæcul.cap 14

In suis Comment. de præsumpt. reuocantur in examen ea, quæ scripsit q 49. num. 2 per Turret. conf. pri. lib. 2.

In eisdem comment. lib. 2. præsumpt. 50. nu. 24. reprobatur per Surd. decis. 71. nu. 20.

In eisdem Comment. lib. 2. præsumpt. 54. nu. 24. reprobatur per Surd. decis. 75. nu 20.

In eisdem Comment. lib. 3. q. 56. nu. 41. reuocatur in examen per Fab. Toret. d. cons. pri. lib. 2.

In eisdem Comment. lib. 3. præsumpt. 85 reprobatur per Carof. in tract. locat. & conduct. in 2. p. sub rub. de Medic. q 7 sub n. 6.

In eisdem Commẽt. lib 4. præsumpt. 198. nu. 24. dum allegat Ruin. & Sim. de Pret. reprobatur per Toret. cõs. 100. nu. 55. & seq.

In cons. 11. reprobatur per Ladetch. cons. 87. num 13.

In cons. 19 sub nu. 26. videtur contrariari his, quæ dixit in cons. 108. volum. 2. cęterum conciliatur per Æqu. Rug. cons 3. nu. 39.

In eod. cons. 26. reprobatur per Peleg. de fideicomm. art. 10 nu. 25.

In cons. 60. nu 29. videtur obscurus, declaratur p Surd. in trac. de Aliment. tit. 5. q. 7. n 4

In cons. 65. videtur contrarius his, quæ dixit in cons. 295. sed videndus est Eugen. cons. 65 nu. 20. & 21.

In cons. 69. nu. 71. 72. & 73. vnà cum Cephal. in cons. 221. nu. 29. & 30. & in cõs. 503. nu. 14. & Cacheran. in cõs 52 nu. 11. & Hond. cons. 87. nu. 16. reprobatur per Caualcan. decis. 29. nu. 16. 17. 18. & 19. Nauar. cons. 20. & 22. de sponsal. lib. 5 Rimin. iun. cons. 691. nu. 16. & seq vol 6. Guter. de contract. iur. c. 5. nu 25. & per alios noué adductos p Stephan. Gratian. in lib. discept. forens. c. 83. nu. 13. & num. seq.

In cons. 71. nu. 25. examinatur per Toret. cõs. primo, lib. 2.

In cons 90. reprobatur p Triuis. causar. crim. lib. 2. decis. 55. per tot.

In cons. 92. nu. 82. vers. quod dixit Couar. solũ dissentire, reprobatur per Curt. de execut. sent. cap. bon. cap. si num. 391.

In cons 108. vol 2. videtur contrarius his, quę scripsit in cons. 19. sub nu 26 cęterum conciliatur per Æqu. Rug. d. cons. 3. nu. 39.

In cons. 116. nu. 85. 113. 114 130. 154 & 155. reprobatur per doctissimum dominũ meũ Raudens. in tract. de Annalog. c. 27. nu. 97.

In eod. cons. 116. reprobatur per Ladetch. in cons. 24. num 4.

In cons 124. in 2 col. reprobatur per Cephal. cons. 600 nu. 17.

In cons. 164. nu. 29. lib. 2. reprobatur per Pelegr. in cons. 67. sub num. 6. lib. pri.

In cons. 172. reuocatur in dubium per Mantuam de coniect. vlt. volun. lib. 8. tit. 18. nu. 122 & seq.

In cons. 187. nu. 27. vol. 2. reprobatur per Rimin. iun. in cons. 40 nu. 28 & nu. 35. vol. 4.

In cons. 206. num. 18. examinatur per Turret. cons. pri. lib. pri.

In cons. 272. vers. nec obstat lib. 3 examinatur per Turret. in cons. 100. nu. 55 & seq. lib. 2.

In cons. 295. num. 7. reprobatur per Æmil. in cons. 65. nu. 20. & 21.

In cons. 306. lib. 4 reprobatur per Vincent. de Hunded. in cons. 83. nu 26. in 2. p.

In cons. 327. nu. 67. obscuritatis notatur per Turret. declarãtem in cons 82. nu. 3. lib. 2.

In cons 363. nu. 18. reprobatur, per Rim. iun. cons 361. in cons. 421. nu. 22. lib. 5. examinatur p Nat. cons 402. & 420. nu. 26 lib. 4.

In cons. 425. examinatur per Turret. cons. 77. num. 108.

In cons. 651. in pri. dub. videtur ponere decisionem valde dubiam, & periculosam propter dolum, videri tamẽ potest Ret. de infirm p. 2. litt. testamentũ fol. 262. qui mentionem facit de d. cons. 651. & vidẽdus est Menoc. in d. trac. de arb. casu 395. in addit.

Has aquas, iudex qui non biberit, compelletur bibere de aquis turbidis, Nili in Ægypto, idest iudicare casu, & ignoranter in ruinam multorum: quia qui Iudex est, à pronuntiando abstinere non potest: Et huius rei præmium paratum erit lacus, in quo nõ erit aqua, de quo Zach. q. quia, dicet Dñus; repulisti sapiẽtiam, & ego te repellam, Cęteris verò aquas lympidissimas iustitiæ prudenter degustantibus aqua ipsa conuertetur in Vinum, in grãtiam, ad gloriam.

Et hactenus de Aquis dixisse sufficiat.

vt Iudex, vel districti iura regiminis dimittere compelleretur continuum subire periculum turpis missionis, & consequenter famæ, & proprij honoris.

Malus Princeps dicitur malus propter † mul-
13 tas causas: sed quoad propositum nostrum causas legimus descriptas in sacris litteris cum suprema voce Exod. capitulo 21. ad
14 Moysen † dicitur, Loquere ad Aaron homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offerat panes de suo, nec accedat ad ministerium eius: & subiungitur, si cęcus fuerit, si claudus, vel paruo, vel grandi, vel torto naso, si fracto pede, si mãcus, si lippus, si gibbosus, & albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel ponderosus.

Causæ autem quinq; colliguntur ex eo text. quæ personam ipsius Principis respiciunt, cętera vero ad personam ipsius Iudicis supra piè retulimus.

Et primo, ad personam Principis pertinet il-
15 lud, si claudus, vt † de Agesilao fuit dictũ, si dum videt, quo pergere debet mediantibus oculis suorum Iudicum per infirmitatem eius mentis viam perfectè tenere non valeat, sed velit, quòd eius voluntas non regulatur, expleatur, & fiat.

Secũdo, similiter ad personam Principis pertinent illa verba, si paruo, vel grandi, vel † torto naso, qui dum non vult existimari habes sæpè in quibusdam scrupulosis inquisitionibus, plusquam necesse est, contra Iudices suos ad quærelas subditorum, vt
16 leuis folia arida, † & sine pondere succi volat, statim mouetur, & ex nimia subtilitate fallitur, dum auctoritatis iudiciariæ deprimit vigorem: nasus quippe grandis, & tortus est discretionis subtilitas immoderata, quæ dum plusquam expediat excreuerit, actionis suæ rectitudinem confundit.

Tertio pertinet ad Principem sequentia ver-
17 ba, si fracto † pede, si mancus, dum à bonis, & laudabilibus inquisitionibus actionem Iudicum suorum in totum, vel in partem Textus vocat, quasi non, & ipse Deo rationem redditurus sit de singulis, quos fidei suæ credidit, & Imperio.

Quarto, pertinent & ad Principem illa verba,
18 Si gibbosus, dum † illum terrenæ sollicitudinis pondus deprimit, ne vnquam ad suprema respiciat, sed his solis, quæ infimis calcantur intendit; dum, & quæ sui status rationem reddituumq; augumentum continent, etiam cum Dei offensa quærit.

Quinto, pertinent ad Principem, si iuuenis
19 sit, illa verba, si iugem † scabiem, si ei carnis petulantia sine cessatione dominetur: In scabie etenim feruor viscerum ad cutem trahitur, per quam rectè luxuria designatur: quia si cordis tentatio vsque ad operationem prosilit, nimirum feruor intimus vsque ad cutis scabiem prorumpit, & foris etiam corpus sauciat: quia dum in cogitatione voluptas non reprimitur, etiam in actione dominatur.

Sextò, pertinent ad Principem senem illa ver-
20 ba, vel ponderosus, qui † turpitudinem operæ non exercet, quia non potest: tamen ab hac cognitione continua, siue moderamine grauetur in mente, qui nequaquã quidem ad opus nefarium rapitur, sed eius animus voluptate luxuriæ, sine vllo repugnationis obstaculo delectatur, & totis cogitationibus ad lasciuiam defluens pondus turpitudinis gestat in corde: & quamuis praua non exerceat opera, ab his tamen non auellitur mente, nec ad vsum boni operis in aperto valet assurgere: quia grauat in absconditis pondus graue.

Septimo, pertinent ad Principem illa ver-
21 ba, si impetiginem † in corpore: si Princeps non patiatur se admoneri de erroribus, sed contemnat, nec doleat: impetigo quippe sine dolore corpus occupat, quod contingit tunc, quando Princeps in profundum malorum venit: propter quod absque eius tedio decor omnium membrorum, & præcipuè oculorum, in quibus præcipuè splendor Reipublicæ enitescit, perditur. Vnde post Luciet. libro decimo. Non (inquit) quod impetigo seu petigo Oculos conscendit, & ea cõmu-
22 nio † morbi, seu ruinæ moraliter elicitur ex idẽtitate naturalis remedij: quia cum Plin. de hac infirmitatis specie multis in locis tractet, præcipuè libro vigesimo, capitulo
23 nono doloribus capitis, oculorum † caligini, & impetigini vno eodemque remedio occurritur.

Caueat ergo Oculus à malo capite, caueat, qui eligendus à malo Principe: quia sine capite nihil possunt membra, capit. cum non liceat, de præscriptione, Ant. Buig. in capitulo cum omnes, num. 143. ex. de constit. Et suprascripti non faciunt miracula sine virtute Dei.

Quo dicto ad hoc propositum frequentissi-
24 me † vtebatur Ill. & eruditiss. Dominus, & amicus meus Hieronymus Saracenius.

In secundo tempore eligendus Iudex debet circa duo potissimum se exercere. Et primo debet cogitare de moralibus: quia plu-
25 res in viam morum † consueuerunt errare, dicebat Cato, & nouit Foler. in prax. in prin. qui de moribus Iudicum ex professo egit. Hæc theorica potest redigi ad practi-
26 cam, per multa † exempla: sed ego pauca, vtilissima tamen præeligam.

Primum exemplum potest poni in illis Iudicibus, qui falso vrbanitatis commento seducti, commendantibus sibi causas in dubio arbitrium suum promittunt. Hoc est
27 vitium † commune multorum. Ab hoc vitio cauere debet Iudex: quia in arbitrarijs opinionem suam sequi debet, non voluntatem, & bonus Iudex nihil ex arbitrio
28 suo † facit, cap. iudicet, & ibi glo. 3. quæst. 7. & optimo dilemmate argumentabatur Perill. I.C. Coll. & D. meus Alex. Rauden.
29 Aut constat Iudici, & tenetur † pronunciare prout sibi constat, aut non constat, & tenetur absoluere, Et si validè dubius est, dicam ego, Absolutum non debet ferre iudicium, vt est tex. 33. quæstione, capitulo fin.

Secũdum exemplum est in illis Dominis Iudicibus, qui falso rusticitatis clypeo ad tegendum suas ignorantias, siue veras, siue auaritiæ, & furti causa simulatas, in minas,
30 iurgia prorumpunt † contra Aduocatos, & partes, & super generalibus se continẽt. Hi quatuor mala faciunt, partes terrent,
31 animas † in suspenso tenent, defensiones adimunt, sibi ipsis odium, malumq; exitum sic parant, vt illorum simulactum, & finis egregia figura legitur apud Virg. lib. 8. Æneid. de Caco.

Tertium exemplum est in illis Iudicibus, qui participant de vtroq; & falsò sub clypeo
32 charitatis minis, & blanditijs † quærunt concordare partes, & eas reducere ad compromittendum. Huius exempli declarationis gratia distinguo tres casus.

Primus casus est, quando Iudex quærit compromissum in seipsum: & hoc arb troi de-
33 testabile, maximè subsistente spe † pręmij, puta si Iudex sit ordinarius, & stipendiatus de publico, qui sportulas accipere non possit, & id faciat, vt habeat honorariũ laudi, seu arbitramenti, non me latet reg. compromitti non posse in Iudices arbitrarios, quam communem dixerunt Curtiu., & Lud Burghesius in l. 1. ff. de iud. sed scio, q cuique deficiunt riuulæ ad decipiendum sub prætextu declarationum, quæ semper seruiunt sensui inhiantis lucro iux. Marc. Ant. Blanc. in tract. de compromiss. q. 2. nume. 42.

Secundus casus est, quando Iudex quærit cõpromissum in tertium, apparente de iusti-
34 tia vnius † partis, & in hoc casu Iudex est culpabilis, & damnandus. Dec. in l. æstima uerunt, num. 1. ff. si cert. pet.

Tertius est casus, quando lis est dubia, & cõ-
35 promissum fit in † tertium. Et in hoc casu quia vix agitur de moralibus respectu Iudicis, videat lector tex. cum ibi not in cap. infames, in §. si quis versic. Iudex. 3. quæst. ... in c. fin. de transact. Affl. dt. decis. 13. Butigel. in d. l. qui æstimauerunt, num. 5. & omninò Ant. de Prat. in l. 1. in vers. sextum est compositio, num. 418. ff. de iur. iur. Vbi inter octo remedia litium finiendarum, sexto loco de compositione meminit.

Quartum exemplum potest poni in Iudicib. causarum criminalium, qui conniuent ex-
36 peditiones causarum, & retinent † reos in carceribus. Huius conniuentiæ causæ possunt duæ considerari.

Prima causa potest esse, vel ignorantia, vel ignauia Iudicis, quia nesciat, vel non velit expedire causam.

Secunda causa potest esse auaritia, vt extorqueantur pecuniæ pro fisco: & vterq; casus est detestabilis: quia causa est mala, atque ideo effectus esse non potest bonus, & om-
37 nes Iudices indifferenter hoc in † casu mortaliter peccare existimo, sed magis peccare credo Iudicem Ecclesiasticum, quem arbitror, eo in casu ob clerici detentionem
38 laqueo excommunicationis † irretitum, & pro hoc allego, consf. Corn. in terminis.... cuius traditionibus vnum addo: quòd existimo Iudicem etiam incidere in vinculũ
39 excommunicationis, etiam si reus † sit delinquens: quia carcer inuentus est ad cu-
39 stodiam, non † ad pęnam, & hoc loco aduerte, quòd Iudex Ecclesiasticus debet constituere reg. q ipse tenetur rellaxare reum fideiussori, quia Iudex Ecclesiasticus delinquenti multam pęnam sanguinis irrogare potest, cap. sententiam sanguinis ne cler.

vel

vel.mon.cap.hijà quibus,23.q.8.cögitaui
ſolum in duobus caſibus eludi poſſe iudi-
tium Eccleſiaſticũ,vbi reus rellaxetur fide-
iuſſori,& aufugiat. Primus caſus eſt,ſi ipſe
aliqua pœna corporali puta fuſtigationis
veniat puniendus: ſed niſi oſtẽdat limita-
tio reg. quod reus debeat rellaxari fideiuſ-
ſori,vbi non venit imponenda pęna corpo-
ris afflictiua, dico, quòd & in hoc caſu de-
bet rellaxari, quia pœna fuſtigationis non
eſt pęna ſanguinis: nec poteſt elidi iudiriũ,
quia ſupereſt pęna banni, quæ eſt minor,
vt probatur ex his, quæ ſcribit Bertazz.
conſ. 525.dubitari poteſt,lib. 2. conſ.crim.
Secundus eſt caſus vbi, quis nouiter tranſ-
mittendus ad triremes, & in hoc ſubſiſto.

Quintum exemplum ſit in illis Iudicibus,qui
turpiter Dacium imitantur,nec vnquam
ſuo Principi contradicunt, reputantes cũ
vate Ferrarienſi miſerrimum eſſe. ſi non
40 aiunt, quod Princeps ait: imo † ſi non fa-
ciunt,quod Princeps innuit, vel quod Prin
cipi placere intelligunt,etiam,ſi illud iniu-
ſtum ſit,contra quos eſt tex.in § ſi quis au-
tem,in auth.de manda. Princip. quem tex.
not. glo. contra miſeros Prælatos, qui tan-
41 tum timent literas † Pontificis, vt non au
deant reclamare: qua in re videat lector,
Felin.in cap. ſi quando de reſcrip. vbi ma-
42 teria † ſecundæ iuſſionis.

Sextum exemplum ſit in illis Iudicib.qui, vt
oſtendant ſe peritos, vel etiam ſe ſinceros,
43 animi ſui votum ante † tempus detegunt:
quem obtegere prudenter tenentur vſque
ad eum terminum, vt relinquatur locus
defenſioni,& diſcutioni veritatis, l. vbi,C.
de falſ. Io.de Pra.in l.admonendi, ff de iur.
iur. verbi gratia ſi petatur iuramentum in
ſupplementum probationis, & Iudex non
vtatur ſolita cautela reſeruandi iuramen-
tum petitum in calculo ferendæ ſenten-
tiæ.

Secundo loco Iudex debet ſe exercere in his
intelligendis,quæ incognita poſſent impe-
dire illum in proceſſu ad vlteriora,ne eum
44 ipſe † iuſtus ſit fructus iuſtitię conuertatur
in amaritudinem victoris, propter diſpen-
dium pecuniarum,& temporis.

Hæc autem, quæ conſueuerunt frequentius
impedire, reſtringuntur ad duo præcipua
media huius abſurdi.

Primum illud eſt ignorantia Statutorum, ex
conſtitutionum, & ſtyli illius Ciuitatis in
qua futurus eſt Iudex, & propterea debet
45 † diligẽter ſe exercere. vt benè videat Sta-
tuta,& Conſtitutiones cum ſolitis Apoſtil-
lis, & adnotationibus, ſiue impreſſis, ſiue
manuſcriptis,curãdo omni diligentia vbe-
riores lucubrationes ſuperinde habere ab
aliquo magno practico degente in loco.

Et cum diligentia † debeat eſſe circa omnia,
46 hoc tempore tamen eſſe debet circa ordi-
natoria.

Eadem ratione curabit Iudex eligendus edo-
ceri de ſtylo ſecundũ modum, formam, &
47 diſtinctionem, quam † poſuit magnus
practicus Ang.in §.ex non ſcripto,inſtit.de
iur.nat.gent.& ciuil.

Secundum illud eſt,vt ex fonte iuris commu-
nis breui Epilogo in vnum redigat omnes
illas difficultates, & omnes illos modos,
49 † propter quos ea in re adducta ratione
acerbus fieri poſſet fructus Iuſtitiæ, vt ſi
49 agatur de iuriſdictione cognoſcendi † ar-
ticulum à quo pendet iuriſdictio, quæ in
dubium reuocatur; de quo Surd.conſ.286.
lib.2.per totum, vt in diſtinguenda quali-
tate ex reſcripto,de qua No. DD. in l. pri.
in §.ſi quis ſimplicìter,vbi Alciat.num.11.
cum ſeq.Trot.num.18. cum ſeq. & diſtin-
ctius Lancelot.Gal. num. 23. ff. de verbor.
oblig.& in comprehenſiua reſpectu cauſa-
rum nouiter ſuperuenientium, de qua re
Capr.Reg.36.col.3.perſonaq;, vt ſucceſſo-
rum obtinentis,de qua re Capr.Reg.35. &
in iuriſdictionis ſuæ fines,puta an poſſit cõ-
pellere aliquem ad comparendum perſo-
naliter in cauſa ciuili, vt per Mand.de mo-
nit.94.num.3.an potuit reicere defenſores
abſentis in cauſa criminali, vt per Rolan.
conſ.47.an ex mandato Senatus,vel Prin-
cipis potuit torqueri ſine inditijs,& abſque
traditione,cap.vt per Afflict. ad Conſtitut.
Neapol.lib.pri. de inquiſit.facien.Rub.51.
num.5.& 6.vſq; ad fin.an poſſit habilitare
minorem,vt in iudicio compareat ſine cu-
ratore,vt per Dec.conſ.519.Guid. Pap. de-
ciſ 494.num.8.Med. deciſ. Match. 29. nu.
nu.8. an poſſit dare curatorem minori non
ſubdito in lite coram ſe. vt per Steph.fid.de
interrog.ver.num.70. an poſſit examinare
teſtes ſenes, vel valetudinarios in cauſa,in
qua iudicauit, & ab eo fuit appellatum,qñ
nondum adeſt nouus Iudex,vt per Mand.
de inibit.q.34. nu. 3. an poſſit alterare ter-
minũ ad dandum Apoſtolos prorogando,
vel

vel abbreuiando, vt per Lancellot. de attent.par.2.cap.13.nu. 49. Franch. de petit, dub 2.nu.17.an possit exequi suam sententiã appellatione deserta, vt per Guid. Pap. de appellat.nu.23. priuare subditum delinquentem benefitio existenti in alterius iurisdictione, vt per Ant. de Ros. de indult. nu.300. vbi modum præscribitur exequẽdi,an possit sibi reseruare locũ tertij casus, quo partes dissentdent in elect. vt per Bart. in l.creditores ff.de pignor.Salic in l.2.col. pen.C.de rescind.vend.Rebuf.in l.vn. ver. subtilitatem, C. de sent. quæ pro eo, quod inter.Ioseph Lud.decis.Perus.28.num. 21. par. pri. an & quando possit pronuntiari, prout in cõsilio,vt per Vant.de nullit. vers. postquam de nullit.num.104. vel prout in cedula, vt per Gamb. de auct. leg. de lat. libro octauo, nu. 192. vel legi sententiam, vt per Anan.cons.93 nu. 10. an si Iudex sit appellationis potuit excedere fines decisorum, vel controuersorum iudicis à quo, vt per D. de test. nu. 7. & Med. de emp. p.2.quæst.10. num. 3. Guid. Pap. de appellat.nu 2.an possit prouidere pauperi de aduocato,vt per Rebuf.de priuil. sub num. 5. Caccialup. de aduoc. quæst. 3. num. 3. an possit aduocatum recusantem compellere ad assumendum patrocinium, an potuit sententiam expertitarum relationum latã mutare,vt per Fed.Schenc. deprobat.nu.2. vel alias victore non contradicente, vt per Innoc. in c. cùm Bertoldus,de re iud. & in cap.cum dilecta de rescript. Alex.in l.sæpe, in 6.fall.ff.de re iudic.& Ruin.in l.hoc edicto,num 88.ff.de nou. oper. nunt. an datus Iudex in solidum habeat habitum, & exercitium iurisdictionis, vt per Capram reg. 27.& reg.38. an possit dare licentiam alicui. vt ducat amicos secum, pro eius defensione,vt per Pert.Bellin.de re milit.p.2. lib.pri.nu. 34. an possit precipere subdito, vt faciat tale quid extra territoriũ Rosius de dulg. num. 294 an possit concedere fidantias,vt in §. sed neq; authen. de mand. prin. 3. an & quo munere accipere possit,vt per Mysing.obter.75. cent.2.libro . . Sed melius per. . . . in tract.de offic. Reg. lib. . . . . . .an post lapsum termini præfixi possit examinare testes,vt per Surd. cons 8.per totum,& per Gutir. pract. q. lib. pri.q. 34. per totum, an possit absq; patris citationẽ se informari de possessione petẽtis inhibere aduersario, ne illum molestet, vt per Zuchar. in l.fin. num. 130. & seq. C. de edict. Diui Adr. an possit reo concedere electionẽ pœnæ,vt p Rom.sing. 131. Ryul. in l.si fugitiui, num. 53. & factum fuit per Neronem, qui pœnæ electionem concessit præceptori Senecæ, vt per Mand. in tract. de ingratitudinem,an & quando is potuit esse Iudex reductionis, vt per Lamphranc. de arbitr.p.1.num.208.& p.3.num. 45. an possit euitare, & recusare iuramentũ oblatum super eo in quo contra eũ deducitur in allegatione suspicionis, vt per Thesaur. decis. . . . . an possint subdelegati condelegari, vt per Caprã regula. 29. cognoscere de iniuria sibi, vel suis illata, vt per Prosd. de Comit. de diferent. inter ius ciuil.& crim.& Mar.Rauen.in Specul.iud. num.17. an de sua iurisd. vt per Capr. reg. iur.conclus 9 an citari clericum cum clausula,si sua purauerit interesse, vt per Pet. Pech.de iur.test.c.49.num.7. & quibus casibus in clericum iudicere, vt per Aufrer. de por. secul. super Eccl.Perus. Petr.Pech. de iur.test.c. 49. num. 7. Bertach. de Episc. lib 4.p.5.num.47 Io.Gut.de act.iud.cap. 5. num.22.Bernard.Land.de por.secul. super Eccl.num.8.& seq. Put.de Sind.vers.Clericus,num.4.Nic.Pol.de Excom. num. 7. an possit esse Iudex, & not. vt per Ant. de Caner.in tract.de intimat.num. 17. & Bal. de stat.in vers.præceptum,num.5.& cum, & similibus præsidijs distinctè in eius monomiali relatis non iuerit se de cõcernentibus eius iurisdictionem, addat quoq; quę in tractando cum venientibus ad se, & in processando,sæpius contingere nouerit,no turpiter, vel in more concernentibus, vel in decretis conficiendis deficiat, huius rei multa exempla adferi possunt, vt si videat calumniosè sibi illudi per excipientem,vel suspicetur de hoc,vt per Barb.cons. 18. nu. 1.vol.pri.addit id Muscatel.in prax.p. 3. in glos. delatoria,sub lit. A. 34 & Caualcan.decisione. 75.& 76. ibi relata dicentur rei iud. reus obijciat soluisse post rem iudicatam,iux. Dec. in l. bona fides, ff. de reg.iur.vel quid si mihi obijciat,vt si petat, quòd accedat ad Principem pro declaratione legis,de qua re Garz. de vltimo fin. iur.n.382.&Steph.de fed.de interpret.in p. 4 num.70 si petat,quòd remoueat initium delinquentem, vt Patis. de Put. de sind. in

verbo

verbo poteſtas, num. 3. ab vna parte allegationes alterius, vt per Put. de Sindicatu in verb. allegationes, num 7. ſi copia interrogationum, vt per Campeg. de Teſt. Reg. 75. ſi citatio ad perſonaliter comparendū, vt per Mandoſ. de Monit. quæſt. 4. nu. 3. curator minori inquiſito, vt per Alciat. Reg. 3. præſumpt. 10. num. 8. ſi hinc inde à partibus proponatur varia conſuetudo fori, vt per Capram, Reg. 24. & Rim. ſen. conſ. 123. num. 8. de ſtat. præſat. 1. num. 7. ſi reus recuſet reſpōdere in cauſa ciuili, vel criminali, in qua non ſit locus torturæ, de quo caſu, ſi in caſu, in quo procedere poſſet ad torturā, inueniret eum non poſſe torqueri ob aliquod impedimentum, de quo caſu Io. Roy. de heret. num. 303. vel ſi exiſtens in tortura taceat, nec videatur pati de quo caſu... vel ſi ita obſcurè loquatur, & intricate ſiue in ciuili, ſiue in criminali loquatur, vt reſponſio ſit dubia, de quo caſu Dec. in l. age, num. 1, de tranſact. in ciuili, vt per Menoc. conſ. 105. nu. 94. lib. pri. ſi in criminali, vt p in ver. an ſi petatur interpretatio decreti pro minore ratione originis ſubditi, occaſione bonorum exiſtentium in territorio alterius, de quo caſu D. meus, & amicus Octauius Simoncellus in tract. decreto. num. 69. ſi pro teſte requiratur in caſu pendenti coram ſe, de quo caſu Camp. de teſt. Regula 59. vel in cauſa, in qua iudicauit, & ab eo fuit appellatum. de quo caſu Henr. Bott. de Epiſc. cap. 2. nu. 79. habent arbitrium pœnæ, vt per Simanc. de cath. inſtit. tit. 46. nu. 78. ſi clamitent coram ſe exactore tributorum, vt in auth. de mand. prin. colum. 3. in §. coge, ſi præſentetur reſcriptū, vel iuſſus, Principis iniuſtus, vt per glo. in §. ſi quis auth. in auth. de man. prin. vbi eſt bonus tex. & per Felin. in c. ſi quādo, de reſcript. vbi de man. ſecundæ inſignis, & per Menoch. conſiliu 244. num. 6. cum multis ſequ. ſi exhibeatur præceptum cum clauſula ad rumpendum, & frangendum, vt per Pariſ. de Put. de Sind. in verb. captus, num. 2. & 69. ſi ab eo petatur, vt arbitrum eligat, vt per Blāc. de compromiſſ. q. 2. num. 43. & Orun. de arbitr. p. 2. num. 14. & Io. Bap. Petruſ de arbitr. lib. 4. capit. 11. num. pri. vbi & de arbitratore.

In tertio tempore, quando quis in Iudicem
50 electus eſt, Iudex ipſe nō debet † præcipitanter ad miniſterium iuſtitiæ deuenire, vt vel prima die officium adminiſtrare incipiat, vt dicit Pariſ. de Put. in tract. de Sindic. in verbo officialis, num. 10. ſed debet infraſcripta diligenter exequi.

Primo ſeipſum colligere, à Deo ſapientiam petere, vt rectè regere poſſit, exemplo Salomonis, & determinare, confirmareq́; animum ſuum, vt potius velit mori, quàm iniuſtitiæ miniſtrum fieri: id quod facilè aſ
51 ſequetur, ſi ante Oculos ponet † formulā iuramenti, quod habetur in auth. de iur. iur. quod præſt. per tot. præſertim in illis verbis, Si verò nō omnia ita ſeruauero, recipiam hic, & in futuro ſæculo, &c. Si pariter ob Oculos ponat illa verba ſolita appo-
52 ni in ſententijs, Solum Deum præ † oculis habētes, cùm declarationibus, quas ponit Bereng. in l fin. verſ. quartum fundamentum, num. 56. & 58. C. de poſth. hæred. Et
53 ſi cogitabit, quòd eſt conſtitutus in † magno diſcrimine ſalutis ſuæ, primo, quia foueas in quas incidere poterat dum erat Aduocatus, & ruinam minabantur ſibi vigilanti, apertæ ſunt ſibi Iudici facto, etiam
54 mienti: quia aduocatus perit viuens, & † vigilans, Iudex verò perit dormiens, & licet Aduocatus, & ipſe poſſit ob negligentiam peccare, tamen rarò, vel nunquam id con-
55 tingit: quia clientes huius † temporis, etiā Gliro ſomnolētiores, ſuis diligentijs, (ne dicam importunitatibus) illos excitant, nec cum illis regulariter modeſtè agunt falli in Aduocatis, qui ſibi dantur à iudi-
56 cibus, vel alias † ſanguinis coniunctioni, vel ab illis ſtricta amicitia pendent, quia hos timent, muneribus cumulant, & [illegible]

Secundo, quia Iudex tenetur † pro Aduoca-
57 tis, vt C. vt quæ deſ. Aduo. Iud. ſupl. Tertiò, hoc idem ſuadent multæ rationes, quas ponunt Lancel. Polit. in l. filium, quē habentem, num. 150. & 151. C. famil. herciſc. Sed ego duobus verbis huius temporis monitis finem impono. Verba ſunt, du-
58 riſſimum † iudicum his, qui præſunt fiet. In quarto tempore, quando ſcilicet Iudex cœ-
59 pit adminiſtrare, is debet † infraſcripta monita diligenter ſeruare. Iudex, qui cœpit adminiſtrare, debet imprimis Maieſtatē ier, 60 ſouare, † obſeruandum, ff. de offic. Prætor. ſed
61 ita, vt ſciat habere modū, quem † ponit tex. in §. feſtinabis, verſ. talem verò, in auth. de mand.

mand. prin. collat. 3. & in §. eos autem, in
auth. vt vid. fine quo quo suffrag. collat. 2. vt
publicè, & priuatim appareat terribilis de-
linquentibus, & indeuotis, mansuetus au-
tem, & mitis in nocētibus, & deuotis, quod
62 facit, vt † rigidos Catones, & debet ad hūc
finem etiam ea prudentia vti, vt si ad eum
pro tribunali sedentem veniat aliquis uir
63 insignis † nobilitatis, & gradus, interponat
iudicandi munus, & descendat de Tribu-
nalis loco, ne aut ille cogatur sedere in eo,
aut, vt litigans stare §. sancimus, auth. vt ab
Ill. & qui sup. eam dig. sunt.

Secundo, proximè accedit, quod debet cum
inferioribus ministerij, & præcipuè cum
notarijs ita se habere, ne illi videantur qui-
64 dem subiecti, † sed re vera suæ præesse no-
scātur voluntati, tex. est in §. si quis autem,
in vltimis ver. in auth. de mand prin. colla.
3. ex hoc. n. errore incidit in suspitionē Iu-
65 dex, vel latentis † fraudis, vel quòd indi-
geat nutrice, vel quòd careat intellectu.

Tertiò, debet omnes libenter audire, magis au-
tem patienter, vt cognoscat an is decipiat,
& illos, cōtra quos aciem inclinat in expedi-
tione illi postea, etiā iustè condemnari, pari-
66 ter conquerantur iustè, † quòd nō fuerint
auditi.

Quarto oportet, vt vtatur † magna prudentia
67 ne decipiatur, & capiatur in verbis eorum
decretorū, in quibus faciendis versatur di-
scrimē cutie, vt decreto fideiussor. Menoc.
68 in discrimine, vel votū detegendi cōtra ea †
quæ habentur in l. vbi C. de fals & no. in l.
admonendi, vbi Io. de Prat. nu. 50. & Rip.
nu. 46. ff. de iur. iur. & dādi materiam fraudi-
dibus patri malum ius fouentis ad recu-
sationes, obloquia, periuria, appellationes,
& similia.

Exemplum sit, vt si pars vna petat sibi deferri
iuramentum in supplementum probatio-
69 nis, vel iuramentum † in litem. Prudentia
autē erit & cum ea, qua vti debet prudens
Christianus aduersus tentationes demo-
nis, quibus nescit respondere, vt scilicet su-
spendat resolutionem his, vel similib. ver-
bis Dominus Iudex admisit si & inquan-
70 tum, & reseruauit sibi † facultatem defer-
rēdi iuramentū in calculo ferendę litis,
& ita obseruant Iudices prudentes, & iu-
cundissima responsio, per quam ars delu-
ditur arte, & illuditur, vt de illo hebreo,
71 qui interrogatus † an die Sabbati marsu-
pium inuentum in strata colligeret, qui
respondit, non est dies Sabathi, & marsu-
pium non adest.

Sed quid si non potuit prodesse talis inutela,
72 vt si vna pars petat eligi peritum † ad visū ā
dum, & superinde sit discordia in modo
faciendæ relationis? Nō recedat Iudex à
cautela iam data, & mādet fieri relationē,
vtroq; modo, cū habiturus rationem vtriusq;
que relationis, quæ iuris fuerit.

Huic proximum est exemplum, quando est
controuersia inter partes de lapsu instan-
tiæ, & altera petit fieri calcula, & interim
tempora labuntur, Tunc uel debet Iudex
mandare, vt fiat calculum cum decreto, q
73 interim tempora † stent in suspenso, et ā
si opus est de consensu partium, vel man-
dare, quòd iura produ cta ponantur ad par-
tes, & non ponātur in processu finè nouo
decreto, & si cōtingat casus adeò difficilis,
vt nequeat statim se resoluere q̄rat fugas,
puta mandauit sibi acta exhiberi cū moni-
tione ad talem diem, vel mandauit infor-
mari, & similia.

Quintò debet inuigilare, ne partes grauentur
74 indebitis † expensis. Sextò debet proui-
dere ne fiant actus elusorij, sed in hoc
opus vti cautela, vt potius admittatur actus
elusorius, quàm detur materia parti appel-
75 landi, quia † minus malum habet ratio-
nem boni, & pessimi sunt aduocati, & pro-
curatores, qui volūt vincere leuia coteren-
do tempus, & differendo expeditionem in
76 meritis, & hoc † appellatur amittere vin-
cendo vt dicebat Reuerendiss. Buratus, dū
essemus Collegæ.

Septimo debet cauere ne causæ cur lites diffe-
78 rantur ea † præcipuè ne contrahatur ero-
incidētum, & amplius dicit Ripa in l. dies,
in §. hoc autem iuditiū, nu. 61. ff. de damn.
79 infect. quòd Iudex videns instantiam pe-
rituram, potest procedere ad diffinitiuam
etiam nemine petente.

In quinto tempore Iudex, qui formato pro-
cessu dum nihil superest, quòd vlterius in
quæstionem deducatur, voluerit sententiā
diffinitiuam proferre, debet inprimis re-
uocare ad memoriam præcepta Iustiniani
80 † relata per Mass. de exercit. ver. penit. lib.
3. & querere veritatem in iure, quæ est in
81 supercilio † montis, vt Tob. 1. xi. idest in
summo labore.

Secundo, debet cuncta rimari: sed quando
Iudex

Iudex inuenit, poterit esse certus, se cuncta rimatum fuisse: Non pudet tantum hæc, quæ leula videat, posteaquam in se tantam continent pietatem innuere. docere. Habeat igitur Iudex viuens semper pre oculis Rubertum de Libellis,& illum videant super illa actione, vel iuditio, super quo intendit pronuntiare: nam ibi inueniet omnia necessariò incumbentia actori,& reo, dum ipse format petitiones, & materiam exponit probandam.

Nam tot sunt necessaria, quot ipse ibi enumerat, vt patet, quia omnia legibus probat; & ideo si viderit auctorem, vel reum in aliquo defecisse, de hinc materiam iustam dubitandi elicere debet: hoc documentum præstauit viam facilem, tutam, & securam, idq; experientia protulit. cum fuerit resolutus accingat se viriliter ad expeditionem causarum, quia hoc est tempus, in quo præcipuè oportet Iudex irrumpat iniquitates: Ideo si viderit opponi leuia, & friuola, super eis interloqui faciat decretũ hoc modo. Dominus super hincinde petitis monuit partes ad audiendum eius voluntatem, & quatenus commodè ad sententiam, & in termino monitionis sententiam ferat, & præcidat calumniam.

Tertio, debet prudenter se habere in destruẽdis sententijs: Descendunt aliqui DD. ad specialia, vt de sententia priori,& secundi Decreti Iacob. de Belouisio in tract. de primo,& secundo decret. num. 83 de sententijs appellationis deserta Vestr..., & de sententia iux. conuen. part. DD. in l. si conuenerint. ff. de re iud. de viui tex. declaratione optimè Afin. in tract. de exeeut. § 3. cap. 231. num. . . . ego autem generaliter loquar, & referam obseruanda Iudici in destruendis sententijs.

Quarto, debet curare effectum ne sententia sua sit frustratoria præsertim in spetie nullitatis, quæ ipsius dignitatem ratione suspitionis ledit, vt puta si prætensores proximi, & causa. in qua prius fuisset aduocatus; hic vide quæ pro Cribello, & adde Bertaz. consil. 550. per totum lib. 2. vbi est locus plenus, pro declaratione stat. med. l. si prætor. ff. de iud. l. fin. ff ne quid in lo. publ. Cost. in l. & si condemnatus. ff. de nox.

Quinto, debet curare modum, & cauere præcipuè à duobus. Primum est, ab obscuritate: aliàs enim non, assequitur finem Iudicis, ad cuius officium pertinet lites dirimere Dec. in l. quidam extimauerunt. nu. 2. ff si cert. pet. nam sæpius contingit disputare de his, vt in casu Menoc. 110. per tot. lib. 2. & simil. Alterum est à materia impugnandi sententiam suam, exprimẽdo causam in ea Glo. in l. si me, & Titium. ff. de except. re. iud. quæ adducit tex. in l. in summa. ff. eo. & si Iudex sit constitutus in necessitate exprimendi causam, vt in lib. 9. reg. iur. reg. 244. vbi sexdecim casus ponũtur; debet ponere verbum, maximè, præcipuè, & similia, vt docet Panor. in cap. ex parte, de concep. præben.

Primo, circa personam suam debet diligenter cõsiderare, quomodo exprimat nomẽ suum: nam si esset Iudex ordinarius, & iurisdictio sua esset alterata, & ideo effectus delegatus, & conciperet sententiam his verbis, Prætor in tali causa, sententia esset nulla: secus si diceret, Ego talis Prætor, vt subtiliter, & notabiliter obseruat Alci. de præsump. reg. 3. præsump. 35. num. 5. & notatum habemus celeberrimum exemplum apud Menoc. in cons. 406. per totũ. lib. 5.

Secundo, circa personam partium debet ẽe diligenter videre quid faciat, exemplum sit in casu, in quo sententia deberet conci pi in personam Procuratoris effecti domini litis, & instantiæ, vt in l. 1. C. de sent. & interlocut. omn. iud., de quo exemplum extat elegantissimum eius Menoc. 415. de tribus propensis per totũ, lib. 5. vbi tuetur subtilitatem d. l. aduersus omnes oppositiones factas, vt ibi per eum.

Tertio, debet diligenter animaduertere ad id, quod venit in sententia; nam sunt quidam scrupulosi, qui in his nimis subtilitate quandoq; fallũtur exemplum tu suis, q cert. & certa est iuris sententia, q, ille, qui agit actione reali, qua rem sibi restitui, & dari, vel relaxari petit, debet probare ipsius rei identitatem. l. si in rem nisi, ff. de rei vend. l. in actione. ff. de fun. & no. Bar. in l. 1. nu. 3. C. si vn. ex plur. appell. & scribunt Alex. in cons. 183. nu. 19 lib 6. Soc. sen. cons. 40. vol. 2. lib 3. Crau. consil. 198. nu. 4. Corn. cons. 144. num. 11. lib. 4 Menoc. cons. 507. nu. 4. lib. 6. modo pone casũ, in quo satis dilucidata remaneant corpo-

ra bonorum in loco designata, sed in probationibus id deficere, quia nõ benè constet qualia, & quanta sint bona, in quantũ se extendant, & exemplificat quod dictũ, quia Iudex non debet absoluere reũ, sed illum condemnat ad restituendum bona petita per eum detenta, facta tamen prius per actorem, tã ex probatis, quàm ex probandis clariori demonstratione in executione sententiæ, quanta sint, & quatenus se extendant dicta bona intra suos veriores antiquos confines, & per inspectionem ocularem Iudicis. Hæc sunt verba Simonis de Pret. in tract. de coniect. vlti. volũt. lib. 5. dub. vlt. num. 344. cum seq. qui adducit doctrinam Bal. semper menti tenendã in l. Volũtatis ad fin. C. de fideicom. quòd scilicet quoties dubitatur de corpore post sententiam probationes admittũtur, nec per hoc dicitur ordo iudiciarius subuerti, sed sententia liquidati, atq. l. hæredes palam. §. sed si non ff. de test. alia adducit pulcra, & reuidenda, in praxi valde vtilia, & de pane lucrando, quæ non euro repetere: Volui tamen regulam illam adducere, quia instar habet multorum exemplorũ, quæ ex industria omitto.

In sexto tempore Iudex qui functus est officio debet multa monita pre oculis habere, quæ tamẽ ad duo capita redigi possunt: Primum caput pertinet ad Iudicem prout Iudex fuit, & habeat aliquas reliquias cũ monitis pertinentibus ad ministerium iustitiæ, quod ipse subijt. Secundum caput pertinet ad Iudicem prout ad hominem priuatum, qui in alio non differt ab alijs hominibus nisi in eo quod grauiori onere reddendæ rationis Deo viuo, & vero constringitur multa. n. talenta à Dño suo recepit, & de illis interrogandus est, vt diiudicetur, vel seruus bonus, vel seruus nequam. Quod attinet ad primum caput qñ Iudex functus est officio suo secundũ ea, quę scribit Capr. lib. reg. iur. reg. 26. fol. 29. Is debet scripturas restituere partibus, nec illas sub quouis prætextu retinere, neque etiam prætextu proprij honorarij, alias tenetur ad omnia damna, expensas, & interesse Boet. dec. 15. vbi dicit ita fruisse iudicatum. Secundo debet patienter ferre querelas partium contra quas ipse pronuntiauerit: quia iustus dolor illas excusat. Tertiò licet iam exuerit personam Iudicis, vt pulchrè per Cuma. in cons. 133. tamen non debet amplius se intromittere in causis in quibus pronuntiauit ne videatur sententias tulisse amore, odio, vel sordibus, & cum iactura famæ suæ nouas inimicitias contrahat. Hoc tamen non intelligitur in casibus in quibus Iudex requisitus tenetur facere partem testis, Id quod placet aliquibus exemplis declarare. Primum exemplum sit, quando Iudex inquireretur de causa, quæ illum mouit Card. in consil. 139. nu. 7. Bar. in l. qui testamento, §. 1. ff. de excus. tut. Secundum exemplum sit quando ageretur de iustificando facto Notarij, vel alia re simili non pertinẽte ad eius laudem, vel vituperiũ Ruin. consil. 16. circa illud, num. 4 volum. 5. Cętera exempla possunt haberi ex distributione, quam posuerunt hae in re Hentic. Boic. in c. dilecto de test. & Bagaro. in trac. de reprob. test. sub nu. 37.

In septimo, & vltimo tempore Iudex debet ex fine officij sui moueri de vltimo eius fine, & propterea ante oculos suos infrascripta monita proponere. Et primo debet certo scire se redditurum esse rationem supremo Iudici de omnibus per eum gestis. Reddere autem rationem in hac vita determinare debet: quia horrendum est incidere in manus Dei viuentis: atque ideo præeligere iudicium Dei miserantis, & coram Christo in cruce pendenti, quæ ad perfectam rationem reddendam necessaria sunt peragere. Hæc autem duo sunt alterum rationem reddere, & hoc exequi debet secundum monitum Prophetę Recogitabo omnes annos meos in amaritudine animæ meæ: alterum verò reliquatum consignare . . . . . Et hoc opus, hic labor est. Hæc consignatio cõsistit in restitutione malè ablatorum, & in consignatione sui ipsius. De restitutione nihil dicam: quoniam adsunt tractatus integri, & sic humana infirmitas resistit, vt onus huiusmodi iuribus meis impat penitus existimem. Vt aũt complementum reliquatus consignationis assequatur in sciplo infrascripta obseruabit. Primo vt in bona valetudine constitutus disponat de oĩbus bonis suis iux. illud dispone domui tuæ: neq; expectet infirmitatẽ, qñ anima minus est apta ad actus intellectuales, vt dicit Arist. in 7. phisic. & ibi not. D. Tho. &

prudentia

prudentia, quæ exigitur in illo actu, l. secunda, l. in aduersa, ff. qui test. fac. poss. præterea instit. quibus non est permiss. fac. testamen. impeditur dum mens ipsa mortis cogitatione perturbatur, l. hac con sultissima. §. at cum humana. C. qui testam. fac. poss. auth. de trien. & sem §. illud. l. iubemus l. quoniam indignum, C. de testam. quod Teuthones tanti fecere, vt in legibus suis, art. 65. de rebus suis facultatem disponendi tali casu exemerint: pro quibus facit Bald. in l. fin. in princ. C. de bon. quælib. vbi ex Arist. inquit, quòd deficiente calore, & corpore deficit intellectus.

Secundo, vt omnibus modis interiorem hominem paret, vt solutis mondanis curis conuersus ad Dominum magna spe dicere possit iuxta consilium D. Ambr. Ecce Domine sum positus extra manus hominum, In manus tuas commendo spiritum meum.

Hoc autem efficiet, si ad eius Dei amorem, dum viuit, dum valet, quærendum, applicet animum suum: sic enim assequetur perfectam charitatem, dum enim applicatur animus magis augetur affectus, & diligentibus Deum omnia conuertuntur in bonum, etiam peccata.

Animi applicatio fieri potest infinitis modis.

Ego autem existimo iucundius fieri non posse, quàm si Dæmonis, si Mundi, si Carnis, si hostium, si peccatorum in genere, si singulorum mortalium vitiorum turpitudo, si mortis terror, si inferni horror, si Paradisi gloria diligenter, & piè excogitetur. Cæterum, quia sicut Oculus naturæ per vitrum iucundius inspicit, ita oculus intellectus latentibus sub similitudinem, vel metaphorarum inuolucris libentius incumbit, vt dixi in præfato numero 79 paucis curiosissimis tamen Oculum Reipublicæ secundum capita superius constituta, & particularibus rubricellis distincta onere media exeogitandi ad accendendum animum subijciam.

Neq; hoc loco garrulus Momus laceret scripta mea: quia fines egredior legalis philosophiæ: quia iuuat seruare fidem, & adducta in præfat. sufficiunt pro defensione & Vasqui exemplum Doctoris celeberrimi, qui scripta sua pluribus similibus exornauit, spem dedit, decisionemque in terminis pro me parauit. Rem igitur ipsam aggrediens media subijciam.

De Diabolo.

Diabolus hominibus fallaciter blanditur, vt Carnis occultè insidiatur, vt Lupus; vt manifestè eos aggrediatur in hora mortis, vt Leo.

Hæc veritas ex monstro, quod pedibus supponebatur Apollinis, enitescit.

Diabolus sub varijs speciebus nos decipere quæritat. Ad hoc potest adduci fabula telę Arachnes, in qua descripta erant media quibus Dij decipiebant puellas: Nam omnes Dij Gentium Dæmonia.

Rursus induci potest fabula Iouis, qui vt concuberet cum Leda in Cygnū se mutauit vt frueretur filia Regis Thebarum; se in Satyrum transformauit; vt cubaret cum Alcmena eius mariti formam assumpsit; & denique. Danaem Acrisij filiam in imbrem aureum conuersus corrumpit.

De Mundo.

Mundus præliatur aduersus animam: ideo antiqui dixerunt: quod Terra produxit Titanes hostes Iouis. Difficile est qui diutius diuitias, & honores Mundi possit ab illius se illecebris liberare. Huiusmodi tres fructus Mundi possunt comparari tribus Pomis malogranati, propter quod Proserpina dentata dicitur in Inferno: nam & Mundus Inferni typum gerit.

De Carne.

Qui amat carnem suam perit: nam scriptum est, & dicit Dominus. Qui diligit animam suam perdet eam: Induci potest fabula Narcissi, qui dum vixisset nisi seipsum amasset, vt Thiresias eius matri Liriope de filio vaticinium petenti respondit. Caro concupiscit aduersus Spiritum. Ideo Iuno, & Iuppiter contrarios partus edidisse perhibentur.

Natura nostra est procliuis ad malum. Hoc fabulati fuerunt Poetę in filio Terrę,

quam Anthæum, quasi contrarium, & aduersarium vocarunt.

De hostibus animæ.

TRes sunt hostes ad decipiendam animam nostram sub varijs formis conatus suos exercentes. Protæus, idest Diabolus, Achelous, idest Mundus, & Dryope, idest Caro: Quibus, (vt in fabulis) vis fuit in plures transeundi figuras,

Caro nostra insequitur Euridicem, nempe animam nostram: nam inimici hominis domestici eius, per prata, per delicias huius mundi, & serpens latens in pratis Diabolus scilicet, illam mordet morsu peccati, & ipsa moritur. Amplius Orpheus homo, cantu, confessione reuocat Eurydicem, recuperat animam, & iterum causam præbet mortis iterum peccando, & illa captiuatur in Inferno.

De Peccatore, & peccato.

PEccator non surgit ex fouea peccati sine gratia præueniente: Hoc etiam somniati fuerunt Poetæ in fabula Proserpinæ medio Iouis è manu Plutonis ereptæ.

Peccator ob sui turpitudinem priuatur cœlo. Ideo antiqui finxerunt, quod Dij propter turpitudinem ad preces Cereris matris de cęlo eiecerint turpissimum Vulcanum, qui typum tenet peccati, inquantum etiam dicitur filius Iunonis, idest voluntatis.

Ad mortem animæ peruenitur medio peccati, cogitatione, delectatione, & consensu. Hoc somniati fuerunt antiqui, in tribus Parcis. Nam Clotho nendo cogitationis; Lachesis inuoluedo delectationis, & Atropos incidendo consensu significationem habet.

Peccator habituatus difficilè resurgit. Ad hoc induci potest responsum, quod fertur datum fecisse per Cererem Ioui: nempe quòd Proserpina non posset ab Inferno trahi, si de Inferni fructibus gustasset.

Hac ratione fabulati sunt Poetæ, quòd Sol cœlum mæruit: quia solus de Titanis ab iniuria numinum abstinuit.

Timor Domini expellit peccatum. Ad hoc induci potest, quod Styx habuerit filiam nomine Victoriam: nam ex tristitia, quæ oritur ex timore datur victoria peccati.

Homo sine ratione secundum animi sui libidinem viuens, nihil quasi differt à bestia: vnde Salomon, Leo rugiens, & Vrsus esuriens Princeps impius super populum pauperem; & faciunt, quæ de Nabuchodonosor à Domino in similitudinem bestiæ cõmutato alibi legitur: Hanc veritatem somniati fuerunt antiqui in fabula Lichaonis Tyranni nequissimi conuersi in Lupum.

Sæpè contingit, vt verificetur illud. Sicut patres vestri: ita, & vos, & illud, Mali Corui malum Ouum; pro quo adduci potest fabula Lychaonis, & filiæ: sicut enim ille in Lupũ, ita illa in Vrsam mutata fuit. Item, & quod Cadmus filius Regis Agenoris cum lancea interemisset Martium Serpentem, eiusq; dentes, iussu Palladis, seminasset, ipsi mutati fuerunt in milites: qui & inter se mali fuerunt, itaut se inuicem interficerent: Et quòd Mercutius genuit Antilochum, qui candida de nigris, & de candentibus atra faciebat.

Ex malo patre sæpè peior filius: iuxta illud, peius operati sunt, quàm Patres eorum. Huius rei simulacrum potest poni, in eo, quod ex sanguine Gigantum dicantur orti alij Gigantes peiores, quàm patres eorum.

Hac nostra misera temporum conditione durissima sunt hominum corda: & verè (salua pace bonorum) homo homini Lupus. Induci potest fabula Deucalionis, secundum quam de lapidibus homines creati dicuntur.

Pernoctatio arguit stuprum, & similia delicta, quoniam qui malè agit odit lucem, vnde fabulati sunt Poetæ: quod Iuppiter induxit nebulas in mundum, illumq; totum ultra caligine repleuit, quando voluit rapere Io filiam fluminis Inachi.

Vir iniquus lactat animum suum, & ducit eũ per viam non bonam: simulacrum reperitur in Mercutio, & Argo.

Io mutata in vaccam, Anima peccatrix, quãdo accedit ad flumen, flumen inquam sapientiæ Dei, ad sacræ scripturæ lectionẽ cognoscit se habere cornua superbiæ, & alios defectus, & præ horrore sui ipsius confugit ad Nilum lacrimarum rogans verum Iouem, pro restitutione primeuæ formę

formæ pro restitutione gratiæ, & eam obtinet.

Peccator restitutus ad gratiam debet cauere diligenter ne iterum Deum offendat, iuxta illud, Qui stat, videat ne cadat. Ad hoc induci potest, quod Io. de Vacca in fœminam mutata, vt nihil de Boue superesset nisi candor in illa, tamen non audebat loqui.

Vidimus multas propter peccata ad ignem æternum damnatas: Ideo hunc ignem debemus diligenter euitare, & potius stagna lachrymarum petere. Pro hoc facit fabula Cygni, qui cum vidisset Phaetontem eius fratrem à Ioue fulmine percussum, & interemptum, semper timuit, & penes aquas moratus est, & versari dicitur.

Peccator se conuertere debet ad Deũ, quem offendit à natiuitate mediante virtute humilitatis, quæ colligitur ex præsepio, in vita omni probitate, quia nemo ipsum arguere potuit de peccato: in morte charitate, qua sic dilexit nos, vt pro nostra omnium salute mori voluerit in cruce. Induci potest fabula Clytię, quæ facta inimica Soli, præ dolore defecit in florem, qui Heliotropius dicitur, qui ad Solē in ortu, in meridie, & in occasu se conuertit.

Qui tetigerit picem coinquinabitur ab ea: nam corrumpunt bonos mores colloquia praua: Induci potest fabula Virgarum quę ex eo, quod tetigerunt virgas à capite Gorgonis lapides effectas, in lapides conuersæ fuerunt.

Phineus, Adam, ad instãtiam Nouercæ, Euę, filios nos miseros mortales, occidit, Morti, pœnæ, & culpæ subiecit, & ipse excæcatus remansit, priuatus lumine gratiæ, & splendidissima luce Paradisi, à qua in hanc densissimam mundi caliginem relegatus fuit, & adiectæ fuerunt Harpię, immundissimi Dæmones, quæ cibos, qui virtutes pro posse raperent, & mensam, & cor turpissimis suggestionibus fœdare niterentur. At Iason, at Dominus Iesus Christus ad hospitium dicti Regis cæci innuendum, hospitium cæcitatis humanæ, in naui, in vtero Sacratissimæ Virginis, & Columbam, & purissimam carnem accepit, suscepit, & homo factus est, & canes Iouis, & Arpias, & Dæmones per filios Aquilonis alutos, per Prædicatores, & Apostolos superans, deuincens & Draconem vigilem, & Luciferum vnà cum Bobus spirantibus ignem, cum sequacibus suis superauit: & vellus aureum, spolium sanctarum animarum salutis nostræ reportauit, & velum templi scissum est, vexatio, quæ contingit propter peccatum, dat intellectum. Induci potest fabula Cadmi, qui post multa infortunia cõuersus dicitur in Serpentem, idest prudentem.

Iusta est pęna, qua quis in eo punitur in quo deliquit: ideo cum Medusa in capillis placuisset Neptuno, qui eam in templo Palladis oppressit, in illis fuit punita; quia crines mutati fuerunt in hydras.

Homo in honore constitutus, & inter delitias positus facilè peccat, Exemplum in Eurydice, cui Serpens in prato morte intulit, & in Silla, quæ super turri. mirabiliter sonitu Citharæ Apollinis resonanti Minois amore capta fuit, & seipsam perdidit.

De Superbia.

ANtheus, homo de limo terrę factus, tunc ab Hercule, à Diabolo exanimatur, occiditur, quando à terra eleuatur, quando sic initij oblitus per superbiam extollitur.

Vulcanus, Diabolus, incude, dignitates, & honores Hermione priuignæ suæ, animæ nostræ donat, subministrat in interitum.

Ambitiosus nunquam quiescit mente, iuxta illud, Præcordia fatui quasi rota currus, & quasi axis versatilis cogitatus eius.

Induci potest fabula Ixionis, qui propter amorem Iunonis, idest prosperæ fortunæ, & gloriæ, Inferno ad perpetuam rotam damnatus dicitur.

Ambitiosus decipitur in desiderijs suis, etiam quando illis frui opinatur: quia honores mundi sunt vmbræ, quæ decipiunt, & euanescunt: vt in Ixione fabulati sunt Poetę, qui nubem pro Iunone oppressit.

Sapiens in sapientia sua non debet gloriari, alias cito cadit, vt dicit Angelus. Hoc senserunt Poetæ, qui penes Mineruam Sapientiæ Deam, Noctuam humilitatis simulacrum posuere.

Aggregantibus diuitias, vt illi indignè ad dignitates ascendant, resistit Dominus, & facit illud. Præcipe, ne bestia montem ascendat. Ideò antiqui finxere, quòd Iuppiter Gigantes

quem Antheum, quasi contrariu n, & aduersatium vocarunt.

De hostibus animæ.

TRes sunt hostes ad decipiendam animam nostram sub varijs formis conatus suos exercentes. Proteus, idest Diabolus, Achelous, idest Mundus, & Dryope, idest Caro: Quibus, (vt in fabulis) vis fuit in plures transeundi figuras.

Caro nostra insequitur Euridicem, nempe animam nostram: nam inimici hominis domestici eius, per prata, per delitias huius mundi, & serpens latens in pratis Diabolus scilicet, illam mordet morsu peccati, & ipsa moritur. Amplius Orpheus homo, cantu, confessione reuocat Eurydicem, recuperat animam, & iterum causam præbet mortis iterum peccando, & illa captiuatur in Inferno.

De Peccatore, & peccato.

1.

PEccator non surgit ex fouea peccati sine gratia præuenientes Hoc etiam somniati fuerunt Poetæ in fabula Proserpinæ medio Iouis è manu Plutonis ereptæ.

Peccator ob sui turpitudinem priuatur cœlo. Ideo antiqui finxerunt, quod Dij propter turpitudinem ad præces Cereris matris de cælo eiecerint turpissimum Vulcanum, qui typum tenet peccati, inquantum etiam dicitur filius Iunonis, idest voluntatis.

Ad mortem animæ peruenitur medio peccati, cogitatione, delectatione, & consensu. Hoc somniati fuerunt antiqui, in tribus Parcis. Nam Clotho nendo cogitationis, Lachesis inuoluēdo delectationis, & Atropos incidendo consensu significationem habet.

Peccator habituatus difficilè resurgit. Ad hoc induci potest responsum, quod ferrur datum fecisse per Cererem Ioui: nempe quòd Proserpina non posset ab Inferno trahi, si de Inferni fructibus gustasset.

Hac ratione fabulati sunt Poetæ, quòd Sol cœlum meruit; quia solus de Titanis ab iniuria numinum abstinuit.

Timor Domini expellit peccatum. Ad hoc induci potest, quod Styx habuerit filiam nomine Victoriam: nam ex tristitia, quæ oritur ex timore datur victoria peccati.

Homo sine ratione secundum animi sui libidinem viuens, nihil quasi differt à bestia: vnde Salomon, Leo rugiens, & Vrsus esuriens Princeps impius super populum pauperem; & faciunt, quæ de Nabuchodonosor à Domino in similitudinem bestiæ cōmutato alibi legi ur: Hanc veritatem somniati fuerunt antiqui in fabula Lychaonis Tyranni nequissimi conuersi in Lupum.

Sæpè contingit, vt verificetur illud. Sicut patres vestri: ira, & vos, & illud, Mali Corui malum Ouum; pro quo adduci potest fabula Lychaonis, & filiæ: sicut enim ille in Lupū, ita illa in Vrsam mutata fuit. 2

Item, & quod Cadmus filius Regis Agenoris cum lancea interemisset Martium Serpentem, eiusq; dentes, iussu Palladis, seminasset, ipsi mutati fuerunt in milites: qui & inter se mali fuerunt, itaut se inuicem interficerent: Et quòd Mercurius genuit Antilochum, qui candida de nigris, & de candentibus atra faciebat.

Ex malo patre sæpè peior filius: iuxta illud, peius operati sunt, quàm Patres eorum. Huius rei simulacrum potest poni, in eo, quod ex sanguine Gigantum dicantur orti alij Gigantes peiores, quàm patres eorum.

Hac nostra misera temporum conditione duritissima sunt hominum corda: & verè (salua pace bonorum) homo homini Lupus. Induci potest fabula Deucalionis, secundum quam de lapidibus homines creati dicuntur.

Pernoctatio arguit stuprum, & similia delicta, quoniam qui malè agit odit lucem, vnde fabulati sunt Poetæ: quod Iuppiter induxit nebulas in mundum, illumq; totum altra caligine repleuit, quando voluit rapere Io filiam fluminis Inachi.

Vir iniquus lactat animum suum, & ducit eū per viam non bonam; simulacrum reperitur in Mercurio, & Argo.

Io mutata in vaccam, Anima peccatrix, quādo accedit ad flumen, flumen inquam sapientiæ Dei, ad sacræ scripturæ lectiō ē cognoscit se habere cornua superbiæ, & alios defectus, & præ horrore sui ipsius confugit ad Nilum lacrimarum rogans verum Iouem, pro restitutione primeuæ formę

formæ pro restitutione gratiæ, & eam obtinet.

Peccator restitutus ad gratiam debet cauere diligenter ne iterum Deum offendat, iuxta illud, Qui stat, videat ne cadat. Ad hoc induci potest, quod Io. de Vacca in fęminam mutata, vt nihil de Boue superesset nisi candor in illa, tamen non audebat loqui.

Vidimus multas propter peccata ad ignem æternum damnatas: Ideo hunc ignem debemus diligenter euitare, & potius stagna lachrymarum petere. Pro hoc facit fabula Cygni, qui cum vidisset Phaetontem eius fratrem à Ioue fulmine percussum, & interemptum, semper timuit, & penes aquas moratus est, & versari dicitur.

Peccator se conuertere debet ad Deũ, quem offendit à natiuitate mediante virtute humilitatis, quæ colligitur ex præsepio, in vita omni probitate, quia nemo ipsum arguere potuit de peccato: in morte charitate, qua sic dilexit nos, vt pro nostra omnium salute mori voluerit in cruce. Induci potest fabula Clysię, quæ facta inimica Soli, præ dolore defecit in florem, qui Heliotropius dicitur, qui ad Solē in ortu, In meridie, & in occasu se conuertit.

Qui tetigerit picem coinquinabitur ab ea: nam corrumpunt bonos mores colloquia praua: Induci potest fabula Virgatum quę ex eo, quod tetigerunt virgas à capite Gorgonis lapides effectas, in lapides conuersæ fuerunt.

Phineus, Adam, ad instãtiam Nouercæ, Euę, filios nos miseros mortales, occidit, Morti, pœnæ, & culpæ subiecit, & ipse excæcatus remansit, priuatus lumine gratiæ, & splendidissima luce Paradisi, à qua in hanc densissimam mundi caliginem relegatus fuit, & adiectæ fuerunt Harpię, immundissimi Dæmones, quæ cibos, qui virtutes pro posse raperent, & mensam, & cor turpissimis suggestionibus fædare niterentur. At Iasun, at Dominus Iesus Christus ad hospitium dicti Regis cæci innuendum, hospitium cæcitatis humanæ, in naui, in vtero Sacratissimæ Virginis, & Columbam, & purissimam carnem accepit, suscepit, & homo factus est, & canes Louis, & Arpias, & Dæmones per filios Aquilonis alutos, per Prædicatores, & Apostolos superans, deuincens & Draconem vigilem, & Luciferum vnà cum Bobus spirantibus ignem, cum sequacibus suis superauit: & vellus aureum, spolium sanctatum animarum salutis nostræ reportauit, & velum templi scissum est, vexatio, quæ contingit propter peccatum, dat intellectum. Induci potest fabula Cadmi, qui post multa infortunia cōuersus dicitur in Serpentem, id est prudentem.

Iusta est pęna, qua quis in eo punitur in quo deliquit: ideo cum Medusa in capillis placuisset Neptuno, qui eam in templo Palladis oppressit, in illis fuit punita; quia crines mutati fuerunt in hydras.

Homo in honore constitutus, & inter delitias positus facilè peccat, Exemplum in Eurydice, cui Serpens in prato mortem intulit, & in Silla, quæ super turri, mirabiliter sonitu Citharæ Apollinis resonanti Minois amore capta fuit, & seipsam perdidit.

De Superbia.

ANtheus, homo de limo terrę factus, tunc ab Hercule, à Diabolo exanimatur, occiditur, quando à terra eleuatur, quando sic initij oblitus per superbiam extollitur.

Vulcanus, Diabolus, incude, dignitates, & honores Hermione priuignæ suæ, animæ nostræ donat, subministrat in interitum.

Ambitiosus nunquam quiescit mente, iuxta illud, Præcordia fatui quasi rota currus, & quasi axis versatilis cogitatus eius.

Induci potest fabula Ixionis, qui propter amorem Iunonis, id est prosperæ fortunæ, & gloriæ, Inferno ad perpetuam totam damnatus dicitur.

Ambitiosus decipitur in desiderijs suis, etiam quando illis frui opinatur: quia honores mundi sunt vmbræ, quæ decipiunt, & euanescunt: vt in Ixione fabulati sunt Poetę, qui nubem pro Iunone oppressit.

Sapiens in sapientia sua non debet gloriari, alias cito cadit, vt dicit Angelus. Hoc senserunt Poetæ, qui penes Mineruam Sapientiæ Deam, Noctuam humilitatis simulacrum posuere.

Aggregantibus diuitias, vt illi indignè ad dignitates ascendant, resistit Dominus, & facit illud. Præcipe, ne bestia montem ascendat. Ideò antiqui finxere, quòd Iuppiter Gi-

formæ pro restitutione gratiæ, & eam obtinet.

Peccator restitutus ad gratiam debet cauere diligenter ne iterum Deum offendat, iuxta illud. Qui stat, videat ne cadat. Ad hoc induci potest, quod Io. de Vacca in fęminam mutata, vt nihil de Boue superesset nisi candor in illa, tamen non audebat loqui.

Vidimus multas propter peccata ad ignem æternum damnatas: Ideo hunc ignem debemus diligenter euitare, & potius stagna lachrymarum petere. Pro hoc facit fabula Cygni, qui cum vidisset Phaetontem eius fratrem à Ioue fulmine percussum, & interemptum, semper timuit, & penes aquas moratus est, & versari dicitur.

Peccator se conuertere debet ad Deũ, quem offendit à natiuitate mediante virtute humilitatis, quæ colligitur ex præsepio, in vita omni probitate, quia nemo ipsum arguere potuit de peccato: in morte charitate, qua sic dilexit nos, vt pro nostra omnium salute mori voluerit in cruce. Induci potest fabula Clysię, quæ facta inimica Soli, præ dolore defecit in florem, qui Heliotropius dicitur, qui ad Solē in ortu, in meridie, & in occasu se conuertit.

Qui tetigerit picem coinquinabitur ab ea: nam corrumpunt bonos mores colloquia praua: Induci potest fabula Virgarum quę ex eo, quod tetigerunt virgas à capite Gorgonis lapides effectas, in lapides conuersæ fuerunt.

Phineus, Adam, ad instãtiam Nouercæ, Euę, filios nos miseros mortales, occidit, Morti, pœnæ, & culpæ subiecit, & ipse excæcatus remansit, priuatus lumine gratiæ, & splendidissima luce Paradisi, à qua in hanc densissimam mundi caliginem relegatus fuit, & adiectæ fuerunt Harpię, immundissimi Dæmones, quæ cibos, qui virtutes pro posse raperent, & mensam, & cor turpissimis suggestionibus fœdare nitebentur. At Iason, at Dominus Iesus Christus ad hospitium dicti Regis cæci innuendum, hospitium cæcitatis humanæ, in naui, in vtero Sacratissimæ Virginis, & Columbam, & purissimam carnem accepit, suscepit, & homo factus est, & canes Iouis, & Arpias, & Dæmones per filios Aquilonis alatos, per Prædicatores, & Apostolos superans, deuincens & Draconem vigilem, & Luciferum vnà cum Bobus spirantibus ignem, eum sequacibus suis superauit: & vellus aureum, spolium sanctarum animarum salutis nostræ reportauit, & velum templi scissum est, vexatio, quæ contingit propter peccatum, dat intellectum. Induci potest fabula Cadmi, qui post multa infortunia cõuersus dicitur in Serpentem, idest prudentem.

Iusta est pęna, qua quis in eo punitur in quo deliquit: ideo eum Medusa in capillis placuisset Neptuno, qui eam in templo Palladis oppressit, in illis fuit punita; quia crines mutati fuerunt in hydras.

Homo in honore constitutus, & inter delitias positus facilè peccat, Exemplum in Eurydice, cui Serpens in prato mortem intulit, & in Silla, quæ super turri. mirabiliter sonitu Citharæ Apollinis resonanti Minois amore capta fuit, & seipsam perdidit.

De Superbia.

ANtheus, homo de limo terrę factus, tunc ab Hercule, à Diabolo exanimatur, occiditur, quando à terra eleuatur, quando sic initij oblitus per superbiam extollitur.

Vulcanus, Diabolus, incude, dignitates, & honores Hermione priuignæ suæ, animæ nostræ donat, subministrat in interitum.

Ambitiosus nunquam quiescit mente, iuxta illud, Præcordia fatui quasi rota currus, & quasi axis versatilis cogitatus eius.

Induci potest fabula Ixionis, qui propter amorem Iunonis, idest prosperæ fortunæ, & gloriæ, Inferno ad perpetuam rotam damnatus dicitur.

Ambitiosus decipitur in desiderijs suis, etiam quando illis frui opinatur: quia honores mundi sunt vmbræ, quæ decipiunt, & euanescunt: vt in Ixione fabulati sunt Poetę, qui nubem pro Iunone oppressit.

Sapiens in sapientia sua non debet gloriari, alias cito cadit, vt dicit Angelus. Hoc senserunt Poetæ, qui pœnes Mineruam Sapientiæ Deam, Noctuam humilitatis simulacrum posuere.

Aggregantibus diuitias, vt illi indignè ad dignitates ascendant, resistit Dominus, & facit illud. Præcipe, ne bestia montem ascendat. Ideò antiqui finxere, quòd Iuppiter Gi-

gantes, qui aggregauerant mões, eorumque habitationem, quasi ad Sydera extulerant, fulmine percusserit.

Superbia patit contemptum, & contemptus ruinam, vt optimo figmento expresserint Poetæ, dum finxerunt, quod Phœbus fuerit vulneratus à Cupidine, vt continuo Daphnem amaret, & ab ea non amaretur: quia ipse prius elatus in superbiam eo, qđ Phitonem serpentem maximum interfecisset: contempsisset Cupidinem sub eo prætextu, quòd is eius respectu indignè portaret aurum, & sagittam.

Superbus gloriam quærit, & illa fugit. Potest induci fuga Daphnidis, de qua Ouidius Protinus alter amat, fugit alter nomen amantis.

Superbia ita obcęcat hominem, vt ipse sæpè sub prætextu honoris, ruinæ, & mortis auctor fiat; Ideò in prouerbijs scriptum reliquit Sap. Stulti, & quæ sibi sunt noxiè cupiunt. Potest induci fabula Semelis, quæ petijt à Ioue, vt is cum illa iūgeretur talis, ac tantus, qualis ac quantus coniungebatur cum ipsa Iunone: propter quod ab ipsa Iunone tonitruis, & ignibus fuit interempta.

Superbus si efficiatur pauper, adhuc remanet superbus; propter quod & alios pauperes dedignatur, & diuitibus quærit associari. etiamsi ab illis contemnatur, & obliuioni tradatur: Huius veritatis simulacrum viuum habemus, & illud expresserunt Poetę in casu Calistonis, quę acubata in vrsam vrsas abhorrebat, & ad homines se conuertebat, & ab illis euitabatur, vnde Ouid. Mens antiqua manet, ficta quoq; manet in vrsa &c.

Ex vili genere natus ad dignitates, & officia consueuit sęuire in nobiles: propter quod deprimitur ab ipsis Nobilibus, vt sibi dici postmodum possit, Coruisti in terram, qui vulnerabas gentes. Hoc expresserunt antiqui in fabula Oeti, & Ephialtis, qui creuerunt vsque ad cęlum, & ita superbire cęperunt.

De Auaritia.

AVarus indigenti cibum negat, vt seruet aurum, & induratur cor eius, vt in eo, qui Dauid petenti cibos negauit, de quo scriptum est Emortuum est cor eius intrinsecus, & factus est quasi lapis. Induci potest fabula Atlantis Regis vlterioris Hispaniæ, qui noluit recipere Perseum, propter timorem amittendi poma aurea, iuxta vaticinium Themidis, & oblationem capitis Medusæ conuersus fuit in montem.

Princeps antiquatus in malo, vt Saturnus in annis, curuus in voluntate, vt ille in corpore, falcem rapinæ tenet in manu, & filios comedit, subditos excoriando indebitis exactionibus, semper gestat in manu, semper tuetur, & conspicit aliquem Draconem, aliquem iniustum officialem, vt opem accipiat in vxorem, vt diuitiarum abundantiam assequatur.

Sed quandoq; eijcitur de Regno ab aliquo ex filijs, & subditis, Et de virilibus eius, Et de eius voluptatibus proiectis in mare, conuersis in amaritudinem, nascitur Venus, aliorum voluptas: scriptum est enim, qui aceruat ex animo suo iniustè alijs congregat.

Auaritia obcæcat: Ideò Poetæ Phineum, qui à fęnerando dictus, typum tenet auari, cœcum finxere.

Ex senectute Saturni, cuius influentia terrena conspicit, vt fabulati fuerunt Poetæ, qui Opem eius vxorem constituerunt, & ex eius mortali constellatione, secundum quam qui in ea nascitur, rarò viuit, quàm fragiles, & periculosæ sint diuitiæ cognoscitur.

Auarus nunquam satiatur: quia tantum crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit, Et ideo scriptum est, Qui merces cōgregauit, misit eas in saccum pertusum. Hæc pęna auaritiæ exemplificari potest in illa Pellidum, quos aquam in dolio sine fundo fundere dicebant Poetæ: qui & finxerunt Midam famæ pereuntem.

Veh his, qui aderunt, quando aurum valebit, quando iuuenis regnabit, & quando populus pileum communiter portabit. Hoc prouerbium est Bononiensium: quòd sic exponi posse arbitror. Quando aurum valebit per se, quando pecunia pariet, quādo iuuenis regnabit, quando rector erit insipiens. Quando populus pileum portabit, quando etiam nobiles mercaturam exercebunt. Ratio primi est prætermissio

aliorum

aliorum negotiorum, & ruina fam liatum, vt pat. nostris temporibus, quibus plenæ sunt plateæ sociorum illius obiecti, & calamitosi hominis, de quo Liuius lib 3. dec 1. Rationem verò secundi scriptam reliquerunt antiqui in casu Phetontis fil j Solis, & experiuntur multi. Tertij denique capitis ratio est, quia si omnes mercatores, vt designat Pileus, quem ideo Mercurio Mercatorum prætenso Deo dicatum etiam dixere, omnia venalia, & virtus erit vilior algę.

A minori vsq; ad maiorem omnes auaritiæ student: ideo antiqui circa Dianam, quæ typum gerit auaritiæ, dum seruos, idest abiecti animi homines p çfertim sagittare dicitur: non solum Satyros, sed. & Nymphas syluarum, montium, & fontium choreas ducentes posuere.

Clauis omnium pecunia, ideo Cybellem siccum Opem Saturni vxorem, & diuitiarum Deam cum claui in manu pinxcrunt antiqui.

Auaritia superat sæpè etiam fortes. Ideo, & Leones domiti dicebant trahere currum Cybelis siue Opis.

Ratio interesse concordat, ideo, & Galli, & Leones dicuntur inseruire Cybeli.

Tyranni super aquas delitiarum natant, & sceptro triplicis concupiscentiæ saxo miseros subditos percutiunt, & conuertunt in Equos, dum ex oppressionib. eorum Equos & similia emunt: & tamen habent secum tubicinas Tritones, adulatores, eorum malefacta extollentes, quorum voces comparari possunt his, quæ audiebantur circa Statuam auream de qua Daniel, capitulo tertio.

Mulier vix custodiri potest contra vim auri, quia eius genus, genus auarissimum est, Et ideo præsertim muneribus corripitur. Ideo cum Aciesus pater in turrim æneam induxisset Danaem custodiendæ castitatis gratia, Iuppiter per regulas domus in pluuiam auream illam prægnantem reddidisse fertur. Et Hippomenes pronepos Neptuni Athalantæ Cenei filiæ Nymphę pulcherrimæ ex Veneris consilio pomis aureis coniugium obtinuit.

Pauones Iunonis pedes lambunt, idest nobiles diuitibus famulantur: Iunoni diuitiarū domina dicitur.

Fur deniq; detegitur, & punitur, vt in Mercurio, cuius furta Battus detegit.

Actæon venator, deprædator laceratur à proprijs canibus tandem, & ipse deprædatur. Iuxta illud Vch, qui prædaris, non ne prædaberis, & illud, Cunctos prædatores tuos in prædam dabo.

Mercatores verbis decipiunt emptores: ideo antiqui Mercurio, & fistulam, & gladium curuum, quem Harpen vocabant, apposuerunt.

Qui offert sacrificium de substantia pauperis quasi filium victimat in conspectu patris, Ideo dicitur, quod Iuppiter indignatus in Lychaonem, qui hominē interfecerat, & carnes ei obtulerat, illum commutauit in Lupum.

Paupertas est res suspecta: quia Diana idest Auaritia, ceruos, idest pauperes, & viles sagittat.

Auari ducuntur pauperes circū circa veluti equos ad rotam molendini, sicorum cęliorum ficta circulatione, sed eorum anima rotabit, quasi in impetu, & circulo fundæ.

Auaritia præsertim reperitur in corde diuitū Hoc expertos fuisse dicuntur Iuppiter, & Mercurius, qui dum sub specie humana mundum lustrarent à diuitibus reiecti, & à Philemone, & Bacco pauperibus senibus sub eorum tugurio libentissimè recepi dicuntur.

Frigida charitas, seu crudelitas nostri temporis homines habet properantes, seu volantes ad aurum, Induci potest fabula filiorum Aquilonis, & Horintij quorum humeris alæ volucrum increuetuit, quibus ad rapiendum vellus aureum cum Iasone volitarunt.

De Luxuria.

LVxuriosus omnia audet, vt in Ixione fabulatum est: qui cum esset Secretarius Iunonis, illam de stupro importunè interpellauit. Et melius induci potest fabula illius Regis, qui arcem ascendens aeri se commisit, vt Minoadas Nymphas euolantes, & ab eo fugientes insequeretur, qui ideò corruens expirauit. Quid nequius: quam

quàm quod excogitauit caro, & sanguis? Patet in fabula Pasiphæ, Medeæ B blis, Myræ.

Amore inter delitias facilè capimur. vt in Syl la,quæsu per turri resonanti sonitu Cytharæ Minois amore capta fuit.

Vxor absente viro, facilè mœchatur:sic dicitur,quod Pasiphes filia Solis,& vxor Minoïs Regis Cretensis eo absente in obsidione Athenarum,Taurum insano amore dilexit, vt ab eo cognita fuerit, & Minotaurum conceperit.

Os vuluæ nunquam dicit esse satis.facit quod Vulcanus, idest stimulus concupiscentiæ, qui propriè Vulcano confertur ratione caloris, & turpitudinis, dicitur esse de vulua Iunonis, idest mulieris, propter quod & Vulcanus quasi de vulua cadens dictus traditur.

Venter mæro estuans facilè spumat luxuria, Ideò ex Saturno Venus, idest ex satietate luxuria orta est.

Concupiscentia carnis, etiam iustos torquet: idem à Cupidine Apolineò sagitta confectum fuisse legimus.

De muliere insano amore amante non est confidendum, sed timendum, ne ratione paupertatis, vel alterius mag s dilectæ formositatis fallat, Hoc expresserunt antiqui in illa ex Gratijs, quam facie se auertentē pinxere.

Mulieres ad festa, & spectacula accedentes facilè cadunt, vt in Helena exemplificari potest,quæ ad Cythereami Insulam ad festum Veneris causa solatij iuit, & ibi rapta fuit à Paride: Sed verum, & viuum exemplum habemus in Dyna: quæ egressa ad videndum mulieres regionis à Schen filio oppressa est.

Pudicitia prudenter admodum committenda alicuius fidei sub ratione sanguinis: nā sub specie cōsanguinitatis Philomena corrupta fuit. & vulnerata dicitur Venus telo Cupidinis filij sui eam incautius osculātis.

Amor facit homines cæcos, iuxta illud: Insano in amore nemo videt: Ideò finxerunt Poetæ Cupidinem cęcum: & quod Sol propter amorem. Leuchotœnis filiæ Orchami, & Eurimenis oblitus fuerit illuminare Mundum.

Amor est res plena timoris, vt dicit Penelopes apud Ouid. in pri. Epistola, & patet in fabula Pirami, qui ob vanum timorem mortis Thybeæ se interfecit.

Venus, idest meretrix,habet secum tres iucē culas, Carnalitatem, qua nos allicit, Auaritiam, qua nostra rapit, & infidelitatem, qua nos ejicit. Seu Carnalitatem, qua nos seducit, Auaritiam, qua nos conducit, & infidelitatem,qua nos deijcit.

Amor, & Maiestas non bene in vna sede morantur, vt in fabula Iouis & Europæ.

Amor vbi regnat nullum reperit secretum, Ideo Poetæ Venerem nudam pinxerunt.

Amor omnia vincit. Ideo antiqui Pan, qui ab eis dicebatur Deus naturæ,in luctationibus ab Amore victum repræsentabat.

Homini fornicario omnis panis dulcis: is.n. nullo habito discrimine turpitudinis,infirmitatis, doloris,vel mortis, vt alter Titius cor,& iecur exhibet ad deuorandum.

Non est bonum pulchram cō ungi cū turpi, quia ex talibus coniugijs solent adulteria sequi, vt in adulterio Veneris coniugis turpissimi Vulcani.

Filiæ inobedientes facilè opprimuntur vt cōtingit in Proserpina, quæ egressa domo contra præceptum Cæteris ad colligendū flores cum Venere rapta, & deplorata fuit à Plutone.

Pulchritudo sæpè præbet occasionem peccati,& doloris, vnde Daphnes rogauit terrā, vt pulchritudinem auferret.

De Ira.

Actæon aliorum insectator vertitur in Ceruum,in pauperem à Diana à sorte sua, quam ipse suis contentionibus sibi in Deam in hac mundi Sylua constituit, & comites,& canes,& proprij amici, & satellites, qui eum comitabantur, & pro eo pugnabant ipsum recognoscere non dignantur: imo occasione se efferente in eum arma mouent,& eum occidunt.

Ira reddit insanum, vt in fabula Cinaræ, quæ propter iram,quam concepit de turpitudine facti Myræ,effectus fuit insanis, imo de homine facit bestiam,vt in Sylla,quæ violenter rapta in iram se in mare proiecit, & conuersa dicitur in Alaudam.

Crudeles sæpè eo modo puniuntur, quo alios occiderunt: Nam scriptum est: Per quæ peccat quis, per hæc, & torquetur: vt contigit

tigit in Diomede Tyranno, quem Hercules ad deuorandum proprijs canibus dedit: quibus ille viuens alios ad comedendum supponebat.

Magnus practicus Marsilius dicebat credulitatem esse testimonium ignorantiæ, vel ignobilitatis. Hanc veritatem expresserũt antiqui, dum dixerunt, quod Monoculi fulmina fabricarent Ioui, & quòd Palichi abiectè nati hospites suos occidebant.

Patientia læsa fit furor: ideo Cadmus dicitur tunc conuersus in Serpentem, quando diutius infortunia ferre non potuit.

De Gula.

OPeratius ebriosus non locupletabitur: Ideo Poetę Bacchum seminudum finxere, & potest induci fabula Herisitonis: qui comedendo omnia consumpsit, & filiam propriam pluries vendidit: & illa Mineidum, quorum telæ, textoriaq; instrumẽta in vites mutata dicuntur.

Tumultuosa res est ebrietas: Ideo Bacchus super Tygrides representatur: & egregiè facit, quòd vxor Regis Thebarum, pro eo, quòd Bacchum nutrierit, medio Thesiphonis de mandato Iunonis in furiam conuersa, in mare se præcipitauit.

Vinum tollit intellectum: Ideo Bacchus in pueri figuram designatur: Hinc est, quod proximus non debet argui in conuiuio vini, vt senserunt antiqui in casu Panthei: qui à matre, & sororibus matris furẽtibus infestis Bacchi in monte Citheronæ, quò ille se contulerat ad illos improperandum, baculis, & lapidibus occisus fuit.

De Inuidia.

INuidia quandoq; est causa mortis sui possessoris, vt fabulati sunt Poetæ in his, qui præmium venationis Atlantæ rapuerunt, quos ideo Meleager interfecit.

Quos virtus extollit, inuidia quandoq; deprimit, vt fabulati sunt in Paride filio sororis Dedali, quem Dedalus ipse propter inuidiam eius virtutis de arce, siue turri Palladis præcipitauit.

Vbi Perseus, homo præclarus, virtute caput Medusæ amputauit, egregium aliquid fecit, nascitur alatus eques, fama oritur, quæ portat illum, seu verius nomen in remotas regiones cum tanto honore, vt à capite Medusę, i. egregio facinore homines conuertantur in lapides, hoc est fiant immobiles præ stupore: Sed ex diffusione sanguinis, ex diuulgatione famæ nascuntur Serpentes, insurgunt mille inuidi, susurris, & detractionibus sibilantes, & inuidentes, vt serpentes: Nam virtuti inuidia comes: Ideo, & Mineruæ noctuam apposuere, quæ typum tenet inuidiæ in quantum non potest videre splendorem Solis. Et fabulantur, quod Ocyroe filia Chyronis Centauri mutata fuit in Equam: quia cum magna de Esculapio filio Solis prædixisset, prouocauerat Deos ad inuidiam.

Deus sæpè extollit, quos inuidia deprimit, & potest induci fabula Calistonis, si dicatur Iuno inuida mens, videns Calistonem, animam proximi redditam prægnantem à Ioue, plenam virtutibus, mutat illam in Vrsam, deprimit, & damnificat, Sed Iuppiter, sed Deus illam exultat vsq; ad Sydera, iuxta illud, Imposuit cœlo vicinaq; sydera fecit.

Tot sunt supplicia inuidorum quot bona felicium, vt inquit Seneca. Hæc veritas colligitur ex descriptione Inuidiæ, de qua Ouid. lib. 2. metam.

Inuidus aulicus ex morte socij prædilecti, cui præbet pro posse causam, primum locum expectat apud Principem, & amittit eius gratiam, vt in casu Clysiæ, quæ Leuchoto mortem quæsiuit propter amorem Solis, quem amisit, & perijt.

De Accidia.

NEptunus Deus huius maris, huius sæculi Diabolus tridenti triplicis concupiscẽtię oculorum scilicet carnis, & superbiæ vitæ, saxa, id est homines otiosos percutiens, cõuertit in equos, in luxuriosos, inuidos, superbos, impellit ad omne nefas: quia otium est omnium malorum esca.

Homo non debet in tribulationibus nimis se contristare: quia post tenebras lux: vnde dicitur, quòd Iouis stella, quandoq; se in circulo Saturni exaltat, vt senserunt Poetę, dum finxerunt, quòd Iouis expulerit Patrẽ de Regno.

Vita nostra in manu voluntatis nostræ ob dor-

dormitationem spirituale periclitatur induci fabula potest Nisi, & Pelei, ac Thetidis. voluntas enim nostra est illa mala filia, quæ dum nos inuenit dormientes, in his, quæ sunt salutis crines capitis, idest virtutes intellectus tondit; propter quod Spiritus Dei à nobis recedit, & fortitudinē amittimus, & à Philistæis, ab inimicis nostris, Diabolo, Mundo, & Carne vincimur, sicut legitur de Sansone.

De Morte.

MOrs æquo pulsat pede pauperum tabernas, Regumque lares: Ideo Mortem pro vna ex tribus Parcis Atropo, quę filum rumpit, posuerunt maiores nostri, ad ostendendum, quòd nemini parcat, iuxtà illud Virgilianum, scirent si ignoscere Parcæ.

De Inferno.

IN Inferno nulla est redemptio: Ideo Acherontem illum finxerunt antiqui, qui interpretatur sine salute, ad ostendēdum, quòd ibi nulla adest spes salutis.

IAm video Oculū meum e ministerio sacrarum legum in vestimentis humilibus, quæ sola inueniuntur in domo iustitię ex his tenebris ad cęlestia properare, vt nō ramis arborū (vt olim mox erat in sactis certaminibus) sed vt ægyptia corona florum scilicet, ornatus gaudeat, vbi sensus amicitia, concordia, plena, potestas, pax secura, decus, & gaudia, vbi corpora senectorū fulgent, fortia, pulchra, libera, sana, sita sine fine manentia læta, vt de pænit. dist 4. cap si ex bono, §. deniq;, & §. finis & . . . . id quod, vel duobus verbis ad propositum nostrum pagina confirmat, cum dicit iustus, vt palma florebit, dum enim magis in terrenis est paruulus, sursum se erigens in celestibus desiderijs magis atq; magis fit magnus, vt 47. dist. cap. omnes.

Ex his cum finis laboris ex palma consistat, vt C. de prin. agen. in reb. l. pri. lib. 12. quod moraliter exponit Alber. in dict. in verbo palma sub spe futuræ palmæ victoriæ huius laboriosi certaminis huic certamini artis, & naturæ ad laudem, & gloriam Dei, Beatiss. Virg. vtriusq; Ioannis, Seraphici Francisci, & omniū aduocatorum meorū finem impono. omnia Sacrosanctæ Matris Ecclesiæ iudicio, & censuræ humillimè subijciens, vt c. Valentianus, 63. dist. & c. hęc est fides, 24. q. pri.

DE INSCRIPTIONE LIBRI, ET EIVS LAVDE.

F. Bernardini Porri I.C. Mediolanensis.

OCulum Reipub. veluti Aristocratiam seu optimorum Principatum visus est mihi author adeò ingeniosè formasse, vt non tantum ad reformandam, sed etiam de nouo eam instituendam omnium consensu, sufficiat, Nec ab re ita Iussit appellari cum oculus sit prætiosissima pars corporis. Hinc Cicero de Natura Deorum ita inquit. oculi tanquàm speculatores altissimum locum obtinent ex quo plutima circumspicientes funguntur suo munere, sic in Reipub. administratione præcipua cura Rectorum in oculorum munijs sita est, & centum fronte oculos, centum vt ceruice gestent expedit, oculosq; per singula voluant, rimentur, & intueantur, ea per quę facile in præceps ruere & labi possit. Non falli se is patitur qui oculum adijcit nam & stabilis, & inconcussa est ratio quæ oculis tenetur, Tutò & constanter iudicat qui oculos in oculis alienis figit futura ex præsentibus prospiciens. Et qui oculos tollunt prudenter res æstimare solent quia potissima pars amoris in oculis residet Hinc illud. Oculi sunt in amore duces. Iustissima ergo est hæc inscriptio seu epitome, OCVLVS REIPVBLICAE, veh autem illi populo in quo sedet Princeps amoris in subditos expers, oculis captus qui libidini & cupiditati, quæ per oculos irrepit, seruit, & ancillatur & ab ijs vinci se patitur. Cumq; oculus sit Triplex, Corporeus, Mentalis, Administrationis. De eo intelligendus est liber qui in intellectu consistir, Nam mens est quæ videt, non oculus, sic legitur in Genesi cap. 3. Aperientur oculi vestri, & eritis sicuti Dij. Scientes bonum & malum. Rursus Abraham pater vester exultauit, vt videret diem meum. Vidit & gauisus est, At qualem oculum desideramus? Primo vt mentalis sit purus, nec magna trabe vulneratus, Corporeus vt sit pudicus, Administrationis, prouidus, nec aliam ob causam sacra pagina Diaconos appellat oculos Episcopi quàm quia hi debēt perlustrare omnia & cōsiderare, ea quę corrigenda sunt & ad aures Episcopi perferre. Sic qui Republicę frena tenet vigiles insomnesq; oculos intendere debet ne iustitiæ neruus frangatur, vt vnicuiq; ius suum reddatur. Non tolerantur anxiæ disputationes eorum, quæ in oculis sunt posita, nam rectè Lyricus.

Segnius irritant animos demissa per aurem
Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus.

Quæ spectantur facilius ingeruntur, vixq; diffluunt ex intuentium animis ea verò quibus mortales aures onerantur facile flaccescunt cum stomacho, Nec difficile obruuntur obliuione. Qui de rebus arduis ad Rempub. attinentibus

tibus consultant si vigilent, & ni torpor eos occupet, eam ab insidijs vacuam, & immunẽ reddunt, iure oculus dicitur. Quia qui mentis cecitate laborãt ad publicas functiones, & muneta non sunt idonei, & cum oculus sit dirigendus ad rationem, & diuinam contemplationem iccirco nihil aberrante ratione tentãdum est, & iusto Themidis libramine singula sunt tam pensanda, quàm excutienda, quia in oculis omne mentis iudiciũ inest, inter omnes sensus oculi, viciniores sunt animæ, omnis animi perturbatio, vel hilaritas in eis apparet: Poterat autem Cauatius alio Epitheto cohonestare hoc opusculum verùm cum nullum aut decentius aut præclarius inueniri posset ideo hanc denominationem est amplexus, & sicut magna est expectatio de filijs quibus insignia nomina sunt imposita, ita ille ingenij sui partum, & fœtum à nominis pulcherrima specie, & venustate, & vocabuli iocundo sono opportunum putauit studiosos ad eum legendum excitare: Fertur ob oculorum Nobilitatem, & præstantiam eos tribui Mineruæ, illa sanè ratione, vt omnes intelligant quod cum nil eis sit amabilius nullam esse amoris vim, quæ non debeatur doctrinæ, & eruditioni. Quid ergo hic Reipub. oculus aliud præsefert quam quod hi qui regunt, & dominantur multis virtutibus imbuti esse debeant. Non plura de hoc. Cætera res ipsa præstabit. Vale.

IOAN. BA-

IOAN. BAPTISTÆ CAVATII

I.C. Bononien. & Aduocati Mediolanenf.

OEDIPVS COLONEVS,

SIVE DE SANITATE MENTIS

Accuratiſsima, & curioſiſsima diſputatio.

Illuſtriſs. & Reuerendiſſimo

BENEDICTO IVSTINIANO CARDINALI AMPLISS.

Et Bononiæ de latere Legato Vigilantiſsimo.

Io.Bapt.Cauatius I.V.D. Bononienſis, & Aduocatus Mediol. S. D.

GRaues ærumnas, maioraq; pericula, in quæ lubrico ætatis incideram deuitaturus, non autem ſuauiſs. patriæ optatos ſinus, meoſque, & maiorum meorum iucundiſſimos lares derelicturus, voluntario exilio memet mulctaui, At

Poſtquàm collapſi cineres, & flamma quieuit,

ſuſceptis iam vndecim filijs, æditisq; qualiſcunque ingenij mei varijs fœtibus, in quibus vniuerſæ familiæ meæ præſidium omne conſiſtere res ipſa docuit; tandem patriam cogitare cœpi; & vt filijs conſulerem, quorum natu maximus non mediocre ingenij ſpecimen, ni me patrius amor fallit, ædere incipit. Verùm cœpi timere, ne leuitatis reus fierem, qui poſt tàm diuturnam moram ab hac Illuſtriſſima ſtudiorum omnium, ſtudioſiſſimorumq; altrice Vrbe Mediolano diſceſſum parare vellem, in qua tot, tantosq; amicos nactus ſum, vt potius locum, quàm patriam mutaſſe mihi videar. Interea ex illo ampliſſimo, & celeberrimo Theatro, ad has vſque partes laudum tuarum ſignificationes, vocesque ſine vlla exceptione ſic relatæ ſunt, vt nullum aliud tempus, votis meis, magis opportunum expectandum duxerim; Referant alij vitæ integritatem, morum ſuauitatem, natalium ſplendorem, æquabilitatem in iure dicundo nulla gratia mutabilem, rerum in quibus verſatus es magnitudinem, electum in familiaritatibus percautum, totius familiæ tuæ grauem, & conſtantem diſciplinam; mirabor ego nullum in ædibus tuis, aut per quàm rarum Accenſi officium, facilitatem in au-

 diendo,

diendo, & diligentiam in satisfaciendo; non falses, securesque, sed intus ardentem ignem amoris foris zelo paternæ seueritatis accensum. Hic cùm primùm illuxit, omnem timorem fugauit, bonosque bono animo esse iussit: Non enim habet quid timeat, qui virtutis firmissimo præsidio innititur, vbi quies publica piè sæuienti disciplina illæsa seruatur. Vicit igitur ea ratio, quæ spem fecit. Cæterum, vt cautius agerem Oedipum Coloneum, seu disputationem, in qua illa exceptio submouetur, sub nominis tui splendore, cum quo adest causa spei, & reditus potissima ratio, emisi. Tuæ nunc erit humanitatis, subditum, qui solus recessit, cum multis filijs redeuntem benignè recipere, in tuorum numerum referre, & relatum tueri; quod si exoptatum res exitum sortiatur, tibi post D.O.M. patriam, tibi filios, tibi honorem, tibi omne bonum acceptum perpetuo feram: velox erit reditus, & beneficia optimè collocata, publicis testimonijs variorum laborũ meorum diuturnis vigilijs ad vmbilicum perductorum, apud omnes vberrimè testatum relinquere spero. Interim publicæ pietatis Parens, securitati publicæ totiusq; Christiani Orbis magno commodo fœlix viue, Mediol. 4. Id. Decembris 1607.

Illustrissimæ, & Reuerendiss. Amplitudinis tuæ

Addictiss. seruus

Ioan. Baptista Cauatius.

PRAEFATIO

ROmani eloquij Principis vestigia sequutus, qui Demosthenem imitatus Orationes in M. Antonium Philippicas vocauit, præsentem disputationem pro P. C. quasi desipiente in re familiari à N. iniustissimè accusato, OEDIPVM COLONEVM inscripsi, vt titulus susceptæ materiæ conueniret, infœlici Patri clienti meo solatium afferret, N. honestum timorem incuteret, & eruditissimis viris Ioan. Baptistæ Sormano, Petro Cantono, & Alexandro Tessera I. C. quos vera virtus cum nobilitate coniuncta cumulatissimè exornat, atque commendat; qui stipitem Cauatiæ Domus in his adoptiuis tueri consueuerunt, media afferret, vnde lectionis varietatem, altius etiam ab antiquis fabulis opportunè, vt arbitror, Sophoclis exemplo repetitam, à Theoninis dentibus vendicare possent, vt denique concepta spei ex sapientia, & iustitia Illustriss. Solis Ducis, & Moderatoris tot splendidissimorum Syderum IACOBI MAINOLDI Excell. Sen. Mediolanen. PRAESIDIS Scytalam, seu Hieroglyphycum contineret.

OEDIPI

OEDIPI COLONEI

PARS PRIMA,

Media adducta contra Reum ad probandum illum non esse sanę mentis perpenduntur.

SUMMARIA.

1 *Iudicantem cuncta rimari oportet*,
2 *Stultitia probatur ex factis,*
3 *Dilapidatio bonorum arguit stultitiam.*
4 *Dilapidationis probandæ extrema probanda quæ.*
5 *Philippi nomen perpenditur.*
6 *Equitare quando arguat stultitiam.*
7 *Digladiatoris artem in senectute discere refertur ad stultitiam.*
8 *Saltationes in sene referuntur ad stultitiam.*
9 *Amoris imago moraliter exponitur ad stultitiam designandam amantis.*
10 *Amoris, & cupidinis nomina, quatenus differunt.*
11 *Stultus, sicut Luna.*
12 *Singularitas testium, quando non obsit in probanda fatuitate.*
13 *Gradus supremus infirmitatis mentis est insania.*

Adsit Dominus spes mea,

SI iudicantē cuncta rimari oportet, vt inquit text. in c. iudicantem 30. q. 5. sunt † mea quidem opinione in hac causa multa hinc inde diligenter perpendēda, quæ sicut pro suscepti muneris nostri onere, in quo vltra latrocinium peccatur, quando cliens pro viribus non adiuuatur, non potuerunt omitti, quia status causæ est coniecturalis, & oportuit coniecturas ex ordine hinc inde referre, & omnia comprobare, & reprobare respectiuè, non solùm per iuris, & rationum terminos, sed etiam per inductionem testiū, & iurium productorum, ita ab omni culpa hanc insolitam latius discedēdi methodum eximunt, quia non est culpabile, quod necessitas infert. Sed is erit ordo, vt oīa facilissimè sub breuitate reduci possint, & re ipsa experiemur ne in hac violēta differēdi prolixitate à dilecta, & solita breuitate recedam*.

PRIMA igitur fronte, vt exordiamur cum I. C. in l. Quingenta. ff. de probat. videtur interdicenda administratio bonorum Io. Philippo C. quia plures præsumptiones, & seu probationes contra eum resultent ex informationibus sumptis ad instātiam partis aduersæ de prodigalitate, & fatuitate.

Nam in primis dictum Io. Philippum, & prodigum, fatuum faciunt plures testes. Primò Io. B. de Z. fol. 52. inquit, dalla republica il detto G. F. fù tenuto mezo matto, & come huomo fuor di sentimento, & per tal lo tengo; perche lo vedo à far delle materie. Secundò Ioan. Ambrosius P. fol. 81. inquit, tengo per mezo matto Gio. Philippo, e per tal l'hò sentito da altri. Tertiò Gab. B. fol. 123. inquit, tutti li suoi parenti lo tengono come vn'huomo matto, & per rapinado per le scapade, che fà, & lo tengono come vn matto inspiritato, & per forsante, & matto lo nominaua meco suo padre, & fol. 124. subdit, seguendo come fà, gli auanzarà il tempo.

Adiecerunt insuper præfatis multas præsumptiones, quas ex ordine referre oportet.

PRIMA præsumptio ex qua Iosephus V. gener. nomine Lucretiæ, & Aureliæ de C. contra socerum, & patrem respectiuè suam intentionē adiuuare conatus est, desumpta est ab actu dilapidationis duorū cassonorū serici, & alterius quantitatis, quā dicit Benedictū dicti Io. Philippi patrē tpe mortis suæ reliquisse, & dictū Io. Philippū imprudenter breui tpe consumpsisse: Nā cū stultitia probetur † ex factis. l. is qui. §. diuus. vbi gl. ff. de tut. & cur. dat. ab his, cū similibus latè cumulatis per Fulu. Pacian. lib. 1. de probat. c. 43. nu. 10. actus dilapidationis † vř præcipuus d. §. diuus. l. 1. ff. de cur. fur. vbi dř, q. ad exēplū furiosi datur curator ei, qui neq; tempus neq; finē expensarū habet, sed bona sua dilapidādo, ac dissipando profudit, & ita not. Alex. cons. 141. nu. 8. vol. 1. & sequitur Pacian. d. c. 43. nu. 27. & est tex. in l. cū de indebito. ff. de prob. in l. siue aurū. ff. de solut. quæ iuta. in his terminis adducit Paris. in cōs. 88. nu. 13. lib. 3. vbi dictū exornat varijs decisionibus. Et cū ista sit pręsumptio in pūcto iuris vera, vř etiā satis pbata: Nā duo † extrema, q. Benedictus reliquerit tantā quātitatē serici, & qđ Io. Philippus illā cōsumpserit ex depositionibus triū testium resultare videntur.

Primum extremū nixi sunt probare tres testes Io. Baptista de Z. fol. 6. & 7. dicit, quod ante mortem dicti Benedicti per quindecim dies vidit hanc serici quātitatē in hęc verba:

vidi duoi cassoni honestamente grandi tutti pieni di seta parte lauorata, & era seda cruda filata, & altra sorte di seta da trare, & attaccato alli rastelli vi erano diuerse sorti di sete filate parecchie lire.

Ioan. Ambrosius P. fol.42. dicit, la settimana della festa di San Tomaso, dopò la quale morse poi il detto Benedetto; il detto Benedetto se n'andò ad vn cassone grande, qual era in fondego, & per contro ad esso vi era vn'altro simile cassone, & aperse tutti gli detti cassoni, & vidi, che erano tutti duoi pieni di sorte di sete da far giù, & erano parecchie lire, & mi diede vna sorte di seda da portar à mia moglie. Horum duorum testium dicta coadiuuare videtur Gabriel B. fol. 110. io non sò, che tempo auanti la morte del detto Benedetto, intesi dal detto Benedetto, che esso haueua molta quantità di seta. Secundum extremum conati fuerunt probare testes: nam licet Io. Baptista de Z. fol. 8. dixerit, che Gio. Filippo consumasse detta seta in sei mesi non vi sò dire: tamen confugit ad coniecturas, & dicit de auditu ab Angela vxore d.Io. Philippi, & de auditu ab eodem Io. Philippo, quòd ipse retinebat vnam meretricem, vt fol. 10. & in hoc concordat Ioan. Ambrosius P. de auditu à dicto Io. Philippo, fol. 48. ibi, è ben vero, che sì per auanti la morte di suo padre, & dopò mi hà detto, che teneua à sue spese vna puttana. Et super ipsa distractione dictus Io. Baptista de Z. dicit fol. 12. quod dictus C. habita fide de pretio dicti serici, partem vendidit: & his generale dictum subijcit Gabriel B. fol. 111. & hò poi inteso dopò la morte di detto C. esser stato il vero il contenuto in questo capitolo da molte persone di questa Città di Milano, masśime da suoi amici, & parenti.

SECVNDA p̄sumptio retenta maloti positione deducitur ex alio actu dilapidationis, quia testes affirmant dictum Benedictū reliquisse in eius hæreditate singraphas exigendas in quantitate librarum triginta, vel quadraginta millium, quodque eas d.Io. Philippus exegerit, & pecunias consumpserit. Ioan. Baptista de Z. fol. 14. Io. Ambrosius Puteus fol. 51. dicunt audiuisse à Benedicto C. quòd habebat singraphas in tanta quantitate, sed quòd illas d. Ioan. Philippus exegerit, nesciunt.

TERTIA præsumptio inde desumitur; quia d.Io. Philippum, sic Philippū dixerunt,
5 idest † equorum, & equitandi amicum, vt propter id ipsum per Ciuitatē equitasse nobilium more equo instrato, & risui patuisse velint, Io. Baptista Z. fol. 25. esso Gio. Filippo caualcaua, & subdit, la gente si marauigliaua, si rideua, & faceua beffe, che il detto Gio. Filippo facesse tal cosa, & fol. 26. subdit, & lo teneuano per matto, per quanto io senteuo à dire, & fol. 27. profitetur audiuisse multos ex hoc eidem Io. Philippo irrisisse, & fol. 63. repetit vidisse eum equitantem, (vt vulgo dicitur,) con valdrapa. Gabriel B. concordat, quod vidit dictum Io. Philippum equitantem. fol. 116. & huiusmodi actionem, & ipse prouocat ad risum. Hunc actum quæritant qualificare nonnullis adiectionibus, & circunstantijs, vt magis ludibrio
6 † patuisse videatur. Prima circunstantia desumitur à vestimentis, Gabriel B. fol. 117. dicens, gli dauo la baia con dirgli, che lo vedeuo sù l'amorosa vita, Ioannes Baptista de Z. descendit ad species vestimentorum, & ea exprimit fol. 61. his verbis: vn vestito di rassa di meschia, con guarnitione di seta di color verde, & taneno, ouero berettino, vn'altro di veluto à opera, ouero ormesino di color nero, con guarnitione di seta nera, vn'altro vestito di color nero di seta, ouero di caneuazzo di filisello, con l'ornamento di seta nera gentile. Secunda deducitur ab ætate, quia esset ætatis annorum 45. prout eum facit Gabriel B. fol. 119. Tertia circunstantia desumitur ex eo, quod varias emptiones equorum fecerit, & in omnibus diuersas iacturas. Quarta, & vltima circunstantia, quod diuersa ephipia confici fecerit, & ex his aliqua reuendiderit cum damno.

QVARTA præsumptio inde desumitur, quòd ipse Ioan. Philippus in ea ætate con-
7 stitutus digladiatoris artem † discere cœperit. Ioan. Baptista de Z. fol. 32. qui dicit de visu, quòd vidit illum discentem, Io. Ambrosius P. fol. 64. qui deponit de visū, Gabriel B. deponit de auditu ab ipso Ioan. Philip.

QVINTA p̄sumptio desumit ex saltatio-
8 nibus super quibus deponit † Ioan. Baptista de Z. fol. 32. vbi dicit vidisse C. saltantem vix biennio elapso super quodam festo.

SEXTA p̄sumptio desumit ab amore, quo vo-

volunt C. flagrasse erga quandã meretricẽ,
cũ qua cubabat, & ex eo filios susceperat, nã
9 amor puer pingitur, q a est irrationabilis, † &
stultus: Hunc, & alatũ pingunt, qm̃ cupidine
calentibus nihil leuius, nihilq; mutabilius in-
uenitur: sagittamq; in manu tenere fingitur,
quoniam cor vulnerat, faciemq, inflammat,
vt declarat Boer. dicta decis. 23. nu. 76. vbi
exempla ponit, & differentiam inter amo-
rem, & cupidinem.

SEPTIMA, & vltima desumitur ab in-
stabilitate, quia vbiq; quærunt ostendere C.
non habuisse, neq; habere sensum firmũ, &
hæc ratio satis videtur reducibilis ad argu-
mentũ: nam scriptũ est, sapiens sicut Sol per-
11 manet, stultus autẽ sicut Luna mutatur † Ec
clesiast. 27. & refert Boer. d. decis. 23. sub nu.
83. prope finem, & huius instabilitatis testis
est Io. Baptista de Z. fol. 22. & Sil. fol. 104.
qui licet sint testes singulares; tñ videntur re
12 cipiendi ad probandam fatuitatem, & † de-
mẽtiã hominis, vt per Boer. decis. 23. nu. 44.

Hæc sunt (si in summã redigantur,) quę
cumulata fuerũt, (quo fine, Deus scit, ego au
tem nec examinare, nec iudicare intẽdo) ad
ostendendum dictum C. non modo stultum
in actionibus, & fatuũ in sermonibus, sed eũ
reponendũ in supremo gradu, videlicet, insa
niæ, vltimum huius miseriæ locũ, iuxta illud
13 † Tullij in 4. Philip. ibi, vt hominem stultũ
magis etiam infatuet iuncto elegantissimo
loco Comici in Eun. ibi, Hic homines pror-
sus ex stultis insanos facit; de quibus inter
nostros Pactian. Doctor elegantissimus in
tract. de probat. lib. 1. cap. 43. num. 11. 12. &
13. cuius dictis accedit vberrim⁹ locus Boer.
omnes hos terminos, quò ad effectum iuris
æquiparantis d. decis. 23. num. 42.

OEDIPI COLONEI.

Pars Secunda.

Adducuntur media probandæ sanitatis mentis, & hac occasione multa curiosæ cumulantur.

SVMMARIA.

1 *Iniuriarum actione tenetur, qui dicit fatuum.*
2 *Recantationis pœna æquitas quanta.*
3 *Testibus deponentibus pro sanitate mentis magis creditur.*
4 *Cognitionis humana qualis sit modus.*
5 *Quisquis ab effectu facta notat.*
6 *Causa quatuor propter quas testes, testibus sunt præferendi.*
7 *Singularitas testium quando noceat in probanda fatuitate.*
8 *Testes deponentes super non sana mente, tenentur reddere causam scientiæ etiam non interrogati.*
9 *Ratio non debet esse eadem cum dicto.*
10 *Ratio qualis debeat esse, vt probet dementiam.*
11 *Singularitas suppletur ex præsumptionibus.*
12 *Fatuitas non præsumitur.*
13 *Natura inimica imperfecti.*
14 *Natura norma iustitiæ.*
15 *Natura docet.*
16 *Contractus prudenter facti sanitatem mentis arguunt.*
17 *Contractus facti cum damno, quatenus arguant quẽ esse non sanæ mentis.*
18 *Dementia arguitur ex enormi læsione.*
19 *Quod operatur propositum in proposito, id operatur oppositum in opposito.*
20 *Causa ad effectum, sicut se habet in productione; sic destructio causæ in resolutione.*
21 *Par est potentia contrariorum.*
22 *Productionis, & resolutionis actus eadem est natura.*
23 *Approbatum non reprobo; Reprobatum non approbo.*
24 *Pactum gratia quanti æstimetur.*
25 *Preces amicorum extimantur, tamquam pars pretij in contractu.*
26 *Necessitas venditoris rem minus valere facit.*
27 *Malum minus ratione maioris, habet rationẽ boni.*
28 *Actus facti more dementium, dementiam arguunt agentis.*
29 *Actus prudenter gesti sanitatem arguunt mentis. Ampliatur præcedens dictum etiam in eo, qui alias fuissent demens.*
30 *Mos Romanorum in petendo consilia.*
31 *Consilium petere peritorum, est signum integritatis mentis.*
32 *Prouerbium Bon. Il primo Capitolo de' matti, è il credersi sauio.*
33 *Ionatæ sagitta commemoratur.*
34 *Hieronymi Caimi laus.*
35 *Litteræ Sen. Ex. requisitæ ad validitatem contractus arguunt sanitatem mentis.*
36 *Instrumentum dicitur probatio probata.*
37 *Testamentum patris in quo filium instituit, est indicium sanitatis mentis filij.*
38 *Pater consueuit capere bonum consilium pro filio.*
39 *Filius prodigus potest exhæredari.*
40 *Vnius inclusio, alterius exclusio.*
41 *Coniecturis non est locus in claris.*
42 *Prohibitio alienationis legitima facta filio, an faciat præsumptionem dementiæ in filio.*
43 *Testator quod non loquitur, velle non præsumitur.*
44 *Prohibitio alienationis legitima quãdo sustineatur.*
45 *Prohibitio alienationis legitima quando monitionis vim habere dicatur.*
46 *Actus ducendi uxorem pertinet ad sanitatẽ mentis.*

47 *Artium aliquam exercere arguit sanitatem mentis.*
48 *Impedimentum, quod appellant priuationis in matrimonio, quale.*
49 *Scutiferi officium in Mensa alicuius magni Domini arguit sanitatem mentis.*
50 *Achilis lancea curiosè interpretatur.*
51 *Natura vrget patrem ad amandum filium.*
52 *Pater qui non amat filium præsumitur demens.*
53 *Amor filij arguit integritatem intellectus.*
54 *Similitudo nominis inducit amorem.*
55 *Exemplum præcedentis dicti.*
56 *Reuerentia filij auget amorem patris in nepotes.*
57 *Amor est ignis qui descendit.*
58 *Prouerbium, se gessit, vt Cato.*
59 *Vita integritas, signum integritatis mentis.*
60 *Scire, Dominari, & non mori sunt præcipua desideria cordis humani, quod egregiè cõprobatur.*
61 *Textus 3. Reg. cap. 10. & 18. in moralitatem referuntur.*
62 *Ira, cupiditas, & libido furia exagitãtes hominem.*
63 *Ira in quo peior cupiditate, & libidine.*
64 *Marescotorum dictum notabilissimum. Si patiens sapiens.*
65 *Palladis simulacrum morali expositione exornatur.*
66 *Caroli de Noilhano dementia.*
67 *Patientia læsa furor, quod exemplo egregio comprobatur.*
68 *Defectus probationum dementia facit præsumptionem sanitatis mentis.*
69 *Calumnia quando excusetur in eo, qui non probauit, egregia distinctione ostenditur, & num. seq.*

HIS tamen non obstantibus contrarium verissimum esse existamus; & credimus non solùm
actores teneri ad omnes expensas, damna, & interesse dicti C. sed etiam
actione iniuriarum ex tali interpellatione
1 iniusta † text. est in l. iniuriarum in §. si quis
per iniuriam. ff. de iniur. quem no. dicit ad
hoc Soc. in cons. 118. visa narrat. pñcti vers.
sed his non obstãtibus. col. 3. lib. 1. & ad re-
2 cantationem, pœnam † condignam, de qua
loquitur Mysing. sing. obser. lib. 2. obser. 98.
in fine. Quoniam habemus septem testes
plenissimè probantes C. neque prodigum,
neque dementem. Primus testis Io. Amb.
B. fol. 8. secundus, Io. Ambr. Bir. fol. 15. Tertius nob. Io. Baptista Sirturus fol. 19. Quartus Gabriel Perogallus fol. 21. Quintus Põponius Peregus fol. 24. Sextus Io. Frãciscus Goquus dictus de Cumis fol. 26. Pompeius Rub. fol. 31. Hi septem testes sunt præferendi omnino testibus examinatis contra C.
Primò, quia regula est generalis, quòd testibus attestantibus aliquem esse sanæ mentis
3 magis creditur; cum † attestationes suæ cõ-
ueniant, & naturæ, & dispositioni iuris communis, vt in specie dixerunt Corn. Dec. Paris. Boer. & Soc. iun. quos citat Menoch. in commentarijs de præsumptionibus libro 6. præsumpt. 45. vers. hinc fit, num. 21. quibus addo Ias. Thom. Grammat. & Decian. quos refert Mascard. de probat. cõclus. 827. vers. quod si fortè, num. 11. & num. 12. & 13. vbi reddit rationem dicti, & illud ampliat. Secũdò, quia adducunt optimas rationes scíẽtiæ, & multum clarè loquuntur. Prima ratio est, quia C. sit cautus in emendo, & tractando negotia, ita primus testis dicto fol. 8. ibi, è auueduto, & accorto in quello, che tratta. Secundus testis fol. 15. ibi, l'hò sempre ritrouato molto accorto, e sottile, in quello, che trattaua, & ibi, sempre l'hò visto proceder cautamente, con appigliarsi à tutti quei auantaggi, che poteua hauere, & ibi, è notorio, che esso C. è auueduto, & sagace nell'arte sua. Tertius testis fol. 19. ibi, & nel serrare gli mercati molto sottile, e tale, che dimostraua giudicio nel discernere gli drappi di miglior bontà, & nell'appigliarsi à quei partiti, che erano vtili per lui. Quartus testis fol. 21. ibi, & l'hò sempre ritrouato sagace, & molto intelligente in quello, che trattaua, & ibi, l'hò trouato à casa, & conosciuto in lui molto giudicio. Quintus testis fol. 24. ibi, & vedeuo, ch'egli trattaua cautamente, & dimostraua giudicio, & intelligenza grande, nel saper conoscere, & discernere minutamente le qualità, & bontà delle seti. Sextus testis, fol. 26. ibi, l'hò sempre rittouato huomo accorto, & diligente, & auantagioso, & ibi, l'hò sempre ritrouato à casa, & scopertolo per persona, che sà il suo. Septimus testis fol. 31. ibi, l'hò visto procedere nelle sue attioni prudentemẽte, e cautamente. Hæc est ratio optima, quia ab effectu procedit, imò vnica, & singularis, quia humana fragilitas non potest,
4 nisi per effectum ad causæ cognitionẽ † de-
uenire, non autem per causas ad effectus, quia hoc est Dei omnipotentis, & Angelorum proprium, vt attestatur Ludouicus Tessera, in repet. Rub. de reb. dubijs, sub vers. secunda conclusio, ibi non enim, pag. 5. Secũda ratio, quam adducunt testes est excellentia ipsius C. in munere suo. Primus testis, dicto fol. 8. ibi, & nel parecchiar le seti non

vi hà pare alcuno, & delle seti, ch'egli pa-
recchia se ne cauarà sempre dieci, ò vinti
soldi di più la lira, di quello se ne cauarà da
altri. Secundus testis eodem fol. 15. ibi,
dico che nell'arte di parecchiar le seti, egli
non à alcuno suo pare, & bisogna dirla, che
è così; & ibi, & delle seti, che sono parec-
chiate da lui, se ne cauerà più di quelle delli
altri. Septimus testis dicto fol. 31. ibi, &
egli è molto prattico nell'arte di parecchiar
dette seti. Et hæc ratio est eiusdem poten-
tiæ cum prima, quia ab effectu procedit, à
quo vnusquisque facta nomanda putat, vt
5 † dicit Ouid. in Epistolis, & ex nostris pro-
bat Franc. Personal. in cons. 28. num. 24. &
in cons. 34. num. 16. lib. 1. Tertia ratio de-
sumitur à moderatis expensis, quas fecit C.
Primus testis dicto fol. 8. ibi, & spende, &
sempre hà speso parcamente, nè mai hà fat-
to alcuna spesa superflua, & se ciò fosse, io
lo saprei per la continua prattica, c'hò seco.
Secundus testis dicto fol. 15. ibi, & nel spen-
dere io sò, che và parcamente, & vestisse
anco modestamente, & ibi, & procede par-
camente nel viuere. Quintus testis dicto
fol. 24. ibi, & l'hò sempre visto andar vesti-
to molto abiettamente. Sextus testis fol. 26.
ibi, & sò anche, che in casa sua, & nel vesti-
re si è portato parcamente, & abiettamen-
te. Septimus testis dicto fol. 31. & sò anche
ch'egli spende, & hà speso parcamente, sì
nel vestire, come anche in casa sua, & di-
co con giusta verità, ch'egli è huomo, che
và molto pesato, & stretto nel spendere.
Tertiò sunt præferendi hi testes ex illis
quatuor causis, propter quas testes testibus
6 præferendos esse affirmauit † Io. de Amic.
in cons. 101. num. 8. Primò ratione dignita-
tis, quia testes C. sunt mercatores nobiles
diuites, & omni exceptione maiores; Testes
verò contrarij, primus, & secundus sunt per-
sonæ viles, & inseruientes: primus, secūdus,
& tertius sunt inimici, & omnes patiuntur
grauissimas exceptiones, vt infra dicetur.
Secundò ratione numeri, quia cum testes
aduersariæ partis sint tres, & omnes singu-
lares, non quidem in eo, quod in genere in-
tendunt, sed super actibus particularibus,
quos referunt, quæ species singularitatis no-
7 cet, iuxta celebrem † distinctionem receptā
de qua post Felyn. & alios, latè Mascard. d.
conclus. 827. num. 8. imò sunt singulares, sin-
gularitate obstatiua, vt aptiori loco dice-
mus: testes ipsius C. sunt plures, videlicet se-
ptē, & cōcordāt, & in dicto, & in rationibus
vt supra. Tertiò ratione qualitatis deposi-
tionis, quia testes partis aduersæ informiter,
& generaliter loquuntur. Nam primus post
illa verba, lo vedo à far delle materie, su-
biungit, ma di qual sorte non lo sò, vt fol. 52.
Secundus post illa verba, l'hò sentito tener
da altri, interrogatus, nesciuit exprimere à
quo, vt fol. 82. Tertius potius iniuriando, q̄
deponendo procedit, & tamen certum est,
& necesse est, quò testes qui volunt de-
ponere super non sana mente, teneatur red-
8 dere causam † scientiæ, etiam non interro-
gati, secundum com. de qua attestatur Soc.
in cons. 42. vers. Primum est, col. 1. lib. 1. quę
ratio debet habere duas qualitates; quòd sit
9 sufficiens, hoc est, non sit eadem † cum di-
cto, vt hunc terminum declarat, Bald. in l.
solam. C. de test. & sequitur Socin. d. loco
versic. primò quia: & quòd sit manifesta, vt
per eundem Socin. eodem loco, & manife-
10 sta dici † non potest ratio, quæ non descen-
dit ad specialia, siue illa desumatur à verbis,
siue ab ipsis factis, vt per infinitas rationes,
& decisiones in indiuiduis terminis ostēdā,
dùm respondebo ad contraria. Quartò ra-
tione, qualitatis personæ producentis: cęte-
rum quia omnis comparatio odiosa, vt pri-
mo Reg. cap. 18. super hoc non insisto, cùm
satis sit me de qualitate C. discussurum in
sexta præsumptione, quam pro eo adducam.
Quartò sunt præferendi hi testes, quia pro
eorum dictis accedunt præsumptiones lega-
liores, & numero plures, & plenissimè pro-
batæ, ex quibus in eam sententiam vnus-
quisque adduci possit, vt vnus quilibet ex te-
stibus plenam faciat probationem, & sic C.
habeat septies, & plusquam septies vltra q̄
necessitas exigeret, probatam intentionem
11 suā, quia singularitas † suppleretur ex præ-
sumptionibus, latè Crauet. cons. 35. nu. 6.
PRIMA præsumptio resultat ex natura
ipsa, secundum quam quis fatuus non præsu-
mitur, nisi probetur, text. est in verbis in l.
Nec codicillos ibi, asseuerationi tuæ mentis
eum compotem fuisse negantis fidem adess-
se probari competit. C. de codicill. & ibi gl.
adducit rationem, & concordantia, & per
12 illum tex. fatuitatem in homine † non præ-
sumi dicit Rom. in cons. 281. in repræsenti.
num. 7.

num. 7. vbi & ipse allegat istud concordan-
tia, alia cumular Manticã de coniect. vlt. vo-
lunt. lib. 2. tit. 5. nu. 21. & seq. vbi ponit quin-
que ampliat. & quatuor limitationes. Hæc
præsumptio dicitur propria præsumptio na-
turæ. Mantic. de coniect. vlt. volunt. lib. 2. d.
tit. 5. post num. 2. alia cumulat Mascard. d.
concl. 824. nu. 6. cum seq. & nunc accedit,
Menoch. in suis comment. lib. 6. præsumpt.
45. num. 19. & 20. perfectissima, quia natu-
13 ra est inimica † imperfecti. l. non sunt libe-
ri. ff. de stat. hom. cũ alijs de quibus, Nen. z.
in cons. 50. nu. 20. & est iustissima, quia na-
14 tura est † norma iustitiæ secundum Tulliũ
in 2. de leg. & est magistralis, quia natura
15 docet, vt † scribit Philosoph. in 3. Reth. &
est rex. in l. liberorum, ibi natura docet. ff. de
verb. signif. & sola sufficiet pro victoria, quia
secundum hanc C. habet intentionem fun-
datam super reg. nec probatur contrarium,
ita in indiuiduis terminis dicit Paris. in cons.
88. num. 18. & 19. & seq. vbi & rationibus,
& varijs decisionibus dictum exornat.
SECVNDA præsumptio sanitatis men-
16 tis resultat ex contractibus factis † pruden-
ter, vt dicit Boer. decis. 23. num. 72. & num.
84. & cum in eo loco ostendat, Boer. suffice-
re contrahentem de cuius mentis sanitate
tractatur non fuisse læsum, vt ibi dicto num.
74. quod intelligo enormiter læsum, cum
quia læsio citra dimidiam fatuitati nõ ascri-
bitur, imò ad eam, vsque metam contrahen-
17 tibus licitum est † se inuicem decipere. l. 2.
C. de rescind. vend. Dec. cons. 367. col. 2. &
quia sic expressim in propositis terminis fa-
tuitatis, vel prudentiæ diiudicandæ fuit de
mente, Dec. in cons. 86. num. 7. tanto magis
hæc præsumptio procedit in casu nostro pro
C. qui non solùm non fuit læsus, sed in ma-
gno remansit lucro, vt mox dicetur, & est
rationabilis talis præsumptio, quia si (vt di-
cunt aduersarij) dementia arguitur ex eo,
18 quòd quis patiatur se enormiter † lædi, vt
inquit, Dec. d. cons. 86. num. 7. bene infer-
tur prudentiã argui ex lucro, quia quod ope-
ratur propositũ in proposito, id operatur op-
19 positum in † opposito. §. plus autem, & ibi
not. Ang. & Ias. inst. de action. & sicut se ha-
bet causa ad effectum in productione, sic se
20 habet destructio † causæ in resolutione, ita
dicit Bal. in l. cum mulier. ff. sol. matrim. &
21 bene, quia par est potentia † contrariorum.
l. fin. §. fi. ff. de leg. 3. & huc spectat illud pro-
22 ductionis, & resolutionis actus † eadem est
natura. l. nihil tam naturale. ff. de regul. iur.
& quia omnes contractus referre esset nimis
laboriosum, aliquos tantummodo nos colli-
gemus. Primò igitur possunt cumulari mul-
tæ not. emptiones serici factæ per dictum C.
in societate, quam habebat cum Io. Ambr.
Bol. in quibus multum lucratus est: vna vi-
ce emit sericum pro summa librarum qua-
tuordecim mille à quodam Nob. Viro de lo
co Vallis Magreræ cum lucro librarum bis
mille: Secundò à Nob. Ioan. Baptista Sirturo
Thesaurario Illustrissimæ Cõmunitatis emit
quantitatem serici pro summa librarum vn-
decim millium, & quingentarum, vel circa
cum lucro librarum mille sexcentarum Im-
perial. vel circa; Tertiò emit à Nob. Io. Ba-
ptista Cribello in duabus vicibus quantita-
tem serici pro summa librarum viginti qua-
tuor millium, cum lucro librarum trium mil-
lium, vel circa: Quartò emit à Francisco
Hospite loci Gauardinæ quantitatem serici
pro summa librarum nouem millium, & vl-
tra cum lucro librarum mille, & centum Im-
perialium: Quintò infinitas emptiones me-
diocris summæ continuò fecit, in quibus lu-
cratus est, & cum præfata contigerint in so-
cietate aliorum, non possunt dijudicari som-
nia, & adest fides sociorum, videlicet Boltra
fij examinati, & Nob. Octauij Sirtori, qui
adhuc etiam socius est, & perseuerat, quia
lucratur, & vbi aliqua hæsitatio adesset, scri-
ptura, & libri loquuntur: & ab effectu ipso
constat, quia cum sic oppressus sit, vt nihil
percipiat redditus ex bonis suis, sed solùm
habitationem habeat, victum, & expensas
sic sibi suppeditauit, & hæc sicut certissima
sunt in facto, quia ab effectu vnusquisq; fa-
cta not. putat: ita sunt inditia indubitata sa-
næ mentis, & euidentissimæ probationes dã-
norum illatorũ hoc medio per aduersantes,
quia cum emptiones huiusmodi factæ fue-
rint, vt plurimum habita fide de precio, to-
tum lucrum fuisset C. ni sibi fides adempta
fuisset ab aduersantibus hoc modo, & tan-
to magis non habent, quid obijciant, quia
anno 1605. quo sic C. lucratus est, Ver. præ-
senti pecunia, & capitali librarum centum
millium non lucrum, sed iacturam fecit li-
brarum septem millium, vt haberi potest ex
eius libris, quibus adiecto interusurio libra-

rum

rum decem, iuxta stylum mercatorum, remansit in damno decem, & septem millibus. Sextò emit vnam possessionem pro pretio librarum viginti quatuor millium, & septemcentum à Carolo Barzio, iuxta æstimationem, quàm fecit Petrus Antonius Barca peritus electus cū consensu, & postea fuit æstimata pretio librarum viginti quinque millium, & quatuor centum: & ingenierius æstimator fuit Hieronymus Lādolus electus ab ipso V. qui conuenerat emere, iuxta æstimationem, & proinde non potest impugnare hanc veritatem, quia quem approbo nō re-
23 probo. † l. Nesenius. ff. de neg. gest. & l. si quis testib. C. de testibus, sicut è contra, quē reprobo non approbo, vt dicit Boer. d. decis. 25. nu. 82. & licet dictus V. noluerit postea emere, si id allegat consentiente C. & pro bono reddet malum, vel discentiente, & se in fide defecisse affirmat, sed adsunt instrumenta. Neque est cur dicatur, quòd C. vendiderit minori pretio Io. Dominico de Agrate, apparente instrumento publico, quia venditio fuit pro libris decem, & octo millium cum pacto gratiæ, quod si æstimetur pro
24 tertia † parte, iuxta Socin. sen. consilio 15. nu. 56. vol. 1. Abb. in capit. in aliquibus in 2. not. de decim. l. si seruus. ff. de cond. fur. Dec. cons. 167. Roland. consil. 96. num. 38. lib. 2. & si addatur, quòd talis contractus fuit fa-
25 ctus amicorum † precibus aliquid etiā erit detrahendum, Alberic. in l. fundi partem. ff. de contrah. empt. Tiraq. de retract. in præfat. par. 1. num. 23. si addatur, quod fuit factus tempore quo ipse C. erat in necessitate
26 † constitutus, erit detrahenda alia portio, iuxta Bart. Alex. Ias. & Ripp. in l. 1. in §. si hęres. ff. ad sen. cons. Treb. cum alijs cumulatis per Ant. Pin. in l. 2. cap. vlt. num. 20. C. de rescind. vend. & si colligantur vela, coaceruētur omnia, C. vtiliter, & egisse, & prudenter dicere compellimur: vtiliter, quia hoc modo pretium pactorum, & aliorum excedit pretium primæ emptionis: prudenter, quia hoc fecit ad euitandum carcerem, quę mala dicitur mansio, & prudentia actū designat, quia minus malum habet rationem
27 boni respectu † maioris mali, quia est eligibilius, vt inquit Philosoph. & si Ver. in hoc retorquendo aciem contra socerum ascribere velit imprudentiæ necessitatem, iam aduertat, quòd quisquis fuerit, qui per publicā plateam diffamauit C. allegando ipsum pauperem, bona fideicommisso subiecta tenere, & similia, quæ mouerunt Agratum, & alios ad instandum summo cum rigore pro eorū creditis, omnino illud inprimis aduertere debent, quod ascribi debet hæc iactura indebitis diffamationibus suis, tamquā causæ proximę, & immediatę, & æquum est, vt culpa culpantibus, & sic non C. noceat, & ipse ad omnia huiusmodi damna, & detrimenta, tā in foro fori; quam in foro poli teneatur. Septimò, vt vndique appareat, quàm iniustissima sit intentio aduersantium, illud hic cōmemorandum est, quòd attribuunt imprudentiæ ipsius C. cōductionem cuiusdam domus factam post mortem patris: & tamen passim in hoc processu legitur huiusmodi cōtractum sic prudēter factum à principio, videlicet, ex causa vicinitatis plateæ, exemptionis ab expensis conductionis fundici, ex consilio socij, vt cum superuenerit ratio mutandi propositum, quod est prudentis cū re, eadem domus fuit sublocata Christophoro Ripæ pro eodem pretio, qui etiam releuauit Molendina ibi confexa, & satisfecit, ita deponit Bolrasius fol. 7. Io. Ambrosius Bitagus fol. 14. & 15. & Io. Franciscus de Cumis fol. 26. Non sunt etiam omittendæ diuersæ emptiones equorum cum lucto, de quibus infra latius dicetur. Hæc præsumptio est efficacissima, quia est præcipua, & conuertitur. Nam sicut actus, ita gesti, vt homo sanæ mentis non ita fecisset arguunt demen-
28 tiam † in agente, vt dicit Soc. sen. in consil. 98. num. 5. lib. 3. ita actus benè, & prudenter gesti arguunt sanitatem mentis etiam in eo, qui prius probatus fuisset furiosus, vel de-
29 mens, vt de testamento † Tuditani ciuis Romani viri notæ insaniæ, iudicauit supremus ille Senatus Roman. vt scribunt Valer. Max. Tul. & Lactantius Firm. quos commemorat Menoch. d. præsumpt. 45. nu. 66. vbi vtrumq; dictū comprobat, & pro secundo dicto super quo fundatur pręsumptio nostra extat doctrina, Bal. Bart. & Alexand. quam refert, & sequit. Dec. in d. consil. 448. versic. quarto hoc idem adducunt. num. 15.

TERTIA præsumptio est, q. in actis ponderosis dictus C. semper adhibuit consilium peritorum, & imitatus fuit sapientissimos il-
30 los Romanos, qui Ælium, † & Manilium adire cōsueuerunt, non solùm, vt sibi responderent

derent de iure, verum etiam de filia collocã da, de fundo emendo, de agro colendo, de que omni negotio, & officio, vt attestatur Cicero lib. 3. de Orator. & ex nostris refert Scala in tractatu suo de consilio Sap. lib. 1. c. 2. in fin. vbi multa cumulat ad propositum, & est text. in l. fin. in §. Lucius Titius. ff. de leg. secund. quem in his terminis adduxit Boer. d. decis. 23. num. 74. vbi adducit vberrima loca apud Lucam de Pœna, & alios, ad
31 ostendendum, quòd requirere † consilium est signum prudentiæ, & integritatis mentis: id quod probatur prouerbio conciuium meorum Bon. qui dicunt: Il primo capitolo de' matti, è il credersi di esser sauio, quòd
32 † in specie, & in terminis nostris comprobauit, Socin. sen. in dicto consilio 42. sub lit. G. lib. 1. Rectum enim sui iudex est, & obliqui, vt inquit Aristot. in 1. Top. & refert Soc. dicto cons. 42. vers. postremò, lit. I. eod. libr. 1. multa etiam ad propositum adducit. Tiraq. de leg. connub. l. 11. num. 3. cum multis seq. Et cum multos possim referre actus tãtummodo insistam super eo, quem aduersantes probo, & imprudentiæ ascribunt C. vt omnia sint mihi tamquam sagitta Ionatæ Pro-
33 phetæ. Nam quando C. voluit emere bona sita in loco Sidriani, quò ad pretium voluit consilium Petri Antonij Barchæ, ingenierij electi etiam de consensu vẽditoris, sed cum eo tutiori modo, quia ipse mediator, & arbiter pretij erat sanguine coniunctus ipsi C. non autem Carolo Barzio venditori. Io. Ambrosius Boltrafius fol. 4. ibi, sò che il C. prima, che stabilisce il pretio, fece far la stima da Pietr'Antonio Barca; concordat Bitagus fol. 12. Pompeus Rubeus fol. 28. in secunda facie ibi, & hò à memoria, che auanti si stabilisse il pretio, il detto Filippo di cõpagnia di Francesco Castano, & di Pietro Antonio Barca ingegniero, & parente di detto C. andò à visitar la detta possessione, & far fare la stima del pretio, atteso, che il C. diceua di non volerla pagare più di quello hauesse stimato il detto Barca. Quò verò ad securitatem bonorum consilium adhibuit I. C. collegiati Hieronymi Caimi, in quo scientia, conscientia, praxis, summè fulgebant, vt res ip-
34 sa docuit; posteaquàm eius † virtutibus ad omnes ferè honorum gradus euectus fuit, & nunc in Hispanijs Regentis huius ditionis merito locum tenet. Et hoc expresse dicit Boltrafius fol. 5. ibi, sò anco, che volse vedere le scritture, & instromenti de' fideicommissi intorno detta possessione, quali fece studiare, & in particolar io sò, che fece studiar le dette scritture dal Sign. Hieronimo Caimo, & io era presente, quando gli portò le scritture: Pompeius Rubeus fol. 29. in secunda facie, ibi, dico di più, che esso C. vsò ogni diligenza per impiegare gli dinari cautamente, & che questo sia vero, dopò, che fù annotato l'instromento, esso C. lo portò al Sig. Hieronimo Caimo Dottore da studiare auanti, che si mettesse all'atto del rogito. Et voluit insuper auctoritate Excellentissimi Senatus se tutiorem reddere, & omnia iuxta ordinem, & literas eiusdem Senatus Excellentissimi ordinare, vt quasi Se-
35 natum ipsum haberet in fideiussorem, † argumento text. in authent. de non alien. vel permut. in §. quia vero verisimile, cum alijs ibi per glos. in verbo dictauerit, quem in omnem casum habere debebat in iudicem, & moderatorem omnium earum difficultatũ, quæ superinde contigere potuissent, vt expressè dicit Pompeius Rubeus super septimo capitulo fol. 29. & infirmitas foret intellectus, quærere probationes in hoc, quia habemus instrumentum publicum, quod dici-
36 tur probatio † probata secundum Bal. in l. quoties in vltimis verbis de iudic. cum infinitis cumulatis per conciuem meum, Marf. in Rubr. de probat. num. 3. 4. & 5. vbi inter alia dicit, quod nihil aliud quæritur, nisi qđ dicat instrumentum, vt ibi numero 5.

QVARTA præsumptio resultat ex testamento patris sui, qui illum instituit absque aliqua exemplari substitutione, & absque aliquo Curatore, & absque aliqua alia prouisione, quæ ostendat, quòd pater haberet il-
37 lum † pro prodigo, vel fatuo, quæ tamen omnia ipse pater potuisset, & verisimiliter fecisset, vt arguit Boer. d. decis. 23. num. 80. & nu. 82. & est ratio, quia parentes pro fi-
38 lijs consilium † capere solẽt. l. quod ait lex. ff. de adult. l. si furioso. in fine. ff. de cur. fur. Neque indicti fideicommissi ratio obstat, quia si hac ratione motus fuisset, non sufficienter prouidisset, quòd non est dicendum. l. Gallus, ff. de lib. & posth. maximè, quia ipsi licuisset filium etiam si tantum prodigus
39 fuisset † exhæredare, relictis sibi alimentis, quia hoc non tendisset in odium, sed in fauorem.

rem.l.si furioso puberi de cur. fur. vbi per il-
lum tex.id not.Bal.& sequitur Boer.d.decis.
23.nu.81.& 82. Et apparet de causa iniun-
cti fideicommissi,ibi,Quia volo ea remane-
re in familia, &c. & consequenter cessant
omnia,quæ in contrarium coniecturari pos-
40 sent, quia inclusio vnius est exclusio † alte-
rius, cap.non ne extr.de præsumpt.l.cũ præ-
41 tor.ff.de lud.& in claris nõ est † locus con-
iecturis, l.continuus. §.cum ita.ff.de verbor.
obligat. præsertim, quia clausula,quia volo,
respicit etiam Trebellianicam,& legitimam
ibi,& hoc in totum, & absque aliqua detra-
ctione Trebellianicæ,& legitimæ: Et si dica
tur Amice prohibuit specialiter alienationẽ
legitimæ, vsque ad ætatem sexaginta anno-
rum completam, ergo intellexit de imbecil-
litate filij, vt fiat interpretatio pro validita-
te,referendo sic prohibitionem ad filij fauo-
rem. Respondetur requiri expressionẽ cau-
sæ,vt quia dixisset,quia cognoui filium meũ
minus industriosum, & malè administran-
tem,vt dici posset patrem id cogitasse,vt sic
42 sibi liceret prohibere, iuxta † communem,
quam attestatur post alios Crass,in §.legiti-
ma.quæst.38.versic.infertur 2.nu.16. quod
cùm testator non dixerit, neque nos dicere
possumus,quia, quod testator non loquitur,
43 velle non † præsumitur,l.1. §. sin autem ad
deficientis, vbi Bald.per illũ text. C.de cad.
tollen.cum multis pro ornatu huius conclu-
sionis cumulatis per Rol. consil.56. num.5.
cum seq. volum.3. Neque subest necessitas
consequentiæ,quia ex alio potuit credere pa
ter sustinere prohibitionem, cum vltra hãc,
multæ aliæ sint limitationes, quæ deseruire
44 possent de † quibus Port. lib.1. conclus.42.
Nec etiam foret inconueniens sustinere effe
ctum istorum verborum sub eadem clausu-
la,posteaquam sub vna structura verborum
continetur, eo modo, quo potest, idest in
45 † vim monitionis.l.muto. §.hanc autem,ff.
de tut.l.si extraneus in princ. ff.de cond.ob,
ca. Vel igitur prohibitio consideratur cum
causa expressa, & illæsa manet præsumptio
adducta; vel per se, & prohibitio remanet
nuda, & inefficax,& ostendit patrem confi-
disse de filio,quem simpliciter monuit,& au
get vim præsumptionis,quia auget vim con
fidentiæ. Et quòd pater non haberet filium
pro prodigo, patet,quia in sua potestate,po-
suit dispositionem bonorum mobilium; Nã
uerba sunt, prohibui, & prohibeo omnem,
& quamcunque alienationem,distractionẽ,
& permutationem bonorum meorũ immo-
bilium, quia uolo ea remanere,&c. & sic nõ
dixit mobilium,tamen clamitant aduersan-
tes magnam quantitatem serici,pecuniarũ,
& aliarum rerum, relictam fuisse in hæredi-
tate, simul cum creditis, usque ad summam
librarum uiginti millium.Quòd autem non
habuerit eum pro fatuo, inde satis apertè
colligimus, quòd ipsum filium nuptui collo-
cauit, & etiam de secundis nuptijs cogita-
uit, & disposuit,ut in indiuiduo de hoc actu
uxorem ducendi, ab illo legitimam præsum
46 ptionem † sanę mentis eliciens,commemo
rauit Socin.in sæpius citato consil.42. col.2.
in fine lib.1.ubi etiam posuit aliam præsum
ptionem ab exercitio artis lanæ, quæ finiti-
47 ma est cum exercitio † serici, cuius diutur-
na sollicitudine prudentior factus est C. ut
supra, & bene infert Socin. quia iudicio pri-
uus non potest contrahere matrimonium;
48 obstat enim impedimentum,quod appellãt
48 † priuationis, ut not.in cap. dilectus ext. de
sponsal.& In his terminis hoc argumẽtum,
& in indiuiduo latius comprobat Boer. di-
cta decis.23.num.67. in fine. vbi etiam ad
exemplum Soc. arguit etiam ab incumben-
49 tia officio scutiferri in † mensa, & domo
cuiusdam potentis viri.

QVINTA præsumptio, inde scilicet re-
sultat, vnde prudentia ipsa oppugnatur, sic,
vt omnia sint mihi veluti ferrum lanceæ A-
50 chillis, quod † vulnerabat, & sanabat, nẽ-
pe ex suscepta cura sanguinis sui, & suæ p-
lis etiam naturalis; sicut enim si contrarium
fecisset à naturali iure, & omnium animan-
tium deuiasset,cũ naturalis stimulus vrgeat
51 patrem † ad charitatem in liberos. l.amicis
simos.§. Lucius.ff.de excusat.tut.l.2.l.Titia.
in fi.ff.de inoff.test.l.patronus.§.vlt.ff.de le-
gat.3.& sicut ex eo, quòd quis de hac natu-
rali charitate rationem non habet, arguitur
52 † dementia secundum Bal. in authent. ex
causa num.26. vers.secundò capio. C.de li-
ber.præterit.& Socin.iun,in cons.59.nu:13.
& seq.volum.3. ita ex hac charitate intelle-
53 ctus integritas † cognoscitur,quia idem ope
ratur oppositum in opposito, quod proposi-
tum in proposito. Nam habuit filium quem
proprij patris Benedicti nomine vocari vo-
luit, vt pater,qui viuebat nominis simllitu-
dine

54 dine adductus nepotem diligeret † iux. tex. in l. cum filius. in §. pater, ibi, Sempronio nepoti meo plus tribuas in honorē mei nominis. ff. de legat. secun. & iuxta sententiam etiam Philosophorum, nam legimus de Lycone Astyanaxe Philosopho Peripatetico, cū
55 in suo testamento talia habuisse† verba: Lyconi fratri præcipua do, quòd is nomen ferat nostrum: multa exempla ex Liuio, Suetonio, & varijs locis ad propositum cumulauit Tiraq. ad probandum similitudinem in omnibus producere amorem, sed præcipuè hanc nominis in l. 5. versic. quid quòd simplex nominis, num. 27. in tract. de leg. connub. Eundem nullatenus domi paternæ tetinuit, ne pater cogitaret se contemni ab eo,
56 & ex contemptu filij impediretur † amor nepotis, sed ex reuerentia filij augeretur amor aui, solito more amoris, qui est ignis, sed igni contradicit, quia hic ignis descen-
57 dit, & magis auus amat † nepotem, quàm proprium filiū, quia in eo desiderium vitę, seu reliquiarum vitæ magis enitescit. Neque eius curam ignoto commisit, sed Nob. Dominæ Beatrici Castanæ nuptæ viro ipsi C. sanguine coniuncto, à quo ideo potuit sperare filium proprium amari. Eundem etiā Castanum in compartim prælegit, vt filiū spiritualem de sacrofonte leuatum diligentius tueretur, & ardentius amaret. Hæc omnia, quæ dicta sunt de Benedicto filio, geminatè replicantur in Beatrice filia, quam eidē Beatrici custodiæ tradidit, & Beatricem eadem ratione nuncupari voluit, & ab eadem Beatrice de sacro fonte leuari curauit, & sic in
58 effectu se gessit, vt † Cato melius cogitare non potuisset, vt in simili, in proposito suo, dixit Boer. d. decis. 23. num. 59.

SEXTA præsumptio est, quia probatum est, quòd C. consueuit sacrificijs, officijs sacris interesse, concionatores audire, pluries in anno peccata confiteri, Eucharistiam deuotè sumere, ecclesias frequētare; hæc enim sunt signa euidentissima sanę, & benè com
59 positæ mentis, vt in † specie dicit Corn. in cons. 219. in fine. vol. 1. & sequitur nuncupatim, Decian. d. respons. 227. versic. quinto considerandum, sub nu. 34. vol. 3. Primò enim Boltrafius fol. 9. postquam egregiè de fama C. locutus est, inquit, hà viuuto, & viue da buon Christiano, sente Messa ogni giorno, & alle feste và alla Predica, & Lettioni, & io più volte son stato di sua compagnia. Secundò Ioan. Ambrosius Biragus fol. 17. enixè loquens dicit: Non vi è dubio alcuno, che detto C. è huomo da bene, di buona conscienza, e timorato di Dio, & sente la Messa ogni giorno, & và alle Prediche la Festa, & si confessa spesso, & più volte io son stato di compagnia sua, & alla Messa, & alla Predica, & à vederlo confessare, & si confessa nel Monastero di Sant'Angelo, & è voce publica. Tertiò, Io. Baptista Sitturus, de hoc dicit fol. 20. è verissimo, nè io credo, che alcuno informato, & conoscente di detto Filippo, & delle attioni sue, sarà di contrario parere, atteso, che egli viue quietamente, & Christianamente andando alla Messa ogni giorno, & le Feste alla predica, & alle deuotioni. Quartò, Gabriel Pirogallus fol. 22. Io non hò alcun dubio, perche il detto C. hà sempre viuuto honoratamente, & Christianamente: & paulò infra, & hò pratticato con lui, nè l'hò mai sentito dire parola dishonesta, & subdit aliqua egregia de fama. Quintò Pomponius Peregus fol. 24. inquit: Dico di certa scienza, che detto Filippo hà sempre viuuto, & viue honoratamente, & da buon Christiano, & sente Messa spesso, & paulò infra, & l'hò uisto più uolte à communicarsi. Sextò Ioan. Franciscus Coquus, dictus de Cumis fol. 25. inquit: Non hò mai sentito dir di lui (intelligens de C.) alcun difetto, ò mancamento notabile, ò dishonorato. Septimò Pompeius Rubeus fol. ultimo: è uerissimo, & posso dire di uerità di hauer sentito molte uolte Messa, & Predica con lui, & molte uolte siamo anco stati di compagnia à confessarsi, & communicarsi: & alia egregia subiungit. Ex quibus satis superque est probata ista præsumptio, super qua testes tanto maiorem uim habent, quanto enixius deponunt, & quanto certius est ipsos habere præsumptionem iuris pro se; & hæc latius retulisse placuit, ne uideretur fugitiuè responsum ad causam, quarto loco relatam inter alias, ex quibus magis testibus unius partis, quam alterius creditur.

SEPTIMA præsumptio resultat ex patientia ipsius C. qui læsus in tribus illis rebus, quibus magis gaudet animus, quæ sunt
60 † Scire, Dominari, & non mori, ut benè nouit antiquus hostis, qui potiora arma nō inuenit

uenit ad decipiendū primos parentes, vt aduertit, Cald. super Psal. 50. in ptin. inducēs illa verba Eritis sicut Dij respectu primi, illa Sciētes respectu secūdi, & illa Nequaquam moriemini, respectu tertij: dum scilicet inter stultos cōputantur, libera administratione suarum rerū impeditur, & etiam, vt ipsemet intellexisse profitetur, insidiæ vitæ suæ venerio parantur, nō permisit, quod Rex Ægypti, idest Diabolus, qui est Rex tenebrarum, eriperet, quò ad se, scuta de auro purissimo
61 Solomonis, i. fortitudinis, & sapiētię, vt† moraliter 3. Reg. c. 10. & 18. imò à dictis eius so sitis sacrificijs nōn abstinuit, & animo fortissimo, & cōstantissimo spiritu omnia tulit, cū n. tres sint furiæ infernales, quæ hominem
62 exagitant Ira† Cupiditas, & Libido, sicut harū peior est ira, quia aliæ duæ consistunt in appetitu boni, hæc in appetitu mali, vt attestantur homines per immutationem faciei, quæ probat magnitudinem infirmitatis secundum
63 cundum † Hippocratem, vt enim inquit S. Ioannes Chrisostomus in S. Matth. c. 5.

Os spumat, ignem emittunt oculi, tument, vndique vultus,

& Ouid.

Ora tument: nigrescunt sanguine venæ:

ita nullum signum mentis sanæ & sapientiæ maius inuenitur patientia in tantum, vt passim legantur inscriptiones super Ianuis Illustrissimorum de Marescottis, in dilecti-
64 ssima patria, Si patiēs, † sapiens qd & antiqui fabulati fuere, qui Palladi nō solū attri-
65 buetunt Galeam † sobrietatis; & temperantiæ, Iridem claritatis, & prudentiæ, oliuā pietatis, & Misericordiæ; & Noctuam humilitatis: sed etiam scutum fortitudinis: & patientiæ: & tanto magis, quia experientia docet, quòd homines sapientes ex similibus, & minoribus causis effecti fuerunt
66 non solùm† dementes, vt in casu Caroli de Noilhano de quo, Boend. decis. 23. nu. 77. sed etiam, quod stat reg. quod patientia læsa
67 fit furor, vt in casu illius† Cleomeni, qui a pto gladio ab ima corporis parte ad verticem, usque capitis se disseccuit, vt ex Herodoto in Erato legimus, & cum presentia obiecti augeat vim effectus; prædicta tanto magis sunt digna, vt ab Excellentissimo Senatu perpendātur, quia inimici aduersantes semper fuerunt, & adhuc domi dicti C. eo inuito, & cum non modica eius iniuria, & incredibili incommodo, in tantum; vt ipse non habeat vbi accendat ignem, & eiusdem vitæ periculo, irrisionibus, & rixis, & multis verbis per annos septem se contineant, vt ex processibus apparet Hæc magna sunt: Reliquum est, vt Senatus Excell. eius Dei omnipotentis Minister, & vices gerens prouideat, & sic det his quæque finem, vt & meminisse C. iuuet.

OCTAVA præsumptio resultat ex eo, quòd aduersantes non probauerint dedu-
68 cta, contra † C. multa pro hac præsumptione ponit, Clar. in practica. in §. fin. quæst. 62. vers. dixi supra, vbi refert. Glo. Ang. Abb. Card. Alexandr. Marian. Anan. Bos. & alios, & attestatur de communi, Neque posset pars aduersa, contra istam præsumptionem legalissimam adducere, quòd
69 cesset, quia defectus probationis † inde dependeat, quia testes exceptionibus oppositis laborant iuxta Spec. in tit. de calumniat. in fine, & cōciuem meum, Marsil. in sing. 444. quibus assentit, Menoch. de Arbitr. Iud. casu 321. vers. nona causa num. 31. tum quia non est patratio defensionis, & excusationis à calumnia cum effectu ipso præsumptionis, quam elicimus ad liberationem; tum quia apertissimè constabit, etiam ratione dictorū, huiusmodi testes nihil probare: sed quod totum facit illud est, quòd omnis vis etiam excusationis, quæ desumi posset, si qua (quod nō credimus) euanuit, propter probationes, tot restium, tantę dignitatis, & honestatis, &
70 sic clarè deponentium, contra † testes indu ctos ex aduerso, ita Felyn. post alios, & post eū Menoch. dicto casu 321. vers. declaratur secundò numerò decimo octauo.

OEDIPI COLONEI.

Pars Tertia.

ARGVMENTVM.

Nonnullis præmissis, quæ subtiliter, & vere eneruant media probandæ fatuitatis, soluuntur contraria.

SVMMARIA.

1 *Obiectis quando respondendum.*
2 *Difficultas consistit in remouendis contrarijs.*

85 Falsi

85 *Falsi speciem habent inuerisimilia.*
86 *Signum inimicitiæ est non salutare contra solitum.*
87 *Depositio testis est indiuidua.*
88 *Actus humani à voluntate, & potestate dependent.*
89 *Testis tacens exceptionem interrogatus super generalibus non probat.*
90 *Falsi suspicio pro falsitate habetur in ciuilibus.*
91 Debitores dupliciter bonos esse dicimus.
92 *Nemo præsumitur iactare suum.*
93 Experientia magistra rerum.
94 *Actio inanis, quam paupertas debitoris excludit.*
95 *Equos alere, an referatur ad prodigalitatem.*
96 *Alexandri Macedonis erga equum amor.*
97 *Augusti amor erga equum.*
98 *Equus Veneri marmorea effigie consecratus.*
99 *Simulacrum aureum equo positum.*
Exemplum memorandum amoris eximij in equum ægrotum.
100 *Ludouici Septalæ laus.*
101 *Consilium dare infirmo, an liceat non medico.*
102 *Testis aliquis addeas de suo decolorat depositionem.*
103 *Vestitus cultusq; immodestus arguit fatuitatem.*
104 *Vestimenta, quando dicantur modesta, & quando non egregie demonstratur.*
105 *Vestitus moderatus arguit sanitatem mentis.*
106 *Scandalum passiuum quod.*
107 *Quidquid recipitur per modum recipientis recipitur.*
108 *Exempla egregia contra impressionem cõceptam contra aliquem, & num.seq.*
110 *Excessus in vestitu cur ad fatuitatem referatur.*
111 *Viribus cadentibus in senectute succurrendum.*
112 *Equo vendito, an veniat sella.*
113 *Mortem omne viuum fugit.*
114 *Io.Amb.Porri I.C. coll. laus.*
115 *Voluptatis ratio excludit præsumptionẽ dementiæ ab omni actu.*
116 *Mores mutandi secundum tempora.*
117 *Vox vnius vox nullius.*
118 *Salomon cur idolis sacrificauit.*
119 *Amare vehementer meretricem, quatenus arguat fatuitatem.*
120 *Amoris cæcitatis limites, qui.*
121 *Tex. in l.mulier. ff. de cur. fur. intellectus elegantissimus, & curiosissimus.*
122 *Inclusio vnius est exclusio alterius.*
123 *Regulæ inhærendum, nisi doceatur de exceptione.*
124 *Curator non datur homini luxurioso, licet detur mulieri, & cur.*
125 *Tiresiæ iudicium in moralitatem refertur.*
126 *Cadauer mulieris cur pronum super aquis feratur.*
127 *Mulieris luxuriosæ prodigalitas quanta.*
128 *Testis de auditu debet exprimere à quo, & cur.*
129 *Testis alienigena, & incognitus non probat.*
130 *Assertioni dicentis standum in his, quæ ab eius animo pendent.*
131 *Testis non debet diuinari.*
132 *Dementia arguitur ex sermonibus.*
133 *Sermo vanus index vanæ conscientiæ.*
134 *Mores lingua pandit.*
135 *Nicol. Boer. locus declaratur.*
136 *Singula quæ nõ prosit, quãdo nec collecta iuuent.*
137 *Sententia quando ferenda.*
138 *Prohibere alicui vsum rerum suarum iniuria est, id quod ampliatur. num. 143.*
139 *Pietas velata duplex iniquitas.*
140 *Malum sub colore boni grauius, quod exemplificatur tribus decis. num. seq.*
141 *Tex. in cap. debitores de cur. iur. intellectus sing. & valde practicabilis.*
144 *Benedictiones, & maledictiones Dei in filios bonos, & malos, referuntur ex ordine, & nu.seq.*
146 *Circunstantiæ legales grauantes delicta, quæ.*
147 *Effectus quando ascribatur causæ remotæ.*
148 *Senat. Mediol. egregiè, & iustè laudatur.*

HActenus cum nostra confirma-
uerimus, reliquum est, vt obie-
1 cta confutemus, vt docet †Phi-
losoph. in 3. Reth. & è nostris,
Glos. in capit. Abbate sanè. in §. allegaba-
tur in versic. multum quoque distabat, &
ibi not. Doctores de re iudic. libro sexto. Et
quia in hoc videtur consistere maior diffi-
2 cultas, † vt dicit in simili, Paris. dicto consi-
lio 88. numero 59. libro tertio. diligentius,
& sic insistemus, vt si fieri poterit aperta fal-
sitas testium detegatur, sed antequàm de-
scendamus ad respondendum pro dicendo-
rum fundamento, sequuti exemplum Soci.
in his terminis in dicto consilio 42. colum-
na prima. versiculo, & pro dicendorum
fundamento lib. 1. nonnulla præmittemus.
PRIMO igitur præmittimus, quòd te-
stes, qui volunt arguere dementiam ex ver-
bis non debent loqui generaliter, puta di-
cendo, diceua delle marerie, vt in casu isto
factum esse comperimus, sed debent descen
3 dere ad specialia alias nihil † probant. Pri-
mò, quia inquisitio fatuitatis est subtilis, &
non offertur animo, nisi per multa, & di-
4 uersa media, vt expresse in his terminis cõ-
probat, Paris. dicto consilio 88. numero 53.
55. 58. & 59. vbi multum magistraliter lo-
quitur, & declarat, quæ dicatur generalis
5 depositio in proposito. † Secundò, vt iudex
ipse diiudicare possit, an stultitiæ, vel prudẽ-
tiæ talis discessus à proposito ascribi debeat,
6 quia quandoq; verificatur illud † Catonis,
Stultitiam simulare loco summa prudentia est,
de quo Boer. d. decis. 23. numer. 42. in fine:

sic enim Vlysses, Penelopes nouæ vxoris de
tenrus amore insaniam simulans Græcis ad
7 Troiam cum maximo † bellorum apparatu
ob Helenæ raptum proficiscentibus comita
tum negauit, & Vlyssem imitantur multi,
vt dicit Menoch. dicta præsumpt. 45. nu. 25.
8 & est probatum verbū apud Med. qui † cō-
tra tales consueuerunt illudere, dicendo, Il
fà l'oeca: & coloni nostri dicunt, il fà il mat-
9 to per non pagar il sale, † & est tex. ad pro-
positum in l. obseruare prætorem, in illis ver
bis, quo magis curatore accepto onera ciui-
lia detractent. ff. de cur. furios. quem text,
quàm primùm vidi, credebam pro hoc pro-
uerbio editum, vt in simili dixit Boer. de
quadam decis. faciēte ad propositum suum
d. decis. 23. num. 67. in fine. Tertiò, quia il-
lud, quod dicunt DD, quod testes in hoc
casu deponentes debēt assignare rationem
scientiæ etiam non interrogati, quia sumus
10 in actu, qui percipitur iudicio † intellectus,
vt per Maran. in repet. l. is potest, num. 129.
ff. de acq. vel amitten. hæred. declaratur, ita
q. ratio sit sufficiens, & clara secundū com,
de qua in his terminis attestatur Soc. dicto
cons. 42. lit. D. lib. 1. & sufficiens non potest
11 dici ratio generalis, quia est † eadem cum
dicto, ita Socin. d. cons. 42. lit. E. vbi allegat
Bald. in l. solam. C. de test. non etiam potest
12 dici clara, quia generalitas † facit obscuri-
tatem. l. ita fidei. §. 1. vbi glo. in ver. ter. ff. de
iur. fisc. Hinc gl. in c. ex multa, in verbo, neu-
tros, extra de voc. dicit q. generaliter est di-
13 ctum nulli est † dictū, alia allegat Butigell.
in repet. l. 1. nu. 4. ff. si cert. pet. Quartò, quia
sic deponendo deponeret super eo, quod
est iuris, cum teneantur deponere super fa-
14 cto † cap. cum causam ex. de test. vbi in ter-
minis hoc decidit Ant. de Butr. ex dictis In-
noc. & nuncupatim sequitur Soc. d. cons. 42.
col. 2. vers. secundò quia. Quintò, & tanto
magis, quia datur differentia inter grossola-
num, & stultum, qui ita sunt in confinio, vt
15 facilè testis aberrare possit, vt aduertit Pa-
ris. d. cons. 88. nu. 56. lib. 3. & errore eius pos
sit decipi iudex interdicendo administratio-
nem indebitè, quia regulæ, q. vnusquisque
est moderator, & arbiter in re sua. l. in re
mandata. C. mand. vltra ampliationes, quas
16 pro illius † ornatu cumulauit, Rol. cōs. 100.
nu. 8. vsq; ad nu. 13. lib. 4. hanc etiā addere
debemus, vt procedat in homine grossola-
17 no, & obtusi ingenij, † vt pulcherrimis ra-
tionibus in terminis nostris docuit, Corn. in
cons. 261. col. 9. vol. 4. Dec. cōs. 448. nu. 21.
& 22. & Paris. d. cons. 88. nu. 41. cum mul-
tis sequentibus. vol. 3. vbi præcisè vtitur hoc
18 termino hominis grossolani, & illū † decla-
rat, & ponit exemplum verborum, quæ acce
dunt magis ad grossolitiem, quā ad demen-
tiam in quodam Ioanne Henrici, qui pro-
pter nuptias cuiusdam Catonæ nolebat co-
medere, & dicebat, Hanno maritato la Ca-
tona à Sarzanello, me la poteuano dare à
mi, vt ibi, num. 11. & his ascensit Menoch.
in suis cōmentar. de præsumpt. li. 6. prēsumpt.
45. nu. 17. vbi cum Lælio Rhodig. lib. 17. an
19 tiq. lect. c., in fi. hos appellat † Macaronos,
quo verbo semper vtuntur Bononienses cō-
tra similes homines, & in effectu hæc est ve-
ritas ipsa, quia verba qualiacunque sint, pos-
sunt interpretari non solùm in fatuitatem,
grossolitiem, & simulationem vt supra, sed
etiam in iocum, vel in impetum iracundiæ,
prout etiam de his duobus medijs meminit
Paris. d. cons. 88. num. 65. sic interpretando
illa verba d. hominis Henrici, caga sangue,
ti venga la pota di chi ti cacò: & verè casus,
Paris. & eius consultatio est multum conclu
dens in rationibus suis, maximè cū loquatur
in difficillimo casu, in quo scilicet dictus Ioā
nes nesciebat Pater noster, nec Aue Maria,
propter ruditatem ingenij sui. Sextò, quia
ab ipsa obseruantia res ipsa notoria reddi-
tur, nam sic faciunt DD. & arguunt à spe-
cialib. verbis, & possunt dari infinitę instan-
tiæ. Nam hoc modo dementiā arguit Caro-
lus Ruin. in cons. 67. nu. 8. lib. 1. contra illū,
20 qui † dicebat se esse Deum, & Sanctum, in
quo casu etiam consuluit, Curt. iun. in cons.
151. præcipuè sub num. 8. Laer. lib. 2. capit.
18. contra Menedenum Lampsacenū Cy-
21 nicum, qui se exploratorem † ab inferis ve-
nisse delatorem dæmonibus mortaliū pec-
cata affirmabat. Fulgos. libro 6. cap. 11. con-
tra Cameram catheanū, qui dicebat inret-
empto Rege Siciliæ, & Aragoniæ se futuiū
22 † Regem ex sæpius sibi ab Angelo relatis.
l. C. in l. quidam. ff. de condit. instit. vbi con-
tra eum, qui fecit sibi hæredem sub hac cō-
23 ditione, si corpus eius in mare † abijceretur,
Alex. in cons. 86. num. 10. vol. 2. vbi arguit
contra eum, qui dicebat, quod Asinus suus
24 † erat bos, & dū esset in Ciuitate Ferrariæ
dice-

dicebat si esse in pratis ad bestias, Cuman. in d.l. Quidam, colum. 1. in fin. ff. de cond. instit. & Ias. in l. apud Iulianum in §. constat, num. 6. ff. de legat. 1. vbi arguunt contra
25 loquentem impossibilia, † Ful. Pact. de probat. lib. pri. c. 43. in addit. sub littera C. vbi arguit contra illum Doctorem Patauinum, qui ordinauit, vt corpus suum portaretur
26 † cum tibijs, & corneis ad ecclesiã, & quòd vxor sua indueretur panis rubeis, Rob. Mar. in l. is potest num. 128. ff. de acq. vel am. hæred. arguit contra non respondentem ad
27 propositum, † & est exemplum in l. quæ extrinsecus. ff. de verbo. oblig. ibi arma virumque cano Bal. in l. 4. in prin. ff. de edil. edict. dicit illum tex. not. ad probandam fatuitatem, & modum illam articulandi contra lo-
28 quentem † deridenda, vel digna derisione, contra tales sic arguit etiam, Aretin. in l. prima in §. fin. colum. penult. ff. de verbo. oblig. Rom. in l. prima, nume. 18. ff. eo. Ias. in d.l. furiosum nu. 4. vbi etiam, Dec. nume. 29. Est etiam text. vbi etiam Gemin. & Franc. no. contra illum, qui loquendo
29 nescit exprimere quid † velit, in c. 1. in §. si vero. de cler. egr. in sex. Et aliqui Doctores arguebant fatuitatem, cõtra quandã Camillam, quia dixisset, quòd turres ecclesiæ Diui Antonij, quæ ob caliginẽ non videbantur,
30 fuerant asportatæ, & postea † relatæ, de quibus meminit, Decian. d. responso 127. vers. ex quib. infertur sub nu. 32. Et Io. Neuiz. in Syl. fol. 70. col. 3. ante finẽ, quem refert Nic. Boer. d. decis. 23. sub nu. 52. in fine, arguit fatuitatem, contra illum, qui clamabat: Si quis
31 non potest † ingrauedare eius vxorẽ, veniat ad me. Et ibi Boer. arguit fatuitatem, contra quendam Nob. Carolum de Noilhano, qui conabatur cognoscere matrem, dicen-
32 do, quòd vnum faceret † filium fortiorem Rolando. Sic, & Menoch. in consilio 82. numero 224. lib. pri. respondit Bernardinum, quendam Patauinum insania laborasse ob id, quod diceret, se cernere æqui-
33 tem ingredientem † cubile suum ex specula. Et in comment. de præsumpt. lib. 6. d. præsumpt. 45. num. 53. de hoc meminit, & alia somnia adducit, & nu. 54. dat aliud exemplum de muliere quadam, quæ se in speculo cõtemplabatur, imaginem suam, & perinde
34 ac alteram † mulierem alloquebatur. Et in effectu licet ista sit regula generalis, quòd
35 fatuus fatua loquitur secundum Isaiam † relatum in c. legimus dist. 93. tex. in c. conuentior, ibi tamquã vna ex insipientibus 23. q. 8. & in l. is qui, in §. diuus, & ibi Bar. & Alb. ff. de tut. & cur. dat. ab his, alia cumulat. Pacian. d. c. 43. num. 9. tamen loquendo de te-
36 stib. ipsi tenentur exprimere † verba, vt de illis habenda sit ratio, quia eorum non est iudicare, & aliter iudicari non potest, quam si verba ipsa referantur, prout factũ fuisse passim legimus apud Doctores vt supra.

SECVNDO præmittimus, qđ sicut generalitas reprobatur in testibus ratione ver-
37 borum: ita etiam † ratione factorum, tùm, quia intrant omnes rationes prædictæ, tùm quia videmus, quod DD. descendũt ad referendũ facta particularia, & ex illis arguunt. Nam Bal. in l. sed & milites, in §. iam autem,
38 ff. de excusat. tut. arguit ab agitamentis † furibundis, in eo, qui nec sibi, nec alijs parcit, vt in exemplo Nabuchodonosor de quo Daniel. c. 4. & in c. Nabuchodonosor 23. q. 4.
39 Ang. † in l. ob quæ vitia, ff. de edilit. edict.
40 ab incessu per vicos, & plateas † cum risu extra propositum. Gram. consil. crimin. 16. num. 8. & Boer. d. decis. 23. num. 52. à publica ostensione partium pudibundarum. Paris. cons. 87. num. 29. lib. 3. à dilapidatione bo-
41 norum momento † temporis facta. Corn. in
42 cons. 22. nu. 8. li. 4. ab actu expuendi † in faciẽ. Rursus idem, Corn. in cons. 319. colum. secunda. lib. primo. ab actu sibilãdi facto per
43 testatorem loco † responsionis. Soc. sen. in cons. 42. col. 1. vers. nam testes lib. 1. disputat argumentum factum contra quendam Ioannem Veronelli super diligentia,
44 quam faciebat, vt vocaretur mente † captus, & super restitutione cuiusdam bouis, quia nõ haberet dentes desuper, vt ibi. Boer. dicta decisione 23. numero 78. à recusatione eundi subter frondes arborum, licet excuset exemplo Absalonis. Menoch. consil. 82. numero 228. fatuitatem arguit dicti Bernardini Patauini Beretarij ab eo, quod ami-
45 cos † quos obuiam habebat non aspiciebat, neque salutabat, & ab itinere, quod faciebat per viam lutuosam tempore plu-
46 uiæ, cum sub † perticis ire posset Maran. in l. is potest d. nu. 128. ff. de acq. vel amit.
47 poss. à proiectione panis cũ † similibus, quæ potius laboriosũ, quã subtile foret cumulare.

TERTIO pmittimus, qđ ęt si alias actus

de sui natura fatuitatem includit, efficacia
48 causæ eneruat, & tollit vim † præsumptio-
nis,quæ ab ipso actu resultaret. Sic dicimus,
49 quòd proijcere lapides per viam † est actus
fatuitatis,text.est in l.2.C. de Iudæis, & ce-
lic.ibi, saxis, aut alio modo furoris genere
&c. Accurs.in l. si cum dotem, in §.si Mari-
tus,vbi Bal. num.2. & Alex.num.7.ff.solut.
matri. Alex.cons.86.nu. 10.lib.2. Rui. cons.
67. num.8. lib.1. tamen si iusta adijciatur
causa ad fatuitatem referri non potest,Bald.
in §. Item furiosi institut. quib. non est per-
miss. fac. testamen. Dec. consil.448. num.
33. Paris. cons.88. num.68.vol.3.& si cau-
sa ista referatur ad defensionem vitæ, tunc
actus mutat naturam, & refertur ad sapien-
tiam, vt potest exemplificari in pluribus sa-
pientibus viris, qui lapides proijecerunt pro
corporis sui tuitione. Fatuitatis signum est
50 velle, quòd corpus suum in mare † abijcia-
tur, dicta l.Quidam, ff.de cond. instit.sed si
addatur causa humilitatis, vel contritionis,
tunc est signum pietatis, vt admonet ibi
Bart.sic etiam videmus nos, quòd non alia
ratione, quàm ex causa eximi potest ex cō-
gregatione stultorum d. Doctor, qui man-
dauerat corpus suum portari cum tubis, &
51 corneis ad ecclesiam,& vxorem † suam in-
dui pannis rubeis, vt supra, & habetur per
Castr. in l. Quidam.nu.3.ff. de cond. instit.
Ias.in l.apud Iulianum in §. constat.in 3.no
tab.ff.de legat. pri. & Rom.in l.1. num.19.
ff.de verb.obligat.& causa potest desumi ex
c.qui diuina 13.q.2.vbi, qui diuina vocatio-
52 ne ab † hac luce recedunt cum Psalmis, &
Psallentium vocibus ad sepulchrum deferri
debent, & ex c.vbicunq; eadem causa,& q.
53 vbi fletus pro mortuis pusillanimitati†ascri
bitur, vt dicit Boer.d.decis.23.num.65, qui
addit, quòd & hic ordinauerat vxorem nu-
bere eadem die, cuius rei rationem adduci
posse existimo, quia maluit vx. nubere, quā
54 † stuprari, & fortè hoc esset salubre consi-
lium,quòd posset dari multis, qui mandant
vxores seruare viduitatē,& D. Iulius Cæsar
pater meus viuēs his irridebat, & irridendo
cōmiserabatur. Cæterum Menoch.in com
ment.de præsumpt.lib.6.d.præsumpt.45.nu
mero 41. & seq.nominat hunc Doctorem,
quem dicit appellatum fuisse Ludouicum
Cortusium, & mortuum anno 1412. & po-
nit verba testamenti, quæ aliter se habent,
& appellat hunc aliquantulum fatuum, vel
55 † gloriosum, & bene loquitur, vt ibi per
eum, qui & num.58. exemit à reg.stultitiæ,
56 quòd Pastor, qui † finxit se stultum ex cōs.
Aduocati,cum interrogatus à prætore, qua-
re non persoluisset vectigal pro ouibus, non
respondit,sed sibilauit, & eadē cautela Ad-
uocatum petentem honorarium consilij de-
cepit,prudenterque,& magis illusit. Simili-
ter ex causa excusare possumus illum mer-
57 catorem, qui iussit se vno corio † inuolutū,
& vna cādela vnius denarij sepeliri, de quo
meminit, Ang. in l.penul. ff.de cond.instit.
& Episcopum illum Parisiensem,qui cū vna
lanterna, & de nocte voluit inhumari, de
58 quo † meminit, Boer.d.decis.23. nu.65.&
si adijciamus id causa humilitatis, prout hac
ratione scio motum fuisse Io. Franciscū Ca-
59 uatiū Ar.& Medicinæ † Doctorem nemini
sui temporis in dilecta patria Bon. secundū,
qui cum diues esset, & nobilis voluit à qua-
tuor baiulis ad ecclesiam S. Stephani ibi vi-
cinissimam,quatuor torcijs solùm deferri,&
hoc humilitati,& probitati tanti viri tota Ci
uitas ascripsit,& ita seruatū fuit prout man-
dauit:Ire per viam luctuosam est signum ex-
60 pressum † fatuitatis, ex causa deficit præ-
sumptio, vtputa, si alia via sit periculosior,
vel non adsit: per quam iri possit, Menoch.
d.cons.82. num. 228. lib.1. Prohibere, vel
61 contemnere † medicinas in infirmitate est
signum dementiæ, deficit hoc signum,si id
fiat, quia infirmus plus damni speret,quàm
salutis, vt vidimus per plures obseruari, &
ita fecit Benedictus pater Clienris meij pro-
pter quòd,emanauit illud prouerbium, Chi
62 non vuole † amalarsi non tratti con me-
dici: sic limitat hoc dictum Menoch. d.præ-
sumpt.45. num.37. & in effectu hoc suppo-
situm tenent omnes DD.

QVARTO præmittimus,quòd non solū
causa tollit efficaciam præsumptionis, sed
commutat naturam actus de malo in bonū,
sicut malum conuertitur in naturā boni ra-
tione maioris mali, cap. duo mala, dist.13.
Ideo Philosoph. dicit,quòd est eligibilius,&
est ratio super qua infinitæ decisiones iuris
fundantur, Malum est, vt quis fidem da-
63 ram † in sponsalibus de futuro non obser-
uet, ideo ecclesia compellit ad perficiēdum
initiatum matrimonium, etiam per censu-
ras c. requisiuit, secundum com. intellectū,
ibi

ibi monenda est potius, quàm cogenda ex. de sponsal. sed si adsit causa futuri scandali, Ecclesia non compellit, & attendit illam rationem, quòd matrimonia inuita consueuerunt producere malos exitus, vt bene adnotauit, Henric. Boic. in d.ca. requisiuit. Malum est vota nõ reddere Domino, quia scriptum est, vouite, & reddite, tamen ex causa permittit Summus Pontifex, vt vouens simpliciter castitatem, matrimonium contrahat, quando de incontinentia timet, cap. Veniens, vbi Abb. & DD. Qui Cler. vel vouentes, sequitur Lancellot. Corad. in templo iudicum lib. 2. cap. 1. de Pont. Max. sub verbo, Papæ potestas in matrimonio. nu. 20. Exemplum reliquit Loth. qui obtulit pudorem filiarum, ne aduersus naturã delinqueretur, vt Genesi, c. 19. & est relatum in cap. offerebat 32. quæst. 3. Bibere aquam turbidam est malum, sed vbi non habemus claram bonum est, vt de Xerse, qui aquam cũ sanguine bibit. Sic lupanaria tolerantur, Panormit. in cap. inter opera de Sponsal. Sic dùm mens inter minora, & maxima peccata constringitur, si omnino nullus sine peccato euadendi aditus patet, minora eligit c. nerui, §. est tamen, dist. 13. Sic, Alex. cons. 1. num. 4. lib. 1. vult per legem antiquam permissas fuisse vsuras Iudęis, vt acciperent à Gentilibus: & illas nõ extorquerent à Deũ colentibus. Sic & libellum repudij. Sic vulnus vulneri additur, vt vtrumq; sanetur. Sic qui murorum ambitu vndequaq; circundatur, eò se in fugam præcipitat, vbi breuior murus ascendit, & latius dicant Deo dante in cons. amoris. nu. 101.

Modo proijcere saxa signum est fatuitatis; proijcere ex causa est signum sanitatis mentis, quia illa causa facit illam proiectionem eligibiliorem; ratio rationis est, quia minus malum continet rationem boni, & quia huiusmodi electiones prudentissimi viri facere consueuerunt, ideo vates ferariensis Filandrum laudauit cantu 21. dicens.

Così Filandro trà molte contese,
Di duoi pensieri almanco rio s'apprese,

QVINTO præmittimus quòd exceptio causæ ad excludendum intentionem asserẽtis fatuitatem eò ipso probata intelligatur, 64 ac non † excluditur ex vi capitulorum, & probatorum, quia per reg. non probat hoc esse, sufficit, quòd actus possit ab aliqua causa excusari, vt satis apertè probat post alios, quos citat, Decian. respons. 227. circa primum sub vers. secundo considerandum est, num. 30. volum. 3. vbi dicit non esse satis probatum actum insaniæ, si probetur lapidum proiiectio per viam, nisi addatur probatio negatiuæ, quòd nulla subsistente causa, vt ibi per eum.

SEXTO præmittimus cũ Corn. in cons. 95. colum. penul. volum. 4. quòd si omnes actus singulorum hominum considerarentur, nullus esset, qui nõ reperiretur fatua, & puerilia loquutus, aut fatuè, & pueriliter aliquid egisse; quilibet enim, quandoq; Morię 65 ramum † ascendit, sequitur Paris. d. cons. 88. nu. 38. lib. 3. & Thiber. Decian. respons. 127. num. 32. volum. 3. id quod diligenter perpendiderunt Doctores, quando ex vna actione dixerunt, quod non resultat probatio dementiæ, vel insaniæ, sed ex sæpissimis, (vt ita dicamus) actibus, in quos, vt plurimum, & communiter is, de cuius demẽ 66 tia † dicitur, incidat; nec sufficit, quòd semel, vel bis contingat: ita fuit de mente, Alexand. in l. Furiosum, & in consilio 85. & 86. lib. secundo, Bart. in tract. de test. in vers. opposita prudentiæ, Gram. in consil. 16. in causa num. 9. & Thiber. Dec. qui hos sequitur in d. cons. 127. num. 30. vbi dicit oportere loquendo de proiectione saxorum, probare non adfuisse causam proijciendi, & talem proiectionem sæpissimè imò, vt plurimum, & communiter contigisse, quia ex vna, vel bina vice non sequeretur probatio; præsertim si appareat aliqua causa: Egregia fit instantia de nob. & iur. vtr. peritissimo viro, qui præ gaudio, quòd non solùm magnam quantitatem pecuniarum amissarum vno sero eadem nocte recuperarat, sed etiam maximam quantitatem super lucratus fuerat, modò se in caput vertebat, modo conuexo corpore in manus erigebat conti- 67 nuo cantando: Nox amicitiæ † lex, memoria amissi, lætitia acquisiti casus Sophoclis, Dionysij, & Chili togę feruent honorem: Dicite io semel in anno risit Apolo. Dicite io risit Apolo. Sic uidemus non unum actum iustificare, quem esse sanæ mentis, quando præcedit manifesta dementia: & ratio est quia insani, & dementes aliquando loquuntur uerba sanæ mentis, & aliquando signa 68 † prudentiæ faciunt, Menoch. cons. 82. nu. 220.

210.lib.pri.& in commẽt.de præsumpt. lib. 6.d.præsumpt.45.& ratio rationis est, quia id videtur contigisse casu.§. Præterea.inst. quib.non est prom.fac.test.c.sicut de regul. & transeun.ad relig. vbi hoc colligit Abb. Sicul. in 2. not.& ratio inconcussa manet,
69 etiam si reg.sit quòd accidens † non præsumitur l.si vero.§.qui pro rei qualitate.ff. qui satisd.cog. quia imò retorquetur, quia dementia præsumitur morbus insanabilis, & consequenter accidens est, quod stultus stultè non agat: & id contingere non est nouum, quia prouerbio dicimus
70 *Sæpe etiam stultus fuit† opportuna locutus.*
Vt latè probat Tiraq. de leg. connub. l. 11. num.3. & seq. & huius rei experientia tria præclara exempla ob obculos ponit.

Primum est de illo fatuo, Rom. de quo
71 † meminit glo. in l.2.in verbo constitui.ff. de orig. iur.

Secundum est de illo fatuo, qui ex sono vnius denarij Turonensis, tabernario exqui-
72 renti pecuniam à paupere, qui † comederat panem ad odorem assati, satisfieri iussit, de quo Host. Io. And. Abb. sicul. & Batb.in c. ad nostram de consuetud. & alij, quos refert, Tiraq. de leg. connub.l.11. vers. non temere. nu.3.vbi dicit, quod neq. Cato, neque Gratianus potuissent decidere hanc quæstionem melius.

Tertium est de illo Bastiano Hiscenio, qui determinauit corã Duce Mediol. præcedẽtiam legistarum, & medicorum, dicendo
73 latronem præcedere † carnificem, de quo meminit, Boer.d.decis.23.num.6.vbi etiam num.57. & 59. meminit de præcedentibus duobus, (hoc tamen exemplum improbo,) & pro his omnibus est tex.cum ibi not. in §. cumq; hoc, in illis verbis, ex multis rerum argumentis accepimus, in proœm. instit.

Nunc superest vt deducta, & obiecta cõtra C. discutiamus, & tollamus.

PRIMO igitur principaliter nõ obstant depositiones testium examinatorum contrà eum, vt supra pag.pri.vers. Nam in primis. Primò, quoniam contra eos stant depositiones, septem testium, quas, omnibus enumeratis supra pag. 5.vers.hi septem testes præferendas esse apertissimè demonstrauimus. Secundò, quoniam si testimonijs, & non testibus adhibenda esset fides, neq; C. aliquos testes pro se examinasset, adhuc testes contrarij non obstarent: neq; ex illis victoria aliqua eliceretur: quia testimonia loquuntur de grossitie, non autem de fatuitate, Io. Baptista de Z.fol.52.ibi, mezo matto, Puteus fol.81. ibi mezo matto, B. fol.123. ibi come vn matto, Non enim talis qualitas intentum finem interdictionis bonorum assequi potest, secundum ea, quæ diximus supra, constituendo differentiam inter grosso lanum, & stultum in primo præmisso vers. quinto, & tantò magis. Tertiò quia rationes, quas adducunt testes non subsistunt, & consequenter eorum depositiones remanẽt insipidæ, & sine pondere succi alicuius fidei, vt constabit, dùm respondebimus ad præsumptiones adductas, in quibus continentur rationes ipsorum testium. Secundo principaliter non obstant præsumptiones adductæ, si generaliter illas attendere velimus: Primò, quia plusquàm manifestum est, quòd illæ sublatæ remanent ex depositionibus testium, & contrarijs probationibus. l. optimã; C. de contrahen. & cmomitt. stip. §. Item verborum obligatio, instit. de inutil. stipul. Secundò, cum præsumptio, præsumptionem
74 † tollat. l. Diuus, ff. de integ. rest. aduersus præsumptiones contrarias adduximus plures alias, quæ omnino habent excludere, quia sicut clauus clauum trudit; ita præsumptio præsumptionem excludit, secundum glo. in d.l. Diuus, in verbo existimari, & cõmunem omnium sententiam, de qua attestatur Cur. iun. cons. 35. nu.6. & secundum hanc dicimus, quòd non solùm præsumptiones inuicem se collidunt, capit. litteras, de præsumption. Ancharan.cons.181. vers. saluo, & cons.209.num.1.& Ludou. Rom. in cons.156. num.4. Sed quod nostræ præ-
75 ponderant, quia sicut maior † ratio excludit minorem l. si debitori in fine.ff. de fideiuss.l.cui pacto, ff.de ser.export.ita præsumptiones potentiores, non solùm excludunt
76 secũdum Ang.in cons.141.in fine, sed† vincunt, secundum Imol. in l. 2. in §. si quis neget, numero 11. in fine. ff. quemàdmod. testa. aper. Aretin. in l. quòd seruus numero 11. ff. de acquirend. possess. in l.si seruus plurium, in §. vltimo, in fine. ff. de legat. primo. Socin.sen.in cons.92.numero 3.vol. 2.Paris.consil.13.num.37.vol.1. Crauet.cons.6.nu.70. quia nimis vulgatum est
77 illud prouerbium; Potentioribus † pares esse non

se non possumus l. qui etiam. ff. de aliena. iudic. mut. cau. fac. præsumptiones autem pro C. adductæ potentiores esse suadent multæ
78 rationes. Prima ratio est, † quia sunt certiores, cap. Iuuenis, ex. de sponsal. iuncto textu in cap. ad audientiam de homicid. in cap. illud, in §. licet, de Cler. excomm. Secunda est, quia præsumptiones Costæ consonant præsumptioni iuris communis, imò & rationi ipsi naturali, imò & naturæ ipsæ, vt satis superq; comprobatum est sup. vers. Primo quia regula est, Hanc rationem prælationis inter præsumptiones ponit Crauet. in consil. 35. num. 24. & est communis. Tertia est, quia illa dicitur præsumptio fortior, quæ reo suffragatur, Syluan. in cõs. 93. nu. 9. & ratio est, quia proniores semper debemus esse ad absoluendum. l. Arrianus, ff. de act. & oblig. cap. 2. §. vltimo de probat. Quarta est propter varias inuerisimilitudines mox enume-
79 randas, quia veritas præsumpta † non datur secundum terminos legalis scientiæ contra verisimile: quia præsumptiones non accommodantur rebus non uerisimilibus secundum Bal. in l. vlt. in vlt. not. C. de hæred. inst. in l. nulla. num. 3. C. de iur. dot. & bene potest ab hac veritate, quatenus est veritas iudicij, abesse veritas, quatenus veritas facti, sed non verisimilitudo secundum eundem Bal. in l. non hoc, sub num. 11. C. vnd. cogn, sequitur Mant. de coniect. vlt. volunt. lib. 1. tit. 1. numero 7. versic. finaliter, & nu. seq. vbi bene loquitur.

Cæterum quoniam generalitas obscuritatem parit. vt supra, & fugitiua responsio
18 † iudicatur suspecta, & associata diffidentia boni iuris, & decreuimus obseruare illud, quòd dixit Iosaphat Rex Iuda ad populum. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite, vt 2. Paral. 19. non existimamus bonum singulis non respondere.

Prima igitur præsumptio contra C. adducta, desumpta à dilapidatione magnæ quantitatis serici imprudenter, & breui tempore obiecta, vt supra in versic. prima præsumptio est grauis inspecta dispositione iuris,
81 quia talis † actus repugnat prudentiæ iuxta illud,

Vtere quæsitis, sed ne videaris abuti,
Qui sua consumunt, cum deest aliena sequuntur.

Sed non probatur actus iste dilapidationis respectu primi extremi.

Primò, quia illi primi duo sunt testes singulares: Primus loquitur per quindecim dies ante mortem, Secundus per viginti se-
82 ptem dies ante mortem, nam testes † singulares non probant. c. nihilominus. vbi glos. 3. quæst. 9. infinita cumulat Port. lib. 1. conclusionum, concl. 34. fol. 106.

Secundò, quia nõ solùm sunt singulares, sed sunt contrarij ad inuicem. Primus enim dicit, quòd sericum erat laboratum: Secundus autem, quòd sericum non erat laboratum: & quatenus primus testis dicto fol. 18. de auditu à diuersis deponit, quòd Io. Philippus vendidit habita fide de pretio, & sine cautione: contrarium affirmat secundus Io. Ambrosius P. fol. 48. ibi, che detto Gio. Philippo vendesse à credenza, & senza cautione, come in questa informatione, io non lo credo, perche esso, per quello poteua cõprendere andaua dietro alla strada di suo Padre, che era huomo, che negotiaua cautamente, come si suol dire pesa, & paga, quod summè notandum est, quia vnus in
83 præiudicium † producentis plenè probat, etiamsi loquatur de credulitate, Rom. consil. 104. in fi. Marant. par. 6. act. 16. Bursat. consil. 47. num. 4. & consil. 106. num. 22. libro 1.

Tertiò, quia ambo eiecti fuerunt de domo à dicto Io. Philippo propter malas qualitates, vt capitulatum fuit in decimotertio capit. super quo Boltrafius fol. 9. dicit Gio. Ambrosio P. disse alcune parole contra esso Philippo, lo caceiò di casa con male parole, come anco cacciò di casa Gio. Battista Z. perche gli rubbò certi mantili, & perciò vogliono male al C. Io. Ambrosius Biragus alter testis C. fol. 30. Gio. Ambrosio P. è stato cacciato di casa da esso C. come da esso C. hà inteso,

Quartò quia contra eorum depositiones obstat magnæ inuerisimilitudines, circa hoc primum extremum, scilicet, quòd dictus Benedictus reliquerit tantam quantitatem serici, tempore suæ mortis. Prima inuerisimilitudo deducitur ab expensis factis in emptione, & fabrica domus, quæ fuerunt scutorum vltra sex millium, Io. Ambrosius Boltrafius fol. 2. Io. Ambrosius Biragus fol. 10. Io. Baptista Sitturus fol. 18. Gabriel Pirogallus fol. 20. Pomponius Peregus fol. 23. Pompeus Rubeus fol. 27. Secunda inuerisimilitudo

do deducitur ab eo quòd dictus Benedictus non erat in opinione, quòd haberet pecunias, vt dicunt dicti Boltrafius fol. 3. Biragus fol. 11. ibi, Non era persona tanto ricco, Gabriel Pirogallus, qui ideo dicebat homines irrisisse huiusmodi expensam fol. 20. Tertia inuerisimilitudo desumitur ex eo, quod dictus Benedictus recusabat emere serica, quia dicebat se non habere pecunias, ut dicit Boltrafius fol. 3. Quarta inuerisimilitudo desumitur ex eo, quod Benedictus ante mortem se retraxit à negotijs serici, Boltrafius fol. 1. Io. Ambrosius Biragus fol. 10. addens, rationem, quia senex, quia inhabilis, & multum precisè loquens, ibi, si ritirò quasi in tutto, Nob. Io. Baptista Sirturus fol. 17. facie 2. qui adducit etiam rationem senectutis, Gabriel Perogallus fol. 20. qui eadem ratione senectutis ducitur, Pomponius Peregus fol. 23. Io. Franciscus Coquus, dictus de Cumis fol. 25. Pompeus Rubeus fol. 27. ibi, faceua puoco. Quinta inuerisimilitudo desumitur ex testamento paterno: quia scilicet de tali quantitate, nec verbum quidem, & tamen testamentum fuit factum parum ante mortem. Sexta inuerisimilitudo resultat ex eodem testamento, quia cum mens esset facere amplum fideicommissum, non curauit de mobilibus, quod vtiq; non est verisimile, vbi preciosa mobilia reliquisset. Septima inuerisimilitudo deducitur ex eodem testamento, quia volens vinculare filium etiam in legitima, aliam viam inuenisset, quàm prohi-
84 bere † alienationem, vsq. ad sexaginta annos ex his quæ no. Crass. in §. legitima. q. 15. vers. quid autem sub nu. 4. Hæc ratio est po-
85 tentissima, quia inuerisimilia habent † speciem falsi Ias. post alios in l. si extraneus nu. 6. ff. de cond. ca. da. latè Neuiz. in Syl. in fin. & Nic. Euerard. in cent. leg. in loco à verisimili, latissimè Tiraq. in l. si vnquam in præfar. num. 37. C. de reuoc. donat. compater Menoch. de arbitr. iud. cent. 1. casu 258. cōsil. 2. num. 300. cons. 34. num. 5. cons. 64. nu. 11. consil. 98. nu. 44. lib. 1. & propter hanc rationem testibus inuerisimilia deponentibus non credi, tenent infiniti DD. quos refert Tiraq. in d. præfat. num. 44. & sequitur compater meus d. cons. 98. sub vers. secundo non probant. nu. 45. & sicut nō est verisimile, quod dicunt primi duo vidisse ita inuerisimilius est, quod dicit Gab. B. audiuisse à Benedicto per prædicta.

Quintò, quia omnes sunt suspecti, & propter inuerisimilitudines, & propter inimicitiam, quæ etiam probatur contra B. tùm ex eius dictis super generalibus vbi enuntiat litem inter eum, & C. vt fol. 124. tùm ex depositionibus testium, quia propter talem litem Io. Ambrosius Bitagus inquit fol. 16. & sò che per questa passorno disgusti, & paro le d'importantia trà esso B. & C. & sono però sempre stati inimici: & adducit optimum
86 signum, & se s'incontrano † non si salutano, & deponit de certa scientia, quia fuit præsens; propter enim talem suspitionem ipsi nullo modo creditur maximè concurrentibus tot præsumptionibus, & probationibus pro dicto C. & non solùm non creditur in hoc proter has duas rationes, sed in nullo, quia eorum testimonium redditur suspectum in omnibus, tanquam fundatum super
87 per iuramento indiuisibili, ut in terminis † multa adducens tradit Parif. d. cons. 88. nu. 81. & 82. lib. 3.

Sextò, quia non deficiunt testes, qui concludunt, quòd Benedictus reliquerit modicam quantitatem serici: ita sanè Biraghus fol. 10. Syrturus fol. 17. Pirogallus fol. 20. Peregus fol. 22. & Rubeus fol. 27. qui omnes in eo conueniunt, quòd per duos, & plures annos dictus Benedictus retraxerat se à negotijs, & parum, uel nihil mercimonio serici incumbebat, & omnes adducunt tres rationes, quia senex, quia inhabilis, & quia expendiderat in fabrica, quæ sunt rationes ualidissimæ prima, & altera respicit uoluntatem, tertia excludit potestatem, & sic sunt rationes uiolentissimæ, quia sicut actus humani à potestate, & uoluntate regulantur, ita sic consistunt in uoluntate, sic à uoluntate de-
88 pendent, ut si alterum † deficiat nihil fit, quòd perfici possit, Boet. lib. 4. de consol. Philosoph. Socin. iun. cons. 72. num. 13. & num. seq. lib. 1. Tob. Noni. de utroq; dicto attestatur in cons. 13. num. 6.

Septimò, quia cum ita sit dd. testes super Gen. talia non detegerunt propter, quod ni-
89 hil † probant Bursat. consilio 275. numero 16. uolum. 3.

Hæc circa primum extremum: modo circa secundum, quòd scilicet d. Io. Philippus post mortem patris eam quantitatem consumpserit nihil concludunt testes, ut pag. 2. uersic.

versic. secundum extremum; Nihilominus, & hoc loco iuuat de infallibili,& certa veritate docere: Nam cum d.quond. Benedictus pater omne sericum venderet Io. Francisco Coquo,nũcupato de Cumis, priuatiuè quoad omnes alios, vt dicitur Io. Baptista Sitturus fol.17. facie 2. Pomponius Peregus fol. 22. Pompeius Rubeus fol.27.tempore mortis dicti Benedicti in executionem conuentionis dictus Coquus fol.25. exprimit praecisam quantitatem dicens: Io comprai tutta la seta lauorata, che fù ritrouata al tempo della morte di esso Benedetto, la quale fù lire cento vintidue, & onze dieci,& meza,& per tal segno la pagai à Filippo suo figliuolo del mese di Febraro, cioè alli vndeci del 1598. che fù quell'anno stesso, che detto Benedetto morì, stando che egli passò à miglior vita alli 20. di Genaro di detto anno; Et respectu serici non laborati subdit testis, tengo, che potessi esser poca somma, perche dal detto Filippo doppo morte del Padre io hebbi poca quantità di seta lauorata, & fortiter concludit subdens, & sò che non ne dàua ad altri,perche così eramo cõuenuti insieme, come anco il medesimo era conuenuto trà detto Benedetto,& me. Pompeus Rubeus fol.27.facie 2. concordat eleganter dicens; Non lasciò notabil quantità di seta lauorata, ma solamente ne lasciò la quantità di cento lire in circa,& questo l'hò à memoria, perche io fui presente quando fù pesata in casa di detto Filippo per mandarla poi al Commune, subdens, & la detta seta l'hebbe poi il Como sudetto.

Ex his creditur indubitanter non solùm satisfactum esse obiectis,sed etiam testes ipsos reputandos esse pro falsis, posteaquàm
90 in eiuslibus,etiam falsi suspitio pro falso † habetur, Nat. in suo elegantissimo consil. 124. versic. capiendo igitur secundum dubium, num.4. volum.1.

SECVNDA praesumptio contra C. deducitur ex singraphis magnae quantitatis pecuniarum per dictum Benedictum relictis, & vt dicitur per dictum C. exactis,& dilapidatis.

Respondetur, quòd pater reliquit aliquas singraphas, sed dicitur, quòd filius diligentiam adhibuit, vt exigeret, sed certo certius est, quòd non potuit exigere, quoniam li-
91 cet debitores essent boni de iure, quia obligati,non erant boni de facto,quia inexigibiles. Hoc quod essent inexigibiles,comprobant testes contrarij, quia dicunt de auditu à dicto Benedicto, quòd ipse renuntiasset huiusmodi apochas pro libris viginti mille, & non vtiq; dixisset Benedictus, si sciuisset eos
92 esse bonos de iure, & de facto, quia † nemo praesumitur iactare suum. l. cum de indebito.ff.de cond.indebit. Hoc idem expe-
93 rientia omnium rerum Magistra † apertissimè demonstrauit,quando C.exactores cõstituit,diligentiam adhibuit, pecunias expẽdidit, tempus aliquod conteruit,& ne damnum damno adijceret prudenter abstinere decreuit, & abstinuit, quia inanis est actio
94 creditoris, quàm † paupertas debitoris excludit.

Haec eadem probantur ex depositionib. testium C. Nam Io. Philippus cõquestus est de singraphis relictis, quòd scilicet continerent nomina bona de iure,hoc est obligatorum,sed non de facto,quia inexigibilia, Soltrasius fol.3. concordat Io. Ambrosius Bitagus fol.12. ibi, ma dico, ch'egli, intelligens de Io.Philippo,più volte mi hà detto,che cõ tutta la fatica, che duraua, & la diligenza, ch'in ciò vsaua, non trouaua strada d'hauer danari. Et quòd fuerit Ioann. Philip. vsus diligentia in exigendo medio notarij Bonzanini, Soltrasius fol.3. facie 2. Io. Ambr. Bitagus fol.12. vbi dicit se scire, quòd dictus Philippus multam diligentiam adhibuit, multos labores subiuit, vt exigeret huiusmodi singraphas,& credita, & subiungit,e più volte hà anco pregato me à voler attendere all'impresa di sollicitar detti debitori al pagamento, ma io non l'hò voluto accettare.

Quòd huiusmodi credita non essent exhibilia, probatur ex quaestionijs dicti Io. Philippi,ex eius diligentijs,& ab effectu ipso,à quo vnusquisque facta notanda putat, quia adhibitis praedictis medijs,exigi non potuerunt, vt benè dicit Pompeius Rubeus fol. 27. vbi profitetur se fuisse pluries ad domos diuersorum debitorum, & fol.28. vbi etiam dicit se fuisse ad domum Hieronymi Viceeomitis procuratoris, & nihil profecisse, & res ipsa loquitur, quia possunt videri libri aperti, & singraphae illaesae. Colligitur etiam optima coniectura ex testamento patris, quia de his nec verbum, quòd tamen non est verisimile si tanti momenti fuissent cum praecipuè is ha-

haberet mentem ditandi posteros, vt in eo
legitur.

TERTIA præsumptio ab actu equitandi
per Ciuitatem desumpta, cum quatuor cir-
constantijs adductis supra vers. Tertia præ-
sumptio, quantam iniquitatem contineat
plura ostendunt.

Primò quoniam nullam necessariam cō-
sequentiam ad propositum continet: & si
enim Thessalia, quæ prima equos repe-
rijt, & domuit eadē prima aureū, argenteū-
que nummū cuderit, suadere videatur pro-
95 digalitatis esse retinere † equos; quippe, qui
insomnes sint, & inexpletæ voraginis, & si
huius animalis cum obsequijs tædia confe-
rantur, eorum emptio arguere dementiam
videatur: nihilominus, quę diximus in sexto
præmisso absque alia ratione tollunt hunc
nodum, quia de sapientibus in hoc genere
96 deteriora legimus, de Alexandro illo † Ma
cedone, quòd amato equo vrbem erexit,
vrbemque equi nomine appellari voluit: de
97 Augusto, † qui sepulcrū equo cōstrui iussit,
& Diui Iulij monstruosus sonipes ante ædē
98 † Veneris marmurea effigie consecratus
fuit: Antonius Verrus viuenti equo simula-
99 crum aureum, † mortuo sepulcrum posuit;
& cum hæc retulerit, viri sapientis fatuita-
tem circa equum egregiam refert Franci-
scus Petrarca in d. tract. de remed. vtr. for-
tunæ lib. pri. dialogo 31. in hæc verba.
Nec ve quis priscam tantùm non moder-
nam amentiam suspicetur, redeat ad memo
riam nec lungè seu loco, seu tempore requi-
rendis, adhuc enim viuit, nec dum senuit,
& in terra italica vobiscum degitis, quem
nominare non est necesse, fortunæ vtiq; vir
ingentis, nec parui ingenij consilijque vir
alioqui magni animi nec insulsi, vbi quid se-
rio agendum incidit, qui tamen ęgrotanti
100 equo, quem amabat aureum † puluinar, ac
sericum cubile substrauit. Cumque ipse in-
terim podagra vinctus, atque immobilis me
dicorum legibus regeretur, nihilominus ta-
men, aut seruorū vectus manibus, aut equo
altero vix iniectus, & suos medicos secū du-
cens equum ægrum suum bis, terque quoti-
die visitabat, illi suspirans, atque anxius assi
debat, illum leuiter manu tractans, blando
murmure solabatur. Quid multa? Nullum
medicinæ genus intentatum, nil languenti
amico debitum prætermissum fuit. Fabulam
fortasse posteritas vocet, vera res, & magno
in populo nota. Sic vir fortis curam equi ges
sit, vt propriam, sic extinctum luxit, vt filiū.

Secundò quia iustissimè C. equitare de-
buit, quia sic saluti suæ, & vitæ expediebat
propter infirmitatē, quæ sic exigebat, prout
attestatus est eximius, & celeberrimus Art.
& Med. Doc. ex principalioribus huius Illu-
strissimę Ciuitatis, nouissimē honorario Phi
losophiæ in Canobianibus scolis donatus;
101 Ludouicus † Septalius, vt constat in pro-
cessu formato, & per testes examinatos.
Ioan. Ambrosius Boltrafius egregie loqui-
tur de hoc fol. 8. excludens causam volupta-
tis, & ambitionis in hæc verba, è vero, che
Gio. Filippo C. dell'anno del 1599. in vna
istessa casa nella contrada di Visconti doue
io habitauo, caualcò per Milano il Mese di
Luglio, Agosto, & Settembre (sę ben mi rac
cordo) con valdrappa; mà in vero non si
può dire, che ciò procedesse da la leggierez
za di ceruello: mà da vrgente bisogno; atteso
che io sò, che in quel tempo egli haueua ca-
lorità di reni; & non poteua andare, stando
anco il caldo, ne fare viaggio; & perciò fe-
ce anco questo, così comandato dalli Medi
ci, che lo curauano, che erano due, cioè vn
Signor Gieronimo, che staua in Porta Ver-
cellina, & il Medico Settara: & vn garzone
del Molino gli andaua dietro à seruirlo, &
tenergli il cauallo, quando smontaua, & per-
ciò non si può nè anco pensare, che egli ca-
ualcasse come hò detto per alcuna ambitio-
ne, Io. Ambrosius Biragus fol. 15. ibi, E ve-
ro, che io mi raccordo, che mentre il detto
Filippo habitaua nella contrada delli Viscō-
ti, che fù del 1599. egli caualcò per Milano
con valdrappa per alcun tempo, però preci-
samente non saprei dire quanti mesi fossero,
& questo sò; che lo faceua così comandato
dal Medico, che era il Settara, & dal Barbie
ro, che si chiamaua Messer Hercole, & staua
vicino al Duomo, quali curauano detto C.
che all'hora era molto trauagliato per calo-
rità, ouero scolatione de reni, & questo lo
sò; perche mi raccordo, che io in particola-
re li diede alcuni rimedij intorno alla detta
infirmità: & hoc nihil detrahit testi, quia cō
102 silium dare † infirmo, licet etiam non me-
dico, vt post glo. & And. disputando tenet
Afflict. in constit. Neapol. lib. 3. versic. 33. de
probabili experientia medicorum, in verbo

vtili.

veilitati, vers. An autem ille num. 4. & vlterius prosequitur testis: & oessara la detta infermità, io dico, che non l'hò mai visto à caualcare in valdrappa per la Città, & quando egli caualcaua come hò detto, sò, che non menaua altro con lui, che vn garzone del Molino, di modo, che dico, che non si può pensare, che egli caualcasse per leggierezza, nè per ambitione, ma si bene mosso dall'vrgente bisogno per la detta infermità, che in tal maniera lo trauagliaua, che non poteua far viaggio à piedi: & dicta horum testium, tanto magis seruiunt, quantò apertius excludunt radicem præsumptionis fatuitatis, & prodigalitatis, ibi, che non si può dire, che caualcasse per leggierezza, & includunt præsumptionem sanitatis mentis referendo causam necessitatis, latè vt supra.

Nulla ex circunstantijs adductis nocet; quoniam facili negotiò tolluntur omnes. Prima enim circunstantia desumpta à vestimentis, ex relata qualitate vestimentorum, consuetudine patriæ considerata, facultatibus ipsius C. perpensis, maximam præsefert modestiam in colore nigro respectu duorū vestimentorum, nec aliud suadet primum vestimentum: quia eo vtebatur quando rus petebat, quo non cōsueuerunt accedere homines, nisi induti colore resistente puluери, & conuenienti qualitati locorum: bene decolorat depositionem B. quatenus addidit illa verba, che lo vedeuo sù l'amorosa vita: tùm quia apertè ostendunt liuorem, & libidinem iniuriandi, tùm quia hæc addidit
103 † de suo, Butrig. in l. 1. num. 25. ff. si cert. petat. tùm, quia vestimenta non sunt talia, quæ sic irridendi occasionem præberent, & propterea nihil probat Mascard. cōcl. 1365. volum. 3. Prosp. Farinac. de opposit. cont. testes opposit. 24. q. 71.

Quod si admissa fatuitatis præsumptione ex immodesto vestitu cultuque corporis
104 resultanti, vt latè † probat Franc. Petrarc. in lib. 1. de remedio vtriusque Fortun. dialog. 20. per totum, diligentius considerare volumus, & obiecti veritatem intropicere, sex sunt, quæ articulum hunc vestimentorum determinant, recta intentio, honestas conuenientia personæ, moderatio, temporis conditio, solicitudo, & ratio scandali, quę omnia multum doctè, & eleganter declara-
105 ta, possunt reuideri apud Ang. de † Clauas. & Vngarell. in add. ad eum in summa, in verbo Ornatus, vbi examinat materiam decentiæ, vel indecentiæ vestitus, constabit, & eum multa dicant, duo ex eorum traditionibus colliguntur. Primum, quòd ex depositionibus testium contra C. examinatorum super hoc probatur, quod is vestiuerit, parcè, & more aliorum hominum sanæ mētis, quod etiam expressè dicunt septem testes pro eodem C. examinati, vt in principio supra diximus, quòd sapit etiam sapien-
106 tiam, vt fabulati fuerunt † antiqui in Noctua Palladis, & infra dicemus, & exemplis comprobat Petrarch. d. dialog. 20. Secundum est, quòd assertio testis, dato, quòd is ita senserit, est scandalum passiuum, &
107 occasio † capta, vt vtar verbis Angel. de Clauas. in his terminis in dicto verbo Ornatus colum. penult. circa med. & quòd alia ratione excusari nequit, nisi per regulā Philosophi, quæ habet, quòd quidquid recipi-
108 tur per modum † recipientis recipitur, sicut contingit in illis mulieribus, quibus carbones, vel terra propter prægnantiam, & naturæ deordinationem fit cibus delectabilis,
109 de quibus † meminit Boer. d. decis. 23. sub num. 75. seu vt contingit omnibus illis, quibus imaginatiua est oppressa, vt de Theophilo artis medicæ perito, de Galeno, de Thrasyllo, de Bernardino Patauino, de muliere illa Accone Agrigentilis, Iacobo Garzia Sacerdote valde erudito, refert Menoch. d. præsumpt. 45. numero 48. vsque ad numero 56. quæ cum referantur ad eos, qui mente falluntur, referri possunt etiam ad eos, qui malam impressionem conceperunt contra aliquem, vt arbitramur contigisse in his testibus: eadem enim quò ad propositum nostrum ferè videtur vis, & efficacia impressionis, vt experientia magistra docet ea. quam sit. de elect. in 6.

Hæc responsio est inuulnerabilis, quia radix intentionis partis aduersæ præciditur: Nam si omnia fundamenta contra excessiuum vestitum cumulentur, vel hoc vno in-
110 sanæ † ambitionis verbo comprehēdi apparebit ex Petrarch. in dicto Dialog. 20. & Tiraquel. l. connub. 3. nume. 1. cum sequen. & sic excluditur omnis ambitionis ratio. Secunda circūstantia desumpta ab ætate retorquetur, quia quāto magis ingrauescebat ætas, tanto iustius equitabat, & cadentibus

111 vitibus, extrinsecis medijs † succurrebat, argum. text. in c. vbi periculū de elect. in 6. Tertia ex varietate emptionis equorū: cum multa dixerint testes, omnia facili negotio subuertuntur ex præmissis in tertio præmisso. Primò, quia de causa emptionis equorū constat, scilicet infirmitatis vt supra. Secundò, quia de causa venditionis, & dāni prætensi constat, nam Io. Baptista de Z. fol. 15. dicit de duobus equis, quòd fuerunt vendi ti medico pretio propter superuentam causam cæcitatis, & morbi appellati del Bolso, Ioan. Ambrosius P. fol. 52. dicit, & ipse de causa cæcitatis, Sel. fol. 94. 95. & 96. narrat causam superuentæ cæcitatis alterius equi, quod inde patet, quia, cū de alijs duo bus equis enuncietur venditio, de hoc enun ciatur permutatio cum alio equo. Tertiò nō etiam mirum esset si in emptione alicuius equi, aliquam iacturam fecisset, quia prudentiores decipiuntur, neque deceptos iudi cat fatuos lex, & si eo stricto examine humanæ actiones perpenderentur, nullus reperiretur non fatuus, quod non est dicendum, vt in præmissis supra latè comprobauimus vers. lex. Quartò, & punctus est, quòd si legantur testes examinati pro C. ex his prætensis emptionibus resultabunt multiplicatę præsumptiones integritatis mentis, & habilitatis ad emendum etiam similia, Nam Io. Ambrosius Boltrafius super nono Cap. examinatus, narrat de equo empto pro scutis 34. & vendito ex causa, scutis 44. post modicum tempus, dicens, & perche era intiero, & fastidioso, lo vendè ad vn Caualleggiero, & lo tenne poco, & ne cauò scudi 44. vt fol. 6. Neque hoc loco qualitas equi, qui erat, vt dicitur integer, grauat prudentiam ipsius C. quoniam Io. Ambrosius Biragus fol. 14. dicit persuasum fuisse à V. genero nūc aduersante, dicto C. vt emeret equū talem, propter duas rationes, quia seruiret fratr' dicti V. Relato in societate equitum, & etiam Rhedę. Neque emptio Carociæ (vt ita dicam) ad prodigalitatem referēda, quia nullam rationem damni continebat, ex quo equorum vnus necessarius erat C. alius fratri V. & expensa futura erat communis, vt retulit Boltrafius fol. 7. & superest præsumptio prudentiæ, quia abundat ratio vtilitatis, vtendi equis ad conducendum grana, & alia, vt dixit Boltrafius folio 7. Rursus dictus Boltrafius narrat eodem fol. 8. de emptione facta vnius equi pro scutis 50. & venditione facta eo presente pro scutis 75. habita quidem fide de pretio; sed hæc ratio non tendit ad imprudentiam, sed ad prudentiam, quia cum tendat ad augumentum pretij aliquo modo, pretium C. exegit, & habuit, vt dicit testis, & hoc idem dicit super eod. cap. 9. Ioan. Ambrosius Bitagus fol. 154. Rursus dictus testis narrat de emptione equi pro scutis 38. & permutatione illius cum quadam Carocia, & ducatonibus duodecim, quòd etiam tendit ad prudentiam, quia Carociā vendidit V. genero, & aduersanti ducatonibus quadraginta, & sic superest lucrum ducatonorum 14. Quarta circunstantia ex diuersitate Ephipiorum, seu sellarum, per

112 se vana apparet, quia cum † vendito equo veniant sellæ ..... & alia lucra etiam super his cadunt, illud bene animaduerto, quod in processu folio septimo. legitur Ephipium album retentum fuisse ab ipso V. quod est illud super quo testes principaliter se fundant, & probro ipsi C. ascribunt.

QVARTA præsumptio desumpta ex digladiatione, vltra quòd in se non eam continet rationem fatuitatis, summæ pru-

113 dentiæ ascribi debet, quia omne † viuum fugit mortem, vt dicit Philosophus, in 3. de anim. & eo tunc periculum imminebat, propter diffidium, quod intercedebat inter d. C. & quendam Antonium Veranum, vt constitit ab effectu, quoniam inuicem districto ense controuerterunt, & reconciliati postea fuere mediante eruditissimo I.C. col

114 legiato D. meo Io. Ambrosio † Porro, à quo Senatus Excell. huius rei veritatem habere poterit. Sed vt vndique pateat, qualis sit mens V. aduersantis: is fuit (inquit C.) qui Magistrum adinuenit, & qui eum domum dicti C. conduxit: & in hoc etiam prudentior dignoscitur C. quia noluit accedere ad publicam scolam, sed secreto domi suæ præsidia salutis vitæ parare.

QVINTA ex saltationibus desumpta non includit actum, fatuitatis.

Primò, quia causa relaxandi animum, & sic voluptatis, & similis eximit actum, etiam alias de sui natura fatuitatem indicantem ex regulis fatuorum, & reponit illum inter actus sapientiæ: potest exemplificari in actu proiectionis lapidum relaxādi

animi

115 animi gratia, vel corpus exercendi, vt † ex
pressim comprobauit pater veritatis Alex. in
d.l. si cum dotem in §. si Maritus nu. 7. ff. sol.
matr. & Ias. in l. furiosum. num. 7. C. qui test.
fac. poss. Secundò, quia naturā mutasset, etiā
si fuisset actus facultatis, q. a cōuenisset loco,
116 & tempori; quia nimis notum est † illud.

Constans, & lenis sicut tempus postulat esto.
Temporibus mores sapiens sine crimine mutat.

Tertiò testis, qui hoc deponit est solus in di-
117 cto, & vox vnius † vox nullius. Glo. in c.
sicut de sent. excomm.

SEXTA præsumptio desumpta ex amo-
re meretricis, vt supra si recipi deberet,
118 iam Salomon † qui ob amorem, Idolis
sacrificauit, vt attestatur Alberic. in l. 1. C.
de Senat. consult. Claud. tollen. inter sa-
pientes non connumeraretur contra tex. in
c. afferte ex. de præsumpt. sed ne videamur
fugitiuè respondisse hanc præsumptionem
inefficacem, & inualidam ex duobus po-
tissimum hoc loco affirmare intelligimus.
Primò, quia hanc rationem inualidam esse
in indiuiduis terminis tenet Iacobus de Ni-
gris in l. 1. num. 62. ff. de verb. oblig. vbi vult
hæc duo simul compatibilia sensum, & intel
lectum perfectum habere, & amare, & vehe
119 menter † amare: id quod verum existimo
actiuè, & passiuè quò ad promittendum, &
stipulandum: quò ad promittendum habe-
mus exemplum in contractu sponsaliorum
c. iurauit, ex. eod. cū similibus; quò ad stipu
lādum disputat, & tenet expressè Iacob. de
Nigris in d. loco: & ratio est manifesta, quia
120 insano † in amore nemo videt, & sic in
amore, & concernentibus amorem, non in
reliquis.

Secundò, est tex. ad litteram contra hanc
præsumptionem in l. & mulieri, ff. de curat.
fur. vel ali. ex. min. dan. vbi dicitur, quòd
121 † mulieri; quæ lussuriosè viuit bonis inter-
dici potest: dum enim ille tex. dicit mulieri,
etiā si secundū Cot. in mem. in verbo mere-
trix in fine, amplietur in nupta; nihilominus
satis intelligimus virum nullatenus compre-
122 hendi. Primò, quia † inclusio vnius est ex-
clusio alterius l. cum prætor. ff. de iud. cap.
non ne ex. de præsumpt. & propterea inclu-
dendo fœminam excludit masculū. Secūdò,
quia non recedimus à regula, nisi quatenus
123 expressam † aliquam limitationem habea
mus: & regula est, quòd quilibet sit mo-
derator, & arbiter in re sua d.l. in re manda
ta, ff. mand. & non reperitur iure cautum, q.
124 homini luxurioso detur † curator. Ter-
tiò non est par ratio, quia in muliere ma-
gis ardet stimulus carnis; quia maior oble-
ctatio; dùm præter seminis motum, & ori-
ficij in sugendo, quoque nascitur, oblecta-
tio, vt ex medicorum auctoritate tradidit
Tiraquel. de leg. connub. l. nona. num. 115.
125 & colligitur ex iudicio † Tiresiæ, de quo
Ouid. in Ibin. & Iuuenalis satyra 6. cum di-
xit vir nollet fieri, nā quantula nostra volu-
ptas, & refert Tiraq. d.l. 9. & num. 115. in
fin. & curiosè exposuimus nos in Annulo
matrimoniali edito in signū publicæ lętitiæ
Serenissimorum Principum Isabellæ, & Ar-
ciducis Alberti coniugum, & est magis obro
briosa luxuria fœminæ, quam masculi, vt do
cet natura in caduauere ipsius mulieris,
126 quod pronum super aquas fertur, vt † in
eodē loco diximus ex Plinio, & Solino, quos
refert Tiraq. de leg. connub. l. 3. num. 24.
Quartò, quia obseruantia, ita docet, l. mini-
mè. ff. de leg. Quintò, quia ita in indiuiduis
terminis interpretatus est illum tex. Specul.
in tit. de actore. num. 12. vers. sed vtrum ma
sculo luxurioso. Sextò, quia ille tex. secun-
dum glo. debet intelligi, & in muliere luxu-
riosa prodigali luxuria, vt ff. de dam. infect.
l. ex damni, in principio cuius prodigalita-
127 tis † memoria Ezechiel. cap. 16. Oseę cap.
4. apud Martial. in lib. 1. in Chloen. lib. 7. &
9. in Galam, & lib. 11. de lesbia de quibus
idem Tiraq. eadem l. 9. num. 111.

SEPTIMA præsumptio desumpta ab in-
stabilitate, vt supra non etiam est alicuius
iuridicæ considerationis: sed vt nihil peni-
tus intactum relictum videatur, præsidia hu
ius assertionis contrariæ distinctè perpen-
damus. Primò igitur Ioan. Baptista de Z.
folio 22. dicit detto Gio. Philippo al mio
parere, è huomo volubile, che hora dice
vna cosa, & poi ne farà vn'altra, per quan-
to hò inteso, & non altrimente. Sed iste te-
128 stis loquitur de auditu, & non † exprimit
à quo, ideo non probat, quia non potest di-
gnosci legalitas originis, sine qua non re-
sultat probatio, vt dicimus de teste alienige
na, & incognito, qui ideo non probat, vt per
129 Brunor. † à Sol. in suo consilio crimin.
numero 109. Secundò Sil. folio 104. di-
cit quòd Io. Philippus ingressus est thedam

vt iret de ciuitate ad locũ Sidriani, & exijt
dicens: Saltò in capritio al detto C.che non
poteua star in carozza, & se n'andò sin' à
Sidriano à piedi, & ritornò à piedi. Sed
cum hic testis dicat quòd C. videbatur non
posse stare super rueda magis ipsi C. quam
ipsi testi in hoc est standum, quod depen-
130 det ab animo † gerentis actum, per id,
quod habetur, in l. qui in aliena in §.fin.ff.
de acquir.hæred.& per Bart. in l. non solùm
in §. Morte.ff. de no.op.nunc.& dicere cõ-
131 trarium est † diuinari. Tertiò Gabriel B.
dicit fol. 123.hora ragiona d'vna cosa,& an
darà in vn'altra senza proposito. Hæc ra-
tio in se satis concludens videtur, quia ex
132 sermonibus in simili † arguitur,l.quidam,
ff. de cond. instit.l. is eui, §. 6.ff. de tut. &
cur.dat.ab is, vt dicit gl. in d.l.Nec codicil-
los,in verbo ꝓbari in fi.l. ob quæ vitia.ff.de
ædilit.edict.l.is qui,§. Diuus,ibi ex sermoni-
bus videbuntur compotes,ff de cur. dat. ab
his.facit Luc.de Pẽna in l.2. col.11.in prin.
133 C.de lat.li.10.vbi † ex auct. Vgon.de S.Vi
ctore dicit, quòd vanus sermo vanæ con-
134 scientiæ index est, & mores † hominum
lingua pandit, & Senec. in prouerb. dicit,
imago animi sermo est: qualis vir talis ora-
tio,& illud Mat.26.& tu ex illis, nã,& loque
la tua manifestum te facit,& multa ad pro-
positum adducit Boer.d.decis.23. num.57.
& sequ.alia adducit Menoch. de præsump.
lib.6. præsumpt.45. versic. optimum est si-
gnum,num.39. vbi ponit exemplum in Ca-
rolo Sexto Rege Franciæ, ex Gauin. lib.6.
hist. vbi est locus precisus pro hac præsum-
ptione. Sed eius dictum nulla ratione com-
probat, nullo exemplo confirmat, rema-
net solus, & habet litem cum ipso C. vt
ipsemet dicit super generalibus folio 124.
propter quam litem Ioan. Ambrosius Bira-
gus fol.16. inquit, & sò che per questa pas
sorno disgusti, & parole d'importanza trà
esso B.& C. & sono per sempre restati ini-
mici, & se s'incontrano non si salutano, &
deponit de certa scientia, quia fuerit præ-
sens, & non descendit ad speciem ver-
borum extra propositum prolatorum con-
tra no.supra in primo præmisso,& Boer.de-
135 cis. ad propositum † retorquetur,quia hic
non agimus de probando, quid in genere,
sed speciale, & indiuiduo, quod non proba-
tur per testes singulares, vt per eundẽ Boer.

vltra quod ex multis imperfectis depositio-
nibus non potest inferri ad illud, quæ non
136 prosunt singula collecta † iuuant, vt latè
tradidit Gab.de probat.conclus.1. nu.1. &
Brunor. à Sol. in cons. crimin. ferè per to-
tum, vbi hanc conclusionem post Gab.repe
tit, vt ibi per eum,ad quem me remitto.

Iam habet Excell. Senatus Mediolanen.
deducta contra C. nullatenus obstare, imò
probationes pro illius mentis integritate su-
perabundare: reliquum est, vt cum nihil
aliud sit,quod in quæstionem deducatur,iu-
137 stissima † sententia indemnitati patris, ad
extremam, vsque necessitatem sic redacti
contra NN. sic prouideat, vt zelum pieta-
tis intus pectora tantorum patrum foris ac-
censum iusto zelo seueritatis experiantur.
Nam prohibere vsum rerum suarum iniu-
138 ria † est grauis,l.iniuriarum.§.si quis pro-
hibet.ff.de iniur.alia adducit, Afflic.in Con
stit. Neap.lib.1. Rub.xv.in verbo iurisgen-
tium, num.9.ad finem. At prohibere sub
139 colore quæsito grauior † est iniuria, quia
velata pietas duplex est iniquitas, Bal. cons.
9. nume.3. lib.1.& magis punitur, qui præ-
textu,& colore boni facit malum, vt de in-
140 cestu sub velamine † matrimonij, Paul.
de Castr.cons.467.col.pen. lib.2.de cõcubi
141 na Sacerdotis retenta sub nomine † soro
ris, & de velata vsura, Alex. cons.49. nu.6.
& 7.& nu.17.lib.4. vbi pulchrè limitat tex.
142 in c.debitores † de iur.iur. vt ideo nõ pro-
cedat in vsura paliata. Prohibere autẽ in pu-
blico grauissima iniuria,l.sed est quæstionis,
§. sed si in theatro, ff.de iniur. cum simili-
143 bus † vulgaribus.Prohibere vero patri iam
seni cum maxima consequentia damni ex-
cedit omnem metam,quia cum sufficiat hæc
ratio,quia pater,quam tanti fecit Deus om-
nipotens, vt non solùm bonis filijs quinque
144 dederit benedictiones † nempè, longitu-
dinis vitæ,lætitiæ filiorum, bonorum tempo
ralium,spiritualium,& Gratiæ,vt per ordinẽ
habetur Gen.9. Eccl.3. Gen.49.3. Reg. c.
2.& 2.Reg.c.12.sed etiam quinque maledi
145 ctiones malis adiecit,mortis,† infelicitatis
ignominiosæ, extinctionis luminis, nominis
homicidæ,& eius indignationis,vt per ordi
nem habetur Leuit.26.Prouerb.19.Eccl.3.
Prouerb.20.& 28.Deut.21. si etiam ingre-
diamur terminos legalis scientiæ concurrũt
146 omnes illæ septem † circunstantiæ, causa
per-

persona, locus, tempus, qualitas, quantitas, & euentus, ex quibus atrocitas ipsa iniuriæ consistit inst. de iniur. §. atrox. c. aut facta. de pœnit. dist. 1. Quare cum ex prædictis cõstet filias prohibuisse patri liberam administrationem bonorum, sub clipeo processus, & iustitiæ, & NN. non posse excusari ex auctoritate Iudicis, quem induxerunt illis testibus, & ipsis talis prohibitio omnino sit ascribenda, quia effectus ascribitur causæ etiam remotæ, quando secunda non opera-
147 tur in absentia primæ, † expectat infelix pater quòd omnia impedimenta sibi tollantur, quod filiæ recantent, quòd publicum bannum de sanitate, eius mentis promulgetur, & omnia damna sibi reficiantur, & prædicta deduxisse volui citra semper animum grauandi aliquem, sed pro causæ, & muneris mei necessitate, & saluo semper saniori iudicio, vt in l. Claudius fœlix, ff. qui pot. in pign. hab. & præcipuè Excell. Sen. Mediolanensis cuius tanta vigilantię, & iustitię perfulget claritas, vt boni omnes se tantum his celeberrimis viris debere intelligant quantum optimè meritis moderatoribus debere possunt subditi, & à Potentissimo Rege mul
148 torum † Regum consessum, (vt de Senatu Romano Cyneas ad Pirrhum Epirotarũ Regem retulisse fertur) sibi concessum iure merito existiment, suauiter intueantur, humiliter venerentur, & summè lętentur.

OEDIPI COLONEI

Pars Quinta.

SVMMARIA.

1 *Regis Potentissimi finis in visitationibus suorum in dicum.*
2 *Aduocatus iure compellitur ad suscipiendam causam.*
3 *Iudex non reprehenditur in arbitrarijs.*
4 *Probationes sunt arbitrariæ.*
5 *Iudex in syndicatu non tenetur vltra dolum, & baratariam.*

ARGVMENTVM.

Ratio, qua motus fuit auctor ad scribendum contra iudicem, & media pręcipua, quibus iudices consueuerunt se tueri ab obiectis in syndicatu referuntur.

PLacuit potentissimo Regi per Illustriss. D. Philippum de Haro, cuius solertiam, & legũ scientiam, & circa iussiones suas fidẽ ex multis rerum argumentis acceperat,
1 visitare eos, quos † Mediolanensis huiusce status sibi quasi oculos elegit, c. oues 6. q. 1. c. ad hæc ibi oculos de offic. Archid. ut simplices ob integritatem, non solum in suo cõseruaret esse, sed nouo lumine obscuros illustraret, nel etueret: & inter has multas florẽtissimas, antiquissimasq; urbes nullum earũ corpus obnoxium tenebris reperiretur; sed omnia lucida, & serenissima forent, iuxta illud Domini Nostri: si oculus simplex fuerit totum corpus lucidum erit, ut Luc. cap. 11.

Hinc arrepta occasione I. P. C. cũ ex superius per nos deductis coram Excell. Sen. obtinuisset, preces porrexit eidẽ Illustriss. quarũ tenorem, cũ ordinationibus inde secutis hic eo fine inserere placuit, ut acutioris quisque linguæ intelligat, omnẽ mihi huius oneris detractandi facultatem per ordinationes
2 factas † ademptam penitus fuisse, iux. Glos. in l. 1. in §. ait Prætor in uer. habebunt. ff. de postul. & communem sententiã DD. quam post Angel. Bal. Salyc. Ias. Felyn. Rip. Viu. & alios multos refert Vinc. Caroc. in tract. loc. & conduct. in 3. p. sub Rub. de libert. q. 7. fol. mihi 150. secundũ nouissimã impressionẽ.

Illustriss. Signor.

GIo. P. C. è stato trattato da matto, & per tutto publicato ingiustissimamẽte, & tal' ingiustitia è stata riconosciuta, & dichiarata dall' Eccell. Senato cõ l'aiuto del I. C. Gio. Battista Canazza Dottore Bolognese, & Auuocato in Milano: desiderã detto C. di procedere contra il Giudice, & cõplici, & partecipi, & hauendo ricercato l'aiuto di detto suo Auuocato in questo, egli hà ricusato dicendo, di non voler intromettersi contro Giudici. Hora perche il supplicãte confida in detto Cauazza per hauerlo conosciuto à proua, fedele, diligente, & di ualore, & per esser di questo informatissimo, & trattãdosi de' dãni di più di dieci mila scudi.

Supplica V. S. Illustriss. che lo cõstringa ad esserli co'l douuto honorario Auuocato in questo, cõ qualche ordine, etiã penale, acciò non resti indifeso, il che essendo giusto spera. à tergo 1607. à 16. Nouemb.

vt iret de ciuitate ad locũ Sidriani, & exijt
dicens: Saltò in capritio al detto C.che non
poteua star in carozza, & se n'andò fin' à
Sidriano à piedi, & ritornò à piedi. Sed
cum hic testis dicat quòd C. videbatur non
posse stare super rueda magis ipsi C. quam
ipsi testi in hoc est standum, quod depen-
130 det ab animo † gerentis actum, per id,
quod habetur, in l. qui in aliena in §.fin.ff.
de acquir.hæred.& per Bart. in l. non solùm
in §. Morte.ff. de no.op.nunc.& dicere cõ-
131 trarium est † diuinari. Tertiò Gabriel B.
dicit fol. 123.hora ragiona d'vna cosa,& an
darà in vn'altra senza proposito. Hæc ra-
tio in se satis concludens videtur, quia ex
132 sermonibus in simili † arguitur,l.quidam,
ff. de cond. instit.l. is cui, §. 6.ff. de rut. &
cur.dat.ab is, vt dicit gl. in d.l.Nec codicil-
los,in verbo ꝓbari in fi.l. ob quæ vitia.ff.de
ædilit.edict.l.is qui,§. Diuus,ibi ex sermoni-
bus videbuntur compotes,ff de cur. dat. ab
his.facit Luc.de Pẽna in l.2. col.11.in prin.
133 C.de lat.li.10.vbi † ex auct. Vgon.de S.Vi
ctore dicit, quòd vanus sermo vanæ con-
134 scientiæ index est, & mores † hominum
lingua pandit, & Senec. in prouerb. dicit,
imago animi sermo est: qualis vir talis ora-
tio,& illud Mat.26.& tu ex illis, nã,& loque
la tua manifestum te facit,& multa ad pro-
positum adducit Boer.d.decis.23. num.57.
& sequ.alia adducit Menoch. de præsump.
lib.6. præsumpt.45. versic. optimum est si-
gnum,num.39.vbi ponit exemplum in Ca-
rolo Sexto Rege Franciæ, ex Gauin. lib.6.
hist. vbi est locus precisus pro hac præsum-
ptione. Sed eius dictum nulla ratione com-
probat, nullo exemplo confirmat, rema-
net solus, & habet litem cum ipso C. vt
ipsemet dicit super generalibus folio 124.
propter quam litem Ioan. Ambrosius Bira-
gus fol.16. inquit, & sò che per questa pas
sorno disgusti, & parole d'importanza trà
esso B. & C. & sono per sempre restati ini-
mici, & se s'incontrano non si salutano, &
deponit de certa scientia, quia fuerit præ-
sens, & non descendit ad speciem ver-
borum extra propositum prolatorum con-
tra no.supra in primo præmisso,& Boer.de-
135 cis. ad propositum † retorquetur,quia hic
non agimus de probando, quid in genere,
sed speciale, & indiuiduo, quod non proba-
tur per testes singulares,vt per eundẽ Boer.
vltra quod ex multis imperfectis depositio-
nibus non potest inferri ad illud, quæ non
136 prosunt singula collecta † iuuant, vt latè
tradidit Gab.de probat. conclus.1. nu.1. &
Brunor. à Sol. in cons. crimin. ferè per to-
tum, vbi hanc conclusionem post Gab.repe
tit,vt ibi per eum,ad quem me remitto.

Iam habet Excell. Senatus Mediolanen.
deducta contra C. nullatenus obstare, imò
probationes pro illius mentis integritate su-
perabundare: reliquum est, vt cum nihil
aliud sit,quod in quæstionem deducatur,iu-
137 stissima † sententia indemnitati patris, ad
extremam, vsque necessitatem sic redacti
contra NN. sic prouideat, vt zelum pieta-
tis intus pectora tantorum patrum foris ac-
censum iustò zelo seueritatis experiantur.
Nam prohibere vsum rerum suarum iniu-
138 ria † est grauis,l.iniuriarum.§.si quis pro-
hiber.ff.de iniur.alia adducit, Afflic.in Con
stit. Neap.lib.1. Rub.xv.in verbo iurisgen-
tium, num.9.ad finem. At prohibere sub
139 colore quæsito grauior † est iniuria, quia
velata pietas duplex est iniquitas, Bal. cons.
9. nume.5. lib.1.& magis punitur, qui præ-
textu,& colore boni facit malum, vt de in-
140 cestu sub velamine † matrimonij, Paul.
de Castr.cons.467.col.pen. lib.2.de cõcubi
141 na Sacerdotis retenta sub nomine † soro
ris, & de velata vsura, Alex. cons.49. nu.6.
& 7.& nu.17.lib.4. vbi pulchrè limitat tex.
142 in c.debitores † de iur.iur. vt ideo nõ pro-
cedat in vsura paliata. Prohibere autẽ in pu-
blico grauissima iniuria,l.sed est quæstionis,
§. sed si in theatro, ff.de iniur. cum simili-
143 bus † vulgaribus.Prohibere vero patri iam
seni cum maxima consequentia damni ex-
cedit omnem metam,quia cum sufficiat hæc
ratio,quia pater,quam tanti fecit Deus om-
nipotens, vt non solùm bonis filijs quinque
144 dederit benedictiones † nempè, longitu-
dinis vitæ,lætitiæ filiorum, bonorum tempo
ralium,spiritualium,& Gratiæ,vt per ordinẽ
habetur Gen.9. Eccl.3. Gen.49.3. Reg. c.
2.& 2.Reg.c.12.sed etiam quinque maledi
145 ctiones malis adiecit,mortis,† infelicitatis
ignominiosæ, extinctionis luminis, nominis
homicidæ,& eius indignationis,vt per ordi
nem habetur Leuit.26.Prouerb.19.Eccl.3.
Prouerb.20.& 28.Deut.21. si etiam ingre-
diamur terminos legalis scientiæ concurrũt
146 omnes illæ septem † circumstantiæ, causa
per-

persona, locus, tempus, qualitas, quantitas, & euentus, ex quibus atrocitas ipsa iniuriæ consistit inst. de iniur. §. atrox. ait facta. de pęnit. dist. 1. Quare cum ex prædictis cōstet filias prohibuisse patri liberam administrationem bonorum, sub clipeo processus, & iustitiæ, & NN. non posse excusari ex auctoritate Iudicis, quem induxerunt illis testibus, & ipsis talis prohibitio omnino sit ascribenda, quia effectus ascribitur causæ etiam remotæ, quando secunda non opera-
147 tur in absentia primæ, † expectat infelix pater quòd omnia impedimenta sibi tollantur, quod filiæ recantent, quòd publicum bannum de sanitate, eius mentis promulgetur, & omnia damna sibi reficiantur, & prædicta deduxisse volui citra semper animum grauandi aliquem, sed pro causæ, & muneris mei necessitate, & saluo semper saniori iudicio, vt in l. Claudius fœlix, ff. qui pot. in pign. hab. & præcipuę Excell. Sen. Mediolanensis cuius tanta vigilantię, & iustitię perfulget claritas, vt boni omnes se tantum his celeberrimis viris debere intelligant quantum optimè meritis moderatoribus deberé possunt subditi, & à Potentissimo Rege mul-
148 torum † Regum consessum, (vt de Senatu Romano Cyneas ad Pirrhum Epirotarū Regem retulisse fertur) sibi concessum iure merito existiment, suauiter intueantur, humiliter venerentur, & summè lętentur.

OEDIPI COLONEI

Pars Quinta.

SVMMARIA.

1 *Regis Potentissimi finis in visitationibus suorum in dicum.*
2 *Aduocatus iure compellitur ad suscipiendam causam.*
3 *Iudex non reprehenditur in arbitrarijs.*
4 *Probationes sunt arbitrariæ.*
5 *Iudex in syndicatu non tenetur vltra dolum, & barattariam.*

ARGVMENTVM.

Ratio, qua motus fuit auctor ad scribendum contra iudicem, & media pręcipua, quibus iudices consueuerunt se tueri ab obiectis in syndicatu referuntur.

Placuit potentissimo Regi per Illustriss. D. Philippum de Haro, cuius solertiam, & legū scientiam, & circa iussiones suas fidē ex multis rerum argumentis acceperat,
1 visitare eos, quos † Mediolanensis huiusce status sibi quasi oculos elegit, c. oues 6. q. 1. c. ad hæc ibi oculos de offic. Archid, ut simplices ob integritatem, non solum in suo cō seruaret esse, sed nouo lumine obscuros illustraret, uel erueret: & inter has multas florētissimas, antiquissimasq; urbes nullum earū corpus obnoxium tenebris reperiretur; sed omnia lucida, & serenissima forent, iuxta illud Domini Nostri si oculus simplex fuerit totum corpus lucidum erit, ut Luc. cap. 11.

Hinc arrepta occasione I. P. C. cū ex superius per nos deductis coram Excell. Sen. obtinuisset, preces porrexit eidē Illustriss. quarū tenorem, cū ordinationibus inde secutis hic eo fine inserere placuit, ut acutioris quisque linguæ intelligat, omnē mihi huius oneris detractandi facultatem per ordinationes
2 factas † ademptam penitus fuisse, iux. Glos. in l. 1. in §. ait Prætor in uer. habebunt. ff. de postul. & communem sententiā DD. quam post Angel. Bal. Salyc. Ias. Felyn. Rip. Viu. & alios multos refert Vinc. Caroc. in tract. loc. & conduct. in 3. p. sub Rub. de libert. q. 7. fol. mihi 150. secundū nouissimā impressionē.

Illustriss. Signor.

Gio. F. C. è stato trattato da matto, & per tutto publicato ingiustissimamēte, & tal' ingiustitia è stata riconosciuta, & dichiarata dall' Eccell. Senato cō l'aiuto del I. C. Gio. Battista Cauazza Dottore Bolognese, & Auuocato in Milano: desidera detto C. di procedere contra il Giudice, & cōplici, & partecipi, & hauendo ricercato l'aiuto di detto suo Auuocato in questo, egli hà ricusato dicendo, di non uoler intromettersi contro Giudici. Hora perche il supplicāte confida in detto Cauazza per hauerlo conosciuto à proua, fedele, diligente, & di ualore, & per esser di questo informatissimo, & trattādosi de' dāni di più di dieci mila scudi.

Supplica V. S. Illustriss. che lo cōstringa ad esserli co'l douuto honorario Auuocato in questo, cō qualche ordine, etiā penale; acciò non resti indifeso, il che essendo giusto spera. à tergo 1607. à 16. Nouemb.

Il Dottore Gio. Battista Canazza parli sopra di questo al Fiscale Ghisolfo.
1607. à 3. Decembre.
Illustris. Visitatore vdita la relatione del Fiscale Ghisolfo, commanda, che il sodetto Dottore Gio. Battista Cauazza attenda alla causa del supplicante, non ostante le ragioni da lui addotte per iscusarsene
L. signi.

Postquam igitur mihi iussa capescere fas est, rem ipsam eodem nomine, & ordine, iisdemque suadentibus rationibus, prosequor.

Causa ista videtur satis grauis, & omnes difficultates reducuntur ad duo, ex quibus videtur, quòd D. Iudex maneat in tuto.

Et primo, quia certum est, quòd in arbitratijs iudex non potest reprehendi, vt in
3 his terminis syndicatus† attestatur conciuis meus Marsil. in l. quæstionis modū sub nu. 64. vbi latè. ff. de quæst. & inter arbitraria
4 ponuntur probationes † testium. l. 3. §. 1. ff. de test. Ergo siue probationes concludebāt, siue non, videtur q. iudex non possit reprehendi: simili modo arguendi vtuntur DD. vt per Bertaz. conf. 71. vers. vigesima octaua est. sub num. 66. & ibi Claud. sub litera B. lib. 1. crimin.

Secundò, quia de consuetudine Hetruriæ, imò & Med. iudex non tenetur vltra
5 dolum, & baratteriam, Grammat. consilio 73. Ioseph. Lud. decis. Lucean. 3. num. 39. & 46. & decis. 4. num. 53. decis. 9. num. 27. & num. seq. & in suis communibus conclusionibus quæst. 38. illat. 102. & adnotauit Appstillat. ad statutum Mediolani c. 40. in verbo aliquid omittendo, sub litera D. vol. 2. accedit Dominus meus Raudens. in consilio 49. num. 80. 81. & seq. vbi loquitur de hoc statu Mediolanensi, & cursus cons. 50. num. 670. vbi expresse dicit, quod syndicati absoluuntur, etiam non obstante receptione munerum, nisi adsit dolus, vel baratteria, & accedit etiam Bertaz. d. consil. 71. num. 2. lib. 1. crim.

OEDIPI COLONEI

Pars Quinta.

SVMMARIA.

1 *Dolus iudicis quando ex leuibus arguatur.*
2 *Qualitas facilius probatur, quàm substantia.*
3 *Dolus verus, & præsumptus quomodo differant.*
4 *Doli veri egregia exempla.*
5 *Præsumptiones quot requirantur ad probandam in materia præsumptiua.*
6 *Iudex quatenus inquirere teneatur de veritate.*
7 *Iudex qui non admittit probationes punitur.*
8 *Roland. à Val. locus declaratur.*
9 *Iudex cur teneatur ad diligentiam pulchrè.*
10 *Iudex negligens punitur.*
11 *Casus triginta sex, in quibus negligentia punitur.*
12 *Scriptura examinanda tenor præmitti debet.*

His tamen, & similibus non obstantibus, eum iudicem grauiter errasse, ita vt puniri possit, & debeat existimamus.

Et licet miranda canant DD. ad excusandos iudices in syndicatu sub præmissis, & alijs prætextibus, & præcipuè allegatæ consuetudinis, ita vt iustitia amplius non videatur tuta; & videatur liberum omnibus ius diccentibus præesse legibus, tamen spero fore, vt veritas valeat vincat, & inualescat sub Illustrissimo viro.

Sed antequam ad rem ipsam propius accedam, nōnulla præmittenda esse operopretium existimo.

Primò igitur præmitto, quòd quando apparet iudicem iniustè egisse, & solùm dubitatur, quo animo, & ad quem finem iniustè egerit, ad effectum, vt iudex puniri possit, qualitas ista, quòd animo doloso iniustè egerit, potest probari per coniecturas, etiam
1 non multum vrgentes per ea † quæ tradit Marsil. in l. 1. in §. Diuus. ff. ad leg. Cornel. de sicar. Ratio est, quia faciliores probationes sufficiunt in qualitate probanda, quàm
2 in substantia, & ista est regula † generalis in oībus. l. si ita scripsero. ff. de condit. & demonst. l. in emptio. ff. de contrah. empt. & ista est communis opinio, quam multis exornat instantijs, & auctoritatibus Berengh. Paulhac. in l. vnica. nu. 170. C. de sent. quæ pro eo, quod inter. & ne tantisper à terminis nostris recedere videar, quod ista conclusio procedat etiam in grauissimo crimine, etiam ad puniendum pœna ordinaria quantumcunque magna, & procedat in his terminis syndicatus contra iudices consulēdo ex professo tenuit Prosper. Paset. consil. 182. Pro tollendis his versic. quinta conclusio sub num. 6. & num. 7. & versic. quarto respondeo sub num. 12. & num. 13. vbi respondet ad contraria, & facit, quod scribit

bit idem Pacet. in eisdem terminis in conf. 181. pro solutione dubiorum, vers. secundo dico num. 2.

Secundò præmitto, quod licet dolus distinguatur in dolum præsumptum, & dolũ verum; tamen modus probandi per coniecturas, & præsumptiones est communis, tã respectu doli veri, quàm præsumpti, sed dif-
3 ferentia in † eo consistit, quòd scribit Bart. in l. quod Nerua. in 4. q. ff. depos. & pater veritatis Alex. in l. vbi exigitur. ff. de eden. & Clarius in conf. 103. num. 20. vol. 1. & conciuis meus Laurentius de Pin. in conf. 138. num. 23. quibus in locis dicunt præfati DD. quòd dolus verus dicitur, quando de eo apparet ex indicijs manifestis: l. dolum. C. de dol. dolus vero præsumptus dicitur quando indicia non sunt ita manifesta, vt dolum omnimodè concludant, Ita Alex. in d. conf.
4 103. vbi exemplificat dictum, & † nos possumus etiam exemplificare in læsione enormissima, & enormi, vt in læsione enormi nõ deficiat dolus præsumptus, quia dolus præsumitur contra eum, qui cum iactura alterius lucrum quærit. l. quoties. §. an in pupillum. ff. dep. cum alijs adductis per Grauett. in conf. 142. Claudius de Costis nume. 17. libr. 1. & hoc sic suadente lege naturæ, quæ dicit, quod tibi non vis, alteri ne feceris, & probatur in l. nam hoc natura. ff. de condit. indeb. & in indiuiduo, quòd hic dicatur dolus præsumptus probatur in l. qui superstite. C. de dol. cum alijs adductis per Rot. Auen. decis. 59. num. 9. In læsione verò enormissima insit dolus verus, quia excessus ille, vltra ænormem habet particularem speciem deceptionis distinctè à DD. consideratam, Gabr. conf. 154. num. 45. libr. 1. Grauett. in conf. 192. nume. 3. Ioseph. Lud. decis. Perus. 18. nu. 15. Claud. Bertaz. in addit. ad conf. Barth. eius patris in conf. 120. nu. 13. & 14. libr. 1. Hoc suppositum est magni momenti in hac causa, quia præcidit omnes fugas, & sicut super eo multas decis. DD. fundare consueuerunt, quas non repeto; ita & ego multùm insistam in casu meo præcipuè, quia cum præcitati DD. videantur ad probandũ dolum verum admittere illam conclus. quæ habet, quod in materia probabili per testes
5 † operantur duo testes, idem in materia probabili per coniecturas operentur duæ coniecturæ, vel præsumptiones, vt subrogatum sapiat naturam eius, in cuius locum subrogatur. l. si eum qui iniuriarum. ff. si quis caut. vt bene arguẽdo ab huiusmodi ratione post Glos. & Calc. docet Grauet. in conf. 156. Iacobus Neyreti. sub num. 7. vers. hoc ita præsupposito lib. 1. cui addo plures DD. quos citat Claud. inter conf. patris in conf. 120. sub vers. quatto quando num. 13. & 14. lib. 1. dicenda, non vna, vel duabus, sed multis, & multis præsumptionib. cõprobare conabor.

Tertiò præmitto, quòd iudex debet in officio suo esse diligens, præsertim in perquirẽda ipsa veritate, quam omni via studio, &
6 diligentia † perquirere, & inuestigare debet text. est in Auth. qui semel. C. quom. & quan. iud. & in l. 2. ibi ad inuestigandam veritatis fidem. C. de eden. veritas enim est mater iustitiæ, vt inquit Bald. in l. libertini. ff. de stat. homin. Cœpol. in conf. 46. 47. & 48. & ideo veritatem iudex colere debet. l. 1. C. de latin. libert. tollend. §. fin. in Auth. vt in priuat. domi. sacr. mist. non fiant, & super omnia illam amare: l. cum ita legatum. ff. de condit. & demonstrat. nec debet à veritate tantisper recedere, quia Deus veritas est, & iudex dicitur minister Dei, vt inquit Castr. in conf. 392. & recusando iniquè agit, cum tamen æquitatem ante oculos habere deberet. l. quod ephesi. ff. de eo, quod cert. loc. & multa similia cumulauit contra iudicem Roland. à Val. in conf. 47. per totum illud conf.
7 vol. 3, vbi sub nu. 26. dicit † iudici imputari posse in syndicatu, & quòd iudex, qui nõ admittit defensiones facit litem suam, & tenetur in syndicatu, & ad damna, & interesse, & adducit Io. de Imol. Anan. Marsil. Rolan. Bal. & Corn. qui cum ipso Rol. loquuntur, quando proceditur contra reum contumacem, & in casu, in quo ipse debet personaliter venire, quorum dicta verissima existi-
8 mo, etiam in eo casu cessante † suspicione fraudis, & sequutus sum in conf. 1. tit. de homin. excus. sub num. 94.

Quartò præmitto, quòd negligentia iure meritò damnari debet in iudice, atq; etiã
9 puniri. Primò quia susceptio muneris † iudicandi includit contractum gratia vtriusque, iudicis scilicet, & subditorum, ideo haberi debet ratio non solum doli, sed etiam culpæ saltem latæ. l. sicut certo. §. nunc videndum. ff. commod. Secundò, quia paria sunt facere non facienda, & non facere facienda, ratione

ne officij).l.1.in princ.ff.de tutel.& rat.distr. Tertiò quia iudices iurant diligentiam in principio officij, ideo specificè, & præcisè ad obseruantiam promissorum tenenrur ca. ad nostram, & ibi not. de iureiur. Quartò, quia non deficiunt iura, quibus hæc ueritas probatur, scilicet, quod negligentia iudicis
10 † punitur. l. si quis in conscribendo. C. de pact. l.si quis iudices. C.de off. præfec. prætor. l.mancipia. C. de seru, fugit. l. iudices. C.de anō.& trib.l.1.C.de suscept. & archa. l.placuit.C.de col.fund.patr. lib.10. l. missi opinatores.C.de exact.tribut. eod.lib.10.l. 2.C.de can.largit. tit.eod.lib. l.eum qui. C. de procur.§. super in Auth. de quæst. & est text.secundum Bal. in §.1.in tit.si de inuest. feud. inter domin. & uasal. oriat. accedit tex.in l.si quis sepulchrum. C.de sepul.uiol. & de iure canon. est tex. in cap.cum sit, & in cap.si cler.de for.compet. in cap.sicut inquit.2.q.7.in clem.1.in fi. de uit. & honest. cleric.in cap.Iudæi. il 2.de Iudæis, & in ca. excommunicatus cum glos. de hæret. & in indiuiduis terminis syndicatus de hac ueritate testis est Amod.in tract.de synd. num. 69.& 83.& uberior testis est Lud. Gomes. in Epil.cas.neglig. qui imprimitur post regu
11 las Cancel.ubi triginta † sex casus ponit in quibus iudicis negligentia punitur, & est locus singularis reuidendus.

Quintò, quia potissimum mihi erit opus insistere super literis Senatus Excellentiss. quarum occasione D. Iudex processit, ideo
12 illarum tenorem præmittere oportet † iuxta l.vt responsum. C. de transact.

Litterarum igitur tenor is fuit videlicet. Philippus Tertius Hispaniarū &c. Rex &c. & Mediolani Dux Secundus; Dilecti nostri, visis occlusis precibus.l.& A.de C.mandamus vobis, vt de expositis informationes assumatis, & vbi ex eis cognoscatis memorarum I.P. non bene sibi de mente constare, & male vti substantia sua, & damnum aliquod supplicantibus, vel dicto fideicommisso ex narratis inferri, eidem inhibeatis, etiam per publicum proclama, ne aliquos cōtractus, vel distractus facere possit saltem supplicantibus non vocatis, Dat. Mediolani die 14. Martij 1601.signat.in calce Alexand. Besutius. A tergo, nobilib. viris Consulibus Iustitiæ Mediol.nostris dilectis, & sigill. sigillo solito paruo regio in ceta rubea.

OEDIPI COLONEI

Pars Sexta.

SVMMARIA.

1 *Agens contra iudicem in syndicatu, probata iniustitia, habet intentionem suam vndique fundatam, quod latè, & nouè probatur.*
2 *Verba quantum possint ad indicandum mentem latè.*
3 *Iudex malè iudicans per dolum in totum tenetur.*
4 *Ang. locus in l.ex maleficijs in §. si iudex. ff. de act. & oblig. examinatur.*
5 *Iudex ex dolo pronuncians tenetur ex delicto, & ex hoc fiunt quatuor illationes.*
6 *Statutum Med. in cap. 54. & 55. interpretatur, & num. seq.*
8 *Statutum Mediol. sub cap. 424. nouè perpenditur.*
9 *Statutum Mediol. sub cap. 417. refertur, & examinatur.*
10 *Statut. Med. sub cap. 425. perpenditur.*
11 *Reg. ad interpretationem statutorum multa cumulantur.*
12 *Insdicientis nomen noua ratione declaratur.*
13 *Vbi est casus legis, vel statuti non est dubitandum.*
14 *Obligatio, vel quasi, & mora simul nasci non possūt.*
15 *Diligentia nimia arguit dolum.*
16 *Citatio requiritur ad interdicendum administrationem bonorum, & num. 55.*
17 *Omissio solemnitatis arguit dolum, & num. 49.*
18 *Delegationis copia, an sit inferenda in prima citatione.*
19 *Iudex tenetur statuere terminum aliquem ante quā deueniat ad expeditionem causa.*
20 *Probationes non receptæ per iudicem habentur pro factis.*
21 *Iudex negligens recipere testes quatenus, & quando puniatur.*
22 *Iudex examinans, & non inquirens causam scientiæ à teste, quatenus teneatur.*
23 *Protestatio arguit dolum contra illum, cui facta fuit, & contempsit.*
24 *Dissimulatio arguit dolum, & quando.*
25 *Cautela insolita arguit dolum.*
26 *Dispositum non habet locum, quando non verificatur suppositum.*
27 *Mandatum Principis est species legis.*
28 *Inobedientia arguit dolum.*
29 *Scientia obligationis faciendi, & omissio dolum arguunt.*
30 *Rescripta sunt stricti iuris, latè.*
31 *Conditio importat formam.*
32 *Effectus malus arguit dolum.*
33 *Iniustitia arguit dolum.*
34 *Iudicis iniuria est punibilis.*
35 *Dolus requiritur, vt quis de iniuria teneatur.*
36 *Iudex, qui sine causa cogit ad comparendum per capturam, punitur.*
37 *Iudex procedens de facto, quatenus differat à priuata persona.*

Ca-

38 *Captura nulliter concessa, quando ex bono iure confirmetur, vel non.*
39 *Intellectus ad text. in l. extat. ff. quod met. caus. cum simil.*
40 *Iudici resistere quando liceat.*
41 *Iudicis culpa grauior.*
42 *Color quæsitus grauat delictum.*
43 *Mediol. Ciuitas laudatur.*
44 *Interdictio facta alicui tanquam prodigo, qui in veritate non est, non valet.*
45 *Litteras cambij non adimplens tenetur ad interesse.*
46 *Vita hominis ex tribus præcipuè conseruatur.*
47 *Paupertas durities maior, in quo consistat.*
48 *Damna illata reficienda sunt.*
50 *Venia peti debet in lite mouenda contra patrem.*
51 *Legitimatio personarum necessaria in iudicio.*
52 *Iudex debet esse cautus, vt faciat scribi in actis instantiam partis.*
53 *Intellectus ad text. in l. maritus. C. de procur.*
54 *Litis contestatio est lapis angularis iudicij.*
56 *Qualitas personæ confert ad arguendum dolum.*
57 *Actus subsequentes valent ad arguendum præcedentem qualitatem voluntatis.*
58 *Singularitas testium arguit dolum.*
59 *Amicitia arguit quandoque dolum in iudice.*
60 *Dolus non solet committi sine causa.*
61 *Aquila non capit muscas.*

ARGVMENTVM.

Modus conuincendi iudices in syndicatu ob illorum iniustitiam multiplicatis præsumptionib. nouè perpenditur, & exemplificatur.

His sic præmissis contra iudicem,
qui huiusmodi interdicta po-
suit. C. habet intentionem suã
fundatam propter decretũ Ex-
cel.Sen. Aret.in §. 1. nu. 1. instit. de iniur. vbi
1 inquit, nota quòd quando † iudex contra
ius in me pronunciat, dicitur mihi iniuriam
intulisse, & ideo non est mirum, inquit An-
gel. si possum agere contra illũ in syndicatu.
Et ex traditione Angel. & per illum tex.
infero, quòd C. habet intẽtionem suam fun-
datam etiam super eo, quòd iudex dolosè
pronunciauerit; quia ista est qualitas con-
naturalis, quæ iuncto pede prodit in iudice
cum ipsa iniuria, text. est in l. si non conui-
tij. C. de iniur. qui bene probat ibi probare
potes, & glos. adducit rationem, quæ mul-
tum facit ad propositum nostrũ, in quo ver-
ba important iniuriam, imò nihil aliud con-
tinent, quia sic subiecta materia interdictio-
nis bonorum exigere videatur, vt ibi appa-
re, che d. f. vsa con poca ragione la sostan-
za del suo patrimonio, & alibi passim, quia
inquit glos. in d. l. si non conuitij sic se habẽt
verba, & ratio est concludens, quia cum do-
lus lateat in corde ex verbis præcipuè cogno
2 scitur mens, † & voluntas proferentis. l. ex
his. ff. de excus. tut. l. 1. §. sed vt varietatis. C.
de caduc. tollen. l. liberos. §. pen. ff. de an.
leg. c. ad audientiam ex. de decim. capit. se-
cundo requiris, de appell. Corn. cons. 192.
num. 9. vol. 2. & ideo Philosophus, quem re-
fert Corn. in cons. 298. num. 5. vol. 1. & Ri-
min. iun. in cons. 215. num. 64. vol. 2. inquit,
quod verba sunt notæ passionum, quæ consi
stunt in mente, & hoc testimonio nullum
maius reperiri, inquit Bal. in l. sed & repro-
bari in princ. ff. de excusat. tut. & Ias. in l. 3.
C. de lib. præt. accedit Roland. cons. 61. nu.
7. vol. 2. & facit tex. in l. labeo in §. idem Tu-
bero. ff. de lib. leg. cum simil.
Secundò ex ead. tradit. Angel. Correl-
lariè à præcedenti dicto infero, quòd is, qui
probauit iniustitiam habet intentionẽ fun-
datam contra iudicem, quod is teneatur in
totum, quia quãdo iudex malè iudicat pro-
3 pter dolum, tunc † tenetur in totum. l. filius-
familias. ff. de iud. l. de eo qui pretio, & ibi
notat Bart. sub num. 1. C. de pœn. iud. qui
malè iudicauit, & omittendo disputationes
superfluas, huiusmodi illatio est excerpta à
4 traditione † Angel. in l. ex maleficijs in §. si
iudex. ff. de act. & obligat. & Aretin. in §. si
iudex. num. 11. instit. de oblig. quæ ex quasi
delict. nasc. qui videntur tenere probandum
esse dolum, per text. in l. quoties. in §. qui do-
lo. ff. de probat. cum dant cautelam ad for-
mandum libellum contra iudicem, quòd nõ
petatur ipsum condemnari in aliqua quan-
titate, vel re certa, sed ipsum puniri in quan-
tum æquum videbitur discretioni iudican-
tis; quia ratio consistit in illa præsumptione,
quod iudex præsumatur iudicasse potius ex
ignorantia, quam vincit in casu nostro po-
tentius testimoniũ resultans ex cortice ver-
borum, quibus mens, & voluntas adhærere
dicitur. l. quod labeo. ff. de supell. leg. Rimin.
Sen. cons. 124. num. 28. & Rimin. iun. in d.
cons. 215. præcipuè cum ratio magistratus
hanc speciem criminis iniuriarum compa-
tiatur. l. nec magistratibus. ff. de iniur. Sed
quia huiusmodi qualitatis, scilicet doli pro-
bandi altius repetenda sunt media, non in-
ten-

tendo vlterius insistere, sed transeo ad aliã illationem.

Ex eadem igitur Angel. traditione, seu verius ex præcedenti dicto Correllariè infertur, quòd, qui habet intentionem fundatam super iniustitia, & dolo, habet etiam eam fundatam, vt iudex non possit se eximere à nexibus, quibus ex dolo suo irretitus fuit sub eo prætextu, quòd accusator habeat obligatos aduersantes suos: & ratio est, quia quando iudex pronunciat per dolum
5 † tenetur ex delicto, vt inquit Bart. in l. si filius in §. iudex. ff. de iud. & seq. Ang. in §. 1. sub num. 3. in fin. inst. de oblig. quæ ex quas. del. nasc. ex quo sequitur primò, q̃d cessat oblig. quę ex quasi del. nasc. vt expressim dicit glos. & post glos. Ang. in d. loco. Secundò, quòd iudex facit litem suam. Tertiò, q̧ etiam tenetur l. Corn. de fals. prout vtrumq; dictum comprobat Ang. in eod. §. 1. sub nu. 6. Quartò, & vltimo, quòd & ipse iudex, & quicunque doli participes puniuntur, quia vnusquisque luit pœnam sui delicti, vt not. Bart. & DD. in l. si id quod, in fin. ff. de iurisd. omn. iud. vt alia adducens dicit Ang. in §. item is. sub num. 3. inst. eod. tit. de oblig. quæ ex quasi del. nasc.

Cæterum quoniam ex prædictis patet, quãta uis constituenda sit super dolo ipsius iudicis, propterea placet altius ex ordine referre omnes præsumptiones ex quibus infertur dolus.

Prima igitur præsumptio doli resultat ex qualitate iudicis, qui erat Consul breuioris togæ, cui non loquebantur litteræ Excellentissimi Senatus, & tamen voluit se ingerere, non obstante, quòd causa fuisset cępta coram I. C. Consultore, vt in primo actu; Nam licet ex dispositione statuti sub tit. de
6 officio † Consulum Iustitiæ Mediolani. ca. 54. & 55. 2. vol. apertissimè intelligamus appellatione Consulum Iustitiæ venire Consules breuioris togæ, postea quàm statutum in dicto cap. 55. dicit Consules Iustitiæ Mediolani sint sex: Tamen quia inter hos consules adsunt duo Doctores de venerando Collegio Iurisperitorũ Mediolani, statuentes prærogatiuas in his arduis dederunt ipsis iurisperitis, ideo in fine statuti sub dicto
7 capitulo 55. expressè † limitatur regula, & auctoritas tributa consulibus in statuto præcedenti sub c. 54. cum statutum dicit, quòd nullus ipsorum Consulũ, qui non sit Doctor subscribere, nec signare possit aliqua præcepta continuandi, aut ponendi aliquẽ in possessione aliquorum bonorum, nec personaliter quenquam capiendi, nec aliquam pignorum sequestrationem, nec personaliter detentorum relaxationem, siue relaxetur, sed sufficiat signatura Doctoris ipsius Consulis, & ratio est, quam ponit ibi Glos. quia in his exceptis versantur iuris articuli, & qui sunt magni præiudicij, in quibus consules breuioris togæ se non debent intromittere, quæ ratio, sicut eminẽter militat in materia interdictionis bonorum, vt patet ex maximis difficultatibus, atque diuersis articulis per me in hac causa excitatis, ita etiã debet determinare præsentem casum, vt huiusmodi cognitio non pertineat ad consules inferioris togæ, sed ad Doctores.

Et hunc sensum summè suadet statutum sub Rub. de interdictione administrationis
8 bonorum † cap. 424. ibi, causa cognita, & approbata, & melius, ibi, vt leges disponũt, & suadent omnes difficultates, & iuris nodos de quibus in l. is cui bonis. ff. de verb. oblig. vbi est materia.

Sed magis suadet hoc, tex. sub dicta Rubric. de interdictione administrationis bo-
9 norum † in cap. 427. vbi expressè disponitur, quòd si is, cui bonis interdictum est recipiat sanos mores, de mandato alicuius ex iusdicentib. iurisperitis, & de voluntate duorum agnatorum, & coniunctorum suorum restituatur, vbi glos. super verbo iurisperitis, expressè notat, dicens, & sic non sufficit, quòd sit iudex breuioris togæ. Nàm per illum text. intelligo ego statutum in d. cap. 424. ibi coram aliquo ex iusdicentibus, vt loquatur de iusdicentibus iurisperitis, tùm quia verbum illud iusdicentibus, non habet aliquam contrarietatem cum à qualitate iurisperitię, sed semper in dubio sic debet intelligi, vt importet personam sapientem, & peritam iuris, nisi contrarium ex expressis verbis colligatur; quoniam inter principalissimas conditiones, & qualitates iusdicentis reponitur sapientia, & iurisperitia, & huius requisiti necessitas magna est, adeò, vt sine scientia mundus regi nequeat, vt supra in oculo Reipubl. satis latè disserui.

Hunc etiam sensum suadent multæ rationes, quarũ prima, & principalis ea est, quod si vnum-

& vnumquodque tollitur eo modo, quo inducitur l.nihil tam naturale, de reg.iur.cum statutum tolli mandet interdictionem bonorum mediante iurisperito, vt in dicto statuto 427.satis intelligimus, & eam induci debere, mediante iurisperito, præsertim cum ea fuerit mens statuti, cum vtatur verbis illis, vt supra per preconem, &c. super quo glos.fin.apposuit duo verba, quæ nihil magis seruire possunt cum dixit,& sic eo modo tollitur interdictio administrationis, prout facta fuit, præsertim, quando si aliter diceretur læderetur æquitas, quàm tamen præ oculis habuerunt statuentes in hoc puncto,
10 vt patet in statuto sub † cap. 425. sub ead. Rubr. de interdict. administrationis in illis verbis, vt æqualance procedatur.

Demùm pro ista interpretatione facit,
11 quòd vnum statutum per † aliud declaratur Bero.cons.110.num.17.vol...quòd statutum debet intelligi de habilibus, Abb. in cap.cum à nobis, nu.4. de sent. excom. Ias. in l.fideiussor.§.prætor.num.4. ff.qui satisd. cogan.Marsil.in sing.630. num.1. Afin. in praxi.§.19.cap.1. num.2. Osasc.decis.119. nu. 7. quòd statutum debet recipere interpretationem ab æquitate, Crauet.latè cons. 221. in princ. quòd secundum dispositionem iuris communis verbum iusdicentis, ad iurisperitos refertur, à quo iure communi statuta interpretationem recipiunt Alex. cons.50.in fi.vol.1. Dec.cons.308. num.9. Nat.cons.172.num.2. & 14. vol.1. Bursat. cons.12.nu.52. vol.1. Galin. de verb. sign. lib.10.cap.8.num.8. Osasc. decis.56. nu.3. quòd hic est rationabilis sensus per prædicta,atque ideo capiendus, Socin.sen.consil. 31.num.3.& num.seq.volum.1. Rol.à Val. cons.72.num.42. vol.3. & non esset laudabile, quòd in auferenda administratione rei suæ segnius procederetur, quàm in restituendo,cum si qua difficultas facienda sit,illa sit facienda in auferendo, non in restituendo, propter infinita iura, quę sic læduntur, de quibus Rol.à Val.in cons.100. num.8. cum multis seq.lib.4.pro hac ratione facit Osasc. decis.169.num.6.& 9.vbi quòd interpretatio statutorum debet fieri laudabiliter etiam impropriando verba,& Roland.in cons.72. num.39.vol.3.vbi quod dêbent intelligi, vt habeant sanum intellectum, & vt vnico verbo omnia comprehendã, pro euitatione huius absurdi,cuius ratio summè facit ad interpretationem statuti, Bart. cons.50. num.2. vol.1. Alex.cons.83.num.5.vol.2. Conciuis meus Marf. sing.360.nu.3. Rol. d.cons.72. num.41.Osasc.d.decis.169.num.3. cum sic debeat interpretari, vt statuentes non mereantur reprehendi à sapientibus, per text. Ord. in l.saluius Aristo.ff.de legat. præstan. Socin.sen.cons.64.col.penult.vol.1.compater meus Menoch. cons.133. num.6.vol.2. Rol.d.cons.72.nu.43.eo.vol.3. Hippol. Rimin.cons.15.nu. 110. & seq. vol.1. facit q, oĩs interpretatio contraria non solùm mereretur reprehendi à sapientibus, sed etiam à vulgaribus, quia vox ipsa ex vtraque parte
12 hanc veritatem ostendit,quia iuris † nomẽ est vox artis æqui, & boni, vt per omnes in Rub.de iustit. & iur. & sic significat arte dicere: Veni multo enixius,idem ostẽdit,quia dicere propriè ad artem ipsam refertur secundum Quintilianum lib. 10. nam mihi (inquit) ne dicere quidem dicitur, nisi qui dispositè, copiosè, ornatè dicit, & Clarius attestatur Cic.in Or.cum dixit, nec idem loqui esse, quod dicere, quare nulla ratio suadet, vt verbum hoc ius dicere secundum propriam, veramque significationem referatur ad iudices illos breuioris togæ, qui cum artem non nouerint, ex arte eloqui non posse constat,& hoc in pătria mea, vsque in initio studiorum docuit Campana Sancti Petri,quæ continuo clamat, mal dà chi nõ hà, vt dicit Bartol.in l.si vniuersæ. C. de leg. & cum habeamus statutum Mediolani, quod verba statutorum debeant intelligi ad litteram,vt in statuto sub cap.174.in 2.vol.non est vlterius insistendum, quia hic est sensus
13 litteræ, vt supra, & vbi est casus † legis non est euitandum glos. in l. Ancillæ.C.de furt. etiam municipalis Grat.cons.44. lib.2. etiã municipalis Mediolani Ploc.in cons.16.circa medium.

Secunda præsumptio doli resultat ex nimia festinantia, & præcipitatione secundũ quam fuit processum ad instantiam V.actoris, postea quàm totus iste processus,& executio fuit secundum iura mihi exhibita in duabus citationibus, seu duobus breuibus saltis; Nam in hoc processu mihi exhibito leguntur solùm duæ citationes, altera facta de mane pro cõparendo discro in cuius termino fuerunt productæ litteræ Excellentissimi

ssimi Senat. facta petitio producta, aut exhibita capitula, electus Notarius, qui postea examinauit, cum tamen ex eo unico actu pro monstro uideatur si uelimus elicere obligationem illam, seu quasi, quæ resultat ex con
14 testatione, † uel quasi, & ex ea obligationē, seu quasi ad contumaciam respectu aliorum actorum pro illis sustinendis, ne dicantur facti sine citatione: quia sicut nō potest filius nasci cum matre, nec effectus eum causa: ita non potest oriri obligatio, & mora, sine qua non datur contumacia; nec suppletur defectus iam allegatus vno eodemque tempore. Altera citatio fuit ad videndum fieri publicationem, & vt mihi supponitur, sine alia processum fuit ad interdictum, & ad proclama; Hæc præsumptio quo ad factum satis se ostentat. Quo verò ad iuris dispositionem probatur, quia ex nimia di-
15 ligentia † arguitur dolus. l. si quis sub conditione. ff. de cond. inst. Natt. cons. 436. iste Marcellus num. 41. & optimè facit Crau. in cons. 39. num. 5. & multum vrget pro consequentia, quod cum esset necessaria citatio
16 † ad videndum fieri illud interdictum. l. de vno quoque. ff. de iud. fuit omissa, vt supra. Nam in fortioribus terminis ex omissione
17 solemnitatis † dolum colligimus, vt inquit Bal. de Cur. inter cons. Zilet. consil. 123. nu. 4. vol. 2.

Tertia præsumptio resultat ex negligentia, secundum quàm processum fuit ad perquirendam ueritatem ad fauorē. C. & licet ipse curauerit facere sibi incumbētia, & obtulerit, fuit obauditus, ut in comparitione facta in termino secundę, & ultimę citationis, in qua negauit constare de asserta delegatione, & copiam petijt, & bene, quia delegatio non præsumitur, & DD. ideo dicūt
18 eam † inseri debere in prima citatione ex Innocent. in cap. 1. de dilat. ut per Crau. in cons. 266. num. 3. & Ang. consil. 8. & licet Dec. cons. 18. nu. 156. Menoch. cons. 100. num. 77. & Cœph. cons. 304. nu. 89. & seq. remittere uideantur hanc necessitatem: tamen nullus dicit, quòd non debeat dari parti petenti. Imò id affirmat D. meus Raud. cōs. cons. 21. num. 132. & non potest negari editio, etiā contumaci redeunti Dec. latè in l. is apud quē nu. 15. usq; ad numerum 32. C. de eden. præcipuè ubi nō sit suspitio calūnię, vt aduertit Cast. in d. l. is apud quē. itē opposuit

assertas informationes sumptas fuisse eō nō citato, quia prima citatio non potuit inculcare tot effectus, ut supra, & petijt terminū ad contrarias probationes: & iustè, quia iu-
19 dex utrique parti debet statuere † terminum ad probandum, nec ante talem terminum potest deuenire ad aliquam determinationem, Syl. cons. 27. nume. 9. qui loquitur in casu priuilegiatissimo, & l. ęquissimum, de usufruct. & mouetur per text. qui secundum illum benè probat in Clem. sæpe in §. quia petitio, & per glos. ibi de uerb. signif. Et similiter protestatus fuit, & bene, quia uigore talis protestationis probationes suę ha-
20 bentur † pro factis ob denegationem iudicis, quia nil imputari potest producere uolent, Abb. in cap. licet causam. nume. 20. de probat. D. meus Raud. cons. 50. num. 35. & sub num. 66. uol. 1. Hęc pręsumptio est magnæ potentiæ, quia negligentia grauiter punit in iudice, ut in quarto præmisso, & specialiter descendunt DD. ad affirmandam hāc ueritatem contra iudicem negligentem re-
21 cipere † testes, ut dicunt in l. si quando. C. de test. ut not. Barto & Bald. ibi, & Paris de Put. in d. tract. in uerbo neglig. cap. 1. nu. 21. accedit Bal. in l. damni. in §. statim. ff. de dam. infect. & in l. in pecuniarijs de fer. per tex. in l. qui commeatus. ff. de re iud. & in l. pręscriptione. C. si contra ius uel ut. pub. ut not. Amad. in d. tract. nu. 71. qui dicit extra dentes, quòd iudex facit litem suam, & tenetur in syndicatu, & hoc firmat etiam Paris de Put. in d. tract. uer. lis sua. cap. 1. nu. 2. ad finem, vbi & ipse clarè loquitur, & in fortioribus terminis, idem Paris. in uer. iudex. c. 2. num. 6. concludit contra iudicem non inqui-
22 rentem causam scientiæ: & cum Amad. dicat iudicē teneri in syndicatu, ubi pars probet, quòd eius intererat testes esse examinatos, quasi pro C. locutus esse uidetur, quia sic propriè contigit in hoc casu, ut ex dictis testium examinatorum coram Excell. Senat. apertè patet, & decis. est not. quia supponit hoc casu iudicem teneri de dolo uero, cum dicat, quòd facit litem suam, iuxta not. per DD. in l. 1. C. de pœn. iud. qui mal. iud. & in §. 1. de oblig. quæ ex quasi del. nasc. & eò fortius procedit accedente protestatione, de qua in fine d. comparitionis, quia dolus pręs-
23 sumitur † in eo cui fuit protestatum Corn. cons. 205. lit. B, & D. lib. 2. Nam dolus præsu-

mitur

mič in eo,qui cõtra æquitatẽ sciẽter aliquid facit, tex.est in l.æquitatẽ. ff.de dol. except.

Quarta præsumptio ex his duobus,simul iunctis resultat, quia iudex iniquè processit magis fauendo vni quàm alteri parti.

Quinta præsumptio resultat ex tenore secundæ citationis, in qua minus verè fuit dictũ ad videndum fieri publicationem ad effectum transmittendi ad Sen. Excell. vt ab effectu constitit, quia ex abrupto fuit præcipitatum præceptum interdictionis bonorũ, & proclama. Hæc præsumptio est grauis, quia includit circonuentionem, & arguit

24 dolum, quia constituit dissimulationẽ † animi ad præsentia facienda, & demonstrat futura non facienda Barb.consilio 3.præmisso themate num.6. rursus arguit dolum, quia

25 est cautela † insolita, iuxta orig. doctrinam Bal.in l.testamentum. nu. 3. vers. quandoq; tamen. C.de testam. quam sequitur Concivis meus Grat. cons. 53. num. 10. vol. 1. & communiter commendant omnes.

Sexta præsumptio, quia si toto processu, & testibus perlectis res ipsa examinetur apparebit non fuisse satisfactum legi præscriptæ in literis Excellentissimi Senatus, qui non simpliciter concessit eam facultatem, sed tribus concurrentibus. Primò,quod constaret. C.non benè de mente sibi constare. Secundò ; & eum male vti substantia sua. Tertiò,& ex narratis damnum supplicantibus, & fideicõmisso inferri, quæ tamen non interueniebant, vt in facto, & experientia comprobatum est ex Excell.Senat. ordinatione.Sed quia D. Iudex excessit in multis, antequam perpendam efficaciam huius præsumptionis secundum terminos iuris, plures ex ordine, collatis literis Excell. Senat. eum gestis ab ipso iudice placet cumulare,vt hęc nõ vna,sed multiplex præsumptio appareat, adeo ut hæc sponsa veniat bene parata ad nuptias in oculis Illustrissimi, & integerrimi D.mei Visitatoris.

Cum ergo rescripti Senatus Excellentissimi plura fuerint supposita superius relata,& sine illis ad præcitatum proclama deuenire non posset, Dñs Iudex,quia dispositũm non

26 habet locum, vbi non † verificatur præsuppositũ,secundũ gl.in l. mancipia. C.de seru. fugit.quã dicit singularem Rom. sing. 495. Fel in c.nonnulli. nu. 34. de rescript. Socin. cons. 55.nu.4.li.1.Dec.cõs.51.nu.6.& 340. nu.3.Natt.cons. 32. nu.4. Tiraq. de retract. par.1.§.8.gl.7.Franc.Bec.cons.62. nu.5. & in his terminis syndicatus Barnab. Cornaz. decis.117.nu.12. Tot parantur præsumptiones contra iudicẽ ad arguendũ dolum,quot sunt supposita ipsa, quia mandatũ Principis

27 est lex,& species constitutionis † vt not.omnes in l.& si contra.C.de nupt.& tradit Paris.de Put.in d.tract.in vers. mandauit Rex. nu.1.& seq.& nõ potest dolo carere, qui imperio magistratus non obtemperat. l. non potest dolo.ff.de reg.iur.quem tex.in his terminis syndicatus adducit Guido Foianus in cõs.suo de syndicatu.nu.23. cui addo Alex. in l.vbi,in princ. ff. de eden. & Io. Andr.in reg.scienti.nu.2.de reg.iur.in 6.& multo minus potest carere dolo,qui nõ obtẽperat Im-

28 perio.† Senatus,qui vices gerit Principis,vt de Senatu Mediol.attestatur Menoch. de arbitr.iud.casu 68.& Plot. in l.si quando. nu. 156.C.vnde vi, quod & ea ratione pbatur, quia Principi obediendũ est,vt per Iodoc.in praxi.c.82.num. 100.& 120.& pari ratione

29 Senatui,& dolus in eo præsumitur† qui scit se ad aliquid faciendum teneri,& non facit, vt sup.& exẽplificat Cran.in cons. 115.nu.2.

Quartò loco nõ obseruauit verba rescripti dicunt enim eidẽ inhibeatis,& nõ solum ei inhibitũ fuit, sed eius procuratori iã constitutio,& oĩbus alijs, si qui forent, & cũ rescripta delegatoria sunt stricti iuris, & stri-

30 ctè obseruãda,& nõ extendenda ad res † vel personas nõ expressas.e.cũ dilecta.c.ad hęc. c.sedes.c.fin.ext.de rescrip. Multa pro ornata huius dicti cumulauit Franc. Bec.in cons. 21.nu. 14. cum multis seqq. vbi loquitur in terminis interpretationis rescripti, & remouet omnia contraria,quæ adduci possent.

Quintò rescriptũ dicit supplicantibus nõ vocatis, & D. Iudex dixit, nisi facta fuerint cũ interuentu ipsorũ iugaliũ,aut saltem eis, vel altero eorum vocatis,& audita eorũ rñsione,& secuta super præmissis iudicis declaratione,quę verba cõtinent excessum, quia cũ literę nõ grauarent,nisi in vocando, Dñs Iudex grauauit C. necessitate futuri processus,in tantum,vt cum in primo casu sufficeret contumacia vocatorum,in secundo casu addita fuit necessitas processus, & declarationis iudicis præsertim cũ omnia sint concepta per ablatiua absoluta importantia conditionem, & consequenter formam,

31 † Nauar. conf. 13. Petrus nu. 4. de sponsal. lib. 4.

Septima, & vltima præsumptio, vt redeā vnde discessi, hoc circulo veritatis à bono in bonum reuoluto, resultat ex malis effectibus secutis ex huiusmodi indebitis festinationi-
32 bus: Nam ex malo effectu † voluntas mala præsumitur, vt ait Bal. in l. 1. circa fin. ff. si omissa causa testamenti, & hinc ideo ex malo effectu dolum præsumi asseruit Crauet. in consl. 282. num. 8.

Hos ergo effectus ex ordine prosequi oportet, & ordo in eo consistet, quia omnes effectus subordinabuntur, vt vnus ab alio cōsecutiuè dependeat.

Primus igitur effectus fuit iniustitię, vt-
33 supra in principio dixi, & hic continet † expressam pręsumptionem doli, Crauet. in cōsil. 18. num. 14. Rimin. in l. 1. num. 85. vers. nam contra iudicem. ff. quod quisque iuris.

Secundus effectus fuit iniuriæ, quæ continetur cum ipso actu vt supra in princip. nō enim inuenio, quòd authoritas iudicis fa-
34 ciat, quòd iudex de iniurijs † non teneatur; Imò non solùm inuenio, quòd iudex incurrit crimen iniuriarum, & eo tenetur. d. l. nec magistratibus. ff. de iniur. si modo dolus non obsit Paris. de Put. in tractat. de syndicat. in verbo executio sententiarum. cap. 1. sub nu. 2. & melius in verbo lis sua. nu. 3. & in verbo captura. num. 1. cum seq. quæ ratio doli non continet aliquam rationem specialitatis pro iudice, quia generale, vt nemo tenea-
35 tur de iniuria, nisi qui dolo malo eam † intulit Bal. consl. 444. nu. 4. lib. 4. Alex. consil. 209. num. 14. lib. 6.

Sed redeundo ad primū dictū illud exēplificari posse cōstat in multis casib. nā Paul. de Castr. in l. contumacia de re iud. dixit, q. iudex non debet cogere partem ad comparēdum per capturam personæ, nisi ex causa, & allegat tex. in fin. ff. de procur. & q. aliter te-
36 netur † iniuriarum, pro quo facit text. in l. si vero in §. qui propter. ff. qui satisd. cog. vbi Bart. & Ang. not. q. tenentes in carceribus volentes cauere tenentur iniuriarū, & multa alia ad propositum ponit Paris. in d. tract. in verbo captura. num. 4.

Sed & inuenio, q. nulla differentia reperi-
37 tur inter iudicem procedentē de facto, † seu iniustitiā facientem, & priuatā personam.

Hoc suadet in primis, q. quāuis dicatur, quòd captura nulliter concessa ex bono iu-
38 re † confirmari debet DD. in l. si finita. ff. de dam. inf. in l. à Diuo pio in §. in venditione. ff. de re iud. Paul. de Castr. Dec. Crau. & Alex. quos sequitur Sebast. Vant. de nullit. in fi. tract. nu. 131. Frāc. Marc. Bursat. Ruin. Franc. Crem. Rimin. sen. quos refert Borgn. Caualc. decis. 1. nu. 49. in 1. par. Hotoman. Ant. de san. Rol. à Val. quos adducit, idem Borgn. decis. 3. nu. 11. ea. par. 1. Lancell. Corrad. Gozad. Curt. iun. Bal. Franc. Luc. quos allegat Io. Bapt. Asin. in pract. §. 31. c. 6. nu. 1. & 2. tamen hoc non est verum, quādo ex parte iudicis, seu executoris, seu familiæ fit iniustitia, vtpote quia debitor fuerit extractus è domo, vel fuerit captus tempore, quo capi non poterat, quia nihil opponi potest, quominus debitor sua libertate spoliatus restituatur, vt tradit post Bar. Pet. de Anchar. Lud. Rom. Specul. Alex. Bal. & Felyn. Io. Franc. Rip. in l. naturaliter in §. nihil commune. versic. 17. extenditur. num. 56. ff. de acquir. possess. & post Bal. Croc. Rimin. & conciuem, & collegam meum, dùm viueret Ferrant. Gargiat. tradit Caualc. decis. 3. in fin. ea par. prima. Hāc veritatem expressè probat Bart. in disput. sua, quæ incipit Lapus, sub num. 18. vbi inducit octo text. qui optimè seruiunt, & vltra Bart. considero. q. text. fundamentalis præcitatæ conclusionis, quæ assistit confirmationi capturæ est tex. in l. fi. in §. vlt. in fi. ff. quod met. caus. atque ideo sicut ille tex. loquitur de executione facta iudicis auctoritate, non omnino de facto procedentis, ita intelligimus DD. loquentes pro confirmatione tenutæ, vel capturæ, iuxta Theor. Bart. in l. non solum in §. si liberationis. ff. de liber. leg.

Hoc & secundo suadent oēs illæ leges, quæ puniunt violentias, & præsertim illæ, quæ puniunt voraginem, malitiam, & auaritiam creditorum, & succurrunt debitori-
39 bus, ne à propria † auctoritate creditorum vexentur, vt est tex. in l. extat. ff. quod met. caus. & in l. creditores. ff. ad leg. Iul. de vi priu. & est præcisa decisio Ang. in l. à Diuo pio in §. in venditione. nu. 3. ff. de re iud. vbi adducit text. in d. l. extat cui addo Dec. in Rub. C. de edict. Diu. Adr. toll. num. 35. vbi hæc vera esse dicit etiam interueniente facto iudicis, qui processisset iuris ordine non seruato.

De-

Demũ,& tertiò sic limitatur regula, quæ habet, quòd iudici non liceat resistere,quam
40 † firmat Felyn.in c.si quando in princip.de offic. deleg. vt non procedat in iudice procedente de facto.Hyppol.Concius meus in l.1.num.15.de quæst.Dec. conf.151. nu.6. Thom.Grammar.inter cons.crimin. consil. 51.nu.1. Hyppol. Rim.n. in l.vt in vim.nu. 271.ff.de iust.& iur.alia cumulat Cæf.Contard.ad l.vnicam. C. si de moment. possess. fuer. appell. in 9.quæstione,per totam illam quæst.num.præcipuè fin.

Imò si benè uolumus considerare,aucto-
41 ritas iudicis,seu quæsitus ille color † non solùm nõ excusat,sed grauius accusat,quia augenrur circumstantiæ aggrauantes,quas ex ordine placet referre.

Primò ratione causæ,quia causa desumitur à clipeo iustitiæ, & iniustitia latuata in conspectu hominum offertur, & quod iste
42 quæsitus color delictum † aggrauet, in primis probat tex.in l.aut facta in §.causa.ff.de pœn.& multa cumulat Tusch. in ver. color quæsitus, nam delinquentis qualitas delictũ grauat.l.presbyteri.C.de episc.&cler. Marcant.Surg.de Neapol.Illustr.cap.17.in prin. vbi agit de delict.iudicum.

Secundò ratione personæ eius qui fecit, quia magistratus grauius delinquit, vt sup.

Tertiò ratione personæ in quam offensa cecidit, quia in C. hæc contigere fuerũ ministerio, qui absque tali auctoritate talia nõ fuissent ausi d.l.aut facta. §.persona.

Quartò ratione loci particularis, videlicet Tribunalis Anch.cons.225.in 1.dub.nu. 2.alia multa allegat Bertaz.cons.178.num. 21.lib.1. crim. nec nõ ẽt ratione loci generalis, imò locorum generalium, & magis cõmunium, quia huiusmodi proclama fuit applicitum, & appensum ad omnia Carubia Ciuitatis Mediolani, imò, & ad propriã ipsius. C. domum. dicta l. aut facta. §. locus.

Quintò ratione temporis, quia hæc contigere in personam senem, & tempore, quo ipse Fęlicius poterat incũbere negotijs suis, dùm filias nuptui collocasset, & sui iuris, vt ita dicam penitus constitutus videretur,d.l. aut facta.§.tempus.

Sextò ratione qualitatis,quia manifestior iniuria,nec grauior fieri poterat socero mercatori, & seni, quàm ei obijcere dementiã, & prodigalitatem d.l.aut facta.§.qualitas.

Septimò ratione quantitatis, quia huiusmodi iniuriæ non habuerunt finem multiplicatione, posteaquam vbique circumferebantur,adeo ut Sen.Excellentiss.in eum venerit sensum,vt rumor iste cõtrarijs proclamationibus, & cridis tolleretur, prout factũ fuit d.l.aut facta. §.quantitas.

Octauò ratione finis vexationis.l.iniuriarum. §.si quis per iniuriam. ff.de iniur. Soc. cons.118.num.3. lib.1. vbi allegat Bertaz. cons.178.nu.22.eodem lib.

Decimò ratione particulari huius patrię Mediolanensis, quæ primatum retinet, &
43 principatum † ratione mercaturæ inter omnes alias Ciuitates, quæ portum non habent, in qua ideo crebriores irrisiones fuerunt, sicut crebriores, & maiores sunt concursus mercatorum.d.l.aut facta.§.euenire.

Vndecimò ratione diuturnitatis temporis, quo alligatus mansit infęlicissimus iste in his inuolucris, & impedimentis, adeo ut cum sibi flenda sint damna rerum, magis flenda videantur damna dierum, nam non est dubium, quòd hoc medio via celerrima paratur ad mortem, vt infra dicetur.

Tertius effectus fuit damni rerum, & temporis; Rerum quidem.

Primò, quia licet interdictio facta alicui tanquam prodigo, qui in veritate non est,
44 nõ † valeat Iodoc.Pan.in tract.de tut.& cur.cap.8. nu.24. cum mercatores sint prouidi,vt dicit Petr.Santer. de assecur.& sponsion.mercat.par.3. num.17. sibi cauendum existimarunt à consortio eum d.C.& proinde cessarunt lucra,quæ vt plurimum dependent à fide promissorum Petr.Pecch.de iur. sisten. cap.18.num.3.

Secundò, quia cum ipse C. esset irretitus inuolucris cambiorum creuerũt interusuria decursa in immensum literarum, quæ redierũt cum proprestu, quia cãbij literas non ad-
45 implens soluendo pecunias cambiaras † tenetur ad interesse Rot.Gen.decis.1. nu.42. cum simil.Quod maximè attendendũ,quia talis effectus est effectus dissimulationis præsentium, & imminẽtium necessitatum,cum denunciatione futurorum, ex quo doli præsumptio resultat,vt supra Bombin. consil.3. præmisso Themate.num.6.

Tertiò, quia hi qui sibi tenebantur soluere, recusarunt sub prætextu proclamatis,

& interdictionis, & nomina effecta fuerunt non bona de facto, ita vt inanes remaneant actiones. C. quas debitorum suorum paupertas excludit.

Dierum verò, quia inter tria media, quibus vita nostra conseruatur, & diutius pro-
46 ducitur, quæ sunt † sobrietas victus, continentia carnis, & lætitia cordis, præripuerunt porissimum medium, scilicet lætitiæ, & cum paupertas nihil durius contineat in
47 se, quàm † quòd homines ridiculos facit, vltra risum, & irrisiones additæ sunt, vt non durior, sed durissima effecta fuerit conditio, & iam infœlix senex pedem in foueá habens iustissimè damna, & rerum, & dierum plorare, & flere debeat, iuxta illud poetæ.

Damna fleo rerum, mage, sed fleo damna dierũ. Rebus quis poterit succurrere, nemo diebus,

Sed cum verissima sit traditio poetæ, quia rebus poterit succurri, & succurrẽdum
48 erit per refectionem damnorũ, iuxta † congesta per Gomez. de action. in princ. nu. 84. & Bertaz. conf. 278. in fi. libro 1. Imò superaddetur lucrum, quia sicut fideicommissum sic abolitum remanet respectu vitæ ex signo diuinæ voluntatis, quam inquirit ex gratia superstitis vitæ nestoreos sperat superadditos annos.

Et cum dolus præsumatur in non seruante solemnia, vt dixi ex Rol. de Curt. inter
49 † cons. crim. Zalet. cons. 123. nu. 4. vol. 2. possem hoc loco ex minus solemni modo procedendi plures præsumptiones doli in examen reuocare.

Primò, q̃a nõ vidi in hoc processu legiti-
50 mã veniæ petitionem, quæ necessaria † est ex quo cæptum fuit nomine filiarum.

Secundò, quia licet in primis persona sit legitimanda. l. si quæramus. ff. de test. etiam
51 in iudicijs summarijs Bart. & Alex. in l. 2. ff. de edict. Diu. Adr. tollen. & non possit ante in iudicio procedi, & si procedatur non valeat, quod agitur. l. non ignorat. C. qui accus. non poss. vt in terminis syndicatus attestatur Syl. cons. 94. nu. 1. etiam ex æquitate, ne contingat, quòd quis superfluis expensis, & laboribus vexetur; Tamen non video, q. I. & A. ad quarum nomen cæptum fuit, affirmauerint eorum voluntatis fuisse, vt procederetur contra C. & tamen actus indistinctè debent fieri parte instãte, alioquin
52 non valent, vt dicit Ang. in cons. 287. col. 2. vbi ait, quod iudex debet esse cautus, vt in actis redigi faciat ad cuius instantiam actus iudicialis geritur, & sequitur Syluan. consil. 94. nu. 3. & licet interposita fuerit persona V. mariti; tamen illa interposita fuit, & supponitur post scriptas informationes; & in omnem casum, qualitas mariti eam non tri
53 buit facultatem agendi in his grauibus, † & ita intelligit tex. in l. maritus. C. de procur. vt declarat Rom. in l. non solùm sub nu. 6. ff. sol. matr.

Tertiò, non vidi aliquam litis contestationem veram, vel fictam præcedere asser-tas informationes, & tamen litis contesta-
54 tio est lapis angularis iudicij, † vt fuit nrg. dictum Bal. in l. fin. in §. illud. C. de temp. appell. de quo Dec. in cons. 302. num. 2. & Ias. in cons. 31. num. 2. vol. 1. vbi inquit, quòd acta ante contestationem litis non dicuntur de processu, & sentit etiam Socin. sen. cons. 47. num. 1. vol. 4. quod valde facit, vt omnia dicãtur processisse sine processu, & optimè stringit tex. in cap. 2. cum ibi not. vt lit. non contest.

Quartò non vidi aliquem terminum statutum, & tamen, vt dixi ex Syluan. in dicto consil. 27. num. 9. iudex non potest ante terminum præfixum deuenire ad aliquam determinationem, quod maximè dicendũ venit in hoc casu, in quo terminus fuit petitus.

Quintò, non vidi aliquam citationem ad videndum fieri ordinationem, & tamen citari debebat. C. de cuius præiudicio agebatur, scilicet de auferenda sibi administratio-
55 ne suorum † bonorum. l. obseruare. C. de iureiur. l. si deserta. C. si propt. pub. pen. DD. in l. is cui bonis, vbi Ang. Barb. & Aret. de verb. oblig. & est communis opin. Vt nuncupatim hos secutus attestatur Bertrand. cons. 22. olim fuit numero 2. p. 1. volumine tertio.

Sextò, vidi, quòd enunciatur vt fatuus, & tamen non video eum vnquam citatum vt talem, vel ergo talis, & malè, vel non talis ergo, & pessimè, & hoc verius.

Præterea cũ dolus arguatur ratione per-
56 sonarum † possem ex hoc in iteratum examen multiplicare præsumptiones.

Primò enim contra personam V. agentis ex malis modis, & continuis litibus, & impedimentis contra C. illatis non medio-

criter moneret, quia perfectus subsequentes colligimus intentionem & voluntatem

57 tem præcedentem † fuisse conformem Anchar. cons. 251. nu. 3. Dec. in l. quamdiu num. 24 in 2. lect. C. qui admitt. Alciat. de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 26. Rom. cons 291. nu. 1. etiam post contract. Dec. cons 460. num. 9. Paris. cons. 8. num. 21. lib. 1. Socin. iun. Afflict. & Cagnol. & alij quos refert, & sequitur Personal. cons. 28. num. 25.

Secundò Ex singularitate, & alijs qualitatibus aliquorum testium vt supra relatis

58 tis multum † dubitans cum Bal. in l. iusiurandi num. 4. C. de test. & D. meo Raud.

Tertiò. Demum ex amicitia Iudicis magna, nam procurator patris aduersæ cuius

59 ipse Iudex discipulus † mihi supponitur, dubitan. cum vate Ferrariensi cum dixit.

Estimai, che oue è scritto oue s'intenda d'honorata amicitia il caro nome: Quel che meno per sè parrebbe honesto Acquisti d'honestà quasi sembianti.

Hoc si mihi in dubium reuocaretur, durius insisterem; cur ergo fortè per sordes? Nam dolus non solet committi sine

60 proposito † lucri, vt dicit Corn. cons. 63. col. 7. vol. 3.

Cæterum quia, vt dicebat Alexander

61 ille magnus, Aquila non † capit muscas, nolle abuti benignitate Illustris. D. mei Visitatoris: & hactenus mea firmasse sufficiat.

Reliquum est modo vt partis obiecta tollantur.

ODIPI PAR. VII.

ARGVMENTVM.

Arbitria iudicum in fide adhibenda probationibus noue & subtiliter restringuntur.

SVMMARIA.

1 *Arbitrium iudicis in credendo testibus, vel non quale.*

2 *Tria consideranda in testibus verba numerus & ratio.*

3 *Probatio quæ non concludit non releuat.*

4 *Probatio quando requiritur per modum conditionis qualis esse debeat.*

5 *Regula generales contemnenda vti est defi- nitioni specie[illegible]*

PRimò igitur non obstat primum quia arbitrium quod tribuit iudici non vertitur circa dicta testium alias omnis fides

1 † in Iudicem reponeretur, sed circa personas, & ita loquitur, & intelligit tex in l. 3 in §. 1. ff. de testam. vbi dicit quãta fides sit adhibẽda testibus Iudex magis scire potest, non dicit Testimonijs, vnde non potest Iudex arbitrari adhibendam esse fidem in his in quibus defficit testimonium, vel

2 tamen respectu † verborum, vel numeri, vel rationis quia hæc est determinata à lege, de primis duobus est tex. vulg. l. vbi numerus ff. eod. in suis concord. de tertio est tex. in l. solum C. de test. in fi.

Secundò, quia regula communis est,

3 quod probatio, quæ non † concludit non releuat cap. in præsentia de prob. l. multis vbi Bal. ff. de lib. in l. neque natales l. ad probationem C. de probat. l. non hoc C. vnde cog. & non video rationem quarè à dicta regula recedi oporteat vel possit.

Tertiò & hæc magis vera sunt quia verba rescripti Senatus sunt concepta condi-

4 tionaliter, ibi, mandamus † vobis, vt de expositis informationes assumatis, & vbi ex eis cognoscatis &c. quo casu durior probatio requiritur ex parte probare volentis vino. tradit Bar. in l. lucius ff de cond. & demonstr. in l. ait prætor in §. si Iudex in princ. ff. de re iud. Bal. in l. ex sententia ad fi. C. de sent quæ sin cer. quant. & Alex. in l. Imperator ff de leg. 1. vbi quod quando probatio per modum conditionis requiritur non sufficit præsumptiua, sed requiritur vera, & hæc ratio est grauis subiecta materia illam non impugnat ex quo verè, & directè probari potest dissipatio bonorum, & abusus propriæ substantię & multa alia narrata in precibus, & non potest dici, quod conditio posita in rescripto sit necessaria, quia vel sola prodigalitas erat insufficiens ad concedendum, vt in l. is beretur, vt per omnes in l. is cui bonis ff. de verb. oblig. & tamen plura requirunt litteræ vltra iuris rigorem, & credo hoc lactum particulariter desuper irradianti diuino lumine negrauius ageretur eum C. arg. tex. in c. valentin. nu. 63. dist.

Non obstat secũdum obiectum de consuetudine quia supra ostẽsum latè superquidolum non fuisse, & quidem verum & nõ præsumptiuũ, vnde sequitur quod is debe-

5 ret puniri non solum de iure, † sed etiam de consuetudine, & id non probatum fuerit specialibus, & indiuiduis rationibus secundum status causæ, frustrà à generalibus regulis præsidia petuntur, vt latè probaui in tract. de modo iudicandi.

Iam videt vnusquisq; quid potuerit dissensus meus ab extrinseco motu iustissimæ iussionis Illustris. Visitatoris inconsonsum redactus vtsupra par. 5. num. 2. & vti breui omnia repetam arbitror (nisi me proprius fallit amor) tria attigisse & primo veritatem iustitiæ clientis sufficienter adiunasse etiam contra Iudicem ex deductis contra eum quæ si in summam redigantur duo constituunt capita.

Primò enim ostendi fundatam esse intentionem clientis mei ex simplici iniustitia manifesta & patenti vtsupra eadem par. 5. num. 1.

Secundò ostendi quòd vbi veniret probandus dolus, retenta differentia inter dolum verum, & dolum præsumptum ex trad. Bar. Alex. & Laur. depin. quos secutus sum eadem p. 5. num. 3 dolus verus ipsius Iudicis abunde resultat probatus ex qualitate Iudicis, qui non poterat si ingerire vtsupra p 6. num. 6. vsq; ad numerum 15. pro quibus faciunt quæ dixi in tract. de perfecto Iudice c. 3. nu 34. & c. 8. nu. 1. cum seq. ex nimia festinantia, & præcipitatione ad fauorem partis aduersæ, vt p. 6. nu. 14 vsq; ad nu. 17. iunctis alijs adductis in tractatu de modo iudicandi c. 6. per tot. illud caput: Ex negligentia perquirendæ veritatis. & recipiendi defensiones obiatas vtsupra ead. p. 6. nu. 18. & seq. quibus iungi possunt quæ dixi ead. p. 5. num. 9. & seq. & in eod. tract. de perfecto iudice c. 4. nu. 25 ex claudicatione quia iudex non se cõtinuo in medio, vtsupra ead. par. nu. 24. & seq. cõtra & quæ scripsi in tract. de perfecto iudice cap. 6. nu. 105. vbi late ex lectura rescripti Sen. ex quia non obstante quod non appareret quòd C. non bene sibi de mente cõstaret, malè substantia sua vteretur & damnum fideicommisso inferetet(quod tollit omnes fugas, quarræ à iure cum pari posse viderentur) ad assertum interdictum & proclama processu, vtsup. ead. p. nu. 25. cum seq. ex malis effectibus scilicet euidentis iniustitiæ atrocis in .... ratione causæ, personæ à qua, in quam, loci particularis temporis, qualitatis, quantitatis, finis, patriæ diuturnitatis, necnon ea ingentium damnorum verum propter impedimenta negotiorum interesse cambiorũ ea defficientia nomina debitorum, & vitæ vtsupra ead. par. 6. num. 32. vsq; ad nu. 49. ex ommissa solemnitate veniæ, legitimationis personarum, contestationis litis, præfixionis termini vtsupra ead. p. 6. nu. 49. cũ seq. ex qualitate iudicis testium & agentis vtsupra ead. par. num. 56. cum seq. & demum ex contrarijs sublatis vtsupra p. 7. per tot.

Secundò arbitror aperuisse viã ad præripiendas fugas Iudicum se excusantium ab iniustitijs suis sub vulgatis illis præsidijs de quibus supra p. 5. vers. placuit potentissimo Regi nu. 3. & 4. seu potius apertam ex rationibus iuridicis per me adductis explanasse, adeout futurum sit iuncto felici exitu complemẽti iustitiæ, quem expecto, vt huiusmodi pſidia, sicut sunt communia, & vulgaria & possunt notati tanquam fones ad decipien. posteaquam omnes qui scribunt in materia Sindicatus pro Iudicibus, vel cõtra Iudices illas perpendunt & in examen reuocant, vt patet ex his, quæ scripsere Syluan. Bursat. Monoch. Petrus eiusq. Cassan. Franciscus Patinus Viu. Euer. Gall. Lan. Decian. Alba. Didac. Reg. Bal. Ancar. Imol. Cuman. Grammat. Crau. cons. Port. Ioseph. Lud. Leon. H et. Zuchar. Bettazz. Mascard. Franc. Marc. Rim. iun. & Dec. quos omnes quia allegat. d. meus vir summæ eruditionis religionis, ac nobilitatis Alexan. Rauden. in suis famosissimis Consilijs in hac materia cons. 49. & 50. simpliciter solum, vt quid alienũ in honorem tanti viri & eius coronæ Pauli Ii C. celeberrimi, & filij dignissimi simpliciter indicasse sufficiat.

Tertiò Arbitror quòd Illustris. D. meus D. Philippus de Haro in his veluti in Speculo facili negocio cognoscere possit, q; non obstante motu extrinseco iustissimæ iussionis suæ vtsupra voluntas mea splendidissimo luminæ, eius vetæ nobilitatis summa cum virtute coniunctæ illustrata liberos motus amoris humilitatis obedientiæ, fidei, diligentiæ, & reuerentiæ edidit, sic vt verè ex metu suæ iussionis metueri possim aduersus zoilos vtsupra, & ex assensum

assensu meo non minus restimari mæreat, & inter benemeritos seruos connumerari acsi absq; extrinseco motu simplici nutui Illustriss. viri obtēperassem quia renuere necesse fuit, & non est culpabile quod necessitas infert, & motus ab extrinseco non dicitur violentus quando passum confert, vt in sphæra cœlesti quæ esse moueatur ab extrinseca causa non dicitur mouëri motu violenti secundum Philosophum in 8. Phys. & in 2. Ethic. & possumus exemplificare in edicto D. Martij, quod ideo limitatur concurrente consensu, vel pacto creditoris, quod facit ad intellectum tex. l. extat ff. met. causa. & l. creditores ff. ad leg. Iul. de vi priuat. & alijs multis exornari posset, sed quia latissime de hac propositione disseruisse in consilio mei Amoris num. 157. his paucis comprobasse sufficiat.

Cæterum sicut per Illustris & summæ eruditus I. C. Maldonatus in eo munere generalis Aduocatus pro Fisco cuncta rimando & reuoluendo multum profuit lucubrationibus meis: ità si quid boni, & laude dignum ad veritatem iustitiæ adiuuandam nō medium protuli post Deum, illi ingenuè acceptum reffero, & iustè, vt omnia reffluant causa, quæ dedita est. Et ex his &c. saluo vt supra p. 4. nu. 147.

LAVS DEO, ET B. V. M.

IO. BAPTISTAE CAVATII

I. C. Bononienſis.

DE INDEMNITATE MVLIERVM CIRCA DOTES PER INCVRIAM, AVT ALITER SOLVTVS.

AD LECTOREM.

SVnt nonnulli apud ſe ipſos ſapientes, & boni, qui volunt præeſſe legibus, & conſtituunt capitoſas æquitates: Horum humilitas ſuperbia, æquitas iniuſtitia, conſcientia ſine ſcientia inſipida, ſcientia ſine conſcientia diabolica, charitas ſui amor, & actio omnis eſt academica. Hos iamdiù in oculo Chriſtianæ Reip. quem mox quaſi accipitrini capitis adapertum, Deo O. M. dante, efferam, humani generis inimicos oſtendi. Hi conſurgent cum maximo faſtu, & cùm propria, noſtris ſpretis, circunſpexerint indumenta, oculos eleuabunt, ſuſpiria emittent, frontem rugabunt, comprimentlabia, & miranda cogitare, ac grandia concipere ingenio ſimulantes, ſcripta improbabunt, & cum robuſtè inter initia eloqui cœperint, deficient imprudenter propter paupertatem ſcientiæ inter puerilia, allegantes, bonam fidem non pati, bis idem exigi, & contra factum proprium neminem audiri debere. Quare te rogatum volo, vt non patiaris hoſce aſcendere montes iudiciariæ dignitatis in præiudicium laborũ meorum, veritatis, & publicæ vtilitatis: ſed eos tantùm audias, qui reſponſiones ad has, & ſimiles obiectiones allatas, & cuncta rimati ſuum caput non ſequantur; ſed leges ſibi preeſſe exiſtiment, & velint: illos namque vt ſuſpectos iuſtè recuſo, & horum iudicio ſcripta mea humiliter ſubijcio.

STATVTI BONON.

De cuius intellectu disputatur

Tenor.

ET in casibus prædictis dictæ fœminæ, vna, vel plures intelligantur esse dotatæ, siue data sit dos ab aliquo de prędictis, siue in vltima voluntate eisdem, vel eidem relicta fuerit pro ea, seu eis dotandis. Et ipsi mulieri vni, vel pluribus, vel alteri pro ea, seu eis fuerit soluta, & per mulierem, vel eius nomine viro dos data fuerit.

Hoc statuto stante disputatur, an soror dicatur dotata, cuius dotes ea absente, solutæ fuerunt marito: vel saltem, an debeat haberi pro dotata.

DE

DE INDEMNITATE MVLIERVM

Circa dotes imprudenter solutas.

DISPVTATIO I.

ARGVMENTVM.

Clarissimè ostenditur mulierem non dici dotatam, cuius dos marito inopi, vel aliàs imprudenter fuit soluta, & secundum prædicta declarantur omnia statuta fœminas dotatas, propter masculos excludentia.

SVMMARIA.

A

Mo-

ta, &

44 nupt.lib.5.num.7.† affirmant quod puerile
esset dicere contrarium.

Decimononò, vbi non obstatet defectus
voluntatis, nec potestatis, neque materiæ, &
dicta mulier vellet, decenter vellet, posset, &
ratificatet, & ratificando actionem quærc-
ret, adhuc non diceretur dotata, iuxta for-
45 mam statuti Bononiæ, † quia persona ma-
riti non potest includi sub illis verbis, vel al-
teri pro ea, ex quo de marito superius facta
fuit mentiò specialis, arg.tex. in l.doli clau-
sula.ff.de verb.obligat.& no. per Aldrob. in
addit.ad glos.in §.fratris vero. in verb.eius,
instit.de nupt.

Vigesimò, quia illa verba, vel alteri pro
46 ea, debēt intelligi de legitima persona † ex
voluntate mulieris.l.qui testamento.ff.de te
stam.l.vt gradatim. §.1.ff.de muner.& ho-
nor.l.2. cum glos. C. de sacrosanct. Eccles.
Paul. de Castr. in l. cum quod Ephesi in §.
quod exigimus.ff.de constit.pecun.& Paul.
de Castr.ibi num.5.ponit bonum exemplū,
sed & clatè loquitur ibi glos. in verb. debe-
tur.dum text.in illis verbis, & quod tibi de-
betur, si mihi cōstituatur debet, supplet hoc
si sua voluntate fiat, aliàs non, de neg.gest.l.
soluendo, de nouat.l.si stichum.§.fi.& con-
sequenter nō verificantur hæc verba in ma-
rito, cujus personam non esse legitimā ostē-
dimus supra, & nunc accedit Angel.de Gā-
bil.cons.40.vers.nec obstat octauum, & Mi-
chael de Accoltis cons.94. sub num.18. in-
ter cons.vlt.vol.vol.1.

Vigesimoprimò, quia electio illius perso-
næ, de qua intellexerunt statuentes per illa
verba, vel alteri pro ea, non pertinet ad obli
47 gatos, ne ponatur in eorum potestate, † an
debeant, iuxta pulcherrimam, & celebrem
theoricam, Ias.in l.non vtique. sub num.2.
ff.de eo quod cer.loc.

Vigesimosecundò, ad idem, quia dispo-
48 sitio statuti respicit fauorem mulieris, † iux
ta theor. Iacob.de S. Georg. Guil. de Cun.
Bart. & aliorum in l.plerumque interest. §.
si res.ff.de iur.dot.

Vigesimotertiò, ad idem facit, quòd regu
49 la in alternatiuis fallit fauore dotis, † vt per
citatos Doct.in d.§.si res, & aliter dicere es-
set absurdum, argum.text.in l.si quis alium,
inst.de inut.stipul.

Vigesimoquartò, quia statutū apertè ex-
cludit personam mariti, dum requirit secun-
dam traditionem, ibi, & per mulierem, seu
eius nomine viro dos data fuerit: Nam vbi
50 † maritus includitur in prima traditione,
secunda non potest verificari, quia statim fa-
cta solutione ipse remanet dominus dotis,
d. l.doce ancillam. C. de rei vendic. & am-
51 plius non posset effici dominus† per secun-
dam traditionem.l.cum quis.ff.de leg.3.l.3.
§. ex pluribus. ff. de acquit. possess. §. sed si
rem legatarij. vbi glos. allegat multa. instit.
de leg.

Vigesimoquintò, hoc idem suadet natu-
ra copulæ, ibi, & per mulierem &c. quia po-
52 nitur inter † diuersa, l.si is qui ducenta. vbi
Bart.ff.de reb.dub. glos. & Doct. in Rub.ff.
de iur.& fact.ignoran.

Vigesimosextò, ad hoc facit, quòd huius-
modi statuta non possunt trahi ad casum fi-
53 ctum, † Ruin.cons.151.in prin. vol.5.Sim.
de Pret.ex communi in cons.138. vol.1. &
tamen omnis sensus, qui contradiceret hu-
iusmodi distinctioni personarum coniūctus
esset cū aliqua fictione repræsentationis plu-
rium personarum, videlicet, dantis, & reci-
pientis, quod esse non potest, nisi per fictio-
nem, quia secundum veritatem correlatiuo
54 rum natura † est, vt vnum nō sit reliquum;
l.2.in princ.ff.de præscript.verb.

Vigesimoseptimò, idem suadet illa con-
clusio, quòd inter dantem, & recipientem
55 † debet esse differentia, cap.ad nostram.ex.
de instit.capit.debitum, de bapt.l.vlt. de of-
fic. Præt.

Vigesimooctauò, hoc etiā probatur, quia
illud, quod est per fictionē tale, non est pro-
56 priè † tale, l.lege Cornelia in fi. ff. de testa-
men.§.constituitur.instit.de vsucap.& tamē
huiusmodi statuta debent propriè intelligi.l.
non aliter.ff.de leg.3.

Vigesimononò, ad idem facit, quòd fictio
57 non adaptatur ad impossibile. §.minorem.
instit.de adopt.& si fingeretur, quòd per so-
rorem translatum esset dominium in mari-
tum, iuxta statutum ibi, & per mulierem, seu
eius nomine viro dos data fuerit, omnis fi-
ctio foret impossibilis, quia quæreretur vlte-
58 rior productio ab actu, † qui in sui princi-
pio non sumpsisset initium.l.quæcunque. de
act. & oblig. cum simil. adductis per Cam-
peg.in tractat.de dot.part.5.q.45.num.3.

Trigesimò, idem etiam magis stringit,
quia, quæ proximè in præcedenti ratione di-
ximus,

ta, &

44 nupt.lib.3.num.7.† affirmant quod puerile esset dicere contrarium.

Decimononò, vbi non obstaret defectus voluntatis, nec potestatis, neque materiæ, & dicta mulier vellet, decenter vellet, posset, & ratificaret, & ratificando actionem quæreret, adhuc non diceretur dotata, iuxta for-
45 mam statuti Bononiæ, † quia persona mariti non potest includi sub illis verbis, vel alteri pro ea, ex quo de marito superius facta fuit mentiõ specialis, arg.tex. in l.doli clausula.ff.de verb.obligat.& no. per Aldrob. in addit.ad glos.in §.fratris vero. in verb.eius, instit.de nupt.

Vigesimò, quia illa verba, vel alteri pro
46 ea, debēt intelligi de legitima persona † ex voluntate mulieris.l.qui testamento.ff.de testam.l.vt gradatim. §.1.ff.de muner. & honor.l.1. cum glos. C. de sacrosanct. Eccles. Paul. de Castr. in l. cum quod Ephesi in §. quod exigimus.ff.de constit.pecun.& Paul. de Castr.ibi num.5.ponit bonum exemplũ, sed & clarè loquitur ibi glos. in verb. debetur.dum text.in illis verbis, & quod tibi debetur, si mihi cõstituatur debet, supplet hoc si sua voluntate fiat, aliàs non, de neg.gest.l. soluendo, de nouat.l.si stichum.§.fi.& consequenter nõ verificantur hæc verba in marito, cujus personam non esse legitimã ostẽdimus supra, & nunc accedit Angel.de Gãbil.cons.40.vers.nec obstat octauum, & Michael de Accoltis cons.94. sub num.18. inter cons. vlt. vol. vol.1.

Vigesimoprimò, quia electio illius personæ, de qua intellexerunt statuentes per illa verba, vel alteri pro ea, non pertinet ad obli
47 gatos, ne ponatur in eorum potestate, † an debeant, iuxta pulcherrimam, & celebrem theoricam, Ias.in l.non vtique. sub num.2. ff.de eo quod cer.loc.

Vigesimosecundò, ad idem, quia dispo-
48 sitio statuti respicit fauorem mulieris, † iuxta theor. Iacob.de S. Georg. Gul. de Cun. Bart. & aliorum in l.plerumque interest. §. si res.ff.de iur.dot.

Vigesimotertiò, ad idem facit, quòd regu
49 la in alternatiuis fallit fauore dotis, † vt per citatos Doct.in d.§.si res, & aliter dicere esset absurdum, argum.text.in l.si quis alium, inst.de inut.stipul.

Vigesimoquartò, quia statutũ apertè excludit personam mariti, dum requirit secundam traditionem, ibi, & per mulierem, seu eius nomine viro dos data fuerit: Nam vbi
50 † maritus includitur in prima traditione, secunda non potest verificari, quia statim facta solutione ipse remanet dominus dotis, d. l.doce ancillam. C. de rei vendic. & am-
51 plius non posset effici dominus† per secundam traditionem.l.cum quis.ff.de leg.3.l.3. §. ex pluribus. ff. de acquir. possess. §. sed si rem legatarij. vbi glos. allegat multa. instit. de leg.

Vigesimoquintò, hoc idem suadet natura copulæ, ibi, & per mulierem &c. quia po-
52 nitur inter † diuersa, l.si is qui ducenta. vbi Bart.ff.de reb.dub. glos. & Doct. in Rub.ff. de iur.& fact.ignoran.

Vigesimosextò, ad hoc facit, quòd huiusmodi statuta non possunt trahi ad casum fi-
53 ctum, † Ruin.cons.151.in prin. vol.5.Sim. de Pret.ex communi in cons.138. vol.1. & tamen omnis sensus, qui contradiceret huiusmodi distinctioni personarum coniũctus esset cũ aliqua fictione repræsentationis plurium personarum, videlicet, dantis, & recipientis, quod esse non potest, nisi per fictio-
54 nem, quia secundum veritatem correlatiuorum natura † est, vt vnum nõ sit reliquum, l.2.in princ.ff.de præscript.verb.

Vigesimoseptimò, idem suadet illa conclusio, quòd inter dantem, & recipientem
55 † debet esse differentia, cap.ad nostram.ex. de instit.capit.debitum, de bapt.l.vlt. de offic. Præt.

Vigesimooctauò, hoc etiã probatur, quia illud, quod est per fictionẽ tale, non est pro-
56 priè † tale, l.lege Cornelia in fi. ff. de testamen.§.constituitur.instit.de vsucap.& tamẽ huiusmodi statuta debent propriè intelligi.l. non aliter.ff.de leg.3.

Vigesimononò, ad idem facit, quòd fictio
57 non adaptatur ad impossibile. § minorem. instit.de adopt.& si fingeretur, quòd per sororem translatum esset dominium in maritum, iuxta statutum ibi, & per mulierem, seu eius nomine viro dos data fuerit, omnis fictio foret impossibilis, quia quæreretur vlte-
58 rior productio ab actu, † qui in siti principio non sumpsisset initium.l.quæcunque. de act. & oblig. cum simil. adductis per Campeg.in tractat.de dot.part.5.q.45.num.3.

Trigesimò, idem etiam magis stringit, quia, quæ proximè in præcedenti ratione diximus,

44 nupt. lib. 3. num. 7. † affirmant quod puerile esset dicere contrarium.

Decimonono, vbi non obstaret defectus voluntatis, nec potestatis, neque materiæ, & dicta mulier vellet, deceneret vellet, posset, & ratificaret, & ratificando actionem quæreret, adhuc non diceretur dotata, iuxta for-
45 mam statuti Bononiæ, † quia persona mariti non potest includi sub illis verbis, vel alteri pro ea, ex quo de marito superius facta fuit mentiõ specialis, arg. tex. in l. doli clausula. ff. de verb. obligat. & no. per Aldrob. in addit. ad glos. in §. fratris vero. in verb. eius, instit. de nupt.

Vigesimò, quia illa verba, vel alteri pro
46 ea, debẽt intelligi de legitima persona † ex voluntate mulieris. l. qui testamento. ff. de testam. l. vt gradatim. §. 1. ff. de muner. & honor. l. 1. cum glos. C. de sacrosanct. Eccles. Paul. de Castr. in l. cum quod Ephesi in §. quod exigimus. ff. de constit. pecun. & Paul. de Castr. ibi num. 5. ponit bonum exemplũ, sed & elatè loquitur ibi glos. in verb. debetur. dum text. in illis verbis, & quod tibi debetur, & mihi cõstituatur debet, supplet hoc si sua voluntate fiat, aliàs non, de neg. gest. l. soluendo, de nouat. l. si stichum. §. fi. & consequenter nõ verificantur hæc verba in marito, cuius personam non esse legitimã ostẽdimus supra, & nunc accedit Angel. de Gãbil. cons. 40. vers. nec obstat octauum, & Michael de Accoltis cons. 94. sub num. 18. inter cons. vlt. vol. vol. 1.

Vigesimoprimò, quia electio illius personæ, de qua intellexerunt statuentes per illa verba, vel alteri pro ea, non pertinet ad obli-
47 gatos, ne ponatur in eorum potestate, † an debeant, iuxta pulcherrimam, & celebrem theoricam, Ias. in l. non vtique. sub num. 2. ff. de eo quod cer. loc.

Vigesimosecundò, ad idem, quia dispo-
48 sitio statuti respicit fauorem mulieris, † iuxta theor. Iacob. de S. Georg. Guil. de Cun. Bart. & aliorum in l. plerumque interest. §. si res. ff. de iur. dot.

Vigesimotertiò, ad idem facit, quòd regu-
49 la in alternatiuis fallit fauore dotis, † vt per citatos Doct. in d. §. si res, & aliter dicere esset absurdum, argum. text. in l. si quis aliam, inst. de inut. stipul.

Vigesimoquartò, quia statutũ apertè excludit personam mariti, dum requirit secundam traditionem, ibi, & per mulierem, seu eius nomine viro dos data fuerit: Nam vbi
50 † maritus includitur in prima traditione, secunda non potest verificari, quia statim facta solutione ipse remanet dominus dotis, d. l. doce ancillam. C. de rei vendic. & am-
51 plius non posset effici dominus† per secundam traditionem. l. cum quis. ff. de leg. 3. l. 3. §. ex pluribus. ff. de acquir. possess. §. sed si tem legatarij. vbi glos. allegat multa. instit. de leg.

Vigesimoquintò, hoc idem suadet natura copulæ, ibi, & per mulierem &c. quia po-
52 nitur inter † diuersa, l. si is qui ducenta. vbi Bart. ff. de reb. dub. glos. & Doct. in Rub. ff. de iur. & fact. ignoran.

Vigesimosextò, ad hoc facit, quòd huiusmodi statuta non possunt trahi ad casum fi-
53 ctum, † Ruin. cons. 151. in prin. vol. 5. Sim. de Pret. ex communi in cons. 138. vol. 1. & tamen omnis sensus, qui contradiceret huiusmodi distinctioni personarum coniũctus esset cũ aliqua fictione representationis plurium personarum, videlicet, dantis, & recipientis, quod esse non potest, nisi per fictionem, quia secundum veritatem correlatiuo-
54 rum natura † est, vt vnum nõ sit reliquum, l. 1. in princ. ff. de præscript. verb.

Vigesimoseptimò, idem suadet illa conclusio, quòd inter dantem, & recipientem
55 † debet esse differentia, cap. ad nostram. ex. de instit. cap. debitum, de bapt. l. vlt. de offic. Præt.

Vigesimooctauò, hoc etiã probatur, quia illud, quod est per fictionẽ tale, non est pro-
56 priè † tale, l. lege Cornelia in fi. ff. de testamen. §. constituitur. instit. de vsucap. & tamẽ huiusmodi statuta debent propriè intelligi. l. non aliter. ff. de leg. 3.

Vigesimonono, ad idem facit, quòd fictio
57 non adaptatur ad impossibile. §. minorem. instit. de adopt. & si fingeretur, quòd per sororem translatum esset dominium in maritum, iuxta statutum ibi, & per mulierem, seu eius nomine viro dos data fuerit, omnis fictio foret impossibilis, quia quæreretur vlte-
58 rior productio ab actu, † qui in sui principio non sumpsisset initium. l. quæcunque. de act. & oblig. cum simil. adductis per Campeg. in tractat. de dot. part. 5. q. 45. num. 3.

Trigesimò, idem etiam magis stringit, quia, quæ proximè in præcedenti ratione diximus,

44 nupt.lib.3.num.7.† affirmant quod puerile
eſſet dicere contrarium.

Decimononò, vbi non obſtaret defectus
voluntatis,nec poteſtatis,neque materiæ,&
dicta mulier vellet,decenter vellet,poſſet,&
ratificaret, & ratificando actionem quære-
ret,adhuc non diceretur dotata, iuxta for-
45 mam ſtatuti Bononiæ, † quia perſona ma-
riti non poteſt includi ſub illis verbis, vel al-
teri pro ea, ex quo de marito ſuperius facta
fuit mentiò ſpecialis, arg.tex. in l.doli clau-
ſula.ff.de verb.obligat.& no. per Aldrob. in
addit.ad gloſ.in §.fratris vero. in verb.eius,
inſtit.de nupt.

Vigeſimò, quia illa verba, vel alteri pro
46 ea, debēt intelligi de legitima perſona † ex
voluntate mulieris.l.qui teſtamento.ff.de te
ſtam.l.vt gradatim. §.1.ff.de muner.& ho-
nor.l.1. cum gloſ. C. de ſacroſanct. Eccleſ.
Paul. de Caſtr. in l. cum quod Epheſi in §.
quod exigimus.ff.de conſtit.pecun.& Paul.
de Caſtr.ibi num.5.ponit bonum exemplū,
ſed & clarè loquitur ibi gloſ. in verb. debe-
tur.dum text.in illis verbis, & quod tibi de-
betur,ſi mihi cōſtituatur debet, ſupplet hoc
ſi ſua voluntate fiat,aliàs non,de neg.geſt.l.
ſoluendo, de nouat.l.ſi ſtichum.§.fi.& con-
ſequenter nō verificantur hæc verba in ma-
rito, cujus perſonam non eſſe legitimā oſtē-
dimus ſupra,& nunc accedit Angel.de Gā-
bil.conſ.40.verſ.nec obſtat octauum,& Mi-
chael de Accoltis conſ.94. ſub num.18. in-
ter conſ.vlt.vol.vol.1.

Vigeſimoprimò, quia electio illius perſo-
næ, de qua intellexerunt ſtatuentes per illa
verba,vel alteri pro ea, non pertinet ad obli
47 gatos, ne ponatur in eorum poteſtate, † an
debeant, iuxta pulcherrimam, & celebrem
theoricam, Iaſ.in l.non vtique. ſub num.2.
ff.de eo quod cer.loc.

Vigeſimoſecundò, ad idem, quia diſpo-
48 ſitio ſtatuti reſpicit fauorem mulieris, † iux
ta theor. Iacob.de S. Georg. Guil. de Cun.
Bart. & aliorum in l.plerumque intereſt. §.
ſi res.ff.de iur.dot.

Vigeſimotertiò,ad idem facit,quòd regu
49 la in alternatiuis fallit fauore dotis,† vt per
citatos Doct.in d.§.ſi res,& aliter dicere eſ-
ſet abſurdum, argum.text.in l.ſi quis alium,
inſt.de inut.ſtipul.

Vigeſimoquartò, quia ſtatutū apertè ex-
cludit perſonam mariti,dum requirit ſecun-
dam traditionem, ibi,& per mulierem, ſeu
eius nomine viro dos data fuerit: Nam vbi
50 † maritus includitur in prima traditione,
ſecunda non poteſt verificari,quia ſtatim fa-
cta ſolutione ipſe remanet dominus dotis,
d. l.doce ancillam. C.de rei vendic.& am-
51 plius non poſſet effici dominus† per ſecun-
dam traditionem.l.cum quis.ff.de leg.3.l.3.
§.ex pluribus. ff. de acquir. poſſeſſ. §. ſed ſi
rem legatarij. vbi gloſ. allegat multa. inſtit.
de leg.

Vigeſimoquintò, hoc idem ſuadet natu-
ra copulæ,ibi, & per mulierem &c. quia po-
52 nitur inter † diuerſa,l.ſi is qui ducenta. vbi
Bart.ff.de reb.dub. gloſ. & Doct. in Rub.ff.
de iur.& fact.ignoran.

Vigeſimoſextò,ad hoc facit, quòd huiuſ-
modi ſtatuta non poſſunt trahi ad caſum fi-
53 ctum, † Ruin.conſ.151.in prin. vol.5.Sim.
de Pret.ex communi in conſ.138. vol.1. &
tamen omnis ſenſus, qui contradiceret hu-
iuſmodi diſtinctioni perſonarum coniūctus
eſſet cū aliqua fictione repreſentationis plu-
rium perſonarum,videlicet, dantis, & reci-
pientis, quod eſſe non poteſt, niſi per fictio-
nem, quia ſecundum veritatem correlatiuo
54 rum natura † eſt,vt vnum nō ſit reliquum,
l.2.in princ.ff.de præſcript.verb.

Vigeſimoſeptimò, idem ſuadet illa con-
cluſio, quòd inter dantem, & recipientem
55 † debet eſſe differentia,cap.ad noſtram.ex.
de inſtit.capit.debitum,de bapt.l.vlt. de of-
fic. Præt.

Vigeſimooctauò, hoc etiā probatur, quia
illud, quod eſt per fictionē tale, non eſt pro-
56 priè † tale,l.lege Cornelia in fi. ff. de teſta-
men.§.conſtituitur.inſtit.de vſucap.& tamē
huiuſmodi ſtatuta debent propriè intelligi.l.
non aliter.ff.de leg.3.

Vigeſimononò, ad idem facit,quòd fictio
57 non adaptatur ad impoſſibile. § minorem.
inſtit.de adopt.& ſi fingeretur,quòd per ſo-
rorem tranſlatum eſſet dominium in mari-
tum,iuxta ſtatutum ibi,& per mulierem,ſeu
eius nomine viro dos data fuerit, omnis fi-
ctio foret impoſſibilis,quia quæreretur vlte-
58 rior productio ab actu, † qui in ſui princi-
pio non ſumpſiſſet initium.l.quæcunque. de
act. & oblig. cum ſimil. adductis per Cam-
peg.in tractat.de dot.part.5.q 45.num.3.

Trigeſimò, idem etiam magis ſtringit,
quia,quæ proximè in præcedenti ratione di-
ximus,

44 nupt.lib.3.num.7.† affirmant quod puerile
esset dicere contrarium.

Decimononò, vbi non obstaret defectus
voluntatis, nec potestatis, neque materiæ, &
dicta mulier vellet, decenter vellet, posset, &
ratificaret, & ratificando actionem quære-
ret, adhuc non diceretur dotata, iuxta for-
45 mam statuti Bononiæ, † quia persona ma-
riti non potest includi sub illis verbis, vel al-
teri pro ea, ex quo de marito superius facta
fuit mentiò specialis, arg.tex. in l.doli clau-
sula.ff.de verb.obligat.& no. per Aldrob. in
addit.ad glos.in §.fratris vero. in verb.eius,
instit.de nupt.

Vigesimò, quia illa verba, vel alteri pro
46 ea, debēt intelligi de legitima persona † ex
voluntate mulieris.l.qui testamento.ff.de te
stam.l.vt gradatim. §.1.ff.de muner. & ho-
nor.l.1. cum glos. C. de sacrosanct. Eccles.
Paul. de Castr. in l. cum quod Ephesi in §.
quod exigimus.ff.de constit.pecun.& Paul.
de Castr.ibi num.5.ponit bonum exemplū,
sed & clarè loquitur ibi glos. in verb. debe-
tur.dum text.in illis verbis, & quod tibi de-
betur, si mihi cōstituatur debet, supplet hoc
si sua voluntate fiat, aliàs non, de neg.gest.l.
soluendo, de nouat.l.si stichum.§.fi.& con-
sequenter nō verificantur hæc verba in ma-
rito, cujus personam non esse legitimā ostē-
dimus supra, & nunc accedit Angel.de Gā-
bil.cons.40.vers.nec obstat octauum, & Mi-
chael de Accoltis cons.94. sub num.18. in-
ter cons. vlt. vol. vol. 1.

Vigesimoprimò, quia electio illius perso-
næ, de qua intellexerunt statuentes per illa
verba, vel alteri pro ea, non pertinet ad obli
47 gatos, ne ponatur in eorum potestate, † an
debeant, iuxta pulcherrimam, & celebrem
theoricam, Ias.in l.non vtique. sub num.2.
ff.de eo quod cer.loc.

Vigesimosecundò, ad idem, quia dispo-
48 sitio statuti respicit fauorem mulieris, † iux
ta theor. Iacob.de S. Georg. Guil. de Cun.
Bart. & aliorum in l.plerumque interest. §.
si res.ff.de iur.dot.

Vigesimotertiò, ad idem facit, quòd regu
49 la in alternatiuis fallit fauore dotis, † vt per
citatos Doct.in d.§.si res, & aliter dicere es-
set absurdum, argum.text.in l.si quis alium,
inst.de inut.stipul.

Vigesimoquartò, quia statutū apertè ex-
cludit personam mariti, dum requirit secun-
dam traditionem, ibi, & per mulierem, seu
eius nomine viro dos data fuerit: Nam vbi
50 † maritus includitur in prima traditione,
secunda non potest verificari, quia statim fa-
cta solutione ipse remanet dominus dotis,
d. l.doce ancillam. C. de rei vendic. & am-
51 plius non posset effici dominus† per secun-
dam traditionem.l.cum quis.ff.de leg.3.l.3.
§. ex pluribus. ff. de acquir. possess. §. sed si
rem legatarij. vbi glos. allegat multa. instit.
de leg.

Vigesimoquintò, hoc idem suadet natu-
ra copulæ, ibi, & per mulierem &c. quia po-
52 nitur inter † diuersa, l.si is qui ducenta. vbi
Bart.ff.de reb.dub. glos. & Doct. in Rub.ff.
de iur.& fact.ignoran.

Vigesimosextò, ad hoc facit, quòd huius-
modi statuta non possunt trahi ad casum fi-
53 ctum, † Ruin.cons.151.in prin. vol.5.Sim.
de Pret.ex communi in cons.138. vol.1. &
tamen omnis sensus, qui contradiceret hu-
iusmodi distinctioni personarum coniūctus
esset cū aliqua fictione representationis plu-
rium personarum, videlicet, dantis, & reci-
pientis, quod esse non potest, nisi per fictio-
nem, quia secundum veritatem correlatiuo
54 rum natura † est, vt vnum nō sit reliquum,
l.1.in princ.ff.de præscript.verb.

Vigesimoseptimò, idem suadet illa con-
clusio, quòd inter dantem, & recipientem
55 † debet esse differentia, cap.ad nostram.ex.
de instit.capit.debitum, de bapt.l.vlt. de of-
fic. Præt.

Vigesimooctauò, hoc etiā probatur, quia
illud, quod est per fictionē tale, non est pro-
56 priè † tale, l.lege Cornelia in fi. ff. de testa-
men.§.constituitur.instit.de vsucap.& tamē
huiusmodi statuta debent propriè intelligi.l.
non aliter.ff.de leg.3.

Vigesimononò, ad idem facit, quòd fictio
57 non adaptatur ad impossibile. § minorem.
instit.de adopt.& si fingeretur, quòd per so-
rorem translatum esset dominium in mari-
tum, iuxta statutum ibi, & per mulierem, seu
eius nomine viro dos data fuerit, omnis fi-
ctio foret impossibilis, quia quæreretur vlte-
58 rior productio ab actu, † qui in sui princi-
pio non sumpsisset initium.l.quæcunque. de
act. & oblig. cum simil. adductis per Cam-
peg.in tractat.de dot.part.5.q 45.num.3.

Trigesimò, idem etiam magis stringit,
quia, quæ proximè in præcedenti ratione di-

ximus,

ximus, procedunt etiam secundum liberiores sensus intellectus nostri, & ideò dicebat Bal. quòd non possumus † scire istam propositionem annus desinit, nisi sciamus hanc, annus incipit, Rom. in l. de diuisione. ff. sol. matrim.

Trigesimoprimò, accedit, quòd statuta propriè sunt intelligenda, d. l. non aliter. ff. de leg. 3. l. 1. §. 1. ff. si ager vectig. & vbi aliter, quàm per diuersitatem personarum includeretur persona mariti, statutum traheretur ad sensum impropriùm, quia mulier propriè dicitur dotata, quando illi fuit dos
60 data, quia propriè dicitur dos à do das, † & non dicitur propriè dos sine traditione, Fulgos. in l. iurisgentium. num. 6. ff. de pact. Simon de Pret. de interpret. vlt. vol. solut. 12. num 20.

Trigesimosecundò, quòd ita intelligi debeat statutum in illis verbis, vel alteri pro ea, suadetur; quia conditio, siue qualitas illa illegitimitatis personarum tanquam intrin-
61 seca ex † natura subiectæ materiæ semper subintelligitur, l. 1. ff. de condit. & demonstrat. l. interdum. ff. de verb. oblig.

Trigesimotertiò, ad idem facit, quod verba quantumcunque generalia ciuiliter sunt intelligenda, & prout ratio dictat, non au-
62 tem † abusiuè, Nat. qui latè, & pulcrè exēplificat dictum in cons. 580. Primò quæritur, versic. & ad illud de verbis generalibus, num. 11. in 2. vol.

Trigesimoquartò, ad idem facit, quòd in-
63 terpretationem iniquam iura refugiunt, † l. penult. ff. ad exhib. l. serui nostri. cū ibi not. C. de nox. nihil enim iniquius foret interpre-
64 tatione, quæ his aduersaretur sensibus, † & iniquitas probatur per vulg. reg. l. id quod nostrum. ff. de reg. iur.

Trigesimoquintò, non etiam possunt verificari illa verba statuti, ibi, per ipsam mulierem, quia soror erat absens; non etiam illa, vel per alium eius nomine, quia instrumentum non cantat nomine sororis, sed nomine dotis sororis. Instrumēti verba sunt hæc, Et hæc omnia in dotem, & dotis nomine N. Illud enim verbum, nomine, refertur ad dotem, non ad illa verba, honestæ iuuenis, quia si terminaretur clausula, ibi, dotis, vel poneretur punctus, sensus foret imperfectus, nec bonam inueniret Persianus cōstru-
65 ctionem, † quod iura non tolerant. l. Plautius. ff. de aur. & arg. leg. & in terminis dotis solutæ similes subtilitates, & rationes obseruauit Doct. in l. post dotem. super intellectu
66 † illius text. vt per Ias. ibi, in ver. quartò illa verba filiæ sub num. 4 ff. solut. matrim. & differentia non est verbalis, quia secundum prædictam interpretationem, etiam si compellantur fratres soluere iterum dotes sororis (vt indubitanter credimus) adhuc prima
67 solutio non erit redacta ad non causam, † quia secus esse aliter controuerti posset, quando verba essent concepta sororis nomine.

Trigesimosextò, animaduertimus, quòd nomine sororis non poterat dici, nec potest dici aliquid actum: quia illa verba statuti, vel per alium eius nomine, important per
68 alium habentem voluntatem, † & mandatum, vt supra, & nunc probatur per text. in l. quoties, in princ. in ver. cæterum. ff. sol. matrim. inducendo illum text. cum Ias. in l. post dotem, nu. 83. vers. Nam si in præteritum. ff. eo. tit. sol. matrim. & quòd voluntas includat mandatum, probatur, quia prima traditione sequuta negotium totum incipit pertinere ad mulierem. Hæc ratio est conformis, & desumpta ex theorica Bart. super
69 eo, an actus factus de mea † voluntate dicatur factus de meo mandato, an verò simpliciter de mea voluntate abstracta à mandato, quam commendādo multum retulit Ias. in d. l. post dotem. vers. primo nota. ff. solut. matrim.

Trigesimoseptimò, veritas præcedentis fundamenti multis adiuuari posset, quibus probatur dispositionem generalem restrin-
70 gi ad legitimas † personas, ex Seraph. in tract. de priuil. & iur. fisc. priuileg. 83. nu. 17. cum seq. sed non recedendo à limite materiæ dotis; illud potissimum facit, quòd talis
71 conclusio procedit etiam contra dotē, † & ideò quamuis lex dicat, quòd omnes in promittendo dotem obligantur cuiuscunque sexus, & conditionis existant, tamen restringitur ad eos, qui sunt legitimæ ætatis. l. fin. C. ad Velleian. Crauet. in l. 1. num. 58. ff. de leg. 1. & sequitur Seraph. dicto loco nu. 21. in fi. & ideo multo magis nunc amplecti debet, quando agimus pro dote, cuius causa fauorabilis est.

Trigesimooctauò, cum statutum requirat dotem dari mulieri, non potest verificari in hac constitutione dotis, quæ sustinetur

in

72 in promiſſione, † quia aliud eſt dotem da-
ri, aliud dotem promitti, Rol.conſ.69.num.
21.lib.3.Gram. deciſ.103. nu.18. & 19. &
187.Caſſan.ſuper conſuet. Burgund. §.23.
ſub num.6.Surd.conſ.45.nu.18.vbi iura al-
legat, & ad id ponderat vol.1. & de ſtatu-
tis Bon. loquens tradit Machel pattocin 7.
numero 7.

Trigeſimononò, non etiam poteſt dici ſa
tisfactum ſtatuto, quia ſoror remaneret do-
tata per actum replicatiuum, & tamen ſta-
tutum loquitur de actu ſimplici, quo caſu nõ
73 poteſt verificari † in replicatiuo, Iaſ.in l.1.
in §.ſi quis ædificium.ff.de nou.oper. nunc.
vbi ideò dicit, quòd ſtatutũ de faciente non
74 comprehendit reficientem, † & idem dicit
Rol.d.conſ.69.num.10.& ſeq.lib.3.

Quadrageſimò, præcedenti rationi fini-
tima eſt traditio Surd. d.conſ.45. num. 36.
vol.1.vbi voluit dotes omnino dari, & tradi
75 deberet † ab ea perſona, quam nominat ſta-
tutum, vt mulier dicatur dotata, iuxta for-
mam ſtatuti, & allegat multa.

Quadrageſimoprimò, facit, quòd ſtatutũ
requirit dotes dari ipſi mulieri, & tamẽ dos
de qua agitur ſolùm poteſt dici deſtinata
dictæ mulieri, ideò non ſufficit, quia deſti-
76 natio † non habetur pro facto, Bald.& Aret.
in l.nundum.per illum text. C.de ſat. Bald.
Imol. Angel. Caſtrenſ. Alex. Raph. Cum.
Iaſ.& alij in l.cætera. in §.ſi pataueiit. ff.de
legat.3.

Quadrageſimoſecundò, quia ſtatutũ re-
quirit dominium dotis transferri in mulie-
rem, ibi, detur ei dos: dare enim importat do
77 minium † transferre. § ſic itaque diſcretis,
inſtit.de actionibus.ext.eſt in terminis traditio-
nis dotis in §.1. ibi, quamuis ſit ipſius dotis
cauſa datum.inſtit.quib.alien.lic.vel no.quẽ
78 tex.in hunc ſpecialem ſenſum † pondera-
uit Conſtan.Rog.in tract.de dot. verſ.deci-
moterrio.num.43. & tamen huiuſmodi do-
minij translatio in dictã mulierem nõn po-
teſt cõſiderari in huiuſmodi modo dotandi,
quia quando dos datur marito, etiam ſi de-
tur contemplatione vxoris, non acquiritur
79 vxori, † ſed marito, qui etiam dominus do-
tis, & poſſeſſor, ſeu quaſi efficitur, l.quoties.
C.de iur.dot.iunct.l.1. ff.de vſucap. pro do.
& ita in his terminis tradidit Io.Petr. Surd.
in tract.de alimen. tit.5.q.7. num.15.

Quadrageſimotertiò, ſupraſcripta ratio,
quæ etiam confirmatur per tex. in l. vbi au-
tem.in §.fin.ibi, vt dominium omnimodo ef
ficiatur ſtipulatoris.ff.de verb.oblig.adiuua-
tur ex eo, quòd omnia in hoc inſtrumento
reducuntur ad promiſſionem mariti, quia
promiſſione non transfertur dominium, etiã
ſi ſit promiſſa pro dote res promittentis,
80 & de hoc habemus text.ad litteram in l.cũ
quidam.in §. ſancimus.in verſ. vel prædia.
C.de iur.dot.vbi reperitur apoſtilla, quæ di-
cit illum text. ad hoc notabiliſſimum.

Quadrageſimoquartò, etiam præceden-
81 tia magis confirmantur, quia quantitas † di
citur data in dotem, & ita caſus magis, atq;
magis reducitur ad puram, & veram pro-
miſſionem. Nam videmus, quod dos data
in quantitate per vſurarium non poteſt poſt
82 mortẽ vſurarij repeti per creditores, † eiuſ-
dem à filia, ſiue ab ipſius filiæ marito, quia
ſupereſt ipſius mariti ſola promiſſio, fundus
autem ex ortus ex vſuris, & datus in dotem
poteſt euinci, quia non ſupereſt ſola promiſ
ſio mariti, ſed res ipſa, ita notabiliter docue-
runt Angel.in l. Lucius Titius. vet.& ideò.ff.
quib.mod.pign. vel hypp.ſol.Feder.de Sen.
in conſ.63. quidam vſurarius nihil habens.
& nos addimus text.in l.ſi alieni numi.ff.de
ſolut. accedit conciuis noſter Hipp. Marſil.
in ſing.67.qui dixit caſum eſſe menti tenen
dum ſimul, & eſt veriſſimum, quia magna
eſt copia fœneratorum, vt dicemus, & de-
83 monſtrabimus † Deo dante, in tractatu no-
ſtro de cambijs per literas, quem examinan
tes iuſtitiam cambiorum Banchi S. Ambro-
ſij Illuſtriſs.huius Ciuitatis Med.eiuſdẽ om-
nipotẽtis Dei ope, inter maximas anguſtias
noſtras conſtituti perfecimus.

Quadrageſimoquintò, adeò vera ſunt,
quæ diximus, vt & vera ſint etiam ſi maritus
agnoſceret ſe debitorem, & reduceretur ſo-
lutio ad non cauſam, & fratres cederẽt actio
nem ſorori, & promitterent manutenere no
men mariti bonum de iure, & de facto, & ſo
ror acceptaret, quia de ſtricto iure non di-
ceretur ſatisfactum ſtatuto, quia reſpectu
84 tranſlationis dominij non magis † habet an
nexam executionem ceſſio, quàm liberatio,
vt not.Bart.in l.ſi ſponſalibus. §.ſi mulier.ff.
de iur.dot.

Nec iniqua videtur hæc ſubtilitas, quia
ſtatuentes toto poſſe curarunt amouere de-
ceptiones in hoc contractu, & ita implicitẽ
dam-

damnarunt anticipatas solutiones,quas ipsa suspectas habet,prout obseruatum videmus per Summum Pontificem in censibus, vt in bulla.

Quadragesimosextò,stipulatio in instrumēto exhibito apponitur ad promissionem
85 factam per maritum de restituendo, † & statutum in illis verbis, per eam, vel alium eius nomine, loquitur de solutione: Quare cum solutio dicatur facta per fratres, & stipulatio fuerit adiecta circa hanc confessionem nomine fratrum, non potest dici satisfactum statuto. Hæc apertè probantur in instrumento, ibi, ad instantiam N. ibidem præsentis, & vnà cum me notario pro se, & alijs eius fratribus stipulantis, & acceptantis,dixit, & confessus fuit. & infra, ibi, & in alia parte habuisse, & recepisse ab eisdem fratribus libras mille, & cætera. standum enim est statuto, vt dicemus,ex Dec.& pluribus alijs mox allegandis.

Quadragesimoseptimò, eò magis dignoscitur vera talis ratio, quam proximè deduximus, quia licèt paulò infrà adijciantur illa verba,& hæc omnia in dotem, & pro dote, & dotis nomine honestæ iuuenis &c. tamē illa non continent actum solutionis factum nomine mulieris, vt requirit statutum, sed
86 nomine dotis:& illa verba† veniunt ad vestiendum dotem receptam in manu mariti causa sua,quæ est distincta ab actu ipsius solutionis,quam nos ponderamus non esse factam per mulierem, neque per alium eius nomine, vt statutum requirit.

Quadragesimo octauò, vbi etiam aliquis sensus à prædictis diuersus excogitari posset, quem nos, ingenuè profitemur, non videre; semper tamen verum erit, quòd statutum loquitur de solutione, quæ fiat per alium per verba inflexa, idest nomine mulieris, non autem nomine proprio alterius soluentis,etiam si in causam dotis,vt hic factum extitit,quæ species stipulationum sunt
87 diuersæ inter se. Nā per verba inflexa † insurgit vtilis actio, l.huiusmodi,in princ.ff.de leg.1. qua mediante dotis fauore absq; cessione,mulier volens agere, possit,tanquam ex stipulatione per suam personam interposita agere absq; dubio,quod secùs est,quando dans dotem illam dat nomine suo.

Quadragesimononò, optimè seruiunt illa verba statuti, vel &c. quia alternatiua ostendit, quòd statuentes eligere voluerunt eum modum, quo tutius mulier agere pos-
88 set† ex stipulatione tanquam per suam personam interposita,vt supra, & has differentias inter stipulationem factam vno,& altero modo,de quibus in præcedenti ratione, egregiè admodum considerauit Bald. Nouell.in tract.de dot.par.6.priuil.24.

Quinquagesimò aduertendū, quòd tanto magis attendi debent allegatæ differen-
89 tiæ, quia in promissione restitutionis † non fuit comprehensus omnis casus, vt infra, ex Castrens.in cons.230. vltra ea in 1. parte, aptiori loco dicemus.

Quinquagesimo primò, videamus quæso rationem statuti, vt apertè intelligamus quàm verissimum simul, & æquissimum,& iustissimum sit facere hanc consequentiam in casu de quo agitur, & in quocunque alio casu: Dos non fuit data sorori,& per sororē viro,ergo non dicitur dotata.

Noluerunt igitur primo loco statuentes
90 sufficere dotem oblatā, quia vbi opus † est facto verba non sufficiunt, glos. fin. in cap. Pastoralis.de offic.ord. glos. in cap. circa. in verb.præstito.de elect.in sex.cum multis cumulatis per Ias.in l.qui Romæ.num.9. ff.de verb.oblig.

Non etiam contentati fuerunt de dote destinata, quia in ea non deficiebat occa-
91 sio† differendi per calumniosos tramites,vt experiētia docet omnium rerum magistra, cap.quàm sit.de elect.in 6.

Non acquieuerunt doti promissæ mulieri propter timorem futuræ dilapidationis
92 † bonorum, & euentus duriores litis contra tertios possessores,& timor iustus fuit, quia
93 retentio dotis promissæ est † species dilapidationis, quia interesse dotis excedit reditus, qui verisimiliter percipiuntur ex bonis retentis, vt poterunt experiri hi fratres obligati ad soluendum interesse dictæ eorum sorori,etiam absque eo, quòd interpellati fuerint, vt infra.

Non etiam contenti fuerunt de dote promissa viro,quia vltra prædicta timuerunt de
94 aliqua collusione, † & fraude, quam committere potuissent fratres, vel alij obligati
95 cum inferioris conditionis viro; cum † aliquo eorum lucro, cōtra l.qui dolo.ff.de reg. iur. Hominum enim malitijs occurrendum est.l.in fundo. ff. de rei vendic. nec pati debue-

buerunt aperire viam, qua ex improbitate
96 propria obligari sibi acquirere possent, † l. itaquo fullo. ff. de furt.

Non etiam habuerunt pro dotata illam mulierem, cui, & marito simul dos fuisset
97 promissa, † quia adiectio personæ non tollebat præcedentes rationes.

Noluerunt dotem dari mulieri simpliciter, quia non confisi sunt de illa, quia mulier
98 cōsueuit sæpè contra propria cōmoda † laborare. l. 3. C. de nupt. & facilè decipi posse
99 præsumitur. † §. his consequens, in authen. de æqual. dot. & in effectu dubitarunt de fragilitate muliebris consilij, quàm latissimè de
100 more comprobat † Tiraq. de leg. connub. glos. 1. num. 70. cum seq.

Non etiam voluerunt sufficere dotem datam esse viro solùm, quia non potest ex eo dici dotata mulier, quia actio de dote durā
101 te † matrimonio non habet locum, glos. in l. quæ fundum. in verb. condicatur. ff. de iur. dot.

Non iudicarunt præterea statuentes plenè satisfactum mulieri, si dotes darentur mulieri, & viro simul, quia non benè discerne-
102 batur † priuilegium. l. in rebus. ff. de iur. dot. & non dabatur in libera manu mulieris unquam, q. omni iure sibi debebatur principaliter, quia adiectiuum est appositum fœ-
103 minæ, † & venit qualificatiuè, & restrictiuè, Abb. in cap. damnamus, sub num. 4. vers. in ead. glos. ibi, Teneatur adiectiuè. de sum. Trinit. & fid. Cathol.

Solus ergo modus soluendi dotes mulieri, & per mulierem marito, exēptus ab omni difficultate litium, discordiæ, fragilitatis consilij muliebris, & omnem continens iuris, æquitatis, & facti veritatem, dotium fa-
104 uore, iustè, & summa æquitate † approbatus extitit; nimirumq́ iustè concludendum fit. Dotes non fuerunt datæ per dictos fratres dictæ eorum sorori, ergo non fuit dotata, vt supra: quia in effectu has conditiones secum traxit obligatio ex aditione testalēs, quàm fratres mutare non potuerunt aliter soluendo. l. vero procuratori. §. sed & si quis. in finalib. verbis. ff. de solut.

Quinquagesimosecundò, prædicta omnia confirmantur, quia standum est statuto, vt intelligamus quando mulier dicatur
105 dotata † Dec. cons. 261. num. 2. Roman. cons. 179. num. 1. Alex. cons. 13. num. 4. vol. 3. Soc. cons. 50. num. 24. & cons. 92. num. 5. vers. nec obstat. vol. 1. Bec. cons. 53. nu. 6. Corn. cons. 57. col. 3. vers. sed animaduerto. vol. 2. & cons. 300. vol. 4. Paul. de Castr. cōsil. 275. licet istā D. Lysa sub num. 1. volu. 1. vbi dicit, quòd ideò verba statutorum sunt perpendenda diligenter: & à verbis statuto
106 rum non esse † recedendum, tradit Bart. in l. quòd constitutum, de testament. milit. etiam si ratio cesset dicit Paul. de Castr. cōs. 224. quod incipit, Super primo quæsito. libro 5. quidquid dixerit Bart. in l. seruo si testator. ff. de leg. 1. & arguendo à contrario
107 sensu † intelligimus mulierē non esse dotatam, Rom. in l. si cum dotem. num. 47. & 48. vbi examinat dictum. ff. sol. matr.

Quinquagesimotertiò, hæc eadem veritas probatur, quia noua illa actio resultans ex dispositione statuti, quæ dicitur conditio
108 † ex statuto, Alex. in his terminis cōs. 160. col. fin. vol. 7. & post illum Sim. de Pret. cons. 138. nu. 109. vol. 1. non potest tolli, nisi virtute ipsius statuti, cuius dispositio non potest conuenire, nisi conueniant verba, & omnes eius qualitates, vt dicunt Doct. omnes citati in præcedenti fundamento.

Quinquagesimo quartò, tātò magis prędicta vera sunt, quia statutum loquitur for-
109 maliter, † vt probatur in præcedenti statuto in §. si verò dotaræ non fuerint, in illis verbis, Secundum formam sequētis statuti.

Quinquagesimoquintò, si statutum etiā non obstaret non posset dici dotata ad effectum, vt excluderetur ab eius portione hæreditatis, vel noua dote, quia totus contractus reducitur ad confessionem factam con-
110 stante † matrimonio, vt est videre ex lectura instrumenti, & consequenter præsumitur facta animo donandi, l. & per totum ff. de donat. inter vir. & vxor. latè Ruy. cons. 150. ferè per totum. lib. 5.

Nec dicatur, quòd contractus non reducatur ad confessionem respectu apocę camporum de Amoribus, quia quæ dicuntur de dicta apoca determinantur pariter ab illis verbis, dixit, & confessus fuit, & consequen-
111 ter æqualiter, quia † natura determinabilium nō repugnat, l. iam hoc iure. ff. de vulg. & pupill. cum alijs adductis per Ruy. cons. 156. de tribus. num. 23. lib. 5.

Et licèt cōtinuato sermone subijciatur illa verba, corā testib. & me notario infrascri-

O pris

ptis per prædictum M. D. Ioannem assignata, & relaxata: tamen non probatur traditio, & consignatio campsorum de Amorinis; sed benè, quòd fuerit tradita, & relaxata illa apoca, quam maritus dixit, & confessus extitit esse, vel fuisse apocã DD. de Amorinis.

Non enim dicit instrumentum, quòd apoca fuerit visa per testes, vel notariũ: & si hoc diceretur, idem foret, quia testes illi nõ habebant notam manum illorũ campsorum, imò pro maiori parte nesciebant scribere, & reliqui vix aliquas notas informes confingere, & in effectu ex dictis verbis nulla potest
112 elici probatio, quia verba notarij † nõ probant ea, quæ tunc, tempore instrumenti interuenire non poterant, Paul. de Castr. in l. prædia cum seruis, nu. 2. ff. de acquir. possess.

Quinquagesimosextò, vbi contractus eximi posset ab hoc obiecto præsumptæ donationis respectu ipsius mariti; tamen remanet alia difficultas maior, quia maritus erat
113 grauatus † ære alieno, quo casu confessio præsumitur facta in fraudem creditorum, & ideò creditoribus non præiudicat, authent. sed iã necesse. C. de donat. ante nupt. Ruyn. cons. 154. per totum, lib. 5.

Quinquagesimoseptimò, retentis terminis simplicis paupertatis ipsius mariti, etiam si cessaret ratio præsumptæ donationis, vel fraudis: non etiam posset dici dotata soror, quia dos non censetur data ipsi mulieri, nec
114 alteri pro ea, † quando est data non soluturo, à quo rehaberi non potest. l. quoties. ff. qui satisd. cog.

Quinquagesimo octauò, etiam si maritus non fuisset pauper, illi dotes solui nõ potuissent, quia & ipse, & fideiussor dirigebantur in duriorem fortunam propter inimicitias grauissimas, quibus irretitus erat maritus, & propter quas neque lucris incumbere,
115 neque hiscere † vix poterat, text. est de hoc in fortioribus terminis in l. verum. in §. si locupleti. ff. de minor. de quo admonet Rom. in l. 2. num. 47. ff. sol. matr. & est notabilis decisio aduersus soluentes dotes mercatoribus diuitibus habẽtib. facultates suas
116 † in magno discrimine, vt in mari, & aduersus soluentes diuiti habenti aliquam litẽ grauem, & aduersus soluentes dotes habentibus diuitias suas in animalibus, vel in pecunia, vel in prædijs vrbanis, vel in mancipijs, vel alijs rebus similibus periculis obnoxijs.

Non ignoramus Brun. in sæpius citato tract. art. 6. prin. in 4. memb. q. 14. distinxisse inter verisimilitudinem in genere, & ve-
117 risimilitudinem † in specie, quod dictum pro not. retulit Seraph. in tract. de priuil. & iur. fis. priuil. 83. num. 62.

Cæterum hic non iacet difficultas, quæ aliquam vtilitatem contineat, posteaquàm Brun. indistinctè tenet dotes iterum soluendas, sed distinguit in eo puncto, an filia dicatur dotata, vel non, quod potius respicit modum formandæ petitionis, quam finem nostræ intentionis, quæ eò spectat, vt dotes soluantur.

Animaduertimus insuper, quòd text. in l. si cum dotem. in §. si post solutum. ff. solut. matr. loquitur de dote soluta filiæ, & consumpta per filiam, & text. in l. si quis cum sciret. ff. pro empt. ponderatus in illis verbis, nisi fortè, & is qui luxurioso, & protinus scorto daturo pecuniam seruos emit, non vsucapiet, similiter loquitur de quantitate data eidem, qui illam consumpsit, & ita Brun. distinctio non debet extendi ad præiudicium mulieris, quando dos non fuit illi data, neqi per illam consumpta.

Considerauus etiam, quòd & mulierem
118 indistinctè indotatam dici † tenuit Dec. allegando Bald. in cap. pastoralis, col. fin. nu. 10. de iud.

Sed melius, res nostra in eo casu versatur, vt verisimilitudo in specie adesset, & ita semper vera est ratio allegata.

Quinquagesimo nonò, si iura adducta probarent intentionem Bruni, & res versaretur in verisimilitudine in genere, adhuc grauiter vrgeret, quòd dos succedit loco legiti-
119 mæ, vt scribunt † Doct. in l. Titio centum. in §. Titio genero, vbi id not. Bart. num. 6. ff. de cond. & demonstr. & latè prosequitur Tiraq. in l. si vnquam. in verb. susceperit liberos. nu. 112. C. de reuoc. donat. quæ est debita de iure naturali. l. cum ratio. ff. de bon. dam. latè Fab. in auth. nouissima. in 2. quęst. princ. C. de inoff. test. & consequenter controuerti posset de validitate legis, quia ius na
120 turale † tolli non potest per ius ciuile. l. eas. ff. de cap. dimin. l. iura sanguinis. ff. de regul. iur. §. vlt. inst. de iur. nat. gent. & ciuil. sed his subtilitatibus non indigemus, per ea quæ diximus supra.

Sexagesimo, finitima est illa ratio, quod ille qui

qui soluit rem, quam habere creditori non
121 licet † non liberatur. l. qui decem. §. qui
hominem. vbi hoc nor. Bart. ff. de solut. ob
prædicta enim soror dotes suas habere non
potest.

Sexagesimoprimò, facit, quòd sicut solu-
tum, quod potest repeti, non parit liberatio-
nem, ità, & multò minus oblatum, quòd po
122 test euinci, † prout potuissent euinci pe-
cuniæ à creditoribus mariti, vtsupra dixi-
mus, dùm ponderauimus instrumentum re-
duci ad confessionem, de hoc est text. in l.
Paulus respondit. ff. de solut.

Sexagesimoprimò, hoc præcedens funda
mentum ab ipso euentu clarissimè confir-
matum extitit mediante opera, & persona
dictorum fratrum, qui ex preciosioribus ma
riti vendiderunt. & aliqua ex preciosioribus
destinatis ad ornatum sororis receperunt, &
in proprios vsus contulerunt pro eorum prę-
tensis creditis, etiam quòd in omnem casum
posteriores fuissent infœlici sorore, & etiam
123 quòd ipsi † contra instrumentum nihil
obijcere possent, est text. valde ad propositū
in l. qui res suas. in §. rem autē, & alius etiam
melior in l. si rem meam, ibi, quia amoueri
sibi res possit. ff. eo. tit. de soluc.

Sexagesimosecūdò, illegitima fuit huius-
modi dotis constitutio, quia adiectū fuit pa-
124 ctum, quòd maritus, & fideiussor † tempo-
re solutionis quantitatis debitæ per DD. de
Amorinis, tenerentur ad implicationem to-
tius dotis, vt instrumento legitur: dos enim
125 debetur exempta ab omni onere † Cę-
phal. consil. 22. num. 23. vol. 1. Tiber. De-
cian. resp. 2. num. 8. vol. 3. quia dos, quæ da-
tur filię, exclusę à statuto loco legitimę suc-
126 cedit, & in recompensam exclusionis † da-
tur, Paul de Castr. in d. consil. 265. sub nu. 4.
lib. 1. D. Menoc. consil. 327. num. 127. vol. 4.
Cęphal. consil. 145. num. 27. & seq. & consil.
578. nu. 1. & 2. quòd autem hoc sit grana-
127 men, ab experientia patet, † postea quàm
dicta soror virum sequi tenetur, & si ha-
beret pecunias suas dotales implicatas in
aliqua re stabili in territorio Bonon. sibi fo-
rer graue exigere reditus per tertiam per-
sonam.

Sexagesimotertiò, illegitima fuit huius-
modi dotis constitutio, dùm fuit dictum ma
ritum, & fideiussorem loco implicationis te-
neri ad præstationem alicuius idonei fide-
128 iussoris, † vt in eodem instrumento, quia
habemus prohibitionem legis. C. ne fid. dot.
129 dent. cui non potest renuntiari, † quia
Rubr. est concepta prohibitiuè: quia si-
cut prohibet viro ne det, ità vxori ne acci-
130 piat, † vt post Azo. dicit glos. in d. l. 1. in
verb. vir vx. & post glos. Felyn. in cap. si dili-
genti. col. 2. nu. 10. de foro comp. & Rip. in
l. si constante. in 5. opposit. ff. sol. matr. & est
131 fundata in publicę † vtilitatis ratione, quia
talis conuentio tendebat ad parandum per-
132 fidiam in connubio, contra † tex. in l. 3.
C. eo. tit. ne fid. dot. dent. publicæ enim ho-
nestatis ratio in eo cōsistit, vt Ciuitas replea
133 tur liberis hominibus, cui repletioni † ni-
hil magis aduersatur, quàm discordia coniu-
gum, vt patet.

Sexagesimoquartò, vbi omni alio iure
adhibita cautela profuisset dictæ sorori, &
adhiberi potuisset eo modo, quo adhibita
fuit, non comprehendebat casum de quo
magis timendum, videlicet consignationis
propter inopiam, Nam promissio de dote
134 restituenda non cōprehendit † casum in
quo propter mariti inopiā venit consignan-
da, quia consignatio non est restitutio, vt in
135 terminis disputando articulum † tenet
Paul. de Castr. in consil. 231. vltra ea. per
totum illud cons. par. prima, vbi respondet
ad omnia contraria, & adducit præcisas de-
cisiones.

Sexagesimoquintò, si etiam adhibita cō-
uentio, & legitima fuisset, & omnes casus
comprehendisset, adhuc magnam suspitio-
nem induceret contra fratres, quia eo modo
expressè attestati fuerunt se cognouisse ma-
ritum, & fideiussores non idoneos, aliter
enim ab illis cautionem non exegissent, nec
est nouum ex cautelis adhibitis sinistrā suspi
136 tionē colligi, † vt tradit Castrens. in cons.
177. lib. 1. & Merzar. consil. 19. ver. & secun-
dum eandem conclusionem. col. 15.

Sexagesimosextò, non potuerunt fratres
137 debitum dotium diuidere in plures † sum
mas, & partitas, Cornaz. latè decis. 189. ex
actitatis per totum.

Sexagesimo septimò, cū fratres teneren-
138 tur statim ad † soluendum dotes, non po-
terāt differre solutionē, §. minus. de action.
139 quamuis enim dicatur, quòd actio † est lo-
co rei, l. qui actionē. ff. de reg. iur. & quòd il-
lud, quòd est in obligatione dicitur esse in

O 2 patri-

140 patrimonio † Bald. in pulcra quæst. in l. facere posse.ff.sol.matr.tamen & actio re ip
141 sa † minus est,l.minus.ff.de reg.iur.

Sexagesimo octauò, non poterāt fratres
142 præligere † pecunias,quia dos debet con
143 stitui in bonis immobilib. hęreditatis,†seu hæreditatum, à quibus propter dotes excluditur mulier,est text.in terminis in l.siue generalis, in ver. iste autem curator. ff.de iur. dot.

Sexagesimononò, præfata ratio magis cordi hæret, quia text. in d.l. siue generalis.
144 in §. dubitari † autem potest. ponit exceptionem,quæ sicut non adaptatur ad casum nostrum, ità illum & prædicatiuè, & dispositiuè relinquit sub reg. comprehensum secundum effectum exceptionis, quæ dicitur
145 confirmare regulam in casibus † non exceptuatis, l.nam quod liquidè. §.fin. in primo. resp. ff. de pœn. leg. cum sim. adductis per Euer.in loco ab exceptione. numero primo.

Dicitur in eo tex. quòd possunt etiam res vendi concurrentibus quatuor: causa, quòd aliter mulier nubere non possit,quòd magis expediat mulieri, & cum auctoritate Iudicis : de primo habetur ibi causa ; de secun-
146 do,ibi,si aliter nubere † non possit; de tertio,ibi,eique magis expediat; de quarto,ibi, cognita.Hæc autem enumerare in casu nostro non possumus, quia siue inspiciatur natalium progenies, siue amicorum potentia,
147 siue honores, siue mores, quibus † medijs arguimus æqualitatem, vel inæqualitatem, iux.ea quę habentur in cap.super eo.de test. in l.viduæ.C.de nupt.in l.sed ea. ff. de sponsal.& per Bart.in l.si rogatus. ff.de manum. vind.& Alex.in l.si cum dotem. in §. transgrediamur.ff.solut.matr.& in cons.209.nu. 7.vol.6.& Paris.in cons.29. num.18. vol.3. dicta mulier omni respectu virum cōdignū inuenisset, qui immobilia in dotem accepisset, & consequenter nullus bonus iudex poterat arbitrari illi expedire pecunias dari di-
148 cto eius viro, qui † mox illas distrahere posset, tanquam ad hoc datas, vt dicit text. ad lit.in l.res in dotem. ff.de iur.dot.

Septuagesimò, non etiam poterant assignare nomen campsorum,propter illud verbum,soluta,de quo in statuto,quod non ve-
149 rificatur† in assignatione.l.quamuis. §.interdum.ff.ad Velleian. vbi glos. dicit, quòd soluisse fingitur qui reū, seu debitorem delegat: nam, vt diximus, statutum non debet fictè intelligi, quod si controuertatur illud verbum, soluta, latius interpretandum etiā secundum proprium significatum, ex Ruy. in cons.157.num. 8.lib.5.confirmatur pręcedens ratio à iuris dispositione informata, & ideò diutius non controuertimus, quia vtroque modo concludit intentio.

Septuagesimo primò, illud certum est in
150 ter extraneos,fratres connumerari,† l.vnica. §.accedit.C.de rei vx.act. certū est quoque eosdem dotem in suam personam non fuisse stipulatos, & ideò ratione præsumptæ donationis,d.§.accedit, videtur penitus extrinseca exceptio, quæ desumitur à prætensa dote, cum etiam non prohiberetur dicta
151 soror & hanc petere ex diuerso † iure, l. nec ipsa dotem, ibi, cum diuerso iure. ff. de collat. dot. & in hoc est præcisa decisio Alb. cons.12.lib.1. & in terminis stat. Bon. Machel.patrocin.7.num.11.

Septuagesimosecundò, licet in puncto iuris, (vt diximus) differant isti duo articuli, quærere an mulier dicatur dotata,vel an de-
152 beat iterum † dotari,vt supra ex Brun.sufficit intentioni dictæ mulieris, quòd iterum dotetur, & in hoc videtur minor difficultas,
153 quia dos, † prima deperdita debet iterum solui;quia sicut tenetur pater dare dotem filiæ etiam nuptæ,glos.in l.obligamur.in §.le
154 ge.ff.de action.& obligat.ita† fratres tanquàm hæredes personam patris representātes,iuxtà cumulata per Iosephum Lud.concl.16.quia onus dotandi patrimonium re-
155 spicit, † Cyn. in authent. quamuis. de rei vx. act. Constan. Rog. de dote, articulo secundo. & in hæredem transfertur. l. si socius pro filia. ff. pro soc. quia patris, & filij
156 vnum censetur † patrimonium, Bald. in l. secunda. C. de leg. hæred. & sicut pa-
157 ter tenetur conditione ex statuto, † Paul. Castrens. in dicto consilio 265. D. Lysa, volumine primo. ita fratres hæredes,
158 quia tali conditioni adeundo tacitè † se obligarunt, Alex. consilio 103. nu. 8. libro secundo. & sicut in patre verum est, distin-
159 guendo inter † obligationem legalem, & hominis, dicere, quòd durat causa supportandi onera matrimonialia decēter, l.dotis fructus. ff. de iur. dot. & consequenter obligatio etiam consumpta dote,l.si is à quo.

ff.vt

ff. vt in possess. leg. l. 2. ff. de fideiuss. ita & in
fratribus per prædicta.

Septuagesimo tertiò, ad prædicta facit,
quod participium dotata importat factum
160 esse, & factum durare, † l. Plauciana. ff.
de iur. codicill. l. verbum erit. ff. de verb.
signific. & omne tempus significat, Bald. in
l. omnes populi. col. 13. vers. Sed pone. ff. de
iust. & iur.

Septuagesimo quartò facit, quòd ad prædictos fratres pertinebat explorare conditio
nem futuri mariti sororis suæ, non autem ad
ipsam sororem, quæ vulgatum euripedeum
161 † de quo inic. honorantur 32. q. 2. sequu-
ta, sponsaliorum suorum, illis curam reli-
quit, regula enim l. qui alio. ff. de regul.
162 iur. limitatur † pro sorore, vt per Illustriss.
Præsidem in comment. de præsumpt. lib. 4.
præsum. 190. num. 18.

Septuagesimo quintò, proximæ rationi
accedit egregia consultatio Curtij iun. in
cons. 59. sub nu. 38. & aliorum multorum,
quos refert, & sequitur idem Præses cons.
53. sub nu. 38. & etiam Marc. Antonius Pe-
regrin. in tract. de fideicõ. art. 42. nu. 16. vbi,
163 quòd † mulieri non potest imputari, si in
danda dote mariti conditionem non explo-
rauit, & proinde illam posse repetere dotes
super bonis fideicommisso subiectis, vt ibi
per eum num. 17. & seruit à multo magis,
quia soror simpliciter consensit in virũ quò
164 ad matrimonium, † non autem quò ad
dotem, ideò & tanto minus est, vt quid ca-
lumniosè contra illam excogitari possit.

Septuagesimo sextò, iniusta foret omnis
misericordia, quæ imprudentiæ parceret fra
trum, qui se in has angustias coniecerunt
cum tanta ruina sororis, & sex filiorum: re-
spectu fratrum, est tex. in l. si fideiussor. in §.
si necessaria. ff. qui satisd. cog. pro vxore, & fi
lijs, facit quod dixit Illustriss. Præses dicta
præsumpt. 190. nu. 18. vbi probat, quod veri
165 similiter soror † non cõsensisset dotes suas
sic imprudenter solui, & ista præsumptio
non solùm est iuris, quo genus mulierum
166 auarissimum † appellatur, l. si stipulata. ff.
de donat. int. vir. & vx. sed est iuris, & de iu-
167 re, vt nobis apertè probat † text. in d. l. 2.
in §. voluntate, iuncta glos. in ver. contra-
dicat. secundum verum intellectum quem
mox supra adduximus. ff. sol. matr.

Septuagesimo septimò, prædictis proxi-
ma ratio accedit: vbi nulla culpa, ibi nul-
168 la pœna, † l. culpa caret, vbi not. om-
nes. ff. de reg. iur. soror nõn fuit in culpa, vt
supra, ergo non debet pati tale damnum
169 † tex. est in terminis pro hac consequen-
tia in authent. quod locum. C. de collat.

Septuagesimo octauò, grauis est prædi-
170 cta argumentatio, quia damnum † dici-
tur damnum veræ infœlicitatis, l. fin. in prin.
C. de iur. dot.

Septuagesimo nonò, infœlicitatis ratio
171 multiplicatur, dum maximè † mulier no-
bilis se, & suos filios gubernare, & sustenta-
re non posse continuò ingemiscit.

Octuagesimò, conuertamus rationes, &
172 redeamus ad fratres: Culpa culpanti † no-
cere debet, l. si dotem, vbi not. Bald. & Saly.
173 C. de iur. dot. fratres fuerũt in culpa, † arg.
text. in l. si creditores cum ibi not. de priui-
leg. credit. & plenè not. per Ang. de Perus.
in l. nemo carcerem. C. de exact. trib. lib. 10.
ergo ipsis debet imputari damnum, & secun
dum primam, & alteram rationem, ità in
terminis aduersus fratres argumentatus est
Michael de Accoltis in consilio 94. satis li-
quidò num. 12. & num. 27. inter consil. vlt.
vol. lib. 1. vbi hanc partem ex professo tue-
tur.

Octuagesimoprimò, quòd errata fratrum
non debeant nocere sorori, est text. in l. si do
naturus in §. si quis indebitum. ff. de cond.
indebit.

Octuagesimo secundò, licèt prædicta sint
fundamenta iuris, & æquitatis simul, tamen
si etiam forent solius æquitatis non essent
174 solùm probabilia secũdum † traditionem
Bald. quem refert Crau. in cons. 3. num. 23.
sed necessaria, quia causa dotis debet discu-
175 ti secundum regulas † æquitatis. l. cum pa
ter. in fi. ibi, vel quia semel præstita est. l. fa-
nè. §. videndum, ibi, iussum suum. ff. de iur.
dot. & docet Crot. in cons. 277. num. 19. in
2. tom.

Octuagesimo tertiò, quoniam, quod vlti-
mò dicitur, magis cordibus hominum infi-
176 gitur, † & melius memoriæ cõmendatur,
cap. liquidò, iuncta glos. de consecr. dist. 2.
sequuti traditiones Rethorum volentium
firmissima argumenta in fine locanda esse,
177 exemplo Pontificis † in capit. 2. ibi, illud
potissimum inducit, quod ibidem no. Io. de
Imol. moniti cum Euerard. in præambulis

ad centuriam legalem, num. 17. adnotauimus, placet certare præcisis decisionibus, & vt etiam vel vno oculorum ictu appareat, quòd consultatio nostra vadit ad nuptias
178 † benè vestita, vt hic reponamus verba Afflict. in his terminis mox adducendi, non grauabimur pauca etiam deducta repetere, quia specialiter non fuerunt signata.

Prima decisio est in d.l. si pro te. C. de iu. dot. si pro te (inquit text.) pater marito tuo
179 stipulanti † promiserit dotem, non tibi, sed marito tuo stipulanti contra fideiussores competit actio.

Secunda decisio est in l. cum maritum. C. de solut. text. verba sunt: Cum maritum tuum à debitoribus tuis minoris viginti & quinque annis constitutè velut ex causa tibi debiti aliquis accepisse quantitates: nec ta-
180 men † te consensum commodasse significes, nullum tibi præiuditium potuit fieri, nisi factam solutionem post minorem ætatem ratam feceris.

Tertia decisio est in l. non solùm. ff. sol. matr. Non solùm, (inquit ille tex.) in soluenda, sed etiam in exigenda dote, quæ
181 † communis est patri, & filiæ vtriusque, voluntas requiritur, nec alter alterius conditionem deteriorem facere potest.

Quarta decisio est in l. 2. in §. 1. ff. eod. tit. sol. matr. Denique (inquit ille tex.) pater
182 non aliter † quàm ex voluntate filię petere dotē, nec per se, nec per procuratorem potest, iuncto tex. in l. prout quisque. ff. de solut.

Quinta decisio est in l. dotem. ff. sol. matr. vbi adeò lex existimauit necessariam voluntatem mulieris, vt, & illam saltem præsum-
183 ptam perquisierit vbi † vtilitas concurrit mulieris, text. verba sunt: Dotem voluntate filiæ videri patrem recepisse, cum causas ei contradicendi filia non haberet, maximè cum ab eo postea ampliore summa dotata sit.

Sexta decisio reperitur in l. si cum dotem.
184 in §. eo autem tempore, ibi, consentire † filiam patri oportet. ff. eo. tit. solut. matr.

Septima decisio est in l. tali facta, in fine,
185 ibi, nec filiæ † si voluerit deneganda est actio, ff. de iur. dot.

Octaua decisio fundata super paupertate mariti, quam pluries adduximus, reperitur in l. si cum dotem. in §. si mulier. ff. sol. matr. vbi in fortiotibus terminis loquens, tuetur mulierem à iactura dotium. Si mulier,
186 † (inquit ille tex.) soluto matrimonio egētem reum per nouationem decepta acceperit: nihilominus actio dotis ei manebit.

Nona decisio est in l. promittendo. ff. de iur. dot. Non enim, (inquit eò loci text.)
187 proderit † maritum nomen consequutum tempore quo exigere non poterit.

Decima decisio est in l. Attilicinus. ff. de pact. dot. Proculus, (inquit text.) respon-
188 dit, quòd ad diem dotis † reddendæ attinet pacto existimo meliorem conditionem mulieris fieri posse: deteriorem non posse.

Vndecima decisio est in l. de die. ff. eo. tit.
189 de pact. dotal. ib. ibi, dum † ne mulieris deterior conditio fiat.

Duodecima decisio est in l. quoties. ff. qui satisd. cog. Quoties, (inquit text.) vitiosè
190 cautum, † vel satisdatum est, non videtur cautum, nec satisdatum.

Decima tertia est in l. cum vir vxori. ff. de iur. dot. vbi acceptatio nominis non sol-
191 uendo † iudicatur donatio prohibita.

Decima quarta est in l. si mulier. la 2. in §. ex asse. ff. de iur. dot. quæ desumitur ex il-
192 lis verbis, ità † ęquum est, si accipere id ipsum, quod ei debetur, vir potest.

Decima quinta est in l. si ita constante, ibi: si hoc mulieri vtile sit, vt ex pecunia,
193 † in rē, aut ex re in pecuniam &c. ff. eo. tit. de iur. dot.

Decima sexta est in l. qui decem debet, ff. de solut. vbi est text. ad litteram, quo pro-
194 batur, quòd ille, † qui soluit rem, quam creditori habere nō licet, vel ab illo auferri potest, non liberatur.

Decima septima est in fortioribus terminis in l. Paulus la 1. ff. eo. tit. de solut. vbi Pau
195 lus † respondit, creditorem non esse cogendum accipere creditum suum modo continenti aliquod eius damnum.

Decima octaua est in l. Paulus respondit, la 2. ff. eo. tit. de solut. vbi not. Bart. quòd so
196 lutum, † quod potest repeti, non parit liberationem.

Decimanona est in l. si hominem, quæ est lex 69. ff. eo. tit. in qua finitima decisio habetur, cum præcedenti, dum disponitur,
197 quòd ille † non liberatur qui dat pro noxa seruum pignoratum, vel in quo habetur vsusfructus.

Vigesima decisio est in l. si genero dotē, ibi,

198 ibi, nec tibi † prohibente iure, quærere po-
tuit actionem. C. de iur. dot.
Vigesima prima decisio est in l. fundus
199 dotalis, ibi, toties non potest alienari † fun
dus, quoties mulieri actio de dote compe-
tit, aut competitura est, ff. de fund. dot. un-
cta ratione, quia prohibet ius actionem ac-
quiri vt supra.
Vigesima secunda decisio est in l. dotale
200 prædium, ibi, quia mulier † ex pacto actio-
nem non habet. ff. de fund. dot. secundum
inductionem præcedentis text.
Vigesima tertia est in l. si mulier dotis
201 causa, ibi, in corpora † cum mulieri pro-
dest. ff. de pact. dot.
Vigesima quarta est in l. cum maritus,
202 ibi, si deteriori loco † dos non esset. ff. de
pact. dotal.
Et ad supradicta, quæ desumpta sunt, à
paupertate addenda est regula impossibili-
tatis iuris, quæ est, vt vitiet etiam promissio-
203 nem † scienter factam, Bal. in l. ea quæ ti-
bi. C. de donat. ante nupt.
Vigesima quinta decisio est, quia ita te-
204 nuit magni nominis vir † Andr. de Isern.
in c. 1. sub. num. 24. vers. Si vero marito. col.
7. tit. de nat. success. feud.
Vigesima sexta est Afflict. in iam citato
loco, vers. Quarto quæritur, quid si soror. sub
num. 34. vbi repetit rationes Iserniæ: quia
205 † factum mariti non præiudicat vxori: quia
206 ignorans † non obligatur: & quod mulier
207 dicitur dotata † quò ad virum, non quò ad
se, quia non consensit, nec etiam inuita po-
208 tuit † dotari.
Vigesima septima decisio est Natt. in
209 tract. de stat. exclus. † fœm. in 2. q. nu. 59.
Vigesima octaua decisio colligitur ex
verbis Rom. in l. non solùm. num. 6. ff. sol.
matr. vbi ponderat verba illius tex. ibi,
210 † vtriusque voluntas exquiratur.
Vigesima nona aperta est decisio apud
211 Angel. de Gabell. † cons. 40. nu. 40. vers.
Nec obstat.
212 Trigesima apud Flam. Rub. † in cons. 28.
nu. 59. 60. & 61. & seq.
Trigesima prima apud Michael de Ac-
coltis in cons. 94. satis liquidò, per tot. illud
cons. inter consil. vlt. volun. vol. 1. vbi ex
213 professo se fundat in paupertate † viri, &
totum damnum ascribit dotanti, quia non
præuidit, nec prouidit conseruationem do
tis, varijsque rationibus, per tot. illud cons.
agitur pro muliere.
Trigesima secunda decisio est apud Rol.
Cauagnol. in obser. decret. Mantuæ. ad
decr. 73. §. 5. nu. 10. & 11. vbi expresè dicit,
214 quòd illa sola dicitur dotata, † quę dotem
recepit, non quæ potest agere ad dotem.
Trigesima tertia decisio est Surdi in di-
215 uersis locis in tract. de alimen. † tit. 5. q. 7.
num. 18. decis. 229. verum est. nu. 16. & am
plissimè, & ex professo in cons. 45. excluden-
da prorsus. nu. 43. 44. 45. 46. 47. 48. & seq.
vbi ampliat dictum etiam si vxor sciens do-
216 tem datam † tacuisset, & respondet ad Ca
ner. quem supra in eod. cons. nu. 11. quędam
217 modernum Doctorem appellauerat, † de-
monstratque illum toto errasse Cœlo.
Demum decisio statuti Bon. affert nobis
infinitas decisiones, quas hoc loco cōnume-
218 rare possumus in fortiorib. terminis, † quia
exigit dotem datam mulieri, & per mulie-
rem viro, ex his quæ de statuto Illustriss. &
nobis dilectissimæ Ciuitatis Mediol. ob no-
uē, vltra tres in patria susceptos in ea filios,
& mitius Cœlum, quo in voluntario exilio
quatuordecim annorum, Deo dante, sortiti
219 sumus, † ponit Rol. à Val. in tract. de lu-
cro dot. q. 6. per totum.
Cęterum sat prata bibere, & proinde his
contenti ad contraria diluenda veniamus,
quia hoc solum nobis reliquum esse vide-
220 tur, † iuxta Philosophum in 3. Rethor.
quem è nostris sequuta est glos. in c. Abbate
sanè. in §. allegabatur, in vers. multùm quo-
que distabat. de re iud. lib. 6.
Non obstat primum, quia imò dotes sol-
uendas esse mulieri dicit apertè statutum sę
pius allegatum: & vltra dispositionem statu-
221 ti idem suadet paupertas † mariti, l. si con-
stante. in prin. ff. sol. matr. l. vbi adhuc. C. de
222 iur. dot. & æquitas ne interim mulier † cū
filijs paupertate sordescat, propter quam ra-
223 tionē sicut dos mulieri restitui posset, † vt
post Anch. docet Nat. cons. 496. nu. 10. itā
& multo magis solui: quod si dicatur solui
debere per mulierem marito, vt in statuto,
id negamus, stante paupertate mariti, per
ea quę supra diximus, secundum quæ intel-
ligi debet statutum, iut. vulg. quod si adhuc
insteterit hoc modo non posse verificari ver-
ba statuti, responderetur, mulierem ergo nō
posse excludi, cum tantum dotata exclu-
datur

datur à successione.

Non obstat secundum, quod sicut verificari non potest, quòd maritus sit dominus huius dotis, quæ controuertitur, ità non po-
224 test dici, quòd habeat actionem, † quæ ideò datur, quia dominus, vt in contrarijs, & cum statutum dicat, quòd solutio debeat fieri mulieri, ergo mulieri competit conditio ex statuto.

Non obstat tertium, quia nullus contractus præcesŝit inter maritum, & vxorem in cuius necessitatem fieri debeat hæc solutio,
225 † quia dos non est de substantia matrimonij, Io. Iac. de Leonard cons. 114. nu. 38.

Secundò, quia has fictiones non admittit
226 † statutum, sed requirit dotes solui mulieri, vt supra latissimè ostendimus.

Demum Ruy. se fundat super scientia, & patientia vxoris, & ex illa elicit prætensum mandatū, quæ præsumptio cadere nō potuit in hoc casu, in quo processum fuit ignoran-
227 te † muliere, & mulier erat minor ætatis, nec etiam tale mandatum facere potuisset in deteriorationem suarum dotium, vt sup.

Non obstat quartum, quia mulier non solùm non est obligata acceptare actionem
228 † inanem, sed imò acceptare non potest deteriorando conditionem suam circa dotes, & contra cedentem faceret eruditis. D. Meus Cost. de fact. scient. & ignot. cent. 1. dist. 44. vt supra.

Non obstat quintum, quia matrimonium
229 non est causa huius dotis, † quia dantur loco legitimæ vt supra, quare cum dicta mulier non dicatur dotata respectu sui, vt considerauit Affl. in c. 1. de succ. feu. nu. 30. debet dotari non obstante matrimonio: sic enim videmus, quod filia nupta sine dote
230 existens in matrimonio potest petere † dotes sibi cōstitui, vt post alios tradit Michael de Accoltis d. cons. 94. num. 30. inter cons. vlt. volunt. lib. 1.

Neque facit negotium, quòd durāte matrimonio dos debeat esse apud maritū, quia
231 hic est casus exceptus † ob paupertatem viri, & vnus ex tribus enunciatis per Rub in d. cons. 28. nu. 65. & si deberet manere, de-
232 seruiret oneribus matrimonij, † nec mulier maneret in infœlicitate sua, quæ in eo versatur, quòd sit sine dote, l. fin. in fi. C. de iur. dot. maximè cum tot filijs, & filiabus, vt considerauit Michael de Accol. d. cons. 94. num. 27. & 28. & in effectu ista est veritas, quòd nō potuit maritus præiudicare aliquo
233 pacto vxori circa dotes suas, † quia eo etiā inuito dos debetur vxori, Decian. respons. 70. num. 15. vol. 5. & facit l. 1. & 2. C. ne vx. pro mari. D. Menoch. cōs. 806. lib. 9. nu. 22.

Ex his patet iuridicas esse petitiones dictæ mulieris, nec enim fundātur super amissione soluti, sed super nō solutione facta debiti, & consequenter pronunciandum esse contra fratres, etiam pro interesse, iuxta di-
234 spositionem statuti Bon. † quia fratres re ipsa dicuntur constituti in mora post matrimonium, ex quo ipsa mulier erat minor, & agitur de debito dotali. l. Titia seco. §. vsurus. ff. de leg. 2. l. in minorum. C. qui ca. in int. rest. no. est nec. & in terminis docet Curt. Sen. cons. 29. visis, & diligenter animaduertis ver. ex prædictis infertur. num. 7.

Ita consului ego Io. Bapt. Cauat. I. V. D. Bononiensis, & Aduocatus Mediol. & ita iuris esse arbitror, saluo &c.

IN eandem sententiam pro cautione dotis mulieris, transeundū esse non dubitauerim, ex copiosissimis per peritissimum D. Consulentem deductis; quibus ne simplicis subscribentis officio fungi videar, vtrumque Consultationis caput amplectendo, & ne mea hæc sententia iuribus, rationibusvè, & authoritatibus destituta prorsus appareat, addendum placuit, elegans Vlpiani responsum, in l. tutor qui repertorium. §. competit.
235 ff. de administ. tut. in quo † habetur, tutorem teneri de suo, eò quod cum personis nō idoneis contraxerit; per quem text. Roman. cons. 425. inter 16. obligationes tutoris, hāc nono loco reposuit; cui addimus Io. Baptistam Ploт. ad l. si quando, num. 223. C. vnde vi. alia ad propositum referens.

Et quamuis fratres, qui dotem dederunt marito sororis, non essent forsan tutores, inficiari tamen nequit, quin dicantur saltem administratores, seu negociorum gestores, in quibus cum eadem ratio concurrat, de-
236 bent ad instar † tutorum iudicari in eò quod inutiliter, & cum detrimento mulieris gesserint, arg. l. illud. ff. ad leg. Aquil. & l. à Titio. ff. de verb. oblig.

Et licet fratres non tamquam tutores, sed

vti

vti administratores dotem marito sororis soluerint, adhuc administrationis rationem
237 reddere † tenentur, l. 2. ff. de negot. gest. l. quædam. in princ. cum gl. ff. de eden. & l. ex facto. ff. de negot. gest. qui text. & si loquatur in administratore Reipublicæ, idem etiã esse in administratore priuati, inquit Ias. in l. periculũ per illum text. ff. si cert. pet. Alciat. respons. 319. incipien. breuiter. num. 4.

Et alias regulare est, quòd Procurator, seu
238 Administrator teneatur de neglectis, † & de leui culpa, l. à procuratore. C. mand. Alciat. d. respons. num. 4.

Idque præsertim in muliere minore, locũ habere debet, cũ minus cautè processerint fratres ad soluendum dotem non seruatis de iure seruandis.

Minori etenim, vt securè soluatur, debitę vt interueniant solemnitates necesse est, nimirùm vt fiat solutio cum authoritate tuto-
239 ris, vel curatoris † iudicisq; decreto, aliàs non liberatur debitor. l. pupillo. ff. de solut.

Imò non sufficit, quod iudicis, tutorisvè interueniat authoritas, sed necesse est, quod
240 debitor † curet sibi fieri præceptũ ad hoc, vt sine periculo soluat; Vnde debebant dicti Domini fratres in solutione dotis curare, vt ea fieret, cum tutoris, vel curatoris authoritate, iudicisq; Decreto; vel etiam cautius, vt fieret ipsis præceptum per iudicem ad soluendum, aliàs non præiudicatur mulieri; ex his quę tradidimus in tract. de Decretis. lib. 3. tit. 7. inspect. 1. sub num. 2.

Ac cum in præsenti præcipitanter, nulla diligentia, siue solemnitate adhibita, dicti fratres soluerint, non video, quomodo eorum sorori præiudicari potuerit, etiam si ad formam statuti Bononiensis, ipsimet sorori fuisset facta solutio, ob debitas solemnitates omissas, de quibus eadem inspect. 1. sub. nu. 2. Et per iniquum prorsus esset, si sorori minori, absque aliqua ipsius culpa, negligentia, vel consensu, damnum aliquod, seu præiudicium adferreretur.

Nec potest soror in præsenti casu dici dota-
241 ta, si Vlpiani spectemus † responsum in l. 1. §. cum dos. ibi, sed id quod ad mulierem potest peruenire. ff. de collat. dot.

Vbi etiam dici posset, quod esset dotata,
242 si dos consumpta sit, debere eam † iterum dotari, probat Angel. de Gambell. consil. 95. viso dicto puncto, per totum, vbi pro sorore aduersus fratres, eos ad iterum dotandum teneri consuluit, etiam si dotando in aliqua culpa non fuissent: Quoniam (inquit) non est inspiciendum, an dotans fuerit in culpa, nec ne, sed vtrum dos fuerit amissa culpa ipsius vxoris, per text. in Auth. quod locum. & in corpore vnde sumitur. C. de collat. &
243 culpã mulieris non interuenisse dicit, quãdo illa ex se ipsa, se non maritauit, & quando non dilapidauit, quæ duo proposito casui perbelle adaptantur, quoniam dicta soror nubendo, secuta est consilium fratrum, qui eam nuptui collocarunt viro, quem nũquam prius ipsa nouerat; Nec dilapidasse potuit, quia prius pecuniæ receptæ destinatæ erant ad soluendum æs alienum, quàm exactę fuissent; Ex quibus cum alijs per acutissimum doctissimumque D. Consulentem latiss. deductis, secundum hanc opinionem ad sororis fauorem pro cautione dotis, iudicandum esse censeo.

Ego Octauius Simoncellus Calliensis I.V.D. & Eques, in Archiepiscopatu Mediolani in Ciuilibus Vicarius, & Iudex Metropolit. In quorum fidem libentissimè subscripsi, & solito sigillo muniri iussi.

Locus sigilli.

NOb. hæc mulier non dicitur dotata etiam si dos pro ea fuit soluta marito, & mariti patri, quia statutum vult dotes dari ipsi mulieri, idque suadent multæ rationes, & decisiones.

Et in primis, quia, vt quis consequatur cõmodum ex facto qualificato nõ attenditur factũ,
244 † sed q.d debuit fieri. l. nemo. C. de sent. & interlocut. omn. iud. Crau. cons. 171. nu. 16. & 320. nu. 5. Feder. de Sen. consil. 152. nu. 3.

Secundò, quia non est nouum, quòd factum etiamsi non possit haberi pro non facto, & lex non possit facere, quod factum sit
245 infectum secundum veritatem facti † Bar. in l. non dubium. num. 14. C. de leg. Dec. in l. verum est. ff. de reg. iur. in tali casu in quo forma iuris contempta manet factum habe-
246 tur pro non facto, quò ad effectum † iuris Abb. cons. 17. col. 2. in princ. lib. 2. qui effectus in exclusione consistit.

Tertiò, quia solutio quæ fit mulieri, & solutio quæ fit per mulierem marito habet di-
247 stinctas † rationes Macabr. cons. 22. num. 76. imò distinctos effectus d. l. si pro te, cum alijs

alijs supra allegatis.
Quartò, quia non est nouum, quòd, & si
maritus vult, consequatur ex persona vx.
quòd ex persona sua consequi non posset,
248 † vt in multis instantijs comprobari possit
Ias. in l. si emancipati. num.5.C. de collat.
Bald. in l.præcipimus.§.eodem modo.C.de
appell. Abb. in c. de quarta.num.9. de præ-
script. Alex.cons.109. num.8. & cons.122.
num.3. lib.4. & cons.91. num.10. & 109.
num.8. lib.4. Bal. cons.407. nume.4. lib.1.
cons.394. in fin. lib.3. & cons.40. lib.4. di-
uersimodè exemplificat dictũ Castr. cons.
450.visis statutis.num.2. lib.1. & in his ter-
minis potest dari instantia illa de marito,
qui agit ad recuperationẽ fundi dotalis per
eum venditi.
Quintò, quia rigorẽ seruare contra hosce
fratres summa est ęquitas, posteaquàm con-
249 temnunt † vinculum perfectionis, & funi-
culum & mundi, charitatem, quam sic ap-
pellat Bald. in cons.443. ius naturale, num.
2. lib.3.hoc est charitatẽ, quæ clamitat pro-
250 ximos † seminis tui, ne despicias si egere
eos cognoscas: melius est enim, vt tu ipse
tuis subuenias, quib. pudor est ab alijs sum-
ptum deposcere, aut postulare subsidium,
cap. nisi, de auth. & vs. Pal. & docuit An-
char. in cons.346. num.2.
Sextò, quia rigorem seruare ad vnguem
251 æquitas est † in his in quibus lex disponit
ad euitandas fraudes, ideo rigor seruandus
est, qui in se æquitatem continet. Mar. Ant.
post Nat. lib.2. resolut. resolut.8.num.23.
Septimò, optimo dilemate cõfunduntur
fratres: aut maritus est soluendo, & nihil sibi
deperit si mulier contendat dotes secun-
dum formam statuti, quia maritus tenetur
tali casu ad restitutionẽ dotium ex quo cau-
252 sa reducitur † ad non causam l. cum hæ-
reditate. C. de hæred. & act. vend. l. si ven-
ditor. ff. de hæredit. act. Rot. Gen. decis.36.
in fin. vbi alia allegat. si non est soluendo im
putent sibi per ea, quæ latissimè, & doctissi-
mè, iux. veritatem iustitię deducta fuerunt,
per eruditissimum, & diligentissimum Ad-
uocatum, cuius dictis ideo libentissimè sub-
scripsi sentiens mulierem eo casu, quo non
fuit seruata forma statuti rectè agere, etiã
si maritus esset soluendo, quia habet iustam
causam à lege approbatam cur paratam do
253 tis actionem † non acceptet, & fratribus,
siue dotantibus nihil deperit, quia remanet
conditio sine causa prædicta, & per ea, quæ
in his terminis tradidit Castr. cons.355. vi-
deretur in fine lib.

Hieronymus Saracenius I.V.D. Prothonotar. Apostolic. & Vicar. Crimin. Cur. Archiepisc. Mediol.

NVnquam sic fuit certus Castr. in cons.
140.lib.2.& Rom. in cõs.92.& 174.
& 241.& 246.qui nimis claras consultatio-
254 nes † suas existimarunt prout & ego, visis
ac perpensis rationibus tãtorum virorũ, qui
ante me scripsere, & qui verba mihi præri-
puerunt certior redditus sum consultatio-
nem præstantissimi viri omni dubio carere,
nec existimo quemquã sani capitis contra-
rium sentire posse, quia aut põt dici dotata:
aut non: aut simpliciter parata actio, seu pa-
rata dos, & primo casu natura ipsa clamitat,
255 qui dat causam damni † damnum ipsum
dedisse videtur. l. qui occidit. §. penult. ff. ad
leg. aquil. cap. fin. de iniur. etiam in foro po-
li. Io. And. in c. quamquam de vsur. Abb. in
c. fin. in 1. not. & in c. ingressus de iniur. &
ad propositum nostrum optime seruit Bar.
in l. rebus in prin. ff. sol. matr. imò credo etiã
teneri omnes qui consuluerũt sic impruden-
256 ter dotes solui, quia & consulens † damnũ
tenetur ad emendationem, Felyn. in cap. si-
cut dignum. num.13.& 14. & in cap. tua
nos ex. de homicid. & persuadens alteri te-
257 netur ad interesse † si lædatur ex actu fa-
cto persuasionibus illis, Rim. iun. cons.184.
num.13. lib.2. & 228. num.35. eo. lib.2. Se-
cundo casu si non potest dici dotata, prout
verè non potest dici dotata, repugnantibus
statutis, vt supra perpensis, præsertim. quia
medium habile ad transferẽdum dominiũ,
quod requirit statutum, scilicet traditio ipsi
mulieri defecit, nulla lex, nulla ratio inueni-
ri potest, quæ filiæ naturali, & legitimæ, quæ
Rebecchæ exemplo, iuxta antiquum Euri-
pideum in nuptijs sequuta est iussa suorum,
& quem numquam nouerat duxit in mari-
tum, dotes crudeliter deneget, eamq; sic de-
stitutam in tanta miseria, & infœlicitate di-
mittat, vel, quæ, tantisper ad iniustam mise-
258 ricordiam † pro fratribus cum discrimine
tot paruulorum innocentium, quorum An-
geli in conspectu Dei iustitiam expostulant
moueat. l. quod quis ex culpa. ff. de reg. iur.

cap.

cap. damnū eo. tit. in 6. Roman. & Apostil. in consi. 475. num. 2. Tertiò casu, nec dicta mulier prudenter potest velle acceptare, &
259 si imprudenter † vellet, prudentia legis ve tat. l. Attilicinus. ff. de iur. dot. cum alijs supra latè deductis, & ita &c. in quorum fidē libenter huic veritati iustitiæ tanta pietate coniunctæ subscripsi, & subsignaui.

Claudius Vaccarius Bon. I. V. D. & in Curia Archiepiscopali Mediolani Iudex.

REquisitus, vt si censeo iuridicam prædictam consultationē Clarissimi I. C. Bononiensis D. Io. Baptistæ Cauatij, ei subscribam, adhibui diligentiam pro veritate detegenda, quam ille etuditissimus tuetur, ideo libenter subscribo exaudiendam dictā mulierem Nob. quoniam ex tenore instrumenti constat, vel de malitia, vel de negligentia fratrum: nam vt docet experientia à
260 qua licet arguere † elem. dispendiosæ de iud. cap. quàm sit de electione. lib. 6. non solet prudens, ac beneuolus frater erogare iuueni bona non possidenti, dotem absq; cau-
261 tione præsentanea, † ideo cum verbali promissione de implicando, de dando fideiussorem crediderint, non egerunt cautè. l. quoties, qui satisd. cog. & sic perspicuū, quod vel dolosè, vel oscitanter egerunt, quia benè sciebant, quòd si cautionem non habebat sororius de præsenti, non etiam verisimiliter reperijsset, neque dedisset in futurum, quoniam non præsumitur, quòd intra bien-
262 nium † debeat, quis fieri diues; sunt enim probandæ diuitiæ, Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 525. num. 7.

Hoc stante succedit communis conclusio nitens æquitate scripta, quòd quando pater, & pari ratione frater non est diligens pa terfamilias, dùm dat dotem non existenti soluendo, non recipiens præsentaneam assecurationem, perinde est, ac si non dotasset, adeò vt cum dicatur per eius culpam dos amissa, iterum dotare teneatur; nam culpa
263 debet solùm nocere † culpanti non alij. l. si dotem vbi Salyc. C. de iur. dot. l. damnum. ff. de reg. iur. & in indiuiduo respondit Michael de Accoltis consi. 94. num. 12. 16. 18. 22. 23. fol. 99. in libro primo. diuersorum pertinentium ad vltimas voluntates Mediolani. 8. Nouembris 1605.

Laus Deo, & Beatæ Virgini.

Alexander Raudensis I. C. Collegij Mediol.

Locus O. sigilli.

NImia credulitas fratrum nocere debet illis † non sorori. l. nimia credulitate.
264 C. de act. & oblig. & cum ipsi fecerint cōtra legem statuti Bon. soluendo dotes marito, non vxori, non debent habere beneficiū
265 legis, vt soror excludatur, tamquàm † dotata. l. filio patroni. ff. de rit. nupt. & in terminis extat decis. Alex. in cons. 103. num. 14. vol. 3. vbi dicit, quod si statutum excludit dotatam, quæ dotes suas recipit, oportet proba re, quod dos ei fuerit actualiter numerata, & illam decisi sequitur Brun. in sæpius citato tract. de stat. exclud. fem. art. 6. num. 321. & Soc. consi. 92. num. 5. vol. 1. addo Bec. consi. 53. col. penult. & Peregrin. qui multùm distinctè loquitur consi. 79. num. 5. & tanto magis adducta interpretatio recepi debet, quia tendit ad occurrendum fraudibus, quo
266 casu † non curat, etiam si sequatur nullitas actus, iuxt. Dec. & Ruin. quos sequitur Cæphal. consi. 421. num. 59. lib. 3.

Rursus, quia ordo præfixus solutioni per statuta Bonon. vt prius fiat ipsi mulieri, & post per ipsam mulierem viro, & quæ vltra ineadem mente addita sunt, dū præcipuè actio, seu conditio ex statuto relinquitur ipsi mu-
267 lieri, quę alias marito † competeret, Corn. consi. 26. num. 3. vol. 2. Cæphal. consi. 150. num. 42. vol. 2. Gallin. consi. 4. nu. 14. Parisi. consi. 67. num. 67. volum. 1. Honded. consil. 41. num. 10. vbi inquit, quod viro non vxori constante matrimonio dos solui debet, Flam. Rub. consi. 28. Nob. D. Io. Ant. nu. 72. & denique magnū præiudicium ipsius mulieris, de quo in tali actu tractatur, ostendūt omnia esse de forma, iuxt. Bal. Dec. Alciat. Calcan. Imol. Marsil. Crau. Bart. Aret. Ias. Felyn. & alios quos nuncupatim refert & sequitur Cæphal. in dicto consilio 421. numero 34. 37. 38. & 39.

Quare requisitus quid sentiam, ingenuè dico, quod non solum nimis credulos, sed etiam crudeles existimo hos fratres si sic n

prium

prium sanguinem sororis, scilicet & nepotum, maritumq;, cuius bona voluntate etiã ipsi ab his difficultatibus eripi potuissent, cõ
268 temnant: & sicut lex totum consiliũ† non ita exactè approbat iux. Corn. in cons. 170. num. 7. lib. 2. Alciat. respons. 57. nu. 2. & Menoch. cons. 3. nu. 5. lib. 1. ita huius Nob. mulieris votum, & copiosissimè, & eruditissimè deducta per suprascriptum D. cõsulentem, & alios celeberrimos patres summè commẽdo, in quorum fidem, & testimoniũ, &c. Mediolani die 16. Februarij 1606.

Io. Baptista Sormanus ex Collegio Dominorum Iudicum Mediolani.

Magna fuit cura statuentium, nè decipe rentur mulieres, & dãnumvè aliquod paterentur circa illarum dotes, idque ostendunt omnia verba statuti, quia conditionalia, ibi fuerit soluta, & sic formalia
269 † Bal. in auth. matri, & auiæ, numero 32 C. quan. mul. tut. offic. fung. poss. quia præcisa, & exinde ibi ipsi, est enim dictio, quæ demonstrat personam distinctã, veluti ad ocu-
270 lum, & quæ non patit† egressum de persona ad personam. l. prima C. de eden. l. tertia, C. quan. fis. vel priu. est glos. not. in §. fuerat instit. de act. & docet Bal. in consilio 304. libro quinto. Ias. in l. filius familias in §. Diui. numero 15. ff. de legat. primo. vbi Feder. Leaz. numero 188. & Rip. numero 111. Gemin. consilio 28. Roland à Val. consilio 61. numero 21. libro tertio. & consilio 97. numero 21. libro quarto. Grat. consilio 76. numero 11. libro primo. Cels. Vgo. consilio 20. ver. corroborat. numero 38. & Menoch. consilio 82. numero 118. volumine primo. quibus addi possunt cumulat. per Tiraquel. de retract. conuent. §. 1. glos. sexta. numero vigesimoquinto. Rursus, quia misteriosa ibi mulieri, ibi, & per mulierem per illa enim excluditur solutio, quæ fieret virgini, siue in sponsalibus de futuro, siue post matrimonium ratum, & solum admittunt pro legitima solutione illam, quæ
271 fit mulieri nuptæ, † & viro copulatæ, quia in ea solùm propriè verificantur illa verba mulieri, & per mulierem. l. quæritur. §. mulierem. ff. de edil. edict. iux. illud Cicer. cras mulierem reddam, cum simil. cumulat per. Ploc. ind. §. quando. numero 340. C. vnde vi. & hoc, quia hic est statutus, in quo mulier difficilius decipi potest, & ab obligatis ad soluendum dotes, & à marito suo. Non enim metuit imperium obligatorum, non agitatur à desiderio nuptiarum, non perterritur à timore impedimentorum, & magis distat à cæcitate sæpe resultanti ex illa opinione virg. quæ dulcius existimat, quod non degustauit, & demum præsidio soluentium, & mariti in fragilitate muliebris consilij integratur. Quare iustissimè, & æquissimè cõclusum fuit per supradictum eruditissimum virum, fratres teneri ad dotes, sororij sine solemnitatibus statutorum solutas, & ita in terminis consuluit Socin. iun. consilio decimosexto. libro secundo, Cephal. consilio 160. Magnificus D. Bossius. numero octauo. libro secundo. vbi allegat multa alia, quę faciunt ad propositum, & remouet contraria, & ostendit etiam hypothecaria per mulierem agi posse.

Alexander Tessera Aduocatus Mediol.

Ego Ascanius Grazzanus I. C. & publicus legum professor in Ticinensi Gymnasio, de subscriptione requisitus, ita de iure esse, prout ad fauorem D. Iuniperę per Excellentissimos Iureconsultos D. Cauatium, & D. Simoncellum & alios conclusum fuit, existimo, & attestator propter multas rationes, ab eis allegatas, quas hic repetere non est opus, saluo &c.

DE CASIBVS IN QVIBVS NON POTEST CRIMINALITER PROCEDI.

Commentum super Decreto quando delictum habet originem à contractu præstantissimi I C. Io. Francisci Ponzinibij Placentini, cum additionibus I C. Francisci Bernardini Porri Aduocati Mediolanensis, ac nonnullis Responsis ad Constitutionem Med eiusdem fere tenoris.

POSTVLANTIBVS crebro querimonijs nõnullorum contra quos criminaliter processum est, & proceditur tam per te quàm diuersos alios iusdicentes, & officiales nostros siue per accusam aut querelam, vel denuntiam ex quo quod assertum delictum pro quo processum est, & proceditur sumatur ex negotio quod originem habuerit à contractu, quod fuit & est penitus alienum ab intentione nostra disposuimus legẽ imponere sub qua quisque clarus ad modo sit qualiter in talibus se habere NE NOSTRI SVBDITI exasperante malitia opprobriose vexentur, fatigenturque plusquam patiatur debitum rationis propterea hoc edicto, & decreto nostro quod pro lege haberi, & inconcusse seruari perpetuò volumus, & in volumine aliorum decretorum Ciuitatis nostræ Mediolani volumus scribi, & inseri ad contextum, & literarum prout iacet, Edicimus decernimus & mandamus, quod per te nec per aliquem ex iudicibus curiæ tuæ, nec per officium alicuius executoris, & Vicarij nostri etiã Capitanei iudicẽtis, & officialis nostri in Ciuitate, & Ducatu nostris Mediolani quicunq; sit & pro tpe erit circumscriptis etiã omni bailia, & arbitrio quod & quæ haberet vltra dispositionem iuris, de cętero non possit nec debeat sub pęna indignationis nostræ criminaliter procedi per querelam denuntiã vel accusam, nec quouismodo contra quẽuis personam pro aliqua re vel causa seu asserto delicto, quod vel quod summi possit ex negocio quod originem habuerit in contractu, & sapiat naturam contractus, & quantumcunq; processum foret eiusmodi processus pro nullo habeatur, & nullius efficaciæ sit valoris, & momẽti faciendo decretum id sono tubæ præmisso ad scalas pallatij Broleti noui communis nostri Mediolani &c.

Hoc decretum est iuris communis imitatiuũ quoniam, & de iure communi quandoq; propter contractum quis excusatur à crimine tex. est in l. si adulterium cum incestu vers. nouumq; & ver. Imperatores cum seq ff. de adul. & bon. tex. in l igitur ff. de lib. causa vbi seruus excusatur si gessit se pro libero, quando præcessit testamentum in quo accepit libertatem, vel vindictam, licet inutiliter, & ideo glo. in vers. illicitũ dicit, quod in delictis parcitur si bonam habent originem, id est fauorabilem causam, vt est cõtractus qu inimo ex qualibet causa etiam iniusta quis excusatur à dolo, vt illis iuribus, & dicetur infra item quia regulariter pro negotio quod prodefensione rerum, vel iurium agitur quis à crimine excusatur l. 3. §. cum igitur ff. de vi & vi arm vbi glo. Bar. & Docto. in l. vt vim ff de iust. & iur. & in l t. C. vn. vi. Bar. in l. furem. ff. ad l. cor. de Sicca. tex. & ibi Bar. in l. deuotã C. de metha. lib 12 Bar. in l. prohibita. C de iu. Fis. lib. 10 & per Can. in c interfecisti, & in c petitio ex ia de accus. Et vbi ciuilis quæstio est criminis exclusiua, vt quando est opposita exceptio dominij, vel proprietatis, quæ habet exclu de re crimen, illa est ciuiliter dirimenda. l. t. in fin. C. de abig. l. plag j 2. C. ad l flau. de plag. l. præses C. eo, & quæ not. in l. quoniam Alex. C. ad l. Iul. de adul. Ergo ad instar iuris communis est intelligendum l. 2. C. de noxa. l. fin. §. in computatione C. de iu. delib. & ibi Glo. Bar. & Docto & per Ang. in cons. 167. & probat. tex in c. dile-

ctus extra de con. Paul. de Castro in conf. 257 in pri. parte. nou. per Alex. in l. si quis prior col. 3. ff. ad treb. vbi dicit idem in statuto, quod venit ampliatiue ad ius commune sicut facit hoc decretum inquātum iubet ciuiliter procedi debere quoniam & tale statutū debet interpretari secundum ius commune allegat Bal. in Rub. extra. de ca. poss. & propr. col. fi. & idem in statuto correctorio, vt per Alex. in l. postulante col. 3. ff. ad treb. & in l. 4. §. Prætor ff. de damn. infe. vbi etiam ponit quid si statutum continet idem quod ius commune de quo etiam per eum in l. 1. ff. ad l. fal in prin. & Fel. in c. 1. col. 2. de præscrip. & sic est pluribus modis declarandum.

Et primò, vt non habeat locum in contractu rei vilis, vel modicæ quantitatis per tex. in l. si ex plagijs §. tabernarius ff. ad l. aquil. vbi tabernarius qui effudit oculum exportanti lucernam ideo fuit excusatus quia fuit primum percussus ergo à contrario sensu si non fuisset primo percussus non licuisset ei per exportationem lucernæ percutere, & propterea Bal. in l. 1. C. loca. in petijs nouis dicit quod per exportationem rei vilis non licet occidere nec vllo modo percutere. refert & sequitur Fel. in c. interfecisti extra de homi. & not. Moder. Papien. in d. l. vt vim & Math. in not. Not. q. leges & per D. Antoniū Camerinū in tract. de deb. susp. & fug. vers. 3. prin. in fin. confirmet quod voluit Bal. in auth. sed iam necesse C. de don. an. amp. vbi not. decidit quod statutum quod suspectus de fuga possit capi pro debito priuato non habebit locū in captura modici debiti, quod exclamat Rom. in conf. 330. & melius in sing. 92. Die mihi tu habes & sequitur Cur. in tract. suo de seque. in 6. quæst. sic etiam quia immunitas cōcessa alicui non extenditur ad minima, vel vilia. l. decurio fortunam C. de decur. lib. 10 quam allegat Rom. in suis sing. & per Alex. in conf. 104 lib. 1. vbi per eum multa quod in statutis non comprehenduntur vilia, vel minima, & multa etiam per D. Anton. vbi supra, & per Ang. in tract. malef. in gl. in ver. exiuit sanguis, & in vers. incendiario vbi etiam Ang. allegat multa in oppositū, sed quicquid dicat hæc declar. per suprascriptum redditur vera. Et facit quia in remedijs extraordinatijs non curatur de minimis. l. scio ff. de mino. & c. pen. de reb. eccl. non aliæ, sicut etiam non appellatur, vt in auth. de appell. & intra quæ tempora col. 4. canonizata 4 q. 6. Anteriorum & not. in c. 1. de appell. vbi tamen est tex. quod de iure cano. secus, licet secundum Abb. hoc etiam probatissimo iuro nō expediat per tex in arg. in cap. vnico de sindico vbi pro paruo incōmodo decet à strepitu iudiciorum abstinere quia suadet Apostolicus potius pati iniuriam, & fraudem q̄ cum fratre, idest Christiano contendere, & dicunt Fel. & Mathes. vbi sup. quod res vilis dicitur à duobus aureis infra per l. si oleum §. is qui ff. de dolo vnic. l. si adulterium cum incestu. §. liberto ff. de adul sed alibi aliter dicitur vt in c. d appell. extra de appell. & in c. anterioribus 2. q 6. vbi glo. dicit quod etiam minima causa dicitur q̄ est 10. aureorum ff si cui plusq̄ per l. falc. l. 3. §. q̄uis, vel quinquaginta sol vt l. 1. C. de deten. ciu. & ideo est dicendū, vt etiam dicit Bar. in d. §. q̄uis hoc esse arbitrarium iudicis, & facit quod dicit gl. in auth. præterea C. vnde vir. & vxor vbi glo. idem dicit si q̄ratur an quis dicatur diues, vel pauper quia est arbitrarium, & qđ etiam dicit glo. in l. sed & si susceperit ff de iud. in ver. modica vbi etiam Bal. & Ang & ibi causa magna, vel breuis dicitur secundum qualitatem personarum, & not. Bart. in l ad monen. col. antepen. ver. est aduertendum ff. de iureiur. & ideo vt etiā ipse dicit causa decem aureorum inter alia esset magna, & causa centum aureorum inter alios esset pauca, quod etiam repetit in d. l. sed & si susceperit §. 1. de iud. & facit quod dicit glo. in l. illicitas in ver. luminum ff. de offic. præsi. dum dicit quod homo tenuis seruat porcellum tanquam oculū eius, & tamen in d. §. 1. dicit Reginam Matildam dixisse se donare aliquantulum terræ, & tamen donabat decem millia iugera terra, quæ faciunt vnam maximam quantitatem.

Secundò dummodo probetur inquisitum, vel accusatum habuisse tempore asserti commissi, delicti notum illum contractum, & se ita eius causa motum ad sic faciendum, & quod nisi fuisset ille cōtractus ita non fecisset per not. per Alex. in conf. suo 103. col. antepen. in fi. lib. 1. vbi dicit quod ita demum causa leuis, vel colorata excusat à dolo si illa causa fuit tem

pote

pore cōmissi delicti nota delinquenti, & probet se ea fu sse motum, & quod n si fuisset illa causa ita non fecisset per tex. in l. qui cum vno ff. de re mil. & dicitur nor. per Ang. itno & expressius per Cum. in l. ex consensu § fi ff. de appell. & not. Cur. in l. t §. hoc autem iud. ff. si quis iussdic. non obtemper vbi ēt allegat Butrig. in l. plagis C. ad l. fau. de plag. & sensit Bal. in cons. 144 ille qui iusta ratione lib 4. vbi dicit q; ad hoc vt quis excuseтur à furto, vel rapina ratione alicuius tituli necesse est quod pbabiliter credat se dñum & cogitatione dñi rapiat allegat. l. apud antiquos C. de fur. & facit quia in maleficijs q̄ d distinguunt voluntas & propositum. l. qui iniuriæ ff. de fur. cum concor. allegatis in gl. & l. illud §. pen. & si cum l. seq. de min. principale ppositum est attendendū l. verum in prin. & l. in furti §. fi. ff. de fur. & p Alex. plene in cons t t 2. in 2 & Bar. in d. l. veiū, & Pau de Ca. in cons. 27. visa inquisitione in antiqi & Alex in cons. l col. 5. lib. 3 & illud probandum, vt not. glo. in d. l. illud probandum, vt not. gl. in d. l. illud in ver. per iocum ff. de min. vbi dicit q; si aliquis dicat q; percussit per iocū debet probare, ne teneatur actione iniuriarum, & fac ut not. per Bar. in l. inter omnes. § recte ff. de fur. vbi non excusatur fur si dicat se credidisse dominum permissurum nisi ostēdat aliqua ind. cia verisimilia propter quæ sit credēdum ipsum putasse dñm permissurum. quod etiam tenet Alex. in cōs t. col. 3 lib. præallegato. & in cons. 24 lib. 2. & Aret. in c dilecti col. 2. de accus. vbi per eū dicitur quod in §. recte regula quæ dicit, quod vbicunqi aliquid potest dici factum altero de duobus modis vno licito & alio illicito in dubio præsumitur factū tempore, vel modo licito. l. merito ff. pro socio & Bar. in l. non solum §. sed vt probari ff. de nou. oper. nun. habet locum nisi præsumptio iuris sit contra facientem; vt quia attentat aliquid quod est de genere prohibitorum, vel alia præsumptio oriatur ex alio capite, & consulit Pau. de Ca. in cōs. 24. in antiq. & Alex. in l. de tutella in fin. C. de in int. restit. min. sic ergo patet quod propter contractum ita fecerit, vel motus sit ad faciendum. probari debet ad quod etiam faciunt quæ dicam infrà in oct. restrictione ad fi. & propterea infertur quod cum in hærede præsumatur ignorātia gestorum per defunctum l. qui in alterius ff. de reg. iu deberet hæres pbare se habuisse notum contractum defuncti, & ita se fecisse illius causa, & idem in eo cuius admi nistrator gessisset negotia, vel cōtractum eo absente, vel in pupillari ætate existente, sed an super tali scientia, & animo stan dū esset iuramēto eam proponentis, & allegantis per not. per glo. in § aliæ inst. de act. viden. sunt not. per Bar. in d § recte, & per Aret. in d. c. cum dilecti in 2. col. de accu. & per Cep. in cons. 21. col & cons. 24. & Alex in l. 1. § per procuratorem ff de acqui. poss. & cons. 127. col pen. lib. 4. Fel. in cap. cognoscentes col pen. de constit. & plenius in c. significasti de homicid. vbi ponit reg. cum tribus lim. & per eundem in c. si vero 2. de sent. ex com. Adde Ias. in l. pro hærede col. 3. num. 15. ff de acq. hær.

Tertiò, vt nō habeat locum vbi cōtractus esset ipso iure, & notorie nullus & reprobatus per not. per Aug. & per Imo. in d. l. ex consensu §. fin. de appell & Alex. in d. cons. 103. lib. 1. & per Curt. in d. §. hoc auctoritate iudicium vbi idem dicunt de causa iniusta reprobata in iure ciuili notorio, & indubitato quia non excusat, à dolo sicut etiam non excusat quæ à iure naturæ est reprobata l. 2. cum ibi not. C. de in ius voc. per Ang. in l. prætor §. hæc autem verba ff. vi bon. rap. & Ant de Prato in cons. inserto inter cons. Barbat. num. 27. lib. 1. in fin. per Cep. in cons. 21. col. 7. & cons. 24. col 2. Alex. vbi etiam alij moder. in l si quis id quod ff. de iurisd. om. iud. in princ. & dicit Alex. in d cons. quod procedit etiam in rustico minore milite, & muliere, quia nec in eo psonæ excusantur á dolo in iure naturali, vel ciuili indubitato, quod etiam tenet glo. de iure naturæ in l. si quis in tantam C. vnde vi & Ang. in d. l. plagis Cep. vbi supra docto. in d l. 2. & per Bal. in l. 1. C. de inter. matrim. & facit quia lex, vel statutum loquens de aliquo actu, vel contractu intelligitur de valido & non de inualido, & reprobato vt l. non putau t § non quæuis ff de contrat ab. & bon. tex. in l. si autem nullus & ibi Bal. C. de leg. hær. vbi nihil & inualidū æquiparantur. l 4 §. condemnatū cum ibi nor. per Bar. ff. de re iud. per Rom. in cons. 194. & cons. 67. cons. 42. & consil. 204 Paul. de Cast.

Cast. consil. 75. in nou. vbi idem dicit de contractu simulato, quod videtur notabile pro contractibus à statutis, vel aliter de iure reprobatis, vt quis non possit se iuuare vigore dicti decreti allegando rem habere originem à contractu, & sic non esse procedendum criminaliter, & præsertim vbi pro causa criminali veniret imponenda pœna pecuniaria, quia saltem à tali pœna non excusat iusta causa nec lata culpa, vt habetur per Docto. in l. iuste possidet ff. de acquir. possess. & ibi Alex. & in consil. 119. colum. fin. lib. 2. & propterea dicunt quòd decretum Iudicis inualidum non excusat à pœna pecuniaria, & per Aret. in cap. ad petitionem de accus. vbi etiam Fel. sicut etiam nec bannũ nullum excusat ab homicidio quia error iuris non excusat à lata culpa secundum Bar. in l pen. ff. de adul. cum concor. traditis per Fel. in c. quæ in ecclesiarum col. 3. de const. Cep. cons. 6. & cons. 39. col. pen. & Alex. cons. 77. lib 3. & faciunt not. per Fel. in c. cognoscentis col. 3. de const. vbi plene per eum quod ignorantia iuris procedens ex lata culpa non excusat delinquentem, & æquiparatur dolo l. magna culpa ff. de reg. iur. l. quod nerua ff depos. cum prelib. lim. & per Bar. in l 1. ff. si quis test. lib. esse ius fuer. & faciũt not. per Fed. de Senis in cons. 211. ex cuius tamen dictis colligitur hoc verum procedere dummodo tale bannum non sit nullum ex omissione secretæ solemnitatis, quia tunc videtur quod bene tale bannum habeat excusare quia omissio talis solemnitatis secretę nihil ad scientiã, vel ignorantiam, est enim differentia secundum eum inter omissionem solemnitatis apparentis, & secretæ ad q̃d allegat multa iura, & not. per Io. And. in mercur. extra de reg. iur. non est in solu. quæstionis, & tenuit in terminis Bal. in l. 1. C. de pen. vbi etiã Alex. in add. ad Bal. allegat Salyc. quem etiam dicit tenere in l. eum qui duas C. de adul. & Bal. in l. ex morte C. ad l. aquil. & mouetur Bal. per d. l. si quis legitimum, & per l. si quis § testium ff de pęn. & comprobant not. per Bar. in l. sed & si lege §. scire ff. de pet. hær. vbi dicit q. faciens cõtra iura interdictoria, vel prohibitoria aliquorum actuum, & sic cũ tit. reprobato à lege, vel statuto præsumitur in mala fide, l. quemadmodum C. de agric. & cęn. lib. 11. vbi etiam Bar. idem not. & extra. de reg. iu. c. qui contra secus vbi iura non prohibent, nec resistunt actui, nec assistunt, quia tunc errans in tali iure non præsumitur in bona, nec in mala fide per tex. in d. §. scire quia ita intelligendus est dum dicit, & nõ puto hunc esse prædonem qui dolo caret, quamuis in iure errauerit, ad idem quia etiam vt dicit Bal. in l. error col. 3. ver. venio ad quæstionem C. de iur. & facti ign. In delictis non excusat supina ignorantia, vel simulata. l. nec supina ff. de iur. & fac. ign. l. constitutiones C. eo & ff. de abig. l. 1. in fi. Io. Andr. in reg ignorantia vbi etiam Din de reg. iur. in 6. Rom. in cons. 59. vbi etiam dicit, quòd ignorare statuta Ciuitatis propriè est supina ignorantia, & Ang. in cons. 288. viso themate col. 5 circa fin. & facit quod dicit Bal. in l. leges, C. de legi. vbi dicit quod quotiescunq; ius ciuile trahit originem à naturali iure siue à naturali æquitate quæ est secundũ naturam aut à iure gẽtium mere positiuo quod est quodammodo ius gentium propter generalem consuetudinem semper præsumitur dolus in faciente licet aliàs pręsumeretur lata culpa l. lata culpa ff. de verb. sign. l. liberum §. notãter ff. de his qui not. infam. l. si quis id quod § doli ff. de iurisd. om. iu. l. si quis in graui §. si quis ignorans ff. ad Silla n. l. si adulter. um §. 1 ff. de adul. & Rota in decis. 449. refferendo Bal. quod allegare ignorantiam eorum quæ publicè nota sũt est allegare turpitudinem suam, & dolum p. æsumptum refert Fel. in d. c. cognoscentes col. pen. de cõst. t. & dicit Ang. in d. cons. 288 quod licet aliàs ignorantia etiam iniusta excuset à dolo, & sic etiam contractus inutiliter gessus, quod tamen hoc non est dicendum in casu vbi quis nõ præsumitur ignorasse, quæ dicit le ignorasse, vt est in casu notorio, & sic in statuto promulgato aliàs vnusquisq; secũdum eum de facili grauissimam pœnam euitaret allegando eius ignorãtiam. Quod non est dicendũ cũ præsumptio scientiæ degeneret contra pro quo faciunt not. per Bar. in l. 1 ff. de recept. & in l. si cui. §. 1. ff. de accus. & per Cępol. in cõs. 13 col. 5. vbi dicũt quod scientia præsumitur etiã de eo quod est notũ publ. in loco vicino, q̃d etiã tenet. Rom. in cons. 59. vbi dicit habere locum

etiam

etiam si post publicationem quis venit ad habitãdum in loco vbi facta est publicatio, Et idem si in eo multum conuersatetur, secũdum Gaud. in lib. malef. sub Rub. de reb. nõ portan. contra decretum col. 5. ver. sed quomodo poterimus, & dicit Fel. in dicto c. cognoscentis col. pen. quod nec in tali casu statetur iuramento dicentis se ignorasse, sed opporteret prius pleno probare iustitiam ignorãtiæ, vt quod tempore talis publicationis fuisset absens infans carceratus, & huiusmodi facit ad prædicta etiam quod dicit Bal. in auth. omnes Peregrin. C. communia de success. vbi dicit quod nec statutum inualidum excusat delinquentem sicut nec statutum cassatum, vt per eundem in auth. Nauigia C. de fur. ergo nec consequenter contractus reprobatus, verum quia vt dixi iusta ignorantia potest probari ex causa puta absentiæ minoritatis, incarcerationis, vt dicit Fel. vbi supra. de quo etiam per Rom. in cons. 59. Est aduertendum quod tamen reus non posset probare eam per procuratorem quia non potest talis exceptio examinari seorsum à crimine l. 1. & l. præses C. ad l. Flau. de plag. & per not. per Bar. in l. pen. § ad crimen ff. de pub. iud. & per Bal. in l. reos C. de accus. idẽ Cep. cons. 39. col. fi. & per Nellum de Sancto Gemin. in tract. Bannit. in 2. parte secundi temporis 14. q. in prin. sed an possit probari per iuramentum videnda sunt nota per Abb. in cons. 35. lib. 1.

Videntur tamen prædicta restringẽda, vt non procedant in contractu reprobato ratione personæ tantum puta ratione ætatis, vel qualitatis alterius quia si illius qualitatem quis verisimiliter ignorasse præsumatur videtur quod nõ sit repellendus allegando rem habere originem à cõtractu nisi probaretur ipsum sciuisse qualitatem secum contrahentis, quia ad hoc vt quis puniatur ratione qualitatis in fine alicui oportet quod sciat qualitatẽ illius non autem sufficit quòd suspicetur, quod dicitur facere pro receptatoribus bannitorum, & est dictum notabile, sed declarandum, vt habetur per eundem in l. 1. C. de his qui latro. occult. l. quæst. ad hoc vt quis nõ puniatur corporaliter, sed alia mitiori pœna, & sic pœna quæ ex culpa imponi consueuit, quatẽ tunc quo ad talem pœnam secundum eum videtur quod sufficiat qđ suspicetur, vel sciat per solã famam, & est bonus tex. in c. si vero el secundo de sent. excom. vbi qui probabiliter de clericatu ignorans clericum percutit laqueum excommunicationis nõ incurrit, & facit gl. in c. 1. quib. mo. feu. amit. vbi cognoscens vxorem dictum feudum perdit si scienter facit secus si ignoranter. Et concordat gl. in c. nonnullus in ver. erroris extra de iud. vbi est tex. quod habitus est causa erroris.

Quod vt non procedat qñ quis scienter excessisset limitem contractus, vt est dato exemplum in eo qui sub prætextu decimandi respectu iuris, quod sibi prætendit competere acciperet sciẽter plus decima, vel in socio qui occuparet totam rem priuando socium sua parte, vt habetur per Alex. in d. cons. 103. est tex. in l. si socius ff. de fur. & in l. rei communis ff. pro socio, & facit quod not. Bal. in l. 1. C. ad l. Iul. de vi pub. vbi dicit quod licentia Iudicis non excusat circa id quod non comprehendit, & quod not. Glo. in d. l. si quis in tantam ver. xij. cap. vnde in vbi dicit quod ex illa cõstitutione non tenetur Magistratus nisi in eo quod excessit officium eius, ad idem qđ not. Bal. in disput. sua q̃ incipit accusatus, de vi turbatiua col. antepen. vers. quærit si nuncius vbi dicit, quod si nuncius errauit in corpore fundi Titiani, misit me in possessionem fundi seiani, quod teneor de vi turbatiue, si dedi causam errori, & debeo puniri; secus si ignoraui, & facit quia in tali excessu cum sit scienter factus inest dolus qui est machinatio studiosa l. 1. §. 2. & seq. ff. de dolo ergo non debet posse euitari iudicium criminale per allegationem cõtractus, quia dolosis non potest dici subuentũ p ipsum decretum, & etiam dicitur infra in vltima lim. & Pau. de Cast. in cõs. 56. in nou. vbi dicit quod statutum de re subhastata quod deliberetur plus offerenti intelligitur dummodo dolus, & fraus absit. Facit etiam quia non potest tale negocium respectu ipsius excessus dici quod sapiat naturam contractus prout requirit decretum cum sit cõtra contractum sicut etiam in simili dicit Paul. de Cast. in cons. 166. in nou. de ingressu facto sub prætextu licentiæ, sed tamen præterea contra formam ipsius quia non valet, sed dicitur cassus, & irritus cum sit contra mãdatum

l.diligenter ff. mād. sic ergo limitatio ista redditur vera licet prima fronte videatur posse dici ideo tale negocium habere omnino originem à cōtractu, quia propterea non potest dici quòd talis excessus sit excusabilis sicut nec excusatur in terminis meæ deffensionis quantumcunq; habeat originem ab ipso deffensionis actu, vt not. in l. vt vim ff. de iust. & iu. & l. 1. C. vnde vi.

Quintò, vt non procedat eodem modo quādo cōtractus factus fuisset inter alios, vt c. res inter al. act. in rub. & nig. & quia bonum est arg. de eo ad personam. l. miles ita § 1. ff. de mil. test.

Sexto, quomodo superuenisset defectus tituli, & scientia ipsius defectus, vt quia ex aliqua causa esset resolutus, vel deuenisset ad non causam quare superueniente scientia, talis defectus, vel resolutione nisi quis desisteret à gestis vigore ipsius contractus certe non posset iustificari ratione ipsius contractus per tex. in l. colonus ff. de vi & vi ar. & l. si quis conductionis ff. loca. vbi finita locatione nisi conductor restituerit possessionem d'no, vel habenti causam ab eo dicitur vim committere & spoliare, & faciunt not. per Bar. in cons. 89. alias 91. in fin. & Lapp. alle. sua 127. & Bald. in l. fin col. 2. C. de edict. diu. Adr. toll. vbi dicunt quod si quis inuasit rem quam alius possidebat ignorās illum possidere debet statim recedere, cum scit illum possidere alias erit in dolo & ignorantia transibit in dolum & faciunt. vim l. si quis possessor, §. sicut & l. sed & si lege ver. Quid si ab initio ibi parui, & enim refert ab initio dolosè versatus sit in hæreditate an postea hoc facere cœperit ff. de pet. hær. & l. si ante ff eo & Alexan. in l. si quis nec causam ff. si cert. pet. & faciunt not. per Bal. in l. Quicunque col pen. ver. Item facit ad statutum C. de ser. fug. vbi dicit quòd statutum de detinēte vxorem alterius non comprehendit ignorantem nisi dissimulet ignorantiam, vel cum quis velint illum certiorare noluit audire, vel hos cito cum dimisit eam l. qui contra C. de incest. nup. ex perseuerantia enim patet id animi iudicium fuisse l. quicquid calore ff. de reg. iur. l. si adulterium cum incestu §. idem pollioni ff. de adult. & bonus tex. in l. qui vas. §. qui ex voluntate, ibi si celauerit tunc esse incipit fur. ff. de fur. l. mutari tamen potest nisi daretur retentio aliqua causa dependente ab ipso contractu, vel eius occasione, vt esset causa meliorationum, vel expensarum per tex. in l. si colonus, cum ibi not. in Glo. quod facit ad ea quæ dicta circa finem.

Septimò, & non comprehendat eum qui procedit per viam facti, & armorum occupando, & maxime vbi est succursum et alia via puto quòd præfidēs per not. per Alexan. in cons. 1. 35. lib. 1. vbi dicit quod nulli est concessum aliquo modo regulariter loquēdo, ubi propria auctoritate ius dicere nec furari etiam ratione alicuius crediti sui, & si facit non excusatur à furto, quia vbi est copia Iudicis debet illum adire, & non propria authoritate accipere quia scandalum oriri posset ex tali subtractione, vt ibi late per eum, & not. per Inn. in c. olim 1. de rest. spol. vbi dicit quod etiam pro recuperatione rerum suarum non licet occidere furem nocturnum nec contra eum alia sæua facere si alia via potest sibi esse succursum, vt quia pos Præsidem possūnt bona rehaberi, quoniam fur fuit cognitus, & not. Bar. & Docto. in l si furem ff. ad l Corn. de Sicca. & Docto. in c. 3. de homicid. Ang. in l. quoniam multa C. ad l. Iul. de vi Modes. in d l. vt vim ff. de iust. & iur. vbi dicunt secundum Inn. hoc maxime procedere si fur tentabat furari sine armis pro quo faciunt not. per Bar. in l. 1. C. vnde vi dum dicit quòd non licet recuperare cum armis contra inermem, quod tenet Abb. in d. c. olim in defensione enim requiritur factorum æqualitas, & ideo secundum Bald. in d. l. 1. in ver. Glo. nostra & ver. ex his not. regulam aggressus sine armis non potest se defendere cū armis, & ideo hoc limitari debet dici pro cedere maxime vbi quis tentaret occupare contra inermem, quia si pro defensione personæ non licet arma contra inermem assumere ne videatur in defensione vindictam assumpsisse, & quia factorum æqualitas requiritur, vt dicit Bal. ibidem ergo hoc tanto magis recuperandarum rerum gratia, & vbi est succursum via superioris, vel Iudicis, vel vbi quis tentaret contra resistentem, & maximè ex aliqua iusta causa per not. per Bar. in l. creditores C. de pign. vbi dicit quod pactum executiuum non potest exerceri contra resistentem, &

noc.

not. Paul. de Cast. in cons. 10. in antiqui, & Alex. in cons. 106. lib. 3. & cõs. 130. & seq. lib. 4. & facit quia vt dicam intra contra violentias etiam ratione contractus, vel dominij resistunt iura adeo quod nec per Principem possunt taliter apprehẽsa confirmari, quod videtur notabile ad congregationes gentium, quæ fiunt quotidie ad inuasiones, vel occupationes bonorum, & potentia formata inquisitione de vnione armis, & violentia ac vltionibus compareant inquisiti, & allegant rem habere originem à contractu, & criminaliter non esse procedendum, quia videtur quod non debeant audiri, quia dictum decretum nõ debet dici habere locum per prædicta, & ne detur materia delinquendi; & turbandi statum quietum Ciuitatum quatenus quietas, & pacatas esse decet l. illicitas. ff. de offi. præsid. nec similiter tenuiores opprimantur l. congruit. ff. eo. & sic no absurde intelligatur l. ex facto. ff. de vulg. & pupill. ibi & enim iniquum &c. & l. filius ff. de leg. 2. c. erit dicit lex. 4. distin. l. nam absurdum ff. de oper. lib. & Petr. de Anchon cons. 269. in 1. dubio, & Alexan. cons. 63. lib. 2. vbi per eos late, quod nulla dispositio debet vnquam ita large intelligi, quod posset sequi absurdum, & sic quod possit auferri dominium, vel possessio alicui eo non citato, vel absq; eius culpa quoniam secundum eos hoc etiam Imperator non posset c. 1. extra de causa poss. & propr. cũ alijs per eos alleg. & facit tex. in l. 3. & in l. meminimus C. vnde vi vbi Princeps non vult per rescriptum suum concedere, vt quis possit per vim occupare, ergo nec per decretum, vt sane intelligatur debet dici ratione contractus quẽ fieri excusabilem, à violentijs, oppressionibus, & congregationibus gentium &c. & hoc etiam ne sub spe impunitatis videantur homines quodammodo ad arma, & violentias fieri audaciores l. 1. §. si quis test. lib. est ius fu. Item ne alias similiter videantur iura punientia talia delicta esse correcta, sed vt decretum potius restringatur ad ea l. 2. C. de noxa c. cum dilectus de cons. cum simi. & quia de iure communi ratione dominij non licet vim committere l. 3. §. cum igitur ff. de vi & vi ar. Abb. in c. soluite de restit. spol. & not. Bal. in l. data opera col. fin. ver. sed quid si non perdidi C. qui accus non possunt vbi dicit quod sola ratio proprietatis non facit bellum licitum inter priuatos nec titulus in violentia expulsiua prodest non possidenti sicut etiam de sententia dicit Inn. in c. cum nostris de concess. præbend. Abb. in c. excepta col. 2. ad fi. de resti. spol. & Fulg. in cons. 148. col. 2. & quod de testamento dicit Inno. in cap. cum in officijs de testam. & sequitur Bal. in auth. licentia de Episc. & cler. vbi dicit quod cum possessio ciuilis proprietatis relicte per defunctum Prælatum reperitur pænes ecclesiam, ideo hæres cui Prælatus reliquit. ipsam proprietatem non potest propria auctoritate occupare quin incidat in pœnam l. si quis in tantam C. vnde vi. Nec excusatur obtentu testamenti, licet aliasin re vere ad se pertinẽte, & à nemine possessa iure testamenti, & reali institutionis, vel successionis etiam ab intestato diceretur ab omni occupatione excusari, & illa esset licita, quod dicit Bal. valde not. & est dictum etiam iudicio meo not. ad decretum de continuanda possessione defuncti in hæredem, vt illius beneficium debeat dici non cõpetere tali hæredi Prælati in proprietate, quia illud non competit vbi alius ciuiliter possideat, & defunctus naturali possideret, vt est vsusfructus secundum Inn. in cons. 16. & facit melior tex in c. 1. de pace ten. in prin. vbi dicitur si quis aliquod ius de quacunq; re vel facto cõtra aliquem se habere putauerit iudicialem adeat potestatem, & per eam ius sibi competens exequatur. subiungens conuenticulasq; in Ciuitatibus omnes coniurationes, & extra & occasione parentellæ, & inter Ciuitatem, & Ciuitatem, & inter personam, & personam siue inter Ciuitatem, & personã modis omnibus fieri prohibemus, & in præteritũ factas cassamus singularis cõiuratorum pœna vnius libre auri puniendis; & glo. vbi super ver. quacunq; exponit, & dicit id est quam aliquis sibi debet ex cõtractu maleficio, vel quasi, & sic est ibi tex. coniuncta glo. expræssus, quod nõ licet ratione contractus per vim aliquid consequi nec congregationem facere vbi Iudex adiri potest, & per eum ius suum consequi, & facit etiam quia obstat decretum de vnione ponderato etiam prohemio ipsius decreti. ibi ne subditi nostri exasperante malitia obprobriose vexentur,

xentur,

xentur, fatigenturque plusquam patiatur debitum rationis, & sic in casibus prædictis in quibus de iure communi vexari licet, per not. per Bar. in l. omnes populi in 6. q. principali ver. iuxta prædicta ff. de iust. & iure communi vexari licet per not. per Barr. in l. omnes populi in 6. q. principali ver. iuxta prædicta ff. de iust. & iure, vbi dicit quod si casus qui venit à contrario sensu est decisus à iure communi tamquàm omissus relinquitur dispositioni iuris communis Argumentū enim à contrario sensu in decreto Principis quod est lex, vt habetur in auth. omnes Peregrini C. cõmunia de success. est validum de iure, vt habetur in l. 1. §. huius ff. de off. eius, & per Bald. in l. apud antiquos C. de fur. l. 2. C. de cond. inser. l. cõnuenticulam C. de Episc. & cler. d. Ant. & Imo. in c. cum Apostolica de his quæ fiunt à Prælatis. secundum con. cap. Paul. de Cast. in cons. 84. in nou. faciunt etiam not. per Bal. in l. data opera. C. qui accus. nõ poss. vbi etiam concludit quod supra dictum est l. quod si possum recuperare res meas per Præsidem non possum congregare, & pugnare, alias sic dummodo faciam incontinenti, & si facio punior l. si quis ad se fundom C. ad l. Iul. de vi. l. nullus C. de iud. l. extat ff. qđ met ca. l. si constiterit ff. fin. regun. de quo etiam per eundem in l. 1. ver. extra. C. vnde vi, & per Abb. in d. cap. cum olim, Nec habet obstare si dicatur quod imo videtur ipsum decretum debere intelligi etiam in congregatione alias illicita, & sic etiam in alijs casibus illicitis de iure communi dummodo habeat originem à contractu, & sapiat origine à contractu, vt sic fauore pœnæ euitandæ ipsum decretum largissime intelligatur per tex. in l. fin. ff. de const. prin. & l. si de interpretatione, & l. si Præses ff. de pen. & l. 3. §. quique ff. ad Syllan. & sic etiam vt aliquid operetur vltra ius commune, quia respondetur quòd istę restrictiones sunt etiam ex mente ipsius decreti, vt patet per prædictæ verba prohemij, quæ per argumentum à contrario sensu, vt dixi, operantur, vt quis possit vexari iuxta debitum rationis, ergo sunt admittendæ per not. per Bal. in l. non sine. C. de bon. quæ lib. & per Cum. in cons. 126. & Pet. de Anch. in consil. 361. Præterea vt patebit ex infra dicendis etiam; stantibus præsentibus restrictionibus satis operatur, & sic videtur hæc restrictio vera in quo & si plura dici possent tamen pro motiuis dubiorum sufficiāt hæc modica, quoniam & ipsos iuramentos duabus, vel tribus rationibus pro & contra fuisse contentos ostendit Nessennius amicus Pau. Iurisc. l. Nessennius ff. de neg. gest. quia vna ratio concludens quã totum mille sufficit. l. proxime ff. de his quæ in test. del. quanto tamen plures tanto præualentiores. l. qui filium. §. Sabinus ff. ad trebel. & l. Aemilius Largianis ff. de min. Recipiunt tanto hęc restrictionem siue declarationem, videlicet vt per contrarium non habeat locum in casibus in quibus alias rationem contractus propterea auctoritate ius dicere, de quibus per glo. in l. extat quod met. ca. & Spec. in tit. de Aduo. §. 1. ver. Qui vult propria auctoritate & Bal. in cap. 1. § 1. in prin. de pac. iuram. firm. & Bar. in l. 3. C. de pign. & Bal. in cons. 331. Punctus quæstionis lib. 4. vbi dicit de eo qui habet titulū, & licentiam de ingrediendo propria auctoritate, & per rationes prædictas eodem modo etiam per contrarium debet dici d. decretum non habere locum in volente resistere resistendo quis dicitur vim facere, & not. per Bar. in l. 3. & l. 1. C. vnde vi, & Abb. in d. c. cum olim & Cęp. consil. 4. & facit d. l. Quoniam multa, & sic est dicendum quòd siue quis congreget gentes ad occupandum siue ad resistendum vbi non licet de iure non debebit excusari vigore dicti decreti, quia etiam eadem ratio in vtroque, cum vtrque faciat illicitè.

Octauò, vt non habeat locum in contractu procurato, vel doloso de quo licet extet declaratio Principis, qui ita dicit in contractu doloso declarando ipsum decretum, tamen in contractu procurato allego tex. in l. 1. in fin. ff. de abig. ibi si non color abigeatos quæsitus vero, & glo. in l. congruit in fin. ibi verum simulato furore facinus admisisset ff. de off. præl. & tex. in l. miles §. mulier ff. de adult. & quę ibi not. Bar. per illum tex. ff. si quis caut. l. 2. §. similimodo in ver. attestabatur. & quæ not. per Bar. in l. Barbarius autem §. si duobus ff. de publica. vbi dicit quod non sufficit habere titulum procuratum ad finem repellendi agentem contra se, & Abb. in c. qui frequenter in ver. fin. vt lit. nõ cont. vbi dicit

quod

quod ad nominandum venditorem in iudicio non admittitur qui scienter emit à vitioso possessore de quo etiam per eũdem in c.sæpe col.fin. ff.de rest. spol.& per not. per Ang.Bal.Alexan.& doct. in l.si seruus pluriũ §. si quis autem ff. de leg. 1. & Cęp. in cons.109.vbi dicit pręuentionem iurisdictionis super crimine procuratam non prodesse, & per eundem in caut. 18. vbi idem dicit de procurata inimicitia contra testem, vt tamquam inimicus repellatur quia non prodest, de quo etiam per Bald. vbi Alex.in l.nõ exigimus §.illud ff si quis caut.& quod etiam nor. in caut. 16.cum quo concordat Aret in §. pœnales inst.de act.vet. oppono ex gl. & quod etiam dicit in caut. 28. vbi allegat tex. in l.1.§.1.ff.si quis test.lib.ess.ius,fu. qui dicit nã æquum est non esse impunitum eum qui aliqua spe audacior factus est,& ideo Bar.ibi not. illum tex. cõtra eum qui sciens pacem de proximo promulgandam festinat ad delinquendum propter spem immunitatis, & faciunt not.per Paul.de Cast.in l.1 § 1. ff.de act.emp.vbi per illum tex.dicit,quod si quis sciuerit per commune fieri debere statutum,vt frumentum nõ vendatur nisi pro tanto precio,& ipse procurauerit vendere alicui pro maiori quod poterit conueniri act.de dolo, quod est notan. Quod facit contra eos qui scienter denarios minutos bannitos Mediolani etiam in alijs Ciuitatibus dominij banniendos prout fuit factum hoc anno procurauerunt illos expendere,vendere, vel mutuo date,vt contingit in pluribus. quia videtur quod contra eos agi possit act.de dolo,de quo etiam per Fel.in c.2. col.3. vet.2.limita de const. Ad idẽ quod not. per Din. in c. peccatum de reg.iu.lib. 6. vbi dicit quod non gaudẽt beneficio cessionis qui sub spe huius beneficij plura debita contraxerunt,& quod etiam not. Cęp.in caut. 30. & Doct. in l.si seruus communis §. si vero ff. de fur. vbi dicunt quod propter ambasciatam procuratam non tenebitur commune emendare damnum ambasciatoribus si in itinere fuerunt derobati, licet alias secus, de quo etiam Barb.in cons.86.lib.1.& Fel.late in c.fin.de testi. & faciunt not. per Rotam in decis.254.in fi.vbi dicit ignorantiam affectatam haberi pro scientia Glo.& Gemin. in c.fin §.vt autem de off. de leg. Glo.in c. ad falsariorum de crim fal. Glo. in Clem. 1. de consan.& aff & Bal in l.quicunque ver. Item facit ad statutum C. de ser. fug. limitantur tamen hæc omnia vbi quis dolose procurasset,secus si aliqua iusta causa per tex in l.at qui nam § cum me absente ff.de neg. gest.ita Alber.& cum vbi etiam Moder.in d.§.si quis autem.Et dicit Bal.in cons.388.col.2.ver. Item quomodo lib. 1. Quod figmenta nunquam debent ad excusationem prodesse, & quod imo durius delinquit, qui fraudat legẽ quàm qui expresse contra legem facit l. si libertus minorem ff.de oper.lib. quæ omnia nota pro licentijs, quæ sępe conceduntur eis qui bona altorius rapuerunt, & postea inquisiti de violentia, & furto, obtinent licẽtias de pignorando pro taxis equorum, vel falis, & dicunt se pignora accepisse vigore licentiæ sibi concessæ pro debito salis, vel taxarum æquorum, & hoc ne possint inquiri de furto, vel dici quod inciderunt in pœnam decreti de maiori Magistratu,sed tales licentiæ non deberent excusare vbi constaret quod eas dolose habere procurauerint, vel vbi constaret quod eas post factum obtinuissent, Difficile tamen de hoc constare posset,quia callide impetrantur,& conceduntur,& in eis repetitur dies qui præcedit delictum, sed ad coniecturas est recurrendum, quæ cognoscũtur ex antedictis,& factis, vt not.Bart.in l.fulcinius § quid sit latitare ff ex quib.ca.& glo.2.in l.apud Celsum ff. de dol. excep.Bar.in l 1. col 3. C.de ser. fug. Ang.in cons. 390. & Alex.in cons.1. col.6. lib.3.vbi dicit attendi principale propositum, quod cognoscitur ex prius dictis, Præstabit etiam coniecturam inimicitia illius, vel quia conabatur eum subijcere iurisdictioni eius, vel cogere eum ad aliquas præstãtias tamquam eius subditum, & tamen non erat debitor pro ipsis oneribus, nec ad ea contribuere erat solitus, nec tenebatur,& ille sciebat, vel scire poterat, & sic de simil. Arbitraria enim sunt hęc & colliguntur ex multis,& ppterea Bal.in l. siue possidetis, & in l neque natales C. de prob. & in l.non hoc C. vnde cogn. dicitur quòd præcedentia declarant sequentia ex persona in loquẽdo ex persona in faciendo,& ex alijs præsumptionibus, pro quibus videnda sunt, quæ not.Doct.in c.3.loco extra de præsump.&

Aret.

Aret.in tract.malef.in glo. super ver.fama pub.præcedente, & posset deueniri ad iuramentum calumniæ per not.per Doct.in l.si post perfectionem C.de euict.vbi habetur quod emptori potest deferri iuramentum calumniæ si submiserit eam qui mouit litem contra venditorem, nam & in criminalibus iuratur de calumnia. Bar.in l.is qui reus col.7. ff. de publ. iud. & sentit in l. 1. ff de his qui sibi mor.consci. & not. in c.1.de iur.cal & Doct.in l.1. C. eo arbitror tamen quòd vigore talis licentiæ nõ posset euitare iudiciũ criminale, quia ad hoc vt possit dici venire appellatione contractus deberet esse iudicialiter concessa, & sic per contradictionem, vt dicam infra Vidi tamen aliquando obseruari, sed malè quia posset etiam dici quòd concessa sine contradictione, & parte non citata esset nulla, & non haberet excusare, sic nec decretum iudicis inualidum iuxta ea, quæ dixi supra,& hoc sit dictum ex eo. qd solent esse officiales falis,& taxarum magnam auctoritatem sibi vendicantes concedere tales licentias etiam parte non vocata, sed male ac nulliter impetrantes, etiam eas quibus aliquando conceduntur generaliter contra omnes debitores Cameræ eis abutuntur, quia earum prætextu attentant aliquid cõtra ciues, & non subditos nec obligatos, sed inexcusabiliter p ea, quæ dixi supra in 3.lim. & sequen.

Verum quia dicit Imo.in cõs.4 col.pen. quò i tales licentiæ præsumuntur præcedere pignorationes per not. per Bart. in l. non solum § sed vt probari ff de oper. nonun. ego arbitror quòd imo constare debeat ipsas prius fuisse concessas, quia ita videtur sentire Alex. in cons. 52. lib. 3. & faciunt not. per Feder. de sen. in cons 58. ad fin. vbi dicit quod si per statutum dimidiatur pœna quando pax præcessit processum Curiæ, quod debebit reus cõdemnari insolidum nisi probet pacem processisse, vt dictum est si contingat eadem die, & pacem fieri, & processum incohari, & faciunt quæ dicit Cæp. in cons. 64.col.4. & Alex. in cons.34. lib.1. vbi dicit quod quando tempus est fundamentum intentionis alicuius, quod debet probari, alias non releuaret l. matrem C. de proba.l cum actum ff. de neg.gest & not. in Clem.fin.de tes.faciunt etiã q̃ dixi sup. in 2. lim. quoniam si opporter quod quis probet se fuisse motum ad aliquid faciendum ex tali causa ergo cõsequenter videtur quod habeat probare quod tunc temporis erat cõcessa licentia, quia sine ea nõ potuisset moueri ad sic faciendum. videntamen sunt not.in d. §. sed vt probari per Aret.in c cum dilecti de accus. & Fel.in c. in præsentia de proba.& Aret.in tract.malef.in vet. de anno præsenti.

Extra autem hos casus pro nunc stabit decretum, & audietur quis allegãdo rem habere originẽ à contractu, & sic per procuratorem, & absque alia constitutione licet de iure cõmuni esset secus in casibus in quibus ingeritur pœna sanguinis l.pen. §.ad crimen cũ ibi not.per Bar.ff.de publ. iudic.Gl.& doct. in l.seruũ quoq; §. publice interest ff de procu.& in l.reos C.de accu.& Aret.in d.tract.ver. Qui iudex vidẽs quòd dicti inquisiti autem, & sic tolluntur obiectũ factum, quod decretum nihil habeat operari quoniam immo in aliis casibus exceptis præfatis habebit locũ; & sic quis audietur in eis per procuratorem, & absque alia constitutione. & probatorem habere originem à contractu pronunciabitur ciuiliter esse procedẽdum quod sufficit per not. in d. l. 1. in princ. ff. ad l. fal. cum concor.

Verum, quia vt inquit Cum. in cõs.30. col.3. vna dispositio potest in vna parte restringi, & in alia latissimè interpretari, ideo potest ipsum decretum in illis verbis, quæ vel quod possit pro negocio quod habet origi ẽ à cõtractu, & sapiat naturam cõtractus, dici generaliter esse intelligeñ. & sic quod comphẽdat omnem actum & contractum tam verbo, quàm re per tex. in l.labeo,& seq. ff.de verb.sign.& sic etiã omnem obligationem, quæ habeat originem à delicto per tex. in l.omnẽ ff de iud. ibi quãuis ex crediti causa non debeatur, & per glo.in d. l.labeo, & in auth. qua in prouincia C. vbi de crim. agi opor.& sic etiam testamentum, vt per Glo.in l.verba contraxerũt de verb signif & in cap.1.§. Item sacramentã in ver. contractibus de pace iur. fit. vbi dicit quod testamentum numeratur inter contractus & facit quod. not.in l. seruum filij §. cum qui ff. de leg. 2.vbi licet arguere à contractibus ad vltimas voluntates,& not.Bal.in l cum tes m. C.de

C. de testa. vbi etiam Moder. & Bal. in l. 1. C. d. l. fuf. Can. col. & Aret. post eo tit. & hoc quia sumus in permissiuis, & fauorabilibus ergo idem debet dici de testamento quod de contractu per Bal. & Aret. vbi supra, Item quia agitur de tollenda pœna ergo latè interpretan. iuribus allegatis ad idem quia etiam de iure communi æquiparantur testamentum, & contractus ad exclusionem delicti tex. est in l. igitur ff. de lib. causa & facit quia eadem ratio videtur militare in testamento, quæ militat in contractu, sed ratio in contractu est ne quis vexetur indebitè, & plusquam patiatur debitum rationis ergo debet fieri extensio de contractu ad vltimam voluntatem per not. per Glo. & Doct. in l. si constante in prin. ff. sol. mat. vbi propter identitatē rationis fit extensio ad casum æquiparatū de iure communi, & Aret. in cons. 30. & not. Glo. vulg. in l. si quis seruo C. de fur. & ijsdem etiam rationibus sentētiam, quia etiam sententia venit appellatione contractus, vt per glo. in d. c. 1. super ver. contractibus, quia etiam in iudicijs quasi contrahi tur l. 3 §. idem scribit ff. de pecu. iudicia. enim & stipulationes æquiparantur dicit ibi tex. ergo debet esse eadem iuris censura quia in statutis, quæ sunt præter ius, vel ad iuris cōmunis limitationem fit extēsio ad sim. & not. Barr. in l. & si post tres ff. si quis cau. de qua meminit Alex. in l. 2. § quęsitum col. 2. eo. tit. quod magis cauetur iudicijs, quàm contractibus de quo etiam per Abb. in c. 1. col. fin. de præscript. per not. per glo. in c. delictum Prælati de reg. iu. in 6. & secundum Bart. in d. §. idem scribit idem est in sentētia interlocutoria quia & in ea dicitur quasi contrahi, nam ex ea dicit oriri actionem in factum, vt ibi per eum, & Fel. in Rub. de re iud. vbi restringit hoc ad interlocutoriam habētem vim diffinitiuè secundum Bal. in l. 1. ff. si quis ius dici non obtemperat. in fi. vel vbi mandatur aliquid dari, vel fieri alias ex interlocutoria dicit oriri exceptionē tantum secundum Butrig. ibidem per Glo. in Clem. fin. de appell. vbi Imo. & per Specu. in tit. de arb. tris §. pen. ver. quid si penden te, & in tit. de accus. §. 1. ver. quid si latro vbi dicit ex iudicijs, & arbitris resultare contractus, vel quasi, quod est not. ad licentias, quæ conceduntur ad pignorandum, vel aliud faciendum, quia etiam vigore dicti decreti euitabit accusationem furti, vel aliud iudicium criminale allegando ipsam licentiam licet alias non audiretur per procuratorem, & absque eius constitutione contenderet ad meram defensionem, & contra accusatum multa possent opponi, quæ requirerent iudic'alem cognitionem, & sic accusati præsētiam. Et pariter videtur quod compræhendat etiam confessionem, quia etiam per confessionem dicitur quasi con trahi, & ex ea oritur actio. l. proinde § si procurator ff. ad l. aquil. & l. si seruum ff. de inter. act & Bar. in l. 1. ad fi ff de prin. delic. & Aret. in tract. malef. in ver. & vestem cęlestrem ver. Quid si fur. conf. Bal. in l. post litem colum. fi ver. quæro quid si extraiudicialis. C. ne ex delict. defunc. & Gand. in tract. malef sub rub. de alijs, quæ varijs ver. Item pone. Quod videtur facere pro his qui nō possunt ostendere instrumenta locationum, & habent instrumenta confessionum de pensione soluta, Item quicquid pertinet ad contractum, & sic siue principaliter siue in consequentiā quid illud verbum originem ita capitur Bal. in l. 3. per illud tex. C mand. & faciunt, quæ tradit in l. eos col. 1. ver. extra. quæro C de temp. app. & in c. 1. de ben. feu. & not. per Bar. in l. solent in fin. ff de alim. & cib. leg. & Bal. in rub. C. de reb. cred. & Aret in c. cum P. mā conella de accus. vbi statutum loquens de aliqua causa extenditur etiam ad pertinentia consequenter, vel antecedenter, & aliquid etiam per eum in c. constitutus secundo col. fin. de testi. & bonus tex. in l. cum hi in prin. ff. de transact. vbi quicquid de alimentis tangit dicitur causa alimentorum, & gaudet ijsdem priuilegijs, & Aret. in cons. 29. col. 2 & seq. & Imo. in cons. 139. cum duobus seq. & in Clem causam per illum tex. in primo not. de elect. & Clem. 2. cum ibi not. de iud. & aliquid Pet. de Anch. in cons. 35. Idem enim est iudicium de dependen. & cōnexis, vt per eos in locis præall. & est tex. in l. si cognati C. de neg. gest. & l. 1. §. præterea ff de sep bon. & l. qui autem. § si quis ff. de cōst. pecu. vbi dicitur quòd illud quod deducitur in cōstitutionum sufficit quod sit de accessorijs ad debitum, licet per se principaliter non sit debitum, & adduco tex.

in

in l. ſi colonus ff de vi arm. vbi ſicut quis nō dicitur iure facere ſi non reſtituit poſſeſſionem domino quia adhuc durat contractus locationis, ita non dicitur vim facere ſi non reſtituit licet amplius non duret locatio propter aliquam cauſam originatā ab ipſa locatione, vt propter expen. vel meliotamenta licet in prædicto non ſit eorum ſolutio deducta, Poſſent & adduci not. in l. Tutor ff. de fideiuſſ. & in l. qui id quod ff. de don. vbi dicitur quod non titulus donationis, ſed originalis cauſa eſt inſpicienda, & concordat l. cum filius §. hæres meus ff. de leg. 2.

Franciſci Ber. Porri
I C. Mediol.

PRO PROSPERO de Georgijs in materia imposturæ. Reſponſum iuris ad Decretum In qui. caſ. crim. procedi non poteſt.

CRiminali actione ſtellionatus teneri haud dubium eſt Biumiū ob imposturam per eum cōmiſſam tempore licitationis ſupponendo ignotum hominem qui emeret torquem penes Biumium remanſuram pro p̄tio tenuiſſimo l.b. ſeptuaginta duarum, & ſol. duodecim, quæ impoſtura nunc augetur dum torquis nō exhibetur, aut non indicatur á Biumio, & licet ex Statutis Mediolani ſub cap. 247. denuntiationis vol. 1. caueatur, quod ſtetur Sacramento eius qui vendidit poſt denuntiam pignorum quod bona fide alienauerit non tamen excluditur probatio in contrarium iuxtà id quod habetur per Paul. de Caſt. & Alex. in l. 2. §. ſi abſens ff. ſi ex. nox. cauſa. aga Bal & Alex. in l. 1. C. re iudicata probatio enim per ſacramentum eſt irregularis quæ admittit probationem in contrarium Grat. lib. 2. conſ. reſp. 10. num. 23. Plo. de in lit. iur. § 49. nu. 22. verſ quinto limit. & hæc fraus maxime arguitur, ex eo quod per octo dies ante finem denuntiæ dicta torquis vendita eſt, ne ſi debitor fuiſſet præſens impedimento eſſet dictæ imposturæ, quare cum finis emendi tēdat ad decipiendum dominum torquis idem dicendū eſt quod de eo qui promittit plus debito in alterius detrimentum de quo apud Bart. in l. 3. §. item ſi quis ff. cri. ſtell. Boſſ. eodem tit. num. 5. vbi etiam in licitatione ſi quis licitet maiori p̄tio, vt noceat tertio incidit in hoc crimen, & committit etiam periurium iux. l. fin. ff. eo. tit. Nec ſolum Deum habet vultorem quia periurium commiſſum eſt aliquo non defferente, vt aliū deciperet videlicet. Proſperum de Georgijs, neque quod dicta torquis ad publicum incantum vendita ſit eximit venditorem de dolo de quo apparet tum ex depoſitione emptoris perſonæ interpoſitæ à Biumio tum ex qualitate rei venditæ cuius valor erat ſatis excedens dimidium tum ex intempeſtiua vēditione antequam laborentur dies 30. denuntiæ quę ſingulas tollerent veram bonam fidem imo ex læſione vltra dimidiam exceſſiua ſolum præſumitur dolus ex propoſito, & in re vendita per ſubhaſtationem, vt per Crau. conſ 29. pro clariori nu. 5. ver. nam vbi læſio Quid igitur dicen̄. in hac torque valoris ſeutorum ſeptuaginta, & à famulis tempore executionis extimata in lib. 130. vltra expenſas vendita per fallaciam ptetio lib. 72. ſol. 12.

Rectè ergo Senatus Excellentiſs. cēſuit in ſuo reſcripto mandauitq; Egregio Capitaneo Iuſtitiæ, quod vbi conſtet de dolo in venditione dictæ torquis contra culpabiles procedat, rectè etiam alio reſcripto cenſuit, & dixit eidem Capitaneo, vt omnino cogeret Biumium, vel per reuocationem ad carceres, vel alio meliori modo ad exhibitionem dictæ torquis, vt debitoris indemnitati conſuli poſſit habita veritate eius valoris nec tam legitima, & ſanctiſſima S. C. nunc eludi debent à dicto Biumio impoſtore vulgo agg.ōtatore, ita enim eum appellat Alciat. in l. aliud eſt fraus ff. ver. ſignif. & contra hos inuehit nouiſſimè. Menoch. de arb. iud. caſu 381. in fine.

Cogendus eſt ergo ſiſtere in carceribus, vt ſatisfaciat Fiſco, & parti prout exitus tulit.

LAVS DEO.

Fr. Bernardino Porrus I.C.

SECVNDVM RESPONSVM eiusdem Doctoris Porri circa dictum Decretum.

Pro Ill. Antonio Sansono, Ill. Senatoris Hieronymi Sansoni hærede.

In causa criminali contra Paulum Antonium à Basilicapetri, & alios &c.

NON video admodum mihi esse elaborandum in demõstrando criminaliter esse procedendum in causa accusationis porrectæ per Nob. Antonium Sãsonum hæredem, tàm animi quam bonorum Illust. Hieronymi Sansoni Senatoris, de turbatione aquarum, ac disiectione incilis, ac alijs nouitatibus, reiecta exceptione quod res habeat originem à cõtractu, vel quod sapiat naturam contractus, cùm certum sit nomen delicti. Vnde cum nõ purgetur accusatio criminalis per actionem ex contractu descendente, ex decisione Osasc 137. nu. 17. cuius meminit modernus Rom. in tit. de delict quæst. 19. nu. 37. versiculo pœna criminis, quia materia est apta, & ordinata ad crimen committẽdum videlicet. Vis cum armis, & illicita vnio quæ in dubio præsumitur ad malum, ex cons. Crau. quarto Francisci Becc. cons. 71. statutum nu. 2. versic. & in dubio Bertaz. cons. crim. 192. lib. 1. Isti carcerati: Nam ex professo, & præcedente deliberatione se congregarũt ad demoliendũ Incastrum proprium dicti accusatoris quod erat ad vsum aquarum inseruienrium irrigationi bonorum suorum asportando assides, lignamina, dicti Incastri impedientes ne aquę decurrerẽt ad beneficium suum, iuxtà antiquam illius, tùm antecessorum suorum possessionem. Delictum hoc esse vis publicæ non est ambigendum ex cumulatis abundè in responso super hoc reddito, & à me viso, sed quia illius pœna est arbitraria, vt habetur apud Clar. in §. fin. q. 83. & ibi Baiard. Menoc casu 394. num. 16. Ideo Princeps eam ad reprimendũ homines, & arcẽdos ab hac audacia vim metiendi ex viribus corporis, non ex ipsa Iustitia (Neq; enim aliquid est tàm inimicum iuri, quàm vis, aut æquitati tàm infestũ, q̃ homines conuocati, & armati) auxit vsq; ad mortẽ, & bonorũ confiscationem. Constitutio enim seruanda est quę Iudices obligat ad obseruantiam ob frequentiores cædes, vulnera quæ inferebantur, dũm homines operam darent inuasioni violentæ rerum alienarum, nam quãdoq; etiam delicta leuia ob frequentiam eorum plusquam grauia puniuntur. Quæ pęna nũnc ludibrio non est habenda. Neq; in hac vi defuerũt ea quæ vim ipsam perficiunt sine quibus, vel ea considerabilis nõ est Gentium effrenatus numerus armatarum. Natta cõs. 665. vol. 4 Boss. de vnionibus: Incilium fractura, Ipse etiã dies cultui diuino dicatus, & feriatus, indicat Diuina, humanaq; iura hos turbasse. Multum enim interest, quo loco, quoue die aliquid fiat. Nam & si nocturna delicta grauiora censeantur ob difficultatem probationis eorum, nam qui malè agit, odit lucem. Hæc tñ quæ in luce fiunt spectante Populo, quæ de se illicita sunt, maiorem iustitiæ contemptum præseferunt. Nàm quod præuia iustitia reposcendum est vi armata nimis audacter vendicatur sibi ipsis publicam authoritatem arrogando, iuxta illud Cic. non ex iure magis cõsertum, sed mage ferro rem repetũt.

Non ab re odiosa adeo est hæc vis, q̃ etiam sola cõgregatio hominum punibilis est, etiam quod ad nullum actum ventum foret, Crau. cons. 224. nu. 6. per Angelum in l. 3. ff. ad l. Iul. de vi publica quod cons. est insigne in hac materia, pręsertim circa pœnam inferendam ijs qui vim inferendo fuer. impedimẽto ne orizæ nascantur in fundo, eo sitiente aquas. Nàm tenetur principalis, & author huius congregationis in quadruplo pro damno dato, seu rapina, & pro facto omnium coadunatorum, tùm quia omnes erant armati, non casu, sed voluntate, non improuisi, sed parati offendere; si resistentem inuenissent, altero alteri auxilium, & opem ferente. Ideo vna eademq; pœna sunt puniendi, ex Crau. d. cons. num. 4. & seq.

Et hunc solum vti pceptorem meum, amora authoritatum phalãge in huiusce causæ patronũ ascisco, nec ab eo discedo.

Opponitur ergo nomine D. Sansoni dicto Decreto vis quę in indiuiduo ab eo excepta est, & pœnam non leuem desiderat.

Secundò dolus qui in multis consistit. Hic enim de per se consideratur vti delictum

ctum apertũ, & criminaliter punitur. Roman.conſ.191.nu.3. qui conſiſtit in committendo ad Cumul.per Mod. Rom.in 1. vol.tit.de delict.q.19.nu.35. verſiculo genetice: Quod & ſi conſtitutio non exciperet expreſſim dolum ex iuris communis tamẽ diſpoſitione excluſus intelligeretur, Plot.in ſuà eleg.rep.l.ſi quando C. vnde vi num.276.verſ. 4 quia decretum. At non ſemel, ſed ſæpè iudicatũ eſt tàm in curijs, quàm in Senatu à quo curię pendent omni beneficio Conſtitutionis eum eſſe indignum, qui re non vtitur tãquam optimus pater familias,ſed vti prædo, & hoſtis, & in cauſa contra Nob. Iacobũ Oguadrum, qui ſegetes immaturas exciderat dùm ſoueretur,& vteretur ope cõſtitutionis, fuit dictum criminaliter ꝓcedendũ, Id quoq; factum eſt in cauſa quorundam de Ponte qui vuas immaturatas collegerant, & abduxerant pro Nob.Cæſare Beſntio actore, quia nemo pręſumitur quod ſuum eſt,aut dilapidare, aut negligere, aut oues ſuas,ſi mercenarius non eſt,odio habere. Quare idem mihi in cauſa hac ſtatui ob fracturam Incilium, lignaminis,rerum ſtrages, Et alia quibus aduerſarij ſunt abuſi, omnis enim abuſus eſt malus de ſe,vix fertetur impunitè hęcinſana rerũ propriarum iactura à legibus,cum interſit Reipublicę, ne quis re ſua malè vtatur. Hinc Prodigorum Curæ.Hinc dementium Cathenæ,& vincula cum argumentum incompoſitæ ſit mentis,ac à delitio non aberrantis,quę magno ſumptu parantur minimè illi, cuius hæc ſunt,curæ eſſe,vel pro derelicto haberi. Cæterum me recolligẽdo dico quod in omni turbatore præſumitur dolus nõn præſumptus, ſed verus, cum hæc turbatio ſit de genere prohibitorum Bal.conſ.r19. ſtat.col.pen.verſ. ſed contra hoc vol. 2. Et in omni violentia Alex. in ſuo famoſo, & celeberrimo çonſ.103. videtur col 2.nu.8. verſ.Nam eo ipſo vol.primo.

Fracturæ quoq; vim ineſſe ſignificat,Vnde ſi qs rem alienam ſurripiat cũ fracturà, non furti,ſed robariæ, ſeu rapinæ reus eſt: in qua vis conſideratur Plot.d.l.ſi quando num.708.& ſeq.ver.Robaria furtum,ideò inoleuit cõmunis praxis,vt decretum non ſuffragetur vbi adeſt fractura, ſicuti nec remiſſio quæ alioquin furi prodeſt ex conſtit.tit.de accuſ.§.ſancitum eſt.

Id enim nõ eſt de natura cõtractus, ſed contra & præter. Ideo punitur,nec decreti excuſationem habet, iuxta cumulata ab eodem Nouar.nu.114.& ſeqq.

Fortius criminaliter procedendum eſt quando duplex funiculus ſtringit, & vis de qua ſupra, & dolus de quo in præſenti in abutendo authen. itaq; C. com. de ſucceſſ.& in primo capite eſt clarũ, quod ſufficit terror,vis & violentia, & ſi vis nõ intercеſſerit re ipſa, Alex.cõſ.3.nu.13.vol.5. & diffusè idem Nouar. num. 127. vbi tribuit facultatem turbato iurandi in litem, & quod ex hoc ſolo violentia pręſumitur, ex eo quod armatus quis ad locum accurrat. Andreas de Gayl. de pace publica c.7. nu.14.latè Maſcard. concluſ. 1411.lib.3.

Me nunc non mediocris habet admiratio tàm remiſſè in cauſa iſta actum fuiſſe Reos cõuictos carceribus ſolutos quos aſſeruari in crimine graui omnia iura præcipiunt, màxime tex. in l. Diuus ff. Cuſtod. reo.Clar.queſt.46.verſ.in hac,& tanto fortius homines deploratæ fortunę qualis eſt Alex.Rãchatũs fideiuſſori dimiſſus, cum iuſtitiæ rigor eſſet retinendus, in cauſa in qua dùm toleratur horũ indomità in inuadendo, & per vim occupando,licentia, adaperitur ianua ad futura ſcandala his grauiora.Hoc relaxationis munere,ſi vſus fuiſſet Iudex erga pſonã nobilem equiore animo eſſet tollerãdum per ea, quæ tradit Mod.Rom.tit.de carcer. quæſt.35.nu.60. verſ. licèt,cum ſequẽtibus quamuis etiam in his cautè ſit agendum iuxtà indiciorum qualitatem.

Nec probanda erat eius excuſatio ab eo quod eſſet operarius ad quem non trahitur Principis proclama, ex add. à Ploto in d.l.ſi quando nu 780. in 6. limitatione, De quo apud Ioſeph. Lud.deciſ.Peruſ.c.3. iſti operarij,nàm multa verant ne ſub hoc clipeo poſſit ſe tueri. Rol.à Valle conſ. 54. volum.primo. Menoch. caſu 354. colum. fin.de arbit. Iud. Illud in primis quod illis ſatis erat notum vti vicinis Nob. D. Antonij Sanſoni, ſeu à proprietate incilis, ſeu iuris aquarum,vel & ſecundo operarij non conducuntur ad operandum in diebus feſtiuis niſi dicatur, quod de his nihil ad ruſticos, quorum vita fetis ſimilis eſt, nullos agitata per vſus, niſi per flagitia.

Quas coniecturas conſidерant Doct. in

locis

locis supracitatis[l]. Nec ex proprio delicto quod armati astiterint se iuuare possunt, cum nō fuerint ibi vti laboratores, sed vti turbatores ideo frustra authoris fit ab eis nominatio. Affl decif. 217. fuit dubitatum. Multò minus est audiendus in hac exceptione, quia opera fuit data Rei de se prohibitæ, qualis est demolitio ipsius operis manufacti. Ideoq; rectè monetur operarius, vt caueat ab incidendo arbores non incidendas, syluam non ceduam maximè tempore incongruo, Plot. d. rep. nu. 78 5. in 5. limitatione. Quæ consideratio me maximè commouit ad cōsulen. quod eadem ratione non potest allegari tē habere originem à contractu, Alia pro responsione elici possunt ex limitationibus supra collectis. Plot. in loco supra cōmemorato. Hæc, & alia obturant os. Et imponūt silentium his qui vsi opera sunt dicti Rustici ad turbañ. tūm, & ei qui his nugamentis, & deblarramentis curiam implet, Nec iura fauent Rusticis in commoda sua simplicitatem mentientibus, quia in ijs quæ ad rigorem iuris conseruandum sunt introducta eis non parcitur. Tiraq. de pęnis tempore, causa vndecima num. 12. fol. mihi 349. Quomodò ergo excusabimus Rusticum squadratum cum tridente paratum eum alijs vim inferre? Ah pereat quisquis hæc leuia serijs miscet, & de candentibus atra facit.

l Cæterum de possessione nob. Sansoni non contendo, aut differo, eum præter testes, vt mihi significatur examinatos adsit aduersarij confessio, cui stādum est l. cum præcum C. lib. causa Nàm in comparitione facta sub die 10. Iunij anni pñtis nomine eorū admittunt ius aquarum ei com petere, & spectare pro sex horis, vnde sufficienter probatum est id quod requiritur in interdicto vti possideris, vt per Rolan. à Valle conf. 46. num. 22. lib. 2. Pap. in for. libelli pro turbata possessione §. hodie. Alciat. cons. 440. idem Vall. cons. 9. lib 3. nu. 18. Crau. cons. 258. nu. 21. Menoch. retin. possess. remed. 3. nu. 356. Io. Baptista Pontan. de spolio lib. 2. c. 7. & 17.

His non obstat dūm dicitur licuisse via facti impedire dictum Sāsonū, ex eo quod non potuit mutare locum deriuādi aquas nisi solutis omnibus expensis quæ fiūt singulis annis circa hastam Rugiæ, & quod D. Sansonus noluit vnquam soluere expensas de illo incastro nuncupato Angelino, quodq; contrahentes possunt propria authoritate retinere eius possessiorē aqua rum virtute etiam conuentionis.

Nàm duplici modò respōdetur. Primo in possessorio summarijssimo actionem D. Sansoni esse fundatam, & receptis testibus fuisse iudicatum per D. Iudicem super innouatis, & refectum incasttum de facto demolitum. Ideo sententia habetur pro veritate l. res iudicata ff. reg. iur. l. Herennius §. Gaia. ff. eu ctio cum sim. in fin.

Secundò quod hic non agitur de retinendis aq; donec expensæ soluantur, prout loquitur conuentio, sed de eis diuertendis, & spoliādo Dñm in totum possessione sua, de moliēdo, & funditus prosternendo incile eiusdem D. Sansoni, Retinetur. n. res salua, & incolumis, & in eo statu in quo reperitur donec cesset causa retinendi quod alicui competit, videlicet per solutionem dictarum expēsarum, Sic dicitur pignus retineri, vt sequuta solutione reddatur pignus Dño. sic tex. in l. videamus ibi pro rata ex fideicommisso retinere ff. si cui plusquam per l. falcid. sic vxor retinet bona pręmortui viri pro dote donec soluatur dos, iux. Cumul. per Neg. de pignor. p. 5. mēbro 4. Bal. Nouell. de dote p. 7. priuil. 47 non iñ ad præiudiciū suū. Nec bona mariti demoliri possunt mutan do eorum faciem, sic intelligitur Rub. C. etiam ob chirograph. pec. pig. retineri posse cum sexcentis similibus. Sebast. Medic. de compens. quæst. 16. nu. 4. inter volum. tract. tomo 6. par. 2.

Posttemò non resistit qđ in causa Co. Alexandri Ciconiæ iudicatum fit in causa turbationis aquarum ciuiliter procedendum re habente originem à contractu. Nàm respondetur quod præter id qđ exemplis nō est iudicandum mota fuit curia ex sententia lata contra eū per Ill. Senatorem Mendociam, & ex alijs mihi in causa illa vti patrono satis notis. At in casu nostro nihil est quod bonam fidem in eis inducat, & omnia contra turbatores vrget pro Nob. Antonio Sansono. Quod si exemplis certandum est moueri debet Curia ab exemplo Egr. Com. Hieronymi Moroni accusatoris qui turbatus in possessione aquarū turbatores cēs in carceres conijci curauit

sub Illust. D. Capitaneo Iustitiæ cuius erat Notarius Io. Baptista Peregus nuper defunctus, Nec dimissi nisi reparatis, Refectisq; Incilibus, in quibus magno sumptu opus fuit, & nomine pœnæ persoluta non medioeris pecuniarum quantitas post disceptationem iudicialem mensium sex. Tandemq; coacti sunt ab eo remissionem habere, & pro interesse fisci fuerũt diffinitiuè per indultũ gratiosum absolutis, Visa enim fuit res omnibus Partibus pessimi exempli, nec vanæ vnquam eorum voces tempore visitationis Carceratorum, quæ singulis mẽsibus fit per Senatores aliquid apud eos potuerè. Idem ergo in casu isto statuendum est.

Præterea est aduertendum quod ius retinendi aquas non competit nisi data negligẽtia D. Sansoni in soluendo dictas expensas, de qua nõ potest redargui, nisi data ei notitia expensarũ, & liquidationis earum Crau. cõs. 89. nu. 45. pri. vol. notat. communiter scrib. in l. quod te ff si cert. petatur l. in fideicõmissi ff. vsur. Soci. iun. cons. 107. col. 3. lib. 1. Crau. cons. 841. num. 6. & 605. nu. 10. And. Ale. responso 124. to. 2. lib. 5. nu. 5. Cum ergo non fuerit interpellatus D. Sansonus ad persoluẽdum eius portionem dictarum expensarum, merito citrà ius, & nomen delicti non potuerunt dicti cetus hominum irrumpere in ius suum, & eum priuate commodo suæ possessionis.

Et verè res apud me adeò in tuto videtur quod me pudet in re tàm aperta vlterius loqui perosus omnis prolixitatis.

L. Deo, & B. V. M.

F. Bernardinus Porrus I. C.

TERTIVM RESPONSVM eiusdem Doctoris Porri circa dictum Decretum.

Super Constitutione Med. In quib. casibus criminaliter procedi non potest.

Bartolomei Belloni contra Iulium Mazzuccum Siculum.

PRo Iulio Mazzucco contra Bartolomeũ Bellonum hæc prima facie facere videntur, quibus tamen infra respondebitur.

Primò quod accusatio per multũ tempus dilata fuerit, scilicet per annos duos, cum tamen ageretur de nõ modica summa.

Secundò obstat defectus fideiussionis cum agatur de forense accusante, cum tamen hoc in facto sit falsum cum sit Mediolanensis.

Tertiò dato quod Mazzuccus exegisset pecunias contra formam initæ societatis attamen excusari velle dicitur re habente originem à contractu, & causam remittendam prætenditur ad Iudicem ciuilem iuxta decretum nostrum. Et Mazzuccus tenetur reddere rationem societatis actione negotiorum gestorum actione ciuili, non autem criminali, sic in iure non proceditur de crimine expilationis contra vxorem, quia lex inducit inter eos quandam tacitam societatem Menoch. de arbit. iud. casu 300. lib. 2. cent. 3. fol. 289. & pluries curia iudicauit.

Contra verò Mazzucum hæc adducuntur quod pecunias exegit cõtra pacta in societate apposita, quia limitata causa societatis limitatum parit effectum iuxta l. in agris ff. de acq. rer. dom. & suffragatur reg. cap. ex eo de reg. iur. in 6. Quod non potest vti beneficio cõtractus is qui excedit limitationem contractus Plot, in rep. l. si quando C. vnde vi num. 309. vers. & capiendo est textus præcisus in l. si socius ff. furtis, & in l. rei cõmunis ff. pro Soc. nam in tali excessu inest dolus in quo proceditur criminaliter, idem Plot. sub num. 314. vers. sed si socius, & nisi iste Mazzuccus dolosè versatus fuisset nunc detecto furto, seu sceacco offerret socio quod suũ est, non autem curaret eũ fraudari eo quod suum est, non enim vsus est societate ad vsum ad quem destinata est, sed in suam vtilitatem clam in se conuertendo pecunias alterius socij, ideo furti cõueniri potest Bertaz. cons. 278. num. 1. & seq. lib. pri Crau. cons. 286. col. 2. vers. 3. nisi dicatur in cap. Menoch. de arb. iud. casu 220. nu. 11. Cabal. resol. crim. casu 136. col. 2. vers. primo igitur, & hoc firmat pluribus illationibus.

Non obstat quod actor distulerit accusare, & ex hoc insurgat præsumptio calumniæ, quia non tandiu protelasset accusationem suam iuxta tex. in l. si quis forte ff. pœnis ibi, nec enim debebant tam magna

gna tandiu reticere accusationem, nam respondetur quod non propterea tollitur quin accusar. quis possit de delicto nisi obster præsumitur de qua in l. quærelam C. ad l. Corn. de Fal.

Cõcludo fine multiloquio dictum Mazuchum, reum esse cõstituendum de furto vt supra, mox vti conuictum damnandum, saluo saniori iudicio.

L. Deo, & B. V. M.

F. Bernardinus Porrus I.C.

QVARTVM RESPONSVM eiusdem Doctoris Porri circa dictum Decretum.

Super Constitutione in quibus casibus criminaliter procedi non potest.

NON potest dissimulari improbitas huius Caroli Lumaghæ, qui alterius pecunias interceptas nõ tantum date, & reddere recusat (sed quod deterius est) negat, & mentitur, vel cõditione adiecta affirmat, quod perinde est, ac si mẽtiretur, Ideò indignus fit beneficio decreti, quod vbi res habeat originem à contractu, vel quasi, criminaliter procedi non possit, nam cum iste contractus, seù quasi sit causa, vt audiatur aduersus criminale iudicium contra se intentatum, debet de eo constare per confessionem, scilicet fatente se pecunias habuisse, sed illas se retinere in causam, puta mutui, depositi, aut alterius contractus, cum hoc priuilegium euitandi criminalem accusationem detur contractui, ideo mentiendo circa causam quæ beneficium producit indignus redditur. tex. in l. de ętate, §. si cum esset, ff. interrog. act. ibi, Non enim mentiri debuit, quia mendacium non caret dolo. l. falsus, §. si quis, ff. furtus, l. si quis affirmauerit, in princ. & l. quod si creditor, ff. dolo, iplures cõcordantes alleg. Felyn. in cap. nonnulli, §. sunt, & alij. de rescript. nu. 44. vers. Amplia septimo, Sic debitor qui inficiatus est se debitorẽ amittit ius cessionis, si conuictus sit, Ang. § pen. col. 3. vers. Quarto quid si à princip. instit. de actio. Et est generale, quod is qui negat, se esse talem, perdit beneficium sibi competens ex tali qualitate. l. sed si ex parte, in fine princip. ff. quod cum eo qui in alien. pot. glo. in §. item si socius, in vlt. glo. vbi Aretin. instit. de actio. ex. in l. si vnus §. fin. ff. pro soc. & in l. contra qui propriam, C. non num. pec. faciunt multa accumulata à Ploto in l. si quando, C. vnde vi, nu. 212. & hoc iure vtimur in Curijs.

Secundò, cum agatur de extero, & forense doloso, qui statim acceptis pecunijs vela dedit, non potest ille frui beneficio illius decreti, scribentes omnes in l. cunctos populos, C. summa Trin. & fide Cathol. & in l omnes populi. ff. iust. & iur. Alciat. cõs. 63. in princip. Bursat. conf. 225 num. 172. vol. 2 cum simil. cum ergo dolus sit delictum, & pro eo criminaliter procedatur, ex Bart. in l. non omnes § à barbaris, ff. re militi. ergò nõ potest hic dicere decretum sibi prodesse debere.

Tertiò, vbi diceretur (quod nego) tueri posse se exceptione dicti decreti, Adhuc respondeo dolum tantum purgari, quãdo superuenit post cõtractum, secus si statim celebrato contractu fugam faciendo, vt in casu isto, quia non purgatur per actionem descendentem ex cõtractu, cum non stet in finibus contrahendi, iuxt. not. per Menoch. de arb. iud. casu 381. & 398. nu. 20. Farinac. de delict. q. 19 num. 35. vers. Pœna, At hæc materia est apta crimen furti committere, cum in animo gesserit, statim habitis pecunijs fugere, & creditorem eludere, quæ enim fiunt incontinenti videntur inesse; Non dicitur igitur iste dolus superuenisse post contractum, quo casu loquitur decretum, sed à principio fuisse ob deprauatam huius intentionem. Simile dicitur in dolo dante causam contractui, nam reddit contractum ipso iure nullum, secus si dolus sit incidens, quia tunc valet contractus, licet ad supplementum iusti pretij agatur, Abb. & alij in cap. cum dilecti, de empt. & vendit. l. Iulianus, §. si venditor, ff. de act. empt. Cagn. in l. 2. C. rescind. vend. num. 17. Sic igitur cum dolosè fuerit inductus Gradignanus ad pecunias traden. huic fugitiuo homini, effugere non potest, quin criminaliter teneatur.

Postremò statuto Mediolani cauetur, quod idem ius reddatur forastiero, quod in partibus reddi solet his qui iustitiam à

Iudicibus ſuis petunt, in ordine 179. in omnibus, vol 2. & vbi non appareat de ſtatutis, aut iure quod ibi ſeruatur ſtandum eſt, & ſequendũ ius cõmune ita præciſè diſponente dicto ſtatuto At de iure commune expeditum eſt criminali actione, eum teneri, ergò &c.

LAVS DEO.

F. Bernardinus Porrus I.C.

QVINTVM RESPONSVM eiuſdem Doctoris Porri circa dictum Decretum.

MArcus Antonius Franzonus I. C. ægrè ſe tuetur aduerſus homicidium commiſſum in perſonam Antonij Scaramelini, ſub prætextu, quòd tunc eſſet bānitus capitaliter ex condemnatione per eundem vti L. T. Prætoris Antigorij facta: Nā vt nõ omittā quod occidens bannitum nõ benè audiat apud viros probos, & eius fama non leuiter vulneratur, Paul. de Caſtr. l. Decurionis nu. 4. C. ex quib. cauſ. infam. irrogat.

Quare etſi ſtatutum dicens, quod occidens bannitum non puniatur non tamen ſequitur quin occidēs committat crimen licet impunitum, ideò ad honores, & Magiſtratus non eſt admittendus licèt enim homicidium ſit tolerabile, non tamen eſt ꝓbabile, Nam dicit Bart. in l. 1. ff. his qui, vt indign. Id quod pœnam non meretur, offenſa tamen eſt, & nõ abſtergit nomen delicti licèt pœnam tollat, & non eſt ſine vitio quod ignoſcitur, & non præcipitur cap. Nerui. 13. diſt. quod ſaltem verum eſt hoc caſu, Quia iſte Doctor odio per motus quo flagrabat in vindictam huius miſeri, quòd contra eum teſtificatus fuiſſet occidit, vt ponderat Felyn. in c. Quæ Eccleſiarum de conſt. nu. 14. verſic. 1. & contra hunc Menoch. q. 90. nu 48. verſ. declaratur tertio imo etiam affectauit contra eum condemnationem accelerari ſub die ex qua ex diſpoſitione ſtatut. d. loci condēnatio fieri non poterat cum periculum eſſet in mora, quia verebatur ne altera die affulſiſſet, & affuiſſet liberatio iuxta illud Nocuit differre paratis, & in nimia feſtinatione ineſt dolus & præſumptio ſcientiæ in d. Franzono, vt in hunc laqueum imprudentem conijceret. Hinc eſt quòd occidens bannitum cuius bannum ipſe ꝓcurauit doleſè nõ gaudet beneficio ſtatuti Baiard. ad Clar. §. Homicidiũ nu. 215.

Sciendum eſt quòd Origo huius homicidij ſub velamine banni commiſſi trahitur, & ducitur ab alio facto illicito. (Vniuſcuiuſque enim rei Origo ſpectanda eſt.) Nempè cum Marcus Antonius Franzonus I.C. vices gereret Prætoris Vallis Antigorij inſimulauit Antonium Scaramelinum de procurato abòrtu Dominicæ Tuttæ eius affinis ad occultandum inceſtum, vt poſtea capitaliter cõdemnaretur prout ab eo fuit damnatus, non obſtantibus exceptionibus eius fauore propoſitis ad impediendum dictam condemnationem quem poſtea intellexit eſſe abſolutum virtute decreti gratioſi, occidi eum curare non dubitauit, & homicidij præmium poſcere.

Ex iniuſtitia, & iniuria d. condemnationis infertur ad cætera ſubſequentia: Nam eius principium eſt malum, finis eſt peſſimus: Falſum inquam hoc redditur: Quod Scaramelinus pugnis, & calcibus procurauerit ab ortum Dominicæ, quæ poſtea dicitur ad duos menſes pueri ab ortum in lucem dediſſe. Nam viſitatus puer fuit per officium, & ſine macula, aut aliqua offenſa inuentus eſt: Nec ſiverum foret obiectum crimen, puerum poſt menſes duos enixa non fuiſſet, nec potuiſſet tandiù integer in alueo ſeruari, ſi Medicis credendum eſt vti peritis in arte. Hinc ille fabuloſus abortus aſcriptus Scaramelino qui cauſam dedit dicto banno, & homicidio. Cauſa tanti ſceleris fuit quòd Scaramelinus coram Prætore Domus Oſſulæ, à Senatu delegato ſuper crimine repetundarum contra eundē Franzonum depoſuit.

Tertiò quoque huic Scenæ inſeruit, ꝙ Franzonus obſeruauit abſentiam Prætoris, cum iuſtius decuiſſet eum expectari cum eſſet, valdè ſuſpectus Scaramelino ex cauſa dictæ teſtificationis d. condemnationem accellerauit, vt ſupra nec à Prætore eum iudicari paſſus eſt, veritus ne irrita redderetur illius abortus accuſatio. Et ne quid ad tātam iniuſtitiam deeſſet poſt furcarum, & ſuſpendij pœnam addidit etiam maiorē pro arbitrio Senatus. Qua ſi quod

quod superesset eius tanquam per duellionis memoriam damnari vel instar eorum qui mortuis inseuiunt, & defunctorum pios cineres vti execrandos turbant. Hæc singula iuncta declarant, an animus Franzoni esset in causam publicam bannitum trucidare.

Quin etiam etsi fuissent in actis nomine Scaramelini producta Senatus rescripta vt bene ad supplicata Franzonus aduerteret sciens se in sindicatu villicationis suæ rationem redditurum. Procul à se Senatus auctoritatem in animum suum inducens. A destinato banno dimoueri non potuit, induratacq; mēte arbitrans ex Prætoris aduentu sibi præreptam fore vindicandi potestatem, effusis habenis furoris sui saltuarie se præcipitem ad cōdemnandum dedit.

Nec omittendus est modus cum quo homicidium cum cæteris cōplicibus suis aggressus est: Nam positus in insidijs dū Scaramelinus delicias suas, filium infantem præmanibus haberet crebræ in eum glandes plumbeæ, & igniuomæ sunt coniectæ, vt parum abesset quin cū eo etiam infans interciderct: Ab insequentibus captus licèt consignari se iustitiæ peteret, passus est repulsam. Sacramentum confessionis imminente morte petens non est admissus, vt verè dicere ille posset. Mitius inueni quam vos genus, omne ferarum, & veritus Franzonus ne eorū aliquis pietate Christiana commotus, tam pijs præcibus annueret, ante oculos suos interfici alta voce mandauit, vt vnà ei salus relinqueretur: Nullam aut corporis, aut animę sperare salutem. Consulebatur magis iustitiæ eum vinctum in manus Iustitię Regiæ tradi, qui sociorum delicta detegere posset, cum hoc in eius potestate sirum esset, vnde etiam præmia maiora per cridas imponuntur quàm eum certæ, & subitæ morti addicere; nec vitalem aliquem spiritum, & vltimum vale vxori filiolisque concedere. Vt laudandus in hoc sit Reuerēdiss. Episcopus quod iusserit Parochum in cuius domo contra Scaramelinum fuere ictus vibrati ejici, e Valle Antigorij, & beneficio priuari tamquam rei indignæ, operam, auxiliumq; dedisset.

His constitutis sic firmatis quæ aditum præstant ad iuris conclusiones. Dicimus non potuisse impunè occidi à Franzono d. bannitum cum ille eum banniti fecerit in fraudem, vt occideretur, sic Anchar. cons. 408. Incip. probata viri seuitia, vbi quod talibus dolosis iura resistunt. Nec de eorum beneficijs participant Argum. l. Lucius §. Lucius Titius ff. leg. 2. & ponit exemplum illustre: Quòd quidem Bononiæ moram trahēs, & vxorem suspectam habens misit eam ferrariam, & cum ibi esset scilicet Bononiæ fecit eam de furto accusari, & in banno poni. Reuersam occidit credens sibi licere per statutum, q permittit impunè bannitos occidi. Obtentum fuit quòd cum ipse hoc bannum dari fecerit statutum non debere sibi opitulari. Quia odiosi legibus, procurātes astus, & affectantes habentur addo Brunor. à solle in suis qq. legal. q. 26. nu. 44. Baiard. ad Clar. §. Humie. nu. 213.

Cęterùm effugere non potest Franzonus quin sciret d. Scaramelinum esse absolutum virtute Decreti gratiosi, & quia ille omni ope absolutionem procuraret q̄ à Senatu fuit expedita, & de Cancellaria leuata per dies 17. ante homicidiū d. Scaramelini ipseq; Franzonus diligenter vigilabat circa ea, quæ fierent in dies circa petitam liberationem, & nisi sciuisset illius absolutionem non occidisset, sed Iudici præsentasset, cum facilè ei hoc esset aduersus inermem culpa etiam in hoc nō earet, eum pinguius prouideretur per præsentationem quam per occisionem per ea quæ dicit Igneus in l. fideicommissum nu. 19. verf. Imo etiam ff. ad Sillan. Senatusconsultum idq; tanto magis cum nullum periculum foret quod in via ab aliquibus eriperetur quo casu omnino debuisset seruari non autem occidi ne conscios cōuersationis suę indicaret, & subtraheret facultatē Fisco procedendi contra delinquētes.

Item quia occidit eū quem nulliter esse bannitum sciebat vt is qui eum damnauerat ex Dec. cap. qua in Ecclesiarum num. 64. verf. 3. casus de constit. infinitos aggregat. Fatin. conf. 101. in addit. litera Nulliter. & cum proxima forer certa sperata liberatio ob absolutionē generalem: Infero quòd sicuti impune potest occidi de proximo banniendus secundum multorum sententiam de qua apud eundem Far. q. 103. nu. 122. Ita non licet occidere

de

de proximo liberandum cum contrariorum eadem sit disciplina: Faciunt ea quæ ipsemet inducit nu.319. lim.19.& contra hunc quoque Fac.Blanc.& cæteri allegati à Farin.num.347.vers. verum. Et sufficit quod ipse Franzonus vti iusdicens in loco poterat diligenter perquirere cur esset in eo loco; Quid ibi ageret, & an sub alienius securitate degeret cum præsertim tempore mortis esset vesu.inermis; Quod considerat Clar. §. Homicidium vers.item q̃ro, pone, quod bannitus Alba cons. 667. cum paria sint lib.2 & hoc considet. Marsil.consil.55.nu.8. lib.1. & publica esset in loco fama tum huius rebānitionis, quàm nullitatis banni de qua iudicialiter conquestus erat Scaramelinus, & stante verisimili hac scientia nil obest quòd quis sit vel non sit de albo bannitus, vltra quod ille locus non est adeo amplus, & numerosus gentium quin illius mora officiali ipsius Terræ esset, vno ictu oculi, & momento temporis nota. Videat modò Senatus Excell. An audiendus sit Frāzonus ex capite ignorantiæ supinæ, & crassioris, seu affectatæ, cui nullæ leges assistunt, sed resistunt; enim igitur sciret Franzonus coram Prætore, & in actis pendere quæstionem super liberatione virtute dicti Decreti hoc solum sufficit ad eum cōstituen dum in mala fide, & ne bannitus possit occidi ex Alba d. cons. 667. qui plures allegat Baiard.q.82.num.39.

Quod attinet ad illud quod dicitur per Franzonum liberationem fuisse cōditionalem videlicet sequuta remissione, & qđ interea donec conditio eueniat remaneat bannitus ex Ruyn.cons.84. num.4. Quia responsum est(& bene)aliud esse. Quod Princeps remittat bannum habita tamen remissione, & pace ab offensis, aliud quod indultum concedatur resolutum in futurum euentum quo termino sex mēsium, Pax non præsentetur, & sic sub conditione resolutiua quia hoc casu apposita est non ad validitatem, sed ad resolutionem iux.Cagn.in l.is damnum §. quod pendet nu.4. ff.reg. iur. Sic venditio dicitur pura licet resolui possit sub conditione, & interim non impeditur executio, si quis igitur velit dicere cum à quo pax habenda est venisse, & condemnationem priuationis, & resolutionis tenetur docere Crau. cons. 249.nu.1. vltra quod obstant aliæ re sponsiones, & præsertim pendentia temporis dati ad reportan. remissionem Nullitas condemnationis vt supra.

Ad cętera exposita quod indignus esset Scaramelinus benefitio abolitionis ex quatuor Homicidijs, quod venerit in statum pendente condemnatione, quod adhuc nō fuisset leuata gratia de Cancellaria Senatus, duobus modis absoluuntur, Primum negatur, Secundum non tollit beneficium decreti gratiosi, quod tertium non excludit pęnam sciētiæ absolutionis, ac contra hunc Doctorem ponderata. Adeo nihil pro eo omnia contra eum decernenda sunt, stantibus prædictis.

Quibus ad colonidem additur, quod licèt Franzonus cōtendat introducto statu nomine Scaramelini in Sen. non licuisse variare, & eo omisso amplecti viam suppl. & recursus ad eundem Senatum tāquam remedia sint incompatibilia iux. not. in l. quod in hæredem §. eligere ff. tribut. act. vnde ille surreptionem desumit.

Quia rñdetur, quod reus etiā vtitur pluribus remedijs ad se defendendū c.nullus pluribus de reg.iur.in 6. Nec vnius remedium aliud perimit, sed adiuuat, ideo circa hoc caput nulla etiam imaginatia surreptio considerari potest.

Non obest causa dum dicitur, quod in primo illo statu deerāt legitimæ remissiones prout fuit per Fiscū excitatū, qa rñdetur q̀ non auferebatur potestas durante semestri eas reportare, & postea adire Senatum cum d. legitimis remissionibus.

Iam videt Senatus ex his qđ Franzonus tanquam alter Argus centum fronte oculos centum ceruice, gerebat in insidiando vitæ Scaramelini, vtcūq; iure quaq; iniuria interimeret. Quodq; ille descendit ad hoc miserrimū refugiū nullitatis liberationis cęteris omnibus remedijs destitutū.

Cui in nihilo fauendum est cum actum gesserit Prætoria maestate indignū à religione Christiana auersum, Ab omnibus tam moribus, quàm legibus alienum, vt Raneidæ nimis vnicuiq; videri possint hæ deffensiones. viuit tamen hic imo in conspectū hoīum venit. Nec facie impallescit.

LAVS DEO.

F. Bernardinus Portus I.C.

SEXTVM

SEXTVM RESPONSVM eiusdem Doctoris Porri circa dictum Decretum. Super Constitutione. In quibus casibus crimin. procedi. Allegationes Clariss. I. C. D. Zumalli, Pro Mag. D. Vndegardo, contra Illust. DD. Serbellonos.

PRæceptum istud videtur euidenter nullum cum omnibus inde secutis ob defectum citationis, iuxta statut. 155. volum. 1. licet enim in præcepto associandi de iure communi non requiratur citatio partis, Salyc. in l. 3. col. 14. sub vers. Alio modo per viam associationis. C. de pignor. Menoch. de adipisc. remed. 5. num. 150. & 151. Tamen id verum est, si simpliciter sit concessum ad associandum, secus autem si etiam ad inducendum in possessionem, quia tunc omninò requiritur citatio partis. Salyc. d. col. 14. vers. & per istum modũ dico, q. Iudex hoc faciens non habet necesse partem citare, quia nuncius nõ habet inducere, sed solùm associare. & vers. & sic si petit se induci in possessionem citatio erit necessaria, non si simpliciter petat se associari. Menoch. d. remed. 5. nu. 152. iuncto num. 150. & probat significatio verbi associare, quæ est, vt qui simpliciter associat, non cooperetur aliquid ad actum, licet det fauorem facienti actum, associando eum. Bal. in cons. 235. videamus lib. 3. & præsupponit text. in l. 1. C. de ijs qui latro. & Ioseph Ludo in decis. 21. Lucen. nu. 23. & quinq; seq. sed ex forma prædicti præcepti, clarè apparet non fuisse simpliciter concessum ad associandum, sed imò ad inducendum quia in eo adsunt clausulæ fortiores, quæ excedunt terminos, & seu naturam ipsius præcepti associandi, vt puta clausula, ad frangendũ quælibet obstacula, Item clausula amotis quibuscunque occupatoribus dictorum bonorum, & amotis omnibus impedimentis &c. Nec non, & alia clausula pœnalis, per quam præcipitur ipsi Mag. D. Balduino possessori, & quibuscunque alijs, ne audeant, directè, nec per indirectum sub quouis colore impedire executionem dicti præcepti sub pœna scutorum duorum mille, ac etiam grauiori pœna. Non enim conueniunt vllo modo prædictæ clausulæ, vbi agatur solum de præcepto associandi, tùm quia illæ inducunt vim manifestam, cum tamen natura dicti præcepti sapiat meram vrbanitatem, & gratiam, vt per Saly. in d. l. 3. col. 14. d. vers. Alio modo per viam associationis. & Menoch. d. remed. 5. n. 151. Tum etiam quia auferunt possessori facultatem resistendi ex iusta causa creditori, ne ingrediatur, q utique illi iure permissa est, vt per Menoc. d. rem. 5. num. 78. quam sanè Iudex non potest ei auferre, nisi ipso prius citato. l. de vnoquoq; de re iudic. & ideò non possunt habere locum in dicto præcepto, in quo dicitur non requiri citationem, quod & confirmatur ex vsu ipsius præcepti, nam dum ipsamet pars aduersa passa fuit, vt præfatus D. Balduinus resistens, ac cõtradicens virtute dicti præcepti per vim expelleretur à dictis bonis per nuncium Iudicis, & seu satellitem. quod vtique non licebat ex solo præcepto associandi, iuxta supradicta manifestè ostendit, se petijsse tale præceptum non simpliciter ad associandum, sed etiam ad inducendum in possessionem, vnde non debuit omitti citatio, nam alias omissa reddit omnia nullius valoris, & momenti, iuxta prædictum statut. 155.

Præterea etiam ad hoc vt dictum præceptum cõcedi possit sine citatione requiritur vt præcedat productio publici instrumenti, ex cuius scripturæ notorietate appareat in sua prima figura ipsum hoc petentem facere posse, Salyc. in d. l. 3. col. 14. vers. Et aduerte quia signãter dixi, & clarè etiam præsupponit Menoch. d. rem. 5. num. 150. ibi, de cuius credito constat ex claro instrumento, requiritur enim, vt ex inspectione instrumenti liqueat Iudici de iure actoris, aliàs requiritur citatio. Salyc. in d. l. 3. col. 15. ante vers. Ego hãc partem. Sed hic ex inspectione instrumenti ex aduerso prætensi non potuit liquere Iudici de prætenso iure actoris, Igitur non potuit concedi dictum præceptum absque citatione partis, quod probatur ex duabus rationibus, Primò quia dictũ instrumentum non est celebratum cum ipso Mag. D. Balduino, sed cum eius procuratore cõstituto

in

prosunt ex Felyno cap. vlt. de test. infinit. cit. Titaq de retr. municip. glo. 4. §. 35. nu. 27. ergo affectata condemnatio sub spe futuræ certæ restitutionis per viam gratiæ non suffragabitur delinquenti ex Bal. in l. 1. §. hæc actio. ff. si quis test liber esse ius fu. & ibi etiam per Bart. Gugl. in rep. c. Raynut. nu. r 15. de testam. & in quæst. an peccatores occidere liceat num. 34. quem refert Clar. in prax. §. fin. quæst. 59. vbi exempla innumera affert casui nostro apprimè confetentia. Affectationem verò ostendit ipsa qualitas facti. Nã fuit accusatus Carcanus de anno 1582. vltimo Nouembris: Inquisitio, & formata, & transmissa die 6. Decembris eiusdem anni eum termino tridui ad respondendum dict. inquisitioni: Die vndecimo Decembris accusatum est bãnum cum termino octo dierum iuxta solitum: Die vigesimo secũdo Decembris emanauit perhemptorium cum termino tridui quod fuit inthimatum die vltimo Decembris. Die vero decimo Ianuarij fuit facta ordinatio seu condemnatio in pœnam vitæ, ac confiscationis bonorũ, Die 26. Ianuarij 1583. obtinetur gratia à Principe. Hęc etiam festinantia, & nimia acceleratio in Notario, in Iudice, in Parte, maximam doli suspicionem inducit. Dec. in famoso cons. r 89. col. 8. vers. item Crau. cons. 6. nu. 34. vet. vndecimo & cons. 134. num. 32. præsertim contra stilum iudiciorum, quæ non ita de facili prorumpunt ad condemnationes capitales, Quia Haud vnquam de vita hominis cunctatio longa est & in iudice nimium præcipitanter, & celeriter procedente in iudicando loquitur tex. in l. prolatam C. de sententijs, & in terloc. omn. iud. cum sim. add. à Crau. in cons. 132. num. 17.

Tertiò principaliter Affect. delicti ex qua gratia obtenta annullatur vt surreptitia, vt per Grammat. consil 34. num. 10. probatur ex depositione Andreæ Oldani corrupti accusatoris. Hic enim ita apertè in reuocatione prioris suæ depositionis, rem, & factum narrat, & ante oculos constituit, vt minime locum dubitandi relinquat dum recenset se accersitum fuisse à Causidico Loato, vt ad eum accederet in Ecclesia appell. Sancti Michaelis ad Clusam, existentem (ibi enim tunc latebat ob æs alienum) ibique imposturam compilatam præsente Causidico scilicet. Quod accusator cum duobus testibus adesset in loco Gazoli, & ibi ipsum Carcanum expectaret cum archibusio rotato ad effectum præmissum venturum, in hancq; causam ei dedisse libras decem, & octo pro expensis itineris, cum reliquis quæ sequuntur dictumq; Carcanum post quærelam datam ei in remunerationẽ dedisse aureos duos.

Hæc igitur nominatio facta de socijs delicti licet à delicti consocio, & participe sola facit indicium ad torturam adhibita tortura ex crebriore Doctorũ opi. vt apud Blanchum in l. fi. num. 378. ff. quæstio & nu 380. sic Nouell. in suo tractatu ad defensam num. 81. quæ tortura fuit irrogata huic Oldano, & non semel in ea perseuerauit.

Et cum colligatur ipsum Oldanum nõ cõmissurum delictum sua causa, sed alienum ob interesse, & commodum potuit & debuit interrogari, & torqueri super mandante ex Boss. qui ita seruari attestatur in praxi tit. de indic. nu. 156. quem refert, & seq. Clar. in praxi. §. fin. q. 21. vers. d & socij Rol. à Valle cons. 73. colum. 2. in prin. l b. 1. & id omnino procedit in casu isto in quo constat de amicitia præcedenti inter Oldanum, & Carcanum ex quo ambo vtebãtur opera eiusdem causidici iam dudum, & ex salutationibus quæ intercesserunt in loco Gazoli dum fuit inuentus Carcanus cum sclopo quem dictus Oldanus manibus excepit, tractauit, quæ sunt signa maximę domesticitatis, & familiaritatis. Confirmatur quia nulla ratione poterat moueri Oldanus ad accusandum nisi, vt amico satisfaceret siquidem ex tali delatione ad eum nil emolumenti peruenit nec apparet de aliqua diligentia per eum facta apud Reg. Cameram cum tamen deposuerit in primo examine se motum fuisse ad accusandum spe consequendæ tertiæ partis bonorum in præmium accusationis imo exitus comprobauit hanc imposturam quia Camera Reg. nil consequuta est ex dictis bonis. Hæc enim quæ subsequuntur plurimum conferunt ad iudicandum qualis fuerit animus, & intentio in præcedentibus l. si seruus plurium §. fi. de leg. 1. § pauonum instit. Rer. D. uis, & quod dicitur exitus acta probat l. aut facta. §. euentũ ff. pen. ex hoc etenim euentu

dete-

detegitur præmissa conspiratio ad fraudandos creditores compilata, nam Oldanus non fuisset negligens in perquirendo quam vtilitatem sibi attulisset d. confiscatio cum in eum finem premij se accusasse professus fuerit in pri. examine, & in dubio præsumitur diligentia non autem negligentia cap. nisi de præbend. cap. ad audientiam de rescrip. Abb. cons. 41. col. 3. lib pri. cum sim. in fin.

Adhæc cum versemur in crimine occulto videlicet impostura facta quæ secreto fieri assolet inter correos, & socios. Nominatio facit indicium ad torturam Crau. præcep. meus conf. 178. nu. 3. Menoch. nu. 42. dicto casu 474. iunctis autem alijs adminiculis plene probat Dec. conf. 342. nu. 3. vbi dicit quod coniuratio facta inter aliquos probari potest per ipsos complices, qa ex natura negotij, & criminis per alios probari non potest in simili. Dec. cõs. 650. nu. 9. Marsil. in prae. §. diligenter num. 13. In quo articulo vide Menoch. de arbitrar. iud. lib. 2. casu 92 per totũ. Fortius probat ille Oldanus quia deponit in facto ꝓprio quia operam suam exhibuit in querelando ad finem præmissum vnde solus si non facit plenam probationem secundum aliquos, at saltem fortius probat Dec. d. conf. 342. col. 11. Crau. conf. 73. col. 8. idem cõs. 220. col. pen. Menoch. de arbit. Iud. lib. 2. casu 474. in discursu.

Neq; obstat quod testis iste sit periurus quia pri. negauit & post confessus est ergo &c. ex Crauetta conf. 6. nu. 14 & 148 vbi latissime. Quia respondetur quod secũdum dictum cũ tortura prçualet inspecta etiam magna verisimilitudine videdus Menoc. de arb. iud. casu 108. per totum.

Pro deffensione Oldani adducebatur ab Aduocato in voce, Quod ille fuit inductus minis Mag. Vicarij ad confitendum delictum cũ ille dixisset se habere ordinationem à Senatu Excellentissimo torquendi donec veritatem extorqueret, & ideirco illam confessionem minimè attendendam, quæ emanauit metu tormentorum.

Respondidi ego ex Boss. in praxi. crim. tit. de exam. reorum num. 17. Quia fuit tãtum illi dictum, vt diceret veritatem alias torqueretur cũ de iure etiam potuisset torqueri propter infin. inuerisimilitudines resultantes ex eius prima depositione Clar. in praxi. §. fin. quçst 55. vers. circa secundum, & aliqua in scilicet apud Menoch. de arb. iud. casu 267.

Rectè Senatus censuit non esse relaxañ. nisi soluisset quia qñ cõstat quem esse debitorem is non debet fideiussori de soluendo relaxari, & trib. ictibus funis plecti publicè iussit, ac causidicum Luatum torquendum ad habendam veritatem imposturæ eius consilio compilatæ qui si confessus fuisset non leues pœnas sensurus erat.

Laus DEO, & B.V.M.

F. Bernardinus Porrus I.C.

OCTAVVM RESPONSVM eiusdem Doctoris Porri circa dictum Decretum.

Super Constit. In quibus casibus crim. procedi. & circa.

Accusatio de vi expulsiua, & ablatiua, Ac falsitate Notarij, nomine Mag. D. Iacobi Vndegardi proposita, tam contra Illust. Serbellonos, & complices, quam contra Notarium Pallatium, ac eius Procuratorem reuocatum.

Punctus est, An criminaliter procedi possit, stãte Decreto, Quod vbi res habeat originem à contractu, Criminalitas conquiescat, demptis his duobus casibus, vbi subsit vis, & dolus. Ac supponatur in facto Ill. Serbellonos bona apprehendidisse virtute præcepti associandi, sub eo prætextu quod hæc bona emerint à Procuratore Mag. Vndegardi licet reuocato; & Mediolani extet statutum, quod quando fit aliquid in executione præcepti iudicis, nõ possit criminaliter procedi, de quo meminit Boss. titulo de Decreto Mediolani in praxi num. 4. in fin. & cum Illust. Serbelloni habeant regulam pro se, quia scilicet appræhendiderũt ex præambulo cõtractu, tandiu ad eorum fauorem standum est regulæ, quãdiu non doceatur per Magnificum Vndegardum casum hũc compræhẽsum esse in altera fallentia, seu vis,

in eius absentia, vnde potuit intelligi reuocatum cessante absentia, per ea quæ tradit Mascard. in tract. de probatio. cõcl. 1013. num. 16. maximè cum etiam in eodem præcepto præsupponeretur D. Balduinum esse præsentem in ioco bonorum, & contradicere paratum, & sic diuersæ esse opinionis, quàm præsupponeretur fuisse procurator. Vnde colligi poterat procuratorem non potuisse contrauenire facto Dñi, Crau. cons. 54. nu. 5. Et stante huiusmodi contrarietate, verisimile etiam fore, quòd expressè foret reuocatũ mandatum, prout verè reuocatum fuerat, & denũciatum ipsimet procuratori, vel etiam publicatũ ad formam statut. 65. vol. 1. quod licet videatur loqui in procuratore ad causas, tamen etiam procedit de iure communi in generali procuratore ad negotia, vel ad vendendum quando non fuerat in mandato designata certa persona, cum qua deberet contrahere, vt aduertit D. Carp. ad dict. statut 65. num. 40. lib. 1. & tradit Bar. in l qui hominem §. si Titium. vers. Quæro. de solut. & melius Saly. in l. mãdatum. col. 9. in 2. quæst. ante vers. Et no. q̃ hæc. C. mand. & Fely. in cap. ex parte decani. nu. 23. de rescript.

Secundò, quia adest in eo pactum, q̃ sit in electione D. Vndegardi vtifrui fructibus præsentis anni 1585. quo stante tantum abest, vt ex eius inspectione liqueat de prætenso iure actoris, vt imò verius de contrario inre appareat, clarum est enim, quòd non licebat actori ingredi possessionem, & seu tenutam apprædhendere, donec ipse declarauisset se nolle vtifrui dictis fructibus, cum hoc positum esset in ipsius electione. Nam eligendo se velle vti, manifestè constat, quòd debebat incumbere tenutæ prædictorũ bonorum, ad hoc vt posset percipere dictos fructus, vt traditur in l. naturaliter, in prin. de acquir. poss. & ibi Doct. & præsertim Bart. in princ. & ibi Apostill. in ver. Tu verò ad declarationem. adeò q̃ si ea spoliatur, debet ante omnia restitui. Menoch. de recuper. remed. 1. num. 69. & seq Clarum est autem, q̃ instrumentum in quo aliquid est liquidandum, nõ potest habere exequutionem paratam ante illius liquidationem. Deci. cõs. 411. nu. 6. & cons. 322. num. 3. vers. Sed tamen idem. & cons. 405. col. 1. in fi.

Et in omnem euentum ex his saltem euidẽter apparet ipsum Mag. Dominum Balduinum habuisse iustam causam resistendi, & contradicendi, vnde non potuit expelli, vt per Menoch. supra citatum d. remed. 5. num. 78. maximè stante statuto tam claro prohibente concedi aliquod præceptum intrandi possessionem non citato possessore, & cui non debet fraus fieri propter additionem, vers. associo, cum alioqui in effectu idem sit, quod præceptum intrandi prohibitum à statuto, pro quo faciunt quæ de vi illius dictionis, aliquod, præsertim in oratione negatiuà, vel prohibitiua ad comprænhẽdẽdum etiam quoscunque casus improprios vniuersaliter traduntur per Tiraquel. in l. si vnquam. ver. omnia, vel partem aliquam sub num. 14. per to. C. de reuoc. donatio. Crau cons. 294. num. 4 Rimin. iun. cons. 126. num. 3. & quinque sequen. lib. 2. & Menoch. cons. 275. num. 15 & seq. lib. 3. Et quod de verbis non addendis, vbi effectus repugnet, traditur in l. si vno. in pr. loca. & per Boss. de remiss. merc. publ. num. 2. 4. 8. Old. consil. 5. Rip. in d. l. si vnquam, quæst. 13. num. 26. & bonus tex. in cap. intelligentia, ibi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subiectus de verbo. signific. & quòd ea interpretatio est facienda, ne lex sit ludibrio. Tiraq. de II. connub. glos. 5. nu. 115.

Et prædictis stantibus patet etiam frustrà prætendi confirmationem eius quod nullum est ipso iure, vt plenè per Osasc. decis. 34. num. 12. & seq. maximè cum nullitas hæc non possit dici velata, vt apud Bursa. consil. 73. num. 31. Et tantum abest, vt constare possit de notorio iure ingressi, vt requiri tradit Alciat. consil. 34. Mag. Domini Arbitri col. 2. vers. Tertio limitatur. num. 6. in fi. & quatuor sequen. lib. 6. vt potius constet de contrario vt supra.

Laus Deo, & B. V. M.

Franciscus Bernardinus
Porrus I. C. Med.

SE-

SEPTIMUM RESPONSUM eiusdem Doctoris Porri circa dictum Decretum.

Adsit gratia Spiritus Sancti.

Quaestio an restitutus qui affectauit condemnationem sub spe futurae gratiae à Principe obtinendae indignus sit Gratia. Et de impostura argumentis.

ALoysius Careanus tenetur ad solutionem debitorum si quae habet nō obstāte qd per restitutionem Principis fuerit factus homo nouus extinctęq; sint obligationes primae actiuae & passiuae & translatae in Reg. Fiscum ex Baldo in l. si marito in fine sol. matr. l. 2. ff. sen. pass. l. si deportationis C. eodem, ac per scrib. communiter in l. Gallus. § & quid si tantum. ff. de lib. & posth. Circa quam quaestionem videndus Costa insignis in tract. de portione ratae. q. 120. & q. 30. nu. 12. Nam pro solidissimo fundamento praemittendū est, quod tempore inquisitionis potuit seipsum eximere ne condemnaretur facillimè deducendo innocentiam suam multipliciter videlicet. Quia in loco Mādrisij iurisdictionis Heluetiorum equum ascendit cui erat appensus sclopus rotatus ipso minime aduertente, & prorsus ignaro cum ipse ad dictum locum nullum sclopum attulisset. Quod imprudens iter fallēs sermone cum socio itineris de itinere deflexit, & delapsus est. Imprudentia autē excusat in delictis Dec. l. ferè. ff. reg. iur. plura apud Tiraq. de poen. tempe causa 13. Nouell. prax. in tract. ad deffensam nu. 71. vers. imptudētia: Quod cognito quod locus Gazoli erat sub Dominio Mediolani statim poenitentia ductus, & errore animaduerso retrogressus est ad locum Mandrisij, Quae poenitentia quoq; excusat distinguendo, vt per Clar. in prax. § fin. q. 60. vers. fui quādoq;. Ignorantia quoq; verisimilis itineris cui non erat assuetus, quae plurimum confert ad tollen. suspicionem criminis sicut error, qui remouet oēm consensum delinquentis l. si per errorem. ff. iurisd. omn. iud. latè apud Andr. Tiraq. de poen. temper. causa 13. nu. 22. Quartò qualitas personae cum ipse sit podagrosus nullas habens inimicitias cū aliquo ex quibus posset dici quod dolosè sclopum rotatum deferret. Nouell. in prax. fol. 59. num. 107. stantibus his argumentis innocētiae suae (vbi delictum nō affectasset) facillimè poterat absolui per viā iustitiae, Quia cridae Principis punientes delatores sclopórum rotatorum debēt intelligi modo adsit dolus in deferente alias cessante dolo cessat, & poena Iasl. 1. col. 4 ff. iust. & iure Statuta enim poenalia dicuntur habere causam in se si delictum fuerit dolo commissum Dec. cons. 9. col. 1. Mars. l. de minore nu. 17. & 18. ff quaest. Clar. §. fin. q. 84. in nu. 11. prac etim. Gram voto 21. cum ergo ex praedictis potuisset resultare indubitata deffensio Carcani probata verisimili ignorantia, ac probabili quae nō poterat referri ad contemptum cridarum S. Excell. ex Felyno in cap. 2. nu. 6. de constit. Qua ignorantia probata stan. erat iuramēto ipsius Carcani ex Felyno alleg. nu. 19. post Bal. & Panor. & quae ignorantia excludit omne delictū, vt per Nouell. in prax crim. nu. 70. vers. & quando ignorantia. Meritò iste Carcanus debet reincidere in omnes obligationes passiuas, non obstante subsecuta bonorum confiscatione, quia stantibus praedictis non liberatur condemnatus ex text. pulcherrimo in l. 2. ff. senten. pass. vbi restitutio Principis, qū etiam obtineri potuit quoad bona, nec obtenta est, vt fraudarentur creditores nō facit restitutum nouum hominem dici quo ad eius commodum siquidem adhuc remanet obligatus erga creditores, prout erat ante tempus condemnationis. Ratio, Quia fraus non debet patrocinari fraudulento, ita per eandem rationem hic Carcanus restitutus qui potuit probando innocentiam parare sibi absolutionem ab imputatione, eam tamen neglexit ne erga creditores teneretur, adhuc debet dici obligatus cum per ipsum steterit quo minus absolueretur. Nec dicatur quod sibi fuit psuasum, quod opus erat aureis 500. ad impetrādum absolutionem delicti per viam iustitiae, quia haec vana excusatio obaudienda est in ea Ciuitate in qua iura Sanctiss. & sine labe redduntur tam diuitibus, quam pauperibus.

Secundò principaliter (& hoc à praecedente fundamento pendet) affectata non

proluut

in eius absentia, vnde potuit intelligi reuocatum cessante absentia, per ea quæ tradit Mascard. in tract. de probatio. cõcl. 1013. num. 16. maximè cum etiam in eodem præcepto præsupponeretur D. Balduinum esse præsentem in loco bonorum, & contradicere paratum, & sic diuersæ esse opinionis, quàm præsupponeretur fuisse procurator. Vnde colligi poterat procuratorem non potuisse contrauenire facto Dñi, Crau. cons. 54. nu. 5. Et stante huiusmodi contrarietate, verisimile etiam fore, quòd expressè foret reuocatũ mandatum, prout verè reuocatum fuerat, & denũciatum ipsimet procuratori, vel etiam publicatũ ad formam statut. 65. vol. 1. quod licet videatur loqui in procuratore ad causas, tamen etiam procedit de iure communi in generali procuratore ad negotia, vel ad vendendum quando non fuerat in mandato designata certa persona, cum qua deberet contrahere, vt aduertit D. Carp. ad dict. statut 65. num. 40. lib. 1. & tradit Bar. in l qui hominem §. si Titium. vers. Quæro. de solut. & melius Saly. in l. mãdatum. col. 9. in 2. quæst. ante vers. Et no. q̃ hæc C. maud. & Fely. in cap. ex parte decani. nu. 23. de rescript.

Secundò, quia adest in eo pactum, q̃ sit in electione D. Vndegardi vtifrui fructibus præsentis anni 1585. quo stante tantum abest, vt ex eius inspectione liqueat de prætenso iure actoris, vt imò verius de contrario iure appareat, clarum est enim, quòd non licebat actori ingredi possessionem, & seu tenuram appræhendere, donec ipse declarauisset se nolle vtifrui dictis fructibus, cum hoc positum esset in ipsius electione. Nam eligendo se velle vti, manifestè constat, quòd debebat incumbere tenutæ prædictorũ bonorum, ad hoc vt posset percipere dictos fructus, vt traditur in l. naturaliter, in prin. de acquir. poss. & ibi Doct. & præsertim Bart. in princ. & ibi Apostill. in ver. Tu verò ad declarationem. adeò q̃ si ea spoliatur, debet ante omnia restitui. Menoch. de recuper. remed. 1. num. 69. & seq. Clatum est autem, q̃ instrumentum in quo aliquid est liquidandum, nõ potest habere exequutionem paratam ante illius liquidationem. Deci. cõs. 421. nu. 6. & cons 322. num. 3. vers. Sed tamen idem. & cons. 405. col. 1. in fi.

Et in omnem euentum ex his sal[illegible] euidẽter apparet ipsum Mag. Domi[illegible]n Balduinum habuisse iustam causam resistendi, & contradicendi, vnde non potuit expelli, vt per Menoch. supra citatum d. remed. 5. num. 78. maximè stante statuto tam claro prohibente concedi aliquod præceptum intrandi possessionem non citato possessore, & cui non debet fraus fieri propter additionem, vers. associo, cum alioqui in effectu idem sit, quod præceptum intrandi prohibitum à statuto, pro quo faciunt quæ de vi illius dictionis, aliquod, præsertim in oratione negatiua, vel prohibitiua ad compræhendẽdum etiam quoscunque casus improprios vniuersaliter traduntur per Tiraquel. in l. si vnquam. ver. omnia, vel partem aliquam sub num. 14. per to. C. de reuoc. donatio. Crau cons. 294. num. 4 Rimin. iun. cons. 126. num. 3. & quinque sequen. lib. 2. & Menoch. cons. 275. num. 15 & seq. lib. 3. Et quod de verbis non addendis, vbi effectus repugnet, traditur in l. si vno. in pr. loca. & per Boss. de remiss. merc. publ. num. 2. 4. 8. Old. consil. 5. Rip. in d. l. si vnquam, quæst. 13. num. 26. & bonus tex. in cap. intelligentia, ibi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subiectus de verbo. signific. & quòd ea interpretatio est facienda, ne lex fit ludibrio. Tiraq. de ll. connub. glos 5. nu. 115.

Et prædictis stantibus patet etiam frustrà prætendi confirmationem eius quod nullum est ipso iure, vt plenè per Osasc. decis 34. num. 12. & seq. maximè cum nullitas hæc non possit dici velata, vt apud Bursa. consil. 73. num. 31. Et tantum abest, vt constare possit de notorio iure ingressi, vt requiri tradit Alciat. consil. 34. Mag. Domini Arbitri col. 2. vers. Tertio limitatur. num. 6. in fi. & quatuor sequen. lib. 6. vt potius constet de contrario vtsupra.

Laus Deo, & B. V. M.

Franciscus Bernardinus Porrus I. C. Med.

SE

SEPTIMVM RESPONSVM eiusdem Doctoris Porri circa dictum Decretum.

Adsit gratia Spiritus Sancti.

Quaestio an restitutus qui affectauit condemnationem sub spe futurae gratiae à Principe obtinendae indignus sit Gratia. Et de impostura argumentis.

ALoysius Carcanus tenetur ad solutionem debitorum si quae habet nō obstāte qd per restitutionem Principis fuerit factus homo nouus extinctęq; sint obligationes primae actiuae & passiuae & translatae in Reg. Fiscum ex Baldo in l. si marito in fine sol. matr. l. 2. ff. sen. pais. l. si deportationis C. eodem, ac per scrib. communiter in l. Gallus. § & quid si tantum. ff. de lib. & posth. Circa quam quaestionem videndus Costa in signis. in tract. de portione ratae. q. 110. & q. 30. nu. 12. Nam pro solidissimo fundamento praemittendū est, quod tempore inquisitionis potuit se ipsum eximere ne condemnaretur facillimè deducendo innocentiam suam multipliciter videlicet. Quia in loco Mādrisij iurisdictionis Heluetiorum ęquum ascendit cui erat appensus sclopus rotatus ipso minime aduertente, & prorsus ignato cum ipse ad dictum locum nullum sclopum attulisset. Quod imprudens iter fallēs sermone cum socio itineris de itinere deflexit, & delapsus est. Imprudentia autē excusat in delictis Dec. l. fere. ff. reg. iur. plura apud Tiraq. de poen. tempe causa 13. Nouell. prax. in tract. ad deffensam nu. 71. vers. imprudētia: Quod cognito quod locus Gazoli erat sub Dominio Mediolani statim poenitentia ductus, & errore animaduerso retrogressus est ad locum Mandrisij, Quae poenitentia quoq; excusat distinguendo, vt per Clar. in prax. §. fin. q. 60. vers. sul quādoq;. Ignorantia quoq; verisimilis itineris cui non erat assuetus, quae plurimum confert ad tollen. suspicionem criminis sicut error, qui remouet oēm consensum delinquentis l. si per errorem. ff. iurisd. omn. iud. latè apud Andr. Tiraq. de poen. temper. causa 13. nu. 22. Quartò qualitas personae cum ipse sit podagrosus nullas habens inimicitias cū aliquo ex quibus posset dici quod dolosè sclopum rotatum deferret. Nouell. in prax. fol. 59. num. 107. stantibus his argumentis innocētiae suae (vbi delictum nō affectasset) facillimè poterat absolui per viā iustitiae, Quia cridae Principis punientes delatores sclopórum rotatorum debēt intelligi modo adsit dolus in deferente alias cessante dolo cessat, & poena Ias. l. 1. col. 4 ff. iust. & iure Statuta enim poenalia dicuntur habere causam in se si delictum fuerit dolo commissum Dec. cons. 9. col. 1. Mars. l. de minore nu. 17. 18. ff. quaest. Clar. §. fin. q. 84. in nu. 11. prac. crim. Gram voto 21. cum ergo ex praedictis potuisset resultare indubitata deffensio Carcani probatā verisimili ignorantia, ac probabili quae nō poterat referri ad contemptum cridarum S. Excell. ex Felyno in cap. 2. nu. 6. de constit. Qua ignorantia probata stan. etat iuramēto ipsius Carcani ex Felyno alleg. nu. 19. post Bal. & Panor. & quae ignorantia excludit omne delictū, vt per Nouell. in prax crim. nu. 70. vers. & quando ignorantia. Merito iste Carcanus debet reincidere in omnes obligationes passiuas, non obstante subsecuta bonorum confiscatione, quia stantibus praedictis non liberatur condemnatus ex text. pulcherrimo in l. 2. ff senten. pass. vbi restitutio Principis, qū etiam obtineri potuit quoad bona, nec obtenta est, vt fraudarentur creditores nō facit restitutum nouum hominem dici quo ad eius commodum siquidem adhuc remanet obligatus erga creditores, prout erat ante tempus condemnationis. Ratio, Quia fraus non debet patrocinari fraudulento, ita per eandem rationem hic Carcanus restitutus qui potuit probando innocentiam parare sibi absolutionem ab imputatione, eam tamen neglexit ne erga creditores teneretur, adhuc debet dici obligatus cum per ipsum steterit quo minus absolueretur. Nec dicatur quod sibi fuit psuasum quod opus erat aureis 500. ad impetrādum absolutionem delicti per viam iustitiae, quia haec vana excusatio ob audienda est in ea Ciuitate in qua iura Sanctiss. & sine labe redduntur tam diuitibus, quam pauperibus.

Secundò principaliter (& hoc à praecedente fundamento pendet) affectata non

in eius absentia, vnde potuit intelligi reuocatum cessante absentia, per ea quæ tradit Mascard. in tract. de probatio. cōcl. 1013. num. 16. maximè cum etiam in eodem præcepto præsupponeretur D. Balduinum esse præsentem in loco bonorum, & contradicere paratum, & sic diuersæ esse opinionis, quàm præsupponeretur fuisse procurator. Vnde colligi poterat procuratorem non potuisse contrauenire facto Dñi, Crau. cons. 54. nu. 5. Et stante huiusmodi contrarietate, verisimile etiam fore, quòd expresse foret reuocatū mandatum, prout verè reuocatum fuerat, & denūciatum ipsimet procuratori, vel etiam publicatū ad formam statut. 65. vol. 1. quod licet videatur loqui in procuratore ad causas, tamen etiam procedit de iure communi in generali procuratore ad negotia, vel ad vendendum quando non fuerat in mandato designata certa persona, cum qua deberet contrahere, vt aduertit D. Carp. ad dict. statut 65. num. 40. lib. 1. & tradit Bar. in l qui hominem §. si Titium. vers. Quæro. de solut. & melius Saly. in l. mādatum. col. 9. in 2. quæst. ante vers. Et no. q̄ hæc. C. maud. & Fely. in cap. ex parte decani. nu. 23. de rescript.

Secundò, quia adest in eo pactum, q̄ sit in electione D. Vndegardi vtifrui fructibus præsentis anni 1585. quo stante tantum abest, vt ex eius inspectione liqueat de prætenso iure actoris, vt imò verius de contrario inte apparear, clarum est enim, quòd non licebat actori ingredi possessionem, & seu tenutam apprehendere, donec ipse declarauisset se nolle vtifrui dictis fructibus, cum hoc positum esset in ipsius electione. Nam eligendo se velle vti, manifestè constat, quòd debebat incumbere tenutæ prædictorū bonorum, ad hoc vt posset percipere dictos fructus, vt traditur in l. naturaliter, in prin. de acquir. poss. & ibi Doct. & præsertim Bart. in princ. & ibi Apostill. in ver. Tu verò ad declarationem. adeò q̄ si ea spoliatur, debet ante omnia restitui. Menoch. de recuper. remed. 1. num. 69. & seq. Clarum est autem, q̄ instrumentum in quo aliquid est liquidandum, nō potest habere exequutionem paratam ante illius liquidationem. Deci. cōs. 421. nu. 6. & cons 322. num. 3. vers. Sed tamen idem. & cons. 405. col. 1. in fi.

Et in omnem euentum ex his saltem euidēter apparet ipsum Mag. Dominum Balduinum habuisse iustam causam resistendi, & contradicendi, vnde non potuit expelli, vt per Menoch. supra citatum d. remed. 5. num. 78. maximè stante statuto tam claro prohibente concedi aliquod pręceptum intrandi possessionem non citato possessore, & cui non debet fraus fieri propter additionem, vers. associo, cum alioqui in effectu idem sit, quod præceptum intrandi prohibitum à statuto, pro quo faciunt quæ de vi illius dictionis, aliquod, præsertim in oratione negatiua, vel prohibitiua ad compræhendēdum etiam quoscunque casus improprios vniuersaliter traduntur per Tiraquel. in l. si vnquam. ver. omnia, vel partem aliquam sub num. 14. per to. C. de reuoc. donatio. Crau cons. 294. num. 4 Rimin. iun. cons. 126. num. 3. & quinque sequen. lib. 2. & Menoch. cons. 275. num. 15 & seq. lib. 3. Et quod de verbis non addendis, vbi effectus repugnet, traditur in l. si vno. in pr. loca. & per Boss. de remiss. merc. publ. num. 2.4. 8. Old. consil. 5. Rip. in d. l. si vnquam, quæst. 13. num. 26. & bonus tex. in cap. intelligentia, ibi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subiectus de verbo. signific. & quòd ea interpretatio est facienda, ne lex sit ludibrio. Tiraq. de ll. connub. glos 5. nu. 115.

Et prædictis stantibus patet etiam frustrà prætendi confirmationem eius quod nullum est ipso iure, vt plenè per Osasc. decis 34. num. 12. & seq. maximè cum nullitas hæc non possit dici velata, vt apud Bursa. consil. 73. num. 31. Et tantum abest, vt constare possit de notorio iure ingressi, vt requiri tradit Alciat. consil. 34. Mag. Domini Arbitri col. 2. vers. Tertio limitatur. num. 6. in fi. & quatuor sequen. lib. 6. vt potius constet de contrario vt supra.

Laus Deo, & B. V. M.

Franciscus Bernardinus Porrus I. C. Med.

SE

SEPTIMVM RESPONSVM eiusdem Doctoris Porri circa dictum Decretum.

Adsit gratia Spiritus Sancti.

Quaestio an restitutus qui affectauit condemnationem sub spe futurae gratiae à Principe obtinendae indignus sit Gratia. Et de impostura argumentis.

ALoysius Carcanus tenetur ad solutionem debitorum si quae habet nō obstāte qd per restitutionem Principis fuerit factus homo nouus extinctęq; sint obligationes primae actiuae & passiuae & translatae in Reg. Fiscum ex Baldo in l. si marito in fine sol. matr. l. 2. ff. sen. pass. l. si deportationis C. eodem, ac per scrib. communiter in l. Gallus. § & quid si tantum. ff. de lib. & posth. Circa quam quaestionem videndus Costa insignis in tract. de portione ratae. q. 120. & q. 30. nu. 12. Nam pro solidissimo fundamento praemittendū est, quod tempore inquisitionis potuit seipsum eximere ne condemnaretur facillimè deducendo innocentiam suam multipliciter videlicet. Quia in loco Mādrisij iurisdictionis Heluetiorum equum ascendit cui erat appensus sclopus rotatus ipso minime aduertente, & prorsus ignaro cum ipse ad dictum locum nullum sclopum attulisset. Quod imprudens iter falles sermone cum socio itineris de itinere deflexit, & delapsus est. Imprudentia autē excusat in delictis Dec. l. ferè. ff. reg. iur. plura apud Tiraq. de poen. tempe causa 13. Nouell. prax. in tract. ad deffensam nu. 71. vers. imprudētia: Quod cognito quod locus Gazoli erat sub Dominio Mediolani statim poenitentia ductus, & errore animaduerso retrogressus est ad locum Mandrisij, Quae poenitentia quoq; excusat distinguendo, vt per Clar. in prax. §. fin. q. 60. vers. fui quādoq;. Ignorantia quoq; verisimilis itineris cui non erat assuetus, quae plurimum confert ad tollen. suspicionem criminis sicut error, qui remouet oēm consensum delinquentis l. si per errorem. ff. iurisd. omn. iud. latè apud Andr. Tiraq. de poen. temper. causa 13. nu. 22. Quartò qualitas personae cum ipse sit podagrosus nullas habens inimicitias cū aliquo ex quibus posset dici quod dolosè sclopum rotatum deferret. Nouell. in prax. fol. 59. num. 107. stantibus his argumentis innocētiae suae (vbi delictum nō affectasset) facillimè poterat absolui per viā iustitiae, Quia cridae Principis punientes delatores sclopotum rotatorum debēt intelligi modo adsit dolus in deferente alias cessante dolo cessat, & poena [l. l. c. col. 4. ff. iust. & iute Statuta enim poenalia dicuntur habere causam in se si delictum fuerit dolo commissum Dec. cons. 9. col. 1. Marsil. de minore nu. 17. 18. ff. quaest. Clar. §. fin. q. 84. in nu. 11. prae ctim. Gram voto 21. cum ergo ex praedictis potuisset resultare indubitata deffensio Carcani probata verisimili ignorantia, ac probabili quae nō poterat referri ad contemptum cridarum S. Excell. ex Felyno in cap. 2. nu. 6. de constit. Qua ignorantia probata stan. erat iuramēto ipsius Carcani ex Felyno alleg. nu. 19. post Bal. & Panor. & quae ignorantia excludit omne delictū, vt per Nouell. in prax crim. nu. 70. vers. & quando ignorantia. Merito iste Carcanus debet reincidere in omnes obligationes passiuas, non obstante subsecuta bonorum confiscatione, quia stantibus praedictis non liberatur condemnatus ex text. pulcherrimo in l. 2. ff senten. pass. vbi restitutio Principis, qū etiam obtineri potuit quoad bona, nec obtenta est, vt fraudarentur creditores nō facit restitutum nouum hominem diei quo ad eius commodum siquidem adhuc remanet obligatus erga creditores, sicut erat ante tempus condemnationis. Ratio, Quia fraus non debet patrocinari fraudulento, ita per eandem rationem hic Carcanus restitutus qui potuit probando innocentiam parare sibi absolutionem ab imputatione, eam tamen neglexit ne erga creditores teneretur, adhuc debet dici obligatus cum per ipsum steterit quo minus absolueretur. Nec dicatur quod sibi fuit psuasum quod opus erat aureis 500. ad impetrādum absolutionem delicti per viam iustitiae, quia haec vana excusatio ob audienda est in ea Ciuitate in qua iura Sanctiss. & sine labe redduntur tam diuitibus, quam pauperibus.

Secundò principaliter (& hoc à praecedente fundamento pendet) affectata non

in eius absentia, vnde potuit intelligi reuocatum cessante absentia, per ea quæ tradit Mascard. in tract. de probatio. cõcl. 1013. num. 16. maximè cum etiam in eodem præcepto præsupponeretur D. Balduinum esse præsentem in loco bonorum, & contradicere paratum, & sic diuersæ esse opinionis, quàm præsupponeretur fuisse procurator. Vnde colligi poterat procuratorem non potuisse contrauenire facto Dñi, Crau. cons. 54. nu. 5. Et stante huiusmodi contrarietate, verisimile etiam fore, quòd expresse foret reuocatũ mandatum, prout verè reuocatum fuerat, & denũciatum ipsimet procuratori, vel etiam publicatũ ad formam statut. 65. vol. 1. quod licet videatur loqui in procuratore ad causas, tamen etiam procedit de iure communi in generali procuratore ad negotia, vel ad vendendum quando non fuerat in mandato designata certa persona, cum qua deberet contrahere, vt aduertit D. Carp. ad dict. statut 65. num. 40. lib. 1. & tradit Bar. in l qui hominem §. si Titium. vers. Quæro. de solut. & melius Saly. in l. mãdatum. col. 9. in 2. quæst. ante vers. Et no. q̃ hæc. C. maud. & Fely. in cap. ex parte decani. nu. 23. de rescript.

Secundò, quia adest in eo pactum, q̃ fit in electione D. Vndegardi vtifrui fructibus præsentis anni 1585. quo stante tantum abest, vt ex eius inspectione liqueat de prætenso iure actoris, vt imò verius de contrario inre appareat, clarum est enim, quòd non licebat actori ingredi possessionem, & seu tenutam appræhendere, donec ipse declarauisset se nolle vtifrui dictis fructibus, cum hoc positum esset in ipsius electione. Nam eligendo se velle vti, manifestè constat, quòd debebat incumbere tenutæ prædictorũ bonorum, ad hoc vt posset percipere dictos fructus, vt traditur in l. naturaliter, in prin. de acquir. poss. & ibi Doct. & præsertim Bart. in princ. & ibi Apostill. in vet. Tu verò ad declarationem. adeò q̃ si ea spoliatur, debet ante omnia restitui. Menoch. de recuper. remed. 1. num. 69. & seq. Clarum est autem, q̃ instrumentum in quo aliquid est liquidandum, nõ potest habere exequutionem paratam ante illius liquidationem. Deci. cõs. 421. nu. 6. & cons. 322. num. 3. vers. Sed tamen idem. & cons. 405. col. 1. in fi.

Et in omnem euentum ex his saltem euidẽter apparet ipsum Mag. Dominum Balduinum habuisse iustam causam resistendi, & contradicendi, vnde non potuit expelli, vt per Menoch. supra citatum d. remed. 5. num. 78. maximè stante statuto tam claro prohibente concedi aliquod præceptum intrandi possessionem non citato possessore, & cui non debet fraus fieri propter additionem, vers. associo, cum alioqui in effectu idem sit, quod præceptum intrandi prohibitum à statuto, pro quo faciunt quæ de vi illius dictionis, aliquod, præsertim in oratione negatiua, vel prohibitiua ad compræhendẽdum etiam quoscunque casus improprios vniuersaliter traduntur per Tiraquel. in l. si vnquam. ver. omnia, vel partem aliquam sub num. 14. per to. C. de reuoc. donatio. Crau cons. 294. num. 4 Rimin. iun. cons. 126. num. 3. & quinque sequen. lib. 2. & Menoch. cons. 275. num. 15 & seq. lib. 3. Et quod de verbis non addendis, vbi effectus repugnet, traditur in l. si vno. in pr. loca. & per Boss. de remiss. merc. publ. num. 2. 4. 8. Old. consil. 5. Rip. in d. l. si vnquam, quæst. 13. num. 26. & bonus tex. in cap. intelligentia, ibi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subiectus de verbo. signific. & quòd ea interpretatio est facienda, ne lex fit ludibrio. Tiraq. de ll. connub. glos. 5. nu. 115.

Et prædictis stantibus patet etiam frustrà prætendi confirmationem eius quod nullum est ipso iure, vt plenè per Osasc. decis. 34. num. 12. & seq. maximè cum nullitas hæc non possit dici velata, vt apud Bursa. consil. 73. num. 31. Et tantum abest, vt constare possit de notorio iure ingressi, vt requiri tradit Alciat. consil. 34. Mag. Domini Arbitri col. 2. vers. Tertio limitatur. num. 6. in fi. & quatuor sequen. lib. 6. vt potius constet de contrario vt supra.

Laus Deo, & B. V. M.

Franciscus Bernardinus Porrus I. C. Med.

SEPTIMVM RESPONSVM eiusdem Doctoris Porri circa dictum Decretum.

Adsit gratia Spiritus Sancti.

Quaestio an restitutus qui affectauit condemnationem sub spe futurae gratiae à Principe obtinendae indignus sit Gratia. Et de impostura argumentis.

ALoysius Carcanus tenetur ad solutionem debitorum si quae habet nō obstāte qd per restitutionem Principis fuerit factus homo nouus extinctęq; sint obligationes primae actiuae & passiuae & translatae in Reg. Fiscum ex Baldo in l. si marito in fine sol. matr. l. 2. ff. de sen. pass. l. si deportationis C. eodem, ac per scrib. communiter in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. Circa quam quaestionem videndus Costa in signis. in tract. de portione ratae. q. 120. & q. 30. nu. 12. Nam pro solidissimo fundamento praemittendū est, quod tempore inquisitionis potuit se ipsum eximere ne condemnaretur facillimè deducendo innocentiam suam multipliciter videlicet. Quia in loco Mādrisij iurisdictionis Helnetiorum ęquum ascendit cui erat appensus sclopus rotatus ipso minime aduertente, & prorsus ignato cum ipse ad dictum locum nullum sclopum attulisset. Quod imprudens iter fallēs sermone cum socio itineris de itinere deflexit, & delapsus est. Imprudentia autē excusat in delictis Dec. l. ferè. ff. reg. iur. plura apud Tiraq. de poen. tempe causa 13. Nouell. prax. in tract. ad deffensam nu. 71. vers. imprudētia: Quod cognito quod locus Gazoli erat sub Dominio Mediolani statim poenitentia ductus, & errore animaduerso retrogressus est ad locum Mandrisij, Quae poenitentia quoq; excusat distinguendo, vt per Clar. in prax. §. fin. q. 60. vers. fui quādoq;. Ignorantia quoq; verisimilis itineris cui non erat assuetus, quae plurimum confert ad tollen. suspicionem criminis sicut error, qui remouet oēm consensum delinquentis l. si per errorem. ff. iurisd. omn. iud. latè apud Andr. Tiraq. de poen. temper. causa 13. nu. 22. Quartò qualitas personae cum ipse sit podagrosus nullas habens inimicitias cū aliquo ex quibus posset dici quod dolosè sclopum rotatum deferret. Nouell. in prax. fol. 59. num. 107. stantibus his argumentis innocētiae suae (vbi delictum nō affectasset) facillimè poterat absolui per viā iustitiae, Quia cridae Principis punientes delatores sclopoporum rotatorum debēt intelligi modo adsit dolus in deferente alias cessante dolo cessat, & poena l. sa. l. 1. col. 4 ff. iust. & iure Statuta enim poenalia dicuntur habere causam in se si delictum fuerit dolo commissum Dec. cons. 9. col. 1. Mars. l. de minore nu. 17. 18. ff quaest. Clar. §. fin. q. 84. in nu. 11. prac crim. Gram voto 21. cum ergo ex praedictis potuisset resultare indubitata deffensio Carcani probata verisimili ignorantia, ac probabili quae nō poterat referri ad contemptum cridarum S. Excell. ex Felyno in cap. 2. nu. 6. de constit. Qua ignorantia probata stan. erat iuramēto ipsius Carcani ex Felyno alleg. nu. 19. post Bal. & Panor. & quae ignorantia excludit omne delictū, vt per Nouell. in prax crim. nu. 70. vers. & quando ignorantia. Meritò iste Carcanus debet reincidere in omnes obligationes passiuas, non obstante subsecuta bonorum confiscatione, quia stantibus praedictis non liberatur condemnatus ex text. pulcherrimo in l. 2. ff senten. pass. vbi restitutio Principis, quā etiam obtineri potuit quoad bona, nec obtenta est, vt fraudarentur creditores nō facit restitutum nouum hominem diei quo ad eius commodum siquidem adhuc remanet obligatus erga creditores, sicut erat ante tempus condemnationis. Ratio, Quia fraus non debet patrocinari fraudulento, ita per eandem rationem hic Carcanus restitutus qui potuit probando innocentiam parare sibi absolutionem ab imputatione, eam tamen neglexit ne erga creditores teneretur, adhuc debet dici obligatus cum per ipsum steterit quo minus absolueretur. Nec dicatur quod sibi fuit psuasum quod opus erat aureis 500. ad impetrādum absolutionem delicti per viam iustitiae, quia haec vana excusatio obaudienda est in ea Ciuitate in qua iura Sanctiss. & sine labe redduntur tam diuitibus, quam pauperibus.

Secundò principaliter (& hoc à praecedente fundamento pendet) affectata non

prosuit

prosunt ex Felyno cap. vlt. de test. infinit. eit. Tiraq de retr. municip. glo. 4. §. 35. nu. 27. ergo affectata condemnatio sub ipse fututæ certæ restitutionis per viam gratiæ non suffragab:tur delinquenti ex Bal. in l. 1. §. hæc actio. ff. si quis test. liber esse ius fu. & ibi etiam per Bart. Gugl. in rep. c. Raynut. nu. 115. de testam. & in quæst. an peccatores occidere liceat num. 34. quem refert Clar. in prax. §. fin. quæst. 59. vbi exempla innumera affert casui nostro apprimè conferentia. Affectationem verò ostendit ipsa qualitas facti. Nã fuit accusatus Carcanus de anno 1582. vltimo Nouembris: Inquisitio, & formata, & transmissa die 6. Decembris eiusdem anni cum termino tridui ad respondendum dict. inquisitioni: Die vndecimo Decembris accusatum est bãnum cum termino octo dierum iuxta solitum: Die vigesimo secũdo Decembris emanauit perhemptorium cum termino tridui quod fuit inthimatum die vltimo Decembris. Die vero decimo Ianuarij fuit facta ordinatio seu condemnatio in pœnam vitæ, ac confiscationis bonorũ, Die 26. Ianuarij 1583. obtinetur gratia à Principe. Hęc etiam festinantia, & nimia acceleratio in Notatiò, in Indice, in Parte, maximam doli suspicionem inducit. Dec. in famoso cons. 189 col. 8. vers. item Crau. cons. 6. nu. 34. ver. vndecimo & cons. 134. num. 32. præsertim contra stilum iudiciorum, quæ non ita de facili prorumpunt ad condemnationes capitales. Quia Haud vnquam de vita hominis cunctatio longa est & in iudice nimium præcipitanter, & celeriter procedente in iudicando loquitur tex. in l. prolatam C. sententijs, & interloe. omn. iud. cum sim. add. à Crau. in cons. 132. num. 17.

Tertiò principaliter Affect. delicti ex qua gratia obtenta annullatur vti surreptitia, vt per Grammat. consil. 34. num. 10. probatur ex depositione Andreæ Oldani corrupti accusatoris. Hic enim ita apertè in reuocatione prioris suæ depositionis, rem, & factum narrat, & ante oculos constituit, vt minime locum dubitandi relinquat dum recenset se accersitum fuisse à Causidico Loato, vt ad eum accederet in Ecclesia appell. Sancti Michaelis ad Clusam, existentem (ibi enim tunc latebat ob æs alienum) ibique imposturam compilatam præsente Causidico scilicet. Quod accusator cum duobus testibus adesset in loco Gazoli, & ibi ipsum Carcanum expectaret cum archibusio rotato ad effectum præmissum venturum, in hancq; causam ei dedisse libras decem, & octo pro expensis itineris, cum reliquis quæ sequuntur dictumq; Carcanum post quætelam datam ei in remunerationẽ dedisse aureos duos.

Hæc igitur nominatio facta de socijs delicti licet à delicti consocio, & participe sola facit indicium ad torturam adhibita tortura ex crebriore Doctorũ opi. vt apud Blanchum in l. fi. num. 378. ff. quæstio & nu 380. sic Nouell. in suo tractatu ad defensam num. 81. quæ tortura fuit irrogata huic Oldano, & non semel in ea perseuerauit.

Et cum colligatur ipsum Oldanum nõ cõmissurum delictum sua causa, sed alienum ob interesse, & commodum potuit & debuit interrogari, & torqueri super mandante ex Boss. qui ita seruari attestatur in praxi tit. de indic. nu. 156. quem refert. & seq. Clar. in praxi. §. fin. q. 21. vers. d & socij Rol. à Valle cons. 73. colum. 2. in prin. l b. 1. & idomnino procedit in casu isto in quo constat de amicitia præcedenti inter Oldanum, & Carcanum ex quo ambo vtebãtur opera eiusdem causidici iam dudum, & ex salutationibus quæ intercesserunt in loco Gazoli dum fuit inuentus Carcanus cum sclopo quem dictus Oldanus manibus excepit, tractauit, quæ sunt signa maximę domesticitatis, & familiaritatis. Confirmatur quia nulla ratione poterat moueri Oldanus ad accusandum nisi, vt amico satisfaceret siquidem ex tali delatione ad eum nil emolumenti pertenebat nec apparet de aliqua diligentia per eum facta apud Reg. Cameram cum tamen deposuerit in primo examine se motum fuisse ad accusandum spe consequendæ tertiæ partis bonorum in præmium accusationis imo exitus comprobauit hanc imposturam quia Camera Reg. nil consequuta est ex dictis bonis. Hæc enim quæ subsequuntur plurimum conferunt ad iudicandum qualis fuerit animus, & intentio in præcedentibus l. si seruus plurium §. fi. de leg. 1. § pauonum inst. Rer. Diuis, & quod dicitur exitus acta probat l. aut facta. §. euentũ ff. pen. ex hoc etenim euentu dete-

detegitur præmissa conspiratio ad fraudandos creditores compilata, nam Oldanus non fuisset negligens in perquirendo quam utilitatem sibi attulisset d. confiscatio eum in eum finem premij se accusasse professus fuerit in pri. examine, & in dubio præsumitur diligentia non autem negligentia cap. nisi de præbend. cap. ad audientiam de rescrip. Abb. cons. 41. col. 3. lib pri. eum sim. in fin.

Adhæc eum versemur in crimine occulto videlicet imposturæ factæ quæ secretò fieri assolet inter correos, & socios. Nominatio facit indicium ad torturam Crau. præcep. meus cons. 178. nu. 3. Menoch. nu. 42. dicto casu 474. iunctis autem alijs adminiculis plenè probat Dec. cons. 342. nu. 3. vbi dicit quod coniuratio facta inter aliquos probari potest per ipsos complices, quæ ex natura negotij, & criminis per alios probari non potest in simili. Dec. cōs. 650. nu. 9. Marsil. in prac. §. diligenter num. 13. In quo articulo vide Menoch. de arbitrar. iud. lib. 2. casu 92 per totū. Fortius probat ille Oldanus quia deponit in facto pprio quia operam suam exhibuit in querelando ad finem præmissum vnde solus si non facit plenam probationem secundum aliquos, at saltem fortius probat Dec. d. cons. 342. col. 11. Crau. cons. 73. col. 8. idem cōs. 220. col. pen. Menoch. de arbit. Iud. lib. 2. casu 474. in discursu.

Neq; obstat quod testis iste sit periurus quia pri. negauit & post confessus est ergo &c. ex Crauetta cons. 6. nu. 14 & 148 vbi latissime. Quia respondetur quod secūdum dictum cū tortura prævalet inspecta etiam magna verisimilitudine vidēdus Menoc. de arb. iud. casu 108. per totum.

Pro deffensione Oldani adducebatur ab Aduocato in voce, Quod ille fuit inductus minis Mag. Vicarij ad confitendum delictum cū ille dixisset se habere ordinationem à Senatu Excellentissimo torquendi donec veritatem extorqueret, & idcirco illam confessionem minimè attendendam, quæ emanauit metu tormentorum.

Respondidi ego ex Boss. in praxi. crim. tit. de exam. reorum num. 17. Quia fuit tātum illi dictum, vt diceret veritatem alias torqueretur eū de iure etiam potuisset torqueri propter indicia, inuerisimilitudines resultantes ex eius prima depositione Clar. in praxi. §. fin. quęst 55. vers. circa secundum, & aliqua in scilicet apud Menoch. de arb. iud. casu 267.

Rectè Senatus censuit non esse relaxañ. nisi soluisset quia qñ cōstat quem esse debitorem is non debet fideiussori de soluendo relaxari, & trib. ictibus funis plecti publicè iussit, ac causidicum Luatum torquendum ad habendam veritatem imposturæ eius consilio compilatæ qui si confessus fuisset non leues pœnas sensurus erat.

Laus DEO, & B.V.M.

F. Bernardinus Porrus I.C.

OCTAVVM RESPONSVM eiusdem Doctoris Porri circa dictum Decretum.

Super Constit. In quibus casibus crim. procedi. & circa.

Accusatio de vi expulsiua, & ablatiua, Ac falsitate Notarij, nomine Mag. D. Iacobi Vndegardi proposita, tam contra Illust. Serbellonos, & complices, quam contra Notarium Pallatium, ac eius Procuratorem reuocatum.

Rvnctus est, An criminaliter procedi possit, stāte Decreto, Quod vbi res habeat originem à contractu, Criminalitas conquiescat, demptis his duobus casibus, vbi subsit vis, & dolus. Ac supponatur in facto Ill. Serbellonos bona apprehendidisse vittute præcepti associandi, sub eo prætextu quod hæc bona emerint à Procuratore Mag. Vndegardi licet reuocato; & Mediolani extet statutum, quod quando fit aliquid in executione præcepti iudicis, nō possit criminaliter procedi, de quo meminit Boss. titulo de Decreto Mediolani in praxi num. 4. in fin. & cum Illust. Serbelloni habeant regulam pro se, quia scilicet appræhendiderunt ex præambulo cōtractu, tandiu ad eorum fauorem standum est regulæ, quādiu non doceatur per Magnificum Vndegardum casum hūc compræhēsum esse in altera fallentia, seu vis,

seu Dill, Dec. l. 1. de reg. iur. concordan. infinitos citat Crau. cons. 168. num. 8. & hoc iusta ratione quia dolus debet probari ab eo qui illum deducit. l. dolum. C. de dolo l. item exigit prætor ff. eod. l. quoties ff. de probat.

Secundò etiam iuuat Ill. Serbellonos, quod etiam si dicatur eos niti ex contractu inualido, gesto, cum Procuratore reuocato, adhuc tamen excusantur à pœna, ita in terminis dicti Decreti tradit Boss. dicto Decreto num. 18. licet forte de iure contrarium verius foret, quod latissime prosequitur Plor. de in lit. iur. §. 6. incip. vers. ex præmissis, siue contractus sit nullius per errorem facti tantum, seu iuris tantum, seu mixtim, Nam mala fides quę dat causam criminalitati cassat.

Tertiò suadetur; præsumptio exclusiua delicti, desumpta ex nobilitate eorum, per ea quæ dicit Tiraq. tract. nobilit. nam præsumitur pro nobili. l. de curio. l. fin. C. decur. lib. 10. Clar. §. fin. quæstio. 60. non prodest etiam.

Quartò in iure hæc recepta est regula, causam etiam iniustam, & temerariam excusare à pœna Iasl. 1. num. 17. & 18. ff. de eo per quem fact. erit. Plot. consil. crimi. 110. num. 16. volum. 1. late apud Ant. Gabriel. lib 3. com. opin. tit. de criminal. conclusione 8 per totum.

His non obstantibus sentio, contra Ill. Serbellonos, & complices procedendum esse criminaliter, de vi turbatiua, & expulsiua, & ablatiua ex infra adducendis, verum interea vt criminalitas clarior reddatur, operæpretiū esse puto, præmittere nonnulla.

In primis, q. turbatiua & expulsiua vis puniatur ciuiliter interdicto vnde vi, & criminaliter l. Iul. de vi public. vel priua. vt dicit Boss. in prax. tit. de plur. viol. num. 2. & per nostrum statutum Criminale pœna relegationis.

Secundò quod pœna vis publicæ, est extraor. Clar. §. fin. q. 83. vers. vim publicam, sequitur Menoch. de arb. iudic. casu 294 nu. 17. & si fiat cum armis, quod puniatur criminaliter, & ciuiliter, Iodoc. praxi crim. capitulo 97. de vi public. & plurimum leges, violentias abhorrent, varijsq; pœnis plectunt delinquentes, nunc vt iure suo cadant: nunc vt incidant in pœnam l. Iul. de vi publ. nunc vt damnum resarciant iuramen. offensi. nunc vt qui congregauerit armatos homines, eosq, duxerit præceteris teneatur, vt author, actius, quæ eleganter prosequitur Alc. cons. 17. num. 12. tomo 2. lib. 7. Soci. inn. cons. 18. nu. 11. lib. 2. Plor. cons. crim. 72. num. 18. tom. 2. crim. Nunc vt teneantur actione iniuriarum l. iniuriarum §. si quis, me prohibeat vers. aut si quis vbi doct. ff. de iniur. Alex. cons. 103. nu 5. vers. insuper l. 1.

Tertiò erit obseruandum, quod cum Decretum Mediolani excipiat dolum & vim à regula, iste dolus, cum sit difficilis probationis, ex Iaf. consil. 141. col. 3. lib. 4 Boet. quæstio 101. num. 3. & 4. Gratus cons. 43. col. 2. num. 8. lib. 2. ex coniecturis probabitur & ex qualitate facti, cum directo probari non possit, Docto in l. Dolum C. de dolo, & plura similia congerit Vegius cōs. 41. num. 4. & seq. ad hoc præpositum apprime conferentia.

Nunc ad rem proximè descendendo, sanè constat Illust. Serbellonos ingressos fuisse fundum D. Vndegardi, a scripto nōie associationis adhibitę, in eo D. Vndegardo reperto in possessione legitimæ, & pacifica, & cōtradicente efficaciter verbo, & opere, quo casu recedere tenebantur Serbelloni, vulgata Doctrina Salic. in l. creditores col. 14. C. de pignor. Menoch. de adipisc. rem. 5. num. 150. & 151. cum proposita esset legitima exceptio per Dominum Vndegardum, quod instrumentum erat confectum à Procuratore iam reuocato, tū per publicum proclama iuxta praxim. deductā ex l. sed & si pupillus §. proscribere ff. instit. actio. cuius reuocationis ignorantia, in eo quod palam innotuit, dissimulari nō potest. in mandato generali ad vendendū incerte personæ ex annot. à Felyno in capitulo ex parte Decani nu. 23. de rescrip. & per Ceph. Fer cons. 354. lib. 3. num. 24. tum quia cum mādatum sit absentiæ causa factum ipso iure erat extinctum per reuersionē dn̄i per Bar. in l. filiusfam. §. procuratorē ff. de proc. & in l. mutari ff. mand. Mascard. de probatio. conclus. 1013. num. 16 tum quia ex productis & testibus examinatis, apparet de expressa notitia dictæ reuersionis ipsorum aduersantium, tum ex eo, quod post assertum chirographum venditionis, apparet ex testibus nominatis, ipsos aduersantes renuntiasse totum præ-

prætenso chitographo, sicq; ex post egerût Serbelloni actione hypothecaria contra D. Vndegardum, ex quo videtur recessum à venditione chirographaria, si qua suberat, cum sit actus incompatibilis arg. l. 1. & 2. C. quan. lic. ab empt. disced. l. ab emptione ff. de pactis, vbi gl. Magistralis, neq; n. pignus, neq; hypotecha in re ppria tenet, vulg. l neq; pignus ff. de reg. iur.

Rursus secundo loco constat eiusmodi præceptum fu isse obreptum à Mag. Vic. Quinctio, cum minime posset concedi, vti de negotio, seu cõtractu illiquido, obripere enim nil aliud est q̃ latenter rapere, vt declarat Budæus in annot. Pandec. ad l. si quis obrepserit ff ad l. Corn. de fals. de qua meminit in terminis Parif. cõs. 151. n. 33. lib. 4. & ex hac obreptione inciderunt in pœnam falsi, qui ipsum Vicarium fefellere, seu fallaciter adiere, & suggillarût persuadentes illi quod agebatur de venditione facta à Procuratore, & hoc primum falsum cum iam ipsi scirent esse reuocatum; Secûdò quod liceba tpropria authoritate possessionem ingredi, ideo vrbane agêdo, potebant associari à familia, & hoc secûdû falsum. Quia nullum ius oriebatur ex Instrumento venditionis factæ sub conditione, quod vbi D. Vndegardus vellet frui fructibus illius anni, non impediretur à D. Serbellonis, vnde si hoc exposuissent haud iudicem adduxissent ad conceden. illud præceptum, quod de iure stante hac illiquidatione, erat prohibitû, Bar. d. l. creditores col. 3. num. 15. C. de pignor. Crau. cons. 819 nu. 9. lib. 5. & cons. 802. num. 27. qui plures cumulat lib. 5. Ant. Massa ad for. Cam. obligat. titulo de liquidatione nu. 11. Atet. cons. 32. in 1. dubio Cotta vbi alios citat in mem. pacta executiua, Tertiò inserentes apocham vêditionis à nemine subscriptam, & ita machinando, & compilando, vt instrumêtum relationem haberet ad dictã apocham, in quo satis falsitas considerabilis est, ex his q̃ habentur apud doctores in l. scripturas C. qui potio. in pigno. hab. qđ tanto magis admittendû est, cum post illam apocham dicti Serbelloni distulerint instrumenti cõfectionem, per lõgum tempus post teditum ipsius dñi scilicet per menses vndecim, occultata illius venditionis veritate, neque enim si vera fuisset venditio rem tam grãdem, valoris scut. circa 25. mille in tantas temporum intercapedines protraxissent, inquit elegãs tex. in l. si quis forte in vers. Nec enim diu debebãt tam magnã rem tamdiu reticere ff de pœn. Crau. cons 75. num. 9. & cons. 148. nu. 2. Ceph. cõl. 464. nu 28. lib. 4. Id quod fortius confirmatur cum illa apocha fuerit cõscripta sola manu ipsius Co. Io. Baptistæ Serbelloni, & instrumentum venditionis confectum (vt ex illius lectura colligitur) in domo ipsorû aduersantium, de quorum commodo agitur, Imo etiam de cuius dolus præsumitur vbi subest lucri causa Mazol. cons. 26. nu. 20. quam coniecturam ad dolû arguendû recenset Anch. cons. 385. licet pridie col. fi. quem refert, & sequitur Crau. cons. 142. nu. 18. tum ex eo quod reuerso D. prætium procuratori reuocato, in rem propriam Procuratoris exbursarunt eo inscio, & sic clandestinè, & furtiuè, neq; enim hæc (arg. sumpto à communiter accidentibus quod validum est) fieri solêt, nisi insidiose, & machinatoriè, dum laquei tenduntur ad illaqueandum, & aucupandum, Bar. l filium diffinimus, ff. h s qui sui iutis sût Nicolaus Euerardus in loco Arg. à communiter accidentibus Crau. cons. 40 nu. 2. vbi latè, Imò hoc contra bonos mores videtur factû, quod præsens Dñs nunquam ad hæc fuerit requisitus, postquam reuersus bona administrabat, fruebatur, locabat, pensiones exigebat, ipsis D. Serbellonibus videntibus ac patientibus, quorum taciturnitas cõsensui proxima est c. is qui tacet de reg. iur. in 6. Menoch. de arbit. iudic. lib. 2. cent 1. casu 21. vti insolitum, & contra morem, vnde satis de dolo suspectû est, Crau. cons. 657. nu. 48 cons. 880. nu. 5. 854. num. 6. Ceph. cons. 589. nu. 36 lib 4. Tum quia cum procuratore reuocato contractus factus scienter, manifestum arguit contrahentis dolum, stante prohibitione publica, ne quis cum eo contraheret, oriente ex publico edicto vnde fit q. cum lex huic contractui resistat, dolus præsumitur, & non excusatur à criminalitate. Alc. l. bonæ fidei. ff. de verbo. sig. Plot. ad dictum decretum § 6. nu. 23. in fi. & cum Ill. Serbelloni sint prudentes ac literati, præsumuntur etiam sciuisse contractum esse nullum, Alc. reg. 3. præsump. 31. versiculo ex hoc infertur, A pœna igitur criminali non excusantur

Serbelloni virtute licentiæ illius inualidę & nullæ, & dolosè procuratæ, Bart. inter. conf. 91. num. 5. verf. præterea eft, fed de his fatis.

Tertiò principaliter, cum ad expellendum adhibita fit vis, vt conftat ex teftibus examinatis, maximè coram Illuft. Auditore exercitus, fequitur vt ex ea teneantur Serbelloni, qui violenter, minime poffeffotem deijcere poterant: & hic in primis confidero quod, vim adhibens præfumitur in dolo Crau.conf. 18.nu. 10.Soc.conf. 131.col.10 n.10.verf.amplius lib. 1. Dec. conf. 567. col fi.in fi Alex.dicto conf. 103. col.2 num.8.verf Nam eo ipfo,lib.1.l.2.§. doli ff.de vi bo. rap. & præfertim quando, cum armis fit expulfio, nō caret dolo,Soc. iun.in terminis conf.18.num.28.lib.2.fed melius Corne. conf 207 col.fin.in fi lib.2. vbi dicit quod contra eiufmodi fpoliatorem habet locum pœna Criminalis, iuxta terminos l. fi quis ad fe fundū, & l. in poffeffionem C. ad l.Iuliā de vi Paulus Merenda,conf. 58. num. 17. parte 2.conf. 11. nu.5 par.1.Gram.cōf.43.& conf. 55. nu.4. & 5.& præfumitur in eo dolus,cum vis de fe fit illicita,nec ignorantia tam clari tam indubitati iuris debet allegari glo. c. fi diligenti. de foro comp. & dicit Soc. qui fupra,num.33.quod non excufatur à dolo,fi quis vtatur armis.

Nec obftat,ꝙ authoritate Iudicis Illuft. Serbelloni veniant excufandi, arg.l.iufte ff.acquir.poffef. quia ea abufi funt,& cum fupra refponfum fuerit magis fupplantatum fuiffe iudicem(& tantum abeffe, vt illud præceptum fit affociat. vt magis verè præceptum intrandi poffeffionem dici debeat)fequitur quod eiufmodi licentia iudicis non excufet à pœnis cōtra fpoliatores proditis, eùm contra non citatum proceffum fit. Soc. iun.d. conf.18. nu.28. Crau.d. conf.819.nu. 11.verf. Hoc ita, lib.5. nam tunc factum iudicis, iuris ordine non feruato procedentis,cenfetur factum priuati. fcilicet factum à iudice de reg.iur.e.caque fiunt à iudice eo.tit.in 6. vbi Dyn. & doct. Crau.conf.425.num. 73. Decian.conf.37. num.28.29.lib.3.

Quod vero hoc præceptū nihil habeat præter nudum nomē affociationis feu affiftentiæ,fatis demonftratur,cum in eo ad fint claufulæ, quæ excedūt naturam affociationis, vt eft claufula pœnalis,qua præcipitur d.Vndegardo,vt non audeat impedire executionem dicti præcepti fub pęna fcut.2000.tùm & illa amotis quibufcunq; occupatoribus & impedimētis, hæ etiam, claufulæ tit. præcepti non conueniunt, &. naturæ textus, eft vt fit de compræhenfis fub tit.feu rubr. ff.fi cert.pet.in rubr. Nonne vel ex hoc præcepto aufertur facultas poffeffori refiftēdi, feu verbaliter, feu realiter,contra naturam affociationis,vt inqt Menoch.dicto remedio 5.nu.78. Nonne actus qui fundari debet fuper poteftate partis, totus fundatur fuper facto iudicis? vt inquit Iofeph.Lud.11.decif Luc.nu.28. & quinq; feq. Marcabr.ab Anguill.confil. 90.nu.56.57. Nōne actus ifte,qui meram vrbanitatē fapit, tranfit ad in ciuilitatem, quod poffeffor non citatus per vim è fundo expellatur? Quid amplius defideratur in præcepto intrandi?fi igitur attendimus effectum non denominationem iux. tex. in l. vbi ita donatur ff. donat. caufa mort. Crau.conf.231. num. 15. fatis erit in confeffo, nihil magis alienum effe à natura affociationis quàm hoc præceptū, & ideo confiftit fub regulis præcepti intrandi, & dolofè fub nomine affociationis fubreptum,quia fciebāt repugnare ftatutum, ne concederetur præceptum appræhendendi,non citato poffeffore.

Quartò euitari nō poteft criminalitas, refpectu exceffus fcienter cōmiffi in bonis, prohibitis vendi à procuratore, Imo expſſim ab eod.procuratore referuatis vti emphiteuticis,ex quorū venditione (irrequifito domino directi) commiffa fuiffet pœna caducitatis ex l.2.C. iur. emphy. & ex difpofitione ftatuti noftri Mediolani,Imo etiā exceptis in ipfo pcepto,& ꝙ fcientia non folum colligitur ex eo ꝙ contrahentes tenentur inquirere,& fcire vulg. l.Qui cum alio cōtrahit ff. de reg. iur. fed etiam dum fuerunt certiores de hoc redditi, & tamen pertinaciter dictis bonis prohibitis infiftere voluerunt, ac adhuc infiftunt,ea retinendo,atq; eorum fructus percipiēdo, colligendo, Quæ perfeuerantia aggrauat eorum delictum, & in exceffu regulariter ineft dolus & in his terminis loquitur Alexan.in fuo pulchro confil. 103. lib. 1. Ponzin.ib.ad decretum Mediolani, quod vbi res habeat originem à contractu rec.

&

& illius consilij meminit Plotus in pluribus locis dicta l. si quando G. vnde vi ad interpretationem eiusdem Decreti, Ita in his terminis loquitur Bald. cons. 410 in causa col. 2. vers. & ad euidentiam lib. 2. Cepola cons. 4. v. sit querela c. 6. vers. & similiter & vers. cum ergo sicque d. Serbelloni saltem debebant protestari, se ipsos patratos excessus reformare, & dicta bona emphyteutica relaxare ipsi Mag. Vndegardo, & in his terminis faciunt exempla accumulata à Ploto, dicto tracta. de in lit. iur. 6. 6. nu. 2. vers. contractus etiam matrimoni; cum multis sequen. A primordio quaeritur tituli posterior formatur euentus, & ab euentu subsecuto animus dominorum Serbellonorum declaratur, an fuerint excedere, necne Crau. cons. 697 nu. 10 vers. & lib. 3. maximè cum in apprehensione deceperunt bona Abbatiae S. Dionysij, & sic excipiendo d. bona expressim, videntur satis aperte declarasse, quod voluerunt etiam prehêdi in eorum apprehensione caetera omnia bona arg. l. nam quod liquide ff. de poen. leg. faciūt tradita à Dec. in l. 1. ff. de reg. iur. & facit reg. l. maritus C. de procur. c. non no de praesumptio. & facit ad hoc quod causa quae fuit à principio iusta excusationem non praebet, si statim atque ea iniusta esse reperit, poenitentia quis non ducatur. Castr. cons. 4. visis omnibus col. 1. lib. 1. l. si quis inficiatur vbi Bar. ff. depositi, & in l. destitisse ff. de iudicijs, in malo enim perseueranti ignoscendū non est l. qui cum maior §. accusasse ff. bono. liber. l. Papinianus. meminisse ff. inoff. testam. vbi Iuf. cons. 179. col. 2. lib. 2. Erat enim desistendum ab Illust. Serbellonibus veritate comperta, & ad hoc propositum leguntur aurea verba Bart. in cons. 91. col. 2. vers. praeterea condescendo, n. 6. quae casum nostrum decidere videntur. Loquit. Bart. ad hoc vt per iniustū titulum turbans aliquem in possessione excusetur, oportet q. statim cùm ipse cognoscit iniustitiam tituli, & suae causae, desistat. Ideo criminaliter punitur vt supra vers. prox. praecedenti incipiente, Praeterea est ei imputandum.

Quintò, & si ea omnia plana sint, vt criminalitatem vndiq; vocent, & à se ipsis loquantur, Attamen, & de vi ablatiua conuincuntur D. Serbelloni. Dum fructus à fundo separatos abstulerunt, quos iam dictus Mag. Vndegardus perceperat, collegerat vt appareret etiam ex tenore instrumenti per eos cum procuratore celebrati, dum haec illi facultas pro eo anno permittitur gaudendi fructibus, in quibus etiam aderāt fructus redacti ex fundo bonorum reseruatorum expressim, vti emphyteuticae bonorum Abbatiae S. Dionysij, quae sic, dicto simplicis nomine tenebantur ab ipso Magnif. Vndegardo. Nec affectata in eis ignorantia prodest, cum paria sint scire, seu scire nolle maximè quia poterant de facili (certis monialibus, vel D. Vndegardo) certiorari. Et quia cum in praecepto essent prohibita apprehendi bona emphiteotica, tenebantur diligenter inquirere, quaenam essent, ne inciderent in delictum, nec excederent praeceptum, illoq; abuterentur, & pro hac violentia ablatiua procedit actio, de vi bon. rapto. ff. de vi bo. rapt. Ripa c. saepe nu. 22. de restit. spol. cum similib. in fin. Boss. tit. de rapin. & pro poena recurrendum est ad stat. Criminale Mediol. vt inquit Boss. ibidem nu. 9. & de differentijs inter rapinam, seu vim bono. rapto. & furtum & de eatum vi agit velut, ex professo Nouariens. de in lit. iur. nu. 43. incip. furtum num. 4. 5. 6. Iodocus Enchir. crim. c. 101. & quòd haec vis bonorum rapio sit furt. iniquissimum tradit Rom. cōs. 144 inquisitio praesens num. 2. Dec. cons. 669. nu. 10. singulare cons. August. Beroi. 195. lib. 3. & l. cet dicatur in ablatione, nō sufficiat habeam vim, satis tam è est, quod contra volūtatem D. abstulerint res agens, res Illust. Serbellonorum, vt teneantur de rapina. M. Antonius Natta ferè in terminis cons. 79. num. 8. lib. 1. & dicitur etiam rapere qui ex titulo apertè inualido, vel sine, res inuadit Alienas Cassanequi. plures citat. cons. 7. num. 55. Et nihil quo ad hos fructus possunt ostēdere, nec dicere quod res habeat originem à contractu, & socius, vteris re communi vltra eius portionem, Incidit in delictum, nec excusatur quod res habeat originem à contractu Alexan. dicto cons. 103.

Non obstant obiectiones, & primo q dolus non praesumatur sed sit probandus, quia vt ex supradictis, manifestè constat de dolo apparet multipliciter coniecturato, & examinato, tum etiam ex qualitate facti,

facti, & non vnica tantum coniectura, sed pluribus ostensis, quod satis sufficit, vt in cons. diuers. crim. 25. nu. 20. lib. 2. Crauet. cons. 100. nu. 3.

Secundò non obstat, quod ex statuto Mediolani, quando aliquid fit in executione praecepti iudicis non possit procedi criminaliter Quia respondeo id procedere quando in obtinendo dicto praecepto absuit dolus in impetrante illud praeceptum, nam in qualibet dispositione generali censetur exceptus dolus, & fraus. l. creditor §. Lucius ff. mandat. Secundò declaratur statutum nō procedere quando praeceptum iudicis est nullum, praesupposita nullitatis scientia in contrahentibus vt supra deduxi, dum citaui Alciat. d. praesumpt. 31. alioquin si eiusmodi praecepta excusarent à criminalitate, nemo reperiretur, qui non fingeret mandatum, vt sub eius praetextu, res alienas inuaderet, tutus exceptione statuti aduersus criminalitates, quod non est dicendū statutum sensisse Crau. cons. 137. nu. 2. Ne mereatur rephendi à sapientib. vulg. l. Saluius Aristo. de leg. praest. Corta in suo mem. in verbo statuto terrarum latè Rol. à Valle cons. 72. num. 41. lib. 3. Neque enim statutum decet esse peccati nutritiuum, & erit autem lex dist. 1. vnde cum & dolus, & vis interuenerit, statutum aut doloso, aut violēto non debet patrocinari. Tertiò. quia stantibus praedictis apparet praeceptū illud fuisse affectatum. Ponzi. In dicto decreto in 7. pag. circa med.

Minus resistit dum dicebatur contractum etiam nullum excusare, ne criminaliter procedi possit, quia ex praemissis apparet id procedere in cōtrahente nulliter per ignorantiam, secus si adsit scientia. At hic nullus fuit error iuris aut facti, sed dolosa machinatio, & circumuentio iudicis, dolus autem vnicuique debet esse nociuus. §. itaque fullo inst. furt. Postremo quomodo excusari poterunt respectu fructuum de quibus in praecepto nulla mentio fiebat, imo abutentes praecepto non euadunt poenam quia qui peccauit in legem non gaudet beneficio legis.

Neque vrget quod in dubio sit capienda delicti interpretatio exclusiua, ne dicamus Nobilem voluisse, se alicui crimini sponte obijcere, & famam suam maculare, Quia respondetur, quod generalis haec praesumptio ex nobilitate sumpta, perimitur à speciali delicto vt supra probato, regula Generi per speciem. Sic dicimus bonam famam alicuius nihil prodesse vbi in specie appareat de delicto, Clar. §. fi. q. 60. versiculo frequens etiam, Dec. cons. 454. Marsi. l. de minore § plurimum ff. de q. l. 8. col. in princ. Paris. cons. 23. num. 256. lib. 1. 64. nu. 24. lib. 1. 10. nu. 92. lib. 2. & haec praesumptio nobilitatis debilis, vincitur à praesumptionibus delicti vrgentioribus, vulg. l. Diuus, De in integr. rest.

Eiusdem est farinae, & tam proxima quam lac lacti, altera obiectio, quod causa etiam iniusta, & temeraria excusat à poena criminali, quia praeclarè inquit Boss. in praxi tit. decreto Mediolani, nu. 19. quod hanc regulam dicunt omnes, quia ad pauca respiciunt. Ideo si versamur in actu à iure ciuili indubitato, & notorio reprobato, qualis est contractus cum Procuratore reuocato factus, ex his quae habentur apud Foly. capitulo ex parte Decani de rescrip. col. finali, Vel etiam cum agatur de actu sequto, adhibito nō solum dolo, sed etiam violentia, Qui dolus & vis sui natura sunt prohibita, inanis erit hic, excusationis clypeus, vt inquit ibi Boss. Adduco etiā Cur. Sen. cons. 71. incip. videtur sine scrupulo col. 9. Alex cons. 103. nu. 14 lib. 1. Curtsen. cons. 56. incip. super processu. nu. 12. versiculo quia bene sciebat. vbi citat Ang. Bal. & doct. Atque respectu fructuum quid possunt allegare, nisi forte vt possent existimare eos esse collectos ex fundis emptis à procuratore reuocato, sed nec hoc proderit, quia in praecepto nihil de illis praesertim cum essent in ea domo subiecta emphyteusi, & reseruata tam in venditione quàm in praecepto.

Tertiò cum quis ad excusationem delicti adducit causam iniustam certè nō praesumitur ex dicta causa iniusta fuisse motus delinquens, sed ex dolo magis & animo delinquendi, Alex. d. cōs. 103. col. pen. vers. & dato, Corne. cons. 280. laboriosa, col. 3. vers. nec possunt se excusare lib. 4. vbi dicit quòd potius praesumitur dolus, quàm ignorātia, alioquin semper quis virtute huius regulae excusaretur, & hoc vno collyrio sanaret omnem suam infirmitatem, And. Tiraq. de poen. temp. causa 43. num. 9. vers. sed illud, vbi in fin. citat, ciit

addo

addo Bursa, cons. 152. num. 14. lib. 2.

Quarta quoque responsio accommodari potest, quod cùm Ill. Serbelloni calumniati sint in iudicio, fingendo iustam causam, vt sub hoc colore inuaderent & aucuparentur bona d. Vndegardi, certè hęc causa non excusat eos à criminalitate vti calumniatores. Bal. l. qui non probasset 2. not. c. calumniato, quod dicit perpetuò notandum. Tiraq. dicta causa 43. num. 10. vers. sed nec illud.

Postremò respondetur quòd tunc demum (& est signandum) causa iniusta & temeraria impunitatem delicti præstat & concedit, quãdo quis, veritate rei comperta, & iniustitia causæ propalata, pœnitentia ducitur, & abstinet ab actu prohibito, vt constat ex Bar. d. cons. 91. & nos supra late in quarto fundamento probauimus, quibus astipulatur, q. in simili dicunt doc. Possessorem bonæ fidei ab initio teneri ad fructuum præstationem, si à possessione non discedit, cùm primum rem esse alienam cognouit. l. sed & si lege, §. De eo autem, vbi Bar. ff. pet. hęred. Raphael Cuma. cons. 100. Domina Ioannina in fin. Ant. Gab. lib. 3. com. op. tit. de crimi. conclus. 8. num. 8. & 9. lim.

Ex his solidissima puto iacta fuisse fundamenta criminalitatis contra Ill. Serbellonos, nec dubitat Mag. Vndegardus, quin iura eius causæ iustissimæ faueant, & assistant, sed illud illi timendum est, ne leges sint sicuti aranearum telæ, quas si quid debile intrat, veluti, muscula & formica retineantur, si quid graue citra offensionem pertransit. Faxit Deus ne iustitia ab optimis iudicibus deseratur.

Quod attinet modo ad Notarium Io. Ant. Pallatium, tempore dictę expulsionis ab Ill. Serbellonis adductum ad fundum D. Vndegardi, vt esset rogatus de associatione, & accusatum ad Vndegardo de falso rogitu d. instrumenti. Illud in iure expeditũ est, q. Notarius non solum incidit in falsum aliqđ falsum scribendo, sed etiam aliquod principaliter ommittendo. Ias. l. præscr. vers. 3. adde num. 7. C. si contra ius vel vtil. publ. vbi citat Bal. in l. facultas. C. de iur. fisc. lib. 10. circa fi. vbi dicit, q. Not. de pluribus rogatus, si aliqua scribat, aliqua non, incidit in falsum, & acerrima fit indagatio cõtra eum per torturã etiam ipsius. Bar. in l. præsbyteri, C. de episc. & cleric. vbi illum tex. not. contra notarios omittentes debita ponere capitula in instrumento. Et in proposito in Not. qui scripsit plus, & minus quàm sit dictum, quòd teneatur falsi, quando aliquæ coniecturæ extant contra notarium, latè & pulchrè vide Io. Petrum Surdum cons. 149. per totum, & existentibus aliquibus circunstantijs tradit idem Ioach. Mysinger. cons. 59. n. 35. Et de notario qui aliter scribit quàm factum se habeat, quòd teneatur pœna falsi multum Egregiè Prosper Paseth. cõs. 183. nu. 1. cons. diuers. crimin. 122. Addendo in prin. tomo 1. Et quòd not. ommitiẽs in instrumento apponere integram veritatem, quod præsumatur in dolo, & teneatur pœna falsi, vide Crau. cons. 75. nu. 6. & contra actuarium de falsitate imputatum inuehit Io. de Amic. cons. 106. super dubio, & quòd notarij falsitas etiam coniecturis probetur, dicit Ias. l. licet Imperator, num. 8. de leg. 1.

Si igitur diligenter perscrutamur dicta testium examinatorum contra d. Pallatium, inter cætera cõperiemus, quod ommisit contradictionem, & verbalẽ & realem factam per D. Vndegardum, neq. factum ipsum scribere, prout sequutum est, voluit, & prout tenebatur, ex Crau. cons. 612. num. 12. lib. 4. Et dum Ill. Serbelloni apprehendiderunt bona, & actus possessorios fecerunt, absque præsentia & contradictione d. Vndegardi, id expressit: vbi verò erat præsens, & contradicere miscendo verbis facta, dolosè ommisit, ne deferretur natura associationis, atq. alia, quæ ex processu liquent, de quibus erat cogendus à D. Abbatibus notariorum, vt suppleret, id quod ommissit. Apud quos, in specie citatus nomine dicti Vndegardi super eius expositione, vel factum, cum exinde secutis, narraret, recusauit, ac neglexit: ex quo dolus arguitur in celante, seu renuente veritatem propalare, & occultante seu subterfugiente, dicit Crau. cons. 178. nu. 5. sicuti doli præsumptio deducitur à taciturnitate: in quam rem multa apposite à Crau. cons. 390. nu. 2. lib. 2. & faciunt quæ de dolo arguendo, inquiunt doc. contra notarium ommittentem, vel contra bonam fidem aliquid non præstantem, quod muneris est sui. Et priuandus est, officio

Ta-

Tabellionatus, & priuatus nunquam admittendus nec restituendus est, Bal. l. 1 C. fideic. libert. Ang. auth. de non alien. § si vero. in fin. col. 2. Et dicit glo. fina. ad l. eam qui. C. de fals. quod ita falsi punitur qui celat quàm qui facit.

Et satis apparet de collusione inter d. Pallatium, Serbellonos, ac Nuntiam, cum Serbelloni ipsi compareant, actus publicos faciant pro eis, impediendo, ne sincerè ab eis negotij veritas proferatur, prout etiam liquidò id demonstratur ex multis, de quibus in processu, quæ insolitá diligentia, solicitudo, & anxietas dolum manifestum faciunt, cùm de eorum commodo agatur, dum id student, vt per eos occultetur vis adhibita, ac fractura & resistentia subsecuta. Quæ fraudis coniecturæ adeo naturales sunt, vt nulla authoritate legis egeant, sic enim dicit Paris. cons. 86. n. 37. lib. 3. Cur. sen. cons. 43. nu. 5. etiam hæ pendent, vt plurimum ab intellectu nostro; & hæc pro nunc sufficiant.

Quò verò ad procuratorem, falsitas dicitur committi à procuratore qui asserit se procuratorem cum nõ sit, Boss. tit. de fals. num. 173. vbi vult locum esse pœnæ extraordinariæ, iuxta qualitatem rei, Fel. c. ex parte, Dec. num. 26. de rescr. qui loquitur in procuratore, vtente mandato reuocato, vt teneatur pœna stellionatus citat Alber. in l. Quidam debitor ff. de dolo, Bar. in l. si autem. §. item si fundus, ff. de neg. gest. vbi, quod petere aliquid vti procurator cum non sit, & consequi, est obreptio, & incidit in pœnam falsi, alios concordantes citat Sebast. Vant. tract. nullit. ex deffec. inhab. seu mand. num. 68. vers. Quinimo vltra præmissa, & inter cæteros allegat Decis. Rotæ 12. incip. non procuratori tit. de proc. præs. Rom. in pulchro casu, in cons. 446. nu. 2. col. pen. quem refert & seq. Rebuff. Tract. nominat. q. 14. num. 13. vers. vlt. quæritur.

Nec dici potest hic procurator gessisse actus prout ex tunc, habita relatione ad tempus, quo ejus vigebat potestas, propter nouas qualitates additas in instrumento, quæ non erant conscriptæ in Apocha ad quam, & cum clarè nimis, & apertè dicat procurator, se esse specialiter cõstitutum, nõ solum ad infrascripta respectu singraphæ, sed etiam ad alia gerenda, actus conferur prout ex nunc, l. res autem clusse, vbi glo. & dd. ff. de solu. & iur. Bon. cons. 27. col. 3. post med. vers. tertio probatur, lib. 1. Crau. cons. 24. nu. 14. & melius in cons. 807. nu. 3. vers. infertur.

Modo hic procurator multa addicit in instrumento & bona & pretij dilationem, & prorogationem, conditionesque de dicto singraphæ contrarias ac alia quæ breuitatis causa prætermittuntur, vltra quod si admitteretur, vt procurator fingeret apocham præcedere post reuocationem, via fraudibus & dolis aperiretur, & esset idem pondiuersa ideo de iis, in hoc articulo pro se claro, satis superque ideò plus non insisto.

Laus DEO, & B. V. M.

F. Bernardinus Porrus I. C.

NONVM RESPONSVM eiusdem Doctoris Porri circa dictum Decretum.

CVM certum sit nomen delicti, quod venit sub nomine furti vt probaui in responso per morè dito non purgatur actione descendente ex contractu, quia contraria tantum habent locum vbi agitur de dolo solum, non autem vbi dolus resoluitur in delictum aliquod nominatum ita declarat D. Iac. Menoch. casu 398. num. 20. de arb. iud. quando enim materia est apta ad crimen producendum non purgatur dolus per actionem descendentem ex contractu idem D. Menoch. casu 381. num. 4. & magis in terminis Prosper Farinac. de delictis q. 19. num. 57. vers. pœna, nec obstat, quòd dolus non soluendi fictum purgatur per remedium cogendi ad solutionem, quia cum iste actus asportationis mobilium sonet in delictum vt sup. certè nihil ad rem facit quòd ciuiliter agi possit, nàm & pro furto agi potest, & criminaliter, & ciuiliter, quare non tollitur ius delictum, & pœna licèt dominus rei furatæ possit agere ad persecutionem rei familiaris, & sic hæc omnia cessant, & hoc modo etiam respondetur ad consilium Abbatis 68. in primo vol. nec Castr. qui non

lo-

loquitur quando resultat specificum delictum vel etiam quando agitur de solo crimine stellionatus in quo, à principio fuit dolus, quia non stat in finibus contrahendi, vt aduertit Osasc. decis. 137. ideo hoc de se est malum, & phibitum in fraudem fideiussoris auertere res obligatas, & hyppothecatas, in quibus terminis loquitur Tex. allegatus in l. 3. ff. crim. stell. nec prodest dicere, quòd nulla lege cauetur quod sit imposita pœna, nàm si furtum est pro eo punitur, si stellionatus pariter, & sic colligitur vanitas argumentationis.

Laus DEO, & B.V.M.

F. Bernardinus Porrus I.C.

DECIMVM RESPONSVM eiusdem Doctoris Porri circa dictum Decretum. Super Decreto. In casibus in quibus criminaliter procedi non potest. Scipionis Cagnolæ iusta petitio contra Jo. Antonium Bellonum d. Bossium pistorem, & complices.

INualescunt in dies falsitates, vt si dissimulentur, & impunitę à Iudicibus relinquantur noua falsitatum capita pullulent ideo in eis fit acerrima indagatio, Et eo indignius ferendæ sunt quando ad eas committendas accedit in obrependo Iudicis contemptus l. si quis obrepserit ff. de fals.

Scipio Cagnola patritius Mediolanensis accusauit Io. Ambrosium Pattam conductorem sui molendini, ac debitorem eiusdem de graui pecuniarum summa de exportatione partis mobilium qui erant in d. molendino quæ erant obligata eidem locatori, occultando d. res partim in domo cuiusdam meretricis qui in carceres fuit coniectus, & decessit, Nec non, & Io. Antonium Bellonum ex eo, quòd sibi ipsi propria authoritate iusdicens tanquam prætensus creditor accesserit ad d. molendinum, & stipatus lunga manu hominum ex eo asportauerit omnia mobilia per d. molendinarium in d. molendino cōducto tempore fugæ dimissa nulla d. mobilium facta descriptione ſ seu inuentario, ne vbi illa ad notitiam eiusdem Cagnolę peruenissent iure crediti sui anterioris cum haberet omnia hyppothecata in d. molendino existentia ab eo iure pignoris, & hyppothecæ auocarentur.

Secundò fuit accusatus idem Bellonus quod vt cætera mobilia eodem commento, & stratagemate ad se traheret, & raperet colludēs cum d. meretrice in cuius domo d. molendinarius mobilium partem vtsupra absconditerat præceptum reponēdi obtinuit sub Iudice Victualium sub eo prætextu, quod esset creditor d. Pattæ ex causa tritici suppositiq́; falsum depositarium Dominicum Dugnanum de loco Quarti, & relationem d. repositionis curauerit fieri nō à Notario ad id deputato coram bancho Victualium. Sed à Notario socio filij Belloni qui in eodem studio scribe officio incūbit, vt omnia in ludibrium iustitiæ peragerentur à primordio tituli, vsq; ad finem, Quare facta diligentia per eundem Cagnolam de persona d. depositarij, vt pœnes eum sequestraret d. mobilia vigore suę hyppotheceę, Nunquam ille repertus fuit in d. loco Quarti, vt constat ex relatione batueriorū, Imò ex parochi fide constat neminem eius hominis, & parentelæ in d. Parochia sua habitasse, Imò ex his, quę ex processu resultant, & præsertim depositione satellitis deponētis se inductum à filio Belloni ad facien. relationem aliter atq; se habeat verè d. Relatio, Et ex depositione eiusdem appellati de Dugnano testificātis se nunquam eo nomine Dugnani appellasse, Imò nec res positas pœnes eum vnquam fuisse, sed pęnes d. Bellonum licèt confictus fuerit ille depositarius.

Ex prædicto themate resultat multa delicta fuisse ab eodem Bellono commissa, Et primo furti quia tanquam credita dolose intercepit absq; Iudicis pręcepto d. mobilia in molendino existentia nullum inuentarium conficiendo ita vt prius fuerit veris, & anterioribus creditoribus, nam qua ratione is qui simulat, seu fingit se creditorem anteriorem, vt ei noceat tenetur pœna furti, & falsi Ang. Aret. in tract. malefic. in gl. falsario vers. quæritur. Bart. in l. si creditor vbi gl. & Salyc. C. de fals. Straccha de decoctor. 2. par. vlt. part. inter vol. tracta.

cta.6. parte prima fol. 327. nu. 3 t. eadem si quis intercipit in fraudem, ne fiat copia creditoribus qui eos excludunt. Quòd satis videtur factum in casu isto, Nam cum nullum fecerit repertorium d. Bellonus respectu asportatorum à molendino est in dolo, & videtur fecisse animo furandi, nō autem sibi soluendi, iux. not. per Barr. in l. tutor, qui repertorium. ff. ad m. tut. & contra creditorem propria authoritate vi occupantem bona debitoris, est tex. in l. 3. C. vi bon. rupt. l. creditores. ff. ad l. Iul. de vi priu. Docto. in l. extat. ff. quod met. causa, nam huiusmodi audacia reprimenda est, Quare & si ex cons. Alex. 135. co. 3. lib. 1. excusetur creditor si propria authoritate intercipiat pro crediti sui satisfactione qđ relatū, & cumulatum est à Bertaz. consiliū. 113. & ibi in apostilla A. lib. 1. attamen id locū non habet qñ quis certus est se non posse via iudiciaria sua recuperare, prout facere poterat Bossius qui habebat regressum contra fideiussionem dicti Parræ, Nam alias publicæ iustitiæ iniustitiā facit, vt trad. Domin. à Sorro de iust. & iure q. 3. lib. 5. articulo vbi examinat conditiones quas adesse oportet, vt liceat cuiq; priuata authoritate sua recuperare, verum tantum abest vt iusta sit causa in hoc Bellono exportandi mobilia prædicta quod imo ex obreptione præcepti reponendi secuta nulla facta mentione eorum, quæ ad ad manus suas peruenerunt odiosior redditus est, Et tanto magis quia Bellonus non adhibuit testes palam, non loci consulem, nō alia ex quibus purgari eius mala fides possit, quæ omnia vti clandestina remouent omnem præsumptionem bonę fidei, Et hic articulus est de indubitabilibus.

Quod ad secundum punctum attinet impostura manifesta detegitur in Bellono, qui curauit sub quæsito colore repositionis intercipi reliqua mobilia existentia pœnes illam meretricem, vtiq; illud præceptum non excusat à criminalitate, quia dolose fuit imperratum, & magis dolose executum; quo casu Decretum, seu statutum Mediolani criminale: Quod stante præcepto iudiciali criminaliter procedi non potest nō excusat argumēto d. l. si quis obrepserit quia in quacunq; dispositione debet abesse dolus, & de præcepto impetrato legitimè statutum intelligitur, non autem dolosè argumento, l. 4. §. condemnatum. ff. re iud. Et tanto magis dolus contra eū crescit ex mutatione nominis, seu cognominis depositarij, cui dicitur facta cōsignario illorum mobilium, & stante paupertate eiusdem, vnde videtur actum, vt cumpetito eriā depositario eluderetur creditum veri creditoris à quo exclusus remansisset, & exitus acta demonstrauit cū illa mobilia verè semper remanserint pœnes d. Bellonum, licèt ille negauerit iudicialiter interrogatus habere pœnes se aliqua ex d. mobilibus quo casu in pœnam mendacij carere debet omni beneficio d. Bellonus, cum vtilitas d. mobilium asportatorum illius commodo cessent non d. depositarij, qui in eius executione grauauit d. Bellonum, Quamobrem omnibus iunctis subterfugere nullo modo potest aciem iudicij criminalis quem non excusat oblatio mobilium, nunc post conuictum furtum facta quia pœnitentia nō datur in delictis consumatis l. qui ea mente ff. furt.

Procedendum igitur est tàm contra eum, quàm contra receptatores scientes rerum furtiuarum, nec non contra dictæ falsitatis participes.

Laus Deo, & B. V. M.

F. Bernardinus Porrus I. C.

VNDECIMVM RESPONSVM eiusdem Doctoris Porri circa dictum Decretum. Contra impostores, & fraudatores Responsum In materia Decreti in quibus casibus &c.

QVotidie ad me deferūtur querelæ mercatorum, præsertim pœnes quos cum pactum nudum actionem producit iuxt. not. in l. iurisgen. §. sed cum nulla ff. pacto, & cōtra eos ex bono, & æquo procedatur, deberent, & ipsi in eorum actionibus, & nominibus debitorum, quæ habent, adiuuari, dum circumueniuntur Bal. cons. 400. col. pen. in 5. vol. est in facto, accessisse N. ad mercatorem & fingens se ab opulento mer-

mercatore extero habere commissionem, ita appellant, seu mãdatum emendi merces, habita fide de pretio, cũ similes merces secũdum eorum communem cursum non habeant paratum cum præsenti pecunia emptorem, sed dilata solutione ad tempus vendi soleant merces; emit sciens se non esse soluendo, ac bonis suis decoctum, postea incontinenti vili pretio eas vendunt, & propria debita extinguuut, & sanant; ad veniente autem die solutionis, cum non sint idonei ad soluendum, vel se retrahunt, vel supponunt vxores, quæ omnia sub nomine dotis apprehendunt, vel allegant sexagenariæ ætatis beneficium, vel aliud priuilegium puta militare, quia milites pro delictis capi nõ possunt; Consultus ego, vt de his iuditium meum interponam, an hi aliqua pœna criminali sint coercendi, & puniẽdi, an vero vti possint beneficio Constitutionis Mediolani sub tit. In quib. caf. crim. procedi non potest, re habente originem à contractu.

Resp. contra hos impostores furibus nequiores criminaliter esse procedẽdum nec desunt legum laquei, quibus inuoluuntur similes, & nodis implicantur & à beneficio simili contractus excluduntur, cum omnia iura contra hos insurgant.

Et primo tenentur falsi, quia mentiuntur nomẽ alterius scilicet se habere commissionem quam verè non habent, vt sub hoc nomine alliciant, & demulceãt homines ad contrahendum secum, alioquin non contracturos, & cũ similes merces eorum qualitati non conueniãt, & ex hoc solum satis suspecti redduntur text. in l. si procurator. falso ff. cond. causa data causa non secuta l. si falsus procurator C. furtis cap. ex parte Decani extra de rescript. Aegid. Bos. de fals. nu. 172. 173. Natta cons. 588. num. 10. lib. 3. Tenentur etiam furti, quia sub mentito nomine merces in propriam vtilitatem conuertunt.

Secundò principaliter facit, quod dolus præsumitur in eo, qui sciens se non esse soluendo contrahit multa debita, & allicit creditores ad sibi credendum iuxt. l. pen. ff. iur. dot. Aleiat. in c. 1. de iudic. sub nu. 78. citans Castr. in l. etiam §. 1. in fine. ff. solut. matrim. & adducit simile de clerico, qui non potest frui beneficio cap. Odoardus de sol. si post delicta cõtracta dolo fecisset, ne posset soluere debitum integrum Ias. §. item si quis nu. 46. inst. actio. vbi dicit ex hoc solo probari delictum, & tota vis in hoc consistit, quod iste apparens mercator tenebat apothecam ad decipiendum, vt sub hoc nomine induceret mercatores ad dandũ merces ad vsum apothecę cum tamen in veritate sub hoc callido commento alliceret eos ad vendendum data fide de pretio, & ideo potest detineri, & puniri iuxta Castr. d. l. etiam §. 1. In hoc enim casu ad conijciendum dolum plurimum versatur religio iudicantis inspecta huius qualitate qui simili artificio plures elusit, qualitas crimin. huius sicophanæ multum attẽditur. Menoch. de præsump. lib. 3. præs. 122. nu. 7. Masc. de probat. conclus. 445. num. 5. quod maximè procedit quia iste ad captandos mercatores vtebatur medio proxenetarum latè Farinac. in suo nouissimo tract. de simulat. quęst. 162. nu. 169. versic. septimo succedit.

Ego non secus de hoc homine iudico, ac de eo, qui vt rem venaliorem habeat eã exornat, vt aciem emptoris perstringat de quo Menoch. de arb. iudic. casu 382. in fine, sic iste apothecam habebat vulgo per mostra, & ad ostentationẽ, vt videretur mercator nomine licet non re ideoq; teneri eũ iure trad. Bart. in l. eos. ff. falsis, vbi omnes doct. de mentiẽte militem, Doctorem Notarium, cum non sit.

Neq; enim hic confugit pendente dilatione cum interea operam daret prædæ, sed statim in limine termini ad soluendum terga dedit, id igitur quod subsequutum est, demonstrat qualis esset animus vsque à principio, vt scilicet conferret exitum fugæ in tempus, in quo à creditoribus molestari poterat, cũ iam amplius improbitas sua latere non posset, & hæc illius præcogitatio, seu præordinatio satis verisimilis fit, nocte euacuata apothеса.

Neq; paruipendenda est coniectura, quod clam scilicet de nocte vẽdidit dictas suas merces, & viliori pretio, quo casu emptor p̃sumitur particeps fraudis Ias. in § Item si quis in fraudem nu. 43. vers. item præsumitur instit. de actio. vbi dicit hoc habere locum siue contractus sit lucratiuus, vt donatio siue onerosus puta venditionis.

Tum altera vilitatis pretij expenditur à Ias. ibidem nu. 46. vers. alium modũ Stracca

de

de quo infra nu.27. ver. item Tiraquel.de retract. municip. §.1. glos.7. num.75. vbi citat concordantes.

Et cõiecturis hac in re opus esse tradidit Bal. consil.400. in 1. vbi ponit insigne exemplum, & alios allegat Stracca de decoctoribus 3. par.nu.30. fol.318.inter vol.tract. tom.6. par. 1. & sunt multiplices, vt non facilè enumerari possint Strac.ibi nu.36.

Laus DEO, & B.V.M.

F.Bernardinus Porrus I.C.

FRANCISCI
Bernardini Porri I. C.
S. P. D.
Elucubrationes ad Ponzinibium.

Nihil magis hominibus qui in aliqua arte proficiunt conuenit, quàm vt quæ ad posterorum vtilitatem redundare possunt, ea vti squallore obsita intra latebras perire haud sinant,sed in lucē emittant. Quamobrem cum à Neotericis qui scripsere super famosissima Constitutione Mediolani super tit.In quibus casibus criminaliter procedi non potest aduerterem in existimatione non cōtemnenda haberi Tractatum F .ncisci Ponzinibij I.C. Placentini, & persępe in foro adduci, itaut verè Palatia hac exceptione ad declinanda iuditia criminaria impleantur. Anxius,& videndi,& legendi(id enim est commune hominum desiderium, iuxta illud satyricum.

Tenet insanabile multos.
Scribendi, sic & discendi cacoetes.)

nullum locum prætermissi quò illum ad manus haberem.obtulitq; se mihi officiosissimus omnium I. C. Petrus Cantonus qui est altera scientiarum Petra, & firmamentum, à quo me plurimum fieri intelligo, qui illum mihi legendum permisit quem visum, & à me examinatum non potui non à stili breuitate, elegantia, terum pondere commendare, ac iterum dignum putare qui imprimatur. Disperceam nisi iure succensui his qui labores suos sibi approptiauere, nec debitum honorem concessere, Alij vt soli sapere viderentur nouas quasdam fantasias protulere quibus,eum magis obscurauere, quàm elucidauere, & veritatem quæ paucis contenta est, ad verbositatem redegere,vt non sine nausea eiusmodi authores legum, præsertim cum illi à materia Decreti adeò fędo digressi sunt, vt antequam quæstionem principalem absoluāt terras,& maria perterrent, quod vitium vtinam nō inesset in alijs qui prolixitate sua sinceritatē rerum inficiunt ac pestilentem reddunt In qualibet enim materia sese offert latissimus campus excurrendi,sed non prudenter illi agere videntur qui extranea à limine ꝓpositæ materię & deuia inculcāt,vellem vt illi mihi respōderent,cur Ponzinibium authorem partu sui ingenij orbarunt ? Cur librum intra tineas abrudi hactenus passi sunt ? Gaude lector à mortuis eū vindicari, & mihi non tenues gratias agere, qui laboraui,vt emendatior,& auctior ad te perueniret. Vale.

Fol.1.

Edicimus decernimus, & mandamus.

Verba hæc nimis abundant, sed tamen inculcata non nocent.

Ibi hoc Decretum.

Idem tenet Plot. in sua repetitione. l. si vnquando nu.279. vers. septimo quia decretum vbi non absolutè dicit esse conforme cum iure communi, sed in multis casibus, & multis exemplis etiam ad saturitatem confirmat per multos numeros sequentes.

Et quia dicit Ponzinibius, quod causa etiam iniusta excusat à dolo aduertè, quòd hoc non est ita indistinctè intelligendum, sed cum hac distinctione de qua plenè apud Farinac.in 3.vol. quæst. 90. per totum inde hauries quicquid cupies si labor te grauat in alijs videndis, & illi gratias age qui te ab hoc labore redimit.

Ad illud quoque, quòd quando ciuilis quæstio est criminis exclusiua causa sit ciuiliter dirimēda ex iuribus hic allegatis, quæ benè probant,vide quoq; eūdem Farinac. plenè in q.100. lib.3.

An statutum intelligatur secūdum ius commune est quæstio scitu digna in qua vide Carpan. ad Statutum Mediolani in primo vol.in præludijs ad statuta. nu. 270. & seqq. numeris in primo vol.& quæstio versatur in æquore vasto.

In

In eodem fol. ibi, & primo non habet locum.
Vide totum tractatum Tiraq. de iudic. in rebus exiguis.
Ego non video quid pertineat ad Decretum hæc consideratio de minimis, cum Decretum sit fauorabile, & editum ad refrenandas accusationes vnde si in maioribus locum habet cum non possit, cur non à fortiore in minimis de quibus non est curandum vulg. l. scio ff. in integr. rest. t.
Causa quæ dicatur minima, vel magna hoc totum pendet à religione iudicantis Menoch. de arbit. iud. casu 72. num. 3. & quis sit diues, quis pauper q. 65. nu. 1.
In fol. 4. ibi. Dummodo probetur damnatur à Ploto, & benè, sub nu. 684. vers. 48.
Ponzinibius nimis ieiunè attingit hunc articulum; nam quando quis dicit rem habere originem à contractu, vel quasi, & de eo constat, nil vlterius quærendum est, quàm de veritate idest an verè adsit ille contractus, non autem quæritur vtrùm ille ex eo contractu fuerit motus nec ne, est enim præsumptio pro faciente actū quod illum fecerit ex eo capite, ex quo oritur præsumptio exclusiua delicti Reg. l. merito ff. pro socio. Ad contraria respondet Farinac. quæst. 90. num. 81. 82. ego tamen nunquam vidi disputari super his minutijs, nam inspicitur maximè qualitas illius qui actum explicat, An contra ius naturale, An sit causa quam imbuit animo temerario, & ex circumstantijs Iudex arbitratur an sit locus Decreto, nam coniecturæ in hac materia magis conferunt, quàm doctrina illa ita ruditer intellecta, scio etiam plurimum deferri iuramento delinquentis nisi tamen adsit præsumptio contra iurantem, sed ego nunquam deferrem iuramentum cum non minus ego peccarem in deferendo, quàm ille in peierando, cum credendum sit quod homines facilè sint iuraturi lingua, vt se redimant, non corde, cum nimis de Dei misericordia præsumant.
Fol. 5. Ibi tertio, vt non habeat locum.
Circa hanc fallentiam latè se diffundit Plot. in d. repet. l. si quando nu.
Fol. 6.
Nihil frequentius in ore imperitæ multitudinis hominum territur, quàm hoc axioma CAVSAM iniustam excusare à dolo circa quam tumultuariè, & confusè insistit hic author, vt melius esset non attingere hunc articulum, quàm fugitiuo modo scriptis nostris inculcare Ordinem in casu isto seruauit eruditus Farinac. q. quæst. 90. per totum, vide & saturaberis, nam regulam cōstituit cum ampliationibus 21. & lim. 14 & recollegit quicquid in hanc messem affert Plot nos tamen aliquas ad hunc atticulum cōclusiones formabimus quas scitu viles duximus.
Prima est cōclusio quam refert Author hoc in loco.
Quòd contractus nullus, & notoriè ita reputatus non excusat à dolo, nō secus ac causa inulta reprobata, à iure ciuili notorio, & indubitato cum nec excusentur milites, mulieres, ac minores not DD. hic allegati quos non trāscribo, & tota vis in hoc consistit, An lex, vel statutū resistat actui, De hoc Plot in dicta l. si quando nu. 254. vers. sic & decretum qui cit. Ponzinib. hic in vers. 3. vt non habeat locum qui firmat his medijs, Primò appellatiō contractus intelligatur de valido, quę ratio mihi non satisfacit, quia fieri potest quòd aliquid sit inualidum, sed non notoriè nullum, quia potest habere persuasiuam excusationem. Melior apud me probatur quia vbi lex resistit nulla bona fides causari potest concord. sunt in l. non dubium C. de legi, nec inde oritur aliqua obligatio naturalis, aut ciuilis, & caret omni spiritu, & id est quod dicit Alciat. in 3. reg. præsl. 30. vt nemini parcatur hoc in casu, Plot. ibi num. 209. Quare non relinquitur arbitrio Iudicis, quæ sit causa iusta, cum lex resistat quia pauca arbitrio Iudicum sunt relinquenda, sed tunc pro simili dolo non obstante quòd allegetur contractus criminaliter proceditur, sic intelligo Plot. sub num. 262. vers. Quarto dico Aliud quippe foret si lex actui simpliciter nō assisteret cum sit lata culpa, quæ excusat tantùm eam à pęna criminali arrestito Decreto nostro, & ibi Plot. fatetur, Adducit nonnullas illationes, quæ tamen sunt extra limen criminariæ actionis, quæ pendent ab effectibus nullis, sed causatis erroneis; & quando dicatur resistere licet Plot conetur scholastico modo docere, attamen ego puto succinctius dici posse, Quòd vbi lex negatiuè præcipit, tunc si secus fiat dicitur esse irritum, & inane quia negatiua

abrogat omnem potentiam; Persequimur cœtera adhuc propositum iux Plot quem maluissem non adeo in loquẽdo effusum fuisse, cum Doctorum sermones breues, & expediti oblectent, & quæ sunt propria illius materiæ tenacius retineant. Cæterum dum Plot. sub num. 270. in fine vers. & quamuis repræhendit Ponzinibium hoc in loco tãquam generaliter sentiat, quòd vbi contractus sit nullus possit procedi, dicitque quòd conclusio Ponzinibij locum non habet quando actus esset nullus per errorem iuris, & facti, ab ipso Ploto dissentio & dico quod Ponzinibius non meretur repræhendi, quia si videantur omnes eius authoritates loquuntur in cõtractu notoriè reprobato non in simpliciter nullo ex iuris errore.

Secunda cõclusio ex Ponzinibio, quod Rusticus, miles non excusatur à iure notorio indubitato si actum reprobatum faciunt circa hoc quando locum habeat vide Sfor. Odd. De minor. quæstio. 6. & 9. 10. Quibus in locis de ijs promiscuè loquitur, fusissimè autem omnium Farinac. quæst. 98. quo in loco inuenies quicquid dici potest.

Tertia conclusio, quòd simulatus contractus non excusat á pœna, nec decretum hoc casu loquitur ex Castr. cons. 75. in nouissimis Ponzinibius in loco præd. Rationem hãc esse verissimam putu quia simulatio preponderat dolo, & maior fit offensa per contractum simulatum vide Bertaz. consil. crimin. 437. numero 63. vers. & talis, & simulatus contractus non est contractus, ergo non loquitur in eo Decretum dum disponit, quòd vbi res habeat originem à contractu, non possit criminaliter procedi, cum non conueniant verba, ergo nec Decretum tex. in l. Qui sub imagine vbi Bart. C distract. pig. l. simulatè ff. ritu nupt. l. imaginaria vbi Decius, & Cagnol. ff. regul. iur. Quod enim nihil est non præstat impedimentum vulg. iur.

Quarta conclusio: Iusta causa, nec lata culpa excusat à pœna pecuniaria ex Doct. in l. iustè possidet ff. acquir. possess. & ibi Alexan. & consil. 119. colum. fin. lib. 2. Plot. in sua repet. De in lit. iur. §. 6. nu. 31. & nouissimè Modern. Roman. in sua quæstio. 90. num. 65. vers. limitatione septima, Qui sic nodum stringit exemplo Iudicis sententiæ inualidæ, quæ licèt excuset à pœna corporali, secus tamen vbi agitur de pœna pecuniaria, & firmat hac ratione quia causa iniusta non excusat à lata culpa, quæ in pecuniarijs dolo æquiparatur; Atque hinc est quod ad condemnationem damnorum, & interesse peruenitur ex culpa lata, Quod si statutũ etiam eo casu requireret dolum, tunc secus foret, & cit. Honded. consil. 105. num. 40. dicentem quòd tunc iniusta causa excusaret etiam ab expensis, damnis, & interesse, seu ab alia pœna pecuniaria, id quod desumptum est ex Antonios Gabriel. titul. de crimin. colum. 8. num. 79.

Quinta conclusio, quod bannum nullum non excusat ab homicidio quia error iuris, non excusat à lata culpa ex Bart. in l. pœn. ff. adulter. vbi Magistraliter loquitur, & dicit quòd non punitur is tamquàm de homicidio dolosè facto, sed quia fuit in culpa, quia non vidit bannum adhibendo consilium vitum bannum sit rectè latum, error enim iuris sit lata culpa, nam si is qui cum alio contrahit, est in culpa, nisi diligenter exploret conditionem personæ, multo magis, qui alium occidit, cum semper sit in culpa, non explorando conditionem illius, cum de ea debeat esse certus in qua conclusione subnecto responsum, quod reddidi contra quendam Doctorem, qui cum odio persequeretur quendam ex eo, quod in sindicatu cuiusdam Prætutæ cõtra eum testificatus fuerat cum esset locum tenẽs cuiusdam Prætoris eum iniustè condemnauit, mox cum sciret eum procurare gratiam per viam indulti gratiosi, & etiam eam habuisse, sed non leuasse è Cancellaria, Senatus ille eum proprijs manibus interfecit qui quomodo Senatus iudicium euaserit, haud satis scio, id satis scio, quòd ita delinquentis aspectum, tanquam pestem alteram auersor adeo commoueor tanti sceleris indignitate.

Responsum tale est.

Marcus Antonius Franzonus &c.

Ad pleniorem interpretationem vide Farinac quæst. 103. nu. 319. vers. limit. 19. vbi examinat quæstionem. An liceat occidere bannitum impunè de proximo reban-

banniendum, & mihi videtur tota eius distinctio: Aut agitur de bannito, & aggratiato licet nondum casso, & cancellato ex libro bannitorum, & tunc occidens punitur. Aut de non aggraciato, & restituto, sed de proximo aggratiando, & restituendo, & tunc secus. Totus neruus consistit super scientia occidentis, & ab ea pendet resolutio præsentis quęstionis. Senatus in causa cuiusdam Nouocomensis qui occiderat filium villici restitutum, sed non cancellatum palam tamen tolleratum, & in Prętorio ante oculos omnium versante censuit homicidam inquiri de homicidio: fuit disputata hæc quæstio tempore quo Io. Paulus Tabula fuit occisus, nam habebat saluumconductum à Principe, sed illum non leuauerat, e cancellaria periculosus est horum bannitorum status, nam memini in Ciuitate Laude occisum fuisse quēdam Augustinum de Populo, & cum ille iret ad Prætorium præsentatutus ban nitum quendam Iosephū Cremonensem, vt se redimeret à banno in itinere fuit occisus, nec illi profuit dicere quod ibat ad Prætorem pro sua liberatione.

Sexta conclusio, quòd ignorantia iuris procedens ex lata culpa non excusat delinquentem, & æquiparatur dolo per l. magna culpa ff. reg. iur. Farinac. quæst. 90. num. 91. vbi constituit regulam: Quod ea excuset à dolo cum suis ampliationibus, & limitationibus. Nec te moror. Ego ita opinor qualitatem ignorantiæ plurimum pēdere ab arbitrio Iudicis: Recurre etiam ad insignem tractatum D. Costę Excellentis Doctoris de iuris, & fact. ignorāt. & omni in casu tu qui Iudex es inclina in imponenda pœna mitiore prout in terminis huius decreti vult concius meus Boss. nu. 20. 21. Plot. in suo tract. de in lit. iuran. ad interpretationem quoque huius Decreti § 5. num. 41. Cura vt habeas Iudicem benignum, & caue ne ille tibi ex aliquibus in ciuilibus tuis moribus, aut ex arrogantia sit infensus, quia video ex patientia in sustinendo, & tolerando, & cedendo magnū redundare fructum in exitu causæ.

Obsequio tranantur aquæ, Nec vincere possis
Flumina, si contra quàm rapit amnis eas
Eu humilis, sis pius: Nam cum vincamur in omni
Munere sola Deus equat clementia nobis.

Hoc etiam aduerte, quod exempla, quæ afferuntur circa ignorantiam eadem fere adaptantur ad credulitatem qua tamē separatim tractantur ab eodem Farinac. eadem q. 90. Quæ quandoque optabam ad breuem methodū reduci, vt ex solutione vnius possit omnium similium solutio peti quem laborem ex me requirebar, quidem amicus meus, sed ego subrisi ad illius facilitatem in petendo eum hoc onus desideret multorum mensium occupationem, nec mihi tēpus suppetit ob molem negotiorum, & curam rei familiaris, nam mala quæ patimur totum sunt diffusa per orbem. Nasci pœnà, labor viuere, necesse mori hæc habe ex me ex tempore collecta.

Fol. 10. vers. 4. Vt non procedat.

Collige. Non excusari delinquentem virtute huius Decreti quando scienter excedit limitem contractus, exempla hæc familiariter affert author, primum in eo qui sub pte xtu decimandi respectu iuris quod sibi competere prætendit accipit scienter plus Decima, Secundo, in socio occupante vltra partem suam, & adducit rationem inexpugnabilem, & manu palpabilem, nempe quia in tali excessu scienter facto inest dolus qui est machinatio dolosa, & studiosa. In omni enim dispositione, ita intelligitur. Modò absit dolus, neque enim in eo quod exceditur potest dici sapere naturam contractus, cum sit contra contractum, & subdit vnum quod est notabile in fine; videlicet. Quòd talis excessus nō est excusabilis sicut nec excusatur in terminis meræ defensionis quantumcumque habeat originem ab ipso defensionis actu: Nam semper in eo quod exceditur, pro excessu quis punitur materia trita in l. vt vim ff. iust. & iure.

Circa hunc articulum latè insistit Plot. in dicta sua repet. num. 136. vers. & ideo, & num. 506. vers. socius & 314. vers. Sed si socius & 309. vers & capiēdo. & 714. vers. vtens. Quam cōclusionem limita tamen nisi in excessu adesset aliqua iusta causa declarando, vt sub num. 315 vers. si tamen. Secundo limita vbi quis nesciens, & ignorāns excessisset fines contractus, aut confinia num. 391. vers. 7. limitata vis tota igitur residet in qualitate excessus verū sit grauis, vtrum adsint coniecturæ veræ

Verùm ille post excessũ tenaciter, & pertinaciter contendat in retinendo, id in quod excessit.

Fol 11. vers. 5. Vt non procedat.

Hanc eandem limitationem complectitur Plot. d. l. si quando num. 780. & seq. vbi plenius declarat in hunc modum, Quod aut contractus factus est cum accusato, seu cum eius authore, vel eo à quo prætendit colorate se habere causam, etiam quòd non sit factus cum actore, seu accusatore, & prodest talis contractus ne possit procedi criminaliter; Aut contractus non est factus cum accusato, nec cum aliquo à quo prætendat se habere causam, & tunc habet locum limitatio præmissa, & iuxta hãc distinctionem saluatur limitatio Ponz nib. j.

Fol 12. vers. 6. quando superuenisset.

Sexta hæc limitatio non posset melius explicari, quàm per authorem hic, & merito quia ex eo quòd superuenit scientia malæ fidei, & ille pertinaciter perseuerat fingitur vsque à principio esse in mala fide, tenetur enim tunc desistere, nam ignorantia transit in dolum, & punctualiter hoc deciditur à Bart. in cons. hic allegato 91. in fine. & dicit Lapus in allegatio. 27. numero 6. Quòd vt quis ob iustum titulum excusetur debet statim atque cognoscit iniustitiam sui tituli, & causæ suæ desistere.

Adde Geminian. in cap. cum qui ad finem vers. & posito quòd à principio nesciuisse de præben. in 6. Plot. in d. repet. l. si quando nu. 505 vers. vnde talis qui eadem repetit quæ author hic tendit exemplifica vt ibi, & hic.

Fol 13. vers. & non compræhendat.

Tota ista tela vtilissima est, & multa complectitur, & ostendit quantum leges abhorrent manu militari reposci id quod iure medio quis assequi potest, & hac de causa extant Principum proclamata contra facientes de facto, capitales pœnæ indicuntur, & Senatus cõdemnauit Iul. Cæsarem Serenium ex eo quod propria authoritate sibi ius dixerat exportando quosdam galeros, insequens debitores, & parum abfuit quin ad triremes destinaretur Notarius Io. Baptista Ciuccus ad officium Domini Capitanei iustitiæ tunc Horatij Maynoldi Præsidis Senatus fratris, est enim omnis aditus præcludendus scandalis.

Qua ratione dicit Ponzenibius non posse occidi furem nocturnum pro recuperatione rerum suarum quando alia via potest sibi esse succursum ac quia possunt bona recuperari per Præsidem quoniam fuit fur cognitus, quòd maxime locum habet quando fur sine armis tentabat furari, quia factorum æqualitas requiritur. Circa hanc quæstionem ne ieiunus hinc abeas vide plenum locum apud Modern. Roman. in q. 125. par. 4. nu. 168 cum seqq. vbi ponit ampliationes num. 18 & limitationes 13. Nil ille reliquit in hoc articulo, quòd non attigerit plenè, nam ex professo examinauit. an. & quando licitum sit furem occidere. Vide Plot. num. 287. vers. & prædicta vbi cit. Ponzenib lib 10.

Ibi quod pactũ executiuum non potest exerceri contra resistentem vide in singul. casu duo responsa Iurisconsultorum, quę subiicio Clariss. I. C. Fabritij Zumali, & alterum meum. Non leuem vtilitatem inde referes, cum ista duo responsa contineant ad præsens decretum.

Circa illicitas vniones ligas cõsiderationes, extat prohibitio in cõstitutione tit. De pœnis §. Non fiant ligæ. Decius Franc. Bec. cons. 71 num. 4 Natta cons. 665 volum 2. Baiard ad Clar quæstio 83. num. 14 Bois. De crim læsæ Maest. nu. 23.

Et ad excusationem violentiæ vide Tiber. Decian. in 2 tract. crimin. cap. 20. lib. 8. tit. De excusat. violent.

Fol. 17 vers. octauo, vt non.

Circa affectationem, & procurationẽ dolosam plura post hunc Plot. d. l. si quando in Iudice in verbo Decretum non procedatur criminaliter qui cit. Ponzenib. hic.

Vide quid censuit Senatus contra quendam de Carcano qui procurauit se condemnari capitaliter, vt postea redditus in gratiam eludere posset creditores; quod responsum incipit Aloysius Carchanus.

Quòd preuentio sua eis dolose affectata, non prosit vidit vtiliter apud Farinac. tit. de Inquis. quæst. 7. num. 64. & nunc habeo in facto in quo nonnulli ex his qui imputati sunt de homicidio truculenter patrato noctis tempore in personam Reuerend. Præpositi Busti Arsitij pro quo etiam per vtrumque Iudicem proceditur scilicet Ecclesiasticum, & laicum coram

Iudice

Iudice Ecclesiastico prænenti per capturam, per excommunicationis sententiam festinarunt in se consignando coram Vicario Gallerati. Dicebam ego optimum fuisse, quod ambo Iudices in simul conuenirent, & alter alterum iuuaret, sed obtineri non potuit propter Zelotopyam Iurisdictionum, atque ideo nisi Deo Optimo Maximo prouideat crimen transibit inultum, sic contigit in Nauali certamine inter Turcas, & Christianos: Nam Veneti omniū prudentissimi cū vererentur ne Hispani victoriam sibi appropriarent victoriam se qui noluerunt dubitantes ne postea ipsi vincerentur, actum forsitan tunc erat de Imperio Turcico, nec relictus fuisset lapis super lapidem nunc patimur socordiæ nostræ damna. Sic occidens bannitum cuius bannum ipse dolosè procurauerat non gaudet beneficio Statuti Baiard. ad Clar. §. Homicidium. num. 213.

De procurata inimicitia ad effectum adimendi fidem testi 5. Farinac. de oppos. contr. test. quæst. 53. num. 64. lim. 3. vbi meminit vnius quod non displicuit scilicet quòd pars, quæ per fraudem inimicitiam procurauit perdit causam quia per indirectum quærit subtrahere probationes suo aduersario, An autem aliquid dicatur affectatum arbitrio Iudicis relinquitur ibi num. 65. vers. An esset.

IO. BAPTISTÆ CAVATII I. C. BONONIENSIS.

Tractatus de Cambijs mira facilitate, & vtilitate refertus; cum nonnullis responsis Clarissimi I. C. Francisci Bernardini Porri Mediolanensis.

Proœmium ad titulum de Cambijs.

Cambia, quæ fiunt cum pacto, seu intelligentia, quòd debitor non possit soluere, nec remittere, ita vt sit necesse, quòd litteræ referantur cum nouo cambio sunt illicita, & vsuraria, Ibi in Præiud. vers. Duodecimo recursu.

Cambium Sancti Ambrosij Mediolani erecti communicatio ibidem vers. Hæc limitario.

Cambia quomodo reducantur ad temporis considerationem vers. Quæro quomodo.

Cambia varijs iniquitatibus sunt explicita ibidem.

Confessarius quomodo se gerere debeat in confitendo vsurarium, vel exercentem cambia ibi vers. primo igitur confessarius.

Fur semper dicitur esse in mora vers. Aut recambium in fine.

Præsumptiones vsurarum quales esse debeāt ibidem vers. declaratur secundo.

Præsumptiones vsurarum sunt allegandæ, & quando deduci possint ibidem. Et sunt probandæ ibidem, quod si plures præsumptiones stant pro contractu ibi.

Præsumptiones vsuræ ex quibus eliciantur ibi vers. Quæro vnde.

Realitati cambiorum, quæ repugnent vers. ibidem.

Suspicio se habet ad verum, seu falsum ibidem.

Vsuraria prauitas coniecturis probatur ibidem in fine, & vers. ampliatur primo, & requiruntur plures vers. Declaratur.

Proœmium.

Materiam cambiorum tractarunt Bal. in l. 2. C. de vsur. rei iud. in l. 3. C. de instit. & exercit. in Rub. C. de const. pecun. & in consil. 348. lib. 1. & in tract. de constitu Salic. in auth. ad hæc quæst. 11. C. de vsur. Iaf. in l. 1. in prima lect. col. penult. vers. Sexto & vltimo, & in 2. lect. col. 10. vers. Nunquid autem cambia C. de sac. sanct. Eccl. & in l. admonendi num. 152. vbi est bona apostilla ff. de iur. iur. Mud. in l. interposita ff. pro Soc. doct. in c. nauiganti extrà de vsur vbi Anan. nu 46. Lup. comment. 3. § 2. per totum, & Nauar. num. 14. Ambr. de Vignat. in c. salubriter nu. 282. de vsur. Rodulphus in c. cōsuluit in 2. par. quæst. 26. & seq. & in 3. par. q. c. eodem tit. de vsuris Marsil. in Rub. C. de prob. num. 283. Soc. in l. si hæres ff. ad l. falc. Matant. in Specul. par. 6. tit. de test. product. nu 4. doct. de Rot. Gen. passim D. Antonius in summa tit. de vsur. par. 1. §. 2. num. 13. Archid. 149. 3. cap. in Cald. cons. 11. tit. de vsur. Lud. Pegner. in quęst. crim. quæst. 33. Io. Maria c. 18. Graffijs lib. 2. aur. decis. 110. Conrad. de contract. q. 90. Lud. Carbon. de restit. cap. 59. Io. Med. in sua instit. tit. de camb. Garz. de contract. c. 37. Sot. de iust. & iur. lib. 6. quæst. 12. Nanar. in Manual. c. 17. num. 280. Albornozins de contract. lib. 3. tit. 4. Ioseph. Angles inter flores Theologorum quæst. . . in 4. sent. tit. de camb. q. 10. artic. 1. Aloysius & fratres de Connellis per Illust. D. Alex. Raud. in Epith.

Epith. de lucro propter pecunias num. 33. cum multis seq. & circonferunt Saluatorini Sansonij, & Rouidij, Nec defuerunt qui latius dilatantes fibrias integros tractatus fecerunt Caiet. in opuscul. frater Fab. Thom. Boninsegna Mercatus Nauar. Alphonsus de Vloa, & Saraua, Bernardutius, & Lud. Lopez. multaq; insuper scripserunt Summistæ quorum nomina potius longum, quàm vtile foret referri.

Hi tamē celeberrimi legum vertices tot numero scripsere quia vnusquisque credidit cæteros materiam ipsam, nec benè nec integraliter explicasse, alios enim vnusquisque eorum damnari posset si, quod aiunt, actum egisset, & expresse hanc veritatem comprobat Sot. de iust. & iu. lib. 6. quæst. 12. artic. 2. & Nauar. in cap. nauiganti num. 30. de vsuris qui loquuntur de omnibus qui scripserunt ante eos, & Lup. in d. c. nauiganti comment. 3. §. 2. num. 6. qui loquitur de Sot. & Nauar.

Cum autem mecum ipse cogitarem tot, ac tantos Patres errasse in præcipuè ratione quia campsores habent particulares terminos quos, vt plurimum viri docti ignorant, & tamen sine illis substantia, & natura contractus dignosci non potest, & multo minus qualitas iustitiæ, vel iniustitiæ iux. dictum Bal. de quo meminit Ias. in Rub. de act. nu. 2. maximè quia materia difficilis est in se non solum, vt intelligatur. Caet. in trac. de camb. cap. 1. Nauar. de camb. num 8. Sot. de iust. & iu. lib 6. q. 12. art. 2. Sed etiam vt intellecta exprimatur. vt dicit Lud. Lopez. de contractibus lib. 2. cap. 1. in prin. & redditur etiam difficilior propter vafricies, & subtilitates malorum, vt dicit Lopez. in d. loco, vt intelligerem hāc materiam volui, & habui in Ducem, & magistrum vltrà varias causarum experientias summum virum Io. Ant. Zerb. huius cognitionis tempore suo facilè principem, & nunc eadem ratione quia scilicet cæteri errauerint exempla tantorum Patrum secutus eandem materiam pertractandam, ego vermiculus, & non homo aggredior.

Et spero Dei Omnipotentis auxilio veritatem ipsam sic attingere, vt præsentis tractatus fœlix sit exitus, & per accessum ad cor altum exaltetur, & laudetur Deus, qui quandoq; ponit super caput anguli illum lapidem quem reprobarunt ædificantes, vt inquit Dauid in Psal 117.

Aliorum exemplo cautior factus eum ordinem seruabo, vt post nonnulla præludia, primo loco declarem omnes, & singulos terminos colibitarum mox per ordinem eorum, quæ requirunt in cambio naturaliter, & concurrunt accidentaliter queren do, & soluendo, vel remittendo prout magis opportunum mihi videbitur, & quia materia cambiorū est materia separata, & distincta à tractatu de vsuris cauebo diligenter à paginis implendis quæsitis extrinsicis, & generaliter conuenientibus materiæ vsurarum.

Præludia.

Nunc iuxtà susceptum ordinem pro faciliori introductione ad cognitionem terminorum nōnulla præmittenda operæ prætium esse duxi.

Primò igitur præmitto quòd nomen cambij non est nomen barbarum, vt aliqui malè senserūt, sed latinum descendens à verbo cambio, quod idem importat q; permuto, vt probatur ex Enrico Poeta antiquo. lib. 10. & docet Stracca in tract. de mercat. par. 1. nu. 7.

Secundò ego præmitto, quòd communi Imperio, quòd Deus Optimus Maximus homini dederat Gen. cap. 1. cap. ius naturale dist. cap. Quo iure dist. 8. propter peccatum mediante occupatione victoria lege pactione, conditione, vel sorte secundum Tul. in primo offic. fol. 8. seu mediāte iure gentium successit meum, & tuum cap. dilectissimis 12. quæst. 1. l. ex hoc iure ff. de iust. & iur. Sanctus Thomas, Augustinus, & alij quos refert Io. Nid. in tract. de contract. mercat. cap. 5. nu. 1. & Vleunen. in tract. de regim. mund. quæst. 3. principali vers. sed postquam nu. 15. & ab hoc meo, & tuo humana necessitas puenit in mundum, & factū est, vt quòd vni superabundat alteri defficeret, & ideo cambium introductum fuit, vt attestatur Philosoph. in primo Polit. & secūdum hunc sensum, & primum vsum secundum Azon. cambium est vnius rei in alteram permutatio, & secundum Frat. Fab. in tract. de camb. in prima car. cambij nomine omnes contractus, siuè nominati, siuè innominati continentur.

Tertiò

Tertiò præmitto quòd cum nec permutandi modus humanis necessitatibus sufficeret propter rationem, quam assignat Fab. de Mont post Bart. in tract. de empt. & vend. in 1. quęst. prin. num 5. electa fuit materia publica, & perpetua quæ difficultatibus permutationum ęqualitate quantitatis subueniret l. 1. ff. de contrah. empt. philosoph. in 1 Etich. 18. in 5. Polit. Cofer. latissimè inter consi. crim. diuersorum cōs. 25. num 14. aurum, scilicet & argentum propter excellentiam, & ex tali materia fuit facta pecunia, vt ipsa esset omnium rerum æstimatio l. si ita ff. de fideiuss. & eo nomine fuit appellata, quia à penultimo Rege Romanorum secundum Plin. Nat. Histor. lib 33. cap. 3. ouium bouium, & sic pecudum nota signata fuit, & hic fuit primus & principalis finis ipsius pecuniæ.

Quartò præmitto, quòd huic fini principali alij plures secundarij fines successerunt de quibus Nauar. in Manual cap. 17. nu. 287. inter quos introductus fuit vsus cambiorum per litteras, vt tutior esset, & facilior negotiandi modus dum pecunia de loco ad locum per simplices litteras transmitteretur, sicut omnes pro libito voluntatis suæ ab hostibus, & inimicis, & multis alijs difficultatibus exempti absque alia difficultate negotiari possent.

Postquam ex prædictis remanet declaratus terminus iste ęquiuocus, vt oportuit Roc. de Curte in tract. de iur. patronat. nu. 2. in prin. & intellectus iam paratus est, vt perfectè intelligere possit essentiam rei de qua agimus, vt etiā post logycos animaduertit Ascan. Clementi. in tract. de patr. & potest. in prin. veniō iux ordinem susceptum ad declarationem terminorum huius materiæ.

Primò igitur quærò quid sit cambium per litteras.

Ad hoc respondere protestor per viam descriptionis, ac inutiliter disputari contingat p maledicos, vt monet post Quintilian. Meizarius in Epith. fideicommis. in Præfat. 2. par. in fi. & dico quòd cambium per litteras est permutatio quædam numismatis, quod soluitur in vno loco pro numismate soluendo in alio loco realiter facta.

Cambium, est permutatio: hæc vox stat generice, quia vel dictum est aptitudine comprehendit omnes alios contractus.

Sed est permutatio quædam quia cambium est contractus innominatus, quia stat in generali nomine permutationis vt supra l. naturalis §. sed si facio ff. de præscript. verb. Thom. de Mont. Leon. in trac. de camb. cap. 2. & 3. Rot. Gen. decil 32. num 5. Lup. in cap. nauiganti comment. 3. §. 2. nu. 9. Nauar. de camb. nu. 9. & optimè assistit auctoritas Azon. instit. loc. quam sing dixit post Bal. Lud. de vrb. in l. sciendum ff. de verb. oblig. & adeò ad propositum nostrum considerauit Fab. de Monte in d. tract. de empt. & vend. in 5. quæstio. prin. sub nu. 25. vt eius dicta reincidant in mox allegatam rationem, quia cambium stat in generali nomine permutationis dum considerauit in casu suo non reperiri perfectionem contractus sub specie cuiusuis contractus nominati, & ad hāc rationem nihil fac 1 quòd pecunia possit vendi, & emi qua freti frater Fab. in trac. de cam b. in 2. par. fol. 20. & Bernardut. in eod. tract. sub num. 12 affirmarunt, & malè cambia esse contractus empt. & vendit.

Numismatis ad differentiam permutationum aliarum rerum, vtputa vestis pro veste.

Quod soluit in vno loco pro numismate soluendo in alio loco. Hæc verba primo apposita sunt ad differētiam cambij quod fit ratione rei cū numi præciosiores cum vilioribus, vel è cōtrà commutantur quod cambium minutum, & manuale appellatur. Secundo ad ostendendum, quòd omnino debet cōcurrere diuersitas pecuniarum secundum reg. iustitiæ commutatiuæ requirentis dationem, & acceptationem æqualem ex parte vtriusque extremi Tho. de Vico. de camb. cap 4. nu. 2. Ganz. in eod. tract. cap. 37. num. 5. Bonin. seg c. 6. num. 13.

Secundò quærò quot personæ concurrere debeant in cambio.

Respondeo quòd quatuor nempè dantis recipientis remittentis, & trahentis Bal. cons. 340. num 1. clari sunt hi duo termini dare, & recipere, remittere, & trahere videntur particulares huius materiæ ideo declarandi. remittere igitur ille dicitur qui cū hic primo dederit actum destinat solutionis in loco ad quem littera mittitur

tur Rot.Gen. decis.1. num. 10. Boninseg. de camb. cap. 4. num. 3. Dominus meus Raudensis in Epith de lucr. propter pecun. nu. 37. trahere verò dicitur ille qui destinat actum solutionis pecuniæ in loco ad quem & est vox metaforica deriuata ab antiquo actu trahendi vehiculis, vel ferendi æquis aut mulis pecuniam ad nũdinas Boninseg. in ditract. cap. 6. benè eruditus Raud.in d. epith. nu.36.

Hoc requisitum personarum semper est necessarium, si non verè hoc est distinctè saltem repræsentatiuè quod contingit quando vnus repræsentat personam alterius iuxta Signorolum in cons. 64 num.22.ea ratione quia habetur pro pluribus ille in quem iura plurium concurrunt Rot.Gen. decis 2.num.36.& decis.32. sub num.3.& Dñs Raud.d. Epith.nu.43. & 47. quod latius apriori loco repetendum est.

Tertiò quæro quomodo formentur litteræ cambij.

Respondeo, quòd vno modo formantur in cambio cum recursu, alio modo in cambio libero, vt intelligatur quid sit cãbium cum recursa, sciendum est quòd recursa appellatur recursus ille qui fit ad aliquem medio litterarum, vel nuncij, vt promissæ restitutioni pecuniarum satisfaciat, & si ista recursa consideretur simpliciter respectu illius recursus quem facit accipiẽs pecunias ad amicũ, & terriam personam illa nihil facit ad propositum cambij quod dixi cum recursa, sed stat in terminis cambij liberi, si verò accedat terminos quem appellant accipere ordinem, hoc est si ille campsor qui dedit pecunias accipit litteras trahentis simul & mandatum soluendi easdem sibi ipsi tunc cambium dicitur cambium cum recursa, & tunc litteræ formantur hoc modo, Pagate à voi medesimo scudi mille di marchi per valuta hauuta da questo vostro N.& ponere & c.cum inscriptione ad eundem N. quia idem N. fingitur Mediolani, per illa verba, Hauuta de questo vostro N. & fingitur innundinis per inscriptionem.

Alio autem modo formantur litteræ in eam bio cuius litteræ dirigũtur ad alium quod dicitur cambium liberum, & coneipiuntur hoc modo videlicet. In pagamenti di fiera per questa prima di cambio pagate à N. scudi mille di marchi valuta hauuta da lui medesimo quà & ponete, &c & si contingit quòd ille qui trahit, vadat ad nundinas facit inscriptionem ad semetipsum, & sic ipse trahit & ipse destinatur solutionis actui.

Huiusmodi litteræ duplicantur eodem die tempore, & tenore præterquam quod in primis ponuntur illa verba, Per questa prima di cambio in secundis hæc verba per questa seconda di cambio.

Quartò quæro pro intelligẽtia terminorum vtriusq; litteræ tàm cambij cum recursa, quàm cambij liberi quid significent illa verba scudi mille de marchi.

Pro intelligentia huius termini oportet scire Primò quòd mercatores antiquitus in forijs vendebant annum in massa ad pondus octo vnciarum, quam massam appellabant marcham, & alij mercatores tales marchas mediantibus monetis signatis, & sculptis emebant, vt mox in patriam reuersi aurum in nummos sculptos conuerterent, & aliquid lucri extraherent, Durauitq; huiusmodi consuetudo vsque in tempus quo nundinæ in tium habuerunt in Ciuitate Lugdunensi.

Secundò sciendum est, quòd recessit ab vsu emptio auri in massa, & loco auri appositi fuerunt scuti auri sculpti, scilicet & signati in proportionabili quantitate.

Tertiò sciendum est, q & modus hic cambiandi similiter abij in desuetudinem, & successit cambium de quo agitur, in quo scuta appellantur de marchis, & remanet nomen quod neque significat marcham neque quantitatem tot scutorum, quæ in pondere corrispondeat marchæ, sed scutum vnum variatum tamen valore iuxta comertium, & fortunam adeò quòd nomen scuti de marchis non sit immaginarium nomen, vt dicebat Nauar.in trac.de camb.num. 56. & Dñs Raud. in d. Epith. num.56. Sed nomen verum reale scuti accedentes similitudine ad antiquam illam marcham imò subrogati in eius locum, & eodem propemodum modo in cõtractum deducti quia in hoc cambio quoque scutum consideratur vt materia, & secũdum vsum quem secundarium appellant ipsius pecuniæ, & alatę consuetudinis cuiusq; mutationis veritatem comprobarunt Couar.de veteri col.numis. c.3. §.1. sub nu.3. col.2. vers. quid fit hæc & cap. 7. §. vnico

sub

sub num. 5. & 6. & Hier. de Luca in tract. de camb. Lugd. sub num. 7. quos nuncupatim retulit & secutus est Dominus meus Raud. in d. Epith. nu 51. & seq.

Quintò quæro an vltrà litteras cambij ille qui trahit alias litteras scribat ad eum cui diriguntur litteræ cambij, & quomodo appellentur, & formentur huiusmodi litteræ.

Post prædictas litteras cambij ille qui trahit scribit alias litteras ad eum cui diriguntur litteræ cambij per quas illum reddit certiorem præcedentis tractæ rogatq; illum, vt soluat & istæ litteræ appellantur vulgariter, litteræ d'auiso, & alio nomine, litteræ di spatio, Rot. Gen. decis. 142. num 3. Lup in d. cap. nauiganti comment. 3 §. 2. num. 162.

Harum litterarum tenor variatur secundum qualitatem cambij, alio enim modo concipiuntur in cambio libero, alio in cambio cum recursa.

Tenor litterarum, quas appellant d'auiso siue di spatio, vt supra in cambio libero est talis. in la prossima fiera, vi hò tratti scuti mille de marchi in N valuta hauuta da lui medemo vi piacerà pagarle dandone debito &c. riualendouene, &c. huiusmodi abbreuiatæ clausulæ sic relatæ sũt quia non potest dari certa regula, vt paulò infra apertius declarabo.

Tenor verò litterarum similium in cambio cũ recursa talis est, in la prossima fiera &c. vi hò tratto per conto &c. scudi mille de marchi in voi medesimo valuta hauuta da questo vostro N. vi piacerà à suo tempo compirle dandone debito à conto &c. riualendouene quà da me, che al tempo le darò bonissimo compimẽto, & inscriptio fit ad eundem N.

Sextò quæro declarationem omnium obscuritarum, quæ continentur in huiusmodi inuolucro verborum.

Pro faciliori responsione eorum, quæ requiruntur sequar ordinem tenoris litterarum, d'auiso, vt supra relati.

Primò igitur verba illa, in la prossima fiera, vi hò tratti scuti mille di marcha in N. pro suo perfecto sensu loco N. requirunt expressionẽ nominis illius qui primo dedit, & cui deber fieri solutio in nundinis, & horum verborum in N. sensus est per pagare à N. vt declarant sequentia verba, valuta hauuta da lui medemo.

Secundò sequuntur illa verba, vi piacerà pagarle dandone debito, quæ apponuntur quia mercatores exprimunt si volunt causam specialem in quam debeat conferri debitum.

Tertiò illa verba, riualendouene &c. sic in perfecto sensu relata sunt quia mercatores variant in dando, & assignando modũ quo ille qui soluit, possit cõsequi suum.

Quartò sub illis verbis appositus in litteris d'auiso in cambio cum recursa vi hò tratto per conto &c. superaddi debet nomen recipientis à quo campsor ordinem recepit quia apertissimè constet, quòd ille qui trahit in vim præcedentis ordinis trahit.

Quintò illa verba in voi medesimo significant solutionem faciendam esse sibi ipsi, & supponunt id licere, & dicunt supponi pro legitimo modo cambiãdi Puteus decis. 277. num. 7. lib. 1. sequitur Raud. in d. Epith nu. 38 de cuius rei veritate aptiori loco agendum erit.

Sextò illa verba valuta da questo vostro N. repetũt nomen eiusdem qui primo soluit, & stant pro causa obligationis.

Septimò illa verba vi piacerà à suo tẽpo, important à vso primo post decem dies à die acceptationis Berrardut. in trac. de camb. sub nu. 6. & sub nu. 21. fiunt enim & litteræ cum clausula à poliza vista, quæ statim & illico solui debent de quibus Alphons. de Vloa in trac. de camb fol. 14.

Octauò loco pro declaratione illorum verborum compirle, sciẽdum est quibus modis litteræ recipiant complementum. Primò igitur recipiunt complementum litteræ solutione pecuniæ præsẽtis per illum qui traxit facta. Secundò solutione pecuniæ præsentis per alium de ordine, & nomine eius qui traxit facta, Tertiò solutione pecuniæ præsentis per alium nomine cuiusqui traxit, sine ordine, & liberè facta, Quartò solutione pecuniarũ nomine eius qui traxit sine ordine non liberè sed super protestu pro honore litterarum trahentis secundam stilum voluntatis secuta, si enim ille cui litteræ diriguntur cum mandato, vt soluat non vult se lucere in vim mandati, sed vt tertius pro honore litterarum facit protestationem, & hoc appellãt mercatores acceptare litteras super protestu, & hunc modum soluendi appellant soluere super protestu Rot. Gen. decis. 6. nu. 7. 8. &

8 & 9 Qua autem ratione, & quomodo id fiat in praxi habetur per eandem Rot. Gen. decil. 1. nu. 1. Sexto, & vltimo litteræ recipiunt complementum medio adaptationis scripturarum per translationem debiti camb. in aliud câbium, vel in aliam causam iuxta materiam l. singularia ff. si cert. pet. & hic quoq; modus soluendi secundum mercatores quoad effectum nihil differre videtur à modo soluendi præsenti pecunia ad. ò quòd omnia dicta superius circa solutionem medio pecuniarum ad hunc quoque modum complendi secundum eos, & referenda, & repetenda sint.

His modis dicunt mercatores litteras compleri seu cambium compleri, & si ab eis quæratur quibus casibus cambium remaneat imperfectum assignabût duos casus.

Primus est quando Feraldus primus actor eius qui remittit pecunias litteras eius qui traxit remisit cum protestu facto in feria.

Secundus est casus quando absq; alio protestu litteræ prout missæ fuerunt redeunt, & dicuntur redire inanes.

Expeditus, de particularibus declarationibus terminorum huius materię, reliquum est, vt immensum pelagus ingrediamur iustitiæ, vel iniustitiæ cambiorum in quo nec cantisper trepidabo, sed summa cum libertate veritatem iustitiæ, & animarum salutem perquiram.

Primò igitur quæro an cambium per litteras sit contractus licitus? Proposita quæstio dubitationem recipit ex duobus, id enim quæri potest ratione iustitiæ, vel iniustitiæ, vel ratione vsuræ subsistentis, vel non ita. Siluest. in summa in verbo vsura quarto quæst. 9 vers. secundum & Lud. Lopez. de contract. l. b. 2. c. 14. vers. similiter.

Respondeo ad quæstionem respectu iustitię, vel iniustitiæ distinguendû est inter cambium quod celebratur à conto hoc est iuxta appretiationem sicuti de marchis. quæ fit in principio feriæ, vt conformis sit Aut agitur de cambio, quod celebratur à prezzo corrente, quod est pretium illud quo appretiatur scutum de marchis post cœptas ferias.

Primò casu aut pretiû verè regulatur secundum communem appretiationem, & declarationem, & contractus cambij est iustus l. pretia rerum ff. ad l. falcid. nisi fiat fraus ante aduentum diei quo poni debet pretia, seu, vt ipsi dicunt, metter il conto, per aliquê seu aliquos qui in se ipsos trahant seu vniant pecunias plateæ, & ita ab eorum iniusto arbitrio pretia pendeant, vt aduertit Boninseg. de camb. c. 7. nu. 14. vel aliter, vt per Lud. Lopez de contract. lib. 2. cap. 10. pag. 83. vel augeant ex aliqua ad augendum vel minuendum, quæ sunt diuersitas metalli bonitatis, formæ, ponderis, locorum & temporis, reprobatio totalis, vel partialis, copia vel differtus, absentia, vel præsentia, vt not. Nauar. in Manual. cap. 17 nu. 294. & in comm. ét. de camb. num. 43. vel al. js de quibus Garzia de contract. p. 2. cap. 10. pag. 295 & Lud. Lopez. de contract. lib. 2. cap. 7. ver. Nauar. igitur pag. 58. & in c seq. Aut receditur ab illo pretio & committitur excessus, & tunc non deficit iniustitia ita probat Franc. de Triuisio magnus Doctor quem sequitur Troamala in vers. vsura, sexto nu. 55. fol. 543. col. 2.

Secundò casu similiter distinguendum: aut pretium apponitur iuxta cõmunem cursum plateæ circa quem non sit commissa fraus, & non deficit iustitia, aut exceditur & læditur iustitia ita probat Lud. Lopez. de contract. l. b. 2. cap. 10. nisi in modico quia attingere indiuisibilem punctû æqualitatis rei quasi impossibile existimatur. Io. Ned. de contract. mercat. tit. de cond. secundum quas valor rei, & num. 2. vbi alios adducit.

Reassumo quæstionê respectu vsuræ, & rursus distinguendum esse omnino existimo. Aut cambium reducitur ad locum hoc est ita celebratur, vt dilatio in eo currat accidentaliter, & seruiat traiectioni pecuniæ, & cambium est licitum, & ita est communis opinio omniû tam antiquorum quam modernorum, vt multis relatis attestatur Ias. in l. cunctos populos in 2. lect. vers. Iam quid autem cambia mercatorum nu. 39. vbi etiam add. sub littera B. C. de sacr. sanct. Eccl. quibus addo Hier. de Luc. in tract. de camb. vers. sequitur alius terminus nu. 22. Alphons. de Vloa in fin. sui tract. c. 15. S. Ebelt. in ver. vsura q. 17 & est indubitatum.

Aut cambium reducitur ad tempus hoc est ita celebratur, vt tempus in eo concurrat principaliter ex causa tempe vsus pecuniæ per illud têpus quod contingit quã àe acci-

accipiens ad cambium non reciperet nisi consequeretur commodum dilationis, & tunc est illicitum, & appellatur mutuum cambij palio obtestatum Boninsegna de camb. c. 17. nu. 4. pag. 101. & mutuum interpretatiuum Bertaz post alios in consil. 238. nu. 4. lib. 1. quia ita illud interpretantur iura Abb. in dict. in verbo vsura. 6. in fi. & propriè dicitur cambium siccum, quia neq; spiritum vitalem neque veritatis in se iustitiam continet vllam, sed aridum fictum quod est omnino Boninseg. d. cap. 5. nu. 4. vel quia disiccat crumenas secũdum Saraocam in d. trac. de camb. c. 5. fol. 112. vel quia siccat animam à gratia Dei Ang. in verbo vsura primo num. 54. pag. 558. col. 1. Hæc distinctio est omnium, quæ reperiantur in hac materia celeberrima, & probatur ex verbis Sum. Pontificis Pij V. in extrauaganti ædita anno 1570. Kalen. Feb. de qua in bullario inter bullas eiusdem Pontificis pag. 1154. ibi curandum autem erit &c. & eam posuit ad litteram Sot. de iust. & iur. lib. 6. q. 10. art. 2. & Bernard. ad bullam sub num. 22. & est fundata in vera essentia vsuræ, quia vsura est vbicunq; quantitas soluitur per dinumerationem temporum Surd. cons. 23. nu. 1. vbi amplius dictum lib. 1.

Quartò an recambium sit contractus licitus?

Respondeo aut de recambio non fuit cogitatũ à principio aut à principio illud fuit in intentione.

Primò casu quia cambia singulis nundinis finem recipiunt Boninf. de camb. cap. 6. sub num. 16. circa finem, idem iuditium fieri debet de recambio quod de cambio: eo tamen adiecto, quòd si iniustitia fuit in præcedenti eadem propter crediti translationem iux. not. in l. certi conditio §. deponi l. singularia, & in l. si pretio ff. si cert. pet. in recambio reperiatur, & pro concurrenti quantitate etiam in redditu litterarum crescat, & secundum prædicta intelligo quod dixit Boninseg. in d. c. 6. nu. 17. cum dixit ea ratione recambium licitum, quia cambium est finitum, & est certissimum, quia ita non minus præcedens obligatio tollitur, quàm solutione eius quod debetur §. præterea nouatione instit. quib. mod. toll. oblig.

Secundò aut recambium fuit in intentione, & dantis, & recipientis, aut in intentione alterius solum ex illis.

Primò casu intrepidè est regula, quòd recambium est illicitũ, & in fraudem vsurarum.

Quia intentio fuit de nundinis ad nundinas ob dilationem temporis sic enim ad eum vsuræ modum labitur quo tempus vendi dicitur, vt in simili dicebat Caiet. & refert Armil. in verbo campsor nu. 6.

Rursus, & secundo quia non defficit vsura in primo, dato enim principio illicito, & vsurario quidquid indè sequitur illicitum est, & vsuratium Bald. in cons. 125. & in cons. 265. lib. 1.

Tertiò, quia nihil differt ab eo cambio quod fieret ad duas nundinas cum augumento prætij, quod nemine discrepante vsurarium dicitur.

Quartò, quia in moralibus quando vnum est propter aliud ibi est tãtum vnum, vt post Philosoph. dicit Lud. Lopez. de contract. lib. 2. cap. 5. vers. secunda conditio, allegari potest ad hoc secundum Angent. Fil. Rainer. tex. in l. quominus ff. de flumin. & secundum Ias. in d. l. quominus nu. 26. tex. in l. illud in §. fi. ff. ad l. acquiliam, alia adducit Ias. in d. loco, & hoc dictum exemplificatur in moralibus Francisc. Niconicius in Rub. de no. op. nunt. nu. 56. & 57.

Quintò, quia tertium requisitum quod ad iustitiam cambij requiritur tempore quod campsor qui dat pecunias soluẽdas sicut, vel probabiliter credat voluntatem, & potestatem cambiandi in recipiente de quo Nauar. in Man. cap. 17. num. 289. respectu voluntatis non concurrit quia voluntas recambiandi includit voluntatem soluendi pecunias in loco à quo, & consequenter excludit voluntatem soluendi in loco ad quem arg. l. cum prætor de iud. c. non ne de præsumpt. quæ est illa voluntas de qua Nauar. loquitur, & expresse declarauit cum addidit, illa verba in locis vbi sunt soluendæ.

Sextò respectu potestatis licet posse dicatur is qui potest re, vel fide, quia posse simpliciter, & posse causatiuè à pari procedunt iuxtà tradita per Bar. in l. 1. sub nu. 6. ff. de leg. 1. tamen ab hac generalitate excludi debet posse mediante fide eiusdem campsoris quod est illud posse, quod includitur sub intentione recambiandi cum eodem alias frustra diceretur requiri scientiam, vel probabilem credulitatem prædictam

dictam, quia semper constat, quod dans credit recipienti, atque ideò quod recipiens potest fide eiusdem dantis, quod neque cum non fuerit cogitatum de alio posse non possumus nō dicere quòd concurrat hoc requisitum scientiæ, vel probabilis credulitatis, quod necessarium est secundum Nauar. vt supra.

Septimò reputauit Nauar. in d. loco pro sustinēdis recambijs optimam illam rōnem ne comertia tollantur, vt hic modus recābiandi, cum nihil aliud contineat q̄ simplicem inutilemque occupationem pecuniæ subuertit comertia, vt expressè probatur ex Philosopho in 1. Polit. c. 6. & est tex in c. 3. ibi alijs negotijs prætermissis ex. de vsur. gl. auctoritate eiusdem Nauar. per retorcutionem huiusmodi recambia sunt illicita, & hæc ratio est grauis ad damnandum cambia, & ratione vsuræ, & ratione iniustitiæ causæ, quæ sunt diuersa vt supra.

Octauò talia recambia sunt cōtrà charitatem cum damno proximi, vt attollantur infinita simulacra deplorati illius hominis de quo Liuius lib. 3 decad. 1. gl. cānanda, ita in terminis cābiorum arguit Iacobus Vngarellus ad Sum. Angel. in vers. vsura primo sub nu. 54. ver. 1. hoc modo lib. 6 280. & hæc ratio est eadē vel eiusdem effectus cū præcedenti.

Nonò multum stringit hanc iniustitiam eaque innititur aduersus e., q̄ cū ū extrinsecam faciem obseruantur pulchra conclusio, quæ habet quod cū aliquid fit verè cō tū animo, vt euitetur legis dispositio id in fraudem dicitur factum l. si libertus. minorem ff. de iur. patron. c. in simil. de quibus Ceph. in cons. 329. Cum statutum ver. 1. si quid fiat nu 43. vol. 3. licet enim sint diuersa contract. ū vsurarium, vel in fraudem vsurarum factum, & similia Alciat lib. 8. parerg. c. 11. Alb. consil. 97. sub num. 3. lib. 1. Alex. cons. 11. præstantissimè Doctor num. 3. Tamen conueniūnt in eundem finem extirpationis huius contractus sic conficti.

Decimò actionū distinctio idem suadet. Nam quædam sunt bona in suo genere, vt opera virtutum, quædam indifferentia, vt scribere: quæ iam intrinsecè mala, vt mentiri: quædam si nuda perpendātur inclinant in malum, & vituperium, sed tamen possunt fieri licita aliqua circonstantia, & fines huius generis est cambium, vt indicet potius in vituperium quàm in honestatem, & ratione mā teriæ, quia est contra primarium vsum pecuniæ, & ratione finis quod est lucrū quod in malum inclinator, vt colligitur ex S. Thoma. 2. 2. q. 77. & Sot q 8. 2. 1. & tamen ab extrinseco honestatur licitum esse & vtile ad Reipub. vtilitatem familiæque conseruationem exerceatur modò, vt idem operetur oppositum in opposito ex damno, quod huiusmodi recambia Reipub. afferunt omnino damnāda sunt, ideo generaliter reg. cōstituebat Hieronymus de Luca in tract. de cāb. Lugdun. num 28. & seq quòd vbi suspicio aliqua fraudis, vel deprauatæ intentionis suboriri potest cambium detur patur, & hæc ratio reincidit in idem cum præcedentibus.

Vndecimò primo cum omnia cambia fiāt, vel propter necessitatem dantis vel recipientis, vel vtriusque, vt latissimè declarauit Ludou. Lopez. de contract. lib. 2. cap. 1. in multis seq. huiusmodi recambia cadunt regulariter super cambijs, quæ fiunt propter necessitatem recipientis, & raro vel nunquam nisi inter campsores in cæteris cum nulla, vel fere de causa. id contingere existimare possimus, quam intentione dilationis consequendæ est, vt in materia tàm respectu cōcludamus, quod qui intendit recambium intendat velatum mutuum argueri de à communiter accidentibus, & ita frequenter illa tamen qua se fundat Nauar. d. loco retorquetur ad detegendam iniustitiam horum recambiorum, & ratio est no. pro declaratione tertiæ limitationis respectu iuris probandi.

Duodecimò, recursa cum pacto vel intelligentia, vt debitor non possit soluere nec remittere, & ita necesse sit vt litteræ reuertantur cum nouo cambio nemine pœnitus discrepante reputatur illicita, & vsuraria ita Dominus meus Raud. in d. trac. de lucr. propter pecun. ver. 8 præmitto num. 45. & nos dicimus in particulari quæstione, modo arguo ratio, quæ viget ad damnandum talem recursam est quia litteræ redire debent cum nouo recambio soluendæ in eodem loco, & ita est eadem cum intentione recambij quæ recambium internum ex eorundem mercatorum autem est vsura maximè quia non differt pactum à tacita intelligentia, vt ipsi dicunt, & benè quia intentio facit vsuram Hier. de Luca de camb Lugdunensi nu. 49. & idem operatur defectus voluntatis quod operatur defectus potestatis.

Decimotertiò iisdem terminis probant mercat. de camb cap. 10. Thom. de V.o de Mont. piet. cap. 1. num. 4. Hier. de Luca de camb. Lugdun. ver. fin. num. 47. Bernardin. d. tract.

sub nu.25 fol.80. quorum dicta tamen intelligo secundum declarationes, & limitationes superius adductas.

Hæc regula limitatur tribus modis, & primo quando recambium fuit in intentione per diuersa loca, vt de Ciuitate Mediolani ad Ciuitatem Placentiæ, & de Ciuitate Placentia ad Ciuitatem Bononiæ, quia tunc recambium fuit in intentione ratione loci.

Secundò limitatur in campsoribus recipientibus de quorum fide minimè dubitatur, quia hi ratione artis quàm profitētur possunt habere causam cambiandi, & recābiandi eandem quantitatē per eadem loca etiam continuo intentio est causatiuè.

Tertiò limitatur quando recambium fuisset in intentione secundario, vtputa accipio pecuniam ad cambiū Med. vt emam telam laboratam ea intentione vt si non potero conuenire de pretio, vel in recambiare, & ratio est quia dilatio accidentalis non dānat cambia, nec diuersificat naturam cōtractus nec corrumpit æqualitatem iustitiæ Boninseg. de camb. q. c.6. nu.13. pag.66. in prin. Lud. Lopez d. tract. de contract. lib.2. cap.4. vers. iam ad obiectum pag.35. & vers. ad confirmationem pag.39.

Hæc limitatio est notabilis quia per eā ab vsura eximuntur infinita recambia, quæ alias viderentur illicita, & de ea principaliter agam qn examinando cambia banci S. Ambrosij de quibus particulariē disputationem feci. Sed non est seruanda cum hominibus habetis ingenij nec indistinctè recipienda ad iustitiam contractus quia si causa erit iniusta erit etiam iniustum recambium, sed alia iniustitia, vt in eadē disputatione ostendam quando quæram nunquid ex vno cambio possit elici iusta causa recamb j.

Aut recambium fuit in intentione vnius tm, & tunc, vel dantis solum. Si dantis ille quidē mentaliter committit vsuram, quia habet voluntatem quærendi vsuram, non autem realiter, quia deficit mutuum, quia recipiēs non accommodauit consensum ad hoc, vt eadem ratione si accipiatur aliquid vltrà sortem non cōmittitur vsura realis, sed cum non subsit causa, quare quid receperit tenetur ad restitutionem per indebiti conditionem, vel furti vt infrà, & eadem ratione si contingeret q. recipiens non solueret non posset cōueniri certi conditione, q̄ datur pro mutuo, sed remedio l. si & me & l. itaque ff. si cert. pet. si verò recambium fuerit in intentione solitus recipientis: aut ille in necessitate constitutus erat, & dans paratus erat dare etiam sub vsuris, vel ad cambium siccum, vt quia is etiam cambia sicca exerceret, & excusatur quia eo casu sibi licitum fuisset dicere da mihi sub vsuris, & de acqua turbida bibere, (vt vtar verbis Bal.) & ita in terminis vsurarum tradidit Albericus in d. st. mo. in verbo vsura, & melius Alphonsus Vilagus in tract. de vsur. q.34 per totum vbi ex professo comprobat, aut dans aliter pecunias non dedisset, quàm ad verum cambium, & tunc siue indigeret siuè non peccauit peccato vsuræ mentaliter non autē realiter, quia defecit mutuum, sed cum accepit pecuniam alterius, eoq; inuito contractasse dicatur quia vetare dicitur qui ignorat Bar. in l. inter omnes in § rectè ff. de furt. non solum condition. indebiti, sed etiam furti actione tenebitur, vtilior que erit furti actio propter damna expensas, & interesse cum fur semper dicatur in mora l. in re § si ex causa ff. de [illegible] Pl[illegible] cert. de action de condit. furt. tit 7 sub num.1. & est tex no. in l. t. in § totius ff. de vsur. & prædicta verà sunt nisi ab iniustitia eximantur, secundum est quæ diximus in declarationibus primi capitis adductæ distinctionis.

Quærò quomodo probetur, quòd cambia reducantur ad tempus? Quandoque id probatur apertissimis probationibus, vt quando à principio datur maior dilatio, vt in casu Caiet. quem refert Boninsegna de camb. cap.6. num.1. Io. Nid. de contract. mercat. cap.4. num 9. Fratei Fab. in d. tract quæst.1. fol.6. aut data prorogatur, vt in casu Roma. in consil.238. quod intelligo cum lucro, vt declarat Lup. in cap. nauiganti comment.3. sub nu.77. ver. sed in hoc de vsur. vel quando aliter ex partium confessione scripturis uè appareret, sed hoc raro vel nūquam contingit propter excogitatas fraudes, & calliditates exercentium Corn. in consi.23. nu.4. lib.1. Bero. consi 468. num.21. lib.1. Ideo hoc in casu distinguendum est, Aut loquimur in foro fori Aut in foro Poli, Primò casu regula fit, quòd vsuraria prauitas cōiecturis probatur c. illo vos de pignor. & ad nostri aut de empt. & vend cum simil.

Ampliatur primo, vt sufficiant coniecturæ leues Nat. qui alios allegat in consi.198. nu.1. lib.1. & licet Menoch. de arbitr. iud. lib.2. cas.247. & in comment. de præsumptione lib.3. præsump. 22. num.6. id iudicis ar-

bitrio reliquerit subministrãdo illi etiam aliquas instructiones tamen in materia cambiorum ab hac ampliatione non est recedẽdum quia qualitas contractus exigit, vt leuiores sufficiant quo in casu nec discentit Menoc. d.loco num. 42. cambia enim varijs iniquitatibus exposita sũt Ludouicus Carbon. in trac. de restit. c.59 in. prin. fol. 462. & horum contractus suspectissimi. & cæteris omnibus in quibus quis se licitè ingerere possit magis periculosè adeò q̃ nullus longo tẽpore similibus incubuit qui nõ comiserit multas vsuras, vel saltem pro vsuratio habitus non fuerit, vt per mercat. de cãb.a.2. nu.6.8. & 9.& melius c.11.nu.3. & 4. & latè etiã probat Boninsegna de camb. c. 4. & non est mirum quia magis accedit ad mutuum iux. Menoch de præsumpt.1 22.nu.78.& in tantũ accedit, vt ex ingenio coacti fuerint aliqui differẽtias inuestigare inter quos sufficiat Lud. Lopez.de contract. lib.2.cap 5.

Amphat secũdo, vt tot numen sufficiãt quot eiusdẽ Iudicis religio arbitrabitur, vt per eundem Menoch.de presumpt.1 22.nu.7.

Declaratur nunc d regula primo vt vna sola p̃sumptio nõ sufficiat, sed plures requirãtur Menoch.d.loco eod.nu 7 & est æquissimũ ne similis probatio, vt etiã in hoc magis priuilegietur illa pbatione q̃ fit per testes arg.eorũ q̃ scribit Crau cõs 156.nu.7.

Declaratur secundo, vt nõ sufficiant præsumptiones habentes multiplicẽ sensum Calcan.cons.36.num 5.qđ intelligo nisi vnus sẽsus aliq probabiliter esset iuxta Boss. tit. de Mandiad homicid.nu. . Hier.tamen de Luca in trac.de cãb. Lugd.n.28. & seq. dixit q̃ cambium deturpatur vbi suspitio aliqua fraudis, vel deprauatæ intentionis suborirt potest, quod est cõtra hanc declarationem, quia suspitio se habet ad verum & falsum, vt per Albericũ in dictionario, Declaratur tertio, vt nõ possint p̃sumptiones nisi allegentur Rui.cõs.53.n.22. lib.5. Alciat.latè de p̃sumpt.reg.2.præsump.12. quando autem allegari, & deduci possint tradidit Rim.cons.5. num.85.lib.1. Ceph. cons.153.nu.54.lib.1. Simon. de Præt.qui declarat dictum cons.101.nu.5. Bero.cõs. 70.nu.1.lib.3. Menoch. omnino videñ.de præsump.lib.1.q.48.49 & seq. Declaratur quarto, vt p̃sumptiones & coniecturæ allegatæ debeant probari Menoch.de p̃sump. 51.per tot. Declaratur quinto, vt non procedat probatio quando adessent aliæ præsumptiones quæ starent pro cõtractu Menoch.d.lib.1.q 29.& 30.

Secundo casu qñ negotium versatur in foro Poli res videtur facilis quia eo in foro coniecturæ cessant cap is qui de spõsal. & credendum est confitenti gl.in c. significasti in ver. credendum de homicid.sed tamen operæ pretiũ existimaui hic reponere interrogationes quibus Sacerdos iusti. ẽter veritatem exquirere possit ab ipsis cõfitentibus qui quãto magis fuerũt rapaces tãto magis videbũtur muti q̃ in similibus maxima est demonis vexatio, vt dicit Archiepisc.Florent.in trac.de vsur.in prin.nu 2.

Primò igitur confessarius interrogabit penitentẽ an ipse verè intenderet cãbiũ, vt sup.

Secundò an sciuerit, vel saltem crediderit recipientem sub nomine cãbij habere eandem voluntatem.

Tertiò an sciuerit, vel saltẽ crediderit eũdem recipientẽ habere potestatem soluendi, & cõpellendi in tertia re vel fide alterius vel.

Quartò exquirit diligenter quomodo, & qua ratione id sciuerit vel crediderit.

Sextò si viderit penitentem persistisse per recambia exquiret an à principio intẽderet recambire cum eodem eãdem q̃titatem.

Septimò interrogabit diligenter circa recursum tertiæ speciei vt supra.

Octauò exqret ab eo quomodo potuerit credere q̃ is intenderet cambium qui nũ q̃ soluebat nisi per adaptationẽ scripturarũ.

Nonò an aliquando in trafiçis suis suspicatus fuerit subesse vsurã, & renitente conscientia processerit, & negotiatus fuerit.

Decimò an dederit ad cambium alicui statim consumpturo, vel in malos vsus conuersuro ipso sciente.

Demum interrogabit circa iustitiã tãm pretij, quàm prouisionum.

Extrinseca profectò q̃dam à proposita quæstione hic reposui, quæ tamen pro complemento caritatis dixisse liceat.

Quærò vnde, & ex quibus fontibus colligi possint p̃sumptiones. Bal. in l. cũ anteà C. d.arbit. vt quem sequitur Cepol.de simul. cõtract.n 114.duxit ex qualitate rei cau[illegible] & contractus & idem seruat Archiep. Florent.de vsur.c.3.§ 13.nu.32. & ad sũministrãdas p̃sumptiones vltra Cep.in d.[illegible] trac. Vital.de Cãb. Lud.de Pen.[illegible] quem

T ad-

admodum C.de agricol.& cēs.lib.11.vide Menoch.in comment.de præsumpt.lib.3. præsumpt.122. Aliquas tamen speciales præsumptiones in hac materia frequentissimas subijcere placet, Primò igitur erit suspectus ille qui tenet totam suam substantiam occupatam super cambijs frater Fab. de camb. pri.ear 4. pro quo optimè seruit. Luc. de Pena in d.l. quemadmodum num.103.& 106 vbi pulchrè contra campsores, Secundò erit valdè suspectus ille qui dabit pro respōdente factorem suum Bernard.de camb. sub. nume. 24 pag 75. Tertiò magna erit præsumptio, si accipiēs erit lusor, vel alias dissipator Bernard. de camb. sub num.30. pag.93.& pro hoc facit Bal.in auth. quod locum col. 2.ver.decimo queritur C.de collat.bon.& tex. in l. si quis cùm sciret ff. pro empt.cum alijs, vt per Nat.cons.421. nu.6. Quarto non erit cōtemnenda qualitas proxenetæ propter eā quæ scribit Saraus,& Alphons.de Vloa in tract.de camb. cap. 3. fol.124. Quintò nō etiam sperni deberet ommissa solemnitas, & interuentus proxenetæ propter No.Constit.in tit.de offic. Abb. & Consul. mercat. Sextò illud cambium quod fieret cum dote erit suspectissimum iux. Archiepisc.Florent.de vsur. c.2. §. is num.33. & Menoch d.lib.3.præsumpt.123.ver.tertia est coniectura nu.13. Septimò illud etiam suspectissimum habebit in quo per plures ferias perseueratum est per ea quæ scribit mercat.de camb cap.11. Octauò suspitionē facit datio pignoris quia illa repugnat realitati cambiorum Hieron. de Luca de camb.Lugdun. c.4. num.42. Boninsegna de camb.cap.5. Nonò non etiam caret suspitioni illud cambium in quo intercedit fideiussor, sic enim expresse ꝓbatur quòd dans dubitat de voluntate propter deffectum potestatis recipiētis, multi enim velint quod non possunt, sed nullus vult qđ non potest nisi sit fatuus cōsequentia elicitur ex reg. Nauat.in man.c.17. nu. 290. Nam qui dat fideiussorem non inducit, vt soluat, & consequenter non intendit ideo velle quia velle possit causatiuè, idest fido fideiussoris. Neq; fideiussor intendit. soluere quia intercedit causa amicitiæ cuius reg. est. vt sufficiat in paucis amico satisfacere & si dicantur q; multi ita faciunt, dico quòd lata est via quæ ducit ad gehennam, & quòd etiam vidi fideiussores subscribere litteras his verbis per questo cambio, & ricambio ea conditione donec & quousque, & similia quæ temporalitatem designant Thob.Non.cons.12.num.14.& consequenter intentum recambium, & apertam vsuram.

DE CAMBIIS.

quam

T 3 De

De Cambio Sicco.

Quæ, ò quo iure sit prohibitum cambium siccum?

Respondeo omni iure quia omni iure est prohibita vsura. vt multis cumulatis cumulat Corset. in cons. 25. nu. 1. cum seq. inter crim. diuer. vol. 2 vbi est locus pulcherrimus cui addo Gall. cõs. 122. in prin. Episc. Satun. in edict. super vsur. in prin. in 1. 2. & 3 glo & quæ. ex professo scribit Vilagut. in tracta. de vsur. quæstio. . . .

Quę ò quomodo prouideri potest ne tot animæ pereant ob cambia sicca? Primò. Hoc contingeret si anticipatæ solutiones in cãbium deduci prohiberentur, vt in censu. Secundò si prohiberetur recambium fieri eum eadem persona absolutè & cum tertio sine expressione causæ. Tertiò si particulares confessarij eligerentur huius artis, & negociationis, peritissimi, & cæteris adimeretur facultas absoluendi se in similibus exercentes pauci enim intelligunt substantiam, & naturam huius cõtractus ideo non possunt eius qualitatem scire, vt post Bal. dicit Ias. in Rub. instit. de action. num. 2.

Quæriò quid sit cambium siccum? cambium siccum etiam dicitur illud cambium in quo campsor prius dat quàm recipiat secũdum Laur. de Rodulphis, & alios quibus se abscripsit Nauar. in Man. cap 17. sub nu. 286. & nu 301. sed cambium siccum vsurarium potest duobus verbis describi quod est mutuum cambij pallio tectum Boninsegna de camb. c. 7. nu 4. pag. 100. mutuum scilicet interpretatiuum, quia iura attenta mala intentione illud mutuum esse interpræcentur, vt dicit Alb. in dist. in verbo vsura 6. in fin. & multa in hoc cumulat Bertaz. cons. 238 nu. 4 lib. 1. obtectum pallio ad differentiam nudi mutui in quo nulla sit alterius contractus forma, vt dicit Boninseg d. c. 7. num. 3. cambij ad differentiam simulati mutui sub specie alterius contractus seu cõtractuum in quibus implicitum possit cadere mutuum iuxtà latè cumulata per conciuem meum Bero. in cons 168. nu. 18.

Quæriò quare nõ etiam venditio appelletur sicca ea id etiam prædicetur de alijs contractibus in quibus vsura indirectè cadit? Quia cum solum in cambijs sicut in alijs contractibus exerceri possit vsura, sed etiam illorum vsus maioribus iniquitatibus expositus est, vt dicit Lud. Carbon. in tract. de restit. cap. 59. in princ. fol 462 & non solum contractus cambij est contractus periculosus secundum Bernard. de camb. sub num. 1 1. in fi. fol. 23. sed cęteris omnibus in quibus Christianus se ingerere potest pro conscientia magis periculosus adeò quod nullus, vt quam longo tempore cambijs incubuit, qui vel nõ commiserit multas vsuras, vel pro vsurario habitus nõ fuerit teste mercat. de camb. c. 1. nu. 6. 8. & 9. id quod in cambio per litteras de quo agimus latè ostendit Boninsegna de camb. cap 4 & mercat. cap. 11. num. 3. & 4 fol. 354 vbi est locus omnino teuidendus.

Quærò an similis prouisio quoad temporalia expediret Reipublicę? Glo. & post eam Bal. in c. 1. de iur. tur. dicunt vtile quãdoq; esse fœneratores reperiri alias multi persæpe fame perirent Nauar. in tracta. de camb sub. num. 29. dicit quòd cambia deberent exactè perpendi à iudicibus vtrum ea vera sint, vel publicata, & quòd debent puniri omnes qui minus licitè ea exercent Ego autem existimo quòd salubre, & bonũ foret simpliciter prohibere recambia sub grauissima pœna quia vel omnia, vel maior pars apertissimum fœnoris vitio redolent, & illis malè vtuntur homines, & ad id me mouet auctoritas S Thomæ 2. 2. q. 169. art. 2. in fine vbi dicit quòd si sit aliqua ars cuius operibus homines possint benè vel malè vti, vt plurimum tamen malè vtantur per officium Principis à Ciuitate repelli debet, & S Tho. sequutus est Ant. Fran. ad Abb. in c. multa vers. item suas num. 11. ex. ne elet. vel mon. sec. ne. se immi. & ratio glo. & Bald. est falsa quia non mutuant miserimis, sed his quos ad miseriam reducere possint, vt experientia docet.

Quærò an vsura directa, quæ fit simpliciter mutuando sit peior vsura, quæ indirectè committitur sub cambijs, vel alijs similibus contractibus.

Respondeo absolutè, quòd velamen aggrauat delictum, Hinc dicitur velata pietas duplex iniquitas Bal. cons. 9. num. 3. lib. 1. Floran. de S. Petro cons. 26. num. 52. ver.

vel

vel secundo dicit hinc Paul. de Castr. in cons. 67 col. penul lib. 2. dicit quòd magis odiosus est legibus spurius ex incestu sub velamine matrimonij, & sic boni quam simpliciter spurius hinc Alex. in cons. 49. num. 6 7 & 17. in fin. vol. . . inquit quòd Sacerdos qui tenet cócubinam sub nomine sororis grauius punitur, & ibi Alex. decidit casum in materia vsuræ & dat vnam notabilissimam limitationem ad tex. in c. debitores de iur. iur. quæ alibi non inuenitur.

Quærò an cambia sicca exerceri possint pro opere pie, vt puta pro redemptione captiuorum, aut quæritur respectu dantis, Aur respectu accipientis, Primò casu dic quòd non quia prætextu boni malum fieri non debet prima q. 1. c. non est putanda 33. q. 5. c. si dicat 14. q. 5. c. 2. & 3. & c. neq; & est glo. ordinaria in c. super eo in vers. dispensationem extra. de vsur. Secundò casu aut dans est paratus ad fœnerandum, & licet existenti necessitate accipere, aut non est paratus, & non licet, & ex his patet qui dicendum respectu vtriusque simul considerarim.

Quærò an consuetudo excuset à peccato, accedente dubio an contractus Cambij sit licitus, vel illicitus.

Raud. in d. Epith. num. 89. & 98. multis relatis transit eum affirmatiua.

Quærò quot rationibus sint reprobata cambia sicca? Sũt reprobata totidem rationibus quot vsura, & hæ rationes secundum Socin. in Rub. de vsuris num. 70. sunt decem, & nouem, ego autem ex duabus considerationibus in eam venio sententiam, quòd cambia sicca excedant in sui prauitate, & in superlatiuum gradum omnem speciem simplicis vsuræ, Prima ratio quia cambia cõtinent vsuram latuatam, & sic circumstantiam quæsiti coloris huiusmodi delictum, & omnia alia aggrauantem, Secunda ratio quia vsura, quæ sic elicitur est grauior cęteris omnibus, Tertiò quia est cum comitata expensis prouisionum, Quartò quia singulis nundinis vsuræ faciunt sortem, & pariunt vsuras, Quintò quia sic expresse tenuerunt doctores omnes qui ideo cambia sicca hoc particulari numine pręseferenti deffectum insignem caritatis appellarunt cum tamen nullibi legamus appellatam vẽditionem siccam, vel alios cõtractus siccos dici cum tamen certo certius sit in omni contractu cadere vsuram in quo possit incidere mutuum implicitum, vt exemplificat cõc. uis meus Betous. in cons. . . .

Quærò an contractus cambij sit contractus vnius an vtriusq; gratia celebratus? Lud. Lopez. in tract. de contract. lib. 2. c. 3. post. Garzium de contract. par. 2. cap. 8. ex accidentalibus videtur distinguere essentiam propriamq; naturam cambiorum in tres species ex quibus desumi posset materia distinguendi hoc loco. Tu breuiter & indistinctè benè, quod cambiorum est contractus vtriusque celebratus tex. est in l. si quis nec causam in his, quæ ibi scribit Io. de pra. num. 2. ff. si cert. petat. & ita voluit Fr. Fab. de camb. in 1. p. fol. 9. & Rot. Gen. decis. 32 sub num. 5. & quæ ex accidentalibus summitur à necessitate dantis recipientis, vel vtriusque non debent essentiã naturamq; contractus immutare.

DE FINE CAMBIORVM.

Bilancium in quid sit & in finis qualis sit ver. quæro quid sit bilancium.
Contractus cambijs est suspectus caeteris contractibus ibidem.
Cambia quod soluantur singulis nundinis quis sit effectus. vers. quæro qui nam.
Finis quando cambio superatur. ver. quæro quando finis.
Nominationis actus viros requiritur quando lex dubitato de fraude. ibidem.
Soluere quis possit dici vers. quæro quid sit.
Soluendi modus per adoptationi scripturarum an sit iuridicus. vers. quæro an modus.

De fine Cambiorum.

QVęrò quid sit bilantium.

Rauden. clarè respondet in d. Epitho. num. 121. post Rot. Gen. decis. 176. nu. 4. & 22. vbi etiam ponit quando bilantium fiat.

Quærò quid sit posse soluere dic quòd possè dicitur ille qui potest re, vel virtute, idest fide Nauar. in cap. 17. num. 299 in nouo & num. 283 in antiq. lit. H. & lit. B. & est ratio quia posse simpliciter, & posse causatiuè à pari procedunt.

Quærò quando finis imponatur cambio.

Respon-

Respondeo quòd cambia habent eam naturam, quòd singulis nundinis finire capiant & ratio est quia alias reducerent ad tempus, & ita probat extrauagans I ij Quinti ibi, aliter quàm pro primis non inis celebrari prohibemus, quòd intelligi debet secundum ea quæ dixit q. . . .

Quæriò an modus soluēdi per adaptationem scripturarum sit modus iuridicus, qui I bet prima fronte diceret quòd sic, sed particulari ratione subiectæ materiæ non est iuridicus, & vtinam extirparetur quia quando lex de fraude dubitat circa aliquem actum tunc, vt fraudis suspitio auferatur requiritur actus verus numerationis glo. in l. qui testamētum ff. de probat, l. si quis posthac C. de bon. proscript. l. assiduis cum gl. in verbo dato C. qui potiores in pignore habeant. pract. Papiens. in fot. libel. in causa vend. in verbo cessit nu 7. & nullus est contractus de quo iura magis suspicentur de fraude, quàm sit contractus cambij ergo fictus modus soluēdi non sufficit nec est iuridicus quicquid seruet consuetudo, seu corruptela obtinuerit, & si respondeatur amice quando super his, quæ sunt iuris lex disponit veritatem exprimit licet verbis seu natura in proprijs vtatur Bart. & alij in l. qui proempt. ff. de vsucap. respon. deo quòd exprimit veritatem quoad effectum iuris, & sic intelligitur idem esse talem esse & quem pro tali haberi Bart. in l. si maritus in §. l. ff. ad l. Iuliam de adulter. & sic sicut non cessat fictio ita non cessat fundamētum repet. in l. qui liberos nu. 8. ff de rit. nupt. vol. 2 fol 267.

Quæriò quitnam sit effectus in puncto iuris, quòd cambia soluantur singulis nūdinis.

Vltrà effectum quod solutione paratur, vera duo alij sunt effectus qui præcipuè cadunt in cambio quod recipit finem per adaptationem scripturarum, Primus effectus est quia si soluatur cambium per adaptationem scripturarum.

DE LITTERIS.

An liceat dare ad maius pretiū quando cambiatur à poliza vista quam quando cambiatur ad vso ver quaero an liceat.

Appellatio an detur à secuta lata in cambio vers. quaero an detur appellatio.

Cambium an fieri possit sine litteris ver. quaero an cambium.

Cambium an sit licitū quod sit super pecunia vnius secundum ver. quaero an licitum.

Imago futurorum de marchis qua circunfertè an sit tollendo.

Littera cambij non probant numerationem. ver. quaero an littera.

Littera cambij an differant à litteris cambij. ver. quaero an se in quo.

Litterarum cambij forma qualit. ver. quaero qua sit quamuis sit.

Stipulatio an præsumatur intercessisse in litteris cambij ver. quaero an littera.

De Litteris.

Quærò an & in quo litteræ cambij differunt à litteris mandati? Respunde, vt per Soc. sen. cons. 68. in prin. lib. 3.

Quæriò an litteræ cambij probet numerationem negatiuè videtur resoluendū ex Bal. in cōs 190 vol. 2. Marant. de test. product. vers. sed finge nu 52.

Quærò an liceat dare ad maius præt ū quando cambiatur à poliza vista, quam quando cambiatur ad vso?

Non licet indubitanter quia à tempore lucrum petitur Sara u. & Alphons. de Vloa de camb. cap. 4. fol. 144.

Quærò an litteræ cambij præsupponant stipulationem interuenisse vide glos. in l. 1. C. de con. & cont. Brix. in repert. in verbo litteræ vbi etiam alia vide.

Quæriò an litteræ Cambij reuocari possint antequam soluantur, dic quòd non & vide Bal. in Rub. C. de constit. pecun. col. 2. quem seq. Ias. in l. admonendi ff. de iur. iur. vt refert Marant. in Specul p. 6. tit. de test. product. num. 47.

Quærò an litteræ Cambij possint reuocari. non posse tenet Socin. cons 68 col. 2. in fi. lib. 3. Puteus decis 116 lib. 3. Curt. iun. cōs. 132. nu. 5. vbi dictum limitat.

Quærò, quæ & qualis sit forma litterarum cambij, docet Bal. in consil 398. vol. 1. Boninsegna de cambijs cap. 4. num. 4 fol 93. Lup. d. cap. nauiganti comment. 3 §. secundo nu. 64. vbi ponit descriptionem. Stracc. de adiecto in 3 & vlt. par. in penul cap. incipit apud B. d. fol. mihi 274 secundum patauam impressionem vbi ponit expositionem.

Quæriò an mercator qui habuit litteras cambij pro Padua possit pœnitere, & cogere cam-

cāpsorem ad dandum litteras pro Roma. Aut litteræ secundum primum modum possunt effectum sortiri, & non potest cogi campsor, Aut non possunt verisimiliter sortiri effectū, & potest cogi campsor Bal. cons. 348. lib. 1. Marant. d. loco nu. 52.

Quærò an cambium licitè possit fieri sine litteris? Aliqui tenuerunt quòd non Fr. Fabianus de Cambio fol. 8. contrarium est verius quia nulla ratio vetat quominus fiat medio nuntij, & dixit in descriptione cambij.

Quærò ad quem spectet periculum decoctionis litteras scribentis? quæst. fuit resoluta in vna Illustriss. Card. Turchi corā Cantutio, & est decisio Rotæ 817. par. prima diuers. in nouis.

Quærò si litteræ non acceptentur qua actione conueniri possit scribens ad restituendum pecunias, Nō oritur actio ex litteris, sed via ordinaria est agendum conditione ob causam Bal. cons. 196. in fi. lib. 2.

Quærò an litteræ camb j habeant executionem paratam de communi, Pro affirmatiua facit. Primò quòd litteræ cambij sunt ad instar publici instrumēti Zabarel consil. 153. in prin. Secundò quòd datur actio de constituta pecunia quæ sui, natura includit manum Regiam Ias. in §. in personam in prin. instit. de act.

Quærò nunquid litteræ cambij probationem, & obligationem inducant? Aut loquitur contra scribētem, Aut contra eum cui litteræ diriguntur. Primò casu aut loquuntur dispositiuè, aut enunciatiuè, si loquuntur dispositiuè probationem, & obligationem inducunt si materia id patiatur l. quidam ff. de constit. pecc. si loquuntur enunciatiuè probant, sed non inducunt obligationem l. publica in fi ff. de probat. Secundò casu aut acceptando litteras tacet, & inducunt probationem, & obligationem quia videntur fateri verum esse q. in litteris cōtinetur l. si filius ff. ad maced. aut contradicit, & non nocent, ita distinguit & latè comprobat post Marsil, & alios multos quos longa serie refert Robert. Marant. in Spec. par. 6. de test. product. vers. hoc in loco num. 46. & videndus est etiam Bellon. cons. 26. nu. 7. & Bal. cons. 190 lib. 2.

Quærò an detur appellatio à senētia in cambio, Non dari tenet Socin. iun cons. 138. num. 8. Berou cons. 23. num. 12. lib 3. Iul. Cæsar. Ruginel. summe eruditus in commēnad const. Mediolani sup. tit. de appel. §. 2. cap. 3. num. 93. pag. 76. vbi idem videtur pro scripturis priuatis.

IUDEX QUÆSTIONUM de loco.

Cambia quæ & vers. exercetur per loca eiusdem prouinciæ, & Regni & finguntur fieri per loca diuersarum prouinciarum ad augere lucrum an sine licita. ver. quæro an cambia.

Feria quid sit. ver. quæro quid sit feria.

Fictio mercatorum, seu campsorum dum fingunt vnum, & eandem personam in duos locis reperiri, vt detur vnus Darius de Med & alius Darius de Placentia. Ibidem. ver quæro an fit.

Locus vbi aut est feria aut Platea an sit superflue. ver. quæro an locus.

Priuilegia feriæ ibidem.

Plateæ principaliores quæ sint ver. quæro quæ sint.

Resolutorij locus an sic suspectus. vers. quæro an locus.

De Loco.

QVærò an cambia, quę exercentur re vera per loca eiusdem prouinciæ, & Regni, & finguntur fieri per loca diuersarum prouinciarum ad augendum lucrum sint licita? Aut quęritur an sit vsuraria, & dic quod non quia reducuntur ad certum locum sunt tamen suspecta Bald. cons 311. in quæst galuniguita num. 1. & 2. lib. 5. cum similibus cumulatis per Lancel. Gal. in consil. 125. vers. vnde tota vis nu. 19. Aut quæritur an sit in illis iniustitia & dic quòd sic & est planum, & in indiuiduo affirmarunt Sot. de iust. & iur. lib. 6. q. 13. art. 1. & Lup. in cap nauiganti commēt. 3. §. Secundo num. 70. ex. de vsur.

Quærò an sit iuridica illa fictio, quam faciūt campsores dum fingunt vnam eandemq; personam in duobus locis reperiri, vt detur vnus Darius de Med. & alius Dar. de Placent. breuiter, respondeo quòd homo fictionem habentem iuris effectum inducere non potest Alex. consil. 149. num. 4. lib. 2.

Quærò quæ sint plateæ principaliores? Ponit Bernard. in d. trac. post finem fol. 105. cum seq.

Quærò an locus vbi non est feria neq; platea

tea sint suspectus? Berhardutius in tract. de camb. sub nu. 27. pag. 88. tenet affirmatiuam, ego teneo contrarium quia ne veritas transmittendi pecuniā super qua fundatur iustitia contractus cambij, vt dicit Lup. in d. cap. nauiganti comment. 3. §. 2. num. 69. de vsur. potest in omnibus locis considerari.

Quæro an locus Bisontij sit suspectus? Thomas Boninsegna concludit affirmatiue in tract. de camb. cap. 5. & ea ratione mouetur quia ibi nulla exter mercium emptio, & venditio pecuniæ q̄ abundantia. & defectus nō naturalis, & ideo illius prætium super ordinario, & naturali cursu negotij non videatur fundatum, vel super nuda voluntate contrahentium Frater Fab. de camb. in 2. par. fol. 5. tenet contrarium Ioan. Ant. Zerbius vir suo tempore huius artis campsoriæ peritissimus, & båci Sancti Ambrosij inuentor, & mihi amicissimus tenebat opiniōnē Fratris Fab. & benè quia (dicebat ipse) ille locus est platea platearum finis, & principium omnium negotiorum, & mercium totius quasi Europæ, nec reperitur platea, quæ habeat facultatem remittendi, & trahendi per omnes ferè alias plateas prout habet illa Bisuntij vt patet ex registro platearum cum quibus Bisuntina platea negotiatur quærunt numer. viginti tres ad minus. & ita est veritas.

De necessitate cambij.

Quæro ex quibus causis introducta sint cambia. Satisfacit Ludouic. Carbon. in tra. de restit. quæst. 59. fol. 403. vbi vide.

TIT. DE RECIPIENTE in loco à quo.

Campsores qui habent certum Iudicem vt Abbates mercatorum Mediolani si ille desijt esse mercator an possint conueniri coram d. Iudicibus ver. quæro campsores.

Debitor morosus an teneatur ad interesse si cambijs fictis se supposuerit creditor ver. quæro an debitor.

Exceptio non numeratæ pecuniæ an habent locum in cambijs, vers. quæro an exceptio.

Exceptio simulationis opponitur contra vsuras, & cambia non obstante quod à statuto tollatur omnis exceptio, ver. quæro existat statutum.

Exceptio simulationis an retardet executionē cambiorum ver. quæro an proposita.

Exceptio simulationis an prætor competit similia cambia ficta contraxit ver. quæro an is.

Impotentia recipientis ad Cambium an sit probanda, & à quo ver. quæro cui.

In mandato generali an veniat quod quis accipiat ad cambium vers. quæro an in mandato.

Littera simidè acceptantur qua actione conueniri possit scribens ad restituendum pecunias vers. quæro si littera.

Littera cambij an mutari possint antequam soluantur, vers. quæro an littera. Reuocari an possint vers. quæro an littera cambij possint reuocari hoc eodem versiculo.

Mercator qui habuit litteras cambij pro Padua an possit permittere, & cogere campsorem ad dandum litteras pro Romam.

Mora an contrahatur per interpellationem in cambio. vers. quæro an quis.

Necessitatis recipiendi pecunias ad cambia an excusat recipientem vide in vers. quæro Franciscus vide infra.

Necessitas recipientis ad cambium an faciat præsumptionem vsuræ, ver. quæro an necessitas.

Nobilitas an purget suspitionem vsurariā in recipiente. ibi ver. quæro an Nobilitas.

Non implens litteras cambij an teneatur ad interesse ad rationem cambiorum vers. quæro an ille.

Paupertas recipientis ad cambium an inducat suspicionem fænoris vers. quæro quādo paupertas.

Pecunia vsurarij morsui aspidis assimilatur, ver. quæro quare.

Periculum decoctionis litteras statutis ad quem pertineat. ver. quæro ad quem.

Periculo cuius cedat si campsor cedit mihi litteras cambij ad alium campsorem cui litteras præsentaui ille autem aufugit. ibidem. ver. quæro campsor.

Peccatum an sit differre solutionem litterarum cambij ver. quæro an sit.

Pœnitentia an sit locus in cambio vers. quæro an sit locus.

Quomodo succurratur illi qui litteras cambij in itinere perdidit ver. quæro quid agendum.

Recipiens centum Mediolani à Titio, vt soluere faciat centum Seio Romæ an possit compelli, vt restituat Titio, vide in ver. quæro an recipiens.

Scribens litteras an cū acceptatis remaneat liberatus, vers. quæro an litteris.

Vsura dicitur morsus, & cur vide ibidem.

De

De recipiente in loco ad quem.

QVartò, Titius debitor Sempronij nec valens illi satisfacere mandat ei, vt accipiat pecunias ad cambium, & recambium, & illa retineat super cambijs, & recambijs continuando donec ipse solutionem integraliter fecisset, nunquid tale mandatum valeat, & ex eo agi possit, maxime accedente iuramẽto, & solitis renuntijs omni legum, & iuris actio.

Respondeo mãdatum nullius fuisse momenti, quia turpe vt ff. mãd. l. rei turpis Rofred. quæst. Sabbat. 11. sub littera F. & defficit substantia obligationis l. veluti ff. de verb. oblig l. pacta quæ contra ff. de pact. & turpitudo consistit, quia mandatur cambium ratione temporis, vt ostendunt illa verba donec, Nam dictio donec quamdiu, & similes important suspensionem, gl. in cap. cum tu. in verbo donec de vsur. vbi Ctot. hoc no. nu. 14. vbi adducit concordantes, vnde cum ex ratione dilati temporis mandetur augendum prætensum creditum illicitum redditur, mandatum facit ad prædicta Caiet. in suo Opusculo Camb. c. 6. dũ tradit ex hoc quòd pecunia diutius occupata sit non posse pretium exigi sequitur. Sot. lib. 6. de iust. & iur. q. 12. artic. 5. & post hos omnes Lup. in c. nauiganti comment. 3. §. 2. sub num. 77. vers. sed in hoc aduertendum fol. mihi 116. Et pro prædictis multum facit pro vlteriori confirmatione veritatis Bullæ Col. Rec. Pij Quinti de anno 1570. Kalen. Februarij edit. de qua in bullario inter bullas dicti Pontificis in illis verbis, Neque realia cambia aliter, quàm pro primis nundinis vbi illæ celebrantur vbi verò non celebrantur pro primis terminis iuxta receptum locorũ vsum exercere abusu illo prorsus reiecto, cambia pro secundis deinceps nũdinis exercendi, quibus addo, quæ scribit Mercat[illegible] in tract. de camb. q. 10. num. 4. vers. al secondo poi fol. 35 vbi impugnat quoq; similes conuentiones lato ore, vt ibi per eum, Hinc sequitur ex eo mandato mandatarium audiri non posse, quia nemo sine actione experitur l. si pupil l. §. videamus vbi iura concordantia allegat ff. de neg. gest. Ias. in l. Titius ff. de verb. obl g. & virtute dicti mandati nulla oritur actio contrà mandantem quia mandatum turpe non est obligatorium, & non producit aliquam actionem contrà mandantem l. si remunerandi gratia §. rei turpis & si verò non remunerãdi §. si adolescens l. si tibi mandauero §. qui eodem ff. mand. l. cum dies §. compromisso ff. d. arbit. l. quòd sæpe §. veneni ff. de contrahen. empt. l. generaliter in l. seq ff. de verbo. oblig. §. quod turpe instit. de inutil. stipul. §. illud quoque inst. mand. Nam non valet quia defficit substantia obligationis l. veluti ff de verb. obligat. l. pacta quæ contra l. C. de pact. & hoc propter turpitudinem, quæ importat impossibilitatem in iure nostro l. si filius ff. de condit. instit. & ideò inducit nullitatem §. si impossibilis instit. de inutil. stipulation. glo. in d. §. quod turpi, cum defficiat obligatio defficit, & actio quia obligatio est mater actionis Paul in l. licet in §. ea obligatio ff. de procuratorib. Synd. in tract. de compensat. artic. 4. nu. 19. & filia non datur sine matre.

Hinc etiam infertur quòd iuramentũ factum contrà legem non est seruandum, & ab eo quis potest discedere sine pœna l. non dubium in fi. de leg. Nã illud nullius est momenti d. l. non dubium auth. quod eis C. de nupt. Non enim debet esse vinculum iniquitatis, vt ex. de iur. iur. cap quanto & 22. q. 4. c. inter cœteras, sed requirit coactis, veritatem, iudicium, & iustitiam, etiam mad-uertendi 22. q. 2 hinc bene fecisse constat, Dauid, dum secutus est consilium vxoris, quæ illum retraxit à iuramento, quo iurauerat occidere Habel propter contumelias illatas seruis suis, vt lib pri. Reg. c. 25. & è contrà male fecisse patet Herodem, qui vt obseruaret iuramẽtum puellæ saltanti concessit caput S. Io. Baptistæ, vt apud Sãctum Marcum c. 6.

Hinc quoque sequitur non obstare renuntiationem factam omni legum, & iuris auxilio, quia cõstitutio illa F. R. Pij Quinti fuit introduct. propter publicam vtilitatem, & in odium fæneratorum, ideò non potuit illi per priuatos renuntiari, sicut in Macedoniano cõtingit vt ff de pact. l. ius publicum, & C. de iur. cal. l. fin. § sed quia veremur, & ex. de for. comp. c. si diligenti, & de testi, c. requisiuisti ita arguit in pacto l. commissoriæ Brixiens. q domin. cal. 12. nu. 5. vbi dicit per hanc rationem, quòd non potest renuntiari pacto d. l. com.

Hæc omnia declarãda sunt, Primò vt procedant

dant quando sumus in terminis mandati veri b. c est quãdo mandatur creditori, vt ipse accipiat pecunias nomine ipsius debitoris, & multò magis si mãdaretur, vt ipso à se ipso, & in se ipsum cambiret, quia in hoc casu non consideratur aliqua ratio loci, quę considerari debet respectu ipsius accipientis, secus autem vbi debitor videns creditorem suum indigere pecunia faceret ei pactum, quòd ipse posset nomine proprio pecunias accipere ad cambiũ ad damnum ipsius debitoris; quia hoc casu cum possit cadere ratio loci nõ inficior debitorem teneri ad omnia cambia, & recambia quæ iuste subijsset creditor.

Et secundum prædicta declaranda est traditio Decij in cons. 562. totum, & Curtij iun. & Paris. sij 91. & princ. qui in eodem casu consuluerunt supponentes mandatum ad accipiendum ad cambium fieri posse pro pluribus vicibus, vt intelligatur modò non fiat ratione temporis, sed ratione locorum secundum ea, quæ dixi in quæst. an recambia sint licita alias parum curandum foret de auctoritate dec. Curt. & Paris. aduersus præcisam. & clarã decisionem Summi Pontif. cuius est vsurarium ambiguitates determinare Thom. de Vio. in tract. de monte Piet. cap 2. sub nu. 3.

Neq; à præfatis recedendum est quia Afflict. latè discedẽdo decis. 91. tenuerit quòd mandatarius soluens vsuras de mãdato Domini debitoris conseruari debet indemnis, etiam vbi non iurauerit, quia ad euitãdum cursum vsurarum recedit à communibus regulis l. si constat. C. de compensat. Curt. iun. in cons 132. Sacratissimæ Trinit. præsidio sub num. 4. ver. præmissis tamen vbi infert ad euitandum cambia idque latè exornat.

Suspirio falsitatis sicut pro falsitate habet in ciuilibus, ita etiam suspitio fictionis, & simulationis habetur pro simulatione ipsa in materia simulationis ita in ius terminis cambiorum tradit Curt. iun. in d. cons. 132. num. 10.

Conclusio elegans habetur in d. cons. in fine.

Fœneratores nomina aliorum sæpe faciunt ponere in fraude Bal. in l. eos in §. super in 7. nõt. C. de vsur.

Mandatarius soluens vsuras de mandato domini debitoris conseruari debet indemnis etiam vbi non iurauit Afflict. latè in decis. Neapol. 91. Iterũ in causa ver. ad primum dubium vbi allegat pro ista parte tex. optimum in l. si vero non remunerandi §. si mihi ff. mand. tex. verba sunt. Simili modo & si quid aliud mãdaueris, & in id sumptum fecero: non tantum id quod impendi, verum vsuras quoque consequar, & ibi Bal. dicit id verũ etiam esse de iure canonico. In contrarium autem adducitur tex. in l. si quis negotia ff. de neg. gest. vbi tex. inquit cõtra soluentẽ indebitum nomine alterius. De eo autem quod indebitum soluit magis est, vt sibi imputare debeat. Cum enim vsuræ sint omni iure indebitæ videtur omnino dicẽdum, quòd illas soluens pro alio sibi imputare debet. Cęterum casus iste differt à casu pręcedenti, quia in primo casu cõcurrit voluntas domini qui mãdauit, in altero defficit; & patet ius differentiæ, quia si dñus rationem haberet solutionem indebitè factam vtique teneretur soluenti, vt aduertit glo. in d. l. si quis negotia in ver. imputare. Teneo do istam opinionem, quæ mihi videtur verior dicendum est nõ obstare tex. in d. §. si mihi quia, ille loquitur quando vsuræ erant debitæ: quod nos dicere non possumus quia eadem ratio, & nulla penitus est differentia inter solutionẽ indebiti, & solutionem vsurarum quia illę omni iure indebitæ. Quod si adhuc volumus nos inhærere decisioni Afflicti illa procedit quando fideiussor opposuit exceptionem vsurarum, & fecit quod potuit ne vsuras solueret, & tamen illas soluere coactus fuit eo enim casu debitorem ad solutionem vsurarũ teneri omni iure, & ęquitate certum est, & ita loquitur glo. in cap. peruenit, in ver. seruet de fideiuss. nec aliter loquitur Afflict. qui debet intelligi secundum allegata per eum, & allegat Alex. in cons. 57 Quoniam in quæstione proposita, & 1. nu. 3. vol. 1. vbi Alex. per glo. in d. ver. seruet transit cum ista distinctione decis. Gen. 28.

Actus vnus quãdo fit post alium incontinenti videntur correspectiuè, & vnus post aliũ factis plura adducit Socin. in cons. 273. in præsenti consultatione colum. 4 & refferet Dec. loquens in materia cambiorum in cons 562. viso puncto dil generet. sub nũ. 3. nisi & num. 4.

Nec præmissis obstarent, quæ Dec. considerauit in cõs. 562. per totum, & Curt. iun vel

sup.

ſupponunt mandatum accipiendi ad cambium intellexi poſſe per plures ferias quoniam non nego ego quia mandatum de quo loquuntur præcitati DD. fuit factũ ratione loci, vt patet ex relatione facti ſuper quo conſuluerũt præcitati DD. in quo mandatum fuerat his verbis conceptum Ce ne tegnate in sù i cambi per tutti questi lochi, ch'à voi parerà, & piacerà, vt expreſsè inquit Dec. in d. conſ 562. ſub num. 2. & ita non obſtat Pariſ. & Curt. quin loquuntur in eodem caſu.

Nec excuſare ſe poteſt Carolus, quòd nimis graue fuiſſet opinioni ſuę proponere talem exceptionem, atq; ideo nõ teneretur illam proponere, ſed iure illam potuerit ommittere l. idem §. generaliter ff. mand. quin honeſtum cedit iuſto ſecundum Abb. in c. bonæ il 2. de reſtit. prælat & in his præciſis terminis id tradit Laurẽtius de Rodulphis in trac. de vſur. in 47. quęſt quæ eſt quæſtio noſtra ſub nu. 21.

Mandatum ſuſceptum contra bonam fidem non eſt obligatorium nec producit actionem aduerſus mandantem l. ſi vero §. ſi adoleſcens à mand. Azo in ſumma eo. tit. ſub nu. 5. in fin. Duplex vſura alia in contractu quod per ſe alia in mutuo velato nomine cambij, ſi accepit ab Areſijs, vt daret Cimiliareæ vtiq; proceſſit iniuſtè quia ceſſat ratio loci.

Præterea in Rub. Cimiliarea eſſet publicus profuſor ſuę ſubſtantiæ, vt nunc cognoſcũt hæredes fuit contra bonam fidem ſuſcipere ab eo tale mãdatum, vnde propter malam fidẽ non oritur actio l. ſi vero §. ſi adoleſcens ff. eo. & quod pecuniam perdituro credere ſit contra malam fidem tex. eſt in verbis in l. ſi quis cum ff. pro empt. ibi Niſi forte qui à luxurioſo, & protinus ſcorto daturo pecuniam ſeruus vſucapiet, & quicq;d dixerint aliqui in hoc intelligo p̃dicta procedere in maiori bonis non interdicto, tum quia hoc pro termino habili ſupponi debet tantũ terminos quæſtionis, & ſicut tex. in d. l. ſi quis cũ in primo dicto loquitur de maiori habente auctoritatem liberã diſponendi de rebus ſuis, ita pari ratione debet intelligi exceptio conſiſtens in dd. verbis niſi & ea ſi aliter diceremus exceptio non eſſet de regula, & eſſent ſuper indubitabili prolata: imo nec is qui emiſſet emiſſe diceretur quia faciendo contra legẽ nihil egiſſet ex quo cum bonis interdicto valide contrahi non poteſt, vt ff. ſi cer. pet. l. 1.

Quærtò an campſor cui directæ ſunt litteræ cambij per eum qui traxit poſſit ſoluere nuncio remittenti antè diem feriæ, & deſignatæ ſolutionis, Aut cum lucro, & non licet, quia ex hoc quod pecunia diutius occupata ſit non poteſt prærium exigi Caet. de camb. cap. 6. Sot. de iuſt. & iur. lib 6. q. 12. artic. 5. mercat. de camb. cap. 8. num. 6. fol. 326. & n. 9. fol. 327. & in indiuiduo huius quæſt. c. 13. nu. 10. fol. 384. Aut ſine lucro, & nihil vetat, vt poſſit ſoluere ſecundũ notata in l. ante tempus ff. de reg. iur.

TIT. DE SOLVENTE in loco ad quem.

debitoris an conseruandus sit indemnis, & quando vers. Mandatarius.

Quomodo probetur quod requisitus ad soluẽdũ litteras cambij soluerit vt tertius, & pro honore litterarum ver. quæro quomodo.

Recipiens solutiones cambij simpliciter, & non contradicens an remaneat obligatus ad contenta in illis ver. quæro an recipiens.

Solui an possit per campsorem cui tracta sunt litteræ cambij nuncio renitente ante dictas ferias aut designatum solutionis ver. quæro an campsor.

Soluere pro alio quando dicatur requisitus soluisse ver quæro quando.

Si is cui fuit directa solutio per recipientem decoxit cuius sit periculum vers. qui si ille.

Soluere an possit quilibet litteras cambij pro honore litterarum ver. quæro an quilibet.

Statuta possedi à sæcularibus prohibentia vsuras sub pœna ibidem.

Simulatio & suspicio litteræ pro probatione in materia cambiorum vers. suspitiosa fictam.

De soluente in loco ad quem.

QVærò an recipiens centum Mediolani à Titio, vt soluere faciat centum Seio Romæ possit compelli, vt restituat Titio? Non potest Bal. cons. 349 in prin. lib. 1. Socin. cons. 68. col 3. lib. 3.

Quærò an ille qui litteras cambij non adimplet teneatur ad interesse etiam ad rationem cambiorum, Aut creditor recepit pecunias ad cambium, & ita tractat de damno euitando, & debitor tenetur. Rot. Gen. decis 78. num. 16. & decis. 87. nu. 9. aut non recepit, sed habebat in promptu bona nomina debitorum quibus pecunias ad cambium verum, & reale tradidisset, & similiter debitor teneretur iux. no. per & alios in cap. In Ciuitate & in cap. nauiganti de vsur. Card. in c. fin. de vsur. Salic. in auth. ad hæc q. 15. C. eo. Ambros. de Vignat. in cap. consuluit in præfat. nu. 54.

Quærò quando ille qui soluit dicatur soluere, vt requisitus, vel non, Aut apparet de requisitione, quia litteræ fuerint directæ ad eum qui soluit, Aut non apparet, Primò casu, Aut ille qui soluit, acceptauit litteras simpliciter, & soluendo dicitur soluisse in vim præcedentis ordinis quia per acceptationem orta est actio mandati vt supra, Aut acceptauit litteras super protestu, & pro litterarum honore tanquam tertius soluit, & tunc dicitur non requisitus soluisse l. cum pecuniam ff. de nego. gest. Rot. Gen. decis. 19 in prin.

Quærò an quilibet possit soluere litteras cambij pro honore litterarum Rot. Gen. decis. 32. num. 1. tenet affirmatiuum, & si quis sibi ipsi soluat.

Quærò si ille cui fuit directa solutio per recipientem decoxit cuius sit periculum. Decidit Bal. in cons. 349 num. 3. lib. 1. Socin. d. cons. 64. nu. 6 lib. 3. & Bal. in cons. 74. lib 5. & distinguendo inter consilia Alex. Andr. Barbat. cons 94. lib. 3 Bald. cons 270. lib. 1. Castrens. cons. 170. lib. 2. Alex cons. 143. lib 6. Bal. cons. 190. in fi. lib. 2. & 349. nu. 3. lib 1.

Quærò ponamus Bancum de Pinellis fecisse mihi litteras cãbij, vt mihi soluantur mille in Ciuitate Venetiarum per bancum de Spanochis, quod acceptauit eas, sed antequã soluerit decoxit fugitq; Quæritur cuius sit periculum, Quæstio ista habet plura capita tu vide Bar. in l. singularia ff. si certi petat Bald. consil. 348. volum. 1. Salic. in l. pro debito C. de bon. auct. iudic. possid. & post illos Marant. in Spec. par. 6. tit. de product. test. vers. sed esse ponamus nu. 50.

Quærò an recipiens litteras camb. simpliciter & non contradicens remaneat obligatus ad contenta in illis? Remanet: l. as in l. qui dotes ff. solut. matr. nu 52

Quærò quomodo probetur, quòd requisitus ad soluendum soluerit, vt tertius, & pro honore litterarum, Duobus modis, vel ex subscriptione facta litteris hoc pacto acceptera sopra protesto Rot. Gen. decis 6. nu 8. vel per publicum instrumẽtum Rot. Gen. decis. 19. sub nu 15.

Quærò an campsor soluendo litteras vitiatas seu falsificatas liberetur? Aut aliqua culpa assignari potest soluẽti, vt quia vitium erat patens, & non liberatur. Aut nulla culpa potest illi ascribi quia non ita de facili poterat discerni vitium & liberatur. Ang. cõs. 370 sequitur Marant. d. tit. de test. product. vers. sed nunquid campsor nu. 54.

Quærò quid sit feria, declarat bene Rot. Gen. in decis. Iu. in repertorio in verbo feria.

DE PACTIS.

M*Andatum ad cambia an intelligatur vltra prædictam vitam vers. quæro an mandatum.*

Pactum

Pactum quod debitor non possit soluere in nundinis est illicitum. Ibidem.

Pactum seu conuentio facultatis retinendi pecunias super cambijs ad damnum debitoris morosi an valeat. ver. quaero qualiter.

Pactum appositum in contractu mutui. quod in casu non solutionis mutuatae quãtitatis liceat mutuanti sumere quantitatem illam ad cambium, & recambium à seipso, vel alijs an & quãndo subsistat. vers. quaero an pactum.

Recursa an sit licita ver. quaero an recursa.

De Pactis.

QVaerò an recursa sit licita? Aut recursa est accidentalis, aut ex pacto, si accidentalis, aut ad ipsummet Camposorem, aut ad alium, si ad ipsummet campsorem est aliqualiter suspecta non tñ absolutè damnanda poenitus, si ad alium, caret omni suspitione, quia ex accidentalibus non iustificatur neque deturpatur contractus: si ex pacto, aut simpliciter datur, & acceptatur ordo, & dicunt mercatores, quòd est licita, aut adijcitur, quòd debitor non possit soluere in nundinis, & omnes dicunt quòd est foeneratitia, vt attestatur Rauden. d. Epitho. num. 39 & 45. ego autem vtramque foenus redolere existimo, & magis vltimam. Nam illa quae fit ex pacto simplici est mala ratione deprauatae voluntatis, & intentionis reducendi solutionem in loco vbi sunt factae litterae. Illa verò, quae fit ex pacto qualificato vtsupra est peior quia voluntas sic verificatur, vt & deffectus concurrat potestatis, & qui tenuerunt contrarium hallucinati sunt quia respexerunt simplicem potestatem & nullam habuerũt rationem voluntatis Declarantur tamen praedicta vbi excluderetur intentio recambij quia vtrumq; recursum licitum existimarem quod cõtingere posset quando accipiens ordinem haberet pecunias trahẽtis in loco ad quem fit fructus quo casu admitterem illum posse sustinere vices plurium, & ita & non aliter intelligo sustineri de iure repraesentationem plurium personarum quicquid dixerint alij, & hoc totum operatur intentio recambij, &c.

Quaerò qualiter sit interpraetanda conuentio facultatis retinendi pecunias super cambijs ad damnum debitoris morosi, Aut est facta promissio simpliciter, & promissio seu cõuentio debet intelligi pro prima vice l. boues, §. hoc sermone ff. de verbo. signific. Rom. consil. 15. Alexan. consil. 16. lib 4. Afflict. decis. 46. Felin. in cap. innouamus de treug. & pac. Ruin. consil 91. colum. 1. lib. 1. Aut fuit facta conuentio etiam pro recambijs, & dicit Curt. iun. consil. 132. nu. 9. quòd non potest trahi vltra annum, ego autem hujusmodi distinctionis caput omnino pendere arbitror ab illa quaestio. an recambia sint licita, ideo ad ibi dicta me remitto.

Quaerò an mãdatum ad cambia intelligatur solum pro prima vice? Paris. consil. 91. nu. 5. & 7. Dec. consil. 562. Tiraq. in l. boues §. hoc sermone limit. 6. num 8. & 9. satisfaciunt Strach. de mercat. tit. de mand. num. 20. fol. 29.

Quaerò an pactum appositũ in contractu mutui quod in casu non solutionis mutuatae quãtitatis liceat mutuanti summere quantitatem illam ad cambium, & recambium à se ipso vel ab alijs.

Respondeo quòd non licet latè Peguer. in decis. crim. cap. 33. vbi ex professo de hoc agit Contrarium tamen tenẽt multi mercatores qui hoc genus cambij cohonestãt hoc nomine appellãtes illud cambium per recomendationem.

Quaerò an danti liceat dare recipienti pro respõdente factorem suum, dic quòd est vsura secundum Bernardutium de Cambijs sub nu 24. pag. 75.

Quaerò an danti ad cambium liceat scribere litteras credentię pro recipiente alicui tertiae personę, vt habeat acceptare litteras, & soluere nomine trahentis, vel intercedere pro fideiussore pro eo, Bernardut. in trac. de camb. nu. 24. pag. 71. tenet affirmatiuam, sed malè, & sibi ipsi contradicit in ratione si paulò infrà videatur quia tenet negatiuam respectu factoris dantis vtsupra.

DE TEMPORE.

AN liceat dare pecunias ad cambia soluendas in secundis, vel vlterioribus nundinis vers quaero an liceat dare pecunias.

Cambium an possit locari ver. quaero an cambium possit.

Littera cambiorum an possint fieri ad certum, & de-

determinatum quatenus verſ quæro an litteræ poſsint.
Princeps an poſsit prorogare terminum ſoluendi cambia.ver. quæro an Princeps
Prorogare an poſsit dans ad cambium tempus ſolutionis ad alias nundinas. ver. quæro an liceat.
Tempus in cambio quomodo ſuppliciter conſiderari poteſt ver. quomodo quo ſuppliciter.
Tempora feriarũ, quæ ſint ver. quæro quæ tempora.

De Tempore.

QVærò an cambiũ poſſit locari, Pute. decis. 121. lib. 3. & Catoc. in trac. locat. tit. de camb. tenent affirmatiuam.

Quærò an liceat danti prorogare tempus ſolutionis ad alias nũndinas? Aut cum lucro & non licet per prædicta, & in indiuiduo tradit Frat. Fab. de camb fol. 6. & Sarau & Alphonſ. de Vloa fol. 108. aut ſine lucro, & licet vtſupra.

Quærò an liceat dare pecunias ad cambium ſoluendas in ſecũdis, vel vlterioribus nundinis? Aut cum augumento prætij aut ſine, Primò caſu eſt vſura quia ſemper vbi in cambio ſe ingerit aliqua ratio temporis illud ſiccum eſt, & vſurarium Sot. de iuſt. & iur. lib. 6. quæſt. 8. artic. 2. quia dilatio in cambio non debet ſeruire ad regulandum prætium, ſed ad tranſmittendum chirographum, & quocunq; modo propter tempus aliquid ſoluatur mutuum eſt palliatum, & vſura. Secundò caſu cambium eſt licitum ſecundum Lup. in d. § ſecundo num. 77. vbi etiam probat vtrumque caput adductæ diſtinct. pro qua etiam videri poteſt Nid. de contractibus mercatorum cap. 4. num. 9. & Fr. Fab. in tract. de camb. par. 1. fol. 6. Cæterum arbitror ego dilationem conceſſam arguere intentionem recipientis eſſe gaudere beneficio temporis, & cum plus, vel minus prætij non pertineat ad prauitatem vſurariam, ſed ad iniuſtitiam forte Lup. erra uit vel ſaltem ſic intelligendus eſt, vt procedat ſubſiſtente aliqua cauſa propter quam cõcedatur dilatio maior, quæ excludat hãc ſiniſtram pſumptionẽ, vt quia recipiens alio ſit iturus cũ ipſis litteris prius, quàm ſe conferat ad nundinas, vel quia habeat aliquod creditum in nundinis quod ſerius ſolui debeat, vel alia cauſa, quæ faciat ſic ıntereſſe recipientis, & hæc eſt mea opinio quia abſque tali ratione temporis ratio non excluditur.

Quærò an litteræ poſſint fieri ad certum determinatum tempus, videtur quòd non Roman. conſil. 338. num. 8. Lup. in d. §. 2. nu. 66 & 67. accedit ratio quia finis negotiorum eſt terminus ſolutionis ex quo mercatores ex eo fine metiuntur lucrum Bernardus. de camb. pag. 109. Tu diſtingue aut ad certum tempus deſtinatur ſolutio ſortis, & capitalis, & non poteſt aut ſortis tantum & nihil vetat.

Quærò an Principi liceat prorogare terminum ſoluendi cambia. Hanc quæſtionem examinat Nauar. in conſ. 15. de vſur. lib. 5. & bene. ibi vide.

Quærò quo ſuppliciter conſiderari tempus ſit cambio. Tripliciter primo inquantum inſeruit trãſmiſſioni pecuniæ, Secundò quatenus inducere poteſt diuerſitatem valoris pecuniæ; Tertiò inquãtum pecunia remanet in otio, Saraua & Alphonſus de Vloa c. 1 fol. 110.

Quærò quæ tempora feriarum, & quam illa & cum alia? Expleat Bernard. ſub nu. 15. fol 34. & 39. Frater Cub. de Camb. in ſecunda par fol. 17. & 18.

DE FIDEIVSSORIBVS.

F*Ideiuſſor pro cambio Sicco ſoluens an repetere poſſit verſ quæro an fideiuſſor & plenius in verſ. ſequente.*

De Fideiuſſoribus.

QVærò an fideiuſſor pro cambio ſicco ſoluens repetere poſſit à principali debitore, videtur quòd non quia principalis non tenetur de iniuria Iudicis, Secundò quia tenet conſequentia mandatum eſt turpe ergo non producit actionem contra mandantem l. ſi remunerandi gratia §. rei turpis l. ſi verò non remunerandi §. ſi adoleſcens l. ſi tibi mandauero § qui ædem ff. mand. l. cum dies §. compromiſſo ff de arbitr. l. quod ſæpè §. veneni de contrah. empt. l. generaliter cum l. ſeq. ff. de verb. oblig. § q. turpi inſt. de inutil. ſtipul. §. illud quoque inſt. mand. Rofred. in quæſt. Sabbatin. r 1. ſub littera G. fol. 697. vide videtur q. actio mandati non competat fideiuſſori contra principalem, & conſequenter nõ poſſet audiri quia nemo ſine actione

agit,

agit, Tertiò & tāto magis si fideiussor non oppofuisset se quia fideiussor culpa sua exactus non recuperat à principali Rot. Gen. quæ multum eleganter loquitur decis. 28. num. 8. vide tam Ambros. Auignate in c. salubriter de vsur. in verbo secundo casus est in verb. de vsur. nu. 35.

Quærò an fideiussor soluens cambia sicca repetat à principali debitore.

Respondent aliqui, aut spōte soluit, Aut coactus, si sponte non repetit, glo. in cap. peruenit de fideius. specul. in §. 1. vers. quid si fideiussor eo. tit. Alex. consil. 57 num. 1. vers. cum ergo non ignorauit lib. 1. Ananias de vsuris in cap. 1. & omnes ferè in dicto c. 1. de fideius. ibi enim id notat Ostiensis num. 4. & 5. Ioan. And. num 5 & 9. Anchar. num. 2. & 11. Cardinalis num. 5. & 6. Imol. num. 28. Anan. num. 15. Henric. Boic. nume. 7. 8. & 9. Butr. num. 14. Abb. num. 10.

Aut coactus soluit, & repetit secundum prædictos DD.

Sed ab hac distinctione in materia cambiorum recedendum existimo, & aliter distinguendum.

Aut cambia sicca sunt apertè, & clarè fœneraticia, vt quia de nundinis ad nundinas, vel alio simili modo, & tunc non est recedendum ab opinione doctorum, superius relata, & illorum distinctione l. exceptione ff. de fideius. l. si procuratorem §. ignorantes ff. mandat.

Aut sunt sicca, sed vel consuetudine, vel aliter sic velata, vt disputatione indigeant, & tunc videtur dicendum, quòd siue sponte siue coactus fideiussor soluat dūmodo non soluat per dolū repetat & ratio est in promptu quia pro cābijs vbique locorum parata executio repetitur, & pro condemnato habetur ille cōtra quem parata est executio, vel ex forma statuti, vel ex natura rei, vt inquit Bal. in l. certum num. 9. C. famil. hercisc. Alex. consil. 72. nume. 6. lib. 2. Guid. Pap. quæst. 117. & Rot. Gen. decis. 28. nu. 8. vers. nec refragatur videtur satis approbare dist. nostram.

TIT. DE DANTE IN loco à quo

ver. quæro an litteras.

Mercator an per exercitium cambij quis dicatur, & quot nominibus campsores appellentur. Ibi vers. quæro an per exercitium.

Mandatarius impendens suas pecunias pro mandante an cambium petere possit ver. quæro an decis. Nauarri in cons. 11.

Nauar in cons. 11. De vsur. reprobatione ver. quæro campsores.

Vsura in contractu mutui an præsumatur. vers. quæro an aliqua ratione.

De Dante.

QVærò an liceat clericis dare ad cãbium? Aut loquimur de iure, & non licet tot. tit. ne cler. vel mon. secul. neg. se imis. Aut loquimur de consuetudine, & tunc videtur distinguendum, aut clericus vult dare ad cambium per se ipsum, aut per submissam personam, primò casu nõ reperio aliquem Doctorem affirmãtem clericum dare posse ad cambium, Secundò casu reperio Nauar. attestantem de consuetudine in man. cap. 17. nu. 289 Ego teneo quòd eam possit per alium. Tu vide Bernard de camb. sub nu. 17 & 30. fol. 92. & omnino fratrem Fab. in tract. de camb. p. 1. fol. 12. & seq.

Quærò campsor dedit mihi litteras cambij ad alium campsorem cui dictas litteras præsentaui, ille autem aufugit cuius sit periculum, vide Alex. cons. 94. num. 5. vol. 3.

Quærò quis iurauit non dare ad cambium an possit contrauenire iuramento? aut potest viuere aliundè & tenetur seruare iuramentum, Aut non potest viuere aliunde, & adhuc potest exercere cambia obtenta prius iuramenti relaxatione, ita videtur posse distingui ex mente multorum quos adducit Stracca de mercat. p. 3. nu. 37. quid in recipiente dic idem.

Quærò an campsor possit licitè dare ad cambium illi quem scit non posse soluere in loco destinatæ solutionis nisi illam quantitatem assumat super cambijs? Saraue in d. trac. de camb c. 4. in fin. fol. 112. concludit affirmatiuè, & eius opinio videtur probabilis quia posse simpliciter, & posse causatiuè à pati procedunt Tu dic contrarium verius quia defectus simplicis potestatis includit intentum recambium quod est illicitum vt supra ostendimus.

Quærò in casu præcedentis quæstionis quomodo succursum sit danti.

Respondeo recipientem teneri ad interesse lucri cessantis, vel damni emergẽtis quod passus est qui dedit, quia non manifestauit illi se non habere quid in nundinis solueret, & consequenter fuit causa dãni emergentis, & lucri cessantis, & per iniquum foret, quòd dolus recipientis recipienti opitularetur.

Quærò Antonius bona fide dedit Bernardo ad cambium, & postea scit illum nõ habere quid soluat in nundinis, quid agendum, Aut contractus ipse re integra potest resolui: & resolui debet, Aut non potest resolui quia res non sit integra, & tunc nec etiam potest Antonius recipere cambium, quia verisimiliter imò certius certo, recipiet s se non obligauit ad cambium intentionaliter, quia eam intentionem non potuit habere ex defectu potestatis soluendi, & consequenter non est orta ad id obligatio.

Quærò, Antonius dat Dñico mille aureos, vt ipse Dominicus eos teneat super cambio pro ipso Antonio, quæritur an Antonius possit recipere lucrum cambiorum ab ipso Dominico.

Aut Antonius scit probabiliter Dominicum non facere cambia licita, & tunc nõ potest quia ex contractu iniusto lucrum quæreret Bonin seg. de camb. cap. 8. nu. 4. Fab. fol. 37. S. Antonin. 2. p. tit. 1. c. 7. §. 58 Aut scit quòd Dominicus facit aliqua cambia licita, & aliqua illicita, & Antonius dat illi pecunias, cũ pacto vt exerceat illas in cambijs licitis, & in hoc casu distinguendum est, Aut Antonius credit Dominicum, ita facturum, Aut credit illum nõ ita facturum, Primò casu Antonius potest recipere lucrum quia illum recipit tanquam ex contractu licito, vt patet & etiam potest colligi ex Diuo Tho. 2. 2. q. 48. arg. 4. & Nauar. in man. c. 74. num 31. lit. F. vbi ait quòd ille qui deponit pecuniam suam apud vsurarium qui habet proprios nummos ad vsuram exercendam non dat illi occasionem exercendi vsuram quia probabiliter credit non vsurum pecunia sua in viuris ita dicimus Antonium nõ dare occasionem campsori vsurario qui habet alias pecunias ad exercendas vsuras quia credit probabiliter illum nõ vsurum pecunijs suis nisi in cambijs realibus, & licitis, & consequenter posse sumere lucrum, Secũdò casu, ex contrarietate

rietate rationis contrarium quoque dicendum est quia scilicet dat occasionem campsori peccandi.

Quærò an in dante præsumatur scièntia, quòd dederit ad cambium non habenti potestatem soluendi.

Præsumitur cõtrà dantem quia sumus in casu in quo limitatur regula quod ignorantia præsumitur, vt per Oddum de restit. in integr. par. 1. quæst. 8. art. 10. vers 8. præsumitur, Hic adde quæ dixisti in causa Papetæ.

Quærò an ignorantia facti excuset dantem ad cambium illi qui non erat soluturus in nundinis?

Nauar. videtur tenere, quòd non quia dicit quòd est ignorantia eius, quòd sciri oportet.

Ego autem dico, & distinguo hoc pacto, Aut ignorantia dantis est probabilis quia adsunt iustæ causæ credendi recipientem habuisse, & habere animum soluendi, & excusatur dans ad cambiũ quia non est quid ei imputetur, quòd diligentiam non adhibuerit, vt se certũ redderet quia satis, & iustè credidit se certum, Secundò quia ignorantia, quæ de facili tolli non poterat videtur prodesse, Tertiò quia causatur bona fides, & excluditur omnis dolus.

Aut ignorantia dantis non erat munita aliquibus circumstantijs propter quas dans posset credere recipientem soluere velle, & benè intrat hoc casu, & dictũ. & ratio Nauar. quia scilicet esset facti quod sciri oporteret atque ideo non prodesset.

Aut ignorantia habebat rationes pro & contra, vt quia recipientis fama esset varia, vel variæ hinc inde vrgerent rationes & tunc, Aut dans adhibuit diligentiam, & in eam venit sententiam, vt posset dare, & tunc quia non est quid ei imputetur non procedit traditio Nauarri quia licuit danti abundare in suo sensu.

Aut sinistra opinio contrà dantem præponderauit, & tunc dans male fecit ędificando contrà conscientiam ad Gehennam.

Aut remãsit dubius, & adhuc in foro Poli nõ potuit dare quia tutior via eligenda, nec in foro fori, quia conclusio quæ habet, quòd dubitans, & ignorans æquiparantur limitatur in facto quod interest sciri, vt latè ex Oddo comprobari potest in tract. de restit. in integr. par. 2. q. 8. art. 9. num. 46. 47. 48. & seq. fol. 88. & num. 55. vide omnino articulum sequentem benè determinantem hanc quæstionem.

De Actionibus.

QVærò Franciscus Buzzolus in necessitate constitutus pro habendis pecunijs quas aliter habere non potest petit ad cambium nũquid iustè se tueri posset, Respondeo absolutè quòd non, quia necessitas, ostendit quòd non habet volũtatem cambiandi, & ponit ob oculos defectum potestatis soluendi, & sic non potest campsor probabiliter credere contrarium sine qua credulitate nunquam iustificatur cãbium, quæ ratio pœnes me absoluta est ad damnandum omnia cambia, quæ fiunt cum nobilibus, quorum non interest cambire, & hoc patet quia Nauar. in c. 17. in Man. num. 299. & 293. lit. H. & I. in antiq. & num. 229. ait oporteret cõmutantem pecuniam absentem cum præsenti habere illam pecuniam in loco solutionis actualiter, vel virtualiter l. 1. & 2. ff. de contrahen. empt. empt. & habere voluntatem commutandi pecuniam quam absentem habet, & litteris satisfacere, vt ibi per eum.

Quærò quæ actio competat soluenti litteras cambij pro altero, Aut quis soluit requisitus ad soluendum, aut soluit irrequisitus. Primò casu aut soluit verè, & cõpetit actio contraria mandati. Rot. Gennen. decis. 30. num. 1. Aut soluit constituendo se soluturum & oritur actio de constituta pecunia Rip. in Rub. de verbo. oblig. num. 29. Rot. Gen. decis. 10. num. 7. & dec. 70. num. 3. Raudensis in suo Epith. de lucr. propter pecun. nu. 38. aut soluit verè, & acquirit actionem negotiorum gestorum l. soluendo, ff. de negot. gest. quia soluendo pro alio vtile negotium gerit Rot. Gen. decis. 170. nu. 1.

De actione quæ datur occasione litterarum cambij.

QVærò an pro litteris cambij detur hypotheca hæc quæstio videtur resoluenda negatiuè quia non reperitur iure cautum, quod detur.

De

De exceptionibus.

QVærò an proposita exceptione simulationis ipsius cāb. retardari debeat executio litterarum. Scripsi & habebis in consilijs meis deo dante vide pro nunc Ang in l.4. in §. condemnatum ff.de re iud.Imol.ibidem col.fin.in prin.Alex.in cons.91. num.2.lib.2.83. nu.6. & 10.lib.5. vbi est bona apostilla Ias.in cons.85.vol.1. Affl.ct. decis. 30.& 31. & ibi Vrsill. Bero. cons.211. num.8. lib.3. Anchar.consil.98. & cons.229.& 234.& 236. Alex.in l.si stipulatio ista in § alteri col.penul ff.de verb. oblig.Rom.cons.76.nu.3. Caualc.decis. 1. & 2.in 2 tomo.

Quærò extat statutum,quòd non possit opponi aliqua exceptio contrā litteras cambij an poterit abijci de simulatione? Respondeo affirmatiuè Sauol.Vngarellus ad Summam Angelicam in ver. vsura primo sub num.53.sub lit.b.Io.de Anan.in cap Nauiganti num.46. quem sequutus est ibidem Nauar.num.27.& Lup. num.66.& est verissimū quia simulatæ litteræ non merentur nomen litterarum cābij quia sunt tanquam corpus sine spiritu,& defficit consensus sic vt contractus simulatus non dicatur contractus Rolan. à Val.qui alias adducit in consil. 40. incipit quòd instrumentum exhibitum vers.ad secundum respondeo nu.41.vol.2.

Quærò an exceptio non numeratæ pecuniæ habeat locum in cambio, Aut loquimur de iure, & non video rationem vetantem aut de consuetudine, & non admittitur exceptio, & ad hoc facit quod dictum est in quæst. an litteræ cambij numerationem probent.

Quærò an is qui similia cambia sicca contraxit possit vti exceptione simulationis dic vt per Rom.in consi.238.num.21.cum seq.

Quærò an sit peccatum differre solutionem iustam litterarum cambij, Dic q. siccum oblig. ad restituendum Nauar. de camb. num 39.

Quærò si bancum quod fecit litteras decoxit an bancum cui diriguntur iustè denegct soluere? Aut acceptauit,& tenetur aut non acceptauit, & non tenetur Salic. in l. pro debit. C.de bon. aut iud.possid. refert & sequitur Marant.d. tit. de test. product. ver.è conuerso nu.51.

De Prouisionibus.

QVærò an danti licitum sit lucrum quod capit ex prouisionibus? Aut loquimur in campsore, & licet,Saraua & Alphonsus Vloa de camb.cap.5. fol. 105. Boninsegna cap.5.num. 11. pag 104. & 105.aut loquimur in non campsore & non licet,Boninsegna d.trac.de camb.cap.7. ver.nec etiam pag. mihi 109. Vngarel. ad Angelicam in ver.vsura 1.nū.53.

Quærò an campsor in eo cambio in quo ipse primo accepit, vt alio trahat teneatur quid minus recipere pro lucro suo ex eo, quod ipse iam pecunias paratas habeat in loco quem trahit,Dic quòd non quia huiusmodi commoditatem donate nō tenetur arg. tex.in c. periuris 10.q.2, & tradit Bernard. de camb. sub num.12. fol. 27.& idem voluit Sarana & Alphonsus de Vloa in dicto tract.c.6.fol.109 in prima fac.

Quærò an cāpsor lucrari possit vbi ipse opus haberet trāsmittere pecuniam, quæ primo soluit ad locum destinatæ solutionis? Saraua & Alphonsus de Vloa post Caiet. in dicto tract.& cap. 6.campsorem posse lucrari affirmant.

Quærò an intentio lucrandi in campsore sit damnabilis? Hæc est coniuncta cum bono ordine bonaq; conscientia, & distat ab omni falsaria, & est licita pulchris exemplis comprobat Stracc. in tract. de assecur. in 2 glos. & in his terminis Alphonsus de Vloa,& Saraua in d.trac. cap.6. fol. 109.in prima fac.

De non soluente.

QVærò an debitor morosus teneatur ad interesse,si cambijs siccis se supposuisset creditor, aut ex necessitate, aut voluntariè, Primò casus debitor morosus tenetur, Secundò casu secus iux.ea præscribit Laur.de Rodulphis in tract.de vsur. q 48.nu.25.vsq; ad fi.

Quærò an quis constituatur in mora per solam interpellationem in cambio? videtur dicendum,qu òd non quia interesse obligationibus dandi in contractu innominato debetur officio Iudicis Berong. in l.vn. nu. 183. C. de sent. quæ pro eo. quod inter.vbi laté de hoc & in eo quod debetur per officium Iudicis per solam interpellationem

quis

quis non constituitur in mora l. cum postulassem ff. de damn. infect. quem tex. alibi non reperiri dixit Bart. & refert Bart. in Rub. ff. solut. matr. nu. 21. Cogita quia stilus vrget in contrarium.

DE IVDICIIS.

De Iudicijs.

QVærò quis sit Iudex competens in cognoscendo an cambia sint licita, vel illicita, pro clara decisione præsentis quæstionis constituendi sunt aliquot casus, Primus est casus in quo quæritur de iniustitia verum scilicet cambium fuerit illicitum ratione excessus in prætio, & hæc quæstio cum sit meri facti non minus pertinet ad Iudices laicos quam pertineat rescisio cuiusuis cõtractus ratione læsionis l. 2. C. de rescin. vend. solum est differentia inter alios contractus, & contractum Cambij quia facilius colligitur iniustitia quia prætium cambij semper est prætium legitimum, atque ideo eius veritas, & iustitia consistit in puncto indiuisibili, & omnis minima accessio est iniusta, & illegitima, vt in Calmerio l. 1. §. cura carnis ff. de off. præfect. vrb. Lup. in c. nauiganti comment. 3 §. quinto vers. illud ergo num. 116. & sequitur Claud. ad consil. Bart. Bertaz. Patris in cons. 238. Domini Franciscus de Facchetis lib. 1. crimin. in additione, quæ incipit prætium iustum sub lit. C. neq; quisquam arbitretur hæc aduersari his, quæ supra diximus de iustitia, vel iniustitia cãbiorum quia quæ nunc dicimus intelligimus post tempus prætij statuti alias enim, & cambiorum prætium consistit in arbitrio vt supra, Secũdus est casus in quo quæritur de vsura quatenus est facti, & omnes consentiunt Iudicem sæcularem esse Iudicem competẽtem, vt in l. Titia ff. solu. matrim. Dec. cons. 170. Rol. cons. 75. volum. 1. Clar. in §. vsura & in §. fin. quæst. 37. Marquando Iude parte 1. cap 11. num. 10. Lup. in cap. quamquam comment. 4. §. 4. versic. quamobrem de vsuris Vulpel. cons. 70. nu. 4. seq. Clau. Bertaz. in additionibus ad dictum cons. 288. vers. si verò quæstio sit facti sub lit. A. Tertius est casus in quo quæritur de vsura quatenus est de iure communi, & principaliter proposita; & omnes consentiunt cognitionem esse Iudicis secularis, vt per DD. in c. cũ sint generale de for. comp. & in l. Titia ff. solut. matri. Fulgos. cõs. 134. in fi. Passeth. cons. 45. num 9. Anchar. cons. 98. & est communis, vt attestatur Vulpel. cons. 70. num. 13. Quintus est casus in quo quæritur de vsura per modum exceptionis propositum, & in hoc casu admittendum est quòd Iudex sæcularis possit cognoscere de vsura Guid. Pap. in cons. 180. num. 2. Clar. in d. § fi. ead. quæst. 37. colum. 3. Ceph. consil. 402. nu. 16. Rimin. iun. cons. 399. nu. 21. & credo hãc esse veritatem tùm quia Rimin. iun. attestatur de communi, & Clar. dicit se vidisse seruari, & nuncupatim sequitur Clau. Bertaz. in addition. ad d. cons. 288. in additione, quæ incipit duo tamen sunt casus sub lit. A. tùm quia possunt adduci instantiæ ad comprobandum, quòd multa conceduntur per viam exceptionis, quæ denegantur per viam principalis petitionis

titionis, Quintus est casus in quo agitur de vsura conditione alicuius legis municipalis prohibentis vsuras, & hoc casu posse Iudicem secularem de illis cognoscere propter dispositionem statuti sui tradiderunt Paulus de Castro in cons. 210. visis vol. 2. coneiuis meus Berous. in cons. 207. vol. 5. Nat. cons. 369 nu. 12. Rim. iun. cons. 218. num. 72. & 73. & cons. 399. num. 20. & ratio est, vt animaduertit Claudius qui præcitatos DD. sequitur in eisdem additionibus sub ead. lit. A. in additione, quæ incipit secundus est casus, contra seculares ludices, & laici possunt facere statuta punientia vsuras non secus ac alia crimina, vt post Lup. Vulpel. Rim. iun. cōprobat ipse Clau. in iam citata additione, & à pari procedūt posse statuta condere & posse cognoscere quia parum proficerēt leges nisi essent qui eas executioni demandarent, & seruirent ludibrio, ideo cum possint facere statuta, & sic ligare subditos, non etiam possunt subditi illorum examen declinare quia paria sunt statutis ligari, & forus sortiri.

Quærò an cambia vsuraria exercētes possint criminaliter puniri aut quæritur an possint puniri per Iudicem ecclesiasticum, & absolutè puniri posse affirmant omnes aut quæritur an possint puniri per Iudices seculares, & tūc sunt opiniones Negatiuam tenuit Bal. in l. improbum C. ex quib. caus. in fam. irrog. Caldetin. in cōs. 3. de for. compet. alios allegat Rimin. iun. in cons. 218. num. 23 & 24. affirmatiuam magis communem sequuntur Clar. in §. vsura nu. 5. decis. Pedemon. 136. & alios refert Rimin. iun. d. cons. 218. nu. 72. & cons. 369. nu. 19. & 20. sequit. Clau. ad cons. Bart. Bettaz. Patris cons. 238. in prima additione sub lit. A. & quęnam sint pęnæ laté disceruimus post Menoch.

Quærò quomodo quis possit tuta conscientia procedere, & contrahere absque periculo peccati vsurę tam in cambio quàm in alijs contractibus Constituendi sunt in hac re aliquot casus Primus est casus quādo quis vult facere aliquem actum, vel cōtractum in quo Ecclesia diffiniuit, & determinauit, & deberet acquiescere omnino certū est, & affirmat Clau. ad cons. Patris 238. in primis additionibus in additione, quæ incipit circumfertur sub lit. A. Secundus est casus quando casus nō est diffinitus ab Ecclesia, & sunt opin. pro è contrà, & in hoc casu di stinguendum est, aut sunt opinion. inter Theologos, & Canonistas, & tūc tutius est adhærēte opinioni Canonistarū Anehar. in sua disput. quæ incipit in antiquis Dec. cons. 111. num. 3. Siluest. in verb. vsura 1.

Quærò quare cambia sicca sint prohibita Respondeo, quòd sunt prohibita omnibus rationibus quibus prohibita est vsura quas habes inter consil. Crimin. vt annotasti, & adde quæ habes in repertorio Ven. Fratris Matthiæ de Mediolano de sexto præcepto de vsura cap 7. nu. 160. vbi multa bona.

De ementibus officia vide Angelicam in verbo officium, & in verbo restitutio 4. §. quinto & texto in roscella.

Quærò an pro cambijs siccis possit procedi per inquisitionem dic vt per Peguer. in decis. crimin. c. 35. per totum fol. 161.

Quærò an detur appellatio à sententia lata su per restitutione extortæ quantitatis vsuræ mediante cambio sicco.

Videtur quòd non detur appellatio, vt in cap. quam pernieiosum de vsuris, sed oportet distinguere iuxta gl. in c. quia in omnibus & in c. consuluit in verbo malè agere, & in c. cum tu ex. eo. tit.

Quærò an in casu præcedentis quæst. scilicet approbantis cambia iuramentum obstare possit. Aut loquimur de iure ciuili, aut de iure Canonico, Primò casu iuramentum non obligat tanquam repositum super re turpi, Secundò casu obstat dispositio tex. in c. debitores de iur. iur. secundum multos, & est verissimum secundum regulas generales, sed attende quia singulariter limitatur dispositio tex. in d. c. debitores de iur. iur. quā vsura est sub quæsito colore, & velamine alicuius contractus facta, vt dixi, sed retenta prima opinione, qua ratione euitari possit exceptio periurij siuè petita sit siuè non relaxatio iuramenti ab Episcopo vide sem per Lancel. Gal. cons. 125. vers. nec constituenda est vis nu. 7. cum multis sequentibus vbi egregia inueniet ad propositum.

Querò an executio fieri debeat pendente dubio super iniustitia cambij, vide Berou. cōs. 85. num. 6. 7 & 8. cons. 211. vol. 3. Rebuf. de lit. obligat. art. 6. glo. 1. num. 22. Gab. cons. 74 nu. 19. vol. 1.

Quærò an expediat mercatores esse Iudices in causa litterarum cambij, Aut quæritur an soli, Aut quæritur an cum consil. I. C.

Primò

Primo casu malum esse existimo mercatores esse Iudices quia defficit scientia de cuius necessitate latissimè differui in oculo Reip. Secundò casu bonum est mercatores esse Iudices ne scientia sit sine praxi de cuius necessitate pariter dixi in d.trac.de perfecto Iudice,& optimè probat Straoh. quod est notandū contra Abbates mercatorum Mediolani, & facit pro Abbatibus mercatorum Bononię qui iudicant cum consilio, & hæc notāda sunt, alia etiam ratione, quę reddit omnes Abbates suspectos, quia & ipsi habent causas similes, vt plerumque his, quæ disputantur.

Quærò quæ sit pœna Iudicis constringentis ad solutionem cambij ficci, Aut Iudex aliqua ratione excusari potest ad dolo, aut nō, Primò causa excusarem Iudicem quia sine dolo nō potest incurri pœna excommunicationis, vt mox dicam, Secundò casu cōstat eum incidere in excommunicationis pœnā Clemēt. ex graui §.nos igitur vbi gl.Curt.& DD.de vsur.& tradunt summistę in verbo excommunicatio,& eos sequitur Episcopus Ariauensis in ædict.sub vsur. pag.25 sub littera P.

Quærò an decretalis F. R. PijV. trahatur ad cambia quæ ante celebrata fuerant. Respondeo affirmatiuè quia continet declarationem eius, quod prius erat illicitum Card.in Clem. statutum in secunda quæst. de elect. Bal.in l. non dubium in prin. C.de leg.& est bonus tex.& bona glo.quæ declarat quando constitutio retrò trahatur in c.cum in ex.eum.

Quærò an in hoc articulo contractus cambij sit vsurarius, vel non, magis credi debeat Theologis, vel Canonistis Andr. quem refert Anan.in c. in Ciuitate nu. 19. & 29.de vsur.& Raud.in d.Epith.sub nu.85.dicunt standum esse Canonistis.

Quærò quare sit quòd sæpius in Curia Ecclesiastica controuertitur de vsura cambiorum, & similium & tamen nunquam de furto laicorum simpliciter.

Respondet Abbas in c.clerici nu.3.de excessu Prælatorum vbi inquit qualitercunq; homines peccent contra naturam ecclesia potest exercere iurisdictiōē suam etiam in laicos at vsura est cōtra naturam quia vsurarij faciūt germinare pecuniam ergo hoc est argumentū formale Abbatis Cęterum pro hoc an & quādo sit mixti fori, & an sit locus præuentioni,& an præuentio ex simplici informatione resultet, vide omnino apud Francisc.Marc.quæst.533.par.1.pag. 202.col.3.

Quærò an vnus & idem contractus possit diuerso iure iudicari licitus, & illicitus, Aut in eodem foro, aut in diuerso foro, Primò casu dixi supra, Secundò casu dic quod sic iux Nauar.in consil. 54 parochus accersitus num.4.

Quęrò nunquid si Titius debitor meus in centum fecit quod bancum de Pinellis faceret litteras cambij, & ego liberaui Titium in certa forma, & antequam bancum de Pinellis mihi soluisset, decoxit, an habeam recursum contrà Titium principalem debitorem. Quæstio pulchra est & de illa vide Marant.in Specul.par.6. tit.de product. test num.49.

Quęrò an huiusmodi interesse possit à prin.in casu non solutionis determinari? De iure communi res esset dubia cessat dubitatio propter bullam fœlicis record. Pij V. quæ determinat expressè non posse, vt adnotauit, Bernard.in d.trac.pag.97.

De executione.

QVærò an litteræ cambij habeant executionem paratam. Videtur quòd non quia generalis reg.est.in contrarium Ant.de Petrucia in l 1. in 22.effectu iuramenti nu 221. ff.de iur.iur.contrarium est verius Nauar.de camb.sub nu.27. & rationabiliter quiamagna est præsumptio fraudis contra non soluētem arg. tex. in l.qui sequutus C. de exercit.& instit.act. & in auth. contrà qui propriam C. de non nom.pecun.

Quærò an procedendum sit executiuè etiam pro debitis interesse, vide Fulu. Pacian.de probat.lib.1.c.26.nu.65.cum seq.

De Vsura.

QVærò quare sit quod nos videmus tot simulacra calamitosi illius viri de quo Liui.lib.3 decad. 1.

Chrisostomus super illud Mathe. cap.5. si te grauiter illuc sit &c dicit q. pecunia vsurarij morsui aspidis similis est.& benè, Nam & vsura apud Hębreos morsus appellatur vt Deut.cap.23. vbi illo habent morsum,&

Exodi cap. 22. ibi neq; inferes ei morsum, nam inquit ille Pater percussus ab aspide quasi delectatus abijt in somnum, & per suauitatem saporis moritur quia tunc venenum latenter per omnia membra decurrit ita qui sub vsuris accipit sub tempore quasi beneficiũ sentit, sed interim vsura per omnes eius facultates decurrit, & totum conuertit in debitum, & non solum dulcis est morsus vsuræ, sed iniquissimus minister fœnerator quia genuaflectit bitetũ deosculatur, & suauiter loquitur suum debitorem á principio, & similis est in effectu vermiculo ligni qui ad tractum lenis apparet, sed dentes habet sic durissimos, quòd omne lignum rodit, & deuorat, vt affirmat Bal. in conf. 449. ius naturale lib. 3. Non est igitur mirum si tot homines decipiantur, & decepti ad extremam vsq; famis necessitatem redigantur, & magis in cambio quia durior vsura, & detestabilior, vt dixi quæstione.

Quærò an ille qui facit contractum cambij vere vsuratium sit tutus propter consuetudinem in foro foti.

Aut loquimur quoad pœnam aut quoad interesse partis, Primò casu diuersa sunt contractum esse fœneratitium, & contra hentes fęnus exercuisse Menoch. de pręsumpt. lib. 3. præsumpt. 123. nu. 8. & tenendum est indistinctè quòd consuetudo etiam irrationalis excuset gl. in c. cum venerabilis extr. de consuetud. Crot. in c. quia in omnibus nu 4. ex. de vsur. Cæpol. conf. 13. in 3. dubio, Menoch. de præsumptio. lib. 3. præsumpt. 122. sub num. 97. vbi ad hoc allegat Barr. Rol. & Dec. & ita intelligitur illud quod contractus probatur, & iustificatur à consuetudine Aneharán. conf. 340. col. penul. cum simil. vt per Dec. In consil. 170. col. 4. Ctau. in conf. 8. num. 22. Gozad. conf. 63. nu. 18. vt declarant Bald. & Salic. in l. quis sit fugitiuus in §. apud labeonē vbi etiam Alex. ff. de edil. edict.

Secundò casu aut loquimur respectu processus aut respectu sententiæ, Primò casu grauatur pars grauiori onere probandi vsuratiam prauitatem vrgentioribus coniecturis, & medijs Rol à Val. conf. 96. num. 26. & 27. lib. 2. Bursat. conf. 117. nu. 6. Nat. conf. 586. nu. 9. & ratio est in promptu quia non ita facilè credendum est tot homines errasse, Secundò verò casu cambium remanet illicitũ, & debere scindi, vt per Crot. in d. loco quia illa frequentia nihil facit quoad præiudiciũ partis ne malè ablata restituantur. Roman. conf. 238. in fi. Nat. conf. 498. nu. 24 & sequenti lib. 3. Ploc. conf. 19 quos sequitur. Menoch. de præsumpt. 122. eo. num. 97.

Quærò an per exercitium cambij quis dicatur mercator hanc quæst. decidit Strach. de mercat. par. 1. in deffinitione num. 67. vbi etiam ponit quot hominibus campsores appellentur.

Quèro an licitum sit cambium, quòd fit super pecunia vnius tantum, dic quòd non Barzia de contractib c 37. nu. 5.

Quærò an sit locus pœnitentiæ in cambio aut acceptatæ sunt litteræ aut non Primo casu non est locus pœnitentię, Secundò casu potest quem pœnitere Rot. Gen. decis. 168. num. 3.

Quærò an constitutos in necessitate possit petere sub cambio illicito pecunias.

Aut à parato ad vsuram dare, aut ab eo qui non est paratus, Primò casu licet, quia licet vti alieno peccato, Secundò casu non licet.

Quærò an necessitas recipientis ad cambium faciat præsumptionem vsuræ.

Aut necessitas est localis quia quis indiget in loco in quo recipit ad cambium, & non in loco ad quem trahit, Aut est necessitas indistincta, Primò casu nō solum necessitas non facit suspicionem sinistram, sed semper eum comitatur cambia iusta, quia nemo accipit ad cambium nisi pecunijs indigeat in loco vbi recipit, & ita præsumitur quia quis non præsumitur iactare suum l. cum de indebito ff. de probat.

Secundò casu necessitas inducit suspicionem fœnotis, quia facit præsumptionem quòd ille qui recipit sic recipiat, vt non velit soluere in nundinis quia præsumptio voluntatis restringitur ad limites potestatis.

Quærò an nobilitas recipientis facit suspicionem vsuræ.

Aut sumus in locis in quibus nobilitas non compatitur aliquod genus mercaturæ, vt est Illustriss. Ciuitas Bononiæ.

Aut sumus in Ciuitate in qua nobilitas compatitur aliquam negociationem mercaturæ, vt Illustriss. Ciuitas Mediol. mihi dilectissima ob multos filios sub eius mitiori Cœlo susceptos, innumerabiliaque beneficia à multis nobilibus ibi recepta.

Primò

Primò casu, Aut nobilis qui recipit in patria propterea.

Aut in aliena. Primò casu nobilitas inducit suspitionem fœnoris quia non est verisimile quòd intersit recipientis, recipere in eo loco, sed verisimilius est, vt recipiat propter dilationem, Secundò casu secus quia non differt à mercatore cuius interest recipere in vno loco, & soluere in alio, dum ipse repertitur in alieno solo, & indiget & sibi expedit se eximere à periculo traiectionis pecuniarum realiter.

Secundò casu principali, nobilitas non facit aliquam sinistram suspicionem imò potius arguit iustitiã propter duas qualitates concurrentes mercaturæ, & nobilitatis quia mercator habet pro se præsumptionem, vt possit, & magis in eo præsumitur voluntas; vt velit cãbire, & vt nobilis pro eo stat præsumptio, quòd abstineat ab omni turpitudine, & præsertim fœnoris, quæ damnatur tam in dante quam in recipiente secũdum dist. quam adduxi quæst.

Quærò an imago scuti de Marchis, quæ circunfertur sit tollenda? Ludouic. Lopez. in trac. de contrac. lib. 2. c. 3. in fi. examinat opinionem Nauarri, & Soti & transit cum affirmatiua, Ego autem teneo contrarium, Primò quia imago illa confert ad commoditatem calculorum, Secundò quia præfert maiorem iustitiam in cãbio. Est enim residuum figuræ marcatum auri, quæ magis accedere non poterant ad iustitiæ commutatiuæ regulas, Et ratio Soti cum dixit q. offert occasionem mutuandi scuta realia. & simul vt restituatur iuxta æstimationem scutorum de marchis, quam refert Lopez. est accidentalis, & consequenter vana.

Quærò Antonius dedit Bernardo ad cãbium recepto pignore, quæritur an id iure facere potuerit.

Aut recepit pignus quia probabiliter credere recipientem non posse soluere in nundinis, & tunc manifesta est vsura, vt plures supra fuit dictum, & est communis opinio.

Aut credens probabiliter recipientem soluturum, sed volens se securiorem reddere, & tunc contractus est licitus, & dans potuit licitè recipere pignus, sicut enim ille q emit frumentum, & dedit pretium, non adhuc recepto frumento potest licitè recipere pignus à caut. debitore, donec recipiat ab eo frumentum, ita potest Antonius qui emit pecuniam, soluendam in nundinis à Bernardo accipere pignus, & cautionem donec pecuniam emptam recipiat, nec vlla ratio differentiæ est inter hos casus, idem dico de omnibus cambijs, quæ licitè fiunt, & ita tenet Bona. trac. 3. c. 7. num. 23. dummodo omnia fiant bona fide probabiliter intentione recta.

Quærò an cãpsor qui diù passus est post protestationes ob nõ adimpletas litteras cambij in forma sibi non solui, sed girauit litteras super protestu, an possit habere interesse in rationem cambiorum.

Aut poterat consequi sortem, & non curauit, & nullum debetur interesse l. 1. C. de sent. Castr. in l. diuortio nu. 61. vbi Alex. nu. 23. ff. solut. matr. Gemin. in l. curabit commẽt. 1. §. quarto sub nu. 72. Aut non potuit, & tunc, aut non potuit ob impotentiam debitoris, quæ vrgebat à principio quãdo dedit ad cambium, & sibi debet imputare quia nullus potest dare ad cambium illi qui nõ potest soluere Nauar. in Manual. c. 17. nu. 288. & seq. Aut non potuit propter impotẽtiam, quæ superuenit, vel ob impedimentum, & subterfugia debitoris, & tunc consequitur interesse, quia nec infortuniũ debitoris sibi nocere debet nec dolus debitoris debitori patrocinari debet, & interesse erit ad rationem cãbiorum, & recambiorum, vt dixi q.

Quærò quid dicendum in foro Poli, Aut qui facit cõtractum credidit contractum iniustum, aut credidit illum iustum, & licitum, Primò casu ædificat ad gehenã, & non est dubium quia agit contra propriã conscientiam, Secundò casu aut loquimur respectu restitutionis, Primò casu aut dubitari potest probabiliter an consuetudo sit iusta, & tunc quis excusatur etiam in foro Poli, vt latissimè & eruditè de more disserit Nauar. semper reuidendus in cons. 20 quæritur primo de vsur. Lib. 5. Aut apparet quòd consuetudo est nutritiua fœnoris, & tunc nullo modo excusatur, & habet locum illud quod consuetudo in his, quæ sunt animæ nihil operatur c. ex parte de consuetudine Roman. consl. 238. & pro hoc colligitur optima ratio ex Rolan. à Val. in cons. 96. col. 6. vol. 2. & est indubitatum quia consuetudo non

potest cõmittere vsurã aliquo pacto Crot. in d.c quia in omnibus nu.3. de vsur. Alex. de Neuo consi.100. Clar. in §. vsura num.7. Secundò casu respectu interesse partis, aut sumus in casu in quo subest peccatum, & indubitàter succedit obligatio ad restituendum quod indebitè extortum est c. quamquam de vsuris etiam ab hęrede ad exonerandam conscientiam defuncti Alex. cons. 4. num. 25. vol. 2. cum alijs cumulatis per Dec. cons. 272. num. 6. Aut loquimur in casu in quo defficit peccatum, & cessat obligatio ad restituendum, vt probat Nauar. d. d. cons. 20. in 2. dubio per totum, & quæ videntur in contrarium vrgere in fine præcedentis quæst. intelligi debent ad limites huius distinctionis.

Quærò campsores Romæ seu Florentiæ dant pecunias Lugduni soluendas illis qui Lugduni non habent agentẽ nec nusmismata, sed rogãt campsorem, vt ipsemet ad suum correspondentem scribat, vt nomine cambij cambium soluat, & traiciat atque ita vt correspondens præter propriam personam gerens duarum personarum vices dantis, & recipientis cambiũ respectu recipientis pecunias soluit Lugduni: & traiicit & respectu campsoris dantis pecunias remittit, & pro maiori parte in eodem loco campsor soluit, Quærò inquam an huiusmodi cambia sint licita, Aut intentio contrahentium est corrupta aut non est corrupta, Primò casu cambia iniusta sunt, & illicita ac vsuraria, Secũdò casu de rigore iuris coràm Deo, & in foro cõscientiæ videtur iustus prædictus cõtrahendi modus maximo viro Nauario in cõs. 1. campsores Romę tit. de vsur. lib. 5. per totum illud consilium; Tu ipse lector tutiorem viam eligas pro tua conscientia, & omnino recedas ab opinione Nauarrj quia subest intentio recambij, & instant ea quæ superius dixi, & omnes rationes Nauarri dum requisita in cambio enumerat, ea ratione euitantur quia cum nullus alius finis excogitari possit in accipiente præter finem ipsius dilationis apertè cõstat, quòd cambium reducitur ad tempus sicut nihil obstet enumerasse requisita illorumq; concursus, quia quando aliquid fit etiam verè eo tamen animo, vt euitetur legis dispositio id in fraudem dicitur factum, vt dixi ex Cephal. in consil. 229. versic. 1. si quid fiat num. 43. lib. 3.

Nec ad hoc obiectũ satisfacit Nauar. in eod. cõs. in ver. ad quintum ex leui regula quòd quilibet præsumitur bonus l. merito. ff. pro Soc. cap. 1. de reg. iur. quia non solum præsumitur, quòd fiat in fraudem vsurariã, sed apertè probatur quia alius finis excogitari non potest in accipiente, quàm ipsius dilationis. Errauit ergò aptissimè tantus vir, & de eo dici potest quod bonus dormitauit Homerus.

Sed hoc non est mirum, Primò quia consilia sua, vt intellexi reuidere nõ potuit, Secundò quia illud consilium scripsit tumultuario studio occupatus, vt ipsemet dixit in fine, Tertiò quia resolutè non consuluit imò sensit maximam repugnantiam in corde suo quando ipse consultationis suæ clausulam eam apposuit: caueat antẽ ipse, & contẽpletur, quod astat Deus desuper qui nos diebus ac noctibus actusq; nostros pspicit à luce prima in vespere, vt ibi per eum.

Cogitabam tamen fędere distinctionis defendere Nauar. vt eius traditio vera dicatur de rigore iuris pro vt ipse loqui profitetur in d. cons. sub nu. 5. vers. 2. respondeo hoc est, vt contractus ille secundum quæstionem iuris non dicatur vsurarius, sed secundũ quæstionem facti dicatur fęnus continere quia in fraudem vsurarũ factus fuerit, quod ad facti quæstionem refert Alex. in cons. 9. lib. 4. vtcunque sit omnino cauendum est à simili contractu quia continet peccatum, & vsuram, quod dictum sit propter reuerentiam tãti viri nõ q. ego, vel tantisper dubitẽ sub correctione alterius rectius sentiẽtis.

Quærò pone campsor habens cambium verum præmanibus dedit ad cambiũ siccum egęri, & hac de causa ommisit facere cambium verum an poterit exigere lucrum.

Aut id quæritur ratione cambij, & certum est q. hac via nihil lucri accipere potest campsor quia hoc non est cambium, vt supponitur, & in hoc omnes concordant quod non est inutile scire propter modum procedendi aut id quæritur ratione lucri cessantis, & duæ sunt opiniones pro affirmatiua adducitur. Caiet. de camb. cap. 4. Nauar. de vsur. nu. 26. Laurent. de Rodulph. de vsur. par. 3. num. 1. Pro negatiua scripserunt Sot. lib. 6. de iust. & iu. q. 10. art. 2. Ioan. Bap. Lup. in cap. nauiganti comment. 3. §. 1. eo. tit. de vsur. & Laurent. de Rodulph. in d. c. consuluit eadem par. 3. num. 1.

Affirma-

Affirmatiuam tenet dominus meus Raud. in d.Epith.de luc.propter pecun.nu.138. vsq; ad finem & mouetur primo hic vir quia inquit ipse cēsetur facta promissio contemplatione lucri cessantis per regulā si nō valet qđ ago vt ago, valeat vt valere potest.

Quærò an campsor qui recepit pecunias trafficandas super cambijs illasq; traficauit super cambijs illicitis, possit recipere solitas prouisiones.

Respondeo non posse, quia illæ nascuntur ex contractibus illicitis ab eo factis,& sunt subiectæ restitutioni, Lup. in c. nauiganti in §.2.tract 3.

Quærò quare sit quod nos videmus, q̃ bona campsorum tàm citò consumuntur.

Respōdeo saluo semper honore bonorum, q̃ cum de malè acquisitis nō soleat gaudere tertius hæres, de his acquisitis sæpius nec gaudet ipse acquirens quia detestabilior fit ex speeies vsuræ, quàm alia quæuis.

Quærò an aliqua ratione dans ad cambium secum possit aliquid lucri percipere.

Respondeo, q̃ non & si quid recipit pro suo non recipit: non ratione rei seu pecuniæ quia per mutuum dominium transtulit l, secunda §. appellata, ff. si cert. pet. non ratione temporis quia illud est cuiuscunque proprium secundum Presbyterum, & Corsetum in cons.25.nu.20.non ratione moræ quia dilatio durat,non ratione lucri cessantis vtsupra quibus addo Sarau. de camb. c. 8. nō ratione incertitudinis exigēdi quia nec illa tollit vitiū fęnoris in mutuo c. nauiganti in prin.de vsuris quē tex.post collegium DD.Bergomens.inducit Menoch.in trac.de præsumpt.lib.3 p̄sumpt.123. nu.6.

Quærò an quis cambia sicca approbauit, teneatur ad illorum solutionem omnino, Primò casu videtur dicendum cambia deberi quia transactio super fœnore tenet, Secundò casu teneas indistinctè adhuc nō deberi cambia quia sicut solutæ vsuræ possunt repeti tāquam indebitè solutę, ita obligatio tanquam indebitè facta potest condici Roman.in cons.238. vers.2.

Quærò an decisio Nauarri in cōs. 11. de vsur. sit vera Quidam sollicitator (inqt Nauar.) habens mandatum ad accipiendum pecunias ad cambium accepit illas à semetipso misit litteras ad suum respōdentem, vt recipiat illas cum cambio.quæstio est difficilis, & egreditur termin os cambiorum distinctè examinatur, & benè per Nauar. in d.cons.11.ibi videatur.

Quærò quare multi artem mercaturæ relinquant propter artem campsoriam Nauar. in cons.11.de vsur.lib.5. Respondit id non satis sciri. Ego existimo ob dulcedinem ditandi sine labore,& existimo eisdem motibus impulsiuis homines induci ad hanc artem quibus mutuantes ad vsuram licet cogitauerit suæ circa medium, & circa finem possunt esse eędem,& diuersæ.

Quærò an consuetudo excuset illum qui facit cambium iniustum, & fœneratitium.

Dicunt multi quod excusat à pœna temporali vt dixi supra.

Rursus sub distinguē, aut in ipsa cōsuetudine potest cadere aliqua ignorantia aut non, Primò casu excusat,Secundò casu secus q̃a non excusatur ille à temporali pœna qui causam iniustā cognoscit, & perseuerat, vt in terminis ex aliorum mēte tenet Peguer. in decis.crimin.c.34 nu.21.fol.160.

Quærò an ille qui dubitat de fide recipientis possit dare illi ad cambium, Dic quòd non quia se exponit periculo peccati cōtra tex. in c.iuuens de spōsal. Siluest. in verbo vsura 4.§.9.& vide eundem Siluest. in §.vsura secunda in §.6.

Quærò, pone quòd ille qui dat non velit dare nisi cum recursu ad suum respondentem expendētem illius proprium nomen,& sic dat,an tale cambiū sit licitum,aut,qui dat, dat cum intentione tacita vel expressa, vel pacto tacito, vel expresso q̃ recipiens non possit se liberare á redditu cambiorum,aut dimittit recipiētem in sua libertate, vt possit se liberare in nundinis,Primò casu communis est opinio, q̃ ista sit vsura Fab. de camb. par.2.c.7.fol.82.Lup.in c.nauiganti §.2.comment.3.num.65.& 71.de vsur.Siluest. in verbo vsura 4.§. 9.in fin.Nauar.de vsur.cons.1. nu. 10. Secundò casu concurrentibus alijs requisitis,& præcipuè probabilis credulitatis, quòd recipiens possit soluere tenēt pro iustitia cambij suprascripti DD. & ratio est quia necessitas apposita in primo capite reducit cambium ad secūdas nūdinas,& sic ad tempus, quæ ratio cessat in secundo capite huius distinct. vt patet.

Quærò an in contractu cambij possint cumulari plures contractus? Doctores tenent communiter, quòd possunt cumulari tres contractus societatis assecurationis sortis,

& assecurationis capitalis Nauar. in Man. cap. 17. num. 254. & in cap. si fœnerauerit 14 q. 3 ver. noto. decimo quarto Lup. in d. § 2. sub num. 62 & alijs quos citat Raud. d. Epith. sub num. 58. & his addo quę lato folio scribit Ludo. Lopez. de contract. lib. 1. cap. 65. pag. 436. vbi etiam videri poterunt quæ scribit in cap. seq. & omnino videndus est Nauar. in consil. 16. quidam consuluit mille de vsur. lib. 5. vbi distinguit an contractus fiat in eadem carta, vel diuersa sit ibi vide pro impugnat. similis contractus.

De Probationibus.

QVærò cui incumbat onus probādi ignorantiam, vel scientiam paupertatis & impotentiæ recipientis ad cambium.

Aut de vsura agitur criminaliter, Aut ciuiliter. primò casu onus incumbit debitori l. finali ibi si quidem hoc probatum fuerit de sponsi. & ita procedit quod notat ibi Bald. Secundò casu scientia præsumitur. l. qui cum alio ff. de regul. iur. & ita procedit doctrina Paul. de Castr. in l. etiam ff. de solut. & hæc distinctio colligitur, & tota probatur ex Curt. de sequestr. q. 9. vers. quid autem in dubio nu. 44.

Quærò an in mandato generali veniat facultas accipiendi ad cambium, Aut mandās conuenerat accipere ad cābia, vel ita erat de consuetudine Ciuitatis, & Terræ affirmatiuam, tenet Curt. aut mandans id non consueuerat neque erat de consuetudine Ciuitatis & terræ, & tenet negatiuā ita distinguit dom. in cons. 114 sub nu. 4.

Quærò campsores habent certum Iudicem, vt puta Abbates mercatorum, vt Mediolani quidam desijt esse mercator an poterit conueniri coram eisdem Iudicibus scilicet Abbatibus.

Hanc queſt. decidit Paul. de Castr. in l. 1. nu. 3. l. vbi de raciocin. ag. oport. & in l. per iniquum nu. 2. C. de iuridic. omn. iud. & tenet affirmatiuam.

Quærò an campsor petitus in iudicio iniustitiæ cambiorum teneatur exhibere libros suos, vide Roma. cons. 83. & Alex. cons. 58. nu. 1. & 41 b. 1.

Quærò quando paupertas recipientis ad cambium inducat suspitionem fęnoris, aut paupertas præcedebat, Aut recip. ēs fuit factus pauper post debitum, Primò casu, aut id sciebat creditor, & procedit præsumptio, aut ignorabat, & tunc secus, hæc distinctio probatur per ea quæ ponit Curt. in trac. de sequestr. 7. q. principali vers. sciendum in 3. requisito sub nu. 41.

Quærò an litteris acceptatis scribens remaneat liberatus? Aut loquimur de iure, aut de consuetudine, Primò casu affirmatiua est verior l. si filius familias cum ibi notatis per Salic. ff. ad Macedon. & notat Bar. in l. singularia col. ante penul. vers. ego dico ff. si cert. pet. Rot. Gen decis. 168. num. 2. Secundò casu scribens, & recipiens tenetur donec sequatur solutio Bal. cons. 190. Sempron. Manfred. & 348. factæ fuerunt vol. 2. & cons. 168 in causa quæ vertitur vol. 3. refert Rot. Gen. decis. 8. num. 18.

Ego autem distinguo aut pro soluēdo aut pro soluto vt infra.

DE VARIIS QVÆSTIONIBVS.

CVmulari an possint plures contractus in contractu cambij ver. quaero an in contractus.

Cambia quibus ex causis sint introducta ver. quaero ex quibus.

Cambium an detur quid speciali nomine per constitutionem appellari debeat.

Contractus cambij an sit gratia vnius, vel vtriusq; celebratus vers. quaero an contractus.

De Varijs.

QVærò an detur cambium, quod speciali nomine per contationem appellari debeat? Lup. in c. nauiganti commēt. 3. § 2. vers. sequitur etiam nu. 71. adinuenit & reposuit hoc nomē quasi specificum, sed decipitur quasi secundum ea quæ narrat inculcauit contractum societatis eum cambio, vt ibi per eum.

Quærò quid agendum, & quomodò succurrendum illi qui litteras cambij in itinere perdidit vide Bal. in l. instrumēta C. de fid. instrum. & Marant. in Specul. par. 6. tit. de instru. product. vers. vlterius quærò nu. 48. duo debet præstare sic mercator probare amissionem, & quòd pecuniam non recepit, & poterit repetere pecuniam inquit Paul. de Castr. in d. l. instrumenta vbi allegat Bal. & dicit doctrinam esse no. & quotidianam vide etiam eundem Bal. in l. pecuniæ C de solut.

IN

IN VNA CAMBIORVM.
Resolutio in Sacra Congregatione.

Cambium siccum diffinitur ac plenè examinatur per exempla per totum responsum.
Cambiorum iniustitia declaratur.
Cambium per litteras quomodo contrahatur.
Consuetudo omnino perniciosa abroganda est, Nec excusat in vsuris quoad forum poli.
Constitutio Pij Quinti circa cambia: Remissiuè habetur.
Interpretatio sumenda est, quæ excludit vsuram.
Nemini licet dare ad cambium qui non sit Bancherius, & mercator & an derogatum sit per constitutionem Bononiensem, & quomodo sit accipienda.
Senatus consultum Mediolani permittens aliquid vltra sortem accipi posse ex quodam æquitate.

Initium à Domino.

DVplici ex capite videtur omnino iudicandum esse: vt quicquid Dominus N. vltra sortem accepit, restituere teneatur: tum ratione suæ personæ, cui prohibitum est, & vetitum, talem contractum facere: tum ratione ipsius contractus, qui omnino vsurarius est.

Respectu personæ. Clara est Theologorum, & Canonistarum conclusio: Quòd nemini liceat dare ad cambium, qui nō sit bancherius, vt vulgò dicitur, & mercator. videatur Syluest. in sua summa, in verbo vsura, 4. de cambijs. q. 7. vers. Tertium, Quantum ad eum. Sed, quod plus est, Gaiet. in suo tract. de camb. in principio tradit, licere tantum campsoribus vel à Principe, vel à Repub. deputatis ad cābium dare, non autem alijs campsoribus priuatis. Idem tradit Hieronymus de Luca in tract. de camb. §. sequitur alius terminus, Turpe lucrum num. 30. 31. & 32. vbi expressè dicit nummularijs tantùm licere ad cambium dare non alijs personis. Michael Salon. in tract. de camb. q 3. art. vnico num. 11. Et ità Excellentiss. Senatus Mediolani in contingentia facti talem conclusionem pro vera habuit, licet aliquid vltra sortem recipi posse quadam æquitate motus decreuerit. De hac Constitutione Pij V. scripsit Greg. Tholos. De vsuris lib. 2. c. 2. num. 7. Peregrin. cons. 85. Proponitur nu. 8. lib. 3. Borgnin. Decis. 12. Par. nu. 23. 24. 25.

Nec obstat, Quod aliquādo dictum fuit, Constitutione Sanctiss. Papæ Pij V: Bononiensi cautum fuisse, quòd liceat cuilibet personæ ad cambium dare.

Quoniam illa cōstitutio emanauit ad instantiam Mercatorum Bononiensium. Et non obstat etiā illa conclusio suprascripta: quòd tantùm campsoribus à Principe, vel à Repub. deputatis liceret ad cambium dare, nō autem alijs priuatis campsoribus, ideo statuit Summus Pontifex Pius V. quòd liceret alijs quoque priuatis scilicet mercatoribus, & Campsoribus, (ita enim est interpræt ada illa Constitutio) ad cambium dare, seruata tamen in reliquis forma Constitutionis generalis de cābijs per eundem Summum Pontificem factæ, & editæ. Decian. in cons. 25. vol. pri. nu. 100. post Glos. in c. paratus 23. q. pri. & Oldr. cons. 268. in fine. vbi inquit: Quòd quando tractamus de interpretatione concessionis Principis, illa est tenenda, quæ conformis est iuri, & æquitati, etiam si verba repugnarent: & hoc magis fauore animæ. Vnde illa interpretatio, qua induceretur peccatū, & vsura, est reijcienda, idem Decian. cons. 35. num. 44 vol. 2.

Verùm dato, sed non concesso: Quòd illa constitutio comprehenderet omnes personas Bononienses etiam non mercatores, vel campsores, dicendum non erit, talem facultatem concessam fuisse omnibus alijs personis aliarum Ciuitatum, & aliorum locorum? Non certè. Quod enim vni Ciuitati est cōcessum, alijs dicitur denegatum. tex. in l. vacatio. ff. de muner. & honor. Tiraq. de retrac §. pri. glo. 8. nu. 38. & quod ob grā tiam, vel in priuilegium alicui concessum est, ad aliam personā non extenditur. Bald. in l. 1. num. 1. C. de legib. & Brun. in tract. de cess. bon q. 9. princ. nu. 7. Quare ad præsentem casum nihil facit illa constitutio Bononiensis.

Respectu verò ipsius contractus: adeò clara est, & Theologorum, & Canonistarum decisio, quòd talis cambiendi modus vsurarius sit, quòd tale cambium verè siccum, & contra Constitutionem Pij V. de cambijs factum sit, vt nulla egeat declaratione. Videatur Io. Baptista Lupus in tract. de vsur. in comment. 3. super c. nauiganti de vsur. §. 2. num. 13. Vbi talia verba profert: Hinc factum est, vt multi pecunias suas tradant ad cambium, non quia egeant, vt illæ sibi

in

in alio loco numerentur, fed vt illas poftmodum cum aliquo lucro recipiant: Et è conuersò multi recipiant pecunias, non vt illas alibi numerare debeant, fed vt folummodo habeant per aliquod in tempus in fuis indigentijs, quas poftmodum reftituant cum lucro ad rationem illius temporis,& prout fecerit cambium. Quod re vera, & in effectu nil aliud, quàm vfuram lucratoriam dixeris. Et meliùs, & diffufiùs loquitur fub numero 29. vbi ponit cafum in terminis terminantibus, quem iuuat tefferre de verbo ad verbum. Inquit Lup. Sequitur etiam ex his valde periculofum effe illud genus cambij à mercatoribus huius noftræ ætatis in vfu receptum, quod illi percontationem vocant. Et tunc fit, quando retinent aliorum, qui non fint campfores, pecunias, eorum caufa in cambium exponendas. Solent enim vt plurimùm eas hoc modo cambiare, exempli gratia: vt quia puta Sempronius certam pecuniæ fummam Florentiæ Mæuio Campfori ad fui caufa cambiandum dediffet, qui poftmodùm illam ad librũ rationum fuarum in creditum ponit, atque ipfam puta Caio pro fuis indigentijs ad cambium per Lugdunum hoc modo tradit: Recipit Caius illam pecuniarum fummam ad rationem fcutorum fexaginta pro quolibet Marcho, vt quia ita valuiffet cambium illud: fcribit litteras Mæuius campfor Lugdunum, puta Titio fuo inftitori, quibus illi hoc cambium factum fignificat. Vnde Titius ponit debitorem Caium de illa fumma ad eam rationem fcutorum fexaginta, & è conuerfo Sempronium creditorem, atq; præftituta die remittit eos cum nouo cambio, prout ibi valuiffet, puta ad rationem fcutorum fexaginta vnum cum dimidio, fuafque litteras ad Mæuium campforem exarat Florentiæ; quibus receptis Mæuius ponit debitorem Caiũ illius fummæ ad rationem fcutorũ fexaginta vnum cum dimidio pro quolibet Marcho, & è conuersò Sempronium creditorem ad illam rationem: vnde apparet Sempronium lucratum fuiffe per illud tempus trimeftre ad rationem vnius cum dimidio pro quolibet Marcho. Mæuius verò campfor lucratur mercedem puta ad rationem fcutorum quattuor pro quolibet mille. Similiter deducit alias expenfas cambij. Atque cambitio hæc licita, honeftauè à Mercatoribus exiftimatur eo colore, quòd litteræ fcribantur, atque exarentur: tum etiam quia negotij forma, & commercium exercetur. Attamen, fi cambij vera natura infpiciatur, hoc inter cambia ficca, feu ficta prorfus repones; illudque habebis pro clypeo, feu figmento inducto ad fubterfugiendas vfuras, feu potius pro diabolica inftitutione ad fœnus lucratorium exercendum. Neque poteft excufari, ex quo in tali cafu fcribentur, atque exarentur litteræ; quia hoc non fit pro exercendo cambio vero, fed fictè pro palliauda vfura. Quamobrem huiufmodi litteræ nil releuant. Quinimmò deferuient potius ad exaugendum lucrum, & fœnus ob impenfas, quæ earum caufa veniunt. Vnde melius, & vtilius fequeretur debitori, fi non fcribantur, atque exarentur. Similiter haud verum eft in cambio ifto feruari negotij formam, atque commercium: quando neque Caius debitor, neque Sempronius creditor vllam habeant Lugduni pecuniam, aut aliud commercium, quo poterent habere. Et illicitè facit campfor ille, quando ex tali cambio mercedem, aliafque expenfas deducit: cùm, vt fuperius dictum eft, labores fuper actu illicito impenfi nulla fint mercede digni. Hæc ille. Idem tradit Thom. de Vio in tractat. de camb. in princ. numero quarto. Vbi inquit: Iniufta verò abfque dubio cambia funt illa, quæ fiunt, cùm campfor lucratur, aut lucrari intendat ex eo, quòd Petro egenti Mediolani dat certam pecuniæ fummam fub nomine cambij de Lugduno, vel Londres, & tamen fecundum veritatem ibidem reftitutio facienda vtrinque fcitur, & fic illud eft in fortioribus terminis, nempe quando campfor tradit fuas proprias ad cambium alieui. Idem tradit Nauar. in fuo Manual. de feptimo præcepto, de vfura circa cambia numero 30 r. verf. Nota fecundò, & confil. pri. in tit. de vfur. vbi inquit: Quòd cambium per litteras eft iuftum quattuor concurrentibus; fcilicet, q; feruetur æqualitas valoris inter pecuniam datam, & accipiẽdam: quòd campfor non accipiat plus iufta mercede pro cambio: quòd campfor, qui dat pecunias foluendas, fciat, vel probabiliter credat, quòd perfona cui eas dat, habeat pecunias, vel fidem,

dem, vel creditum, & voluntatem satisfaciendi litteris, quas de soluendis illis sibi tradit, in locis, vbi sunt soluendæ: quòd locus, in quo sunt soluendæ pecuniæ, longè distet à loco, in quo dantur litteræ, & dicto consi. pri. nu. 7. dicit: Quòd Pius damnat eos, qui habēt intentionem, vt pecuniæ soluendæ in loco, ad quem fit cambium, soluantur in loco, vbi fit: quia solui, & fieri solutio debet in loco ad quem fit, & quidem longè remoto. Vlterius dicit inanes reddi litteras, quando remittuntur ad eundem campsorem, qui illas dedit, & nō complentur per aliam personā. Idem tradit Thom. Mercatus Hispanus, cuius verba hæc sunt Italicè scripta in tracta. de camb. cap. 9. Tutti affermano essere necessario sotto pena d'essere secco, che si paghino realmente, e con effetto nel luogo per done il cambio è fatto. Done quando si habbiano à pigliare di nuouo à cambio, per pagare, non si deueno pigliare dal medesmo, cioè dal fattore, che gli deue qui riscuotere, come si suole fare. Perche riceuuta la lettera in Medina conuengono i corrispondenti, che si ricambi ad instanza di quello tale per Siuiglia. E così vengono ad vsare nel cambio la girandola dello stocco, di cui dicemmo di sopra: doue il venditore compra la sua propria robba senza hauerla pure consignata, ch'è vna vendita fatta in aria. Non altrimēti costoro cambiano, e recambiano questa lettera senz'hauere fatto alcuno pagamento reale, mà date solamente parole: che tutto é vsura con obligo di restitutione. Idem tradit Iacobus de Graffis in suis decis. cap. 10. post Syluest. in summa sua d. cap. vsura 4. quæst. 9. vers. Quintum, & post Sot. lib. 6. de iust. & iur. quæst. 10. art. 5. Vbi inquit: & vt aliquid ratione cambij percipiatur, necesse est, vt re vera fiat pecuniæ transmissio. Alias vbi non fit, sed fingitur, apertum est mutuum, atque ideo, quicquid vltra sortem percipitur, extorquetur ratione temporis; & per consequēs est vsura, & dicitur cambium siccum. Idem tradit Michael Bartolomeus Salon in tract. de contract. in quæst. de camb. q. 4. artic. primo vbi dicit formalia verba: Illud interim constet, cambium verum, ac reale illud tantum esse, in quo pecunia in vno loco tradita verè, ac realiter in alio diuerso, & distanti restituitur: ita vt præsens pro alia verè loco absenti, & distanti committetur. Quò fit, vt cambium, in quo non recipitur vera, & realis commutatio pecuniæ præsentis in aliam verè, & realiter absentem, ac distantem, sed solùm commutatio pecuniæ præsentis pro alia post tempus aliquod in eodem loco restituenda, non sit verum, & reale cambium, sed verum mutuum simulatum, tamen sub nomine cābij. Quod in re in praxim reducta facilius intelligetur. Existit vir nobilis Valentiæ, qui nullibi habet pecuniā, nec Lugduni, nec Flandriæ, nec Romæ, nec Hispali &c. nec ministrum, vel negotia, nec creditum, nec amicum, vel mercatorem, qui acceptis litteris ipsis soluat ibi pecuniam, quam per litteras solui mandabit. Eget hic nobilis mille aureis, postulat illos Valentiæ à campsore, restituendos per suas litteras, & persoluendos Hispali. Nouit campsor huiusmodi nobilem Hispali nihil omnino habere eorum, quæ diximus; nihilominus confert illi mille aureos acceptis litteris mittendis Hispalim, vt ibi pecunia illa sibi persoluatur: quæ tamen litteræ in hoc casu fictæ sunt, quia nobilis hic neque pecuniam, neque ministrum aliquem, vel amicum habet Hispali, à quo pecunia restituatur. Qua de causa, aut nō egrediuntur Valentiam, nec mittuntur: aut si mittuntur, redeunt inanes, & vacuę, factis quibusdā protestationibus, vel figmentis, quibus constet culpa illius nobilis non persolui litteras illas campsori. Decurrit interim totum illud spatium temporis, quod ex more cōceditur debitoribus cābiorum, nimirum vsq; ad proximas nūdinas. Illisq; aduenientibus, ac termino solutionis, compellitur ille nobilis ad reddendos illos mille aureos in eodem omnino loco, vbi illos acceperat, & vlterius pretium quod cōmuni vsu fori solent cāpsores recipere in cambijs è Valentia in Hispalim. Huiusmodi ergo cambium fictum est, & simulatum. Primò, quia non est commutatio pecuniæ verè & realiter præsentis pro absente, cùm nobilis iste pecuniam nullam Hispali haberet, nec propriam, nec amici, ex qua fieret solutio, sed solùm fingeretur. Secundò quia litteræ illæ sunt fictæ, cùm tradantur tanquam transmitēdæ ad ministrum, vel mercatorem reddituū Hispali pecuniam illā, re vera tamen non sint transmittendę,

vel

vel si transmittantur, non existat minister, vel mercator amicus huius nobilis, qui illas admittat, & persoluat. Tert. ò fictum: Quia cùm solutio illius pecuniæ re vera sit facienda ab eodem nobili Valentiæ, vbi recepta est huiusmodi pecunia, fingitur facienda Hispali. Vnde propriè contractus iste mutuum est, cùm nihil aliud sit, quàm traditio pecuniæ facta Valentiæ pro simili pecunia, in eadem Valentia post aliquod tempus recipiēda, in quo consistit propria ratio, & natura mutui: simulatur autē fingiturque cambium, cùm sit verè mutuum. Hoc igitur camb.um, in quo Valentiæ conferuntur viri nobili nullam pecuniam, vel creditum Hispali, vel alibi habenti mille aurei, datis ab eo litteris campsori ad Hispalim, est omnino simulatum, & fictum. Hæc ille.

Nec huic sanctissimæ opinioni obsistere debet, vt inquit Fabian. Genuens. in suo trac. de camb. nu. 41. Quòd hac nostra tempestate cupidinis plena ipsorum negotiatorum, siue nummulariorum multitudo magna saltem participatiuè, & eorū quidem aliqui, qui Deū præoculis se habere ostendunt, huiusmodi conditionis cambia celebrent: Quoniam humana negotia, atque hominum mortalium vię in foro conscientiæ non hominum multitudine, sed exacta ratione, sacrorumq; canonum, & pręcipuè diuinarum scripturarum auctoritate discutienda, & metienda sunt. Si enim huiusmodi ratio valeret; tanta infidelium multitudo, quæ omnium maxima est, & apud nos in dies magis magisq; serpit, & eorum qui dem multi, quoad moralem, quandam vitā pluribus Christianis meliores, ante conspectum diuinum essent gratiores, & post hanc mortalem vitam ab ipso Deo maiori præmio in cœlesti curia coronarentur; quod tamen falsissimum est. Quare dicendum est, huiusmodi contractus prætextu cuiusuis consuetudinis licitè fieri nō posse: quia ratio, & veritas consuetudini præponenda est, vt ait August. lib. 4 de baptismo, post tex. ad litteram in c. frustra dist. 8. præsertim cùm talis consuetudo potiùs inhumanus, & crudelis abusus, & perniciosa corruptela appellanda sit, iuxta modum loquendi Sanctorum, & Christianæ religioni, & animarum salutis non conueniat, sed potiùs contra Dei præceptum, atq; Sacrorum Canonum decreta, & Constitutiones Pontificias è diametro aduersetur. Quapropter talis consuetudo tanquam irrationabilis, atque veritati, humanæque saluti cōtraria non est seruanda, sed penitus eijcienda, eliminanda, atq; omnino abolēdā. c. ex parte. de consuetu. c. mala dist. 8. Non enim firmatur tractu temporis, quod de iure ab initio non subsistit de reg. iur. in sexto, & est tex. in c. fin. de consuet. vbi dicitur: Cùm tantò grauiora sint peccata, quantò diutius infelicem animam detinent alligatam, nemo sanæ mentis intelligit naturali iuri, cuius transgressio periculum salutis inducit, quacunq; consuetudine, quæ dicenda est verùs in hac parte corruptela, posse aliquatenus derogari. Et consuetudo contra expressam constitutionē Papæ prohibitiuam non valet, maximè si habet decretum quantocũque tempore obseruata. vt tradit Io. Andr. in c. ap. cum de beneficio. num. 1. & ibi Canon. Communiter de præben. & dign. in sexto. Auctoritas enim Papæ non est ab homine, sed à Deo. cap. nouit. versiculo cum enim de iud. & tradit Io. Andr. d. num. 1. Ideo inferioribus non licet contrauenire. Petr. Rauen. tract. de statut. sectione prima num. 34. Cùm igitur talis consuetudo sit contra expressam constitutionem Pij Papæ V. de cambijs, nullo pacto est seruanda, sed penitus extirpanda, & abolenda.

Laus DEO, ac B. V. M.

RESPONSVM IN materia Cambiorum.

Conuentio & taxatio interesse moderati etiam in foro conscientia permissa est.

Interesse nulla habendam est ratio nisi data mora.

Lucrum cessans potiùs accedere ad damnum emergens quàm ad lucrum.

Stipulatio vsuræ protestanda ante moram non subsistit.

Sol iustitiæ illuminet.

Visis instrumentis celebratis inter dictum Dauerium ex vna; & fratres Bombellos ex altera pręsupposito semp Dauerium ipsum esse mercatorem, & solitū negotiari, & pecunias otiosas non tenere putò pendente

dente dilationi ad soluẽdũ assignati, Bombellis ipsum posse ab eis interesse lucri cessantis exigere, & illud in certa quantitate in genere ab initio taxate potuisse absque fœnoris, & vsurarum labe vel suspicione.

Et si enim, vt plurimum eius quod interest ratio habenda non sit nisi post moram. Attamen vbi illud in pacto non deductum fuerit non videtur illicita illius stippulatio, quod procedit nedum in venditione, & po sitione in sui locum de qua in hac specie agitur, in qua socius transtulit in socium suam portionem fictalitiarum, & emolumentorum ex ipsis percipiendorum solutis sibi pecunijs in causa principali erogatis, sed etiam in mutuo, vt ab initio etiam data dilatione nec intercedente mora validum sit pactum tam quoad lucrum cessãs vbi tractetur de verisimili lucro quam quoad damnũ emergẽs Doct. post Abbat. in c. salubriter de vsuris Castr. in l. Iulianus §. ex vendito ff. de act. empt. Dec. in cap. cum venerabilis nu. 14. de except. vbi subdit equissimam rationem. Nè scilicet ille cui est data dilatio lucretur cum iactura eius qui eam concessit, quam opinionem communem, & obseruandam ait Didac. var. resol. lib. 3. cap. 4. num. 5. Lup. in tract. de vsur. siue in cap. nauiganti coment. 3. §. 1. nu. 18. Demander. pupill. patrocin. c. 1. num. 22. vbi eiusmodi stipulationem eius quod interfuerit in lucro cessant ante moram licitam, & ab vsurarum labe immunem refert: ac potissimum in mercatoribus ac alijs quibusdã, vt iuxta æquitatem possint lucri cessantis compensationem stipulari, & num. 30. & 31. repetit posse quem ab initio quantitatem interesse lucri cessantis etiam ante moram stipulari modo compensatio sit æqua, & non immoderata: sequitur Rot. Genuen. decis. 34. num. 2. 3. & 4.

Cum ergo tractetur de pecunijs positis in societate, quæ tota transfertur in Bombellos, & Dauerius qui pecunias posuit soleat ex suo mercimonio verisimiliter stipulatam quantitatem interesse lucrari, & verè lucratus fuisset si ipsas pecunias in dicto mercimonio implicasset, vel saltem tantum ex eis lucratus fuisset si in societate fictalitiarum perseuerasset.

Sequitur dicendum, quod ex quo non lucratur ex pecunijs præfatis neq; in mercimonio neque in societate fictalitiatum non solum sit Dauerius in lucro cessante, sed & in damno emergente cum etiam dicatur generaliter lucrum cessans potius accedere damno emergenti quàm lucro l. proculus ff. de dam. infect. Mant. tract. de eo quod interest. nu. 25. Demander. d. c. 1. num. 15. Osasc. decis. Pedem. nu. 143. in fin. æquum enim est quod ille qui ex re mea, vel occasione rei meæ sine aliquo facto suo aliquid percipit illud mihi restituere debeat Bar. in l. cum fundus §. seruum suum ff. si cert. pet. & Soci. in l. si me & Titium nu. 3. ff. eo.

Vnde cum quantitas sit taxata, & in stipulatione deducta pro interesse lucri cessantis potest illam solitus negotiari obtinere Bar. in l. 1. num. 14. C. de sent. quæ pro eo quod interest. quem sequũtur ibi Dec. & reliqui.

Potius etenim fauore debitoris quàm creditoris dicitur facta taxatio ne possit vltra expressam quantitatem liquidari istud interesse lucri cessantis, & damni emergentis. Certa enim quantitate expressa modò sit paulò plus, vel minus, eò quod communiter ex tali negotiatione percipi potest dicitur quædam transactio super interesse facta, inspecto futuro euentu, quia si poterat minus taxata quantitate percipi, potuisset etiam fieri quod plus percepisset stipulans in mercimonio eas implicando Dec. in dicto c. cum venerabilis num. 14. & Didac. d. c. 4. num. 5. dum dicit data dilatione ad soluendum venditorem licitè pacisci vsuras nõ solum in genere, sed etiam expressa certa quantitate in initio contractus, quæ tamen verisimilis sit. Idem Couar. dicto lib. 3. c. 1. num. 3. var. quarto hinc poterit dici attenta vera ratione decidendi dicti salubriter nullam congruam rationem exhiberi posse cur ab initio contractus interesse verisimile in pactionem deduci non possit, & hanc receptiorem opinionem dicit Sot. de iust. & iu. lib. 6. q. 1. sequitur Nauar. in comment. de vsur. cap. si fœneraueris 14. q. 3. in decimoquinto notab. vbi quatuordecim assignat rationes, & in Manual. cap. 17. num. 211. vtroque in loco omnino videndus, sed præcipuè in dicto cap. si fœnerauerit vbi loquitur in 4. casu. Etiam quod interesse non fuerit in stipulationem deductum quod nihilominus debeatur. & hanc receptiorem opinionem dicit.

Et eadem ratione dici debet de secundo, & me-

mediante interesse, quod scilicet si debitor non soluerit principali, & immediate interesse pecuniarum mercatori debitum debeatur secunda, & mediatum interesse lucri cessantis ob non solutum interesse mediatum quia tunc in mercatore solito negotiari potius considetatur tanquam damnum emergens quàm lucrum cessans, ideo multiplicatum debetur Rota Genuens. decis. 87. num. 9. & decis. 78. num. 16. vbi per iura ibi allegata dicitur per Rotam illam Genuae, ita decisum fuisse.

Nec me mouet, quod in priori instrumento dilatio simpliciter fuerit assignata ad soluendum capitale nulla facta mentione, & obligatione interesse.

Quia respondetur ex mente Nauarr. in dicto cap. si fœnerauerís 14. q. 3. num. 43. vbi ait licitam exactionem interesse lucri cessantis in mercatore ante moram, & culpam ipsius debitoris, & sic dilatione pendente, & non præcedente pacto. Quod itaq; scilicet non fuisset expressum in primo instrumento quod Bombelli tenerentur ad præstationem interesse lucri cessantis nihilominus per dicta per Nauarr. ad id poterant de iure compelli, tanquam quod inesset naturæ contractus obligationis, & propterea per stipulationem interesse lucri cessātis in secundo instrumēto factam dicitur facta expressio eius quod tacite inerat primo instrumento, & in ea parte dicitur facta declaratio mentis inter ipsos contrahentes.

Verum & hęc fuit optima cautela Danetij, ne aliquando illi opponi posset quod per stipulationem sortis, & illius receptionem diceretur remisisse interesse sibi de iure debitum, adeo bonum fuit illud in secundo instrumento in stipulationem deducere.

Nec est quod opponatur parcellæ lib. 4453. in capitale deductarum in secundo instrumento Quia aduertēdum est in primo instrumento factam fuisse renuntiationem tantum fictalitiæ Turris Rodobij, & circa dependentia ab ea fuisse tractatum, in secundo verò instrumento fuisse etiam tractatum, circa fictalitiam circnarum, & propterea dici potest hāc parcellam lib. 4453. deductam fuisse in stipulationem ratione dānorum prouentorum ex dicta fictalitia, vel per ipsum Danetium patiēdorū ob renūtiationem dictæ fictalitiæ, factā quo casu per supra dicta licuit illa ab initio taxare. Sed posito quod illa parcella lib. 4453. computaretur tanquam interesse, & iungeretur cum alia parcella lib. 6297. quæ ambæ constituunt summam lib. 10750. pro interesse lucri cessantis annorum sex sortis lib. 26. millia certè, Illud non dicitur taxatum in rationem septem in singulas cētum libras quia absorberetur summa lib. 10920. & sic patet infra septem in singulas centum lib. fuisse taxatum interesse, & propterea, moderatum dici debet eum, & census in rationem septem, & redditus Camerales in rationem octo in singulas centum libras implicentur, In meretmonio vero longè plures licet in rationem decem duodecim, & quindecim in singula cētum prouenit vtilitas non ex pecunia ipsa, sed ex ipsa applicata homini industrioso prout optimè considerat Nauarr. vbi supra nu. 46. in 8. ratione. Adeo quod si quantum taxata in genere reducatur ad taxationem in specie, non est adeo excessiua, & immoderata, inspecta qualitate personæ creditoris quod dici possit sapere vsuram quoad stipulantem mercatorem, & solitum negotiari etiā in foro cōscientiæ cui etiam per prædicta debetur interesse multiplicatum, vt dixi supra. Et ita sentio saluo saniori iudicio.

IN VNA CAMBIORVM.

FRuctus computantur in sortem in contractibus vsurarijs.

Mens contrahentium in crimine vsurarum elicitur ex coniecturis & indicijs.

Non probat referens ipsi constet de Relato.

Pactum tenendi pecunias super cambijs arguit vsuram.

Pecuniæ transmissio vbi re vera non fit, sed fingitur vsura contrahitur, iuxta bullam Pij V. Pontificis editam super cambijs anno 1570.

Pacta insolita inducunt suspicionem vsuræ.

Solitus fænerari quis dicatur.

Vsura inducitur ex deprauata contrahentium intentione, vt in emptione.

Varij casus vsurarij recensentur.

Emens fundum vili pretio pro certo tempore titulum dicitur vsurarius.

Mag. D. Andreas de Scamnis.

NOn videtur posse deffendi Mag. D. Andreas quin labe vsurariæ prauatis ex solis

ex solis instrumentis per eum cum Mag. D. Io. Baptista instrumentis se coinquinauerit, & per consequens quin fructus, & alia per ipsum exacta in sortem computet. Est enim in iure clarum, & à doctoribus planè receptum ex deprauata contrahentium intentione quemlibet cōtractum sub quauis forma verborum conceptum posse continere vsuram, vt in contractu emptionis est tex. in c. ad nostram, vbi Abb. post alios num. 2. de emptio. & vendi. & in alijs contractibus, vt in c. in Ciuitate c. consuluit & cap. fi. de vsur. glo. in c. plerique 14. q. 3. Bero. consil. 168. & Bursa. consil. 117. sub num. 5. lib. 1. Et huiusmodi deprauata intentio probatur per coniecturas, & indicia cap. cum in dioecesi de vsur. Abb. cons. 81. num. 4. Iaf. in l. licet Imperator num. 1. de leg. 1. & Crauet. plures allegans cons. 73. nu. 7. & plenius cons. 156. nu. 7.

Primò itaque arguitur simulatio quia in primo instrumento dicitur conuentum fuisse, vt dictus Io. Baptista, & fratres sui tenerent dictas libras 47500. super cambijs, & tamen de huiusmodi conuentione non constat, vnde cùm non stetur refferenti nisi constet de relato auth. si quis in aliquo vbi Bart. Bal. & alij communiter C. de eden. ideo praedicta confessio redditur simulata.

Secundò inter dictas partes admittitur in dicto instrumento, quòd pars dicti capitalis cōsistebat in nummis, & pars in mercibus nondum venditis, & pars in nominibus debitorū inexigibilium, quod cum ita sit, impossibile erat quòd capitale dictus Andreas posset tenere super cambijs, veris, & realibus. Et huc pertinet quòd vbi pecuniae trāsmissio re vera non fit, sed fingitur quin vsura contrahatur non est ambigendum vti tradit ex Theolog. Dom. à Soto lib. 2. de iusti. & iur. q. 10. art. 1. & clarè colligitur ex bulla Pij V. Pont. Max. edita super cambijs anno 1570.

Tertiò in secundo instrumento, quod est dationis insolutum factae per dictū Iacobum principalem procuratorem speciaIiter constitutū dicti Andreae adest pactū redimendi, Item aliud pactū quod vbi dicti Io. Baptista, & fratres non redemerint dicta bona intra terminum statutum, quòd liceat praefato Andreae omni die, & hora intra annum exinde tunc proximè futurum cogere eos fratres, & quemlibet eorum insolidum ad redimendum, seu reemendum bona praedicta pro dicto pretio, quo ipse Andreas emit, & vbi negligentes essent dicti fratres, quòd liceat dicto Andreae praeposito cedulis vendere plus offerenti, & vbi bona ea venderet pro minori pretio, q. possit residuum consequi, & habere à dictis Fratribus, & quolibet eorum insolidum, quod quidem pactum cōtinere manifestam vsuram nemo est qui non dixerit. Si quidem liquidè constat, quod dictus Andreas non habuit animum ad emendum bona, sed ad lucrum ex fructibus, & certus esse de commodo, & lucro suae pecuniae. Id quod sentit Bal. cons. 114. lib. 3. vti aperit Craue. dicto cons. 156. num. 5. Ad quod etiam facit, quod scribit idem Bal. in rubr. de vsur. q. 5. vbi quod emēs feudum pro certo tempore tantum vili pretio dicitur vsurarius quia apparet de eius intentione, quòd solum voluit lucrari fructus, quē & alios ad hūc casum pulchrè facētes adducit idem Craue. dicto cons. sub nu. 6. Et quod emens possessionem apposito pacto quod vēditor portando pretium post certos annos possit illas possessiones recuperare censeatur et à contractus vsurarius firmat pract. Cancel. Romae. pag. mihi 178. Atque in dicto consilio ipse Crauet. concludit ex pacto retrouendendi qualificato nempè quod liceat venditori redimere non puro, & simpliciter, sed demum post nouem annos contractum dici simulatum, & vsurarium. Et pactum de lucrandis fructibus pignoris hodie non valere, quia sit vsurarium firmat Bal. post glo. in l. 1. C. de distr. pigno. Atque negari non potest quin huiusmodi pactum sit Insolitum, & pacta insolita faciūt praesumi contractum esse vsuratium Bal. in c. 1. de feudo don. inuicem l. vnus. glo. in l. si quis sub audientiae ff. de condi. iusti. Rol. à Val. cons. 40. nu. 34. 35. 36. lib. 2. vbi exempla adducit. Quae quidem exempla etiam refert Bero. cons. 169. num. 3. lib. 1. Natta cons. 497. num. 13. lib. 3. & Menoch. cons. 109. num. 20. lib. 2. Insuper colligitur simulatio quod dictus D. I. vt mihi in facto praesupponitur semper retinuit d. dicta bona in eius aestimo, & catastro, & ipse semper soluit perricatum ex traditis per Bald. Corn. & alios quos refert Rol. à Val. dicto consil. 40. num. 36. Quin etiam in dicto instrumento enunciatur q. dictus D. Io. Baptista

 non

non habebat modum in pecunia numerata satisfaciendi, quod quidem etiam inducere videtur præsumptionem simulationis ex sententia eiusdem Rol. in dicto consil. num. 37. post alios plures, quos refert.

Quartò, ex his duobus instrumentis vsurarijs, licèt alia instrumenta non afferantur, colligi posse videtur, vt dicatur dictum Andream solitum esse in huiusmodi vsuraria prauitate delinquere, Namque solitus delinquere dicitur, qui bis deliquit l. 3. vbi Bal. num. 5. C. de Episc. audi. cap. ita nos in prin. 25. q. 2. C. sicut tribus, de pen. dist. 3. glo. in c. venerabilem in verbo ex successione de elect. & Ferrant Gargiar. inter consilia crim. diuersarum consil. 126. num. 67. lib. 1.

Hæc verò cùm ita sint fructus, & alia omnia per dictum Io. Baptistam, & fratres soluta in sortem computanda sunt cap. 1. C. conquestus c. salubriter extra. de vsur. vbi Abb. post alios c. ad nostram vbi Host. Io. Andr. Inno. Butr. Abb. & alij de emptio. & vendi. & alij alijs in locis possim, Atque poterit iudex ex officio compellere dictū Andream, necnon dictū Io. Baptistā, & Fratres ad vsurarium solutionem molestei iuramento de soluendo non obstante, Natta consil. 497. num. 5. lib. 3.

IN VNA EXECVTIONIS litterarum cambij contra minores, ex facto defuncti præstationis non concedendæ.

An Statutum illud habeat locum in litteris cambij.

Affl dec. 212. & ibi Vrsill. declaratur.

Benintend. Bonon. declaratur in sua decis. 85.

Executio sententiæ latæ cōtra minorem an transeat contra minorem maiori succedentem.

Intimatio litterarum cambij ex lapsu annorum 20. præsumitur.

Minor an restituatur si ipse pecunias ad cambia acceperit.

Quid sit necessarium, vt concedatur restitutio minori.

Restitutio in integrum an concedenda sit minori ex facto defuncti qui pecunias ad cambia accepit.

Restitutio an detur minoribus in iudicio contra eos instituto profacto tamen defuncti.

Restitutio non est concedenda quando illa calumniosè petitur.

Statutum mercatorum remouens appellationem an litteris cambij declaratur.

Statutum remouens appellationem an excludat beneficium restitutionis in integrum.

Statutum Mediolani 112. lib. 1. De præscriptione debiti per apocham declaratur.

Statutum de fideiussore exonerando declaratur.

Statuta etiam pœnalia ligant minores.

Pro nobili Alexandro Taberna.

Restitutio nulla concedenda est aduersus ea, quæ gesta sunt cum nobili Francisco Panigarola cui successere Nob. Fratres Maini cū agatur de actu cōsummato cum eorum curatore, neq; aliquid cum d. minoribus gestum dicatur ob quod mereantur in integrū restitui ad nota in l. interdum si minor super Oddum de minor. q. 54 Art. 6. num. 23 24. Cum etiam, quod maius est, si ipsi minor fideiussisset vbi appareret eum non esse læsum non esset restituendus ex eodem Oddo q 54 par. 2. Art. 3. in fine, Notatur in l. Æmilius §. minor Docto. in l. 2. C. si aduers. vind. pign. Hoc themate retento facile mihi est diluere obiectiones contrarias. vltramq; quàm causæ necessitas postulat.

Primò non resistit dum dicitur quod agitur de sententia lata cōtra minores à qua datur beneficium restitutionis in integrum ex adductis latè per Odd. de Minor. par. 2. q. 72. Quia respondetur nihil in meritis adduci, cur hac restitutio sit cōcedenda cum non fuerint in aliquo læsi d. minores prout requirit idem Oddus in citato loco Art. 1. num. 3. ideo non sufficit allegare sententiam cōtra minorem Ant. Gab. lib. 3. com. opi. tit. de minor. conclu. 1. vbi quod minor debet deducere I tale ius per quod ius minoris fundetur.

Non obstat, quod statutum mercatorū dum remouet appellationem nisi in casu depositi non comprehendat minores ex l. 1. C. si aduers. rem iud. Nam respōdetur qđ illa lex nō loquitur in terminis statuti aliquid disponentis, sed rei iudicatæ, Nec Oddus meretur allegari in q. 7. attic. 1. num. 4 5. nam aliud est quærere vtrum detur appellatio à statuto remouente appellationem, Aliud an detur restitutio aduersus præscriptionem statutorū quo casu loquitur Oddus, & ideo stat recepta conclusio, De qua apud

apud Nattam conf 542. num. 16. par. 3. vt statuta etiam ligent minores, ad not. in l fin.C.rest. in integr. & abunde Odd. par. 1.q.15.nu.62.vers. regula est igitur.

Hinc etiam nō obstat quod statutum remouens appellationem non remoueat remediū restitutionis vti pinguius quia respōdetur vt supra qđ in nihilo docet minor se læsum, Tum secundò quod Restitutio non datur aduersus statutum vt supra dixi. Tertiò vbi restitueretur illud cōtingeret quando minor aliquid egisset imprudenter virtute statuti puta p compromissū vi statuti in arbitrum suspectum, vel virum iustitiæ parum amatorem, & sic non restitueretur aduersus statutum: Hoc nullo modo adaptati potest ad casum nostrum ideo stat certa regula, ne censeatur prohibita hoc Casu restitutio, & hoc clarum, & expeditum est.

Minus vrget consideratio, quod licèt ex dispositione statuti de fideiussore exonerando sublata videatur omnis exceptio non tamen est sublatum remedium restitutionis cum non fuerit specialiter denegatum per multas authoritates quas adducit, Nam id eodem morbo laborat quo præcedentia quia minor non fideiussit, nec aliquis pro minore fideiussit, sed admissa patet fideiussio pro Reis conuentis quo cessat Restitutio quia nihil cum minore gestum est, vt supra dixi, nec actam fabulam iterum ago.

Ab eodem errore procedūt cętera, præsertim illud quod in danda Restitutione sufficiat dare fumum de bono iure, Nam nō accomodatur hoc ad casum nostrum cum contēdamus ex pręmissis nullā restitutionem dari ideo superflua est hæc indagatio, & successiue cessat dispositio de quæ apud Benintend.decis.85.

Poriò ex hac lunga verborum farragine animaduerti tandem R. Consulentem attigisse punctum difficultatis, quæ in eo consistit quod ex actis appareat sententiam latam contra minores ex defectu probationum scilicet sub prætextu quod Panigarola in cuius locum d. minores successerunt esset debitor ex causa litterarum cambij anni 1526. versus Arconatos, & quod pro eo intercesserit Taberna pater actoris eum deinde de debito nō cōstet nisi ex quibusdam litteris subscriptis, vt dicitur manu propria quæ adhuc recognitæ non fuerunt & quæ vim habere. Non possunt obstante præscriptione stat. 112.lib. 1.

Nam respōdetur illud statutū non habere locum in litteris cambij quia renouantur singulo Trimestri, & sic interrumpitur præscriptio de qua in d. cap. 112. vt per appostillatorem ibi num 6. In vna litterarum cambij instrumenti, & rei iudicatæ Dec. Gon. 2. num.9 Idem ex const. tit. de offic. Abb § Quotiescunque requisitus, & habēt hyppothecam.

His non obstat, quod non appareat de intentione dict. litterarum mediante proxenetæ descripto. Quia ex lapsu annorum viginti præsumuntur omnia legitimè actitata not.in l.ferendum ff. ver oblig. Menoch.de præsumpt.lib 2.præsumpt. 23. num. 15. Et præsumpt.132.lib.3.& tanto magis hoc locum obtinet quia iam factam fuisse solutionem partis dicti debiti intelligo, quę verisimiliter facta non fuisset nisi litterę eam bij fuissent veræ, & reales, cum nemo præsumatur iactare suum argumēto l. cum de indebito ff.probat.

Minus resistit dum dicitur quod restitutio datur minoribus quia iudicium cum eis institutum est licet pro facto defuncti, quod declarare dicit Affl.ctum à me allegatum in decis.212.& ibi per Vrsill.

Nam respondetur satis dolendum esse quod sic veritas illud vt nō. Nam Affl ct. ibi non negat quin concedatur restitutio minori succedenti maiori quando petitur aduersus puta pbationes à minoribus factas, sed hic petitur restitutio aduersus factum defuncti in litteris cambij ab eo subsignatis, Secundò agitur hic de facto iam consummato, & perfecto viuente defuncto, & sic nō agitur de iudicio inchoato contra maiores vsq; ad cōsūmationem quo tempore ille decessit, Hoc videtur admittere idem consultor dum dicit, quod sententia fuit lata cōtra maiorem, scilicet Panigarolam, & nunc agitur de illa exequenda, & quod Vic. Cruc. cōcessit minoribus præceptum, vt pendente restitutione nihil innouaretur, Nam id est de quo agitur verum executio sententiæ alio non dicto possit impediri per minores, Nam iuxta communes opiniones necesse est, vt detur fumus de bono iure. At hic nullus datur, vt trad.Odd.d. q.43.art.1. num. 20. quem tantum allegat D.Con.

D. Consulem in ijs, quæ illius aures demulcent. Secūdo loquitur O. id. de restitutione concedenda aduersus sententiā contra minorem latam non autem contra defunctum eo casu quo, vel ille non appellauit, & sententia transitum fecit in iudicatum, vel appellatio prohibita est, vt in casu isto stantibus statutis mercatorum, vel in ea sententia cui victus acquieuit soluendo partem debiti iuxta not. in l. ad solutionem C. re iudic. Tiraq. de retr. conuention. §. 1. glo. 2. num. 71.

Postremo non potest dici carere calumnia petitio huius restitutionis cum nihil dicatur cur non sit præiudicandus indemnis fideiussor, vt in duobus alijs responsis à me discursum est.

Concludo locum esse solutioni & admittendus Alexander Taberna in consecutione restantis debiti dictarum literarum cambij cū omnis bona fides hoc postulet.

Laus DEO, & B. V. M.

F Bernardinus
Porrus I. C.

CONSILIVM IN MATERIA Cambiorum.

Facultas accipiendi ad cambia restringitur vrgente necessitate ne creditor licentietur in vsuris & hæc necessitas probanda est.

Obligatio accipiendi ad cambia lapsa certa die non sequuta solutione debiti non facit debitorem teneri ad cambiorum solutionem nisi sequatur interpellatio quia dies dicitur adiecta ad effectum inducendæ obligationis quia tunc debitor incipit teneri ad cambia.

Statutum mercatorum restringitur ad causas mercantiles & non egreditur eas.

Vbi creditor denuntiasset & interpellasset non tamen tollitur facultas debitori purgandi moram, puta offerendo bona insolutum pro satisfactione.

Consilium in materia Cambiorum.

Obligatio accipiendi ad cambia lapsa certa die nō sequuta solutione debiti non facit debitorem teneri ad cambiorum solutionem nisi sequatur interpellatio nam & si possit creditor ex pacto lapsa die ad solnendum ea accipere illa dies dicitur adiecta ad effectum inducēdæ obligationis qui tunc debitor incipiat obligari ad cambia, sed non per hoc ex lapsu d. diei inducitur mora respectu incurrēdorum cambiorum absque interpellatione ne vnum, & idem tempus sit causa inducendæ obligationis, & moræ, vt late expendit Dec. cons. 2. vnde non obst. reg. l. magnam C. com. mittit. stipulatione quod dies interpellet pro homine Quia fateor quod interpellat ad effectum inducendæ obligationis non moræ, & in casu nostro nō fuit facta aliqua interpellatio ad effectum constituendi in mora debitorem.

Secundò facultas accipiēdi ad cambia restringitur vrgente necessitate ne creditor licentietur in vsuris Abb. & canon. c. 1. de vsur. glo. cap. conquestus extra eodem Bal. l. 1. vbi cit. Innoc. C. eo. & talis necessitas debet probari pulchre per Lupum Gemminianū reg. d. cur. & b c § 6. num. 16 C. actione emptio. De qua necessitate non apparet ideo non potest creditor vigore pacti facile prolabi ad vsurarij acceptionem nisi necessitas vigeat. Paris. cons. 34. lib. 1.

Tertiò vbi creditor denuntiasset, & interpellasset nō per hoc tollitur tamē facultas debitori purgandi moram Doc. quod te si ficer. pet. offerendo bona insolutum pro satisfactione videndus Bald. in l. cum allegas vers. 6. oppono vsuras C. transact.

Quartò hæc cognitio non spectat ad Mercatores stantibus etiam nouissimis ordinibus Senatus limitātibus eorum iurisdictionem iuxta tradita per Grauet. cons. 3. num. 5. vbi quod si ex statuto sit adhibenda fides libris mercatorum restringitur ad ea quæ pertinent ad causam mercantiæ, sed hæc non est causa mercantilis nec tractatur inter Mercatores.

IN VNA CAMBIORVM.

Pœna adiecta dationi quantitatis an præsumatur in fraudem vsuram.

In vna Cambiorum.

Verissima, & sanctissima est iuris conclusio contra vsurarios, & eorum stratagemata prodita. Quod vbi dationi Quantitatis adijciatur pœna loco interesse censetur

in

in fraudem vsurarum apposita. Legistæ in l. rogasti § si tibi ff. si cer. pet. Alex. latissimè in l. stipulatio ista § alteri ff. verbo oblígat. Idem cons. 49. & seq. lib. 4. Paris. cons. 34. nu. 31. & seq. lib. 1. Quod tantò magis proc. quãdo pęna apponitur facto negatiuo Bal. vt ibi per Paris. & fortius quando sumus in mutuo, nam cum simus in materia prohibita nõ statur pactis, & confessionibus partium durante causa suspicionis videlicet antè restitutionem mutui, sed aliunde probandum est tanti interesse paciscentis arb. l. cum quis decedent § codicillis, & §. Tiria & ibi Bar. ff. leg. 3. l. si forte & ibi Bart. ff. Castr. pec. l. qui testamentum, & ibi Bald. ff. probat. & ita decid. Bal. in dicta l. rogasti §. si tibi colum. 2. & ibi, Purpura. diffuse num. 39. Dec. cap. cum venerabilis col. 5. de Exceptio.

Sic igitur cum in cõtractu celebrato de anno 1566. 10. Aprilis Baptista de Abiate confessus fuerit se esse debitorem Bartolomæi de Mangiarottis, & sociorum de lib. 204. sol. 8. & incontinenti prorogauerit locationem, quæ adhuc duratura erat per annos octo vigore inuestituræ factæ de anno 1559. die 11. Februarij per ad annos tres tunc proximè futuros adeò finis contemplatiuę illius obligationis lib. 204 sol. 8. imper. imo quod plus est d. Mangiarottus, & socij soluerent lib. 167. pro ficto totius temporis locationis prorogatæ nulla facta compẽsatione lib. 204. sol. 8. debitas per præfatum locatorem imo cum termino constituto debitori ad soluen. in fine tẽporis prorogatum cum pacto, & pœna quod vbi in dicto termino seu ad dictum terminum d. locator & debitor non soluerit d. lib. 204. sol. 8. Quod eo in casu locatio seu prorogatio sit à die eius finis prorogata per alios annos sex ad d. computum prout ex nunc prorogauit.

Auget vsuram instrumentum confectum anno 1569. 15. Augusti in quo Mangiarottus mutuo dedit lib. 60. d. locatori restituendas infra annum pœna adiecta, quod vbi D. Baptista d. pecunias in dicto termino non soluerit tunc & eo casu censeatur prorogata locatio per alios annos tres.

Et sic ex prædictis instrumentis apparet quod dicti cõductores magis fęnerare voluerint apponendo pęnam in fraudem vsurarum. Quò fit vt pœna exigi licitè non potuerit, & exactum omnino restituendum, facta compẽsatione sortis saltem à die quo præfati socij retinuerunt bono ficto, & simulato nomine conductionis videlicet ab anno prorogationis factæ in pœnam dictarum libratum 204. sol. 8. debitorem d. locatorem, prout has excogitatas malitias eleganter perpendunt Moderni Paris. in tracta. vsur. q. 60.

Non obstat quod pactum de prorogando locationem non sonet expresso in pœnam quia non refert qualiter dicatur, sed qualiter se habeat veritas cum non sit in potestate contrahentium mutato nomine circumuenire dispositionem legalem alias committeretur de facili fraus solo verbo, ita in terminis trad. Bald. in l. cum allegas colum. 3. vers. sed pone C. vsur. veritas est eum, quod mutuum fuit factum pauperi ea intentione, vt in pœnam restitutionis pecuniarum non factæ cogeretur illos reinuestire in dicta cõductione vilissimo prætio sic igitur pœna ista est adiecta dationi quantitatis in mutuo in quo omnes admittunt cadere vsuram in l. rogasti §. si tibi si cer. pet. continet etiam iniquitatem, & excessum quia pro ponitur in facto, quam de dictis Nemoribus communiter percipi possent solidi 40. pro qualibet pertica vnde conuenit, vt dicam quod pœna prorogandi locationem tendit non ad securitatem mutui facti, sed ad augmentum, prout considerat idem Bal. in d. l. cum allegas colum. 2. vers. sed hic dubitatur quod mutuum facto apparet pauperi factum, vt semper propter anticipatam solutionem. Mutui careat nec facultate disponendi de nemoribus, & ea locandi.

Censeo etiam primum contractum esse vsurarium in quo de anno 1559. 11. Februarij facta fuit inuestitura de dicto Nemore cum hac conditione quod ea inciperet habere effectum de anno 1565. & eius occasione fuerunt solutæ anticipate lib 491. sol. 1. d. 3. Locatori, licet enim isti contractus in sui forma sonet in contractum locationis, & conductionis, & propriè vsura in mutuo consideretur vsura tamen ob deprauatam intentionem conductoris dicitur contractus vsuratius Can. in cap. Nauiganti vbi Abb. num. 8. extra vsur. certum est enim quod tempore quo conductionis initium erit. Nemus secundum contractum

cursum

cursum regionis, & secũdum communem opinionem plus valebit, & licèt posset contrarium contingere tamen considerãdum est, quod frequentius potest contingere Abb. in terminis in d. cap. num. 10. Vnde contrahens non excusatur ab vsura ratione dubij euentus.

Concludo contractum ipsum declarandum vsurarium, & exactum restitui vltra sortem, & legitimas sentit vsuras probata tamen prius per locat orem medietate, & tenuitate pretij d. Nemoris cum vt supra dixi forma contractus non attendatur quoad nomen, sed quoad effectum, & hic cadunt coniecturæ nõ modici momenti vsuram certam, & indubitatam arguẽtes, præsertim immodicitas pretij, & ex his concludo ad fauorem dicti pauperis locatoris à quo iniqua hæc extorsio extorta est.

FINIS.

REGISTRVM.

A B C D E F G H Hh Hhh I K L M N O P Q R S T V X Y.

Omnes sunt terniones, & Hh X Y. *Sunt duerniones, Sine Tabula.*

MEDIOLANI, MDCXII.

Apud Io. Iacobum Comum.